

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 03 -248-000 ต่อ 8203 <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jssr>

E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
Journal of MCU Social Science Review

| ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2565

Vol. 11 No. 1 January - February 2022 |

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU
ISSN (Print) : 2287-0121
ISSN (Online) : 2673-0782

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2565 Vol. 11 No. 1 January - February 2022

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2565

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN (Print): 2287-0121

ISSN (Online): 2673-0782

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการสังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ:

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระสุวรณ์เมธากรณ์, ผศ.

พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.

พระโสภณวชิราภรณ์, ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.

ผศ.ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

บรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ทีมบรรณาธิการ:

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงตา สราญรมย์

รองศาสตราจารย์ พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น

รองศาสตราจารย์ ดร.อจฉรา หล่อตระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร

พล.อ.ต.ดร.นภัทร์ แก้วนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยแสงมฟอร์ด

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

วิทยาลัยการทัพอากาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดุฒิ หมั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อธิลาว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กองจัดการ:	
พระสมนึก อธิปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.นิกร ศรีราช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะไบ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศิลปกรรม:	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541.
 แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

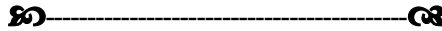
วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

Vol.11 No.1 January – February 2022

Number of prints: 100 copies

Journal of MCU Social Science Review:

ISSN (Print): 2287-0121

ISSN (Online): 2673-0782

Aims & scope:

To Promote and Encourage Instructors, Academicians, Students and others Interested Persons to have the opportunities to disseminate academic and research works in social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Laws, Management, Sociology, Economics, Social Development and Education including the problems analysis to provides solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January-February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Types of works published in the journal:

1) Academic Articles

2) Research Articles

3) Book Review

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 2 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names; double-blind system peer review.

Editorial team

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Dhammavatjarabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Phra Suwanmethaphorn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Methithammajarn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sophonphutthisat	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phra Sophonvachiraphorn, Dr.	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phrakru Pariyatkittithamrong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Capt. Dr. Pramanlert Atcharyapanyakun	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
-----------------------------------	---

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Kiettisak Suklueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
--------------------------------------	---

Editor in Chief:

Asst. Prof. Dr. Phramaha Krisada Kittisobhano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
---	---

Editorial Team:

Asst. Prof. Dr. Phrapalad Raphin Buddhisaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom	Rajapruk University
Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan	National Defence College of Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Maha Sarakham University
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut	North Bangkok University
Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit	Stamford International University
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman	Suan Dusit University
Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak	Chom Bueng Rajabhat University

Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak

Air Force College

Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam

Surindra Rajabhat University

Dr. Kitsana Thongkaeo

Suratthani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Management Division:

Phra Somnuek Therapanyo, Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Nigorn Srirat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Suphattharachai Sisabai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of MCU Social Science Review. Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Class B, 5th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF MCU SOCIAL SCIENCE REVIEW

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปรีมานุรักษ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุญ วัชรฌกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูพิศิษฐ์ไพเราะชาณ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิมลสุวรรณกร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโอภาสพนทกิตติ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเอกลักษณ์ อชิโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระพลการ สุ่มงโคโล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูธรรมธรรพญูเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธน ขยทตโต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเสาร์คำ ธรรมธีร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกษญา กิตติโสภณ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[illegible]

ดร.กรกต ชาบัณขิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.ดิเรก ตัวงลอย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ อธิศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ราชบัณฑิตยสถาน

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา เจริญชัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ

สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรืองใจดี

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อนไส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรชัย ท้าวมิตร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.วันทนา เนาว์วัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รองศาสตราจารย์ ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.พฤตธรรมสรรค์ สุทธิชัยเมธี

มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองศาสตราจารย์ ขนิษฐา จิตชินะกุล

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

รองศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา นันทะไชย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงเดือน เจริญนิม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลับพลึง คงชนะ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร ชูตินันท์กุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกูล จิตวัฒนากร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวิทย์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาณี เผือกบัวขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสสวาส กุลวงศ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด ขาดิยานนท์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรชัย นาคสีทอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุธิดา แจ่มประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวาลา ละวาทีน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวีวรรณ หวานชิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา ศรีสอน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุประภา สมนึกพงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ สำราญ

อาจารย์ ดร.ชฎิล โรจนานนท์

อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู

อาจารย์ ดร.ศิษณุพงศ์ ทองพวง

อาจารย์ ดร.ณัฐนันท์ จิระกิตติมิตร

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ หมั่นเทพ

อาจารย์ ดร.วิยะดา วรานนท์วนิช

อาจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง

อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี

อาจารย์ ดร.ปัญญภณ เทพประสิทธิ์

อาจารย์ ดร.ณัฐวัฒน์ ชัชณฐาภักดิ์

อาจารย์ ดร.มยุรี จำจรส์

อาจารย์ ดร.ละออ มามะ

อาจารย์ ดร.อัญธิษฐา อักษรศรี

อาจารย์ ดร.ปราณี คำแก้ว

อาจารย์ ดร.ปรีมปรีชญ์ คณินพศุฑย์

อาจารย์ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

อาจารย์ ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์

อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

อาจารย์ ดร.เดโช แชน้ำแก้ว

อาจารย์ ดร.พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์

อาจารย์ ดร.สายชล ปัญญชิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยคริสเตียน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์

สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.ศิริพัฒน์ ลาภจิตร

อาจารย์ พรพรรณ โปรงจิตร

อาจารย์ นฤมล ญาณสมบัติ

อาจารย์ มัลลิกา ภูมะธน

อาจารย์ พินันท์ ลาตบัวขาว

อาจารย์ สมพร นุทผล

ดร.รินทร์ชิสา เกล็ดประทุมกานต์

ดร.นริศรา ทองจันทร์

ดร.รัตน์ที วิโรจน์ฤทธิ์

ดร.ปัญญณิสาส์ องค์ปรัชญากุล

นาวาอากาศเอก ดร.พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ

พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี

นายภูเบศ วณิชชานนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิทยาลัยพิษณุภัณฑ์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

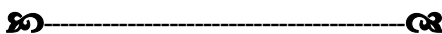
นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

กองคลังแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก

นักวิชาการอิสระ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควบคู่กับการตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(7)
บทบรรณาธิการ	(14)
สารบัญ	(15)

บทความวิจัย:

๒๐-๒๑

๒๐-๒๑

กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ
ของอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

๒๑ วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยนนท์, จิรัฐ ขวนชม, ทิฆัมพร พันลึกเดช 1-14

การปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐตามแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่
ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: กรณีศึกษากระทรวงโยธาธิการและ
การขนส่ง

๒๒ วิไลพร พงสีลา, พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม 15-28

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

๒๓ สุวิทย์ชัย เดชศักดิ์พร 29-42

แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี-ท่าเรือน้ำลึกทวาย
ภายใต้ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมืองและความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ

๒๔ อิงอร ไผ่สุวรรณ, วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยนนท์ 43-57

การพัฒนารหัสสถานที่และระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับการคัดเลือกผู้ให้
บริการโลจิสติกส์

๒๕ อุทุมพร อยู่สุข, ธรีณี มณีศรี 58-72

MANAGEMENT ACCOUNTING INFORMATION USAGE AND CORPORATE SUSTAINABILITY: AN EMPIRICAL ASSESSMENT OF ELECTRICAL AND ELECTRONICS BUSINESSES IN THAILAND

๘๓ Palawee Puttikunsakon, Nuttavong Poonpool, Suwan Wangcharoendate 73-88

การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง

๘๓ ภูมิ มูลศิลป์ 89-100

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๘๓ วชิรพล เกตุสุภาะ, วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยนนท์ 101-110

การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเองของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๘๓ จารุวรรณ รัตนมาลี, ชยาگانต์ เรืองสุวรรณ, ไพศาล วรคำ 111-123

พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม

๘๓ พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒน์ (บุญเลิศ เดชบุญโณ), พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ 124-138

การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดตามมาตรฐานสุขาภิบาล จังหวัดชัยภูมิ

๘๓ พระมหาอัครวัฒน์ กิตติญาโณ, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว้ ทสสนิโย) 139-151

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัดประจำ รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี

๘๓ พระมหาทวี โพธิเมธี, พระมหาสุนันท์ สุนนโท, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกรโ) 152-165

การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ของหน่วยงานในสังกัด กระทรวงการคลัง โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

๘๓ ณัฐกานต์ บุญแบบ, สมาน งามสนิท, เดิมศักดิ์ ทองอินทร์ 166-179

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี

- ๐๓ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ),
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), นิกร ศรีราช 180-196

CREMATION VOLUMES AND THE CHANGES IN THE THAI
SOUTHERNERS' EMOTIONS AND DREAMS OF HOPE, 1910S - 2010S

- ๐๓ Pornchai Nakseethong 197-211

การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติ

- ๐๓ รัตติยา เหนืออำนาจ, อัครเดช พรหมกัลป์, พระมหาไธ้ ธมมเมธี,
จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา 212-226

พลังบารพพิทักษ์คลองกระทิง: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลด
ปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

- ๐๓ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ 227-240

การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศวัฒนธรรม สำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
เขตพัฒนาราชภูมรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี

- ๐๓ ทวีศักดิ์ ชูมา, ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย 241-254

รูปแบบการพัฒนาที่พักระยะเพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี

- ๐๓ พระครูจริยธรรมานุรักษ์ (วัลลภ จริยธมโม),
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), นิกร ศรีราช 255-268

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑล
ทหารบกที่ 11

- ๐๓ วีระ อินทรโสภณ, ธัชชนันท์ อิศรเดช, สุรพล สุยะพรหม 269-279

รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนุญสุภาพ

พระสงฆ์แห่งชาติ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

- ๐๓ พระปลัดทัศนพล เขมจาโร, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร),
พระปลัดระพิน พุทธิสาร 280-290

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร

- ๐๓ พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มัญญ จารุวณโณ), พระปลัดระพิน พุทธิสาร,
พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ 291-304

รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร

- ๐๓ พระครูพิสุทธิปัญญาวิวัฒน์ (ณพนธ์ กิตติปัญญา),
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร), พระปลัดระพิน พุทธิสาร 305-317

รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนุญสุภาพ

พระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

- ๐๓ พระสมุทรธชัย สุนทราจาโร, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ,
ประเสริฐ อิลาว 318-333

การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ

- ๐๓ พระครูสังฆรักษ์มนินทร์ มุนินโร, ประเสริฐ อิลาว,
พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ 334-347

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์

ในจังหวัดราชบุรี

- ๐๓ พระสมุห์วศิน วิสุทโธ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร),
นิกร ศรีราช 348-360

การจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ

ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

- ๐๓ พงษ์พัฒน์ ไหมจันทร์ดี, กัมปนาท รักดีกุล, กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล 361-377

ความสัมพันธ์และปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งชั้น
ทางการเมืองในสังคมไทย

๘ ยุทธพร อิศรชัย

378-391

บทความวิชาการ:

๓๐-๓๑

๓๐-๓๑

NEW NORMAL: การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่

๘ จิตกร วิจารณ์รงค์, วิสิษฐ์ สมบูรณ์, วันชัย มีศิริ

392-400

การสร้างความสุขในการทำงานยุค NEW NORMAL

๘ วีรภัทร สภากาญจน์

401-415

COVID-19: การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

๘ กชนิภา อินทสุวรรณ์

416-424

นโยบายภาครัฐกับการส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยไทย

๘ ปุณณภา ปริเมธชัย

425-437

มุกส์บทเรียนออนไลน์: การให้ที่ไม่มีสิ้นสุด

๘ อาภาพร กลิ่นเทศ

438-452

ภาคผนวก

453

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

454-456

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

457-480

กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ
ของอำเภอคว้ง จังหวัดยโสธร*

MECHANISMS FOR PROMOTION OF EMPLOYMENT OF OLDER PERSONS
WHO ARE INFORMAL LABORERS OF AMPHOE KHO WANG
YASOTHON PROVINCE

วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยอนนท์, จิรัฐ ขวนชม, ทิฆัมพร พันลึกเดช

Wijittra Srisorn, Sunthan Chayanon, Jirat Chuanchom, Tikhamporn Punluekdej

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: wijittra.sr@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทบาท ศึกษาปัจจัยการส่งเสริมให้กิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จในการเพิ่มรายได้จากการทำงานและมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานเชิงเศรษฐกิจ และนำเสนอกลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุโดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ เป็นการวิจัยแบบผสม โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลักและเชิงปริมาณมาสนับสนุน ซึ่งมีแบบสอบถามในส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลและมีแบบสอบถามในการสำรวจข้อมูลของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบประกอบ นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคการประเมินประสิทธิผลการทำงาน ที่ใช้ผลลัพธ์ผลสำเร็จ เป็นจุดเริ่มต้นถอดบทเรียนตามกรอบตัวชี้วัด

ผลการศึกษาพบว่า 1. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการส่งเสริมการทำงานผ่านกิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบและเป็นตัวอย่างที่ดี 2. ปัจจัยการส่งเสริมให้กิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จแสดงถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นงานอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น 3. ข้อมูลจากการถอดบทเรียนมาสังเคราะห์เป็นกลไกพบว่า หน่วยงานรัฐส่วนใหญ่มุ่งเน้นการส่งเสริมตามความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติของ ผู้สนับสนุน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัย

คำสำคัญ: การมีงานทำ; กลไกการส่งเสริมการมีงานทำ; ผู้สูงอายุ

* Received July 8, 2021; Revised July 17, 2021; Accepted July 18, 2021

Abstract

Objectives of this research were to learn the roles, factors supporting the success of the elderly persons' career groups in income supplement and participation in economy labor markets and to propose the mechanism and the choice of policy for elderly persons employment were supported by local administrative organizations, Non-Governmental Organizations (NGOs), communities and various sectors, conducted by the mixed methods using the qualitative method as the main principal supported by the quantitative method using questionnaires to survey the elderly persons who were informal laborers. Data were also analyzed by the outputs of the job performance by performance indexes, and the lessons learned by success indicators.

Findings were found that 1. Local administrative organizations, NGO's, communities and other supporting agencies well supported and set good examples for the elderly persons employment by being informal laborers, 2. Factors affecting the success of elderly persons employment indicating that elderly persons, local arts, wisdom and cultures are worth restored, 3. Data from lessons learned to form the mechanism was found that mostly government agencies supported according to the knowledge, experiences, skills, and attitudes of supporters who supported the development of the quality of life and health.

Keywords: Employment; Mechanism for Promotion of Employment; Elderly

บทนำ

สถานการณ์การสูงอายุของประชากรไทย สำหรับประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุระดับสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2564 หมายถึง สังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด โดยคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด การเข้าสู่สังคมสูงอายุ สาเหตุหนึ่งมาจากประเทศไทยประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัว ในช่วง พ.ศ. 2515 - 2538 ทำให้ประชากรเพิ่มช้าลงอย่างมาก แต่ปัจจุบันอัตราเพิ่มประชากรได้ลดต่ำลงเหลือเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2559) นอกจากนั้น ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้อายุคาดเฉลี่ย (Life

expectancy) ของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life expectancy at birth) ของคนไทยเพิ่มสูงขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2548 ชายมีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 68.15 ปี และหญิงมีอายุคาดเฉลี่ย เมื่อแรกเกิด 72.39 ปี ประกอบกับประชากรรุ่นเกิดล้าน (ประชากรที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2506 - 2526 ซึ่งมีมากกว่า 1 ล้านคน ในแต่ละปี) กำลังเคลื่อนเข้าสู่กลุ่มประชากรสูงอายุ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2559) ผู้สูงอายุของประเทศไทย ใน พ.ศ. 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 11,312,447 คน เป็นชายจำนวน 5,083,681 คน (ร้อยละ 44.94) และหญิง 6,228,766 คน (55.06) โดยจำแนกตามกลุ่มช่วงวัย โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยต้น (60 - 69 ปี) ร้อยละ 57.4 กลุ่มวัยกลาง (70 - 79 ปี) ร้อยละ 29 และกลุ่มวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 13.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงต้องทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อนำนโยบายด้านผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561)

จากการค้นคว้าข้อมูลประชากรจังหวัดยโสธร โครงสร้างประชากรจังหวัดยโสธร มีประชากร 539,284 คน แยกเป็นวัยช่วงต่าง ๆ ดังนี้วัยเด็ก (0-14ปี) จำนวน 106,317 คน (ร้อยละ 19.71) วัยการศึกษาภาคบังคับ (5-19 ปี) จำนวน 116,664 คน(ร้อยละ 21.63) วัยแรงงาน (15-60 ปีเต็ม) จำนวน 373,396 คน (ร้อยละ 69.24) วัยเฉลี่ยทำงานมีรายได้ (20-60 ปีเต็ม) จำนวน 332,225 คน (ร้อยละ 61.60) วัยสูงอายุ (60 ปีเต็มขึ้นไป) จำนวน 59,571 คน (ร้อยละ11.05) (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร, 2562) ในด้านสังคมและคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่า 23,000 บาทต่อคนต่อปี จำนวน 712 ครัวเรือน ประชาชนมีหนี้สินมาก มีการอพยพแรงงานมาก แรงงานขาดทักษะและวินัย ปัญหาสตรีเด็ก และคนพิการมีผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นภาระต้องดูแล (สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2562)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษากลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบของอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการส่งเสริมการทำงานผ่านกิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบและเป็นตัวอย่างที่ดี (Good Practice, Best Practice)

2. เพื่อศึกษาปัจจัยการส่งเสริมให้กิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จในการเพิ่มรายได้จากการทำงานและมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานเชิงเศรษฐกิจ

3. เพื่อนำเสนอกลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุโดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ ของอำเภอควีน จังหวัดยโสธร" เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสม โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลักและเชิงปริมาณมาสนับสนุน ซึ่งมีแบบสอบถามในส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลและมีแบบสอบถามในการสำรวจข้อมูลของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบประกอบ นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคการประเมินประสิทธิผลการทำงาน (Performance Measurement : PM) ที่ใช้ผลลัพธ์ ความสำเร็จ (Best Practice) เป็นจุดเริ่มต้นถอดบทเรียนตามกรอบตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่ม กิจกรรมผู้สูงอายุและองค์กรสนับสนุน โดยกำหนดประชากรเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มแรก ผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ หรือกลุ่มอาชีพแรงงานนอกระบบที่มีผู้สูงอายุกลุ่มที่สองคือชุมชนหน่วยงานองค์กรสนับสนุน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนของการเตรียมการประกอบด้วย

1.1. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยตามกรอบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาวะแรงงานกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร : สภาพการทำงานของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ เพื่อทราบถึงภาวการณ์เปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร จากอดีตถึงปัจจุบันให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างประชากรกับการขยายตัวของจำนวนผู้สูงอายุ รวมทั้งการมองแนวโน้มต่อจำนวนผู้สูงอายุในอนาคต

1.2. สำหรับกลุ่มกิจกรรม อาชีพผู้สูงอายุจากกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็น (1) รับงานไปทำที่บ้านและผู้รับจ้างทำของ (2) สหกรณ์ (3) เกษตรกรและชาวประมง (4) คนขับยานพาหนะรับจ้างนอกระบบ (5) ผู้ประกอบอาชีพอิสระในและนอกภาคเกษตรกร (6) ลูกจ้างของนายจ้างที่ไม่ได้ทำงานทั้งปีและ (7) ลูกจ้างทำงานบ้านตามประเภทของแรงงานนอกระบบที่กระทรวงแรงงานระบุไว้ โดยใช้วิธีการค้นหาผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบจากข้อมูลทะเบียนสหกรณ์โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product - OTOP) วิสาหกิจชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม จากนั้นก็ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยกำหนดเกณฑ์การกรองเพื่อคัดเลือกกรณีศึกษาเบื้องต้นไว้ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทำงานในภาคแรงงานนอกระบบหรือเป็นกลุ่มอาชีพที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทำงานอย่างน้อย 1 ใน 3 ของช่วงอายุอื่น ๆ ภายในกลุ่มนั้น 2) ผู้สูงอายุที่ทำงานมีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพหรือลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว 3) มีองค์กร หน่วยงาน

สนับสนุนในการทำงานนั้น ๆ 4) อาชีพ งานที่ผู้สูงอายุทำ เป็นคุณค่าส่วนหนึ่งของชีวิตและหรือผู้สูงอายุมีความสุขจากการทำงาน

1.3 การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มที่ประสบความสำเร็จหรือตัวอย่างดี (Good Practice) จากข้อมูลการทบทวนเอกสารและงานวิจัยและการเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์การทำงานด้านการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุร่วมกันวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ของตัวอย่างที่ดี

เตรียมกระบวนการ (ออกแบบ) เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นเครื่องมือเก็บข้อมูลของงานวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักในกลุ่มเป้าหมาย คือผู้สูงอายุที่เลือกเป็นกรณีตัวอย่างของกลุ่มอาชีพในภูมิภาคอีก 5 กลุ่ม ส่วนกลุ่มเป้าหมายหลักที่ 2 คือหน่วยงาน องค์กรที่สนับสนุนจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงานรายองค์กร (Key information Interview) และวิธีการสนทนาเฉพาะประเด็น (Focus Group Discussion) โดยทั้ง 2 กลุ่มเป้าหมายใช้กรอบประเด็นคำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interview) ที่ได้จัดเตรียมไว้ 2 ชุดที่แตกต่างกัน เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์และมีการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุรายบุคคลที่อยู่แวดล้อมในบริบทของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักจำนวน 92 คน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบมาตรฐาน (Structured or standardized interviews) หรือการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม (Questionnaires interviews) เพื่อให้เห็นสภาพการทำงานของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เป็นสมาชิก

หลังจากสร้างเครื่องมือแล้วเสร็จผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดสอบกับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบโดยนำแนวคิดคำถามไปสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงเป็นเครื่องมือที่พร้อมจะนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ในขณะที่เครื่องมือเชิงปริมาณผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม ใช้ในการสำรวจจากกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อใช้เก็บข้อมูลตามกรอบวิจัยโดยมีประเด็นสำคัญได้แก่ข้อมูลส่วนบุคคล มาตรฐานด้านกิจการ กลุ่มอาชีพที่เป็นตัวอย่างที่ดีที่มีผลต่อกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ มาตรฐานด้านองค์กร หน่วยงานสนับสนุนมีผลต่อกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ และมาตรฐานกลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุที่มีผลต่อกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ

การเก็บข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล

จากเครื่องมือทั้งสองชุดคณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบในบริบทของพื้นที่ที่เลือกพร้อมกับการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

หน่วยงาน องค์การสนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุ โดยเก็บข้อมูลตามวันเวลาที่กำหนดนัดหมายไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ในการสนทนากลุ่มคณะผู้วิจัยได้จัดเตรียมห้องประชุม ซึ่งจากขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นที่

การประมวลผลข้อมูลในส่วนของการแบบสอบถามคือเมื่อเก็บข้อมูลมาแล้ว คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบแบบสอบถามและประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปประมวลผลเป็นรายกรณีและภาพรวมของทุกพื้นที่และการประมวลผลเชิงพรรณนาตามข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการวิเคราะห์ผลจากข้อมูลคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ภายใต้อำนาจที่มีประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. นิยามความหมายของกลุ่มอาชีพ กิจกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดี (good practice)
2. ความต้องการฝีมือของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความสามารถในการผลิตของผู้สูงอายุตามความต้องการของตลาด (อุปสงค์)
3. ปัจจัยและอุปสงค์ต่ออุปสรรคต่อการส่งเสริม สนับสนุนให้กิจการ กลุ่มอาชีพ ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จในการเพิ่มรายได้จากการทำงานและมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานเชิงเศรษฐกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและ หรือ ภาคส่วนต่าง ๆ
4. กลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายในการสนับสนุนและที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุที่ทำให้การทำงานของผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จรวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบของอำเภอควีน จังหวัดยโสธร” ผลการวิจัย พบว่า

1. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่างๆในการส่งเสริมการทำงานผ่านกิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบและเป็นตัวอย่างที่ดี ได้แก่ ด้านการให้เกิดการมีงานทำความรู้/ทักษะ ทุน การผลิต การตลาดการบริหารจัดการกลุ่ม ศักยภาพผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิกโดยผู้สูงอายุมีความต้องการการสนับสนุนในประเด็นของ 1) สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มผลิต 2) สนับสนุนเงินทุนให้เครือข่ายเพื่อให้เครือข่ายจะได้สนับสนุนกลุ่มต่อ 3) ส่งเสริมให้มีตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้สูงอายุโดยเฉพาะ 4) หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือพัฒนาผลิตภัณฑ์

ให้มีคุณภาพในระดับสูงขึ้นเพื่อเพิ่มมูลค่า 5) มีพี่เลี้ยงหน่วยงานที่สนับสนุนอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุโดยตรง 6) จัดหาวัตถุดิบ พัฒนาแหล่งผลิตวัตถุดิบ

2. ปัจจัยการส่งเสริมให้กิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จในการเพิ่มรายได้จากการทำงานและมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานเชิงเศรษฐกิจพบว่า มีองค์ประกอบดังนี้

- 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัวและลดภาระของครอบครัว
- 2) มีความสามารถในการพึ่งตนเอง
- 3) ลักษณะงานที่ทำได้แสดงถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นงานอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น
- 4) ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้จนกว่าไม่ประสงค์จะทำหรือทำไม่ไหว
- 5) การทำงานมีทั้งทำงานกับกลุ่มหรือไม่พึ่งกลุ่ม

3. ข้อมูลได้จากการถอดบทเรียนมาสังเคราะห์เป็นกลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุโดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ บทเรียนการสนับสนุนของหน่วยงาน พบว่า หน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ยังเน้นการส่งเสริมตามความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติของผู้สนับสนุน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยแต่ให้ความสำคัญหรือเน้นการสนับสนุนในมิติของการทำงานเพื่อรายได้ยังน้อยอยู่มาก คงมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนโดยตรงแก่การทำงานของผู้สูงอายุ ได้แก่ กองทุนผู้สูงอายุ แต่ก็ยังประสบปัญหาที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย อีกทั้งความล่าช้าในการพิจารณาเงินทุน การขาดการประชาสัมพันธ์และสื่อสารข้อมูลให้ทั่วถึง รวมทั้งความซับซ้อนของระบบการกู้ยืม หน่วยงานที่ควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ คือ กระทรวงแรงงาน

รูปแบบและกลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ

1. ปรับปรุงกลไกการทำงานของกองทุนผู้สูงอายุซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบันให้กระจายโอกาสการเข้าถึงกองทุนฯ เพื่อให้ขยายการสนับสนุนอย่างทั่วถึง

2. การสนับสนุนด้านเงินทุน (เช่นกองทุนผู้สูงอายุ) หรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ควรเป็นเพียง“การสนับสนุนเบื้องต้น” ที่จำเป็นต้องมีกลไกการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ มาเสริม

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่สนับสนุนด้านอาชีพควรมีกลไกส่งเสริมอาชีพในระดับพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มอาชีพที่มีผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิตเป็นหลักเป็นลำดับต้น ๆ

4. กระทรวงแรงงานที่มีภารกิจโดยตรงในการส่งเสริมอาชีพควรผลักดันการสนับสนุนการทำงานผู้สูงอายุในระดับจังหวัดโดยถ่ายโอนภารกิจการส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุผ่านกลไกการบูรณาการระดับท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบของอำเภออ่าวัง จังหวัดยโสธร” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการส่งเสริมการทำงานผ่านกิจการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบและเป็นตัวอย่างที่ดี ด้านการให้เกิดการมีงานทำความรู้ ทักษะ ทุน การผลิต การตลาด การบริหารจัดการกลุ่ม ศักยภาพผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) เรื่อง กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ

2. ปัจจัยการส่งเสริมให้กิจการ กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จในการเพิ่มรายได้จากการทำงานและมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัวและลดภาระการของครอบครัว 2) มีความสามารถในการพึ่งตนเอง 3) ลักษณะงานที่ทำแสดงถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นงานอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น 4) ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้จนกว่าไม่ประสงค์จะทำหรือทำไม่ไหว 5) การทำงานมีทั้งทำงานกับกลุ่มหรือไม่พึ่งกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงนุช สุนทรชวกานต์ (2552) เรื่อง การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ โดยศึกษาโครงสร้างการทำงานของผู้สูงอายุและประมาณการความต้องการแรงงานผู้สูงอายุในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ รวมถึงการศึกษากฎหมายระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างแรงงานผู้สูงอายุและการเลือกปฏิบัติต่อแรงงานสูงอายุ โดยสรุปแนวทางการดำเนินงานและมาตรการจูงใจเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำงานทั้งในระบบและนอกระบบประกันสังคมโดยแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การพัฒนาขีดความสามารถและสภาวะแวดล้อมในการทำงานของผู้สูงอายุ และ 2) กฎหมายระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wijittra Srisorn (2020a) เรื่อง Work Family Culture and Work Family Benefit of Informal Elderly

Laborers พบว่า วัฒนธรรมและการสนับสนุนของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของครอบครัว

3. ข้อมูลได้จากการถอดบทเรียนมาสังเคราะห์เป็นกลไกมาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่างๆ พบว่าหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมตามความรู้ประสบการณ์ทักษะและทัศนคติของผู้สนับสนุน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยการสนับสนุนในมิติของการทำงานเพื่อให้ผู้สูงวัยมีรายได้และสอดคล้องกับชุมชน พรหมภักดี (2556) เรื่อง การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย พบว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการออมส่วนบุคคล ได้แก่ 1. ส่งเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่องของแรงงานที่มีอายุมากให้สามารถพึ่งตนเองได้ 2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและลดรายจ่ายแก่ประชาชน 3. ส่งเสริมสร้างจิตสำนึกการออม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wijittra Srisorn (2020b) เรื่อง Evaluation of the Relationship Between International Marketing and Employee Retention of Informal Elderly Laborers พบว่า แรงกระตุ้นอนาคตทางการเจริญเติบโต การฝึกฝนและพัฒนาก่อให้เกิดต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน

4. เพิ่มประสิทธิภาพกลไกทางการเงินในการจัดทำมาตรการส่งเสริมการออมแตกต่างกันตามกลุ่มเป้าหมาย

5. พัฒนาระบบบำนาญภาครัฐเช่นนโยบายลดหย่อนภาษีด้านการสะสมเงินสนับสนุนเพิ่มบทบาทสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐเป็นต้น

6. การสร้างความเข้มแข็งของโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยเหลือกลุ่มที่ไม่สามารถออมได้หรือมีการออมต่ำโดยส่งเสริมให้องค์กรชุมชนจัดสวัสดิการให้ครอบครัวกลุ่มประชากรกลุ่มดังกล่าวแทนส่งเสริมการออม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ ของอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อนำเสนอกลไกมาตรการ และทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุโดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองท้องถิ่นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ พบว่าหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ยังเน้นการส่งเสริมตามความรู้ประสบการณ์ทักษะและทัศนคติของผู้สนับสนุน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยแต่ให้ความสำคัญหรือนเน้นการสนับสนุนในมิติของการทำงานเพื่อรายได้ยังน้อยอยู่มาก คงมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

โดยตรงแก่การทำงานของผู้สูงอายุ ได้แก่ กองทุนผู้สูงอายุ แต่ก็ยังประสบปัญหาที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย อีกทั้งความล่าช้าในการพิจารณาเงินกู้ การขาดการประชาสัมพันธ์และสื่อสารข้อมูลให้ทั่วถึง รวมทั้งความซับซ้อนของระบบการกู้ยืม หน่วยงานที่ควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ คือ กระทรวงแรงงาน

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งนำมากำหนดเป็น กลไก มาตรการ และทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1 กลไก มาตรการ และทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ

กลไก มาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ	แนวทางการดำเนินการตามกลไก มาตรการ และทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ
ปรับปรุงกลไกการทำงาน (Work improvement)	กลไกการทำงานเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบัน ให้กระจายโอกาสการเข้าถึงกองทุนฯ เพื่อให้ขยายการสนับสนุนอย่างทั่วถึง
การสนับสนุนด้านงบประมาณ (Supporting Budget)	การสนับสนุนด้านงบประมาณ เป็นมาตรการในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านรายได้ของผู้สูงอายุ
การส่งเสริมอาชีพ (Career Promotion)	กลไกส่งเสริมอาชีพในระดับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับกลุ่มอาชีพที่มีผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลิต ส่งเสริมการทำงานผู้สูงอายุ ยึดหลักความสมัครใจ มีมาตรการจูงใจและลดอุปสรรคต่อการจ้าง การสนับสนุนด้านกฎระเบียบ กลไกจัดการ ตลอดจนมีนโยบายบำเหน็จบำนาญและการออมที่ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ
เครือข่ายส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ (Networking for the Career Development of the Elderly)	โดยควรผลักดันการสนับสนุนการทำงานผู้สูงอายุในระดับจังหวัด โดยถ่ายโอนภารกิจการส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุผ่านกลไกการบูรณาการระดับท้องถิ่น

ภาพที่ 1 กลไก มาตรการและทางเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีงานทำของผู้สูงอายุ
ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะมาตรการและกลไกเชิงปฏิบัติการ (ในระดับพื้นที่)

1. ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้ามามีบทบาทหลักในการให้การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุทั้งกลุ่มอาชีพ และรายบุคคล
2. ควรส่งเสริมสนับสนุนเรื่องการจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มผลิต เพื่อจะได้มีเงินมาลงทุนซื้อวัตถุดิบรวมทั้งรับผลิตภัณฑ์จากสมาชิกกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะของเงินอุดหนุนให้เปล่า และเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย
3. ควรสนับสนุนให้หน่วยงานที่สนับสนุนอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุโดยตรงในลักษณะ “พี่เลี้ยง” เพื่อช่วยให้คำแนะนำในกระบวนการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการและการตลาด แก่กลุ่มผลิตที่มีสมาชิกประกอบด้วยผู้สูงอายุจำนวนมาก ทั้งนี้หน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงควรทำหน้าที่ประสานหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาที่กลุ่มอาชีพต้องการ

4. ควรสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกลุ่มอาชีพที่ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในพื้นที่ หรือสนับสนุนเงินทุนให้เครือข่ายที่มีอยู่แล้ว เพื่อเครือข่ายจะได้สนับสนุนกลุ่มอาชีพในระดับชุมชนต่อกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ

5. ควรสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมแก้ไขปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนการผลิตแก่กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ อันจะทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสามารถแข่งขันเรื่องราคากับผลิตภัณฑ์ของเอกชนในตลาดทั่วไปได้

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นควรสนับสนุนให้การทำงานในกลุ่มอาชีพกลุ่มผลิตที่มีลักษณะงานเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพิ่มจำนวนสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุในชุมชนต้องการและมีทักษะการทำงานนั้นเพื่อเพิ่มรายได้

7. ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการเรื่องสุขภาพและอาชีวอนามัยแก่ผู้สูงอายุที่ทำงานทั้งในระดับกลุ่มและรายบุคคล

8. ส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพในท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาทักษะอาชีพที่มีลักษณะเป็นงานหัตถกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจากผู้สูงอายุ สู่คนรุ่นต่อไป

9. ส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุรายบุคคลมีการออมในลักษณะต่างๆ เช่น การออมเพื่อการผลิต การออมเพื่อจัดสวัสดิการสังคมและชุมชน เพื่อเป็นฐานด้านการเงินในการประกอบอาชีพและการใช้จ่ายตนเอง รวมทั้งครอบครัว ทำให้ลดภาระหนี้สิน

ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทั่วไป

1. รัฐบาลควรมีมาตรการในการปรับเปลี่ยนทัศนคติเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานส่งเสริม สนับสนุนผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน

2. กระทรวงแรงงาน ควรปรับกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุโดย “การฝึกอบรมด้านอาชีพ” มาเป็นการแสวงหาทางเลือกอาชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้สูงอายุ เสนอทางเลือกแก่ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงาน หรือเปลี่ยนอาชีพ

3. สถาบันการศึกษา ควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพ หรือกิจการที่ผู้สูงอายุทำเป็นอาชีพภายใต้ความต้องการของกลุ่มและตัวผู้สูงอายุ ในเรื่ององค์ความรู้ต่างๆ

4. ปรับปรุงกลไกการทำงานของกองทุนผู้สูงอายุให้กระจายโอกาสการเข้าถึงกองทุนฯ โดยปรับปรุงข้อจำกัดต่างๆ

ข้อเสนอแนะด้านทางเลือกนโยบาย

1. ส่งเสริมการจ้างงานให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะพิเศษทาง หัตถกรรมและอาชีพในระดับชุมชน มาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุ เหล่านั้นได้มีรายได้ รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สูญหายไป ซึ่งเป็นการ เพิ่มช่องทางที่จะส่งเสริมงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้มีพื้นที่ในการสร้างรายได้แก่ชุมชนนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนต่อไป

2. ส่งเสริมมาตรการให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องจัดการการ ฝึกอบรม พัฒนาเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น หรือทักษะวิชาชีพ ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการตลอดจนของความสนใจของคนในชุมชน ที่กำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้คนเหล่านั้นได้มีทางเลือกอาชีพ

3. ส่งเสริมหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้สนับสนุนให้มีการจ้างงานนอกระบบที่ เหมาะสม สอดคล้องกับทักษะและสมรรถนะทางร่างกายแก่ผู้สูงอายุในท้องถิ่น

4. ส่งเสริม สนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุ: ทั้งเชิงเงินตรา (In Cash) และเชิง คุณค่า (In Value) ปรับนโยบายให้สนับสนุนในการเพิ่มมูลค่า ต่อยอดผลิตภัณฑ์ในเชิง คุณค่าของสินค้า โดยส่งเสริมการสื่อสารต่อสาธารณชน ผู้บริโภค กลุ่มลูกค้าให้เห็นคุณค่า ของภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ที่ผู้สูงอายุผลิตเพื่อจำหน่ายควบคู่ไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จริญญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). *กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็น แรงงานนอกระบบ*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). *การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย*. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2562, จาก http://library.senate.go.th/document/Ext6078/6078440_0002.PDF
- นงนุช สุนทรชวกันต์. (2552). *การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ.
- สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2562). *สรุปสถานการณ์ในด้านสังคมและคุณภาพชีวิต*. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2562, จาก <http://www.yasothon.go.th/web/manage/manage7.html>

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). สำนักงานสถิติฯเผยตัวเลขการทำงานของผู้สูงอายุปี 2560. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2562, จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib14/News/2561/02-61/OldmanWork60.pdf>
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร. (2562). แผนปฏิบัติการประจำปี 2562. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2562, จาก http://www.yasopho.in.th/yasopho/yaso_plan/intro_plan1_3.pdf.
- Srisorn, W. (2020a). Work Family Culture and Work Family Benefit of Informal Elderly Laborers. *PalArch's Journal of Archaeology of Egyptology*, 17 (2), 145-158.
- _____. (2020 b). Evaluation of the Relationship Between International Marketing and Employee Retention of Informal Elderly Laborers. *PalArch's Journal of Archaeology of Egyptology*, 17(1), 90-102.

การปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐตามแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่
ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว :
กรณีศึกษากระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง*

PUBLIC SECTOR MANAGEMENT REFORM IN THE LAO PEOPLE'S
DEMOCRATIC REPUBLIC: A CASE OF THE MINISTRY OF PUBLIC WORKS
AND TRANSPORT

วิไลพร พงสีลา, พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม
Vilaiphone Phongsila, Peerasit Kamnuansilpa, Sirisak Laochankham
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University
Corresponding Author E-mail: ph.vilaiphone@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงการนำแนวคิดบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) มาปรับใช้ในการปฏิรูปการจัดการภาครัฐในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) กรณีศึกษาของกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง เพื่อให้รับรู้ถึงแนวทางและความท้าทายในการปฏิรูปดังกล่าว จากการปรับใช้ NPM บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรภาครัฐจำนวน 10 คน และจากแหล่งข้อมูลเอกสารของภาครัฐจากอดีตถึงปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้การค้นหาคำสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า สปป.ลาว ได้นำแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการปฏิรูปภาครัฐในด้านต่าง ๆ เช่น การลดขนาดองค์กร การปรับปรุงโครงสร้างของรัฐบาล และการเปลี่ยนไปสู่การแข่งขันตามกลไกของตลาดที่มากขึ้นภายในหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้ได้ถูกยอมรับและนำไปใช้ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม แนวคิด NPM ไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างครบถ้วน แต่ถูกปรับและนำไปใช้โดยพิจารณาจากสถานการณ์และระบบของกระทรวง รวมถึงมุมมองทางการเมือง ในขณะเดียวกันยังพบความท้าทายบางประการเช่น โครงสร้างระบบการบริหารสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการขาดงบประมาณในการปฏิรูป โครงสร้างรูปแบบ

*Received July 7, 2021; Revised July 28, 2021; Accepted July 28, 2021

องค์กรที่ซับซ้อนยากต่อการเปลี่ยนแปลง และความสามารถของบุคลากร ซึ่งทำให้การปฏิรูปภาครัฐใน สปป.ลาว รวมถึงในกระทรวง ตามแนวทางดังกล่าวค่อนข้างล่าช้า

คำสำคัญ: การบริหารภาครัฐแนวใหม่; การปฏิรูปการจัดการภาครัฐ; กระทรวงโยธาธิการ และการขนส่ง

Abstract

This study aimed to examine the application of NPM concept in public sector management reform in Laos through a case study of the Ministry of Public Works and Transport (MPWT), to seek to know the way and challenges of using NPM in the reform. This study was conducted by the qualitative research method collecting data by interviewing 10 government officials and learning from the public documents from the past to present. The data were analyzed by seeking its essence.

The research findings were found that the Lao PDR has adopted a NPM approach to public sector management reform involving processes such as organization downsizing, organizational restructure, and a shift to greater competition in public service. These concepts were applied in the MPWT. However, the NPM principle was not used in its entirety but was adapted and adopted by considering the situation and systems of the ministry and political views. At the same time, there are some challenges in applying this NPM concept to Laos' public sector management concerning the administrative systems, economic and social conditions, including the lack of a budget for reformation. The complicate in the organizational style and the capacity of human resources make it difficult to change, This can cause slowness in public sector reform in Laos, including in the MPWT.

Keywords: New Public Management; Public Sector Management Reform; Ministry of Public Works and Transport

บทนำ

การปฏิรูปภาครัฐเป็นภารกิจหลักของรัฐบาล สปป.ลาว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ภายหลังมีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูประบบราชการเพื่อเอาชนะต่อความล้มเหลวของนโยบายการบริหารในช่วง 10 ปีแรกของการปลดปล่อย (พ.ศ. 2518-2528) ที่มีการผสมผสานระหว่างการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจและการบริหารที่ไม่เป็นระบบกับการขาดทรัพยากรและความสามารถที่ไม่เพียงพอของรัฐบาลกลางในการจัดการติดต่อและประสานงานระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านการเงินอย่างหนักและนำไปสู่การบริหารราชการที่ย่ำแย่ (Slater & Keoka, 2012) สถานการณ์ดังกล่าว เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการปฏิรูประบบที่มีอยู่ของรัฐบาลลาว รวมถึงการจำกัดและการปรับโฉมภาครัฐ ดังนั้นในการประชุมพรรคครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2529 รัฐบาลจึงตัดสินใจจะทิ้งระบบการบริหารแบบเก่าและเปลี่ยนอำนาจการบริหารจากพรรคไปสู่กลไกการบริหาร (Slater & Keoka, 2012) ตั้งแต่นั้นมาการพัฒนาภาครัฐก็เป็นหนึ่งในภารกิจที่สำคัญของรัฐบาลลาว จนนำไปสู่การเปิดตัวโครงการปฏิรูปธรรมาภิบาลและการบริหารรัฐกิจในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งถูกดำเนินอยู่หลายองค์การภาครัฐ โดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศโดยเฉพาะโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ผ่านการสนับสนุนของ UNDP แนวทางใหม่ในการบริหารรัฐกิจได้รับการแนะนำและประยุกต์ใช้อย่างเลือกสรรใน สปป.ลาว ซึ่งรวมถึงหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะหลักการสำคัญของแนวคิดการจัดการสาธารณะแนวใหม่

การบริหารราชการรูปแบบใหม่ (New Public Management : NPM) เป็นแนวทางใหม่ใน สปป.ลาว เน้นธรรมาภิบาล การกระจายอำนาจ มุ่งเน้นผลลัพธ์ ลดขนาดโครงสร้างองค์กร การบริหารจัดการแบบนักประกอบการ การรวมศูนย์ประชาชนโดยทำให้ภาครัฐมีความเป็นธุรกิจมากขึ้น และการนำแนวคิดและการจัดการของภาคเอกชนมาใช้ (Hood, 1991) อย่างไรก็ตาม สปป.ลาว เป็นประเทศหนึ่งที่ไม่ค่อยมีประสบการณ์ในการปฏิรูปการบริหารภาครัฐ จึงต้องระมัดระวังในการรับและปรับใช้หลักการบริหารของ NPM ด้วยข้อแม้ดังกล่าว การปฏิรูปภาครัฐใน สปป.ลาว ได้ถูกนำมาใช้ในหลายหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในระดับศูนย์กลางและระดับท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) และการลดความยากจน รวมถึงที่กระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง.

กระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง (Ministry of Public Works and Transport: MPWT) เป็นหนึ่งในองค์กรที่รัฐบาลลาวก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2518 และอยู่ภายใต้การปฏิรูปภาครัฐมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เนื่องจากกระทรวงต้องเผชิญกับความท้าทายมากมายที่ขัดขวางการเติบโตของหน่วยงานนี้ รวมถึงการขาดทรัพยากรบุคคลที่มีประสบการณ์

การขาดกลไกการประสานงานที่เหมาะสมระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ และการได้กำไรน้อยจากการดำเนินธุรกิจ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานสากล ค่าบริการในการขนส่งสาธารณะที่สูง โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงได้ ฯลฯ (Ministry of Public Works and Transport, 2015) ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา การปรับปรุงกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งได้ถูกดำเนินการ เพื่อให้แน่ใจว่าการปฏิบัติงานของกระทรวงสามารถรับมือกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับว่ากระทรวงได้ดำเนินการปฏิรูปตามแนวทางนโยบายของ NPM หรือไม่ และนโยบายนั้นเป็นไปตามหลักการของ NPM หรือไม่ บทความนี้จะเน้นที่กรณีของกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง เพื่อพยายามให้คำตอบและชี้แจงประเด็นนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำ NPM ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิรูปการบริหารภาครัฐและตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการบริหารและการบริการสาธารณะ โดยเน้นที่กระทรวงโยธาธิการและคมนาคมหลังจากนำหลักการ NPM มาประยุกต์ใช้ในการปฏิรูป
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของนโยบายการปฏิรูปต่อหลักการของ NPM

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปการบริหารภาครัฐในประเทศลาว โดยเน้นที่กรณีของกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งเพื่อวิเคราะห์ว่ามีหลักการของ NPM ถูกใช้อย่างไร, ระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการบริหารและการบริการสาธารณะในหน่วยงานโยธาธิการและการขนส่ง หลังจากนำหลักการ NPM มาประยุกต์ใช้ในการปฏิรูป โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในกระทรวงโยธาธิการและขนส่งจำนวน 10 คน จากนั้นจึงวิเคราะห์ผลลัพธ์ และระยะที่ 3 การรายงานผลการวิจัย โดยการตอบคำถามการวิจัย และสรุปผลการศึกษา

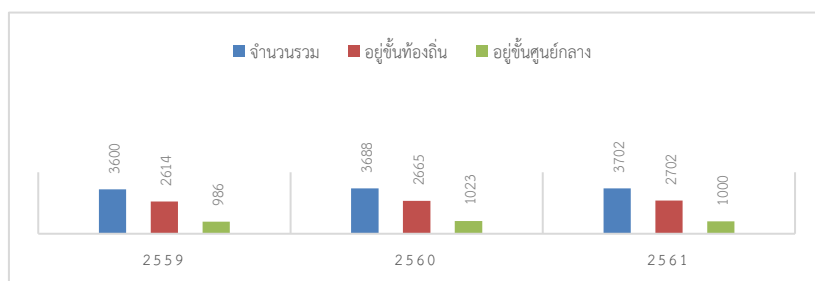
ข้อมูลทุติยภูมิทั้งหมดถูกรวบรวมและจัดหมวดหมู่เป็นกลุ่ม เช่น นโยบาย ทฤษฎี ข้อโต้แย้ง ข้อมูลสนับสนุน และวรรณกรรม ข้อขัดแย้ง เพื่อดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาและข้อมูล โดยข้อมูลเบื้องต้นถูกจัดกลุ่มเป็นข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานภาครัฐ สถานะและอุปสรรคของการปฏิรูป NPM ในการบริหารภาครัฐ ตลอดจนข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการภาครัฐ

ผลการวิจัย

บทความนี้ นำเสนอการค้นพบผลการวิจัยของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วเปรียบเทียบกับหลักการ NPM ที่สร้างโดย Hood (1991) และ Hughes (2012) ดังนี้

หลักการการเปลี่ยนไปสู่การแยกหน่วยงานในภาครัฐ เป็นหน่วยงานย่อย

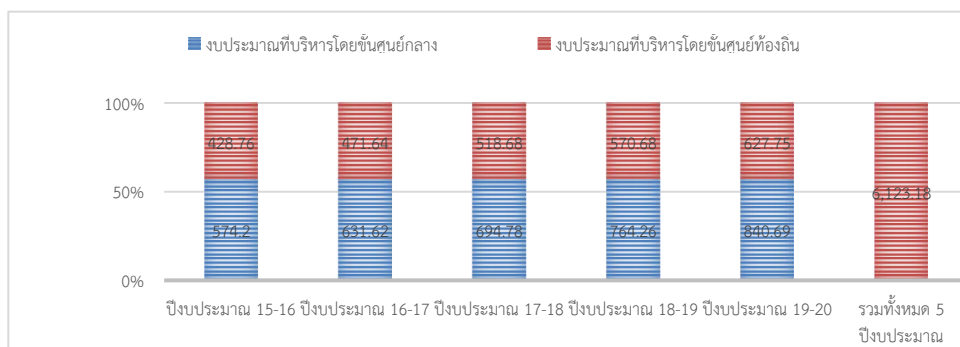
พบว่ากระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง ได้ใช้หลักการ NPM นี้โดยการพยายามลดขนาดองค์กรและกระจายอำนาจการตัดสินใจบางอย่างไปยังภาคส่วนท้องถิ่น การลดขนาดกระทรวงได้ดำเนินการตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีฉบับที่ 03 ว่าด้วยการปรับปรุงคุณภาพของโครงสร้างองค์กรและการจัดตำแหน่งข้าราชการ โดยการรวมหน่วยงานที่มีหน้าที่คล้ายกันเข้าด้วยกัน เช่น การรวมสำนักงานการลงทุนน้ำประปาเข้ากับกรมน้ำประปา หรือการรวมศูนย์ฝึกอบรมการบินกับสถาบันฝึกอบรมโยธาธิการและการขนส่ง ซึ่งทำให้งานบางอย่างและจำนวนเจ้าหน้าที่บางส่วนถูกมอบไปยังส่วนท้องถิ่น ดังแสดงในรูปที่ 1

ภาพที่ 1 สถิติการจ้างงานพนักงานใน กระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง ปี 2559-2561
ที่มา: Kattiyasack (2018)

ตามแผนภูมิแสดงให้เห็นว่าในปี 2560 จำนวนพนักงานในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง เพิ่มขึ้น 2.44% เมื่อเทียบกับปี 2559 และในปี 2561 เพิ่มขึ้น 0.44% เมื่อเทียบกับปี 2560 ในขณะเดียวกันจำนวนพนักงานในระดับท้องถิ่นในปี 2561 เพิ่มขึ้น 0.72 % เมื่อเทียบกับปี 2560 จะเห็นได้ว่าจำนวนพนักงานในกระทรวงยังคงเพิ่มขึ้นแต่ในอัตราที่ต่ำลงในแต่ละปี ขณะที่ กระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง พยายามเพิ่มจำนวนพนักงานในส่วนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของระดับท้องถิ่น ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2558 จึงได้มีการส่งมอบงาน 42 งานให้กับแผนกโยธาธิการและการขนส่งจังหวัด และ 47 งานไปยังสำนักงานโยธาธิการและขนส่งอำเภอเพื่อดำเนินการทดลอง ซึ่งรวมถึงงานก่อสร้างถนน การขนส่ง การเคหะและการวางผังเมือง การประปา และการบินพลเรือน (Ministry of Public Works and Transport, 2015)

ทิศทางของกระทรวงอีกประการหนึ่งคือการเพิ่มงบประมาณและอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทางการเงินให้ระดับท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Ministry of Public Works and Transport, 2019) ดังแสดงในรูปที่ 2

ภาพที่ 2 การแบ่งงบประมาณเบื้องต้นภายในประเทศระหว่างระดับกลางและระดับท้องถิ่นของกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง 2558-2563

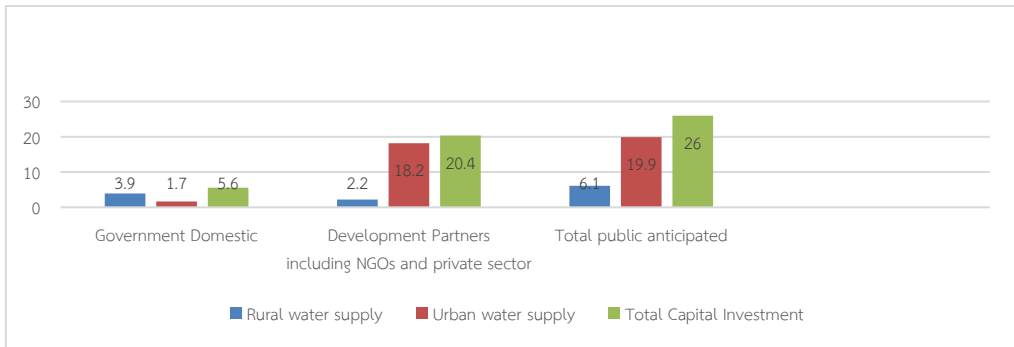
ที่มา: Ministry of Public Works and Transport (2015)

รูปที่ 2 ระบุว่าระหว่างปี พ.ศ. 2558-2563 กระทรวงได้จัดสรรงบประมาณจำนวน 2,617.63 พันล้านบาท จาก 6,123.18 พันล้านบาทของงบประมาณ 5 ปี ให้กับระดับท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมเกือบ 43% ของงบประมาณภายในทั้งหมด (ไม่รวมงบประมาณที่ได้จากต่างประเทศ)

การเปลี่ยนไปสู่การแข่งขันที่สูงขึ้นในภาครัฐ

กระทรวงได้ใช้เพียงส่วนหนึ่งของหลักการนี้ในการดำเนินงาน เนื่องจากไม่ได้สร้างการแข่งขันระหว่างองค์กรภาครัฐตามหลักการที่กล่าวไว้ แต่เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันและมีส่วนร่วมในการบริการสาธารณะ เช่น ในรูปแบบการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership: PPP) เช่น การปรับปรุงถนนสายที่ 13 เหนือจากสิเกตุ-โพธิ์โฮง และถนนหมายเลข 13 ใต้ จากดอน นูนถึงบ้านโฮ้, ในรูปแบบการให้สัมปทานโครงการ (Build-Operate-Transfer: BOT) เช่น ทางหลวงใหม่ขนานกับถนนหมายเลข 13 จากชายแดนจีนไปยังปากเซ เป็นต้น (MINISTRY OF PUBLIC WORKS AND TRANSPORT, 2015) ในรูปแบบการทำสัญญามอบหมายงาน (ภาครัฐลงทุน 100% ด้านบริการสาธารณะ) เช่น การคมนาคมขนส่งสายเหนือและใต้ ประปาชุมชนเขตท่าเดียว เป็นต้น (ไม่ระบุชื่อ พ.ศ. 2564) ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้ช่วยลดภาระของกระทรวงในการหาเงินทุนเพื่อลงทุนในบริการสาธารณะ ในขณะที่ประชาชนสามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานได้ รูปที่ 3 แสดงการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อปีของรัฐบาลและคู่ร่วมพัฒนา ได้แก่องค์กรที่ไม่สังกัด

รัฐบาลและภาคเอกชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2558 (ตัวเลขคือการใช้จ่ายต่อปีเป็นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

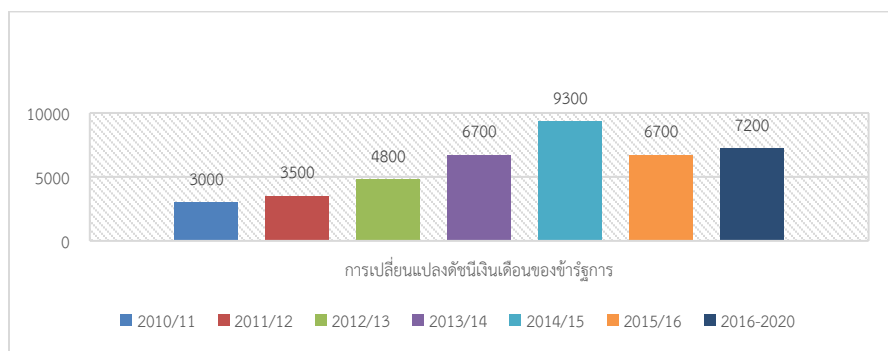

ภาพที่ 3 การลงทุนในการบริการสาธารณะ ปีงบประมาณ 2021/13 และ 2013/15
ที่มา: The World Bank (2014)

รูปที่ 3 แสดงให้เห็นว่าองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชนคาดว่าจะลงทุนในแหล่งน้ำในเมืองโดยเฉลี่ย 18.2 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และแหล่งน้ำในชนบทเฉลี่ย 1.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เฉลี่ยอยู่ที่ 19.9 ล้านเหรียญสหรัฐฯ จากทั้งหมด 26 ล้านเหรียญสหรัฐฯ นี้แสดงให้เห็นว่าในกิจกรรมการประปา การลงทุนและการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชนมีความสำคัญต่อการขยายงานด้านการจัดหา

เน้นรูปแบบการบริหารจัดการแบบภาคเอกชน

หลักการนี้ไม่ได้นำมาใช้อย่างเต็มที่ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง เมื่อหลักการนี้ยังไม่ได้ใช้สำหรับเงื่อนไขการจ้างงานโดยกระทรวงมีเป้าหมายที่จะให้มีเพียงพนักงานประจำ และการจ้างงานระยะสั้นทุกรูปแบบถูกยกเลิกซึ่งไม่เป็นไปตามหลัก NPM กล่าวไว้แต่หลักการนี้ถูกใช้ในการว่าจ้างพนักงานใหม่เมื่อการบรรจุตำแหน่งต้องสอดคล้องกับลักษณะงาน และพนักงานต้องปฏิบัติหน้าที่มากกว่าหนึ่งงาน ตามหลักการ "คนที่ใช้ในงานที่เหมาะสม" และการให้รางวัลสำหรับผู้ที่มีผลงานโดดเด่น ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของรัฐบาล โดยระดับเงินเดือนจะแตกต่างกันไปตามระดับตำแหน่งทั้ง 15 ระดับ และความก้าวหน้าภายในแต่ละระดับจะขึ้นอยู่กับความอาวุโสของการทำงาน หรือวุฒิการศึกษา พร้อมกันนั้นดูเหมือนว่าดัชนีเงินเดือนของเจ้าหน้าที่รัฐบาลแล้วยังต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอาเซียนอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ดัชนีเงินเดือนของการจ้างงานภาครัฐเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังแสดงในรูปที่ 4

ภาพที่ 4 ดัดชนีเงินเดือนข้าราชการ พ.ศ. 2553-2563

ที่มา: Onxayvieng (2015); Ministry of Finance (2020)

รูปที่ 4 ได้แสดงการเปลี่ยนแปลงของดัดชนีเงินเดือนภายใต้การปฏิรูปบุคลากรของรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2553-2558 แม้ว่าเงินเดือนข้าราชการจะเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังต่ำกว่าภาคเอกชน นั่นเป็นเพราะเงินเดือนขึ้นอยู่กับ Gross Domestic Product (GDP) และรายได้สาธารณะ ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ได้ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 9 จาก 10 ประเทศในอาเซียน (O'Neill, 2021) สิ่งนี้ทำให้ดัดชนีเงินเดือนพื้นฐานในปี 2558/59 ลดลงเหลือ 6,700 กีบ และเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2560-2563 เป็น 7,200 กีบ ซึ่งทำให้เห็นว่ารัฐบาลลาวมีความตั้งใจที่จะปฏิรูปดัดชนีเงินเดือนให้เติบโตไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

เน้นวินัยและความประหยัดในการใช้ทรัพยากรมากขึ้น

หลักการนี้นำไปใช้ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง ในรูปแบบของนโยบายประหยัดตามนโยบายของภาครัฐ ว่าด้วยความประหยัดและการลดความฟุ่มเฟือย (2558) กระทรวงได้ดำเนินการนี้โดยการสร้างระบบติดตามการใช้ทรัพยากร ระบบการจัดการทรัพย์สินและระบบการจัดการบัญชีและการเงินเพื่อใช้ในกระทรวงและโครงการบางพื้นที่ เช่น ในหน่วยงานถนนและสะพาน และ หน่วยงานโยธาธิการและการขนส่งอื่น ๆ ระบบนี้มีการใช้งานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เมื่อเป็นระบบต้นแบบตามแนวทางของกระทรวงภายใต้แนวทาง “ประเทศเดียว ระบบเดียว” การใช้ทรัพยากรสาธารณะจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย และต้องถูกใช้เพื่อสาธารณประโยชน์เท่านั้น ไม่ใช่ตัวบุคคล. เพื่อสนับสนุนเรื่องนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งได้ออกคำสั่งว่าด้วยความประหยัดในการใช้ทรัพยากรสาธารณะและงบประมาณ ฉบับที่ 01059/ ยทข. เมื่อวันที่ 2 ต.ค. พ.ศ. 2556 เพื่อเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่กระทรวงฯ ใช้งบประมาณ ทรัพย์สิน และทรัพยากรของรัฐให้ได้รับประสิทธิภาพสูงสุด ถึงอย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายและช่องว่างเรื่องการใช้ทรัพยากร เมื่อการตรวจสอบไม่ได้ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

(MINISTRY OF PUBLIC WORKS AND TRANSPORT, 2015) ดังนั้นระบบบังคับและดำเนินการควบคุมการใช้ทรัพยากรสาธารณะจึงยังไม่สมบูรณ์ ทางกระทรวงจึงพยายามนำบทเรียนที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในงานดังกล่าว

หลักการการบริหารจัดการแบบมีอาชีพในหน่วยงานภาครัฐ

ลักษณะบางประการของหลักการการจัดการมีอาชีพถูกนำมาใช้ในกระทรวง ซึ่งรวมถึงการดำเนินการแบ่งความรับผิดชอบที่ชัดเจนของผู้จัดการ แต่ละหน่วยงานในกระทรวงต้องมีการอ้างอิงถึงความรับผิดชอบ ทั้งนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงฯ ได้มีมติให้แบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละแผนก ภาคส่วน และสำนักงาน นอกจากนี้ ยังได้จัดสรรอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้บริหารของแต่ละหน่วยงานอีกด้วย การทำงานของแต่ละแผนกขึ้นอยู่กับหลักการของการรวมศูนย์ประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่า การตัดสินใจสามารถอยู่บนพื้นฐานของคะแนนเสียงส่วนมากหรือการตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบสูงของผู้นำ และผลของการตัดสินใจสามารถนำไปสู่ความรับผิดชอบส่วนรวมหรือส่วนบุคคลสำหรับทั้งผลลัพธ์ที่ดีและล้มเหลว. เพื่อให้แน่ใจว่าพันธกิจของกระทรวงได้รับการชี้แจงโดยผู้นำที่มีคุณสมบัติมาตรฐานและคุณสมบัติของผู้จัดการได้กำหนดไว้ในรัฐดาร์ส ฉบับที่ 461 ลงวันที่ 9 ต.ค. พ.ศ. 2555 เกี่ยวกับมาตรฐานข้าราชการพลเรือนของ สปป.ลาว ด้วยคุณสมบัติหลักที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ: ต้องมีคุณธรรมทางการเมือง ความรู้และความสามารถเฉพาะด้าน ความสามารถในการจัดการการทำงานและการวางแผน ประสิทธิภาพ และมีสุขภาพที่ดี ถึงอย่างไรกระทรวงยังมีความยืดหยุ่นในเรื่องมาตรฐานของข้าราชการเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง

มาตรฐานที่ชัดเจนและการวัดผลการปฏิบัติงาน

หลักการนี้นำไปใช้ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง เมื่องานทั้งหมดถูกกำหนดให้มีเป้าหมาย แผนงาน และการวัดผลเพื่อประเมินงานผลการดำเนินงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของ สปป.ลาว เป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญที่กระทรวงฯ ได้นำมาขยายให้เป็นแผนพัฒนาของหน่วยงานตัวเอง ในขณะเดียวกันทุกหน่วยงานในกระทรวงฯ ได้รับการกระตุ้นให้มีแผนการพัฒนาของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย แผนงาน เป้าหมาย และตัวชี้วัดความสำเร็จ ตัวชี้วัดความสำเร็จถูกกำหนดให้เป็นตัวอ้างอิงในการประเมินความสำเร็จของแผนงานถูกเรียกร้องให้มีการจัดทำและทบทวนในทุก ๆ ปี ซึ่งการดำเนินการตรวจสอบจะดำเนินการเป็นระยะตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการติดตามตรวจตราของกระทรวงถูกดำเนินการตาม 5 แผนงานหลักของกระทรวงฯ ซึ่งประกอบมี 44 เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จ ตามที่ระบุไว้ในแผนพัฒนา 5 ปี ของกระทรวงฯ ประจำปี พ.ศ. 2559-2563 ตัวอย่างตัวชี้วัดความสำเร็จ 44 เป้าหมายได้แก่ การรักษาสภาพถนนที่ดีให้ได้ 60% ของถนนทั่วประเทศ เพิ่มปริมาณการขนส่งทางน้ำภายในประเทศให้ได้สูงถึง

29.5% ของปริมาณการขนส่งทั้งหมด ทำให้ 80% ของประชากรในเมืองสามารถเข้าถึงน้ำสะอาดได้ภายในปี พ.ศ. 2563 (MINISTRY OF PUBLIC WORKS AND TRANSPORT, 2015)

เน้นที่การควบคุมผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการ

หลักการนี้ทางกระทรวงได้นำไปใช้สำหรับบางโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินโครงการ และในบางงานได้เน้นไปที่กระบวนการมากกว่างานของกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การพัฒนาการก่อสร้างและโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการให้บริการสาธารณะ เช่น การคมนาคมขนส่ง การวางผังเมือง เป็นต้น กระทรวงได้พยายามเน้นผลลัพธ์ของงานโดยการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการบริการสาธารณะไปยังระดับท้องถิ่น เช่น การออกใบอนุญาตการลงทุน การอนุญาตก่อสร้าง บริการน้ำประปา เป็นต้น เพื่อลดขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะ และทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น. ขั้นตอนการบริการสาธารณะบางอย่างถูกลดลงโดยการลดเอกสารและเวลาสำหรับการร้องขอบริการสาธารณะ พร้อมกับความพยายามของกระทรวงฯ ในการใช้เทคโนโลยีในงานบริการสาธารณะและการจัดการ ด้วยการสร้างระบบ e-document, e-report, ส่งต่อเอกสารภายในกระทรวงฯ ฯลฯ (MINISTRY OF PUBLIC WORKS AND TRANSPORT, 2006) ในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานบริหารประจำวันและงานธุรการต่าง ๆ ดูเหมือนว่ากระบวนการดำเนินงานจะถูกเน้นและอยู่บนพื้นฐานของหลักการและขั้นตอนการบริหารกระทรวงฯ ดังนั้น หลักการ NPM ที่เน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการจึงถูกนำไปใช้ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งด้วยเช่นกัน แต่เพียงเฉพาะบางส่วนเท่านั้น

การค้นพบหลักการ NPM อีกประการหนึ่งในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งคือหลักการที่ Hughes (2012) ที่ระบุเกี่ยวกับความรับผิดชอบของภาครัฐที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และการตอบสนองความต้องการของพลเมืองในฐานะลูกค้า โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรสากลในการปรับปรุงบริการสาธารณะ นอกเหนือจากการค้นพบนี้ ยังมีผลลัพธ์อีกประการของหลักการ NPM ที่กำหนดโดย Hughes (2012) ในกระทรวงฯ โดยเฉพาะหลักการของความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและข้าราชการ เมื่อนักการเมืองและข้าราชการต้องทำงานเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้การบริหารจัดการดำเนินไปได้ด้วยดีและไม่อยู่นอกเหนือนโยบายทางการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าหลักการ NPM ส่วนใหญ่ถูกระบุไว้ในนโยบายการจัดการของกระทรวง และขณะนี้อยู่ในช่วงการทดลองปฏิบัติเบื้องต้น ดังนั้น นโยบาย NPM จึงกำลังถูกดำเนินการทีละขั้นตอน ร่วมกับความพยายามที่จะนำบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินการทดลองไปใช้

ดูเหมือนว่านโยบายการปรับโครงสร้างของกระทรวงโยธาธิการและการขนส่งจะเป็นไปตามหลักการ NPM ในแง่ของการแยกหน่วยงาน โดยกระทรวงฯ ได้แบ่งโครงสร้างออกเป็นหน่วยย่อย ๆ เพื่อรับผิดชอบงานเฉพาะ เช่น การขนส่ง ผังเมือง ถนน การบริหารบุคลากร เป็นต้น แต่ก่อนกระทรวงฯ ประกอบด้วยกรมต่าง ๆ ที่มีแผนกและหน่วยงานย่อย แต่เมื่อหน่วยงานย่อยถูกยกเลิก กระทรวงจึงต้องเน้นพัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่เพื่อให้มั่นใจว่างานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีจำนวนจำกัดและความสามารถของพนักงานจะไม่ขัดขวางประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของงาน ในเวลาเดียวกันอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับงานด้านเทคนิคหรืองานบริหารได้ถูกส่งผ่านจากรัฐมนตรีไปยังหัวหน้ากรมในการตัดสินใจต่อหน้าที่รับผิดชอบในการกำกับกรมของตัวเองไปสู่เป้าหมาย

งานการกระจายอำนาจยังนำไปสู่การใช้หลักการของการจัดการ NPM ในเรื่องของการทำให้มีการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ เพราะเมื่อการตัดสินใจถูกจัดสรรให้กับผู้จัดการ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการแบบมืออาชีพ ประเด็นของการจัดการแบบมืออาชีพที่ลงมือปฏิบัติจริงคือการมีความยืดหยุ่นให้ผู้จัดการระดับล่างในการใช้ข้อมูลและพิจารณาของตนเองมากขึ้นในการตัดสินใจ ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้จัดการดำเนินการบริหารแบบผู้ประกอบการมากขึ้นและรับความเสี่ยงจากการตัดสินใจของตัวเอง (Pfiffner, 2004) ในขณะเดียวกัน การแบ่งความรับผิดชอบต้องรับประกันการไม่ซ้อนทับอำนาจการบริหาร รวมถึงคุณสมบัติเฉพาะของผู้จัดการที่ต้องมีความสามารถ ประสบการณ์ และความรู้ที่สูงในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง

ในด้านอื่นหลักการของ NPM ยังชักนำให้รัฐบาลส่งเสริมการแข่งขันในการบริการสาธารณะรวมทั้งการทำสัญญากับองค์กรเอกชนในการจัดหาสินค้าและบริการสาธารณะ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การแข่งขันไม่ได้ถูกปล่อยให้ไปตามการกลไกตลาดอย่างแท้จริง เมื่อการแข่งขันได้ถูกดำเนินการภายใต้ข้อกำหนด การควบคุม และการจัดการของรัฐบาล การแข่งขันนี้ช่วยให้กระทรวงโยธาธิการและการขนส่งบรรลุเป้าหมายและแผนงาน ขณะที่ประชาชนก็สามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานขั้นพื้นฐานได้แม้ว่ารัฐบาลจะไม่ได้ให้งบประมาณเพิ่มเติมแก่กระทรวงฯ ก็ตาม อย่างไรก็ตาม พลเมืองอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการรับบริการ เช่น ค่าขนส่งสาธารณะที่สูงขึ้น เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน ดังนั้น หลักการ NPM เกี่ยวกับการเปลี่ยนไปสู่การแข่งขันที่มากขึ้นในภาครัฐจึงได้รับการ

ยอมรับบางส่วนของรัฐบาล สปป.ลาว รวมทั้ง กระทรวงโยธาธิการและการขนส่งในแง่ของการอนุญาตให้ภาคเอกชนให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนแต่ไม่อยู่ในรูปแบบของการแข่งขัน

นอกจากการให้ภาคเอกชนให้บริการแทนภาครัฐแล้ว กระทรวงโยธาธิการและการขนส่งยังใช้วินัยและความประหยัดในการใช้ทรัพยากรมากขึ้นอีกด้วย หลักการที่แสดงไว้ในกฎการใช้ทรัพยากรเพื่อควบคุมการใช้จ่ายด้านการเงินสาธารณะและการใช้ทรัพยากรสาธารณะเพื่อให้แน่ใจว่ากระทรวงจะไม่มีใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น กฎระเบียบดังกล่าวช่วยควบคุมการใช้จ่ายทรัพยากรสาธารณะที่ไม่จำเป็น ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมประสิทธิภาพและเพิ่มความโปร่งใสในการใช้ทรัพยากร แต่ถึงอย่างไรก็ตามกฎระเบียบดังกล่าวยังคงมีช่องว่างและความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบังคับใช้

อาจกล่าวได้ว่า กระทรวงโยธาธิการและการขนส่งเน้นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ ซึ่งผลลัพธ์จะถูกวัดโดยการประเมินผลของการดำเนินการแล้วเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการประเมินถูกดำเนินการเป็นระยะ แต่ก็มียางบางอย่างที่ถูกดำเนินการโดยไม่มีตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่กำหนดไว้ ดังนั้นงานบางอย่างจึงไม่ได้รับการประเมินและไม่สามารถวัดผลเพื่อทราบความคืบหน้าหรือผลกระทบต่อองค์กรได้

งานทั้งหมดเหล่านี้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพหากการจัดการระบบบุคลากรไม่ตรงกับความต้องการของงาน จึงมีการนำรูปแบบการจัดการของภาคเอกชนใน NPM มาปรับใช้เพื่อยกระดับข้าราชการพลเรือน โครงสร้างของหลักการ NPM ที่เน้นรูปแบบภาคเอกชนใน กระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง คือ ผู้สมัครต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกที่เข้มงวดและต้องมีวุฒิการศึกษาในระดับหนึ่ง ในด้านอัตราเงินเดือนและการให้รางวัลแก่พนักงาน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การเติบโตทางเศรษฐกิจยังคงเป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปดังกล่าว และทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านดังกล่าวอย่างช้าๆ ดูเหมือนว่ารูปแบบการบริหารงานของภาคเอกชนยังไม่ค่อยถูกนำไปใช้ในกระทรวงมากนัก อาจเป็นเพราะขนาดองค์กรที่แตกต่างกัน ตลอดจนรูปแบบการบริหารและเป้าหมาย และรายได้ขององค์กร

สรุปได้ว่านโยบายปฏิรูป NPM ในรัฐบาลลาวประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่น่าเสียดายที่การวิจัยนี้ไม่สามารถให้คำตอบที่แน่นอนได้ เนื่องจากการปฏิรูปตามหลักการ NPM เพิ่งเริ่มต้นขึ้น และบางโปรแกรมยังอยู่ในขั้นทดลอง บทความนี้ระบุได้ว่าหลักการของ NPM บางส่วนถูกนำไปใช้ในรัฐบาล สปป.ลาว ก็คือกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง การประยุกต์ใช้ NPM ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง มีลักษณะผสมผสาน รูปแบบ NPM บางรูปแบบ เช่น การลดขนาดองค์กร การแบ่งบทบาทและความรับผิดชอบ การกระจายอำนาจ การลดจำนวนพนักงาน การประหยัดทรัพยากร การ

ประเมินประสิทธิภาพ และการพัวพันระหว่างนักการเมืองและข้าราชการได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่ในกระทรวงโยธาธิการและการขนส่ง ในขณะเดียวกัน บางส่วนของ NPM เช่นรูปแบบของการจัดการมืออาชีพ การประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการภาคเอกชน และการแข่งขันที่มากขึ้นในภาครัฐได้ถูกนำมาใช้บางส่วน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ในเมื่อ NPM เพิ่งถูกนำมาใช้ ด้วยลักษณะที่ไม่คุ้นเคยสำหรับข้าราชการ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบ NPM จะเป็นเรื่องใหม่สำหรับรัฐบาล สปป.ลาว ด้วยเจตนาธรรมและการนำพาที่เข้มแข็งของผู้นำ การดำเนินสามารถนำไปสู่ความก้าวหน้าของการปฏิรูปการจัดการภาครัฐในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยนี้ทำให้เห็นได้ว่า หลักการการบริหารภาครัฐแนวใหม่ไม่ได้เป็นหลักการสำหรับการปฏิรูปการจัดการภาครัฐในประเทศพัฒนาแล้วเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้ในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาได้ โดยปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง ระบบการบริหาร และความสามารถของภาครัฐและหน่วยงานรัฐในการดำเนินงานตามหลักการดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นได้ จากผลของปรับใช้แนวคิดนี้ใน สปป.ลาว

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปข้างต้น การออกนโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปตามแนวคิด NPM ในกระทรวงควรลำดับงานที่เป็นบูรณสิทธิในการปฏิรูปการจัดการภาครัฐ เพื่อปรับปรุงและอุดช่องว่างของการจัดการภาครัฐได้ โดยกระทรวงควรเน้นการปฏิรูปโครงสร้างองค์กร ความสามารถในการจัดการ วัฒนธรรมการทำงานของข้าราชการ การใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยี กลไกการประสานงานและการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การมีกฎระเบียบที่สามารถบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการมีระบบติดตามประเมินผลที่เข้มงวด ในขณะเดียวกันก็ควรมีการวางแผนและปฏิบัติงานไปตามนโยบายอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนและช่องว่างในระหว่างการบริหาร ดังนั้น ในการวิจัยต่อไป ควรเน้นที่การศึกษาความพร้อมและความเข้าใจของพนักงานรัฐ ต่อแนวทางและนโยบายการปฏิรูปภาครัฐของรัฐบาล ซึ่งอาจนำไปสู่การรับรู้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการปฏิรูปภาครัฐเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- Hood, C. (1991). *A public management for all seasons?*. London: Royal Institute of Public Administration.
- Hughes, O. E. (2012). *Public management and administration: An introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kattiyasack, S. (2018). *Result of Work Implementation in 2017-2018 and Direction of 2019-2020 of MPWT*. Vientiane Capital: Ministry of Public Works and Transport.
- Ministry of Finance (2020). *Focused measures of Laos government to save public expenditure in 2021*. Retrieved November 30, 2020, from <http://www.mof.gov.la/index.php/2020/22/03/2021-laiymarttakarn/>
- Ministry of Public Works and Transport. (2006). *Development plan of ICT*. Vientiane Capital: The Ministry.
- _____. (2015). *Five Year Development Plan (2016-2020) of Public Works and Transport Sector*. Vientiane Capital: The Ministry
- _____. (2019). *Instruction No. 05949/PWT.CO on Regulation Enforcement for Management of Investment Permission in Public Works and Transport Sector*. Vientiane Capital: The Ministry.
- O'Neill, A. (2021). Gross domestic product of the ASEAN countries from 2010 to 2020. *Statista*, Retrieved April 1, 2021, from <https://www.statista.com/statistic/796245/gdp-of-the-asean-countries>
- Onxayvieng, C. & Tan, S. (2015). Public personnel administration reform: effect on civil service management and innovation in Lao PDR. *International Institute for Science, Technology and Education (IISTE)*, 19.
- Pfiffner, J. P. (2004). In Benz, H. S. & Sommermann, K. P. (Eds). *Traditional Public Administration versus The New Public Management: Accountability versus Efficiency*. (pp.443-454). Berlin: Institutionen bildung in Regierung und Verwaltung: Festschrift fur Klaus Konig.
- Slater, R. & Keoka, K. (2012). *Trend in the Governance Sector of the Lao PDR*. Vientiane Capital: Swiss Agency for Development and Cooperation.
- The World Bank. (2014). *Water Supply and Sanitation in Lao PDR: Turning Finance into Service for the Future*. Lao PDR: The World Bank.

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*

MORAL ETHICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS

IN BANGKOK METROPOLITAN

สุวิชัยชัย เดชศักดิ์ดาพร

Suwijchai Dechsakdaporn

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: suwijchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะ องค์ประกอบ ส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ วิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 536 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้างแบบสอบถามระดับคุณธรรมจริยธรรม สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม มี 4 คุณลักษณะ คือ 1) คุณลักษณะต่อตนเอง 2) ต่อสังคม 3) ต่อเพื่อนร่วมงาน และ 4) ต่อองค์การ 2. องค์ประกอบคุณลักษณะที่ 1) คุณธรรมจริยธรรมต่อตนเอง 12 ตัวแปร ด้านที่ 2) คุณธรรมจริยธรรมต่อสังคม 4 ตัวแปร ด้านที่ 3) คุณธรรมจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน 10 ตัวแปร ด้านที่ 4) คุณธรรมจริยธรรมต่อองค์การ 5 ตัวแปร เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ดังนี้ 1) ด้านตนเอง กำหนดให้มีการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านสังคม ฝึกการมีส่วนร่วมในองค์กร 3) ด้านเพื่อนร่วมงาน ส่งเสริมให้ร่วมกันคิดร่วมพัฒนา 4) ด้านองค์การ ยึดหลักกัลยาณธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; คุณธรรมจริยธรรม; ผู้บริหารสถานศึกษา

*Received July 14, 2021; Revised July 27, 2021; Accepted July 28, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the moral elements of morality and to propose guidelines to promoting moral and ethical characteristics of educational institution administrators in Bangkok. The mixed research methodology was used in the study. The data were collected from 437 samples. by; 1) structured in-depth interviewing, 2) rating scale questionnaire, and 3) assessment form. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, confirmatory analysis, and content analysis.

The findings of the study were found that: 1. The composition of moral and ethical attributes were found that there were 4 aspects, 1) morality and ethics towards oneself 2) society 3) colleagues and 4) organizations. 2. The components of morality were found that 1) Morality and ethics towards oneself consist of 12 sub-components 2) Morality and ethics towards society consist of 4 sub-components, when analyzing the empirical data, it was found that every element had a relationship and consistency of the model with the empirical data. statistically significant 0.01. 3) Morality and ethics towards colleagues consist of 10 sub-components, 4) Morality and ethics the organization, consist of 10 sub-components. 3. Guidelines for promoting moral and ethical characteristics of educational institution administrators consist of: 1) Training moral and ethical characteristics. 2). Social, practice participation in the organization. 3) Colleagues, executives encourage members to think together to create a quality process. 4) As for the organization, helping and moral principles to help others.

Keywords: Characteristics; Moral Ethical; School Administrators

บทนำ

สถานศึกษาเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการสร้างศรัทธา การยอมรับนับถือ เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และคนในสังคม ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชายินดีปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถเกิดความสามัคคี รักใคร่ ปองดอง นอกจากต้องมีหลักในการทำงานแล้วยังต้องยึดหลักกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ (อนันตชัย พงศ์สุวรรณ, 2547)

สถานศึกษาจะประสบความสำเร็จ ไม่ใช่แค่เพียงครู นักเรียน หรือวิธีการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น ผู้บริหารต้องยึดหลักศีลธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องมีความรอบรู้ความสามารถ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด วางตนตามกฎระเบียบครุสภาว่าด้วยคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร (วิริยา ชินวรรณ, 2546)

โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นโลกที่ไร้พรมแดน การสื่อสารความรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างไร้ขีดจำกัด มนุษย์เกิดการเห็นแก่ตัวมากกว่าให้ความร่วมมือ ขาดการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องเกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจตลอดถึงวัตถุสิ่งต่าง ๆ ส่งผลให้สังคมไทยมีปัญหาสลับซับซ้อนมากขึ้น ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง หน้าที่การงาน และสังคม เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในทุกวงการ ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของสังคมที่มาจากสาเหตุของการยึดวัตถุมากกว่าคุณค่าความดี การแข่งขันเพื่อเอาชนะแทนการร่วมมือ การมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร การศึกษาน่าจะให้ทางออกที่ดีต่อปัญหาดังกล่าว และผู้นำสถานศึกษาก็น่าจะเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อ ครู นักเรียน และบุคคลอื่นในสังคม (สาโรช บัวศรี, 2553)

จากเหตุผล และสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาวิเคราะห์เอกสารตำรา หลักแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษาของกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน เพื่อวิเคราะห์ลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อรับรองคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหาร นำผลข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปและพัฒนาเพื่อสร้างเครื่องมือ เป็นข้อคำถามของแบบสอบถาม สำหรับใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองฝ่ายบริหารทั่วไป รองฝ่ายบริหารงานทั่วไป รองฝ่ายบริหารการศึกษา รองฝ่ายบริหารงบประมาณ และรองฝ่ายบุคคล สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2562 ทั้งหมด 50 สำนักงานเขต จำนวน 437 สถานศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายทั่วไป รองฝ่ายบริหารงานทั่วไป รองฝ่ายบริหารการศึกษา รองฝ่ายบริหารงบประมาณ และรองฝ่ายบุคคล สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 536 ท่าน วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973)

การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้บริหารสถานศึกษาและรองผู้บริหารฝ่าย สังกัด กรุงเทพมหานคร ทำการส่งเก็บข้อมูล ด้วยวิธี 1) ด้วยตนเอง 2) ทางไปรษณีย์ และ 3) ทางอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) วิเคราะห์หาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Extraction of Initial factor analysis) เป็นรูปแบบเพื่อใช้ค้นหา

องค์ประกอบร่วมหรือปัจจัยร่วมที่จะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างองค์ประกอบทั้งหมด โดยที่องค์ประกอบร่วมที่ค้นหาโดยการวิเคราะห์ (Exploratory Factor Analysis)

ผลการวิจัย

1. พบว่า คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารบริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม 4 ลักษณะ คือ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารบริหารสถานศึกษา ต่อตนเอง ต่อการทำงาน ต่อองค์กร และต่อสังคม

2. พบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อตนเอง องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อสังคม องค์ประกอบที่ 3 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และ องค์ประกอบที่ 4 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อองค์กร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วย 12 ตัวแปร สุขภาพจิตดี มีความสุภาพอ่อนโยน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสุจริต ยุติธรรม ตรงต่อหน้าที่ตนเองและต่อผู้อื่น มีใจรักศรัทธามุ่งมั่นทุ่มเท มีความรับผิดชอบ เปิดใจกว้าง รับฟังเหตุผล เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนความก้าวหน้าของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.33-0.74 มีค่าไอแกม เท่ากับ 40.50 ค่าร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 67.49 องค์ประกอบที่ 2 ซึ่งบรรยายตัวแปร 4 ตัวแปร มีมนุษย์สัมพันธ์อันดี รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ และมีความขยันหมั่นเพียรกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.36-0.46 มีค่าไอแกม เท่ากับ 2.59 ค่าร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 4.31 องค์ประกอบที่ 3 ซึ่งบรรยายตัวแปร 10 ตัวแปรดังนี้ มีความซื่อสัตย์ อดทนอดกลั้น เสียสละประโยชน์ส่วนตน รักษาประโยชน์ส่วนรวม มีเวลาให้กับเพื่อนร่วมงาน ส่งเสริมกิจกรรม ส่งเสริมบุคลากรให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ทำจิตใจตนเองให้ผ่องใส ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบุคลากรและผู้เรียน มีภาวะผู้นำ มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.32-0.64 มีค่าไอแกม เท่ากับ 1.55 ค่าร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 2.58 องค์ประกอบที่ 4 ซึ่งบรรยายตัวแปร 5 ตัวแปร มีความเมตตากรุณา เป็นที่ยอมรับของบุคลากร ครู ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เรียน สนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามท้องถิ่น เป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนตามภาวะการเปลี่ยนแปลง มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.31-0.72 มีค่าไอแกม เท่ากับ 1.33 ค่าร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 2.21

3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม 4 ด้าน 1) **ด้านตนเอง** กำหนดนโยบายการส่งเสริมอย่างจริงจัง ในรูปของสโลแกน หรือ “สื่อสัญลักษณ์” จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ให้ความสำคัญด้านปัญญาที่รอบรู้ตามเหตุปัจจัยรอบรู้ใน “อิทธิบาทสี่” และแนะนำให้ความรู้เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดีคุณค่าหลักทางคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาในกระบวนการวางแผนด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นไปตามเกณฑ์การศึกษาแห่งชาติ 2) **ด้านสังคม** ต้องบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมกับบุคคลทุกระดับในองค์กร “การครองตน” การรักษาระเบียบวินัย และสื่อสารสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับงานคุณธรรมจริยธรรม เพื่อจัดกิจกรรมที่ดีในองค์กร เช่น การจัดทำโครงการเชิงวัฒนธรรมร่วมกับทางศาสนา 3) **ด้านเพื่อนร่วมงาน** สร้างเสริมวิชาการคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพด้วยการส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรร่วมกันคิด “สังคหวัตถุธรรม” ร่วมกันสร้างกระบวนการคุณภาพตามหลักการของผลงานที่มีคุณภาพ และกำหนดคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมหลักเพื่อให้สมาชิกขององค์กรใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง และ 4) **ด้านองค์กร** สร้างเสริมพฤติกรรมปฏิบัติตามหลัก “กัลยาณธรรม” ช่วยช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้อื่นด้วยความเมตตา มีความสามารถติดต่อสื่อสารการมีส่วนร่วมของชุมชน เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในคำพูดในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อต้องการความสำเร็จในการประพาสสิ่งนั้นๆ ปฏิบัติกิจที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมตามสมควรตามสถานการณ์โดยไม่หวังผลตอบแทน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการผลการวิจัยคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถนำผลมาอภิปราย ดังนี้

1. คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารบริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม 4 ลักษณะ คือ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารบริหารสถานศึกษาต่อตนเอง ต่อการทำงาน ต่อองค์กร และต่อสังคม อภิปรายได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคน และทุกวิชาชีพ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องนำพาองค์กรทางการศึกษาและต้องปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบ เป็นแบบอย่างให้แก่บุคลากร ครู นักเรียน และเป็นผู้นำในสังคม หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตน และแห่งวิชาชีพนั้น ๆ ที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในส่วนบุคคล และในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคม และวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงใน

ปัจจุบัน ทั้งวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมืองการปกครองฯ คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ประกอบไปด้วยศีลธรรมที่เป็นทางการถูกต้องตามระบบกฎหมายของสังคม เป็นสิ่งที่เคยชิน และปฏิบัติกันมา โดยไม่ต้องเขียนเป็นบรรทัดฐานให้คนปฏิบัติในแต่ละวัน คนส่วนใหญ่ในสังคมจึงปฏิบัติตามค่านิยมและบรรทัดฐาน คุณธรรมจริยธรรมในสังคมที่เขาอยู่โดยอัตโนมัติ เพราะเขาจะมีสิ่งเหล่านี้ในตัวและปฏิบัติด้วยตัวเขาเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำพล สายสรีเวชกุล (2550) ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความกดดันทางจริยธรรม ความเชื่อทางศีลธรรม และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการธนาคารพาณิชย์ต่างชาติแห่งหนึ่ง” พบว่าองค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม 3 ประการ คือ 1) คุณธรรมจริยธรรมด้านสังคม (Societal Ethics) 2) คุณธรรมจริยธรรมด้านวิชาชีพ (Professional Ethics) 3) คุณธรรมจริยธรรมบุคคล (Individual Ethics) และสอดคล้องกับแนวคิดของ แฟรงค์ เจ นาฟราน (Frank, 2006) ได้ให้แนวคิดในการตรวจสอบจริยธรรมไว้ 3 ประการ คือ 1) การตรวจสอบความร่วมมือ (The Compliance Audits) ซึ่งเป็นการพิจารณาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลที่เป็นไปตามมาตรฐานของกฎระเบียบ การบรรลุความพอใจทั้งบุคคล และองค์การ 2) การตรวจสอบวัฒนธรรม (The Cultural Audits) เป็นการแสดงความรู้สึกที่บุคลากรและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ที่มีต่อมาตรฐาน และพฤติกรรมขององค์การ 3) การตรวจสอบระบบ (The Systems Audits) เป็นการประเมินระดับที่หลักการกฎเกณฑ์ทางคุณธรรมจริยธรรม แนวปฏิบัติ กระบวนการที่ผสมผสานในระบบขององค์การ

2. องค์ประกอบคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อตนเอง องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อสังคม องค์ประกอบที่ 3 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน และ องค์ประกอบที่ 4 ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อองค์การ อภิปรายได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมต่อตนเอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาฯ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรตั้งอยู่บนฐานของมียอมรับผลการกระทำและปรับปรุงแก้ไข สุขภาพจิตดีมีความสุขพออ่อนโยน เปิดเผยตนเองปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรมมีความเป็นระเบียบวินัยอยู่ในเบญจศีลเบญจธรรมพัฒนาตนพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทางวิชาการวิชาชีพตัดสินใจอย่างมีเหตุผลสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ วศิน อินทสระ (2541) กล่าวตาม หลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรมคือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายาม และความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน จนติดฝังอยู่ในจิตใจ ความสำคัญและประโยชน์ของจริยธรรม 1) คุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติอย่างยิ่ง การพัฒนาที่ขาดคุณธรรม

จริยธรรมเป็นหลักยึดย่อมเกิดผลร้ายมากกว่าดี เพราะผู้มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมจริยธรรม 2) การพัฒนาที่ไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแกนนำนั้นจะสูญเสียเป็นอันมากทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุ และอบายมุข 3) จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมการทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผลถูกต้องตามกาลเทศะ 4) การทุจริต คดโกง การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของคนในสังคม และ 5) คุณธรรมจริยธรรมสอนให้เราเลิกละหลินกตชังคนจน ให้เอาใจใส่ดูแลเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุพการีของชาติ สอนให้เราถ่อมตัวเพื่อเข้าหากันได้ดีกับคนทั้งหลาย และไม่วางโตโอหังอวดดีหรือก้าวร้าวผู้อื่น สอนให้เราลดทอนกิเลสตัณหาลงให้มาก ๆ เพื่อจะได้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความจริง สังคมที่เจริญมั่นคงต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องรับรองหรือเป็นแกนกลาง เหมือนถนนที่มั่นคงหรือตึกที่แข็งแรง

2) ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อสังคม อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีมนุษยสัมพันธ์อันดีรักษาลผลประโยชน์ของส่วนรวมบริการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียงพึ่งตนเองได้ให้ความรู้ความร่วมมือช่วยเหลือด้านวิชาการและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความขยันหมั่นเพียรกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง รู้คุณค่า คุณชาติ เคารพความเป็นระเบียบวินัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิมล ติรภานันท์ (2545) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินผู้บริหารสถานศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม ว่าการประเมินผลต้องอาศัยการติดตาม และประเมินจากความคิดเห็นของบุคคลหลายกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้บริหารเอง การมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรมมีเมตตากรุณา มีความรับผิดชอบต่องานที่การงาน อุทิศตนให้กับปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง การเป็นที่ยอมรับของบุคลากร

3) ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน อภิปรายได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาฯ ต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานอดทนอดกลั้นเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมมีเวลาให้กับเพื่อนร่วมงาน ส่งเสริมกิจกรรมคำนึงถึงหลักหน้าที่สากลส่งเสริมบุคลากรให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ทำจิตใจตนเองให้ผ่องใสและมีส่วนร่วม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมต่อบุคลากรและผู้เรียน ร่วมมือในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพมีภาวะผู้นำ จัดการศึกษาแบบเน้นผู้เรียนให้เป็นสำคัญพัฒนาความรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ สอดคล้องกับทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุพานิช (2538) ได้นำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ ส่วนแรก คือ สุขภาพจิต ความเฉลียวฉลาด ประสพการณ์ทางสังคม ส่วนที่สอง คือ ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติ ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต และควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจไฟ

สัมฤทธิ์ ส่วนที่สาม คือ พฤติกรรมของคนดี ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พฤติกรรมของคนดีและเก่ง พฤติกรรมรับผิดชอบ พฤติกรรมพัฒนา

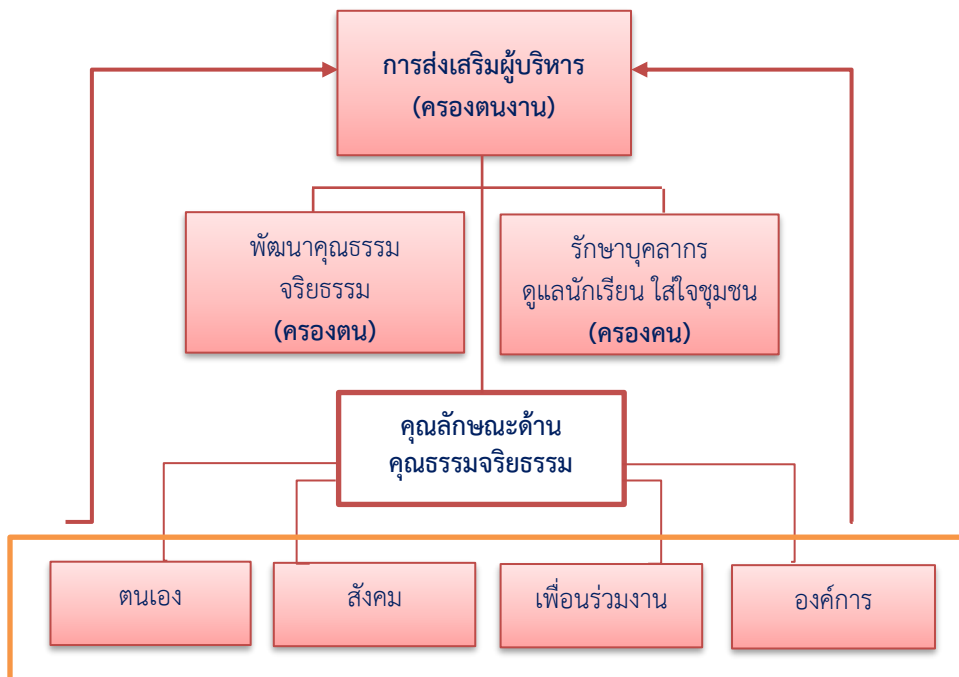
4) ด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อองค์กร อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาฯ ควรมีความเมตตา-กรุณา เป็นที่ยอมรับของบุคลากร ครู ผู้ได้บังคับบัญชาและผู้เรียน สนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เสริมหลักสูตรตามท้องถิ่น เป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามภาวะการเปลี่ยนแปลง สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมให้กับการศึกษา จัดอบรม เรื่องคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา มีความเข้าใจในคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติตนเองให้เป็นตัวอย่างที่ดี เช่น ปฏิบัติอยู่ในหลักศีล 5 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธนิษฐ์ชัย นาคะสุวรรณ (2543) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารในองค์กรต้องมีการปรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์การไปสู่แนวคิดใหม่ โดยให้ความใส่ใจในตัวบุคลากรมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก และต้องเข้าใจในเรื่องจริยธรรมในองค์การ ซึ่งจะช่วยให้้องค์การสามารถดำเนินกิจการอยู่รอด และเจริญเติบโตต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกุล อนุรักษธนากร (2563) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารตามหลักหลักกัลยาณธรรม 7 ผู้บริหารมีความน่ารักเป็นกันเองมีกัลยาณมิตรกับทุกคน มีความน่าเคารพ เป็นผู้ที่น่ายกย่อง รู้จักพูดให้ได้ผล มีความอดทนต่อถ้อยคำ สามารถอธิบายเรื่องล้าลึกได้ และไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล

3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม 4 ด้าน 1) ด้านตนเอง 2) ด้านสังคม 3) ด้านเพื่อนร่วมงาน และ 4) ด้านองค์กร อภิปรายได้ว่า ด้านตนเอง ผู้บริหารโรงเรียน ต้องการผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมอย่างจริงจัง ในรูปของสโลแกน หรือ “สื่อสัญลักษณ์” จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ให้ความสำคัญด้านปัญหาที่รอบรู้ตามเหตุปัจจัยรอบรู้ใน “อิทธิบาทสี่” และแนะนำให้ความรู้เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดีคุณค่าหลักทางคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาในกระบวนการวางแผนด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นไปตามเกณฑ์การศึกษาแห่งชาติ 2) ด้านสังคม ผู้บริหารโรงเรียน ต้องบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมกับบุคคลทุกระดับในองค์กร “การครองตน” การรักษาระเบียบวินัย และสื่อสารสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับงานคุณธรรมจริยธรรม เพื่อจัดกิจกรรมที่ดีให้้องค์การ เช่น การจัดทำโครงการเชิงวัฒนธรรมร่วมกับทางศาสนา 3) ด้านเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารโรงเรียน ต้องสร้างเสริมวิชาการคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพด้วยการส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรร่วมกันคิด “สังคหัตถุธรรม” ร่วมกันสร้างกระบวนการคุณภาพตามหลักการของผลงานที่มีคุณภาพ และกำหนด

คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมหลักเพื่อให้สมาชิกขององค์การใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง และ 4) ด้านองค์การ สร้างเสริมพฤติกรรมปฏิบัติตามหลัก “กัลยาณธรรม” ช่วยช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้อื่นด้วยความเมตตา มีความสามารถติดต่อสื่อสารการมีส่วนร่วมของชุมชน เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในคำพูดในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อต้องการความสำเร็จในการประพาสสิ่งนั้นๆ ปฏิบัติกิจที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมตามสมควรตามสถานการณ์โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกุล อนุรักษันกร (2563) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหาร มีการบริหารงานวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป และผู้บริหารสถานศึกษาบริหารตามหลักหลักกัลยาณธรรม 7 ผู้บริหารมีความน่ารักเป็นกันเองมีกัลยาณมิตรกับทุกคน มีความน่าเคารพ เป็นผู้ที่น่ายกย่อง รู้จักพูดให้ได้ผล มีความอดทนต่อถ้อยคำ สามารถอธิบายเรื่องล้าลึกได้ และไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การส่งเสริมคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด กรุงเทพมหานคร 4 ด้าน คือ คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ต้องพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในการครองตน คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมในด้านสังคม เพื่อรักษาและสร้างการมีส่วนร่วมให้กับบุคลากร นักเรียน และชุมชน ด้านเพื่อนร่วมงาน มีความเข้าใจ ใส่ใจผู้ใต้บังคับบัญชา และด้านองค์กร มีความโปร่งใสในการทำงาน มุ่งประโยชน์ส่วนรวม ในการส่งเสริมให้ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน บริหารตน เพื่อบริหารคน

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ควรนำคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน เพราะพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา

1. ด้านตนเอง สำนักงานการศึกษาควรกำหนดนโยบาย การอบรมผู้บริหารที่จะมาบริหารสถานศึกษาต่างๆ ในสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ด้านสังคม สำนักงานการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีนโยบายสอวัดคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา
3. ด้านเพื่อนร่วมงาน สำนักงานศึกษามีนโยบายคัดเลือกผู้บริหารดีเด่นด้านพฤติกรรมที่ดีงามของผู้บริหารสถานศึกษา
4. ด้านองค์กร สถานศึกษามีนโยบายการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ควรนำคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน เพราะพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา

1. ด้านตนเอง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่ออบรมผู้บริหารที่จะมาบริหารสถานศึกษาต่างๆ สถาบันจัดการอบรม หากร่วมมือสนับสนุนให้คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นกับผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นๆ ย่อมส่งผลต่อบุคคล องค์กร เพื่อนร่วมงาน สังคม ประเทศชาติ ในด้านสังคมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้น
2. ด้านสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ครู หรือผู้บริหารทางการศึกษานำผลการวิจัยไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาข้าราชการ บุคลากรทางการศึกษาเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

3. ด้านเพื่อนร่วมงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ/หรือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นำเอาคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไปเป็นเกณฑ์ชี้วัดในการประเมินเพื่อคัดเลือกผู้บริหารดีเด่นในด้านต่างๆ เนื่องจากคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวครอบคลุมพฤติกรรมที่พึงงามของผู้บริหารสถานศึกษา

4. ด้านองค์กร สถานศึกษากำหนดนโยบายการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ในรูปของสโลแกน หรือ “สื่อสัญลักษณ์” บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม กำหนดคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมหลักเพื่อให้สมาชิกขององค์กรใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง ช่วยช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้อื่นด้วยความเมตตา และปฏิบัติกิจที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และสังคมตามสมควรตามสถานการณ์ โดยไม่หวังผลตอบแทน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับความสุจริตยุติธรรม ตรงต่อเวลาต่อหน้าที่การงาน พัฒนาดนพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทางวิชาการ และวิชาชีพ

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการเป็นกัลยาณมิตร เคารพกฎกติกาทางสังคมประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

4. ควรศึกษาเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาที่นักเรียนต้องการและบุคลากรสนับสนุน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2524). *คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา* ตอน ที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ดวงเดือน พันธุสิน. (2538). *คู่มือ : การพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือนสำหรับคณะกรรมการจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

ธนัญชัย นาคะสุวรรณ. (2543). *จริยธรรมองค์กร: แนวคิดรูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมองค์กรในแนวพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิซิเมนต์ไทย.

วสิน อินทสระ. (2541). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ทองกวาว.

วิริยา ชินวรรณ. (2546). *จริยธรรมในอาชีพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

- สาโรช บัวศรี. (2544). *การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตย และจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สิริกุล อนุรักษธนากร. (2563). รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์*, 9(2), 114-128.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2545). การประเมินผู้บริหารสถานศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรมและการเป็นแบบอย่างที่ดี. *วารสารสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา*, 19(4).
- อนันตชัย พงศ์สุวรรณ. (2547). *การบริหารการศึกษาในคลื่นความเปลี่ยนแปลง*. บุรีรัมย์: โรงพิมพ์วินัย.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2542). *มุมมองนายอานันท์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักมติชน.
- อำพล สายสิริเวชกุล. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความกดดันทางจริยธรรม ความเชื่อทางศีลธรรม และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการธนาคารพาณิชย์ต่างชาติแห่งหนึ่ง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Frank, J. N. (2021). *Ethics Audits : You Get What You Pay For*. Retrieved September 12, 2021, from <http://www.ethic.org/resources/articals-organizationalethics.Asp?aid=892>

แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี-ท่าเรือน้ำลึกทวาย
ภายใต้ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง
และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*

DEVELOPMENT GUIDELINES OF SPECIAL ECONOMIC ZONE,
KANCHANABURI PROVINCE-DAWEI DEEP SEA PORT UNDER INTEREST,
CONFLICT, INTERNATIONAL RELATIONS, AND POLITICAL POWER

อิงอร ไผ่สุวรรณ, วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยอนนท์
Ing-on Phaisuwat, Wijittra Srisorn, Sunthan Chayanon
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: s60484944001@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบททางด้านผลประโยชน์ฯ 2. วิเคราะห์ประเด็นด้านผลประโยชน์ฯ กับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3. แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน จัดกลุ่มสนทนา จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและส่วนประกอบ และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบทด้านผลประโยชน์ เขตเศรษฐกิจพิเศษท่าเรือน้ำลึกทวายครอบคลุมการจัดตั้งเป็นเขตพื้นที่ส่งเสริมสนับสนุน อำนาจความสะอาดด้านการค้า และการลงทุน ความขัดแย้ง ด้านผลประโยชน์การใช้พื้นที่ อำนาจทางการเมือง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความชอบธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่ในรูปของการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มประเทศ 2. วิเคราะห์ด้านผลประโยชน์ พบว่า 1) การรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง 2) ประโยชน์และผลกระทบต่อภาคเอกชน และ 3) การสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนา ปัญหาความขัดแย้ง เกิดจากโครงสร้างประชากร 3. แนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) การพัฒนาการขยายฐานสำหรับการค้าน้ำมันดิบ 2) เพิ่มการกระจายการส่งออกเป็นประตูเศรษฐกิจ 3) ท่าเรือน้ำลึกทวายเป็นช่องทางการขนส่งทางทะเล 4) การใช้แรงงานพม่า 5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาค 6) ยกระดับการจัดการสินค้าคงคลัง

*Received July 24, 2021; Revised July 30, 2021; Accepted July 30, 2021

ด้วยกระบวนการห่วงโซ่อุปทาน และ 7) การขยายเครือข่ายโลจิสติกส์โดยรวมเส้นทางการค้าและการขนส่งใหม่

คำสำคัญ: เขตเศรษฐกิจพิเศษ; ผลประโยชน์และความขัดแย้ง; ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

Abstract

This article has the objectives to 1. Study the context of interest, 2. Analyze issues on interest, and 3. Propose guidelines for the development of Special Economic Zone. The qualitative research method was employed where there is documentary research, in- depth interview with 25 key-informants, and a focus group discussion with 10 participants. The data were analyzed based on content and component analysis and verified by triangulation method.

Findings were as follows: 1. For the context of interest, the development of Special Economic Zone at Dawai Deep Sea Port lies in a special economic territory aiming for the benefits upon support and provision of facilities in conducting commercial activities and investment. Conflict was involved with land usage. The political power concerned with the righteousness. The international relations prevailed a connectivity among countries. 2. The analysis of interest was in the areas of: 1) the coping of changing environment, 2) benefit and impact on private sector, and 3) the establishment of a system contributing to development of the country. The conflict analysis shows a conflict in changing population structures. 3. The guidelines towards the development are: 1) development of base expansion for crude oil trade, 2) the increment of export distribution through Western Gateway, 3) reduction of transportation cost, 4) the use of Myanmar laborers, 5) a regional economic expansion, 6) an increasing demand and supply chain link, and 7) an expansion of logistics network by a merger of trade routes and new transportation.

Keywords: Special Economic Zone; Interest and conflict; international relationships

บทนำ

การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภายในประเทศที่มีการกำหนดขอบเขตแน่นอน เป็นเขตเศรษฐกิจเฉพาะที่มีการเลือกใช้นโยบายพิเศษที่เปิดกว้าง และยืดหยุ่นต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศมากกว่าเขตอื่น ๆ ในประเทศ เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นบทสรุปและทางลัดของหนทางพัฒนาที่พิเศษ กลไกที่พิเศษ และนโยบายที่พิเศษ (ชูศักดิ์ จุฑาธุช, 2548) ยังคงมีเขตในลักษณะเศรษฐกิจเปิดของตนเองที่ดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ไม่ว่าจะดูจากความหมายในมิติใดก็ยังคงเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ (วรศรา ภาณุวัฒน์, 2556) การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษภายในประเทศไทย คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในขั้นเบื้องต้น โดยศึกษาแนวคิดเบื้องต้นของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม มีศักยภาพ มีโอกาสและความเป็นไปได้ของไทยในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และแนวทางการพัฒนาในอนาคต เพื่อส่งเสริมการค้า และการลงทุนจากต่างประเทศ (กิตติพล โชติพิมาย, 2551) กลยุทธ์ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษประกอบด้วย (1) การสร้างพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ โดยระยะแรกเน้นบริเวณชายแดนเพื่อใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน (2) การสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของไทยและการลงทุนต่อเนื่องของไทยในประเทศอื่น และ (3) การจัดระเบียบพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคง แก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย และสินค้าเกษตรลักลอบจากประเทศเพื่อนบ้าน (กลุ่มงานพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน, 2557) วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน คือ การส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีการขยายการลงทุน เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการค้าและการบริการของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศ (สุณัฐวิทย์ น้อยโสภณ, 2559)

โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษกลายเป็นโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐบาลไทยและเมียนมาร์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการและการก่อสร้างโครงการ โดยทำข้อตกลงร่วมกันตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2551 กรมเจ้าท่าของเมียนมาร์ (Myanmar Port Authority) ได้ลงนามสัญญาข้อตกลงกับ บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด ในการพัฒนาและก่อสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึก จนถึงปัจจุบัน การก่อสร้างและปฏิบัติการในพื้นที่นั้นกระทำการโดย บริษัท ทวายดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด (Dawei Development Company Limited) ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ซึ่งถือหุ้นร้อยละ 75 และบริษัท แม็กซ์ เมียนมาร์ (Max Myanmar) ซึ่งถือหุ้นร้อยละ 25 รัฐบาลไทยและรัฐบาลแห่งสหภาพพม่าได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2551 ในการพัฒนาโครงการท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย (Dawei Deep Sea Port & Industrial Estate Project) และถนนเชื่อมต่อไปยังประเทศ

ไทย วงเงินลงทุน 4 แสนล้านบาทคาดการณ์กันว่า หากโครงการนี้แล้วเสร็จ จะเป็นประตูเศรษฐกิจ (Gate Way) แห่งใหม่ของโลกตะวันตกและตะวันออก และรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้เป็นอย่างดี พื้นที่โครงการตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพม่า ห่างจากเมืองทวายประมาณ 30 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 400,000 ไร่ หรือ 250 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยท่าเรือน้ำลึก 2 ท่า ส่วนที่เป็นนิคมอุตสาหกรรม ส่วนที่เป็นที่พักอาศัย ส่วนราชการ และส่วนอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งมีพื้นที่ริมทะเลเป็นแนวหาดทรายมีความยาว 12 กิโลเมตร เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 บริษัทิตาเลียน - ไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) หรือ ITD ได้ร่วมลงนามทำข้อตกลงกับคู่สัญญา คือ การท่าเรือ หน่วยงานในสังกัด กระทรวงคมนาคมของพม่า เพื่อพัฒนากรณีศึกษาท่าเรือน้ำลึกทวาย ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมรวมทั้งสร้างเส้นทางคมนาคมทางบกระหว่างไทยกับพม่า ความตกลงอายุสัมปทาน 60 ปี ซึ่งจะดำเนินการ โดยบริษัทลูกชื่อ Dawei Development Company (DDC) นับเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกในพม่า โครงการดังกล่าวเป็นการพัฒนาใน 3 ระยะ คือ ระยะแรกจากปี 2553 - 2558 เน้นโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนสำคัญที่สุด คือ ถนน 8 เลน ยาว 160 กม. กับทางรถไฟมายังชายแดนไทย ถนนจากทวายมายังบ้านพุน้ำร้อน ต.หินเก่า อ.เมือง จ.กาญจนบุรี และวางท่อก๊าซและน้ำมันคู่ขนานกับถนนและทางรถไฟ ระยะที่ 2 จะสร้างท่าเรือทวาย เรือที่มีระวางบรรทุก 20,000 - 50,000 ตันจะสามารถเข้าเทียบท่าได้พร้อมกัน 25 ลำ ท่าเรือจะรองรับสินค้าได้ปีละ 100 ล้านตัน ส่วนระยะที่ 3 เป็นการสร้างนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยท่าเรือและอุตสาหกรรมหนัก น้ำมันและก๊าซ อุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น อุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นปลายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก เมื่อสร้างเสร็จครบทั้ง 3 ระยะ ทวายจะกลายเป็นศูนย์กลางระบบโลจิสติกส์และการค้าขนาดใหญ่ เป็น New Land Bridge ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เชื่อมโยงการขนส่ง และการค้าระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศในแถบทะเลจีนใต้ ผ่านทะเลอันดามัน ไปสู่มหาสมุทรอินเดีย สู่กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา โดยไม่ต้องอ้อมแหลมมะละกา (มาเลเซีย) ทำให้ระยะเวลาการขนส่ง และประหยัดต้นทุนจากระยะทางขนส่งสินค้าที่สั้นลงอย่างมากท่าเรือน้ำลึกทวายยังอยู่ในโครงการเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ (Economic Corridors) ในกรอบความร่วมมือของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region) ตามกรอบความร่วมมือยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาค ซึ่งมีพื้นที่ที่มีศักยภาพตามเส้นทางพัฒนา 3 เส้นทาง คือ 1. ระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ระหว่างเมืองดานัง เวียดนามถึงเมืองมะละแหม่ง ของพม่า (ทวาย เป็นเมือง ชายทะเลอันดามันทางภาคใต้ของพม่า อยู่ใต้

เมือง เมืองมะละแหม่ง) 2. ระเบียงเศรษฐกิจแนวใต้ (Southern Economic Corridor) ระหว่างเมือง โฮจิมินห์ หรือไซ่ง่อนเดิมของเวียดนามมาสู่ปลายทางที่เมืองทวาย 3. เชื่อมโยงกับ ระเบียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ระหว่างเมืองคุนหมิง ในจีนกับกรุงเทพฯ (โครงการที่มีชื่อเรียกว่า “คอริดอร์ส” (corridors) คือ เส้นทางคมนาคม เชื่อมต่อระหว่างเมืองสำคัญ ๆ ในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วย 6 ประเทศ คือ ไทย จีน (มณฑลยูนนาน) เวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า กลุ่มประเทศเหล่านี้มี ประชากรรวมกัน 250 ล้านคน มีพื้นที่รวมกัน 23 ล้านตารางกิโลเมตร (เทียบได้กับยุโรป ตะวันตก) สำหรับประเทศไทยแล้ว ท่าเรือน้ำลึกทวายจะเสริมสร้างการเป็นโลจิสติกส์ฮับ (Logistics Hub) ของประเทศไทย (เรวดี แก้วมณี, 2556)

การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวายโดยกลุ่มทุนไทยและรัฐบาล ไทย ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อชุมชนท้องถิ่นทวาย ทั้งในด้านทรัพยากรและ วิถีชีวิต อย่างไรก็ตาม การยึดติดต่อสู้ของชุมชนทวายและภาคประชาสังคมทวายก็ได้ เติบโตขึ้นและมีพลังทางการเมืองอย่างมากในปัจจุบัน จนสามารถผลักดันประเด็นท้องถิ่น ทวายให้กลายเป็นวาระด้านสิทธิมนุษยชนกับพัฒนาระดับชาติได้ในปัจจุบัน การต่อสู้ของ ภาคประชาสังคมทวาย จากท้องถิ่นสู่การเคลื่อนไหวระดับข้ามพรมแดนการต่อสู้ของคน ท้องถิ่นทวายในตอนต้นเกิดขึ้นแบบกระจัดกระจาย ขบวนการทางสังคมเริ่มต้นในระดับ พื้นที่จากคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในชุมชนและคนต่างถิ่น มีการเคลื่อนไหวทั้งรูปแบบของการ แสวงหาข้อมูลโครงการจากบริษัทและรัฐบาล การเรียกร้องการชดเชยเยียวยาจากการ สูญเสียที่ดิน รวมถึงการประสานงานกับเครือข่ายในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อหาการสนับสนุน (วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย, 2560) จากการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และ สังคม ของการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายต่อชุมชน พบว่าได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้าน เศรษฐกิจระดับชุมชน คราวเรือน และปัจเจกอย่างกว้างขวาง อันเนื่องมาจากการสูญเสีย พื้นที่ทำกินธุรกิจท้องถิ่นขาดวัตถุดิบและต้องปิดกิจการ ได้แก่ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เป็นประเด็นใหญ่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ทั้งระหว่างชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับโครงการ (โกสุมภ์ สายจันทร์ และ อัจฉริยา สายศิลป์, 2557) โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายนับเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของโลกในอนาคต และเป็น โครงการที่นำประโยชน์มหาศาลทางด้านเศรษฐกิจมาสู่ประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาบริบททางด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลิทวาย
2. วิเคราะห์ประเด็นด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลิทวาย
3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลิทวาย ภายใต้ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 25 ท่าน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 10 ท่าน

ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) การจัดสนทนากลุ่มที่ประกอบไปด้วย ข้าราชการระดับสูงของจังหวัด เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ นักการเมืองท้องถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 10 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorization) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และส่วนประกอบ (Factor Analysis) และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่ง Carvalho and White (1997) ให้เหตุผลว่าเป็นการเพิ่มคุณค่า การหักล้าง การยืนยัน และอธิบายข้อมูล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบททางด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลิทวาย พบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษมีภูมิหลังมาอย่างยาวนาน และปรากฏอย่างเด่นชัดมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่รัฐประชาคมต่าง ๆ ต้องการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของโลกที่ย่ำแย่ คำว่า “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” (Special Economic Zones : SEZs) มีความหมายครอบคลุมถึงการจัดตั้งเขตพื้นที่เป็นการเฉพาะเพื่อประโยชน์

ในการส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการค้าและการลงทุน รวมทั้งการให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่าง ๆ อาทิ การอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรมการบริการหรือกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจของประเทศ จะเห็นได้ว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการออกมาตรการทางกฎหมาย กฎระเบียบ หรือนโยบายภายในรัฐเพื่อยกเว้นกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในทางการค้าและการลงทุนวัตถุประสงค์สำคัญ คือ จัดให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้าและการลงทุน โดยกฎหมายที่บังคับใช้ภายในประเทศไม่อาจนำไปปรับใช้ในเขตพื้นที่ดังกล่าว ฉะนั้นเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงเป็นเรื่องการบริหารจัดการและการกำหนดนโยบายและมาตรการทางกฎหมายภายในประเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กรณีนี้แตกต่างจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคที่ต้องมีการอนุวัติการกฎหมายเป็นการภายในการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่าง “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” กับการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะการรวมกลุ่มของอาเซียนแบบ “ประชาคมเศรษฐกิจ” บริบท ความขัดแย้ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ประเด็นด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย พบว่า ผลประโยชน์จากการพัฒนาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย ตามแนวทางของอาเซียนในสามมิติที่สำคัญคือ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมืองและความมั่นคง และมิติทางสังคม การพัฒนาและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ การที่รัฐจะพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจำเป็นต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการพัฒนาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งประเด็นดังกล่าวรัฐต้องชั่งน้ำหนักกว่าการพัฒนาพื้นที่ใดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจะก่อให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเพื่อแลกกับปัญหาทางการเมืองและผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดกรณีนี้ขึ้นอยู่กับกำหนดมาตรการของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพการวิเคราะห์ผลประโยชน์อยู่ในรูปของ 1) การรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง 2) ประโยชน์และผลกระทบต่อภาคเอกชน และ 3) การสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาในระยะยาวของประเทศ การวิเคราะห์ด้านการเมือง ประกอบไปด้วย 1) การออกคำสั่งของเจ้าพนักงาน 2) การระงับข้อพิพาทและการใช้อำนาจตุลาการ 3) การจัดระบบฐานข้อมูล 4) บทบาทขององค์กรลำดับรอง และ 5) บทบาทการเป็นผู้นำในอาเซียนของไทย การวิเคราะห์ความขัดแย้ง ด้านผลประโยชน์การใช้พื้นที่ ความขัดแย้งในพื้นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เนื่องจากการเคลื่อนย้ายอพยพเข้าของคนต่างด้าวและคนต่างถิ่นเป็นสาเหตุหลัก อำนาจทางการเมือง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความชอบธรรม

ในสายตาของรัฐสมาชิกอาเซียน ด้วยเหตุที่ว่ารัฐอาเซียนยังคงมีอำนาจอธิปไตยที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการวางแผนนโยบายและกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของผู้ประกอบการ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พบว่า ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมาในทิศทางที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น มีความร่วมมือทั้งในเรื่องนโยบาย กฎระเบียบ ข้อตกลง และมาตรการต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) กำหนดองค์กรภาครัฐที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลประเด็นดังกล่าวให้ชัดเจน 2) จัดให้มีกระบวนการและการอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพ และ 3) จัดทำจุดบริการเบ็ดเสร็จ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย ภายใต้ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วย 1. การพัฒนาการขยายฐานสำหรับการค้าน้ำมันดิบและการดำเนินงาน ด้วยความคาดหวังของรัฐบาลเมียนมาในการเปลี่ยนแปลงและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ ประกอบกับความคาดหวังของรัฐบาลไทยในการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานผ่านการวางท่อส่งน้ำมันดิบในพื้นที่โครงการเชื่อมต่อกับนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง โดยตัวชี้วัด คือ มีฐานสำหรับการค้าน้ำมันดิบและการดำเนินงาน 2. เพิ่มการกระจายการส่งออกผ่าน Western Gateway โครงการท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย และเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า (Dawei Deep Sea Port & Industrial Estate Project and Transborder Corridor Link) เป็นอภิมหาโปรเจกต์ความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่า คาดการณ์กันว่า หากโครงการนี้แล้วเสร็จจะเป็นประตูเศรษฐกิจ (Gate Way) แห่งใหม่ของโลกตะวันตกและตะวันออก โดยตัวชี้วัด คือ Western Gateway เป็นประตูเศรษฐกิจ (Gate Way) 3. ลดต้นทุนการขนส่งเนื่องจากลดการพึ่งพาการสัญจรผ่านช่องแคบมะละกาที่มีต้นทุนสูง พื้นที่ทวายได้รับการพัฒนาภายใต้แนวคิดการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาคเพื่อตอบสนองความต้องการในการขนส่งทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันเป็นทางเลือกให้กับอินเดีย จีน ตะวันออกกลาง ยุโรป และแอฟริกา ในการลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้า และไม่ต้องพึ่งพาเส้นทางผ่านทางช่องแคบมะละกา โดยตัวชี้วัด คือ ท่าเรือน้ำลึกทวายเป็นช่องทางการขนส่งทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน 4. การปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน ไม่เพียงแต่ประโยชน์ด้านโลจิสติกส์เท่านั้นแต่ประเทศไทยยังได้ประโยชน์ในด้านแรงงานซึ่งมีปริมาณมาก อุปทานแรงงานก็มีอยู่จำนวนมากและมีค่าจ้างแรงงานถูก การใช้แรงงานพม่าจะทำให้เกิดการลดต้นทุนการผลิตลง อุตสาหกรรมการผลิตที่จะได้ประโยชน์เชิงเปรียบเทียบจะเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน

เข้มข้น โดยตัวชี้วัด คือ การใช้แรงงานพม่าในอุตสาหกรรมการผลิตเพิ่มขึ้น 5. การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวาย จึงมีความสำคัญอย่างมากในด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยตัวชี้วัด คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพิ่มขึ้น 6. ความต้องการที่มากขึ้นและการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทาน นักลงทุนต้องการเห็นกระบวนการห่วงโซ่อุปทานจากผู้ให้บริการเพื่อยกระดับการจัดการสินค้าคงคลัง การพัฒนาเรื่องการคาดการณ์ความต้องการเพิ่มเติมด้านการสื่อสาร และทำให้การจัดการโลจิสติกส์มีความราบรื่นมากยิ่งขึ้น โดยตัวชี้วัด คือ ยกระดับการจัดการสินค้าคงคลังด้วยกระบวนการห่วงโซ่อุปทาน และ 7. การขยายเครือข่ายโลจิสติกส์โดยควรวรมเส้นทางการค้าและการขนส่งใหม่ เส้นทางโลจิสติกส์สู่ท่าเรือน้ำลึกทวายเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวายเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ในภูมิภาค โดยตัวชี้วัด คือ มีเส้นทางโลจิสติกส์สู่ท่าเรือน้ำลึกทวาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี-ท่าเรือน้ำลึกทวาย ภายใต้อผลกระทบ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบททางด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย พบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษมีภูมิหลังมาอย่างยาวนาน และปรากฏอย่างเด่นชัดมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่รัฐประชาคมต่าง ๆ ต้องการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของโลกที่ย่ำแย่ คำว่า “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” (Special Economic Zones : SEZs) มีความหมายครอบคลุมถึงการจัดตั้งเขตพื้นที่เป็นการเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการค้าและการลงทุน รวมทั้งการให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่าง ๆ อาทิ การอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรมการบริการหรือกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจของประเทศ จะเห็นได้ว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการออกมาตรการทางกฎหมาย กฎระเบียบหรือนโยบายภายในรัฐเพื่อยกเว้น กฎระเบียบต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในทางการค้าและการลงทุนวัตถุประสงค์สำคัญ คือ จัดให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเขตที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้าและการลงทุน โดยกฎหมายที่บังคับใช้ภายในประเทศไม่อาจนำไปปรับใช้ในเขตพื้นที่ดังกล่าว ฉะนั้นเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงเป็นเรื่องการบริหารจัดการและการกำหนดนโยบายและมาตรการ

ทางกฎหมายภายในประเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กรณีนี้แตกต่างจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคที่ต้องมีการอนุวัติการกฎหมายเป็นการภายใน การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่าง“เขตเศรษฐกิจพิเศษ” กับการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะการรวมกลุ่มของอาเซียนแบบ “ประชาคมเศรษฐกิจ” ผลประโยชน์ ประกอบด้วย 1) การรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง 2) ประโยชน์และผลกระทบต่อภาคเอกชน และ 3) การสร้างระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาในระยะยาวของประเทศความขัดแย้ง เกิดจากปัญหาการโยกย้ายถิ่นฐานและการจ่ายค่าชดเชยที่ไม่เป็นธรรม ยังมีปัญหาในการสร้างพื้นที่รองรับสำหรับผู้ที่ต้องอพยพที่ไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ปฏิเสธการย้ายถิ่นฐาน อำนาจการเมือง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความชอบธรรมในสายตาของรัฐสมาชิกอาเซียน ด้วยเหตุที่ว่ารัฐอาเซียนยังคงมีอำนาจอธิปไตยที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการวางแผนนโยบายและกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของผู้ประกอบการ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ประเด็นด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย พบว่า ประโยชน์จากการพัฒนาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย ตามแนวทางของอาเซียนในสามมิติที่สำคัญ คือ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมืองและความมั่นคง และมิติทางสังคม การพัฒนาและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ การที่รัฐจะพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจำเป็นต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการพัฒนาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งประเด็นดังกล่าวรัฐต้องชั่งน้ำหนักว่าการพัฒนาพื้นที่ใดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจะก่อให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเพื่อแลกกับปัญหาทางการเมืองและผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดกรณีนี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดมาตรการของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพความขัดแย้งในพื้นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เนื่องจากการเคลื่อนย้ายอพยพเข้าของคนต่างด้าวและคนต่างถิ่นเป็นสาเหตุหลัก อำนาจทางการเมือง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความชอบธรรมในสายตาของรัฐสมาชิกอาเซียน ด้วยเหตุที่ว่ารัฐอาเซียนยังคงมีอำนาจอธิปไตยที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการวางแผนนโยบายและกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของผู้ประกอบการ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศส่งผลกระทบ พบว่า ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมาในทิศทางที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น มีความร่วมมือทั้งในเรื่องนโยบาย กฎระเบียบ ข้อตกลง และมาตรการต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1) กำหนดองค์การภาครัฐที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลประเด็นดังกล่าวให้ชัดเจน 2) จัดให้มีกระบวนการและการอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพ และ 3) จัดทำจุดบริการเบ็ดเสร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Chaisse and Ji (2020) เรื่อง The Pervasive Problem of Special Economic Zones for International Economic Law: Tax, Investment, and Trade Issues เขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) ประสบความสำเร็จอย่างมากและก่อให้เกิดประโยชน์มากมายแก่คนทั้งโลก ด้วยสิ่งจูงใจที่แตกต่างกัน เขตเศรษฐกิจพิเศษได้สร้างเงื่อนไขที่ดีเพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติ อย่างไรก็ตาม เขตเศรษฐกิจพิเศษอาจเป็นอันตราย ประการแรกแรงจูงใจทางภาษีที่ใช้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อาจนำไปสู่การหลีกเลี่ยงภาษีและสถานการณ์การแข่งขันระหว่างประเทศอาจมีการเปลี่ยนแปลง ประการที่สองการเปลี่ยนแปลงนโยบายบ่อยครั้งในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อาจส่งผลให้การบังคับเอาคืนและการซื้อขายเกี่ยวกับสนธิสัญญาการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ นอกจากนั้น แม้ว่าองค์การการค้าโลกจะไม่มีบทบาทที่แน่ชัดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ มาตรการต่าง ๆ อาทิ การอุดหนุนของรัฐถือเป็นส่วนหนึ่งภายใต้กฎระเบียบขององค์การการค้าโลก และมาตรการเหล่านี้ มีอาจมองข้ามได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย ภายใต้ผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วย 1. การพัฒนาการขยายฐานสำหรับการค้าน้ำมันดิบและการดำเนินงาน ด้วยความคาดหวังของรัฐบาลเมียนมาในการเปลี่ยนแปลง 2. เพิ่มการกระจายการส่งออกผ่าน Western Gateway โครงการท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย และเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า (Dawei Deep Sea Port & Industrial Estate Project and Transborder Corridor Link) เป็นโอกาสหาประโยชน์ความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่า คาดการณ์กันว่า หากโครงการนี้แล้วเสร็จจะเป็นประตูเศรษฐกิจ (Gate Way) แห่งใหม่ของโลกตะวันตกและตะวันออกตัวชี้วัด คือ Western Gateway เป็นประตูเศรษฐกิจ (Gate Way) 3. ลดต้นทุนการขนส่งเนื่องจากลดการพึ่งพาการสัญจรผ่านช่องแคบมะละกาที่มีต้นทุนสูง พื้นที่ทวายได้รับการพัฒนาภายใต้แนวคิดการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาคเพื่อตอบสนองความต้องการในการขนส่งทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันเป็นทางเลือกให้กับอินเดีย จีน ตะวันออกกลาง ยุโรป และแอฟริกา ในการลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้า 4. การปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน ไม่เพียงแต่ประโยชน์ด้านโลจิสติกส์เท่านั้นแต่ประเทศไทยยังจะได้ประโยชน์ในด้านแรงงานซึ่งมีปริมาณมาก อุทยานแรงงานก็มีอยู่จำนวนมาก 5. การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษและ

ท่าเรือน้ำลึกทวายจึงมีความสำคัญอย่างมากในด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค ตัวชี้วัด คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพิ่มขึ้น 6. ความต้องการที่มากขึ้นและการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทาน นักลงทุนต้องการเห็นกระบวนการห่วงโซ่อุปทานจากผู้ให้บริการเพื่อยกระดับการจัดการสินค้าคงคลัง การพัฒนาเรื่องการคาดการณ์ความต้องการเพิ่มเติมด้านการสื่อสาร และ 7. การขยายเครือข่ายโลจิสติกส์โดยควบรวมเส้นทางการค้าและการขนส่งใหม่ เส้นทางการขนส่งสู่ท่าเรือน้ำลึกทวายเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวายเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ในภูมิภาค ตัวชี้วัด คือ มีเส้นทางโลจิสติกส์สู่ท่าเรือน้ำลึกทวาย สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Patcharee Pakdeenurit, Nanthi Suthikarnnarunai, Wanchai Rattanawong (2017) เรื่อง Location and key success factors of special economic zone in Thailand พบว่า ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) โดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่เหมาะสมและใช้ตัวแปร 11 ตัวในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ อันได้แก่ Foreign Direct Investment (FDI), Gross Domestic Product (GDP), เทคโนโลยีขั้นสูง Research and Development (R&D), Co² และการส่งออก งานวิจัยนี้ได้รับการทดสอบในประเทศจีนและอินเดียโดยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เดียวกันนี้จะได้รับการทดสอบในสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยในอนาคตอันใกล้เพื่อรับประกันความแม่นยำ

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี-ท่าเรือน้ำลึกทวาย ภายใต้อาณัติประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อธิบายได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี-ท่าเรือน้ำลึกทวาย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: จากการวิจัยสังเคราะห์ของผู้วิจัย

แนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี - ท่าเรือน้ำลึกทวาย ภายใต้ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วย 1. การพัฒนาการขยายฐานสำหรับการค้าน้ำมันดิบและการดำเนินงานด้วยความคาดหวังของรัฐบาลเมียนมาในการเปลี่ยนแปลงและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ 2. เพิ่มการกระจายการส่งออกผ่าน Western Gateway โครงการท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย และเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า (Dawei Deep Sea Port & Industrial Estate Project and Transborder Corridor Link) 3. ลดต้นทุนการขนส่งเนื่องจากลดการพึ่งพาการสัญจรผ่านช่องแคบมะละกาที่มีต้นทุนสูง พื้นที่ทวายได้รับการพัฒนาภายใต้แนวคิดการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาคเพื่อตอบสนองความต้องการในการขนส่งทางทะเลในมหาสมุทรอินเดีย 4. การปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน ไม่เพียงแต่ประโยชน์ด้านโลจิสติกส์เท่านั้นแต่ประเทศไทยยังจะได้ประโยชน์ในด้านแรงงานซึ่งมีปริมาณมาก อุปทานแรงงานก็มีอยู่จำนวนมาก 5. การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวาย จึงมีความสำคัญอย่างมากในด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยตัวชี้วัด คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพิ่มขึ้น 6. ความต้องการที่มากขึ้นและการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทาน นักลงทุนต้องการเห็นกระบวนการห่วงโซ่อุปทานจากผู้ให้บริการเพื่อยกระดับการจัดการสินค้าคงคลัง การพัฒนาเรื่องการคาดการณ์ความต้องการเพิ่มเติมด้านการสื่อสาร และทำให้การจัดการโลจิสติกส์มีความราบรื่นมากยิ่งขึ้น โดยตัวชี้วัด คือ ยกระดับการจัดการสินค้าคงคลังด้วยกระบวนการห่วงโซ่อุปทาน และ 7. การขยายเครือข่ายโลจิสติกส์โดยควรวางแผนเส้นทาง การค้าและการขนส่งใหม่ เส้นทางโลจิสติกส์สู่ท่าเรือน้ำลึกทวายเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวายเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ในภูมิภาค โดยตัวชี้วัด คือ มีเส้นทางโลจิสติกส์สู่ท่าเรือน้ำลึกทวาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษขึ้นอยู่กับทางเลือกรูปแบบของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เป้าหมาย ศักยภาพ และความพร้อมของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ล้มเหลว ก็เป็นสิ่งที่สำคัญควรศึกษาอย่างละเอียดและถ่องแท้ เพื่อให้การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเกิดประโยชน์สูงสุด และสำหรับก้าวต่อไปของประเทศไทยในการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มเติม ควรมีการศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของเขต

พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษใน 5 แห่งแรก เพราะถึงแม้จะใช้แนวทางการบริหารจัดการแบบเดียวกันแต่แน่นอนว่าในรายละเอียดย่อมแตกต่างกันด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งรวมทั้งลักษณะเฉพาะในแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้อง ทั้งในด้านของยุทธศาสตร์และนโยบายของแต่ละประเทศ ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงเป็นโอกาสและความท้าทายของแต่ละประเทศในการที่จะพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะข้อตกลงทวิภาคี เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศควบคู่พร้อมกับการเป็นความร่วมมือแบบข้อตกลงพหุภาคี ที่ทำโดยทั้ง 4 ประเทศ เช่น การเจรจาเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายที่เป็นความร่วมมือระหว่างไทยและเมียนมา หรือการเจรจาเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเกาะกงที่เป็นความร่วมมือระหว่างไทยและกัมพูชา รัฐบาลอาจต้องตั้งเป้าให้ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในแต่ละพื้นที่ โดยต้องคำนึงถึงกลไกในการบริหารจัดการโดยเฉพาะด้านที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนากำลังคนควบคู่กันไป ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาคควรมีระยะเวลาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยเป็นระยะเวลายาวนานกว่าปกติของรอบการย้ายเวียนตำแหน่งข้าราชการไปยังพื้นที่อื่น และควรให้ผู้ที่มีความสามารถสูงมาทำงานในระดับพื้นที่ตามวัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อให้ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และภาครัฐควรมีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยมีการกำหนดขอบเขตของการทำงานร่วมกันทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมถึงกำหนดรูปแบบการกระจายประโยชน์ที่เป็นที่ยอมรับ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพล โชติพิมาย. (2551). การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบริเวณจังหวัดสงขลา ประเทศไทย-รัฐกะเหรี่ยง มาเลเซีย. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 12(1), 77-88.
- กลุ่มงานพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน. (2557). แนวทางการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทย. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 51(4), 78-89.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2556). *AEC Fact Book*. กรุงเทพฯ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.
- โกสุมภ์ สายจันทร์ และ อัจฉริยา สายศิลป์. (2557). *ประชาสังคมข้ามพรมแดนและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ระหว่างประเทศในสหภาพเมียนมาร์ : กรณีศึกษาโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย*. เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชูศักดิ์ จรุธสวีสต์. (2548). ระบบเศรษฐกิจและพัฒนาการเศรษฐกิจไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส.เสริมมิตรการพิมพ์.
- เรวดี แก้วมณี. (2556). *ส่องความคืบหน้ากฎหมายเดินเครื่อง “เขตเศรษฐกิจพิเศษ”*. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายอุตสาหกรรมภาค (สม.).
- วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย. (2560). *บทบาทของภาคประชาสังคมพม่าภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปปี 2010 กรณีศึกษา โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษและท่าเรือน้ำลึกทวาย ประเทศพม่า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- วรศรา ภาณุวัฒน์. (2556). *เขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- Carvalho, S., & White, H. (1997). *Combining the quantitative and qualitative approaches to poverty measurement and analysis: The practice and the potential*. World Bank Technical Paper 366. Washington, D.C.: World Bank.
- Chaisse, J., & Ji, X. (2020). The Pervasive Problem of Special Economic Zones for International Economic Law: Tax, Investment, and Trade Issues. *World Trade Review*, 19(4), 567- 588.
- Pakdeenurit, P. et al. (2017). Location and key success factors of special economic zone in Thailand. *Marketing and Branding Research*. 4(2), 169-178.

**การพัฒนารหัสสถานที่และระบบสนับสนุนการตัดสินใจ
สำหรับการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์***
**THE DEVELOPMENT OF LOCATION CODE AND DECISION MAKING
SUPPORT SYSTEM FOR LOGISTICS PROVIDER SELECTION**

๒๐.....๒๕

อุทุมพร อยู่สุข, ธรีณี มณีศรี
Utumporn Yoosuk, Tharinee Manisri
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University
Corresponding Author E-mail: utyoos@rpu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงผสานวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารหัสสถานที่และระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เพื่อพัฒนารหัสสถานที่ คือ ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ นักวิชาการ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 ราย และกลุ่มตัวอย่างที่ทำแบบสอบถามเพื่อสร้างรหัสสถานที่ คือ ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ จำนวน 30 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ลำดับชั้น (AHP) จากนั้นสร้างเว็บไซต์ทดลองการพัฒนาระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์

จากผลการวิจัยได้พัฒนารหัสสถานที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์สำเร็จได้ จำนวน 30 รหัส จากนั้นนำมาสู่การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจแบบเชิงลำดับชั้น (AHP) และค่าน้ำหนักปัจจัยที่ส่งต่อการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่มีค่าความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือมีค่าน้ำหนัก 0.299 ด้านราคามีค่าน้ำหนัก 0.261 ด้านการตอบสนองมีค่าน้ำหนัก 0.221 ด้านเทคโนโลยีมีค่าน้ำหนัก 0.097 ด้านการบริการลูกค้ามีค่าน้ำหนัก 0.074 และด้านองค์กรมีค่าน้ำหนัก 0.048 ตามลำดับ ซึ่งค่าน้ำหนักดังกล่าวได้ถูกนำไปพัฒนาต่อในรูปแบบของเว็บไซต์ เพื่อให้ผู้ใช้บริการใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ต่อไป

คำสำคัญ: รหัสสถานที่; การตัดสินใจ; ผู้ให้บริการโลจิสติกส์

*Received July 23, 2021; Revised July 25, 2021; Accepted August 1, 2021

Abstract

Objectives of this mixed method research were to develop location code and decision making system for logistics service provider selection. The research sample consisted of 10 key informants for develop location code from logistics service providers, logistics service users, academics, and relevant government agencies and 30 logistics service providers answer questionnaires for generate location code. The research instrument were questionnaire and interview form. The data was analyzed using content analysis and Analytic Hierarchy Process (AHP). Then, create a trial website for develop decision making system for logistics service provider selection.

The research results indicated as follows: develop 30 location codes for logistics service provider then conduct to develop decision support system using Analytic Hierarchy Process (AHP). The 6 factors that affecting the decision on choosing logistics service provider including dependability, price, response, technology, customer service, organizational. The factor loadings ranking from the highest to the lowest were 0.299, 0.261, 0.221, 0.097, 0.074, and 0.048. This factor loading has been developed to website for service users to use as a tool for decision making in choosing logistics service providers.

Keywords: location code; decision; logistics service provider

บทนำ

ปัจจุบันการแข่งขันของผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีความรุนแรงมากขึ้น ในขณะที่ลูกค้าก็มีความต้องการหลากหลาย การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนจึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้ให้บริการโลจิสติกส์ให้มีความสามารถทางการแข่งขัน (Lambert et al., 1998) ยิ่งการบริหารจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนมีประสิทธิภาพเท่าใดก็ยิ่งสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับคู่แข่งได้มากเท่านั้น การดำเนินงานของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ก็จะเกิดประสิทธิภาพและลดต้นทุนลงได้ (Gimenez & Ventura, 2005) ซึ่งประเทศไทยพยายามผลักดันและพัฒนามาตรฐานต่าง ๆ ด้านโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพตลอดมา ดูได้จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโครงสร้างโลจิสติกส์ที่เกิดขึ้นของประเทศไทยนั้นเพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทยให้มีมาตรฐานเทียบเท่าสากล (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทย ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560-2564) จากสิ่งที่จะต้องพัฒนาต่าง ๆ และความรุนแรงทางด้านการแข่งขันที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ให้บริการโล

โลจิสติกส์พยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่รอดในการแข่งขันที่รุนแรงทางด้านโลจิสติกส์ให้ได้ เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาพัฒนาระบบการทำงาน การลดต้นทุนการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพงานในกิจกรรมโลจิสติกส์ (Zhang et al., 2005) การสร้างบริการให้กับลูกค้าที่มีเอกลักษณ์เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า เป็นต้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าทำให้การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนมีประสิทธิภาพสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Min & Mentzer, 2000) แต่ปัญหาหนึ่งในปัจจุบันของการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนที่เป็นช่องว่างของการให้บริการลูกค้าของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทยคือยังไม่สามารถให้ลูกค้า หรือผู้ใช้บริการโลจิสติกส์สามารถติดตามสถานะของสินค้าได้แบบสากล กล่าวคือ เมื่อลูกค้าที่เข้าใช้บริการต้องการส่งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยจะไม่สามารถติดตามสินค้าได้หลังจากสินค้ามาถึงท่าเรือ ท่าอากาศยาน หรือด่านศุลกากรแล้ว หรืออาจติดตามสถานะของสินค้าได้ตามรูปแบบของผู้ให้บริการโลจิสติกส์นั้น ๆ กำหนดขึ้น โดยไม่เป็นสากล (Tatyana, 2013) ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้ว สามารถติดตามสถานะของสินค้าได้จากการมีรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่ง (UN/LOCODE) (United Nations Economic Commission for Europe, 2013)

รหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่ง (UN/LOCODE: Code for Trade and Transport Locations) เป็นมาตรฐานของศูนย์สหประชาชาติเพื่อการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business, UN/CEFACT) เพื่อแสดงรหัสสำหรับชื่อเรียกสถานที่ที่มีการรับส่งและขนย้ายสินค้า เช่น ท่าเรือ ท่าอากาศยาน สถานีบรรจุและแยกสินค้ากล่อง สถานีขนส่ง และตำแหน่งที่ตั้งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนย้ายสินค้าเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักมาตรฐานสากล (United Nations Economic Commission for Europe, 2013) นอกจากนี้ ยังช่วยเพิ่มความถูกต้องแม่นยำในการส่งมอบสินค้า สร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นในสินค้าและบริการจากคู่ค้าทั่วโลกและนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในการดำเนินธุรกิจในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ของโลก โดยปัจจุบันมีประเทศที่มีการพัฒนารหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่งและใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า โดยใช้รหัสนี้ระบุที่อยู่ของสถานที่ขนส่งสินค้าในใบขนสินค้าแล้ว 112 ประเทศ ซึ่งประเทศคู่ค้าหลักของไทยหลายประเทศ ทั้งประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป อาเซียน สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ได้ดำเนินการพัฒนารหัสดังกล่าวแล้ว ในขณะที่ประเทศไทยมีรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่งทั้งสิ้นเพียง 203 รายการ โดยใน 203 รายการนี้ได้รับการรับรองสถานะ AA คือผ่านการรับรองจาก สฟธอ. แล้วเพียง 84 รายการ โดยคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 41.38% ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ เช่น

สหรัฐอเมริกา มีรหัส UN/LOCODE ที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เป็น Focal Point ของสหรัฐฯ โดยพบว่ารหัส UN/LOCODE มากถึง 19,000 รายการ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2561) ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งยกระดับมาตรฐานการดำเนินการของผู้ประกอบการไทยให้ได้มาตรฐานระดับสากลเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการค้าระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบ เชื่อถือได้ และปลอดภัย

จากปัญหาของการมีรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่งที่มีจำนวนน้อยของประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรหัสหลักที่ระบุพื้นที่ ท่าเรือ ท่าอากาศยาน สถานีบรรจุและแยกสินค้ากล่อง สถานีขนส่ง เป็นต้น เมื่อสินค้ามาถึงสถานที่ดังกล่าวจะระบุตัวตนของสถานที่นั้นผ่านรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่งได้ตามใบขนสินค้า แต่หลังจากสินค้าถูกเคลื่อนย้ายไปจากจุดขนถ่ายสินค้าหลัก ผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะไม่สามารถติดตามสถานะของสินค้าได้และไม่สามารถเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์รายอื่นได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการผลักดันการพัฒนารหัสสถานที่สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ซึ่งจะเปลี่ยนรหัสย่อยต่อจากรหัสหลักที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีรหัสสถานที่สามารถดำเนินการในกระบวนการขนส่งและโลจิสติกส์ที่เป็นระดับสากลได้ นอกจากนี้การมีรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะสามารถระบุตัวตนหรืออำนวยความสะดวกทางการค้าต่าง ๆ แล้ว หากยังสามารถให้ผู้เข้าใช้บริการโลจิสติกส์ทราบจำนวนผู้ให้บริการโลจิสติกส์ผ่านรหัสสถานที่ที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ตั้งอยู่ได้ อันจะเป็นประโยชน์กับผู้เข้าใช้บริการ (Tatyana Dimitrova, 2013) ซึ่งเคยประสบกับปัญหาที่ไม่สามารถทราบได้ว่าในสถานที่นั้น ๆ มีผู้ให้บริการโลจิสติกส์ใดบ้าง ให้บริการขนส่งสินค้าประเภทใด มีจำนวนรถกี่คัน ซึ่งทำให้มีตัวเลือกในการตัดสินใจใช้บริการมีน้อย ทำให้ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ไม่มีทางเลือกมากนัก อีกทั้งยังไม่มีระบบการตัดสินใจช่วยเหลือเมื่อทราบผู้ให้บริการแล้ว จึงทำให้การเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในบางครั้งไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการมีรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ซึ่งผ่านรหัสสถานที่เพื่อประกอบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ตามความต้องการที่เหมาะสมของผู้เข้าใช้บริการได้ และยังสามารถนำไปต่อยอดในการวิเคราะห์เพื่อช่วยในการวางแผน และกำหนดนโยบายในการส่งเสริมของภาครัฐเพื่อพัฒนาโลจิสติกส์ในภาพรวมของประเทศในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ โดยการวิจัยในการครั้งนี้ได้นำแนวทางบางส่วนของมาตรฐานการทำรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่ง มาเป็นแนวทางในการเขียนกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ และนักวิชาการด้านโลจิสติกส์ จำนวน 8 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการทำรหัสสถานที่และรวมร่างแนวทางการทำรหัสสถานที่โดยวิเคราะห์ผลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)
2. ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ จำนวน 30 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างข้อมูลเพื่อทำรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (UN/LOCODE for LSP) โดยวิเคราะห์และเก็บข้อมูลในโปรแกรมสำเร็จรูป
3. ผู้วิจัยลงสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ระดับผู้บริหารและเคยใช้บริการขนส่งสินค้าบริษัทนำร่อง จำนวน 10 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลปัจจัยการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)
4. ผู้วิจัยนำปัจจัยที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ราย ให้คะแนนลำดับความสำคัญของผู้ให้บริการโลจิสติกส์เพื่อหาลำดับความสำคัญปัจจัยในการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ผลด้วยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytic Hierarchy Process: AHP)
5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดทำรหัสสถานที่และลำดับความสำคัญปัจจัยในการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์มาสร้างเป็นสร้าง Demo Web Based เพื่อให้ได้เว็บไซต์ทดลอง (Demo Web Based) เพื่อเสนอแนวทางการใช้งานกับผู้ประกอบการ
6. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการโลจิสติกส์ จำนวน 30 ราย เพื่อประเมินความพึงพอใจการพัฒนาทำรหัสสถานที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และเว็บไซต์ทดลอง วิเคราะห์ผลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการทำรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีประโยชน์ ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนามาตรฐานด้านโลจิสติกส์ให้มีความเป็นสากล 2) ด้านการพัฒนาสถานประกอบการให้มีรหัสสถานที่ 3) ด้านการติดตามสินค้า 4) ด้านการสร้างโอกาสในการขนส่งสินค้า 5) ด้านการสร้างระบบสารสนเทศที่ใช้ร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และ 6) ผู้ใช้บริการสามารถเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ได้สะดวกขึ้น ซึ่งประโยชน์ในการด้านต่าง ๆ ที่พบเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้การพัฒนาทำรหัสสถานที่สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนา โดยในการทำรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ พบว่าควรระบุข้อมูล คือ 1) พิกัดของสถานที่ 2) ชื่อสถานประกอบการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3) จำนวนรถขนส่ง 4) ประเภทของสินค้าที่ขนส่ง 5) ลำดับปัจจัยการให้บริการ 6) ที่อยู่ และ 7) รหัสสถานที่ให้ระบุตามร่างมาตรฐานที่เป็นรหัสหลักของประเทศไทย โดยในภาพรวมเห็นตรงกันว่าควรระบุทุกข้อเพื่อเป็นประโยชน์ในการระบุตัวตนของสถานประกอบการอย่างละเอียดและชัดเจน โดยแนวทางในการร่างมาตรฐานรหัสสถานที่สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ สามารถสรุปขั้นตอนในการสร้างรหัสสถานที่ตามร่างมาตรฐาน ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หลักการกำหนดรหัสสถานีส่งสินค้าที่ใช้แยกรหัสย่อย TH/LOCODE สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย ในการแยกรหัสสถานีส่งสินค้าเพื่อกำหนดรหัสย่อย

ขั้นตอนที่ 2 หลักการกำหนดรหัสย่อย TH/LOCODE สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย รหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ประกอบด้วย รหัสสถานีส่งสินค้าที่ลงทะเบียนเป็นรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่ง (UN/LOCODE) 5 ตัว และตามด้วยรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ เป็นตัวอักษรเลข 3 ตัว (ได้แก่ A-Z และ 2-9)

ขั้นตอนที่ 3 ระบุชื่อสถานประกอบการภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 4 ระบุชื่อสถานประกอบการภาษาอังกฤษ

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดจังหวัดของรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ให้ระบุตามชื่อจังหวัดเป็นภาษาอังกฤษ

ขั้นตอนที่ 6 ที่อยู่ของสถานประกอบการ

ขั้นตอนที่ 7 กำหนดพิกัด (Coordinates) ของสถานที่ ในรหัสย่อย TH/LOCODE Children สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย เป็นการกำหนดจุดพิกัดภูมิศาสตร์ของบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์โดยพิจารณาจากจุดผ่านหรือหน้าประตูโรงงาน บริษัท หรือหน้าคลังสินค้า ที่มีรถบรรทุกสินค้าผ่านเข้าออก โดยพิกัดภูมิศาสตร์ (Geographical coordinates) มีการกำหนดรูปแบบมาตรฐานของการแสดงพิกัดภูมิศาสตร์

ขั้นตอนที่ 8 การแยกประเภทของรถบรรทุกได้ใช้การอ้างอิงจาก กรมการขนส่งทางบก โดยลักษณะของรถที่ใช้ในการขนส่งสัตว์หรือสิ่งของ แบ่งออกเป็น 9 ลักษณะ ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ.2524) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 โดยแบ่งเป็น 9 ลักษณะ

ขั้นตอนที่ 9 จำนวนรถขนส่งทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 10 ประเภทสินค้าที่ขนส่ง โดยการแยกประเภทของสินค้าได้ใช้การอ้างอิงจากกระทรวงพาณิชย์

ขั้นตอนที่ 11 ลำดับปัจจัยในการให้บริการเพื่อการตัดสินใจของผู้เลือกใช้บริการขนส่ง

เมื่อผู้วิจัยได้แนวทางร่างมาตรฐานการกำหนดรหัสสถานที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์แล้ว ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูล เพื่อจัดทำรหัสสถานที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ตามขั้นตอนทั้ง 11 ขั้นตอน โดยข้อมูลที่ได้จะประกอบด้วย รหัสตัวย่อประเทศไทย รหัสหลักซึ่งเป็นตัวย่อชื่อภาษาอังกฤษของสถานีสั่งสินค้า รหัสย่อยซึ่งเป็นตัวย่อชื่อภาษาอังกฤษของสถานประกอบการ พิกัดที่ตั้ง ประเภทรถบรรทุก และประเภทสินค้าที่ให้บริการ ซึ่งผลการเก็บข้อมูลทำให้ได้ร่างจำนวนรหัสสถานที่สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์จำนวน 30 รหัส รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร่างรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์จำนวน 30 ราย

ประเทศ	รหัสหลัก	รหัสย่อย	พิกัด	จำนวนรถ	ประเภทรถ	สินค้าที่ขนส่ง
TH	RKL	BWP	13°34'38"N 100°59'80"E	200	1	6
TH	PTM	MSB	13°45'29"N 100°22'46"E	200	1	6
TH	PTM	BST	13°47'20"N 100°17'29"E	50	1	6
TH	PTM	NSS	18°48'34"N 99°00'34.6"E	435	1	6
TH	PTM	PNT	13°45'09"N 100°23'40"E	10	1	6
TH	PTM	SKN	13°44'37"N 100°24'09"E	50	1	6
TH	PTM	NPT	13°46'23"N 100°21'53"E	3	1	6
TH	PTM	PKP	13°47'16"N 100°21'28"E	10	1	6
TH	PTM	NSL	13°47'15"N 100°21'29"E	20	1	6
TH	PTM	RRK	13°46'23"N 100°24'10"E	10	1	6
TH	PTM	SST	13°46'34"N 100°22'48"E	100	1	6
TH	PTM	SSU	13°42'32"N 100°34'33"E	50	1	6
TH	PTM	TSY	13°47'20"N 100°17'29"E	50	1	6
TH	PTM	NTD	13°44'38"N 100°24'09"E	20	1	6
TH	PTM	PST	13°46'17"N 100°23'51"E	28	1	6
TH	PTM	CSL	13°45'18"N 100°23'37"E	10	1	6
TH	PTM	KNY	13°45'09"N 100°23'39"E	10	1	6
TH	PTM	MSS	13°44'37"N 100°24'10"E	10	1	6
TH	PTM	TJL	13°44'56"N 100°30'40"E	20	1	6
TH	PTM	PLT	13°44'00"N 100°19'48"E	10	1	6
TH	PTM	UKT	13°45'27"N 100°21'48"E	20	1	6
TH	PTM	LCT	13°45'21"N 100°23'11"E	50	1	6
TH	PTM	TNW	13°47'20"N 100°17'29"E	3	1	6
TH	PTM	SCD	13°41'52"N 100°32'45"E	20	1	6
TH	PTM	MGT	13°47'26"N 100°17'27"E	20	1	6
TH	PTM	JJL	14°21'06"N 100°40'17"E	100	1	6
TH	PTM	CWT	13°47'33"N 100°17'21"E	10	1	6
TH	PTM	PMC	13°22'29"N 101°01'19"E	10	1	6
TH	PTM	JTR	13°44'28"N 100°31'10"E	10	1	6
TH	PTM	FYH	18°75'07"N 99°03'23.8"E	50	1	6

จากนั้นผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดปัจจัยการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมปัจจัยในการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ปัจจัยในการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์	งานวิจัยของ									
	Banomyong et al.(2005)	Fernie (1999)	Richardson (1990)	LaLonde and Maltz (1992)	Boyson et al.(1999)	Hurn (2000)	Cakir (2009)	Soh (2010)	Wang et al.(2004)	Liu and Hai (2005)
1. การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓
2. ราคา	✓	✓							✓	
3. ความน่าเชื่อถือ	✓		✓						✓	
4. เทคโนโลยีสารสนเทศ	✓									
5. การบริการลูกค้า	✓						✓	✓		
6. ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ		✓		✓	✓	✓			✓	✓

จากตารางที่ 2 จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยในการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีนักวิชาการและนักวิจัยได้ทำการศึกษาแล้วพบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญกับการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์คือด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response) ด้านราคา (Price) ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Technology) ด้านการบริการลูกค้า (Customer service) และด้านลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ (Organization) ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยทั้ง 6 ด้านที่ค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อหาปัจจัยการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ซึ่งผลการสัมภาษณ์สรุปได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยในการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ปัจจัยในการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	รวม
1. การบริการลูกค้า	✓			✓	✓			✓		✓	5
2. การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	8
3. ราคา	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	8
4. ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ	✓				✓			✓			3
5. ความน่าเชื่อถือ	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓		7
6. เทคโนโลยีสารสนเทศ	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓		7

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยในการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ อันดับแรกคือ ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response) ซึ่งพบว่าการขนส่งที่รวดเร็ว การสื่อสารที่รวดเร็ว และการให้บริการที่รวดเร็วเป็นผลทำให้ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์เลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และด้านราคา (Price) ซึ่งพบว่าราคาที่เหมาะสมกับการให้บริการมีส่วนลด มีการเจรจาต่อรองได้ง่าย ทำให้ผู้ใช้บริการเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ รองลงมาคือ ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ซึ่งพบว่าการให้บริการที่ไม่พบข้อผิดพลาด เช่น ข้อร้องเรียนจากลูกค้า การส่งตรงเวลา สินค้าไม่เสียหายระหว่างการขนส่ง เป็นสิ่งที่ผู้ใช้บริการขนส่งสินค้าให้ความสำคัญกับการเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Technology) ซึ่งพบว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และผู้ให้บริการโลจิสติกส์เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ เนื่องจากจะสามารถส่งข้อมูลหากันได้ในทันทีและประสานงานต่าง ๆ หรือส่งข้อมูลได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้การติดตามการทำงานได้สะดวกขึ้นอีกด้วย รองลงมาคือด้านการบริการลูกค้า (Customer service) ซึ่งพบว่าการบริการลูกค้าที่รวดเร็วตั้งแต่การรับคำสั่งจนดำเนินการกิจกรรมสำเร็จโดยไม่มีข้อผิดพลาดและสร้างความพึงพอใจได้เป็นสิ่งที่ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ให้ความสำคัญ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ (Organization) ซึ่งพบว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะมองภาพรวมขององค์กรของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ด้วย ทั้งในแง่ของความพร้อมในการให้บริการ เช่น จำนวนรหัสที่ให้บริการ สถานะทางการเงิน โครงสร้างของธุรกิจ ขนาดของสถานประกอบการ มีผลในการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ด้วย จากปัจจัยที่ได้ผู้วิจัยจึงนำผลไปให้คะแนนลำดับความสำคัญของผู้ให้บริการโลจิสติกส์จากผู้เชี่ยวชาญ โดยการวิเคราะห์กระบวนการวิเคราะห์ลำดับขั้น (Analytic Hierarchy Process: AHP) ต่อไปตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับค่าความสำคัญในแต่ละปัจจัย

ปัจจัย	การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	ราคา	ความน่าเชื่อถือ	เทคโนโลยีสารสนเทศ	การบริการลูกค้า	ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ
การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	1.000	1.000	1.000	3.000	3.000	3.000
ราคา	1.000	1.000	1.000	5.000	3.000	5.000
ความน่าเชื่อถือ	1.000	1.000	1.000	5.000	7.000	5.000
เทคโนโลยีสารสนเทศ	0.333	0.200	0.200	1.000	3.000	3.000
การบริการลูกค้า	0.333	0.333	0.143	0.333	1.000	3.000
ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ	0.333	0.200	0.200	0.333	0.333	1.000
ผลรวมแนวตั้ง	4.000	3.733	3.543	14.667	17.333	20.000

ผลการวิเคราะห์กระบวนการวิเคราะห์ลำดับขั้น (Analytic Hierarchy Process: AHP) จากตารางที่ 4 ได้แสดงการใส่ระดับค่าความสำคัญในแต่ละปัจจัย ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก

ในการหาค่าความสำคัญลำดับต่อไป เมื่อใส่คะแนนหรือระดับค่าความสำคัญในปัจจัยหลัก และนำมาหาค่าน้ำหนักปัจจัย ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าน้ำหนักของปัจจัยหลักที่มีผลต่อการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ปัจจัย	การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	ราคา	ความน่าเชื่อถือ	เทคโนโลยีสารสนเทศ	การบริการลูกค้า	ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ	ค่าน้ำหนัก	%
การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	0.250	0.268	0.282	0.205	0.173	0.150	0.221	22
ราคา	0.250	0.268	0.282	0.341	0.173	0.250	0.261	26
ความน่าเชื่อถือ	0.250	0.268	0.282	0.341	0.404	0.250	0.299	30
เทคโนโลยีสารสนเทศ	0.083	0.054	0.056	0.068	0.173	0.150	0.097	10
การบริการลูกค้า	0.083	0.089	0.040	0.023	0.058	0.150	0.074	7
ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ	0.083	0.054	0.056	0.023	0.019	0.050	0.048	5
ผลรวมแนวตั้ง	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	100

จากตารางที่ 5 พบว่าปัจจัยที่มีค่าความสำคัญมากที่สุดคือ ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) มีค่าน้ำหนักอยู่ที่ 0.299 รองลงมาคือด้านราคา (Price) มีค่าน้ำหนักอยู่ที่ 0.261 รองลงมาคือด้านการตอบสนอง (Quick Response) มีค่าน้ำหนักอยู่ที่ 0.221 รองลงมาด้านเทคโนโลยี (Technology) มีค่าน้ำหนักอยู่ที่ 0.097 รองลงมาด้านการบริการลูกค้า (Customer service) มีค่าน้ำหนักอยู่ที่ 0.074 และด้านสุดท้ายด้านองค์กร (Organization) มีค่าน้ำหนักอยู่ที่ 0.048 ตามลำดับ เมื่อทราบค่าน้ำหนักลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยแล้ว จึงตรวจสอบอัตราส่วนความสอดคล้องกันของเหตุผล (Consistency Ratio: CR) จากสูตรคำนวณดัชนีความสอดคล้องกันของเหตุผล (Consistency Index: CI) ถ้า $CR > 0.1$ แสดงว่าข้อมูลคะแนนความสำคัญที่ได้จากการเปรียบเทียบเชิงคู่ เกิดความไม่สมเหตุสมผลต้องปรับการให้คะแนนความสำคัญในการเปรียบเทียบเชิงคู่อีกครั้งสูตรคำนวณดัชนีความสอดคล้องกันของเหตุผล (Consistency Index: CI) ดังตารางที่ 6 พบว่า ค่า $CR = 0.074$ ซึ่งมีความสอดคล้องของข้อมูล

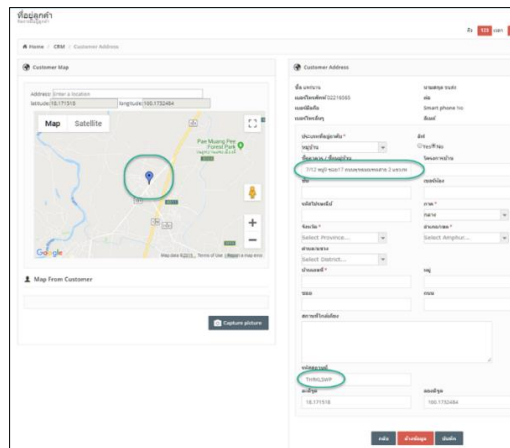
ตารางที่ 6 การหาค่า CR

การตอบสนองอย่างรวดเร็ว	1.438	6.497	CI	CI (Lmax-N)/(N-1)
ราคา	1.728	6.628		
ความน่าเชื่อถือ	2.023	6.764		0.092
เทคโนโลยีสารสนเทศ	0.648	6.645		
การบริการลูกค้า	0.452	6.123	$CR=CI/RI$	
ลักษณะองค์กรของผู้ให้บริการ	0.290	6.107		0.074
	Lamda Max	6.461		

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการพัฒนารหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์และปัจจัยลำดับความสำคัญของการเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่ได้ ผู้วิจัยได้นำผลมาพัฒนาการ

ทำรหัสสถานที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ โดยพัฒนานำมาสร้าง Demo Web Based เพื่อช่วยในการดำเนินการด้านโลจิสติกส์ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ ซึ่งมีฟังก์ชันของระบบ 3 ส่วน ดังนี้

1. ฐานข้อมูลของบริษัทที่ลงทะเบียน TH/LOCODE สำหรับการขอข้อมูลผ่าน API (Application Programing Interface) เพื่อลดขั้นตอนการออกเอกสารใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริษัท เช่น ชื่อบริษัท ที่อยู่ ประเภทรถ ตำแหน่งที่อยู่ตาม ละติจูด ลองจิจูด เป็นต้น
2. ระบบติดตามการขนส่งสินค้า เพื่อให้ลูกค้าสามารถตรวจสอบสถานะและตำแหน่งของสินค้าได้ เช่น ลูกค้าสามารถใช้หมายเลขใบตราส่งสินค้า (Bill of lading) ซึ่งสามารถค้นหาววันที่ตู้คอนเทนเนอร์มาถึงท่าเรือวันไหน รวมถึงวันที่รับตู้จากท่าเรือไปยังลูกค้าผู้รับปลายทาง
3. ระบบการค้นหามาชิกที่ให้บริการ โดยใช้เงื่อนไขของรหัสสถานที่ ชื่อบริษัท จังหวัดที่ให้บริการขนส่ง ประเภทรถบรรทุกที่มี ประเภทของสินค้าที่จะขน เป็นต้น
4. ระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ โดยดูจากปัจจัยที่ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีการขึ้นทะเบียนรหัสสถานที่ที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะมีระดับคะแนนจากปัจจัยเพื่อประกอบการตัดสินใจ ตัวอย่างหน้าต่าง Demo Web Based ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การแสดงผลหน้าต่าง Demo Web Based

จากการพัฒนารหัสสถานที่เพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางพัฒนากับผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ โดยใช้การสอบถามความพึงพอใจของระบบที่พัฒนาตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1. ด้านความพึงพอใจเกี่ยวกับรหัสสถานที่	4.08	0.0713	มาก
2. ความพึงพอใจ Demo Web Based	4.00	0.0733	มาก
รวม	4.04	0.0014	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์มีความพึงพอใจการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.04 โดยด้านรหัสสถานที่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.08 รองลงมาคือ Demo Web Based อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

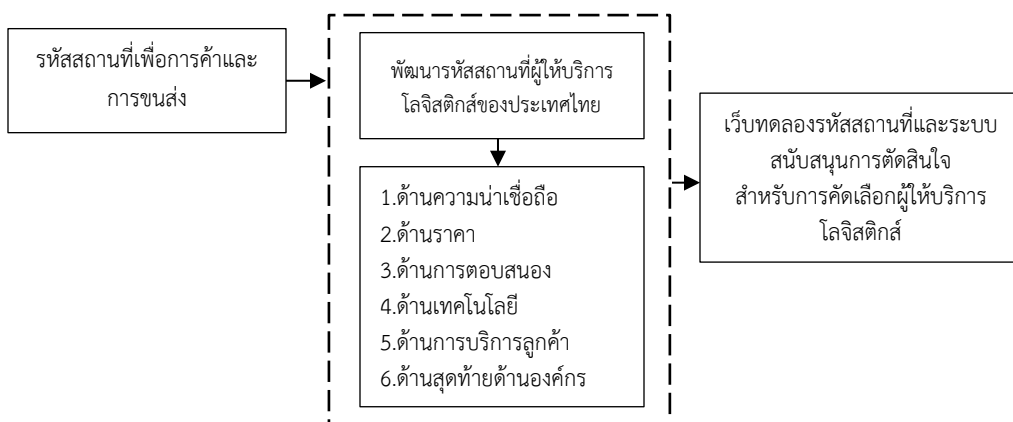
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนาเว็บไซต์ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย ทำให้ได้รหัสสถานที่ จำนวน 30 ราย ซึ่งมีประโยชน์ใน 1) ด้านการพัฒนามาตรฐานด้านโลจิสติกส์ให้มีความเป็นสากล 2) ด้านการพัฒนาสถานประกอบการให้มีรหัสสถานที่ 3) ด้านการติดตามสินค้า 4) ด้านการสร้างโอกาสในการขนส่งสินค้า 5) ด้านการสร้างระบบสารสนเทศที่ใช้ร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ และ 6) ผู้ใช้บริการสามารถเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ได้สะดวกขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการทำรหัสสถานที่ของต่างประเทศที่มีจำนวนรหัสสถานที่จำนวนมากและมีการพัฒนาโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Dimitrova, 2013) โดยรหัสสถานที่ควรระบุข้อมูล พิกัด ชื่อสถานประกอบการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวนรถขนส่ง ประเภทของสินค้า ลำดับปัจจัยการให้บริการ รหัสสถานที่ ระบุตามร่างมาตรฐาน UN และที่อยู่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเว็บไซต์ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทย สรุปผลได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) รองลงมาคือด้านราคา (Price) รองลงมาคือด้านการตอบสนอง (Quick Response) รองลงมาด้านเทคโนโลยี (Technology) รองลงมาด้านการบริการลูกค้า (Customer service) และด้านสุดท้ายด้านองค์กร (Organization) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Banomyong et al.,(2005) Fernie (1999) และ Richardson (1990) โดยจะเป็นทางเลือกในการใช้ตัดสินใจเมื่อมีจำนวนผู้ให้บริการโลจิสติกส์จำนวนมาก ระบบที่พัฒนาจะเลือกผู้ให้บริการโล

จิสติกส์ที่เหมาะสมตามความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยผู้วิจัยได้นำรหัสสถานที่ที่พัฒนาและปัจจัยในการเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่พบไปพัฒนาเป็นเว็บทดลอง ซึ่งพบว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์มีความพึงพอใจการพัฒนาที่เพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านรหัสสถานที่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.08 รองลงมาคือ Demo Web Based อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาที่เพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีประโยชน์กับผู้ให้บริการโลจิสติกส์และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์

องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้คือการพัฒนาที่สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์จากแนวทางรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่ง โดยการพัฒนาที่ที่สามารถช่วยในการตัดสินใจคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์ได้โดยผ่านเว็บทดลองซึ่งสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในการขึ้นทะเบียนมีรหัสสถานที่ในอนาคต ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รหัสสถานที่และระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับการคัดเลือกผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางต่อภาครัฐหรือเอกชนที่สนใจของรหัสสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่งในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทย

2. เป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำหัตถสถานที่เพื่อการค้าและการขนส่ง
3. ได้ร่างมาตรฐานสำหรับการจัดหัตถสถานที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์
4. ได้เว็บไซต์ทดลอง (Demo Web Based) ในการเชื่อมโยงข้อมูลหัตถสถานที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เชื่อมโยงหัตถสถานที่กับหัตถการขนส่งประเภทอื่น เช่น รถไฟ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Banomyong, R. et al. (2005). Selecting Logistics Providers in Thailand: A Shippers perspective. *Proceedings of the 10th International Symposium on Logistics Libson*, 3(5), 568-573.
- Boyson, S. et al. (1999). Managing effective third party logistics relationships: what does it take?. *Journal of Business Logistics*, 20(1), 73-100.
- Cakir, E. (2009). *Logistics Outsourcing and selection of third party logistics service provider (3 PL) via fuzzy AHP* (Master Thesis). Istanbul: Bahcesehir University.
- Electronic Transactions Development Agency. (2561). *United nations code for trade and transport locations*. Retrieved December 25, 2018, from <https://www.etda.or.th>
- Fernie, J. (1999). Outsourcing distribution in UK retailing. *Journal of Business Logistics*, 20(2), 83-95.
- Gimenez, C., & Ventura, E. (2005). Logistics-production. logistics-marketing and external integration Their impact on performance. *International Journal of Operations & Production Management*, 25(1), 20-38.
- Hum, S.H. (2000). A Hayes-Wheelwright framework for strategic management of third party logistics services. *Integrated Manufacturing Systems*, 11(2), 132-137.
- Lambert, D. M. et al. (1998). Supply Chain Management. Implementation issues and research opportunities. *The International Journal of Logistics Management*, 9(2), 1 -19.

- LaLonde, B. J., & Maltz, A. B. (1992). Some propositions about outsourcing the logistics function. *The International Journal of Logistics Management*, 3(1), 1-11.
- Liu, F.F., & Hai, H.L. (2005). The voting analytic hierarchy process method for selection supplier. *International Journal of Production Economics*, 97(1), 308-317.
- Min, S. , & Mentzer, J. T. (2000). The role of marketing in supply chain management. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 30(9), 765 – 787.
- United Nations Economic Commission for Europe. (2019). *United Nations Code for Trade and Transport locations*. Retrieved October 10, 2019, from <http://www.unece.org/cefact/codesfortrade/codes index.html>.
- Richardson, H.L. (1990). Explore outsourcing. *Transportation & Distribution*, 31(7), 17-20.
- Soh, S. (2010). A decision model for evaluating third-party logistics providers using fuzzy analytic hierarchy process. *African Journal of Business Management*, 4(3), 339-349.
- Tatyana, D. (2013). GeoLocSI – Web-Based GIS for Verification and Modification of Data Stored in Data Base. *International Journal of Computer and Information Technology*, 21(4), 573-580.
- Wang, G. et al. (2004). Product-driven supply chain selection using integrated multicriteria decision-making methodology. *International Journal of Production Economics*, 91, 1-15.
- Zhang, J. et al. (2005). *The sophistication of exports: A new measure of product characteristics*. Asian Development Bank Institute. Retrieved March 12, 2019, from <https://www.adb.org/adbi/main>

MANAGEMENT ACCOUNTING INFORMATION USAGE AND CORPORATE SUSTAINABILITY: AN EMPIRICAL ASSESSMENT OF ELECTRICAL AND ELECTRONICS BUSINESSES IN THAILAND*

การใช้ข้อมูลบัญชีบริหารเพื่อความยั่งยืนขององค์กร: การวิจัยเชิงประจักษ์ของธุรกิจ
ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ในประเทศไทย

Palawee Puttikunsakon, Nuttavong Poonpool, Suwan Wangcharoendate

ปาลวี พุฒิกุลสาคร, ณัฐวงศ์ พูนพล, สุวรรณ หวังเจริญเดช

Maharakham University

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Corresponding Author E-mail: palawee.pu@ksu.ac.th

Abstract

This research aimed to test the effects and correlation of management accounting information usage (MAI usage) on corporate sustainability by applying the concept of resource advantage theory (R-A theory). The questionnaire was a tool used for data collection from 210 chief accountants of electrical and electronic businesses in Thailand. Data analysis and research hypothesis testing using multiple regression statistics with ordinary least squares method (OLS).

The results were shown that MAI usage has a significant positive effect and correlation on corporate sustainability. The primary purpose of management accounting provides information to the executives for use in planning, controlling, evaluating operations, and effective strategic decision-making. Accordingly, the appropriate management accounting information usage was the executives' most important tool to drive an organization towards the success of long-term operations and to help the firms sustainably survive under the pressure of the rapidly changing business environment.

Keywords: management accounting information usage (MAI usage); corporate sustainability; electrical and electronics businesses

*Received December 13, 2021; Revised December 22, 2021; Accepted December 23, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบผลกระทบและความสัมพันธ์ของการใช้ข้อมูลบัญชีบริหารที่มีต่อความยั่งยืนขององค์กร ประยุกต์ใช้มุมมองแนวคิดตามทฤษฎีความได้เปรียบเชิงทรัพยากร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้างานฝ่ายบัญชีของธุรกิจไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย จำนวน 210 คน การวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบสมมติฐานการวิจัยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดธรรมดา (Ordinary Least Squares: OLS)

ผลการวิจัยพบว่า การใช้ข้อมูลบัญชีบริหารมีผลกระทบและความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความยั่งยืนขององค์กร วัตถุประสงค์หลักของการบัญชีบริหารคือการให้ข้อมูลแก่ผู้บริหารเพื่อใช้ในการวางแผน การควบคุม การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การใช้ข้อมูลบัญชีบริหารที่เหมาะสมจึงเสมือนเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานในระยะยาว และช่วยให้บริษัทสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนภายใต้แรงกดดันจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การใช้ข้อมูลบัญชีบริหาร; ความยั่งยืนขององค์กร; ธุรกิจไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

Introduction

A lately, the global economic situation tends to contract increases from the problem of the VUCA Word (volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity) which has severely affected various industries (Hamid, 2019). Thai industry is one of those affected, the Thai economic data in 2020 is likely to shrink by 7.8 percent, and the value of Thai exports is likely to shrink 8.2 percent, with exports to ASEAN and The Middle East is at a lower level than its trading partners (Bank of Thailand, 2020). Many firms are faced with challenging and uncertain situations in areas consist of the exponential growth of technology, the dearth of production resources, customer's purchasing behavior has changed rapidly and varied, increased number of new competitors and existing competitors are stronger, instability in politics and government, strict laws and regulations, and diverse expectations of stakeholders (Phomlaphatrachakom, 2020). These factors are the catalysts important in the transformation of operating models and business

competitiveness. The corporate executives need to improve the management style and formulate operational strategies so that the organization can survive sustainably and have a good foundation for future operations (Kostic, 2018). However, the success of the organization depends on the ability of managers to planning, controlling, directing, and decisions making to solve problems and leading to organization goals. Therefore, corporate executives must design and develop appropriate tools to address new conditions in business organizations, and the context of rapid change. They must leverage management accounting information to deal with these situations (Jaafar & Noordin, 2020).

A review of past literature has found that management accounting information plays an important role in the operations and success of an organization because it meets the needs of modern corporate executives from both a financial and non-financial perspective. In this aspect, management accounting information in a financial perspective such as costs, revenues, profits, financial ratios, and cash flows of the business, etc. Financial information describes historical performance that reflects the effectiveness of the organization's management and measures of current financial performance, which are a measure of partial performance over a short period of time. On the other hand, management accounting information from a non-financial perspective such as good information system, improvement and development of production processes, personnel knowledge skills, quality of goods and services, and customer satisfaction, etc. Non-financial information helps executives to understand business situations and provide an overview of management that is useful in forecasting to long-term success of the firms (Kaplan & Norton, 1996). Therefore, information that can provide a wide range of perspectives and cover important aspects of management will bring balance to the organization's operations. In addition, executives will receive more useful information in the management of the firms and can reflect the results of operations in a comprehensive and diverse manner. This will lead to the ability to make appropriate decisions and solve problems effectively (Buathong & Bangchokdee, 2015). Therefore, management accounting

information is an important tool for corporate executives in the planning, directing, controlling operations, decision-making, and formulate strategies to create long-term competitive advantages (Hertati et al., 2020).

This article, MAI usage refers to the ability to apply management accounting information to develop and improve work and production processes, and the highest customer satisfaction responsiveness to create a long-term competitive advantage, ability to adaptation, and sustainability of the firms which consists of 3 dimensions as follows: 1) product costing system 2) technical information and 3) customer service system (Hertati et al., 2020; Jaafar & Noordin, 2020). Besides, the researcher tried to explore the use of management accounting information of Electrical and Electronics (E&E) businesses in Thailand. The E&E industry has been selected as the target population due to its plays an important role in the Thai economy as the main driver of growth, generating huge revenues from international exports, and was a major source of employment. In addition, the E&E industry in Thailand is one of the ten industries in which the Thai government aims to develop in the digital age. However, the electricity and electronics business are severely affected by the rapid changes of environment in the economy, society, and technology, due to the products and services of the electrical and electronics businesses have short product life cycles (Electrical and Electronics Institute, 2018). Moreover, resistance from strict independent organizations on the environment, and the impact of intense business competition both domestic and foreign markets. As a result, Thai manufacturers will have to improve their management efficiency and upgrade their products and services to diversity and differentiate themselves from competitors to create more value, competitive advantage, and create new marketing opportunities (Hunt, 2011).

In this study, the researcher applied the R-A Theory to support and link the relationship between variables. According to this theory, MAI usage is a valuable resource for firms. Utilizing resources will help develop the organization's potential to make a difference strategy and competitors cannot even imitate in terms of work processes, production, and quality of products

and services, which will lead to a long-term competitive advantage and create sustainable survival for an organization in the future (Peranginangin, 2015; Hunt & Madhavaram, 2012). Therefore, the inspiration mentioned above in this article aims to test the effects and correlation between MAI usage (MAI usage: product costing system, technical information, and customer service system) and corporate sustainability with firm age and firm size as the control variables. We wanted to select the most suitable variable and develop new dimensions for MAI usage contribute to the extant literature. Moreover, the research contribution was a guideline for appropriate management accounting information usage of corporate executives to operating within the firms. Management accounting information was a valuable resource for planning, controlling, evaluating, and decision-making, such as production planning, product pricing, corporate risk management, and revenue forecasting and profitability measurements, etc. Including innovation development process effective to help organizations achieve competitive advantages of generating economic benefits and lead to sustainability in dynamic business environments.

Research Objectives

This article aims to test the effects and correlation of management accounting information usage (product costing system, technical information, and customer service system) and corporate sustainability.

Methodology

Sample selection and data collection procedure

The population of this research is 850 electrical and electronic businesses in Thailand (Institute of Electrical and Electronics, 2018). In this study, the chief accounting officer was the key informant, the mail survey method through questionnaires usage is a technique of data collection. The sample size of 272 firms used Taro Yamane's formula with a 95% confidence level, and the questionnaires had received a total of 210 firms by the response rate was approximately 77.21%. Consistent with Hair et al. (2010)

indicates that an effective response rate greater than 20% was considered acceptable for multiple regression analysis. The test of non-response bias by using a t-test statistic to find the statistically significant difference used the organizational demographic data includes capital registered, total assets of the firm, period of business operation, number of employees, and the average revenues per year. The results were showed did not have statistically significant at a 95% confidence level. Therefore, the non-response bias is not a problem in this research (Armstrong and Overton, 1977).

Measurements

In this study, the dependent variable was corporate sustainability (CS). For CS, the questions employed were developed by Kantabutra (2014). Measuring by the firm's performance in long-term include increase sales, income, profit, investment growth, satisfaction and good relationship with customers and stakeholders, learning and adaptation, and social responsibility. Furthermore, independent variables management accounting information usage, which were divided into 3 categories as follows; Product costing system (PCS) measured by product costing, selling price, cost of quality, profitability of goods and services, and strategic cost management by adapted from Zainuddin et al. (2015). Technical Information (TI) measured from operational and production techniques to elimination wastage, non-value-adding activities, defects, overproduction, waiting, and production quality improvement by developed from Walker et al. (2018). Customer service system (CSS) measured by sales forecast, forecast revenue and profits from target customers, market share, analyzing and evaluating, customer profitability, tracking, and management to reduce costs of customers warranty claims by developed from Zainuddin et al. (2015). All variables were measured on a five-point Likert-type scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). Two control variables were firm age and firm size.

Validity and Reliability Tests

In the content validity, the questionnaire was examined for content validity by 3 management accounting experts, the results from the Item Objective Congruence (IOC) measurement of the questions were 0.62, which

was greater than 0.50. Therefore, it indicates that the questions were content validity and cover according to the research objectives (Turner and Carlson, 2003). In aspect of convergent validity, result of factor loadings was between of 0.718 - 0.930, which was greater than 0.4. Hence, the questionnaire represents illustrate acceptable construct validity (Nunnally and Bernstein, 1994). In addition, the reliability of a variable was tested for the item-to-total correlation and Cronbach's alpha coefficients. In the item total correlations shows results between 0.591- 0.898 is greater than 0.30, this result indicates that the reliability of the item was acceptable (Thoumrungroje, 2013). Moreover, the Cronbach's alpha coefficients with resulted in between 0.861- 0.953 are larger than 0.70. The results show the quality of the research instruments, with adequate certainty to an acceptable level. Therefore, the researcher has collected and analyzed the data in the next order (Nunnally and Bernstein, 1994).

Statistical techniques

This study analyzed the data using both descriptive and inferential statistical techniques, consisted of percentage, mean, standard deviation, correlation analysis, and multiple regression analysis with its estimation using ordinary least squares (OLS).

$$\text{Equation: } CS = \alpha_{03} + \beta_{11}PCS + \beta_{12}TI + \beta_{13}CSS + \beta_{14}FA + \beta_{15}FS + \varepsilon_3$$

Results

The results of the questionnaire, most business types were the company limited (91.9 percent) and located in the central region (52.9 percent); 29.0 percent has between the registered capital of 100 to 200 million baht, 66.2 percent has total assets more than 150 billion baht, 73.3 percent has the average revenue per year more than 100 million baht, 33.8 percent has 11 to 15 years of the firms have a period of business operation, and 36.2 percent has a number of employees of less than 250 employees.

Table 1 Descriptive Statistics and Correlation Matrix

Variable	PCS	TI	CSS	CS	FS	FA
Mean	4.37	4.28	4.25	3.98	n/a	n/a
S.D.	0.52	0.53	0.56	0.60	n/a	n/a
PCS	1					
TI	.635**	1				
CSS	.557**	.684**	1			
CS	.444**	.520**	.478**	1		
FS	.176*	.184**	.115*	.177*	1	
FA	.201**	.142*	.199**	.167*	.263**	1

**p < 0.05, *p < 0.10

Table 1 shows the descriptive statistics and correlation matrix among each dimension of management accounting information usage and corporate sustainability. In the first dimension, the result demonstrates the positive correlation between product costing system and corporate sustainability ($r = 0.444$, $p < 0.05$). In the second dimension, illustrates the technical information has a positive correlation to corporate sustainability ($r = 0.520$, $p < 0.05$). The last dimension, the customer service system has a significant and positive correlation with corporate sustainability ($r = 0.478$, $p < 0.05$). Furthermore, the correlation among all variables in the conceptual model was in the range of 0.444 to 0.684 at the $p < 0.05$ level, which was less than 0.8, and the variance inflation factors (VIF's) results for all variables has maximum value at 2.311 (at Table 5), which were less than 10 according to recommendations of Hair et al. (2010). As a result, the independent variables have not correlated with each other and therefore did not cause multicollinearity problems.

Table 2 Results of the relationships among MAI usage and corporate sustainability

Independent Variables	Hypothesis	Dependent Variables
		Corporate sustainability (CS)
Product costing system (PCS)	(H1)	.136* (.077)
Technical information (TI)	(H2)	.285*** (.088)
Customer service system (CSS)	(H3)	.192** (.082)
Firm Age (FA)		.090 (.126)
Firm Size (FS)		.135 (.123)
Adjusted R		.319
Adjusted R ²		.302
Maximum VIF		2.311

***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.10

Table 5 the result of the multiple regression analysis shows that there were the relationships among management accounting information usage consisting of product costing system (PCS), technical information (TI), and customer service system (CSS), with corporate sustainability (CS), to test hypotheses of these variables as shown in H1, H2, and H3. Hypothesis 1 illustrates that the result of OLS regression analysis demonstrated hypothesis tests. Firstly, MAI usage in dimension of product costing system (H1), was significantly and positively related to corporate sustainability (H1: $\beta_{11} = 0.136$, $p < 0.10$). Therefore, Hypothesis 1 was supported. Hypothesis 2 demonstrates that MAI usage in dimension of technical information (H2) was significantly and positively related to corporate sustainability (H2: $\beta_{12} = 0.285$, $p < 0.01$). Consequently, Hypothesis 2 was supported. And Hypothesis 3 results show that MAI usage in dimension of customer service system (H3) has a significant and positive influence on corporate sustainability (H3: $\beta_{13} = 0.192$, $p < 0.05$). Hence, Hypothesis 3 was supported.

Discussion

This study aimed to examine the effects and relationships between the variables of each dimension of MAI usage (product costing system, technical information, and customer service system) and corporate sustainability.

The results of the research demonstrated a strong relationship between MAI usage (product costing system, technical information, and customer service system) and corporate sustainability able to discussion the results as follows:

Firstly, MAI usage in dimension of product costing system (H1), was significantly and positively related to corporate sustainability. Consistent with the Hertati et al. (2020) states that the application of cost management information was useful for planning and allocating firms' budgets, including increasing efficiency and effectiveness in controlling production costs and quality of products and services to achieve cost differentiation and cost advantage. Similarly, Wangcharoendate (2014) indicating that the cost accounting information was used to support the decision-making of corporate executives for the efficient allocation of resources to production, pricing and profitability analysis of products and services, as well as helping to distinguish between value-added and non-value-added production activities, which enables accurate cost management. In addition, the application of information to formulate cost strategies to raise the standard of higher production and service while costs are controlled to be lower will create customer satisfaction and increase the chances of making long-term profits. Moreover, cost information is linked to both financial and non-financial perspectives as a tool to measure work efficiency and effectiveness, which leads to achieving sustainable growth goals in a fierce competitive environment (Kaplan & Norton, 1996). Likewise, Jaafar & Noordin (2020) found that the use of management accounting data is the key to increasing productivity to achieve continued success of both financial and non-financial operations. Meanwhile Peranginangin (2015) explains that management accounting information is valuable resource according to R-A theory, which

can create a superior competitive advantage and increase sustainable business growth. Thus, hypothesis 1 is supported.

Secondly, demonstrates that MAI usage in dimension of technical information (H2) was significantly and positively related to corporate sustainability. Most firms have adopted new management techniques to reduce losses during production to improve work processes and maintain product and service quality. The TI was used as an analysis tool and deal with the loss caused by uncertainty in business events. Likewise, De Jesus Pacheco (2015) explains that the use of technical information can help increases ability to apply information to improve production quality and reducing losses in all forms because of work and production processes, the eliminating defects, and non-value-added activities. Similarly, Walker et al. (2018) stresses that production management techniques will optimize resource utilization throughout the system, productivity and raising the standard of products and services, and creation technologies and solution to solve social and environmental problems. These factors will lead to a balance and sustainability of mutual benefits between the firms and all stakeholders. Therefore, hypothesis 2 was supported.

Finally, the research demonstrates that MAI usage in dimension of customer service system (H3) has a significant and positive influence on corporate sustainability. Utilizing a customer database is part of the use of management accounting information to benefit for planning, decision-making, and customer analysis. The customer information is important business foundation for deep perception of customer needs and behavior, as well as assessing risks from rapidly changing and diverse customer behaviors leading to the creation of an efficient customer service system. Consistent with the Zainuddin et al. (2015) indicating that database of customer service system is important to help firms understand customer needs and learn market behavior. This result is beneficial on improving the quality of products and services to create the highest satisfaction for customers. Likewise, Alsulmani et al. (2021) explains that the effective customer service system will help build satisfaction and good relationship with customers in the long term to

become customer loyalty to the company which will reduce the cost of losing old customers, the higher income from increased market share, and maintaining competitive advantage of the firms and long-term growth of the firms. Hence, hypothesis 3 was supported.

Body of knowledge

This research investigates the relationships among management accounting information usage, value-based risk management, value creation, and corporate sustainability in the Electrical and Electronics businesses in Thailand able to build a body of research knowledge model as follows:

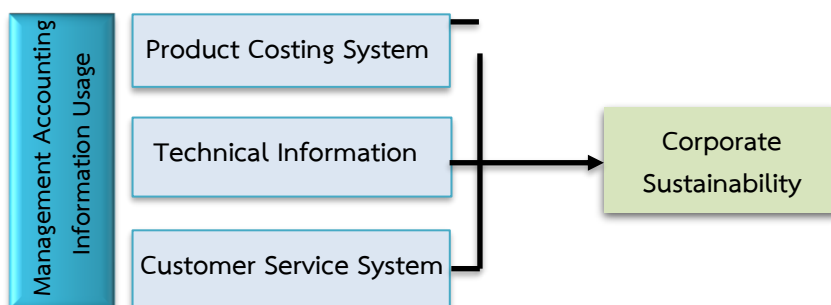

Figure 1 Body of knowledge model

This research creates new knowledge about MAI usage model development of the electrical and electronic business in Thailand for application in the planning of work, control and evaluation, coordination, and effective strategic decision-making. MAI usage consists of 3 dimensions as follows; 1) product costing system, 2) technical information, and 3) customer service system. The results obtained from the study confirm that MAI usage enhances the organization's ability to survive, steadily growth, and sustainability. As a result of continuity in the development production processes and the quality improvement of goods and services. The building satisfaction and good relationships with customers, maintaining a balance in sharing the benefits of all stakeholders, and build the ability to adapt to the rapidly changing business environment.

Recommendations

Policy recommendations

The results of this research can confirm that the R-A theory can explain the relationship between MAI usage and corporate sustainability. The management accounting information that is properly designed for utilization is a valuable resource based on R-A theory. MAI usage will increase the knowledge of the executives, which helping to potential the planning and decision-making that will lead to new innovations, differences, and competitors cannot imitate such as implementation method, production techniques, quality of goods and services, and customer satisfaction, etc. These conditions are the ability of corporate executives to achieve long-term competitive advantage and sustainable success of the firms.

Operational recommendations

The executives should be aware of the need to design and develop information to suit the operation and organization management for maximum efficiency in strategic planning, control, performance measurement, and decision-making. In addition, the administration must consider the benefits of management accounting information used to streamline and develop business processes, which helps to create a higher competitive advantage and build the ability to adapt to uncertain and dynamic business situations. Moreover, the commitment of corporate executives to innovation and development of production processes to reduce social and environmental damage was value creation and long-term sustainable success of firms.

Suggestions and future research

Although this study has received substantial theoretical and literary support, there were a few limitations research must have accepted. Firstly, this research was especially being conducted to explore and test the E&E business. Therefore, future research should be cautious about applying the conceptual framework and overview of these findings to other companies with different business characteristics and environments. And finally, the limitations of research methods that use cross-sectional data by collecting data over time. The resulting outcome may cause long-term concerns about

the MAI usage on corporate sustainability. Especially the E&E business group, which is a company with rapid electronic technology change and intense competition. Consequently, future studies should shape other research methods, such as qualitative research and mixed methods research, etc.

Reference

- Alsulmani, A. H., et al. (2021). Customer Accounting Information and Omani Service Companies' Performance. *International Journal of Finance & Banking Studies* (2147-4486), 10(2), 79-88.
- Armstrong, J. S. & Overton, T. S. (1977). Estimating Nonresponse Bias in Mail Surveys. *Journal of Marketing Research*, 14(3), 396-402.
- Bank of Thailand. (2020). *Monetary policy report 2020*. Retrieved November 11, 2020, from <https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/2020/Pages/n7263.aspx>
- Buathong, S. & Bangchokdee, S. (2015). Use of Financial and Non-Financial Performance Measures within Contingency Theory. *Journal of Accounting Profession*, 11(31), 63-79.
- De Jesus Pacheco, D. A. (2015). TOC, Lean and Six Sigma: The Missing Link to Increase Productivity?. *African Journal of Business Management*, 9(12), 513-520.
- Electrical and Electronics Institute. (2018). *Electrical and Electronics Institute of the Ministry of Industry in Thailand. n.d*. Retrieved March 11, 2019, from <http://eiu.thaieei.com>.
- Hair, J. F., et al. (2010). Multivariate Data Analysis: A Global Perspective. *Multivariate Data Analysis*, 5(3), 207-219.
- Hamid, H. (2019). The Strategic Position of Human Resource Management for Creating Sustainable Competitive Advantage in the VUCA World. *Journal of Human Resources Management and Labor Studies*, 7(2), 1-4.
- Hertati, L., et al. (2020). How to Align Management Commitments to the Successful Implementation of Management Accounting Information

- Systems in Manager Decision Making. *Ilomata International Journal of Tax and Accounting*, 1(2), 89-102.
- Hunt, S. D. (2011). Sustainable Marketing Equity and Economic Growth: A Resource-Advantage, Economic Freedom Approach. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 39(1), 7-20.
- Hunt, S. D., & Madhavaram, S. (2012). Managerial Action and Resource-Advantage Theory: Conceptual Frameworks Emanating from a Positive Theory of Competition. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 27(7), 582-591.
- Jaafar, N. F., & Noordin, R. (2020). The Use of Management Accounting Information among Manufacturing Industries in Malaysia. *Malaysian Journal of Business and Economics (MJB)*, 6(2), 271-271.
- Kantabutra, S. (2014). Measuring Corporate Sustainability: A Thai Approach. *Measuring Business Excellence*, 18(2), 73-88.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). Linking the Balanced Scorecard to Strategy. *California Management Review*, 39(1), 53-79.
- Kostic, Z. (2018). Innovations and Digital Transformation as a Competition Catalyst. *Ekonomika, Journal for Economic Theory and Practice and Social Issues*, 64(1), 13-23.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Peranginangin, J. (2015). A Conceptual Mapping Resource Advantage Theory, Competitive Advantage Theory, and Transient Competitive Advantage. *Expert Journal of Business and Management*, 3(2), 140-149.
- Phomlaphatrachakom, K. (2020). Accounting Control System, Accounting Information Quality, Value Creation, and Firm Success: An Empirical Investigation of Auto Parts Businesses in Thailand. *International Journal of Business*, 25(2), 159-177.
- Thoumrungroje, A. (2013). *Handbook of Research Methodology in International Business*. Bangkok: Triple Education.

- Turner, R. C. & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-171.
- Walker, K. B., et al. (2018). Management Accounting Service Quality: What Is Most Important to Your Customers?. *Management Accounting Quarterly*, 20(1), 18-18.
- Wangcharoendate, S. (2014). Strategic Cost Management in the Globalization. *Executive Journal*, 34(1), 60-68.
- Zainuddin, Y., et. al. (2015). Performance Outcomes of Strategic Management Accounting Information Usage in Malaysia: Insights from Electrical and Electronics Companies. *Procedia Economics and Finance*, 31(2), 13-25.

การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง*

POLITICAL MOTIVATED ACTION

ภูมิ มูลศิลป์

Poom Moolsilpa

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University

E-mail: poom@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ชุมนุมผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมและนักการเมืองที่เกี่ยวข้องในสาระสำคัญของการนิยามคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง”
2. กำหนดนิยามคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง” เพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินการสร้างความปรองดอง และ 3. เสริมสร้างบรรยากาศแห่งความเอื้ออาทรกันในสังคม โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวมถึงมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลจากการศึกษาพบว่า คำว่ามูลเหตุจูงใจทางการเมืองนั้นไม่มีนิยามที่ชัดเจนแน่นอน อย่างไรก็ตามอาจนิยามหมายถึง การกระทำที่มีพื้นฐานมาจากความคิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองหรือต้องการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งในช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งหรือเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง สำหรับการสร้างบรรยากาศแห่งความเอื้ออาทรกันในสังคมควรดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน โดยหลักการสำคัญในการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดองสำหรับประเทศไทยได้แก่ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยแยกการกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองออกจากการทำความผิดอาญาโดยทั่วไปเพื่อการนิโทษกรรมตามหลักสากล

คำสำคัญ: มูลเหตุจูงใจทางการเมือง; ความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน; การอำนวยความสะดวกยุติธรรม

*Received July 13, 2021; Revised August 1, 2021; Accepted August 1, 2021

Abstract

The study on Politically Motivated Action had the objectives: 1. To listen the opinions of protests groups, those who have been affected by protest gatherings, and relevant politicians on the essence of defining the term “Politically Motivated action” 2. to define the term “Politically Motivated Action” as a foundation to foster reconciliation and 3. to create a conducive environment for reconciliation in society. This research study comprised of documentary research studies and in-depth interviews with stakeholders in order to collect data and analyse the gathered information.

The results of the study found that the term politically motivated action has no precise definition. However, it may be defined as actions based on ideas related to political turmoil or the desire to achieve a certain political goal during times of conflict or political unrest. For creating an atmosphere of reconciliation in society, the transitional justice process should be carried out. For the enactment of a law related to reconciliation in Thailand, the key principle shall be aspecial prosecution that separate political motivated action from general crimes for amnesty that conform to the international standard.

Keywords: Political Motivated Action; Transitional Justice; Prosecution

บทนำ

ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างช่วง พ.ศ.2549–2553 ซึ่งดำเนินเรื่อยมาจนถึงก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกใน พ.ศ. 2557 สืบเนื่องมาจากวาระปัจจุบันที่มีปรากฏการณ์การชุมนุมอยู่เป็นระยะได้ก่อให้เกิดความสูญเสียในมิติต่างๆ มากมาย โดยที่ผ่านมา มีความพยายามในการสร้างความปรองดองอยู่หลายครั้งดังเห็นได้จากการตั้งคณะกรรมการเพื่อการปรองดองสมานฉันท์ขึ้นมาหลายชุดตลอดทศวรรษที่ผ่านมา

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 16 ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 เรื่องการปฏิรูปด้านการเมืองโดยบัญญัติให้ต้องมีการสร้างกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หากแต่ยังขาด

บทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะอันถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะกำหนดรายละเอียด กลไก และกระบวนการเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองเพื่อขับเคลื่อนต่อไป

ที่ผ่านมา คณะกรรมการศึกษาแนวทางสร้างความปรองดองสภาพัฒนา (สพช.) ได้มีการนำเสนอแนวทางที่จะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความปรองดองแก่สังคมไทย ซึ่งมีหลายขั้นตอนที่สำคัญได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้ผู้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากมูลเหตุจูงใจทางการเมืองซึ่งสิ่งสำคัญในการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวคือการกำหนดนิยาม “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง” ทั้งนี้ การกำหนดนิยามดังกล่าวให้ชัดเจนจะนำไปสู่การพิจารณาว่าความผิดใดควรได้รับการนิโทษกรรมเนื่องจากการกระทำนั้นถือเป็นการกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองหรือความผิดประเภทใดจะได้รับการนิโทษกรรมเนื่องจากการกระทำนั้นถือเป็นการกระทำความผิดอาญาโดยแท้หรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง (สภาพัฒนา, 2558)

เพื่อให้การดำเนินการตามแนวทางสร้างความปรองดองเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมายเพื่อสร้างความปรองดองตลอดจนกำหนดนิยามของคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง” เพื่อให้ได้คำนิยามที่เป็นที่ยอมรับในการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกจากเหตุชุมนุมทางการเมืองและเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินการสร้างความปรองดองตามกระบวนการต่าง ๆ ตามหลักสากลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ชุมนุมผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมและนักการเมืองที่เกี่ยวข้องในสาระสำคัญของการนิยามคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง”
2. กำหนดนิยามคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง” เพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินการสร้างความปรองดอง
3. เสริมสร้างบรรยากาศแห่งความเอื้ออาทรกันในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยพิจารณาหลักการในการสร้างความปรองดองและบทบัญญัติเกี่ยวกับการปรองดองในกฎหมายต่างประเทศและมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ และผู้ติดตามปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยอย่างใกล้ชิดจำนวน 14 คน จาก 4 ภูมิภาคคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปในการศึกษาและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง” จะไม่มีผู้ใดสามารถให้คำนิยามได้อย่างแน่ชัดสืบเนื่องจากความขัดแย้งในบริบทของแต่ละประเทศนั้นย่อมมีความแตกต่างกันออกไป แต่การกำหนดนิยามของคำดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความปรองดองตามแนวกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและการนิโทษกรรม ส่วนคำว่า “การปรองดอง” เป็นคำที่มีความหมายซับซ้อนและมีผู้ให้คำนิยามที่แตกต่างกันหลากหลาย เนื่องจากการปรองดองเป็นคำที่อาจถูกนำไปใช้ทั้งในความหมายที่เป็นเป้าหมายและในความหมายที่เป็นกระบวนการ (Bloomfield, 2003) โดยกระบวนการสร้างความปรองดองเป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลานาน มีความลึกซึ้ง และต้องนำไปใช้กับผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้หลักการพื้นฐานสำคัญในกระบวนการสร้างความปรองดองจึงมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินกระบวนการเพื่อให้ประสบความสำเร็จหรือได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญสองประการดังนี้ (Mohammed, 2001)

ประการที่หนึ่ง: การจัดกระบวนการสร้างความปรองดอง

ในการออกแบบกระบวนการสร้างความปรองดองพึงตระหนักอยู่เสมอว่าธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้งนั้นมีความซับซ้อนดังนั้นการออกแบบกระบวนการเพื่อยุติความขัดแย้งจึงไม่สามารถใช้กระบวนการใดกระบวนการหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวได้ หากแต่ต้องอาศัยกระบวนการหลายๆ อย่างประกอบกันดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาของประเทศต่างๆ ที่มีการใช้กระบวนการที่หลากหลายแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาผู้เสียหายการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษการตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงโดยไม่มีประเทศใดที่เลือกใช้กระบวนการใดกระบวนการหนึ่งแต่เพียงกระบวนการเดียว

ประการที่สอง: เงื่อนไขเกี่ยวกับคู่ขัดแย้ง

นอกเหนือจากการออกแบบกระบวนการและกลไกในการสร้างความปรองดองจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การสร้างความปรองดองประสบความสำเร็จแล้วเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวคู่ขัดแย้งเองก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กันกล่าวคือคู่ขัดแย้งจะต้องเข้าใจในรูปแบบของการต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและต้องอยู่ร่วมกันในสังคมเพราะการตระหนักถึงความสำคัญในการต้องอยู่ร่วมกันนั้นสามารถช่วยพัฒนาทัศนคติในเรื่องการสร้างความปรองดองของคู่ขัดแย้งตลอดจนทำให้คู่ขัดแย้งมองเห็นทางเลือกในการออกแบบการอยู่ร่วมกันได้ในท้ายที่สุด

หลายประเทศที่เคยประสบกับปัญหาความขัดแย้งจนนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงมักจะนำกระบวนการในหลักความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Justice) มาใช้จัดการกับความรุนแรงเกือบทั้งสิ้นซึ่งวิธีการตามหลักความยุติธรรมระยะเปลี่ยนผ่านนั้นมีหลายวิธีการขึ้นอยู่กับว่าประเทศนั้นๆ จะเลือกใช้วิธีการที่มุ่งเน้นไปในทิศทางใด โดยในปัจจุบันถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการและทำให้สาธารณชนได้รับรู้ความจริงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีตของประเทศตนทั้งนี้ หลักการดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับจนก่อให้เกิดแนวคิดที่ว่า ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนรัฐพึงมีภารกิจที่จะต้องดำเนินการเพื่อสร้างความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านตามกระบวนการดังต่อไปนี้ (Hayner, 2011)

1. การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริง (Truth Commission)

การแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อเป็นการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ผ่านมาแล้วซึ่งหลายประเทศจะทำโดยการตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวมีหน้าที่ค้นหาความจริงว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นและวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงนั้นขึ้นด้วยตลอดจนมีหน้าที่วิเคราะห์ด้วยว่าหน่วยงานองค์กรหรือผู้ใดควรจะมีควมรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งอาจมีอำนาจในการนำข้อเท็จจริงที่ค้นพบนั้นส่งฟ้องต่อศาลเพื่อดำเนินคดีต่อไปตลอดจนให้คำแนะนำเพื่อเสนอมาตรการในการเยียวยาผู้เสียหายเป็นต้น

2. การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด (Trial)

การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเป็นการดำเนินการสืบสวนสอบสวนและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในกรณีที่ได้พิสูจน์แล้วว่าผู้กระทำความผิดนั้นได้กระทำความผิดจริงภายใต้เงื่อนไขว่าการดำเนินการทางคดีดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นการดำเนินการที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นธรรมและชอบด้วยหลักนิติธรรมมิใช่เป็นการตั้งศาลหรือกระบวนการดำเนินคดีแบบพิเศษเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะ

3. การเยียวยาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ (Reparation)

การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบได้แก่การให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาทางวัตถุได้แก่การชดเชยด้วยเงินสิ่งของหรือการเยียวยาทางจิตใจรวมไปถึงการฟื้นฟูศักดิ์ศรีของผู้ได้รับผลกระทบโดยการทำให้สังคมได้ตระหนักรู้ถึงควมมีตัวตนอยู่ของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

4. การนิรโทษกรรม (Amnesties)

การนิรโทษกรรมหมายถึง การที่กฎหมายถือว่าการกระทำบางอย่างซึ่งที่จริงแล้วเป็นความผิดนั้นไม่เป็นความผิดส่งผลให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษอย่างไรก็ตามการนำหลักนิร

โทษกรรมมาใช้จัดการกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งเป็นวิธีการที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก โดยกลุ่มที่เห็นด้วยกับการนำโทษกรรมมาใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้งเห็นว่าการนิรโทษกรรมถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการจัดการกับความขัดแย้งเนื่องจากการดำเนินคดีอาจทำให้อีกฝ่ายเกิดความไม่พอใจและกลับมาแก้แค้นได้เมื่อถึงคราวของตนเอง ในขณะที่กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการนำโทษกรรมมาใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้งให้เหตุผลว่าการนิรโทษกรรมเป็นการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและเป็นการทำลายหลักนิติธรรม อีกทั้งยังเป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกได้ว่า ต่อให้กระทำความผิดก็ไม่ต้องรับโทษอยู่นั่นเองซึ่งส่งผลให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำหรืออาจมีการเลียนแบบเกิดขึ้นในอนาคตแล้วคาดหวังการนิรโทษกรรมและท้ายที่สุดจะไม่ได้ทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้และจดจำบทเรียนจากความสูญเสียที่ผ่านมา (Olsen et al., 2010)

5. การห้ามมิให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนเข้าดำรงตำแหน่งในราชการตลอดจนปลดเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน (Lustration Policies)

กลไกดังกล่าวนี้เป็นการห้ามบุคคลไม่ให้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือปลดเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจากเคยกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนมาก่อนซึ่งในต่างประเทศอาจเป็นการปลดหรือห้ามบุคคลไม่ให้ดำรงตำแหน่งในลักษณะกลุ่มเช่นกลุ่มที่เคยเป็นนาซีซึ่งเคยกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้น (Olsen et al., 2010)

6. การจัดการกับความทรงจำ (Construction of Memory Project)

การจัดการกับความทรงจำเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้สังคมได้ยอมรับและตระหนักรู้ถึงความรุนแรงที่ผ่านมาเพื่อให้สังคมเกิดจิตสำนึกเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงซ้ำอีก (สถาบันพระปกเกล้า, 2556) ทั้งนี้การจัดการกับความทรงจำอาจทำในรูปแบบสื่อเช่นนิทรรศการพิพิธภัณฑ์หนังสือเชิงประวัติศาสตร์หรือสารคดีก็ได้

7. การปฏิรูปเชิงสถาบัน (Institutional Reform)

การปฏิรูปเชิงสถาบันเป็นการปฏิรูปสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงซ้ำอีกหรืออาจมีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิมนุษยชน (Olsen et al., 2010)

ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) ได้นำเสนอไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ เดือนกรกฎาคม 2553 ถึงเดือนกรกฎาคม 2555 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการสร้างความปรองดองแห่งชาติเช่นกัน (คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.), 2555)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ และผู้ติดตามปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยอย่างใกล้ชิดทำให้เห็นมุมมองต่อประเด็นที่ทำการศึกษาคือ

ประเด็นที่ 1: การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองมีลักษณะอย่างไรและครอบคลุมถึงการกระทำใด

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความหมายของการกระทำที่มีเหตุจูงใจทางการเมืองไว้กว้างๆ ว่า การกระทำที่มีพื้นฐานมาจากความคิดที่เกี่ยวพันกับเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองหรือต้องการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งในช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งหรือเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองทั้งนี้จะไม่รวมถึงการกระทำที่เกิดขึ้นจากการถูกจ้างวานหรือว่าจ้างให้มาก่อนความรุนแรงในทุกกรณีแม้การกระทำดังกล่าวนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายทางการเมืองก็ตาม

อย่างไรก็ตามมีบางส่วนที่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการนิยามที่ชัดเจนก็ได้เพียงแต่ขอให้ทำความเข้าใจที่ไปที่มาของเหตุการณ์ให้ชัดเจนในขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็ตั้งข้อสังเกตว่าการจะพิจารณาแยกแยะถึงเหตุจูงใจทางการเมืองออกจากประโยชน์ส่วนตัวอย่างชัดเจนนั้น น่าจะเป็นเรื่องที่ท้าทายพอสมควรซึ่งหลักเกณฑ์ที่อาจจะช่วยให้สามารถแยกแยะได้นั้นคือการพิจารณาลักษณะของการกระทำซึ่งเป็นรูปธรรมที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนกว่าความคิดที่เป็นเพียงนามธรรม

ประเด็นที่ 2: การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองลักษณะใดที่อาจเข้าข่ายการได้รับนิรโทษกรรมและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาควรเป็นเช่นไร

ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่เห็นด้วยหากจะมีการนิรโทษกรรมแบบเหมารวมแก่ทุกคนและทุกการกระทำที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของความขัดแย้งทางการเมืองเนื่องจากแต่ละช่วงเวลาและเหตุการณ์มีลักษณะของการกระทำมูลเหตุจูงใจเจตนา รวมถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่แตกต่างกันไปจึงเห็นควรที่จะมีการจำแนกและคัดกรองประเภทของการกระทำตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและผลที่เกิดขึ้นให้มีความชัดเจนว่ากรณีใดควรได้รับการนิรโทษกรรมและกรณีใดไม่ควรได้รับการนิรโทษกรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอแนวพิจารณาในการคัดกรองว่าผู้ใดและการกระทำลักษณะใดที่อาจเข้าข่ายได้รับการนิรโทษกรรมต้องพิจารณารวมถึงความร้ายแรงของการกระทำประเภทของคดีและตัวบุคคลผู้กระทำการ

ประเด็นที่ 3: กลไกที่ควรใช้ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการนิรโทษกรรม

เมื่อก้าวถึงกลไกที่ควรใช้ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการนิรโทษกรรมนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ต่างมีความเห็นที่หลากหลายซึ่งสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. การใช้กลไกกระบวนการยุติธรรมปกติ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งเสนอให้ใช้กลไกที่มีอยู่แล้วในกระบวนการยุติธรรมปกติโดยไม่จำเป็นต้องตั้งกรรมการพิเศษหากพบว่าการกระทำผิดแต่วินิจฉัยได้ว่าเป็นการกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองก็ให้ใช้กระบวนการขอพระราชทานอภัยโทษตามกฎหมายปกติที่เปิดช่องให้ที่สำคัญคือกระบวนการยุติธรรมปกตินี้จะต้องไม่ล่าช้าหรือไม่รวบรัดตัดตอนจนเกินไป

อย่างไรก็ตามในกรณีที่ใช้กลไกปกติในการพิจารณานั้นมีผู้ตั้งข้อกังวลว่าจะได้รับการยอมรับจากฝ่ายต่างๆ หรือไม่เนื่องจากมีบางฝ่ายที่อาจตั้งข้อสงสัยต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่

2. การใช้กลไกพิเศษดังเช่นมาตรา 44

ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนเสนอให้นายกรัฐมนตรีใช้กลไกพิเศษดังเช่นมาตรา 44 ในการนิรโทษกรรมเนื่องจากถือว่าเป็นกฎหมายที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จและรวดเร็วไม่จำเป็นต้องผ่านขั้นตอนทางราชการที่ยุ่งยากและซับซ้อนโดยอาจเริ่มต้นแสดงความจริงจังและจริงใจที่จะสร้างความปรองดองด้วยการปล่อยนักโทษทางการเมืองในเบื้องต้นซึ่งไม่จำเป็นต้องปล่อยพร้อมกันทั้งหมดในทันทีแต่อาจเริ่มต้นจากคดีที่ไม่ร้ายแรงหรือหากกังวลว่าจะถูกต่อต้านจากบางฝ่ายก็ให้เริ่มต้นจากการให้บุคคลที่ถูกคุมขังอยู่สามารถประกันตัวออกมาสู้คดีได้ หากกลัวการหลบหนีคดีก็สามารถใช้มาตรการควบคุมนอกเรือนจำได้

ทั้งนี้ เจตจำนงทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมดเนื่องจากการปรองดองจะทำได้ด้วยวิถีทางการเมืองไม่ใช่ด้วยตัวบทกฎหมาย

3. การตั้งกลไกพิเศษเพื่อคัดกรองและพิจารณาคดีที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งเสนอว่าหากเป็นกรณีที่ไม่เข้าข่ายได้รับการนิรโทษกรรมชัดเจนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็ให้คดีเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมปกติหากเป็นกรณีนี้อาจเข้าข่ายต้องพิจารณาให้ตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่คัดกรองและพิจารณาคดีเช่นในรูปแบบของศาลพิเศษเฉพาะกิจ (Tribunal) หรือคณะกรรมการเสริมสร้างความปรองดองแห่งชาติเนื่องจากภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันไม่มีหน่วยงานใดได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ว่าเอื้อประโยชน์หรือมีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือไม่ทั้งนี้การกำหนดคุณสมบัติและจำนวนของคณะกรรมการหรือผู้ที่จะมาทำหน้าที่คณะกรรมการดังกล่าวนี้ควรมีความเชื่อมโยงกับประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสัดส่วนและระดับอำนาจต่อรองที่สมดุลกันโดยคณะกรรมการชุดนี้จะต้องมีกรอบการทำงานและกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนชัดเจนซึ่งไม่ควรเกินห้าปี

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการกำหนดแนวทางเพื่อสร้างความปรองดองจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยนับแต่ในอดีตมักดำเนินการด้วยการออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดมานิโทษกรรมผู้กระทำความผิดในการชุมนุมทางการเมืองทั้งหมดทุกกรณีโดยมีเงื่อนไขจำกัดเฉพาะแค่ช่วงเวลาในการกระทำความผิดเท่านั้นซึ่งมักจะกำหนดเป็นช่วงเวลาเริ่มตั้งแต่มีการชุมนุมจนถึงการสิ้นสุดการชุมนุม (ณวัฒน์ ศรีปัดดา, 2556)

อย่างไรก็ตามการกำหนดการนิโทษกรรมในลักษณะดังกล่าวโดยการให้เหตุผลว่าเป็นไปเพื่อการสร้างความปรองดองนั้นไม่สามารถใช้ในปัจจุบันได้เสียทีเดียวเนื่องจากก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ มีการชุมนุมของมวลชนและมีคำถามต่อความยุติธรรมของผู้เสียหายและการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายในกรณีที่ถือว่าบุคคลเหล่านั้นไม่มีความผิดแล้วอีกทั้งการกระทำความผิดบางประการในเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองนั้นเป็นความผิดต่อชีวิตหรือการกระทำความผิดในช่วงเวลาดังกล่าวในขณะที่มีการชุมนุมอาจไม่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองเลยก็เป็นได้

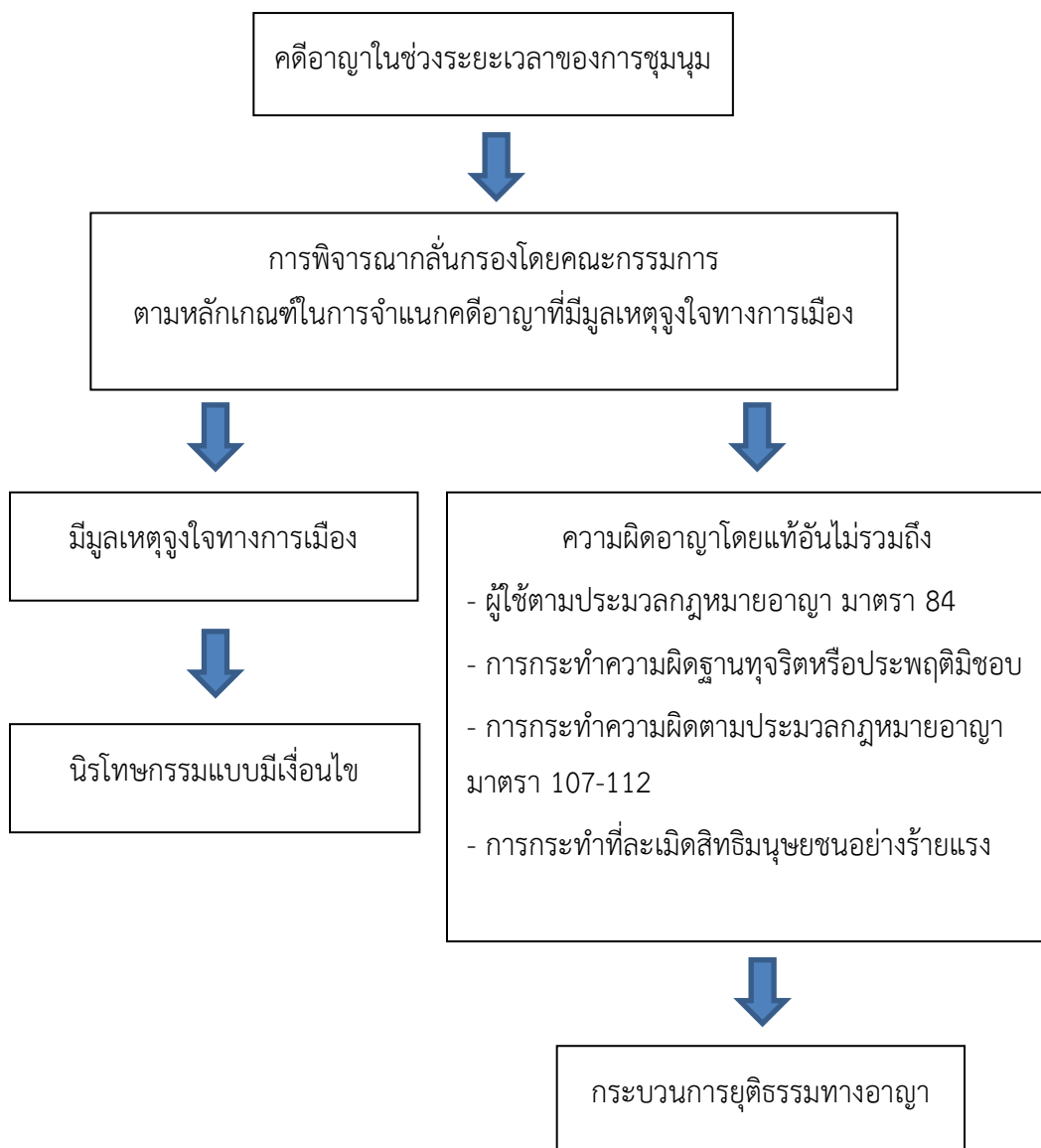
เมื่อพิจารณาถึงการนิโทษกรรมในระดับสากล พบว่ายังมีการนิโทษกรรมที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศและนโยบายขององค์การสหประชาชาติซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้ ได้แก่

(1) การนิโทษกรรมที่ส่งผลให้บุคคลที่จะต้องถูกดำเนินคดีอันเนื่องมาจากต้องรับผิดชอบต่อคดีอาชญากรรมสงครามการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อาชญากรรมต่อมนุษยชาติหรือผู้กระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงซึ่งรวมถึงการล่วงละเมิดทางเพศในบางกรณีหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดี

(2) การนิโทษกรรมที่นำเอาสิทธิในการได้รับการเยียวยาและการชดเชยของเหยื่อมาเป็นเครื่องมือในการต่อรอง เช่น การนิโทษกรรมแลกกับการเยียวยาเหยื่อ เป็นต้น

(3) การนิโทษกรรมที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิของเหยื่อและสังคมในการรับรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ดังนั้นการกำหนดให้มีการนิโทษกรรมหรือการกำหนดให้ใช้กระบวนการยุติธรรมแบบพิเศษเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในช่วงเวลาที่มีการชุมนุมจึงจำเป็นต้องคัดกรองเฉพาะแต่ผู้ที่กระทำความผิดเนื่องจากมีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองโดยจะต้องพิจารณาความร้ายแรงของการกระทำความผิดและปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย

ภาพที่ 1 การอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยพิจารณาจากมูลเหตุจูงใจทางการเมือง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะต่อเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความเอื้ออาทรกันของสังคมภายใต้หลักความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านในส่วนของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและการกำหนดนิยามของคำว่า “การกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมือง” ดังนี้

1. ตรากฎหมายอำนวยความสะดวกที่มีลักษณะเฉพาะและเหมาะสมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้เสียหาย โดยไม่บิดเบือนหรือแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ หรือเป็นการนิรโทษกรรมความผิดอาญาที่ได้กระทำในช่วงระยะเวลาแห่งความรุนแรงแบบเหมารวม

2. การกำหนดหลักเกณฑ์ในการจำแนกคดีอาญาที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองเพื่อเข้าสู่กลไกในการพิจารณาที่ต่างจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติต้องพิจารณาถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดว่ามาจากมูลเหตุจูงใจทางการเมืองโดยแท้จริงหรือไม่ และผู้ที่กระทำความผิดโดยอาศัยการใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายเป็นไปในทางที่มิชอบหรือไม่

3. ในกฎหมายดังกล่าว ให้นิยามของ “มูลเหตุจูงใจทางการเมือง” หมายความว่า “สาเหตุของการกระทำความผิดอาญาที่สืบเนื่องมาจากการแสดงความคิดเห็นหรือการแสดงออกทางการเมืองหรือมีเป้าหมายทางการเมือง ซึ่งได้กระทำตั้งแต่.... ถึงที่มีการชุมนุมทางการเมืองทั้งที่เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกทางการเมืองโดยชอบ และมีการชุมนุมทางการเมืองที่เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้”

4. กำหนดข้อยกเว้นว่า การกระทำความผิดที่มีมูลเหตุจูงใจทางการเมืองต้องไม่รวมถึงกรณีดังนี้

- 1) ผู้ใช้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ที่นำมาสู่การกระทำความผิดอาญาหรือเหตุการณความรุนแรง
- 2) การกระทำความผิดฐานทุจริตหรือประพฤติมิชอบ
- 3) การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 107 ถึงมาตรา 112
- 4) การกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

ผู้เขียนเชื่อว่า การมีกฎหมายในการอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านโดยกำหนดนิยามของคำว่า “มูลเหตุจูงใจทางการเมือง” ให้ชัดเจนจะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งกระบวนการสร้างสังคมให้สันติสุขเพื่อจะทำให้ประเทศชาติกลับสู่ความสงบสุข เรียบร้อย มีความสมัคสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.). (2555). รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.). กรกฎาคม 2553 - กรกฎาคม 2555. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2556). รายงานการวิจัยการสร้างความปรองดองแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สภาพัฒน์แห่งชาติ. (2558). วาระปฏิรูปพิเศษ 15: แนวทางการสร้างความปรองดอง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ณวัฒน์ ศรีปัดถา. (2556). ลักษณะบางประการเกี่ยวกับกฎหมายนิรโทษกรรมในประเทศไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 11(1), 57-91.
- Bloomfield, D. (2003). *Reconciliation: An Introduction in Reconciliation after Violent Conflicts: A Handbook*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Hayner, P.B. (2011). *Unspeakable truths: Transitional justice and the challenge of truth commissions*. New York: Routledge.
- Mohammed, A. (2001). *Reconciliation, Justice, and Coexistence: Theory and Practice*. Maryland: Lexington Books.
- Olsen, T.D., et al. (2010). *Transitional Justice in Balance: Comparing processes, weighing efficacy*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว

ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*

DEVELOPMENT STRATEGY IN SPECIAL ECONOMIC ZONE,

SA KAEO PROVINCE UNDER THE ASEAN CONTEXT

วัชรพล เกตุสุมะ, วิจิตรา ศรีสอน, สันฐาน ชยมนนท์

Watcharapon Ketsupa, Wijittra Srisorn, Sunthan Chayanon

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: S59484944010@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบทการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ 2. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3. นำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน และจัดกลุ่มสนทนา เป็นจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยงานและบุคคลในพื้นที่ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาการจำแนก ชนิดข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบทด้านการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นแนวคิดที่มาจากกรณีศึกษาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาภายใต้กฎหมายและการบริหารจัดการที่มีลักษณะเฉพาะ การออกกฎหมายที่ค่อนข้างเสรี และการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ แก่ผู้ที่อาศัยอยู่ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ 2. การวิเคราะห์ จุดแข็ง คือ ทำเลที่ตั้งของ จังหวัดสระแก้วมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งที่ เชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ทั้งโครงข่ายถนน โครงข่ายระบบราง และโครงข่ายทางอากาศ จุดอ่อน คือ ภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุนยังไม่ชัดเจน ขาดความพร้อมของหน่วยงาน ในท้องถิ่น อุปสรรค คือ มีข้อบังคับกฎหมายหลายฉบับจากหลากหลายหน่วยงานในเขต เศรษฐกิจพิเศษ และมีข้อจำกัด ส่วนโอกาส คือ การขยายตัวทางด้านการค้าการลงทุนมี แนวโน้มเพิ่มขึ้น 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบไปด้วย 1) แผนการ ปฏิบัติการเขตเศรษฐกิจพิเศษ 2) ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษ และ 3) ปัจจัยด้านบริบท

คำสำคัญ: การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ; จังหวัดสระแก้ว; ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

*Received July 28, 2021; Revised August 1, 2021; Accepted August 2, 2021

Abstract

Objectives of this research were to: 1. Study the context of development of special economic zone, 2. Analyze the development of special economic zone by using SWOT analysis, and 3. Propose a development strategy of special economic zone under the ASEAN context. This article utilized a qualitative research method. The data were collected from a documentary study, an in-depth interviewing 20 key-informants, and a focus group discussion with 10 participants. The data were analyzed by using content and typological analysis, categorization, and then verified by a triangulation method.

The results showed that 1. the special economic zone concept was derived from the Industrial Estate Authority of Thailand (IEAT). The area was well developed under unique characteristics of a legislation and management, for instance, an enactment based on liberal perspective and with some privileges for the residents in this special zone. 2. From a SWOT analysis, the strength included a suitable geographic location of Sa Kaeo Province in term of a transportation center connecting logistics system including road, rail, and aerial networks. The weaknesses included an unclear overall image of promotion towards special economic zone, lack of readiness from local operating units. The threats were many legal regulations from many official units being applied to special economic zone. The opportunities were seen in an increasing trend of a trade and investment expansion in a special economic zone. 3. The development strategy of special economic zone, Sa Kaeo Province under the ASEAN context consisted of 1) operational plan, 2) features of special economic zone, and 3) contextual factors.

Keywords: The development of special economic zone; Sa Kaeo province; ASEAN

บทนำ

บทบาทของไทยในประชาคมอาเซียน เป็นการพัฒนากิจกรรมทางการค้าในรูปแบบ การริเริ่มและส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างประเทศ ส่งเสริมการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ เป็นยุทธศาสตร์สำหรับดึงดูดนักลงทุนให้เศรษฐกิจมีการขยายตัว เกิดการกระจายรายได้ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (สมศักดิ์ศรีสันติสุข และคณะ, 2560) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ส่งผลให้มูลค่าทางการค้าระหว่างประเทศคู่ค้าสูงขึ้น เป็นกลไกสำคัญให้การค้าระหว่างประเทศ ปัจจัยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจไทยเติบโตในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นจนถึงปัจจุบัน (ศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2553)

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายเฉพาะ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวกในการจัดตั้ง ให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม รัฐบาลสนับสนุนการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดหาพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อให้เช่า การพัฒนาด้านศุลกากรและด่านตรวจคนเข้าเมือง การให้บริการจุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ สนับสนุนและสิทธิประโยชน์แก่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทุกระเบียบ ข้อบังคับ ด้านแรงงานต่างด้าว (พรพิมล ปลั่งศรีสกุล และคณะ, 2560) อุตสาหกรรมที่ลงทุนดำเนินกิจการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ การอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานของรัฐ หากอยู่ภายใต้ประเภทกิจการที่กำหนดธุรกิจจะได้รับสิทธิประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้รับเอกสิทธิ์จากมาตรการภาษีของกรมสรรพากร มาตรการสนับสนุนจากกระทรวงการคลัง มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการค้าของกรมศุลกากร มาตรการขอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำพิเศษเพื่อการลงทุน มาตรการสนับสนุนเป็นรูปธรรมในด้านการใช้แรงงาน ข้อกำหนดให้แรงงานต่างด้าวรับอนุญาตเดินทาง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2559) ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือเป็น Hub ไทยสามารถประกอบกิจกรรมทางการค้านำเข้าและส่งออกสินค้า การรวมกลุ่มการค้าและการเปิดเสรีทางการค้า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน วัตถุประสงค์การช่วยเหลือ เกื้อกูล สนับสนุนผลประโยชน์ทางการค้าและการลงทุน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม พัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ด้านการค้าและการลงทุน มีผลการวิจัยของต่างชาติชี้ให้เห็นว่า มูลค่าของที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษมีแนวโน้มที่จะมีราคาสูงขึ้น (Brussevich, 2020)

ประเทศไทยดำเนินโครงการกำหนดสิทธิประโยชน์และปัจจัยกระตุ้นทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับนักธุรกิจให้ตัดสินใจเข้าไปลงทุน อนุมัติงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม ขนส่ง และโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพ มีการดูแลจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากรที่จำเป็น

ต่อการค้าการลงทุน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จังหวัดสระแก้วเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญด้านการค้าและการลงทุน การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา และระบบสารสนเทศ เพื่อให้ไทยเป็นประตูการค้าที่สำคัญสำหรับการกระจายสินค้าและบริการของประชาคมอาเซียนไปยังกลุ่มประเทศอินโดจีน (ปริพัฒน์ ผลาสินธุ์, 2561) จังหวัดสระแก้วมีชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ผ่านจังหวัดสระแก้ว ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้า มีอัตราการเจริญเติบโตของการค้าชายแดนอยู่ที่ร้อยละ 30 ต่อปี (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2561) จังหวัดสระแก้วกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา “สร้างเสริมศักยภาพของคนในชุมชน และในพื้นที่ตามแนวชายแดนให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางการค้าด้วยความปลอดภัย มั่นคง ยั่งยืน สนับสนุนการแข่งขันด้านการค้าของประชาคมอาเซียน” (สายฝน แห่เหล้า, 2561) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดยุทธศาสตร์บนรากฐานเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนบนพื้นฐานความรู้ ก่อให้เกิดผลกระทบการเปลี่ยนแปลงในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเป็นอยู่ (Sira et al., 2020) กำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับภูมิภาค ด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การบริการ พาณิชยกรรม การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียนให้เป็นจุดท่องเที่ยวเดียวกัน เป็นศูนย์กลางการค้า และการขนส่งระหว่างประเทศ เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน เป็นประตูสู่เศรษฐกิจโลกการบริหารธุรกิจรวมทั้งการพาณิชย์ในระดับนานาชาติ (สนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบริบทการพัฒนาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส ในการพัฒนา และนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
3. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดสนทนากลุ่ม ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง จำนวน 20 ท่าน จัดสนทนากลุ่ม เจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัด เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ นักการเมืองท้องถิ่นผู้ประกอบการธุรกิจในจังหวัดสระแก้ว จำนวน 10 ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การจัดกลุ่มข้อมูลวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การจำแนกชนิดข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทด้านการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว เป็นการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พัฒนาขึ้นมาภายใต้กฎหมายและการบริหารจัดการที่มีลักษณะเฉพาะการออกกฎหมายที่ค่อนข้างเสรี และการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2. การวิเคราะห์ จุดแข็ง คือ ทำเลที่ตั้งของจังหวัดสระแก้วมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ โครงข่ายถนน โครงข่ายระบบราง และโครงข่ายทางอากาศ จุดอ่อน คือ ภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุนยังไม่ชัดเจน ขาดความพร้อมของหน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากร พื้นที่ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อุปสรรค มีข้อบังคับกฎหมายหลายฉบับ โอกาส คือ การขยายตัวทางด้านการค้าการลงทุนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

3. ใช้ยุทธศาสตร์ OFC Strategy ได้แก่ 1. แผนปฏิบัติการเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Operational Plan) 2. ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Features of Special Economic Zone) และ 3. ปัจจัยด้านบริบท (Contextual Factors)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บริบทด้านการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว เป็นการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พัฒนาขึ้นมาภายใต้กฎหมายและการบริหารจัดการที่มีลักษณะเฉพาะการออกกฎหมายที่ค่อนข้างเสรี และการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ มนอัคระผดุง (2557) เรื่อง การ

จัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า สิทธิประโยชน์ที่เสนอให้กับนักลงทุนในรูปแบบของภาษี การอำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน การบริการขั้นพื้นฐาน ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม ระบบขนส่ง ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบสารสนเทศ การจัดการและการบริหารระบบ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีมาตรฐาน การบริหารจัดการด้านสุขอนามัย และการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

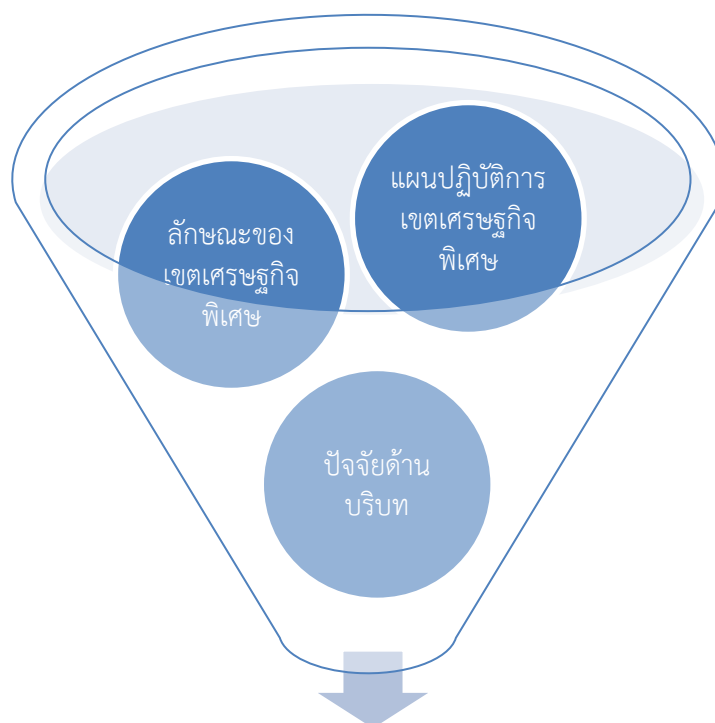
2. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สำหรับจุดแข็ง พบว่า จังหวัดสระแก้วมีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ของตำแหน่งที่ตั้ง มีลักษณะของภูมิรัฐศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการค้าขาย การคมนาคมขนส่ง ที่สามารถเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ โดยมีโครงข่ายถนน โครงข่ายระบบราง อีกทั้งโครงข่ายทางอากาศที่มีความพร้อมสูง พื้นที่ตัวจังหวัดมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองใหญ่ที่มีการพาณิชย์โดยรอบ คือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และยังมีพื้นที่แนวชายแดนติดต่อกับจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ ปอยเปต และ พนมเปญ ของกัมพูชา ตลอดจนยาวไปถึงเวียดนามได้ผ่านไปทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ นับได้ว่าเป็นตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่และอยู่ใกล้กับท่าเรือ ถือเป็นปัจจัยเสริมในด้านความคุ้มค่าสำหรับการตัดสินใจเพื่อค้าและการลงทุน จุดอ่อน พบว่า เป็นสิ่งที่เกิดกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ คือ ด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ผู้ประกอบการถือเป็นผู้เช่าในการใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการใช้สิทธิประโยชน์จากการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ของผู้ประกอบการ อุปสรรค พบว่า มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจำนวนหลายฉบับและจากหลายหน่วยงานของรัฐ แต่ละหน่วยงานมีความพยายามที่จะบังคับใช้กฎหมายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีข้อแตกต่างของกฎหมายระหว่างไทยกับกัมพูชา ด้านโอกาส พบว่า บริเวณเขตเศรษฐกิจพิเศษในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานพร้อมทั้งมีระบบสาธารณูปโภคที่มีมาตรฐานและมีความพร้อมสูงในการรองรับกิจกรรมทางธุรกิจ มีการพัฒนาเพิ่มจุดบริการเบ็ดเสร็จ จุดผ่านแดนถาวร และจุดตรวจคนเข้าเมืองให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของเชียรช่วง กลยาณมิตร และคณะ (2558) เรื่อง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย พบว่า จังหวัดหนองคายมีจุดแข็ง เป็นเมืองคู่แฝดของนครเวียงจันทน์ การสัญจรไปมาระหว่างสองเมืองสามารถใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว มีการพัฒนาด้านศุลกากร ด้านตรวจคนเข้าเมือง เป็นด่านถาวรพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าเพื่อการส่งออก จุดอ่อน พบว่า มีแรงงานที่มีทักษะต่ำในการทำงาน มีการอพยพของแรงงานสูง ประชาชนในพื้นที่มีรายได้ต่ำ ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีขั้นสูง ขาดจิตสำนึกการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการ

ดำเนินชีวิต อุปสรรค พบว่า ระบอบการปกครองที่แตกต่างของสองประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนในการติดต่อค้าขายและการร่วมมือในกิจกรรมทางการค้า โอกาส พบว่า จังหวัดหนองคายมีพื้นที่ตั้งของจังหวัดอยู่ใกล้กับเมืองหลวงนครเวียงจันทน์ จึงมีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาร่วมมือกันในการใช้ทรัพยากรในการผลิต 3. ใช้ยุทธศาสตร์ OFC Strategy ประกอบด้วย 1. แผนปฏิบัติการเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Operational Plan) 2. ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Features of Special Economic Zone) และ 3. ปัจจัยด้านบริบท (Contextual Factors) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชานนท์ สุทธิโส (2560) เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน กรณีศึกษาเขตการค้าชายแดน อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมของเขตการค้าชายแดนจังหวัดสระแก้ว ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและการพัฒนาด้านความร่วมมือเพื่อพัฒนาการค้าชายแดน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับการค้าชายแดนให้ได้มาตรฐานและเป็นสากล ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาการค้าชายแดน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aradhna Aggarwal (2020) เรื่อง Study on Collaborative Approach to Special Economic Zones (SEZs): Development and Cooperation in IMT-GT (TA 9572) พบว่า เศรษฐกิจในภูมิภาคมีการชะลอตัวนับตั้งแต่ ค.ศ. 2000 ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและการค้า การริเริ่มการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุน การเชื่อมโยงระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการผลักดันโครงการในแต่ละเขตเศรษฐกิจพิเศษ สามารถสร้างพลวัตต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การศึกษาชี้ให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา หรือโควิด-19 ได้ต่อยอดถึงความจำเป็นในการร่วมมือในระดับภูมิภาคและมูลค่าทางเศรษฐกิจของภูมิภาค

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อธิบายได้ดังนี้

การพัฒนาร่วมมือกันในการใช้ทรัพยากรในการผลิต ใช้ยุทธศาสตร์ OFC Strategy ประกอบด้วย 1. แผนปฏิบัติการเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Operational Plan) 2. ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Features of Special Economic Zone) และ 3. ปัจจัยด้านบริบท (Contextual Factors) ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

จังหวัดสระแก้วภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ภาพที่ 1 รูปแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วภายใต้บริบท
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมสูงในการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพเมียนมาร์ และเวียดนาม หรือกลุ่มประเทศ CLMV กลุ่มประเทศมีการขยายการค้าการลงทุน ตัวเลขสถิติของกลุ่มประเทศ CLMV ประชาชนมีความต้องการสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้นกำลังซื้อที่มีมากขึ้น ประเทศเพื่อนบ้านยอมรับในคุณภาพของสินค้าของไทยและราคาที่เหมาะสม เป็นการสร้างโอกาสให้กับสินค้าไทย สินค้าประเภทอาหารกึ่งสำเร็จรูป อุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า ชิ้นส่วนจักรยานยนต์และรถยนต์ วัสดุจำเป็นในการก่อสร้าง มีมูลค่าการส่งออกสินค้าผ่านชายแดนในอัตราที่มีปริมาณสูงขึ้น ตัวเลขการเจริญเติบโตทางการค้าอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลกำหนดให้จังหวัดสระแก้วเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เร่งรัดพัฒนาด้านงบประมาณในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน มีการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสม เสนอสิทธิ

ประโยชน์ด้านการค้า การลงทุน สินเชื่อ ศุลกากรให้กับนักลงทุน มีการสร้างและปรับปรุงด่านผ่านแดน ด่านตรวจคนเข้าเมือง และบริการจุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จเพื่ออำนวยความสะดวกกับผู้ประกอบการ

หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทุกองค์กร อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรปรับปรุงวิธีการทำงาน และยกระดับการสร้างการรับรู้ของประชาชนและชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องรวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จะเป็นตัวกำหนดสำคัญในการสร้างแรงกระตุ้น หรือแรงจูงใจในการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วให้ประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- เชียรช่วง กัลยาณมิตร และคณะ. (2558). *เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย. เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการประชุมสัมมนากำหนดกรอบการทำงานในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตามนโยบายของรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ 2558*. หนองคาย: สำนักงานจังหวัดหนองคาย.
- ปริพัฒน์ ผลสินธุ์. (2561). *ภาพรวมการพัฒนาและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- พรพิมล ปลั่งศรีสกุล และคณะ. (2560). การนำนโยบายด้านแรงงานไปปฏิบัติในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย. *วารสารการบริหารปกครอง*, 6(2), 284-304.
- วิษยานนท์ สุทธิโส. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน กรณีศึกษาเขตการค้าชายแดน อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 8(2), 152-160.
- ศุภวุฒิ สายเชื้อ. (2553). *หนังสือรากฐานของวิกฤติเศรษฐกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. (2557). *การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน (Special Economic Zones to Support ASEAN Economic Community)*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์. (2561). *การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมข้ามพรมแดน (Cross Border Economic Zone) เพื่อการค้า*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. และคณะ. (2560). เงื่อนไขการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจ (SMEs) และภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย. *วารสารการบริหารปกครอง*, 6(1), 45.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สายฝน แห่หลงล่า. (2561). *การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว*. สระแก้ว: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว.
- Aggarwal, A. (2020). *Study on Collaborative Approach to Special Economic Zones (SEZs) Development and Cooperation in IMT-GT (TA 9572)*. Retrieved January 20, 2021, from: <http://cmgfeng.psu.ac.th/images/Document/Draf/SEZ.pdf>
- Brussevich, M. (2020). *The Socio-Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Cambodia*. IMF Working Papers. Cambodia: Council for the Development of Cambodia.

**การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์***
**A STUDY OF PRESENT AND DESIRABLE SELF-RELIANCE CONDITIONS OF
THE LOCAL WEAVING GROUP IN KALASIN PROVINCE**

จรรววรรณ รัตนมาลี, ชยาکانต์ เรืองสุวรรณ, ไพศาล วรคำ
Charuwan Rattanamalee, Chayakan Ruangsuwan, Paisan Worakum
โรงเรียนร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
Rongkham School, Kalasin Province
Corresponding Author E-mail: charuwan8388@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง 2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ และการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 กับกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 80 คน จาก 100 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ (PNI)

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันในการพึ่งตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D.= 0.81) 2. สภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D.= 0.58) 3. ความต้องการในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ระหว่าง 0.03 ถึง 0.47 จากต่ำไปสูง คือ 1) ด้านสังคม 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) ด้านจิตใจ 4) ด้านเศรษฐกิจ 5) ด้านเทคโนโลยี

คำสำคัญ: สภาพปัจจุบัน; สภาพที่พึงประสงค์; การพึ่งตนเอง; กลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง

Abstract

Objectives of this study were: 1. To analyze current conditions and desirable self-reliance conditions; 2. To study desirable self-reliance of the local weaving group in Kalasin Province. Methodology was the mixed methods: The qualitative research, data were collected from 18 key informants by in-depth-interview and analyzed data by systematic descriptive interpretation. The quantitative research by survey method, data were collected with questionnaires with reliability value at 0.98, from 80 samples derived from 100 local weaving groups in Kalasin Province. The statistics used including frequency, percentage, Mean ($\bar{X}$), Standard Deviation (S.D) and PNI (Modified Priority Needs Index) was used for analyzing data.

Results of the study were found that: 1. The overall score of the current conditions was at the high level; ($\bar{X}$ = 3.94, S.D.= 0.81) 2. The overall score of the desirable self-reliance conditions was at the highest level; ($\bar{X}$ = 4.63, S.D.= 0.58) 3. The desirable self-reliance of the local weaving group in Kalasin Province was between 0.03 and 0.47 from least to most were: 1) in the society; 2) in the natural resource; 3) in the mentality; 4) in economy; and 5) in technology.

Keywords: current condition; desirable self-reliance condition; self-reliance; local weaving group

บทนำ

การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร มีแนวพระราชดำริว่า ต้องพัฒนาคนเสียก่อน วิธีพัฒนาคนต้องสอนให้ราษฎรรู้จักวิธีทำมาหากินด้วยตนเอง รู้จักการประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังพระราชดำรัสพระราชทานไว้ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ความว่า “...เราไม่ควรให้ปลาแก่เขา แต่ควรจะให้เบ็ดตกปลาและสอนให้รู้จักวิธีตกปลาจะดีกว่า...” พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ไม่เคยมีพระราชดำริให้ประชาชนมุ่งหวังความมั่งคั่งร่ำรวย ไม่เคยรับสั่งเรื่องทำอย่างไรจึงจะรวย ในทางตรงกันข้ามพระองค์พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของทางสายกลาง ความมี

เหตุผล ความไม่ประมาท และคุณธรรม พระองค์ทรงมุ่งให้ประชาชนและประเทศชาติสร้างรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน เมื่อมีรากฐานที่มั่นคงแล้ว ก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาในระดับสูงขึ้นไปได้ (คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560) ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็น 1 ใน 10 ของยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแผนฯและรัฐบาลได้กำหนดนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน จำนวน 11 ด้านซึ่งมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญ ในส่วนของกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์ของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560 - 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยให้หมู่บ้าน/ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจฐานรากได้รับการพัฒนาด้วยการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ.2560 –2564 ได้นำสถานการณ์ปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมของการบริหารประเทศ นำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงอนาคต ที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้มุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ ภายในปี 2564” (สำนักนโยบายและแผน, 2560)

การทอดผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่ประกอบร่วมกับ อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ในสังคมเกษตรกรรม ทุกครัวเรือนจะมีการทอดผ้าเพื่อใช้สอยในครอบครัว มีการถ่ายทอดให้กับสมาชิกภายในครอบครัวที่เป็นเพศหญิงส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น (วัฒนา จุฑะวิภาค, 2555) กระบวนการทอดผ้านับว่าเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องในอดีตนั้น แบ่งแยกความเป็นหญิง-ชายถูกผูกติดกับบทบาทหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ตามสถานภาพ เช่นงานทำอาหาร งานบ้าน งานทอดผ้า คืองานของผู้หญิงเป็นหญิงตามวิถีตามจารีตประเพณี จะต้องมีคุณสมบัติตามที่สังคมหรือชุมชนวางกรอบไว้ (อารีวรรณ หัสดิน, 2559) การทอดผ้าได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นธุรกิจการทอดผ้า โดยนำเครื่องจักรเข้ามาทำการทอดผ้ามากขึ้น ทำให้ทอดผ้าได้รวดเร็วขึ้นทำให้ราคาผ้าทอที่ผลิตโดยเครื่องจักรมีราคาถูกลง เมื่อเปรียบเทียบกับผ้าทอที่ทำการทอด้วยมือ ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมไปใช้ผลิตภัณฑ์จากเครื่องจักรแทน ทำให้การทอดผ้าใช้เองเหลือน้อยเต็มที ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ผู้คนต้องเร่งรีบกับการหาเงินมาจุนเจือครอบครัว จึงไม่มีเวลาที่จะมานั่งทอดผ้าไว้ใช้เองเหมือนอดีต จึงทำให้ภาพการทอดผ้าด้วยมือค่อย ๆ เลือนไปจากชุมชน (สุจินดา เขียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่, 2558)

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านการทอผ้า ซึ่งได้มีกลุ่มแม่บ้านหลายๆ หมู่บ้านในเขตพื้นที่ อำเภอคำม่วง อำเภอสามชัย อำเภอสมเด็จและอำเภอสหัสขันธ์ ได้สืบทอดเอกลักษณ์การทอผ้าพื้นเมืองด้วยมือ โดยเฉพาะผ้าแพรวา ผ้าขิด ผ้าย้อมคราม และผ้ามัดหมี่ จากสภาพปัญหาที่พบของกลุ่มผู้ทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สมาชิกกลุ่มไม่สามารถพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ที่สามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึงและขาดเทคนิคและช่องทางในการตลาดขาดทักษะการใช้เครื่องมือในการสื่อสาร ต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง ซึ่งผู้ผลิตไม่สามารถกำหนดราคาได้ด้วยตนเอง ต้นทุนการผลิตสูง (สุภาภรณ์ เชียงใหม่ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2560) แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์หรือการให้ความรู้ทางวิชาการ แต่ไม่มีความต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มผู้ทอผ้าพื้นเมือง ยังไม่สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดการพึ่งตนเองเป็นกระบวนการให้การศึกษาและพัฒนาความสามารถของบุคคล โดยการดัดศักยภาพของบุคคลออกมาใช้ ทำให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้นลดการพึ่งพิงจากภายนอก แต่ยังคงการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนในกลุ่มหรือชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเองได้ต่อไป ดังนั้นการพึ่งตนเองในด้านการเกษตรหมายถึงการที่เกษตรกรรู้จักพึ่งตนเองในการผลิตการเกษตร มีรูปแบบการผลิตที่เอื้อประโยชน์ และเพิ่มมูลค่าการผลิต ทำให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่มีหนี้สิน และมีการออมเงินไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน มีสิ่งของจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว รวมทั้งเกษตรกรไม่ต้องดิ้นรนไปหางานต่างถิ่น มีความสามารถในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง สามารถพิจารณา และคิดค้นวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (อำนาจ เมฆนพรัตน์, 2543) การที่จะพึ่งตนเองให้ได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระดับครัวเรือนซึ่งเป็นฐานรากของการพัฒนา เพราะครัวเรือนเป็นหน่วยแรกที่พัฒนาคุณภาพของคนสู่สังคม เมื่อครัวเรือนพึ่งตนเองได้ก็จะส่งผลให้ชุมชน ประเทศพึ่งตนเองได้ตามไปด้วย ในระดับชุมชนพบว่า มีหลายแห่งที่พึ่งตนเองได้ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ปรากฏอยู่ในทุกภาคของประเทศ ดังตัวอย่างความสำเร็จของชุมชนในภาคใต้ คือ ชุมชนไม้เรียง อำเภอนาวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่พยายามพึ่งตนเองเพื่อแก้ปัญหาเรื่องยางพารา จัดทำแผนพัฒนาทางพาราไทย ด้วยการรวมกลุ่มสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายช่วยเหลือกัน เรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่การสร้างเครือข่ายยางพาราไม้เรียง มีศูนย์การเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน มีหลักสูตรพัฒนาอาชีพหลักอาชีพรอง และอาชีพเสริม ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำงานเพื่อชุมชน สิ่งเหล่านี้จึงผลักดันให้ชุมชนไม้เรียงมีความกินดีอยู่ดี พึ่งตนเองได้ (สำนักงาน

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2547) ความสำเร็จในภาคกลาง คือ ศูนย์การเรียนรู้เกษตรผสมผสาน (สวนธงไชย ข ไร่ทักษม) จังหวัด นครนายก ซึ่งก่อนที่จะประสบผลสำเร็จก็เคยล้มเหลวมาก่อน มีหนี้สินมาก จนกระทั่งปี 2539 ได้เรียนรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำให้จุดประกายว่า การพึ่งตนเองสำคัญที่สุด และตั้งใจดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำความเข้าใจเรื่องทฤษฎีใหม่ตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ลงมือปฏิบัติจริงเป็นขั้นตอน จนสามารถพึ่งตนเองด้านการผลิต จิตใจ สังคม เทคโนโลยี และทรัพยากรอย่างเต็มรูปแบบ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ให้แก่ผู้อื่น และอีก หลาย ๆ ชุมชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดังนั้นผู้วิจัยได้เห็นประเด็นเกี่ยวกับความสำเร็จในการพึ่งตนเองของกลุ่มอาชีพ จึง นำมาสู่การวิจัยและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง ของ กลุ่มผู้ทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ และศึกษาความต้องการในการพึ่งตนเองในด้านต่างๆ ให้เป็นแนวทางการศึกษาเพื่อนำผลการศึกษาไปต่อยอดในการเสนอรูปแบบการจัดการ เรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพ ทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัด กาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยวิธีการศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) 2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิจัยเชิง สำนวน (Survey Research) 3. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดย คำนวณตามสูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากประชากรกลุ่ม อาชีพทอผ้าพื้นเมือง อำเภอสามชัย จำนวน 100 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน จาก ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มและตัวแทนสมาชิกกลุ่ม 2 หมู่บ้าน ละ 6 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณานำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ และการวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด รวมถึงการหาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ (PNI) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) นำผลการวิเคราะห์มาจัดลำดับความสำคัญของความต้องการในพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพผู้ทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในแต่ละด้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงค่าที่ระบุระดับความต้องการจำเป็น จากต่ำไปหาสูง

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดการพึ่งตนเอง สังเคราะห์องค์ประกอบของการพึ่งตนเอง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ได้ดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบการพึ่งตนเอง

แหล่งข้อมูล องค์ประกอบการพึ่งตนเอง	1. ภัยจาก สัตว์ (2530)	2. ภัยจาก สัตว์ (2541)	3. ไฟไหม้ ภัยธรรมชาติ (2545)	4. สัญญาณ สัญญาณ (2546)	5. ภัยจาก สัตว์ (2546)	ความถี่ (Frequency)	สรุปการสังเคราะห์
1. จิตใจ	✓	✓	✓	✓		4	✓
2. สังคม	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
3. เทคโนโลยี	✓			✓	✓	3	✓
4. เศรษฐกิจ	✓	✓		✓	✓	4	✓
5. ทรัพยากรธรรมชาติ	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
6. แบบแผนการผลิต		✓				1	
7. ภูมิปัญญาและองค์จิตใจ ความรู้			✓			1	
8. ระบบการจัดการ			✓			1	
9. การสนับสนุนจากภายนอก			✓			1	
10. การเมือง					✓	1	

จากตารางที่ 1 พบว่า จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของการพึ่งตนเองเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาเกณฑ์การพิจารณาจากค่าความถี่มากกว่าร้อยละ 60 องค์ประกอบที่สอดคล้องกันจากแหล่งข้อมูล สรุปได้ 5 องค์ประกอบคือ 1) สังคม 2) ทรัพยากรธรรมชาติ 3) จิตใจ 4) เศรษฐกิจ 5) เทคโนโลยี

2. ยืนยันองค์ประกอบจากการศึกษาฐานหมู่บ้านต้นแบบด้านการพึ่งตนเอง จากองค์ประกอบที่พึ่งตนเองที่ได้จากการสังเคราะห์จากเอกสารในขั้นตอนที่ 1 จากข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชน หัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม นำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกองค์ประกอบในการพึ่งตนเองได้ 5 ด้าน คือ 1.สังคม 2. จิตใจ 3. ทรัพยากรธรรมชาติ 4. เศรษฐกิจ 5.เทคโนโลยี ซึ่งตรงกับที่ผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์จากเอกสารในขั้นตอนที่ 1

3. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ 5 ด้าน แสดงได้ตาม ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ ในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

องค์ประกอบที่พึ่งตนเอง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง
1. ด้านสังคม	4.42	0.77	มาก	4.59	0.63	มากที่สุด
2. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	4.27	0.82	มาก	4.47	0.77	มาก
3. ด้านจิตใจ	4.14	0.78	มาก	4.50	0.69	มาก
4. ด้านเศรษฐกิจ	3.58	0.97	มาก	4.74	0.43	มากที่สุด
5. ด้านเทคโนโลยี	3.27	0.70	ปานกลาง	4.83	0.39	มากที่สุด
โดยรวม	3.94	0.81	มาก	4.63	0.58	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า 1. สภาพปัจจุบันในการพึ่งตนเอง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ระดับการพึ่งตนเองอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากสูงไปต่ำ คือ 1) ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ระดับการพึ่งตนเองมาก 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 ระดับการพึ่งตนเองมาก 3) ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ระดับการพึ่งตนเอง มาก 4) ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 ระดับการพึ่งตนเองมาก 5) ด้านเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.27 ระดับการพึ่งตนเองปานกลาง

2. สภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเองโดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ระดับการพึ่งตนเองมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 ระดับการพึ่งตนเองที่ระดับมากที่สุด 2) ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 ระดับ

การพึ่งตนเองมากที่สุด 3) ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ระดับการพึ่งตนเองมากที่สุด 4) จิตใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ระดับการพึ่งตนเองมาก 5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ระดับการพึ่งตนเองมาก

จากตารางผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเองพบว่าสภาพปัจจุบันองค์ประกอบด้านสังคมและด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับ 1 และ 2 ส่วนสภาพที่พึงประสงค์องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับ 1 และ 2 แสดงว่ากลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง ในสภาพปัจจุบันมีความเข้มแข็งด้านสังคมและทรัพยากรธรรมชาติ และมีความต้องการจำเป็นในด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ อยู่ในอันดับ 1 และ 2 ส่วนด้านสังคมและด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในอันดับ 4 และ 5

4. วิเคราะห์หาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ (PNI) ที่ได้เพื่อเรียงลำดับองค์ประกอบที่มีความต้องการในการพึ่งตนเอง ได้ค่าระหว่าง 0.03 ถึง 0.47 เรียงลำดับได้ดังนี้ 1) ด้านสังคม มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.03 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.04 3) ด้านจิตใจ มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.08 4) ด้านเศรษฐกิจ มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.32 5) ด้านเทคโนโลยี มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.47 ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการโดยรวม เท่ากับ 0.14

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้นำมีความสามารถนำกลุ่มและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกกลุ่มสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งและชุมชน มีเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก สมาชิกสามารถนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการทอผ้าพื้นเมืองได้ มีการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า มีการฟื้นฟู รักษาและเสริมสร้างความเป็นธรรมชาติของชุมชน มีการจัดการทรัพยากรของชุมชน ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก สมาชิกสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง สมาชิกในกลุ่มดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือกันและกันระดับดี ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกสามารถช่วยเหลือตนเองได้ไม่ทำให้ไม่มีหนี้สินและมีรายได้จากการประกอบอาชีพตลอด มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายในระดับปานกลาง สมาชิกมีความสมดุลทางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติกับพฤติกรรมไม่ฟุ่มเฟือย ด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตอยู่ในระดับปานกลาง และขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชนาภรณ์ อยู่ผาสุกและคณะ, 2562) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า ในด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ 1) ใช้เครื่องมืออื่น ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 2) มีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเหมาะสม คุ่มค่าเพียงพอกตามความต้องการ 3) นำเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้มาใช้เพื่อผ่อนแรง มีความสะดวกรวดเร็วหรือลดเวลาในการผลิต 4) เป็นทั้งผู้รู้และผู้ถ่ายทอดด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ซ่อมเครื่องมือใช้เอง

2. สภาพที่พึงประสงค์ ของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด พบว่า ด้านสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสมาชิกมีความต้องการผู้นำที่มีความสามารถนำกลุ่มและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมาชิกมีความต้องการสร้างเครือข่ายในชุมชนที่เข้มแข็ง ด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า สมาชิกมีความต้องการนำทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้า และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า สมาชิกคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและไม่เอารัดเอาเปรียบ มีเมตตาริจาคที่ดีช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น มีจิตใจเป็นธรรม และมีความขยันหมั่นเพียร ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า สมาชิกต้องการมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย มีรายได้ตลอดปีอย่างสม่ำเสมอ ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่มีหนี้สินและสามารถทอผ้าไว้ใช้เอง ด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากสมาชิกมีความต้องการมีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ใช้งานได้ดีมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ, 2558) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านหมื่น จังหวัดเพชรบุรี พบว่า 1) การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี กลุ่มใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุล มาพัฒนาเป็นผลผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ 2) การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ กลุ่มมีการซื้อขายพืชสมุนไพรภายในชุมชน เปิดโอกาสให้สมาชิกนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายต่อ 3) การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ในชุมชน มีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้เองเป็นหลัก มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน 4) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ กลุ่มมีจิตใจที่แน่วแน่ที่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสมุนไพรมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อและเสียสละเพื่อส่วนรวม 5) การพึ่งตนเองทางด้านสังคม โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน ด้วยการสร้างอาชีพให้กับสมาชิกและคนในชุมชน (มณีรัตน์ กุลวงษ์และคณะ, 2559) ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการ

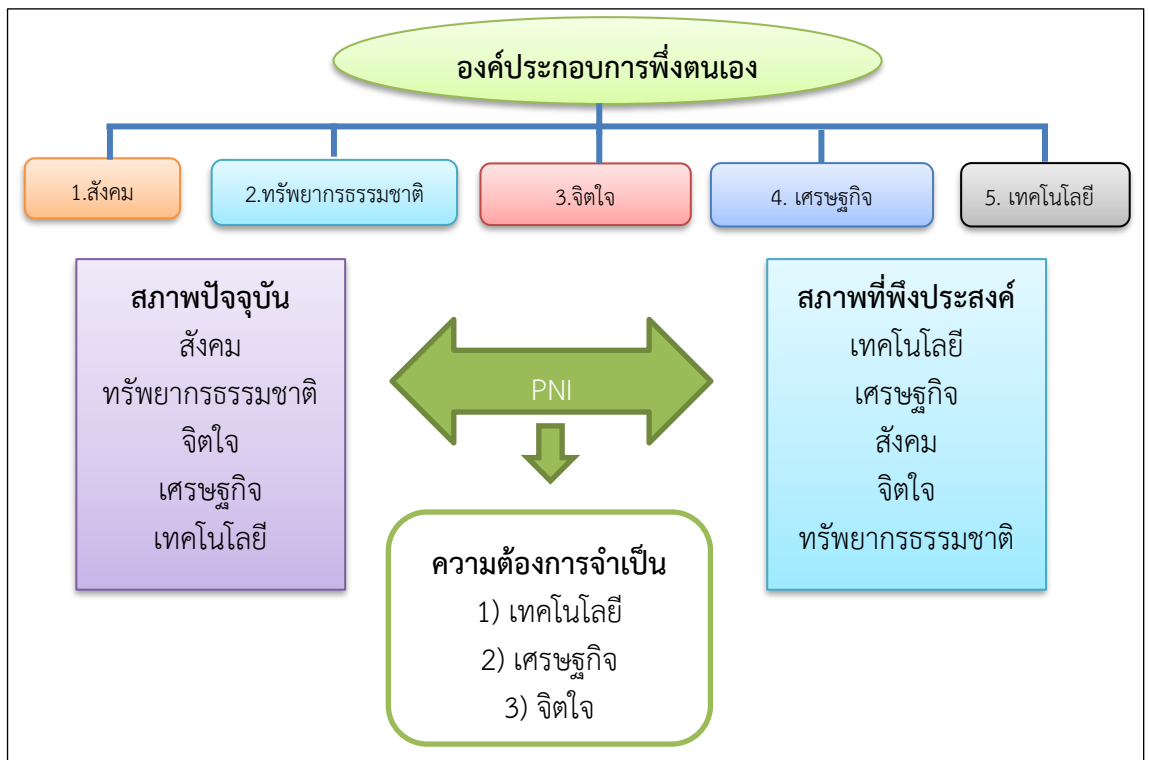
พึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกประเด็นย่อย พบว่า ความต้องการพัฒนาด้านสังคมและด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าภาพรวมตามลำดับ

3. ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ (PNI) ในวิจัยนี้ อยู่ระหว่าง 0.03 ถึง 0.47 จากต่ำไปสูง คือ 1) ด้านสังคม มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.03 เนื่องจาก สมาชิกกลุ่มมีความสามารถสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก สมาชิกมีความสามัคคีปรองดอง และมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก มีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ผู้นำมีความสามารถนำกลุ่มและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.04 เนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มมีความต้องการนำทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้า สมาชิกมีความรู้ในการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า รักษาให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น ฟื้นฟู รักษา และเสริมสร้างความเป็นธรรมชาติของชุมชน 3) ด้านจิตใจ มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.08 เนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มมีความต้องการให้สมาชิกดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและไม่เอารัดเอาเปรียบ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นอยู่เสมอสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดีหรือไม่ดีด้วยตนเอง และสามารถแก้ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง 4) ด้านเศรษฐกิจ มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.32 เนื่องจาก สมาชิกกลุ่มมีความต้องการทอผ้าใช้เอง ค่าใช้จ่ายลดลงเนื่องจากสามารถทอผ้าใช้เอง ให้มีรายได้จากการประกอบอาชีพสม่ำเสมอตลอดปี มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย 5) ด้านเทคโนโลยี มีค่าความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.47 เนื่องจากกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง อำเภอสامชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความต้องการใช้เทคโนโลยีเนื่องจากในการผ่อนแรงและเพิ่มผลผลิต สามารถนำมาใช้ทอผ้าได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีสภาพที่ดีใช้งานได้อย่างต่อเนื่องและทำให้เกิดความสมดุลในสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับ (ชนาภรณ์ อยู่ผาสุกและคณะ, 2562) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า ความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรก แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีครอบครัวที่มีความสุขทั้งกายและจิตใจ เมื่อเกิดปัญหาจะแก้ไขปัญหาโดยใช้สติ คิดอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ไม่หวั่นเกรงต่อภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบัน

และอนาคต พยายามทำงานและเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมและไม่มีความรู้สักอย่างได้สักอย่างมีจนเกินไป พอใจในสิ่งที่มี และมีความพอเพียงต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเองของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง ได้องค์ประกอบในการพึ่งตนเอง 5 ด้าน คือ 1) สังคม 2) ทรัพยากรธรรมชาติ 3) จิตใจ 4) เศรษฐกิจ 5) เทคโนโลยี สภาพปัจจุบันในการพึ่งตนเองในด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติมีจะอยู่ในระดับมาก จัดอยู่ในอันดับ 1 และ 2 แต่สภาพที่พึงประสงค์ในการพึ่งตนเอง องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด จัดอยู่ในอันดับ 1 และ 2 แสดงว่ากลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมือง ในสภาพปัจจุบันมีความเข้มแข็งด้านสังคมและทรัพยากรธรรมชาติ และมีความต้องการจำเป็นจำสูงไปตามลำดับ คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ และด้านจิตใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรจัดหารูปแบบการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน
2. รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมอาชีพทอผ้าพื้นเมืองให้สมาชิกสามารถพึ่งตนเองได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จากผลการวิจัยสภาพปัจจุบัน องค์ประกอบด้านสังคม อยู่ในระดับมาก ผู้นำและสมาชิกกลุ่มมีความเข้มแข็ง การกลุ่มอาชีพอื่นสามารถนำเป็นแบบอย่างในการพึ่งตนเองได้

2. ควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้นำไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยองค์ประกอบในการพึ่งตนเอง ในด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจเนื่องจากผลการวิจัยสภาพปัจจุบันมีระดับการพึ่งตนเองน้อย

2. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองในด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ และด้านจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530). *การพึ่งพาตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติรวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *ศาสตร์ของพระราชฯ : ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ชนาภรณ์ อยู่ผาสุก และคณะ. (2562). *การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี*. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564, จาก [http : //publication.npru.ac.th/bitstream/123456789/743/1](http://publication.npru.ac.th/bitstream/123456789/743/1)
- ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ. (2558). *การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10(3), 70-80.*
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2545). ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเอง
แบบยั่งยืน : กรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*,
42(3), 1-73.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2546). *พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก*. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจิตรศิลป์.
- มณีนรัตน์ กุลวงษ์และคณะ. (2559). รูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอบึงสามพัน จังหวัด
เพชรบูรณ์. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏพระ
นคร*, 11(1), 165-174.
- วัฒนะ จุฑาวิภาต. (2555). *ผ้าทอกับชีวิตคนไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2546). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2547).
ก้าวไกลของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
- สำนักนโยบายและแผน. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560-2564*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- สุจินดา เจริญศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่. (2558). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จาก
ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย : กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณ. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนา
ชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 10(4), 62-85.
- สุภาภรณ์ เชียงใหม่ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2560). *การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้า
ไหมแพรวากรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมแพรวา ตำบลโพธิ์ อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัด
กาฬสินธุ์*. สืบค้น 21 สิงหาคม 2564, จาก <https://conference.kku.ac.th/colaimg/files/articles/ad8a2-o-111-.pdf>
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีวรรณ หัสติน. (2559). ภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัด
นครนายก. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 17(32), 73-88.
- อำนาจ เมฆนพรัตน์. (2543). *การพึ่งตนเองของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการเกษตร
แบบผสมผสานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์
จังหวัดสมุทรสงคราม*

THE BUDDHIST INTEGRATED APPROACH TO DEVELOP QUALITY OF LIFE
FOR THE ELDERLY BY MONKS IN SAMUTSONGKHAM PROVINCE

พระครูปราโมทย์ปัญญาววัฒน์ (บุญเลิศ เดชบุญโณ), พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, พระมหาเกษญา กิตติโสภณ
Phrakhr Pituksilapakom (Nuchit Vajiravuddho), Phrapalad Raphin Buddhiso, Phramaha Krisada Kittisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป การพัฒนาและนำเสนอพุทธบูรณาการ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีค่าดัชนีวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ 1.00 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. คณะสงฆ์มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ แต่มีปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ 2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักภาวนา 4 พบว่า ครอบคลุมกระบวนการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา 3. พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า เป็นรูปแบบของความร่วมมือของเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักภาวนา 4 ครอบคลุมองค์ประกอบชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านความมั่นคงทางสังคม ด้านบริการสังคม และด้านนันทนาการ

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การพัฒนาคุณภาพชีวิต; ผู้สูงอายุ

*Received July 11, 2021; Revised July 21, 2021; Accepted July 23, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the general condition, development and present Buddhist integration. The research methodology was the qualitative research by which the researcher collected data from 25 key informants by in-depth interviewing with structured in-depth- interview scripts that had scale-level content validity index of 1.00 as the data collection tool, and the data received was analyzed by content with context analysis technique. Twelve academic dignitaries participated in the focus group discussion, and the data received was analyzed by content with context analysis technique.

The research result finds that 1. The Sangha with the potential to improve the quality of life for the elderly, both physically and mentally, but the shortage of budget. 2. The life development for elderly of Sangha, according to Bhāvanā principle, it was found that the process of physical development, morality, mentality, and wisdom. 3. The Buddhist integrated to quality of life development for elderly, it was found that it was a form of cooperation of the network in improving the quality of life for the elderly by integrating the Bhāvanā principles covering all 7 aspects of life elements of the elderly as following; Education, Health and sanitation, Housing aspect, Work and income aspect, Social security, Social services aspect, and Recreation.

Keywords: the Buddhist integrated; quality of life development; elderly

บทนำ

ประเทศไทยมีปัญญาผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ โดยมีสาระสำคัญ คือ (1) ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ (2) ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัว โดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (3) ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตน

อย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย (4) ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า (5) ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรจนโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม และ (6) ผู้สูงอายุควรได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน (สุรกุล เจนอบรม, 2541; พระอนวัธน์ อภิวิฑฒโน, 2564; พระมหาอภิวัชร อภิวัชโร, 2564)

องค์รวมใหญ่ที่มนุษย์เราเกี่ยวข้อง มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ชีวิต สังคม และธรรมชาติ แล้วทั้งชุดนี้ก็มาเชื่อมกันที่ชีวิตคนหรือมนุษย์ที่มี 2 ภาวะในตัว คือ (1) ภาวะหนึ่งมนุษย์เป็นชีวิต ที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และก็เป็นอันเดียวกับธรรมชาติทั่วไปทั้งหมดตรงนี้ ถ้าจับจุดถูก ก็ต้องพยายามทำตัวเราที่เป็นชีวิต ซึ่งเป็นธรรมชาตินี้ ให้ประสานกลมกลืนเกื้อกูลกับธรรมชาติทั่วไป และ (2) อีกภาวะหนึ่ง มนุษย์เป็นบุคคล ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะต้องรู้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องได้ผลดี ทั้งในแง่เป็นส่วนร่วมที่ดีของสังคม และในแง่ที่เท่าทันต่อการที่จะได้รับประโยชน์หรือผลจากสังคม ถ้าบูรณาการประสานภาวะทั้ง 2 ให้กลมกลืนกันลงตัวได้เมื่อไร เมื่อนั้นจะสามารถทำให้เกิดองค์รวมทั้งระบบที่กลมกลืนประสานกันได้หมด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548) แนวคิดแบบองค์รวมนี้เป็นหลักการที่ยอมรับทั้งในกลุ่มมานุษยวิทยาวัฒนธรรมตะวันตกและหลักทางศาสนา แนวคิดแบบองค์รวม คือ การตระหนักและให้ความสำคัญของความสัมพันธ์ที่กลมกลืนแยกออกจากกันไม่ได้ของร่างกาย จิตใจ ปัญญา (จิตวิญญาณ) และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล (จันทร์เพ็ญ สันตวาจา, 2548)

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน ตามหลักภาวนา 4 ที่ประกอบด้วย (1) กายภาวนา การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี (Physical Development) (2) สิลภาวนา การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน (Moral Development) (3) จิตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย (Emotional Development) (4) ปัญญาภาวนา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (Intellectual Development) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2540) ภาวนา 4 เป็นคุณสมบัติที่เพิ่มคุณค่าให้แก่ตัวบุคคล พระพุทธศาสนาจึงเชิดชูบุคคล

ผู้มีต้นที่พัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุด ดังบทอุปมาอุปไมยในคัมภีร์พระไตรปิฎก ความว่า “เปรียบเหมือนดอกบัวมีกลิ่นหอม ที่เกิดเจริญเติบโตในน้ำ แต่อยู่พ้นน้ำ ไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำ” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/36/59)

ทั้งนี้ ในบริบทพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มจะมีปัญหาเรื่องผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว เพราะบุตรหลานต้องออกไปทำงาน ปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพัง อันจะนำไปสู่โรคซึมเศร้า ส่งผลต่อด้านจิตใจของผู้สูงอายุอย่างรุนแรง จากสถิติข้อมูล ณ ปัจจุบันพบว่า มีผู้สูงอายุ จำนวนร้อยละ 19.68 ของจำนวนประชากรทั้งหมด มูลนิธิเด็กและผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงครามได้ตระหนักถึงปัญหาของสังคมผู้สูงอายุ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หากผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และที่สำคัญ หากได้รับการดูแลอย่างถูกต้องและเหมาะสม ก็จะช่วยลดปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุและมีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ซึ่งกัน ทำให้ผู้สูงอายุมีรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดสมุทรสงคราม, 2563) ปัญหาดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บานชื่น นักการเรียน และคณะ ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีสุขภาพจิต อยู่ในเกณฑ์ต่ำ (บานชื่น นักการเรียน และคณะ, 2559).

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา วิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อสังเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย อีกทั้ง องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถเป็นข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่ภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ขององค์กรคณะสงฆ์ อีกประการหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักภาวนา 4
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย นักวิชาการศาสนา และนักวิชาการสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 คน พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 5 รูป ผู้นำ/บุคลากร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 5 คน ผู้นำ/ประธาน/กรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 5 คน และนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จัดบันทึก (Note Taker)

ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

จุดแข็ง (Strength) ได้แก่ สถาบันสงฆ์มีความเชื่อมั่นต่อศักยภาพการพัฒนาของคน คณะสงฆ์มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ทั้งทางกายภาพและจิตใจ คณะสงฆ์มีคณะกรรมการกำกับดูแลภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์โดยเฉพาะ คณะสงฆ์ทำงานด้วยความเสียสละไม่หวังสิ่งตอบแทนหรือไม่แสวงหาผลกำไร หลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตสากล คณะสงฆ์มีภาคีเครือข่ายในการทำงานอย่างไม่เป็นทางการร่วมกับหน่วยงานรัฐและเอกชน คณะสงฆ์มีวัดกระจายตัวอยู่ทุกหมู่บ้านครอบคลุมพื้นที่สำหรับเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางสังคมและบุคลากรของคณะสงฆ์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพจิตใจแก่ผู้สูงอายุ

จุดอ่อน (Weakness) ได้แก่ คณะสงฆ์ยังไม่มีฐานข้อมูลเฉพาะสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรของคณะสงฆ์ยังขาดทักษะในการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ สุขภาพและโภชนาการของผู้สูงอายุ และพระสงฆ์มีข้อจำกัดทางพระวินัยที่มีผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ผู้สูงอายุ

โอกาส (Opportunity) ได้แก่ มีหน่วยงานรัฐให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในลักษณะแบบเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการทำงาน มีสาธารณสุขชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ รัฐบาลมีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและเคารพศรัทธาพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจ และสังคมไทยมีความต้องการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยเยียวยาจิตใจผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

อุปสรรค (Threat) ได้แก่ สภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยซึ่งมีผลกระทบต่อการสนับสนุนทรัพยากรและปัจจัยในการดำเนินงานจากพุทธศาสนิกชน สถานการณ์ระบาดของโรคอุบัติใหม่ Covid-19 สภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยว กระแสวัตถุนิยมที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกฝังค่านิยมกตัญญูและคติที่ดีต่อผู้สูงอายุตามหลักการ

ของพระพุทธศาสนา อุปสรรคจากรูปแบบการทำงานตามสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องบางหน่วยงานซึ่งมีสายการบังคับบัญชายาว และพฤติกรรมไม่เหมาะสมจากพระสงฆ์บางรูปที่บั่นทอนความศรัทธาของคนในสังคม

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักภาวะ 4 พบว่า

กายภาวนา (Physical Development) ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการบริโภคอาหารหรือโภชนาการของผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการออกกำลังกายหรือขยับร่างกายของผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพและโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติเพื่อหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ

ศีลภาวนา (Moral Development) ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการที่ผู้สูงอายุพึงได้รับ ประยุกต์ใช้ในการละเว้นความประพฤติที่ให้โทษต่อตัวผู้สูงอายุเอง ประยุกต์ใช้ในการละเว้นคำพูดของผู้สูงอายุที่อาจทำร้ายจิตใจผู้อื่น ประยุกต์ใช้ในการรักษาความสงบและสร้างสังคมสันติสุข ประยุกต์ใช้ในการละเว้นการกระทำของผู้สูงอายุที่เบียดเบียนผู้อื่น และประยุกต์ใช้ในการเป็นแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติของผู้สูงอายุแก่อนุชนรุ่นหลัง

จิตภาวนา (Emotional Development) ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือเยียวยาสุขภาพใจผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตอย่างมีสมรรถภาพด้วยสติและสมาธิตั้งมั่น ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพกายของผู้สูงอายุโดยทางอ้อม ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในตนเองของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมของผู้สูงอายุกับคนรอบข้าง

ปัญญาภาวนา (Intellectual Development) ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ปัญญาในการปรับตัวให้ทันต่อวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกหรือสิ่งแวดล้อมภายนอก ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตโดยรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงหรือความเสื่อมถอยของร่างกายและสุขภาพตนเอง ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมขั้นสูงในทางพระพุทธศาสนาแก่ผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศักยภาพการเป็นผู้นำทางปัญญาของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาและประสบการณ์ของผู้สูงอายุในเชิงสาธารณะ

3. พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

ด้านการศึกษา (Education) ประกอบด้วย การจัดการศึกษาในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้สูงอายุ

การจัดการศึกษาที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปประกอบอาชีพหรือสร้างรายได้เสริม การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความพร้อมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายตามหลักไตรลักษณ์ของพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุประจำชุมชน และการจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้สูงอายุ

ด้านสุขภาพอนามัย (Health) ประกอบด้วย การส่งเสริมการสุขภาพกายและสุขภาพใจควบคู่กันไปตามทัศนะของพระพุทธศาสนา การส่งเสริมการบริโภคอาหารในปริมาณที่พอดีและเหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ การส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพักผ่อนให้เพียงพอและเหมาะสม การส่งเสริมความร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นสถานพยาบาลเบื้องต้นของผู้สูงอายุในพื้นที่ และการส่งเสริมการตรวจและรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้กับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ

ด้านที่อยู่อาศัย (Housing) ประกอบด้วย การสนับสนุนการจัดที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุโดยถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมืองควบคู่กับหลักมนุษยธรรม การสนับสนุนการจัดที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน การสนับสนุนการจัดที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายในบ้านที่มีความปลอดภัย การสนับสนุนการจัดที่พักชั่วคราวให้ผู้สูงอายุรองรับกรณีเกิดภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติ และการสนับสนุนการจัดที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุโดยประสานกับหน่วยงานรัฐที่ให้บริการสถานพักพิงสำหรับผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า สถาบันสงฆ์มีความเชื่อมั่นต่อศักยภาพการพัฒนาของคน คณะสงฆ์มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ คณะสงฆ์มีคณะกรรมการกำกับดูแลภารกิจด้านการสาธารณะสงเคราะห์โดยเฉพาะ คณะสงฆ์ทำงานด้วยความเสียสละไม่หวังสิ่งตอบแทนหรือไม่แสวงหาผลกำไร หลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตสากล คณะสงฆ์มีภาคีเครือข่ายในการทำงานอย่างไม่เป็นทางการร่วมกับหน่วยงานรัฐและเอกชน คณะสงฆ์มีวัดกระจายตัวอยู่ทุกหมู่บ้านครอบคลุมพื้นที่สำหรับเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางสังคม และบุคลากรของคณะสงฆ์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพจิตใจแก่ผู้สูงอายุ และมีโอกาสในการพัฒนา ได้แก่ มีหน่วยงานรัฐให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในลักษณะแบบเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการทำงาน มีสาธารณสุขชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ รัฐบาลมีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและเคารพศรัทธาพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจ และสังคมไทยมีความต้องการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยเยียวยาจิตใจผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า สภาพทั่วไปในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง และปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาทั้งในเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานหลากหลายประการ ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ ฉวีวรรณ สุวรรณภา(2562) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ” และยังสอดคล้องกับที่ เสาวนีย์ ไชยกุล และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา” และยังสอดคล้องกับที่ วรปรัชญ์ คำพงษ์ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่านมีด้วยกันทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพร่างกาย ด้านเศรษฐกิจอาชีพและสภาพของงานที่ทำได้ ด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ด้านสถานะและหลักประกันทางสังคม และด้านสถานที่พักผ่อนและเวลาพักผ่อน

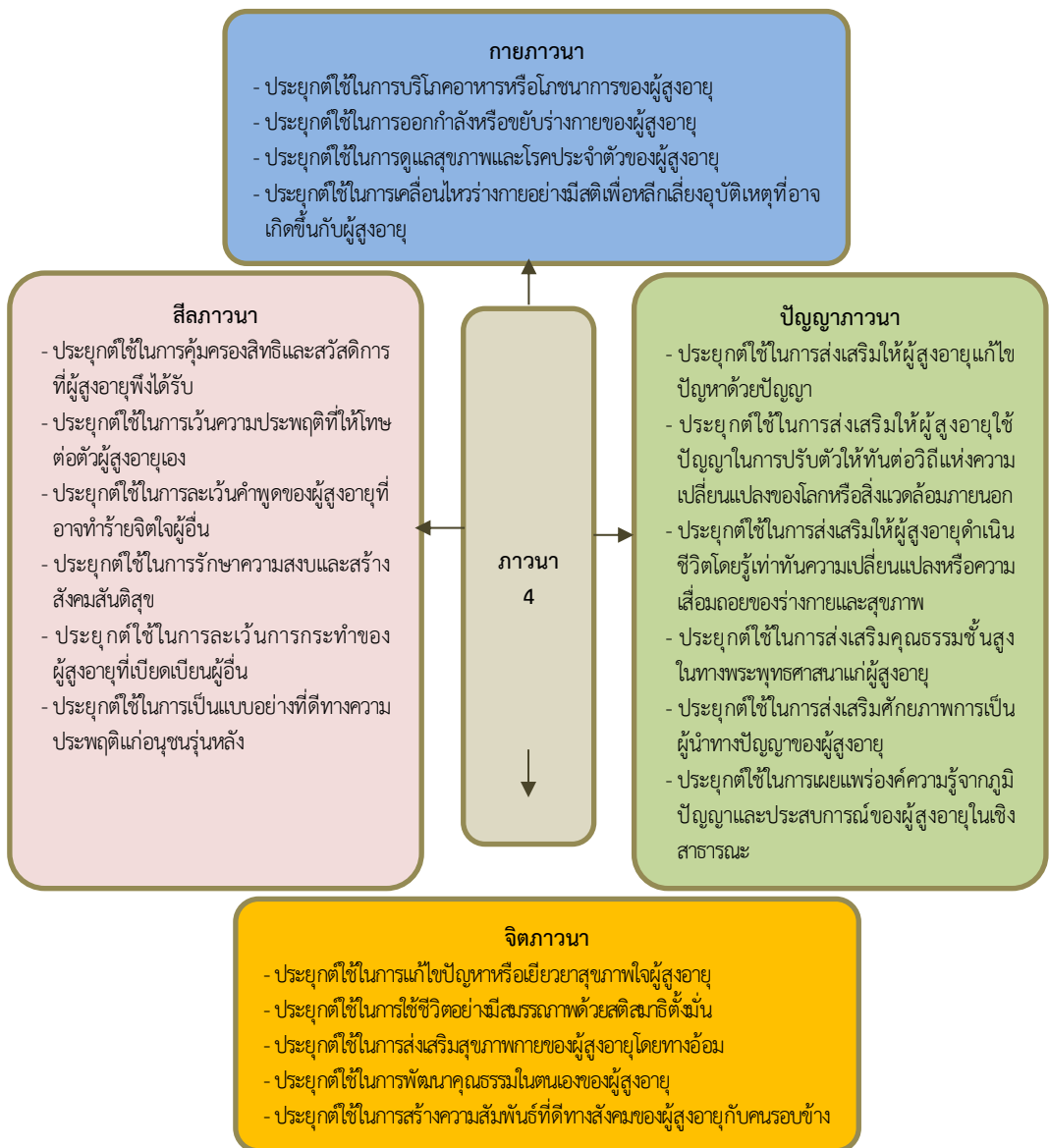
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักภาวนา 4 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย ด้านกายภาวนา ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการบริโภคอาหารหรือโภชนาการของผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการออกกำลังกายหรือยิมนาสติกของผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาสุขภาพและโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติเพื่อหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ด้านสืลภาวนา ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการที่ผู้สูงอายุพึงได้รับ ประยุกต์ใช้ในการละเว้นความประพฤติที่ให้โทษต่อตัวผู้สูงอายุเอง ประยุกต์ใช้ในการละเว้นคำพูดของผู้สูงอายุที่อาจทำร้ายจิตใจผู้อื่น ประยุกต์ใช้ในการรักษาความสงบและสร้างสังคมสันติสุข ประยุกต์ใช้ในการละเว้นการกระทำของผู้สูงอายุที่เบียดเบียนผู้อื่น และประยุกต์ใช้ในการเป็นแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติของผู้สูงอายุแก่คนรุ่นหลัง ด้านจิตภาวนา ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือเยียวยาสุขภาพใจของผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตอย่างมีสมรรถภาพด้วยสติและสมาธิตั้งมั่น ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพกายของผู้สูงอายุโดยทางอ้อม ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในตนเองของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมของผู้สูงอายุกับคนรอบข้าง และด้านปัญญาภาวนา ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ปัญญาในการปรับตัวให้ทันต่อวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกหรือสิ่งแวดล้อมภายนอก ประยุกต์ใช้ใน

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตโดยรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงหรือความเสื่อมถอยของร่างกายและสุขภาพตนเอง ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมขั้นสูงในทางพระพุทธศาสนา แก่ผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศักยภาพการเป็นผู้นำทางปัญญาของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาและประสบการณ์ของผู้สูงอายุในเชิงสาธารณะ ดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นว่า หลักภavana 4 เป็นพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับการนำไปบูรณาการพัฒนาคณาภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับ วิถีชีวิต ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมไทย ครอบคลุมในลักษณะองค์รวม ด้วยเหตุที่ หลักภavana 4 เป็นหลักการสำหรับการฝึกฝนและพัฒนาพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ประกอบด้วย (1) ด้านกายภavana คือ การพัฒนาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงสมวัย ซึ่งเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (2) ด้านศีลภavana คือ การพัฒนาพฤติกรรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน (3) ด้านจิตตภavana คือ การฝึกอบรมพัฒนาจิตให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย (4) ด้านปัญญาภavana คือ การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกตามเป็นจริง จิตใจเป็นอิสระหลุดพ้น แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา ดังกล่าวนี้นี้เอง พระพุทธศาสนาจึงเน้นความสำคัญของการพัฒนาตนอย่างมาก โดยมีจุดหมายของความสำเร็จในการพัฒนาตนเอง โดยมองจากการพัฒนาตนเองครบทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้ ภavana 4 เป็นอีกหนึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องยืนยันว่า พุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสามารถนำประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ล้าสมัย ดังกล่าวนี้นี้ สอดคล้องกับที่ เฉลียว รอดเขียว และคณะ (2549) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคณาภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” และยังสอดคล้องกับที่ พระราชนิพนธ์ วิสารโท (2562) ได้วิจัยเรื่อง “บูรณาการพุทธธรรมกับระบบการดูแลสุขภาพพระยาวสำหรับผู้สูงอายุของอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการพุทธธรรมกับระบบการดูแลสุขภาพพระยาวสำหรับผู้สูงอายุของอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ผู้สูงอายุสามารถนำหลักภavana 4 มาบูรณาการเป็นรูปแบบกิจกรรม 5 สุข คือ สุขสบาย กิจกรรมรวมกลุ่มกันออกกำลังกายในชุมชน เช่น รำไม้พลอง เต้นแอโรบิก เดินเร็ว เป็นต้น สุขสนุก กิจกรรมส่งเสริมการเล่นดนตรี (ร่ำวงหมอลำ) ในชุมชน ให้ผู้สูงอายุได้เต้นร้องรำทำเพลงร่วมกัน สุขสง่า กิจกรรมให้รู้จักงดเว้นการกระทำที่เป็นโทษ จะเน้นไปที่กิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เช่น ให้ผู้สูงอายุมีโอกาสช่วยเหลืองานบุญ พิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน โดยเป็นจิตอาสา เช่น ห่อข้าวต้มมัดร่วมกัน ทำบายศรี ดูแลพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น สุขสว่าง กิจกรรมให้รู้จักพัฒนาพฤติกรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจ รู้จักควบคุม

พฤติกรรมทางใจ จิตมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม สุขสงบ กิจกรรมให้รู้จักคิด พิจารณา วิเคราะห์ มีความคิดเห็นที่ถูกต้องเข้าถึงธรรมชาติของตนเอง กิจกรรมจะเน้นไปที่ความสามารถของบุคคลในด้านการรับรู้และจัดการกับอารมณ์ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมเข้าวัด ฟังธรรม นั่งสมาธิเพื่อฝึกการควบคุมอารมณ์ เป็นต้น

3. พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า เป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลัก ภาวนา 4 ครอบคลุมองค์ประกอบชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน ดังนี้ ด้านการศึกษา ได้แก่ จัดการศึกษาแก่ผู้สูงอายุในรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุประจำชุมชน เป็นต้น ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ ให้คำปรึกษาวิธีการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพใจแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น ด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ การจัดเตรียมที่พักชั่วคราวแก่ผู้สูงอายุรองรับกรณีเกิดภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติ เป็นต้น ด้านการทำงานและการมีรายได้ ได้แก่ จัดวัดเป็นศูนย์การฝึกอาชีพเสริมรายได้ที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ เป็นต้น ด้านความมั่นคงทางสังคม ได้แก่ จัดกิจกรรมทางสังคมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในครอบครัวของผู้สูงอายุ เป็นต้น ด้านบริการสังคม ได้แก่ จัดให้วัดเป็นศูนย์ให้บริการทางปัญญาด้วยการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น และด้านนันทนาการ ได้แก่ จัดกิจกรรมที่ช่วยผ่อนคลายจิตใจและเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคมที่ดีแก่ผู้สูงอายุ ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยต้องครอบคลุมองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของคนในทุกมิติ และมีวิธีการดำเนินงานตามแนวทางของภาวนา 4 ทั้งทางด้านกายภาวนา สីลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม จับต้องได้ ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระจิตะวงษ์ อนุตตโรและคณะ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของประชาชนไทยที่มีต่อการดำรงชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และยังสอดคล้องกับที่ บำรุง สุขพรรณ (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การรับข่าวสารเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากสื่อมวลชนของพระสังฆาธิการ เพื่อยกระดับสถานภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน” และยังสอดคล้องกับที่ พระมหาจิตนเรศ วุฑฒินโม (2562) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี” และยังสอดคล้องกับที่ ธวัชรัตน์ แดงหาญ (2562) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคต” ผลการวิจัยพบว่า การดูแลผู้สูงอายุขององค์กรด้านสังคมสงเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบันมีหลายรูปแบบ ได้แก่ คลินิกผู้สูงอายุ ซึ่งจะดูแลในเรื่องสุขภาพกาย สุขภาพจิต นอกจากนั้นมีการบริการสงเคราะห์คนชราที่ประสบปัญหาทุกข์ยาก คือการสงเคราะห์ภายนอกแบบเข้าไป-เย็นกลับ และภายใน เป็นการให้บริการเลี้ยงดูในด้านปัจจัย 4 และจัดกิจกรรมต่าง ๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักภาวนา 4” ได้แก่

1. ด้านกายภาพนา (Physical Development) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการบริโภคอาหารหรือโภชนาการของผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการออกกำลังกายหรือขยับร่างกายของผู้สูงอายุ

ประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพและโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติเพื่อหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ

2. ด้านศีลภาวนา (Moral Development) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการที่ผู้สูงอายุพึงได้รับ ประยุกต์ใช้ในการละเว้นความประพฤติที่ให้โทษต่อตัวผู้สูงอายุเอง ประยุกต์ใช้ในการละเว้นคำพูดของผู้สูงอายุที่อาจทำร้ายจิตใจผู้อื่น ประยุกต์ใช้ในการรักษาความสงบและสร้างสังคมสันติสุข ประยุกต์ใช้ในการละเว้นการกระทำของผู้สูงอายุที่เบียดเบียนผู้อื่น และประยุกต์ใช้ในการเป็นแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติของผู้สูงอายุแก่อนุชนรุ่นหลัง

3. ด้านจิตภาวนา (Emotional Development) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหหรือเยียวยาสุขภาพใจผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตอย่างมีสมรรถภาพด้วยสติและสมาธิตั้งมั่น ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพกายของผู้สูงอายุโดยทางอ้อม ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในตนเองของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคมของผู้สูงอายุกับคนรอบข้าง

4. ด้านปัญญาภาวนา (Intellectual Development) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่ ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ปัญญาในการปรับตัวให้ทันต่อวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกหรือสิ่งแวดล้อมภายนอก ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตโดยรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงหรือความเสื่อมถอยของร่างกายและสุขภาพตนเอง ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมขั้นสูงในทางพระพุทธศาสนาแก่ผู้สูงอายุ ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศักยภาพการเป็นผู้นำทางปัญญาของผู้สูงอายุ และประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาและประสบการณ์ของผู้สูงอายุในเชิงสาธารณะ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ไทยควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุไทย เพื่อให้สอดคล้องกับที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว

2. รัฐบาลควรสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรคณะสงฆ์โดยเพิ่มเติมงบประมาณสำหรับส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในอัตราที่คุ้มค่าทุกรอบปีงบประมาณ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

คณะสงฆ์ควรร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาอาชีพ อาชีพผู้สูงอายุประจำตำบล จัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาโภชนาการผู้สูงอายุประจำตำบล จัดตั้งชมรมวิทยาลัยประจำตำบล จัดตั้งศูนย์ศึกษาและสืบทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยให้มีสัดส่วนในเชิงปริมาณ คือ 1 หน่วย ต่อ 1 ตำบล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ
2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม
3. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุยุค 5G

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์เพ็ญ สันตวาจา. (2548). แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล. นนทบุรี: บริษัทธนาเพรศ จำกัด.
- ฉวีวรรณ สุวรรณภา. (2562). กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เฉลียว รอดเขียว และคณะ. (2549). การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธวัชรัตน์ แดงหาญ. (2562). รูปแบบการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคต (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บานชื่น นักการเรือน และคณะ. (2559). รูปแบบการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 9(2), 24.
- บำรุง สุขพรรณ. (2558). การรับข่าวสารเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากสื่อมวลชนของพระสงฆ์ภิกษุ เพื่อยกระดับสถานภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พระจิตะวงษ์ อนุตโตโร และคณะ. (2553). คุณภาพชีวิตของประชาชนไทยที่มีต่อการดำรงชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). สุขภาวะองค์กรร่วมแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พระมหาจิตนเรศ วุฑฒิมโม. (2562). การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิวัชร อภิวัชรโร. (2564). คุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนหนองจอก อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 4(2), 31-41.
- พระราเชนทร์ วิสารโท. (2562). บูรณาการพุทธธรรมกับระบบการดูแลสุขภาพพระยาวสำหรับผู้สูงอายุของอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุวัฒน์ อภิวัฑฒโน. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชน วัดหนองไม้เหลือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารพุทธนวัตกรรมการและการจัดการ, 4(1), 37-46.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรปรัชญ์ คำพงษ์. (2557). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดสมุทรสงคราม. (2563). สารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์. สืบค้น 5 มกราคม 2563, จาก [http:// contentcenter.prd.go.th](http://contentcenter.prd.go.th)
- สุรกุล เจนอบรม. (2541). วิทยาการผู้สูงอายุ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิชินแอตเวอร์ไทซิง กรุ๊ป.
- เสาวนีย์ ไชยกุล และคณะ. (2562). การศึกษาองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด
ตามมาตรฐานสุขาภิบาลจังหวัดชัยภูมิ***
DEVELOPMENT OF MONASTIC FACILITIES ADMINISTRATION ACCORDING
TO SANITATION STANDARDS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหาอัครวัฒน์ กิตติญาโณ, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสสนีโย)
Phramaha Akkharawat Kittināno, PhramahaKrisada Kittisobhano, Phra Sutivirabandit (Show Thassaneyo)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไป กระบวนการ และ นำเสนอการพัฒนา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน จากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.994 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด พบว่าเจ้าอาวาสร่วมกับกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดและผู้นำชุมชน ตัดสินใจในการบริหารจัดการวัดกันเอง เน้นเรื่องสัปายะเป็นหลัก ไม่เน้นเรื่องมาตรฐานสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยเท่าที่ควร 2. กระบวนการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลจังหวัดชัยภูมิตามหลัก PDCA พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.657) 3) การพัฒนาการบริหารจัดการ ได้แก่ สร้างที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงแข็งแรง มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก จัดสร้างให้เป็นสัดส่วน คำนึงถึงความสะดวกความสงบเรียบร้อย มีการแบ่งเขตที่อยู่อาศัยให้ชัดเจน เช่นมีเขตพุทธาวาส ธรรมมาวาส สังฆาวาส เป็นต้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม มีความสะอาด มีความสะดวกสบายต่อการใช้เสนาสนะนั้น

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหารจัดการ; เสนาสนะของวัด; มาตรฐานสุขาภิบาล; จังหวัดชัยภูมิ

*Received July 12, 2021; Revised July 21, 2021; Accepted July 23, 2021

Abstract

This research article aimed to analyze general condition, process and present the development. The research study was a Mixed Methods Research by collecting and analyzing both qualitative and quantitative data. Qualitative research conducted by in-depth interviewing 18 key informants/persons and 10 participants who were experts in focus group discussion. The tools used in the research were in-depth-Interview script and group discussion form. Data were collected by means of recording audio, recording images and taking notes analyzed by descriptive analysis with frequency table. The quantitative research, data were collected by questionnaires that had total confidence value at 0.994 collecting information manually. The data were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, mean, standard.

The results of the research were as follows: 1. The general condition of the monastic Senasana management was found that the abbot together with the temple committee, Vaiyawatjakorn, and community leaders decided on the management of the monastic affairs themselves mainly focusing on conveniences, not focusing on sanitation standards in the area of residence as they should. 2. The process of managing the monastic facilities according to Chaiyaphum Province sanitation standards according to PDCA principles, it was found that the overall level was at a high level ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.657). There was good ventilation, creating appropriate proportion, considering cleanliness and orderliness. The residential areas were clearly divided. For example, there is a field of Buddhawas, Buddha's area, Dhammawas, Buddha's teaching area and Sangkhawas, area for monks, etc. There was a beautiful orderliness, cleanliness, and convenience for the use of the facilities.

Keywords: Development Administration; Monastic Facilities; Sanitation Standards; Chaiyaphum Province

บทนำ

ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้นจึงมักเห็นวัดซึ่งเป็นศาสนสถานถูกสร้างขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนเมือง พื้นที่ของวัดถูกใช้ประโยชน์โดยบุคคลหลากหลายกลุ่มโดยเป็นสถานที่สำหรับอยู่อาศัย พักผ่อน ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน สำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณร เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำงาน และศึกษาเล่าเรียนสำหรับเด็กวัดและกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในวัด เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนิกชน เป็นศูนย์รวมของชุมชนสำหรับปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาใช้ประโยชน์สำหรับการทำกิจกรรมอื่น ๆ อีก วัดเป็นหน่วยงานหรือเป็นองค์กรหนึ่ง ที่มีความผูกพันใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญยิ่งใน สังคมไทยทั้งทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ (พระธีรภัทร์ นาถสีโล, 2564; พระเอกลักษณ์ อธิโตและคณะ, 2564; จามร ช้างมงคล, 2564; พระมารุต กิตติปาโล, 2564; พระอนพัทธ์ จิตธมโม, 2564) วัดเป็นสถานที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์สามเณรซึ่งภายในวัดนั้นประกอบด้วยเสนาสนะต่าง ๆ มากมายที่ปลูกสร้างภายในวัดอาทิเช่น กุฏิ ศาลาการเปรียญ วิหาร อุโบสถ ศาลาบำเพ็ญกุศล ซึ่งในการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดในต่างจังหวัดตั้งแต่อดีตมา มีการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ไม่มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแบบแปลน โครงสร้างต่าง ๆ ในการที่วัดจะสร้างเสนาสนะที่อยู่ออาศัยของพระสงฆ์สามเณร ทำให้เมื่อสร้างเสนาสนะภายในวัดสำเร็จแล้วไม่ค่อยได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะในการสร้างเสนาสนะภายในวัดในอดีต เจ้าอาวาสหรือกรรมการวัดจะเป็นผู้ออกแบบเองในการก่อสร้าง บางที่เจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการวัดก็ไม่มีความรู้เท่าที่ควรในการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัด สร้างเล็กเกินขนาดบ้าง สร้างใหญ่โตเกินขนาดบ้าง สร้างออกมาแล้วไม่ถูกสุขลักษณะตามอาคารที่พักอาศัยบ้าง คือมีอากาศไม่ถ่ายเท ไม่มีแสงสว่าง ไม่ถูกต้องตามมาตรฐานสุขาภิบาลที่กำหนดไว้ (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ, 2563)

ปัจจุบันนี้ วัดซึ่งเป็นสถานที่ปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่ออาศัยของพระสงฆ์และสามเณร มีการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่ออาศัยมากขึ้นในแต่ละวัด แต่ละวัดนั้นเมื่อจะปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่ออาศัยของพระสงฆ์และสามเณรนั้นก็ควรที่จะไปปรึกษาขอแบบแปลนในการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่ออาศัยจากกองช่างและกองสาธารณสุขจากเทศบาลที่อยู่ใกล้วัด ช่วยมาดูแลแบบแปลนควบคุมในการปลูกสร้างอาคารเสนาสนะที่อยู่ออาศัยของพระสงฆ์และสามเณร เพื่อจะเป็นผลดีต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของพระสงฆ์และสามเณรผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในเสนาสนะที่ปลูกสร้างนั้นให้ถูกต้องตามหลักมาตรฐานสุขาภิบาลด้านที่อยู่ออาศัย การบริหารจัดการเสนาสนะตามมาตรฐานสุขาภิบาลภายในวัดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุด

แก่พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ ผู้บริหารจะต้องมีหลักการที่ดีในการเลือกประยุกต์ใช้ทั้งทฤษฎีที่ดีโดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน

ในจังหวัดชัยภูมิ มีวัดมากมาย มีจำนวนพระภิกษุสามเณรจำนวนมาก ทำให้แต่ละวัดนั้นมีการสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก โดยขาดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องมาให้คำแนะนำในการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้ถูกต้องตามมาตรฐานสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกาย ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางจิตใจ ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ และด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ ซึ่งการปลูกสร้างเสนาสนะของวัดนั้น เป็นงานด้านหนึ่งทางกิจการคณะสงฆ์ คือด้านสาธารณูปการ ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านคือการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรนั้นแต่ละวัดจะสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรบางที่สร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยใหญ่เกินไปบ้าง บางที่สร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยเล็กเกินไปบ้าง โดยไม่มีหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้คำแนะนำ ในการช่วยออกแบบแปลนการสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัย

เพราะฉะนั้นในการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรควรมีเจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานของรัฐออกมาช่วยสอดส่องดูแลกำกับในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดด้วยเพื่อจะได้เป็นประโยชน์แก่วัด พระภิกษุสามเณร และพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5,337 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวน 372 รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะผู้ปกครอง กลุ่มที่ 2 พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส กลุ่มที่ 3 นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านเสนาสนะที่อยู่อาศัย กลุ่มที่ 4 นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเชิงพุทธ

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.2 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตาม

วิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.900

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

จุดแข็ง (Strength) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ เจ้าอาวาส จะร่วมมือกับกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดและผู้นำชุมชน ร่วมกันตัดสินใจในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด โดยจะให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจะสร้างเสนาสนะของวัด และการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดนั้นจะเน้นเรื่องสัปปายะ ความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกายเป็นสำคัญ ในความสะดวกสบายเหมาะสมกับสมณสาธูปของพระภิกษุสงฆ์เป็นหลักและให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้าน

จุดอ่อน (Weakness) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ เจ้าอาวาส กรรมการวัด ไวยาวัจกรวัด ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนร่วมกันบริหารจัดการเสนาสนะของวัดนั้น ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ทักษะเกี่ยวกับเรื่องสัปปายะ เรื่องสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้านอย่างถูกต้อง มักจะสร้างตามความรู้ความ

เข้าใจทักษะและความสามารถของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการปรึกษาของหน่วยงานของรัฐ ของแบบแปลน ขออนุญาตในการปลูกสร้างกับหน่วยงานของรัฐที่ดูแลในเขตพื้นที่วัดตั้งอยู่ ขาดงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ จากสำนักงานพระพุทธศาสนาช่วยสนับสนุนในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ส่วนมากจะได้รับปัจจัยจากการบริจาคจากชาวบ้านในชุมชนนั้นๆที่วัดตั้งอยู่ จึงเป็นสาเหตุทำให้การปลูกสร้างเสนาสนะของวัด ในจังหวัดชัยภูมิ หรือการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดนั้น ลำบากมาก ต้องใช้ระยะเวลาหลายเดือนหลายปีในการก่อสร้างเสนาสนะของวัดแต่ละอย่างนั้นให้สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการก่อสร้าง

โอกาส (Opportunity) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ชาวบ้านประชาชนในชุมชนนั้นเป็นผู้ความเลื่อมใสศรัทธาในวัดในตัวเจ้าอาวาสอยู่แล้ว ก็สามารถทำการทอดผ้าป่าสามัคคีหรือกฐินสามัคคีหาทุนทรัพย์ได้ และให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมด้วย และตั้งกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดมาทำหน้าที่ดูแลปัจจัยที่หามาได้ โดยมีวัตถุประสงค์มาใช้จ่ายในการก่อสร้างเสนาสนะของวัด เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบศาสนกิจของพระและสาธุชนทั่วไป เทคโนโลยีมีความทันสมัย เข้าถึงง่าย โดยการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธา ขอความร่วมมือจากชุมชนชาวบ้าน บอกจุดประสงค์การทำงานว่ามีประโยชน์อย่างไร โดยใช้หลักการวางแผน การลงมือทำ การตรวจสอบผลงาน การแก้ไขงาน ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะของวัดให้อยู่ในหลักประหยัด และพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน ชุมชนมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ชุมชนชาวบ้านสนับสนุนในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดให้เจริญรุ่งเรือง โดยให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารวัด

อุปสรรค (Threat) ในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ บุคลากรในวัด เจ้าอาวาส พระสงฆ์ หรือแม่กระทั่ง กรรมการวัด ไวยาวัจกรวัด ยังขาดความรู้ความเข้าใจทักษะในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดอย่างถูกต้อง ตามหลักสัปปายะ หลักสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ด้าน ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างจริงจัง วัดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนชาวบ้านในชุมชนนั้นช่วยสนับสนุนการบริจาคปัจจัยกันในการระดมทุนในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด หรือก่อสร้างเสนาสนะของวัดให้ลุล่วงสำเร็จได้ด้วยดี และอีกประการหนึ่งในช่วงนี้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ทำให้ชุมชนชาวบ้านประชาชนไม่ค่อยสนใจในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดเหมือนแต่ก่อน และวัดยังขาดการวางแผน การบริหารจัดการเสนาสนะของวัดอย่างถูกต้องด้วยจึงถือ

ว่าที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นอุปสรรคในการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

2. กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ทฤษฎี PDCA ว่า แต่ละนั้นจะดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรภายในวัดนั้น จะมีการประชุมคณะกรรมการ ไวยาวัจกรวัดร่วมกับชาวบ้าน เพื่อปรึกษาหารือกัน วางแผนงาน วางแผนงบประมาณในการก่อสร้างเสนาสนะที่ปลูกสร้างนั้น เพราะวัดแต่ละวัดในจังหวัดชัยภูมินั้นไม่มีงบประมาณจากทางรัฐมาช่วยสนับสนุนในการดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยภายในวัด จะต้องอาศัยปัจจัยจากการทอดผ้าป่าสามัคคี ปัจจัยจากกฐินสามัคคีรวมถึงปัจจัยจากชาวบ้านมาดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของวัดเป็นหลัก จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างเจ้าอาวาส กรรมการ ไวยาวัจกรวัดร่วมกับชาวบ้านทุกครั้ง เมื่อหางบประมาณการก่อสร้างได้แล้วก็จะวางแผนในการดำเนินการก่อสร้าง หาช่างมาประมูลงานการก่อสร้าง ตั้งคณะกรรมการควบคุมตรวจสอบในการก่อสร้างเสนาสนะทั้งหมด จนกว่าจะสำเร็จได้โดยให้ชาวบ้านร่วมกับผู้นำชุมชน เช่นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันมาร่วมตรวจสอบงานก่อสร้างตลอด จนกว่าจะแล้วเสร็จ จึงนับว่าการบริหารจัดการเสนาสนะของวัดตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิเกือบทุกวัดที่นำหลักทฤษฎีการบริหารจัดการ PDCA คือ การวางแผนงาน การปฏิบัติตามแผนงาน การตรวจสอบงาน และการแก้ไขข้อบกพร่อง มาใช้บริหารจัดการเสนาสนะภายในวัด

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ ในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน (Plan) 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) 3) ด้านการตรวจสอบ (Check) 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย ($\text{Mean} = \bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\text{Standard Deviation} = \text{S.D.}$) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21, \text{S.D.} = 0.657$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการวางแผน (Plan) ด้านการตรวจสอบ (Check) ด้านการการปรับปรุงแก้ไข (Act) ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) ตามลำดับ

3. การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมินั้น มีด้วยกัน 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย 1. การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการ

ทางกาย 2. การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางกาย 3.การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ 4. การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ สรุปได้ดังนี้

ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกาย ควรจัดสร้างที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงแข็งแรง มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก จัดสร้างให้เป็นสัดส่วน แล้วควรคำนึงถึงความสะอาดความสงบเรียบร้อย การหาสีกายในห้องกุฏิควรใช้สีโทนอ่อน เช่น สีขาว สีครีม สีคันทัน เป็นต้น ไม่ควรใช้สีโทนเข้มหรือสีที่ดูฉูดฉาดจนเกินไป มีแสงสว่างที่เพียงพอต่อร่างกายทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่มีเสียงดังจนเกินไปมารบกวนในเวลาทำกิจวัตรของพระภิกษุสามเณร ไม่มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์มารบกวน กุฏิที่อยู่อาศัยนั้นไม่ใหญ่หรือคับแคบจนเกินไป

ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางจิตใจ ควรจัดที่อยู่อาศัยเสนาสนะนั้นให้มีความเป็นสัดส่วน มีการแบ่งเขตที่อยู่อาศัยให้ชัดเจน เช่นมีเขตพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส เป็นต้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม มีความสะอาด มีความสะดวกสบายต่อการใช้เสนาสนะนั้น มีการปลูกต้นไม้ มีสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับตามบริเวณกุฏิที่อยู่อาศัยเพื่อให้เป็นสถานที่รื่นรมย์ทางจิตใจของผู้พักที่อยู่อาศัยในเสนาสนะ และการอยู่อาศัยในเสนาสนะในแต่และห้องนั้นควรให้อยู่อาศัยห้องละรูปเพื่อป้องกันการอยู่เบียดเสียดกันแออัดกัน

ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ควรติดตั้งเครื่องตัดไฟฟ้าอัตโนมัติเพื่อป้องกันไฟฟ้าลัดวงจร มีถังดับเพลิงทุกกุฏิทุกหลังเพื่อป้องกันอัคคีภัย ควรจะให้พระภิกษุสามเณรบุคลากรภายในวัดได้เข้ารับการอบรมให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุ ควรมีป้ายเตือนสติไม่ให้เกิดความประมาทตลอด เช่น ระวังพื้นลื่น ระวังตกบันได ระวังชนกระจก ระวังถนนลื่น เป็นต้นและ ควรมีการติดตั้งไฟฟ้าตลอดถนนหนทางภายในวัดเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในเวลากลางคืน ควรมีการตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นประจำ

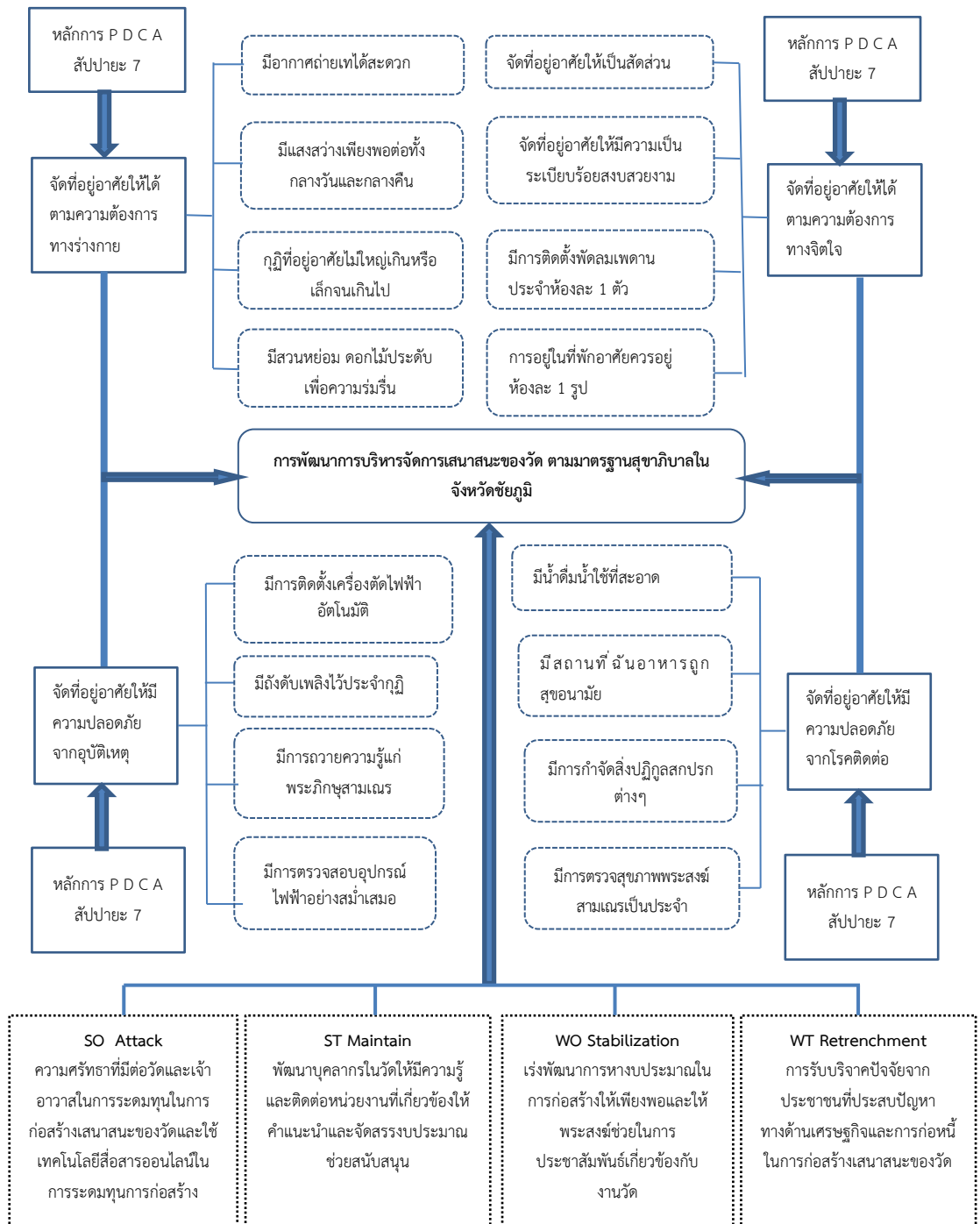
ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ มีการจัดหอน้ำให้สะอาดถูกสุขลักษณะเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ควรจัดที่จำวัตรที่ทำการกิจกรรมของพระภิกษุสามเณรตลอดถึงชาวบ้านที่มาใช้สถานที่ พื้นที่ของวัดให้มีความสะอาด มีการรักษาความสะอาดเป็นประจำ ให้วัดมีแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ให้สะอาดปราศจากเชื้อโรคต่างๆ มีการกำจัดสิ่งปฏิกูลขยะมูลฝอยเป็นประจำในที่อยู่อาศัย สอดส่องดูน้ำเสียน้ำขังบริเวณวัดเป็นประจำเพื่อป้องกันเพาะยุงลายอันเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคไข้เลือดออก และควรให้มีการตรวจสอบสุขภาพร่างกายพระภิกษุสามเณรเป็นประจำมีการถวายความรู้เรื่องเกี่ยวกับการฉันทาอาหารให้ถูกสุขลักษณะด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ด้านจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกายอยู่ในระดับมาก คือ ต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก กุฏิต้องมีแสงสว่างเพียงพอไม่มีมืดหรือสว่างเกินไปทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดปรีชา จิรนาโค (บัวผัด) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 นั้นเจ้าอาวาสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกิจกรรมโครงการต่างๆของวัดให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองทำให้พระพุทธรูปศาสนานั้นคงสภาพ สิ่งสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการคือนำแนวคิดหลักการบริหารจัดการวัดเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพเพราะการบริหารจัดการวัด มีคุณลักษณะพิเศษกว่าการบริหารจัดการทั่วไปคือพระภิกษุเป็นเจ้าอาวาส จะต้องมีความรู้ มีภาวะผู้นำ สิ่งการเป็น ก็จะสามารถทำหน้าที่บริหารจัดการด้านสาธารณูปการของวัดในด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นต้น ด้านการวางแผน ตั้งคณะกรรมการวางแผนพัฒนาวัด มีหน้าที่วางแผนงานหลัก ระยะสั้น กลางและยาว จัดวางผังงานพื้นที่การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ การใช้สอยประโยชน์ปัจจุบันถึงอนาคต และ ภุชณพงค์ พองสินธุ์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ โดยการรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายราชการและฝ่ายเอกชนโดยใช้แบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์และเรียงลำดับค่าดัชนีความรุนแรง ซึ่งเป็นการรวมค่าระดับความถี่และระดับความรุนแรงของแต่ละปัจจัยเพื่อหาปัจจัยความล่าช้าสำคัญ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความล่าช้าสำคัญโครงการก่อสร้างจะแตกต่างกันในมุมมองของทั้งสองฝ่าย โดยที่การไม่มีเครื่องจักรประจำเป็นของตัวเองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้ามากที่สุด ในมุมมองฝ่ายราชการ ส่วนฝ่ายเอกชนมองว่า การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากฤดูการทำเกษตรกรรมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้ามากที่สุด ปัจจัยต่างๆที่ระบุในการศึกษาควรจะได้รับพิจารณาอย่างระมัดระวังสำหรับผู้บริหารโครงการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ นั้น มีด้วยกันทั้งหมด 4 ด้านคือ ด้านการจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางร่างกาย การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการทางจิตใจ การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ การจัดที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรจัดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ให้จริงจัง
2. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรเสนอตั้งกรรมการในการควบคุมดูแลในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล และมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก รวมถึงให้คำปรึกษาแก่พระสงฆ์
3. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรมีเสนอการประสานงานในการพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในจังหวัดชัยภูมิ กับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการปลูกสร้างเสนาสนะต่างๆภายในวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรส่งเสริมให้เจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกรวัด และคณะกรรมการวัด แต่ละวัดได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้ถูกต้องมากกว่านี้
2. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรส่งเสริมให้แต่ละวัดให้มีการวางแผนผังของแต่ละวัดให้เป็นสัดส่วนมากกว่านี้
3. คณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ควรกำหนดวิธีดำเนินการดำเนินการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของวัดให้ถูกต้องหลักตามสุขาภิบาลด้านที่อยู่อาศัยให้มีรูปแบบที่ถูกต้อง
4. คณะสงฆ์ควรกำหนดให้เจ้าที่ของรัฐได้มีส่วนในการตรวจสอบการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยของวัดทุกครั้งที่มีการปลูกสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยภายในวัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลในจังหวัดชัยภูมิ ไปศึกษาในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาข้อมูลเปรียบเทียบนำไปพัฒนาการบริหารจัดการเสนาสนะของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาลภายในวัด ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณพงศ์ ฟองสินธุ์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ (รายงานการวิจัย). อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- จามร ช้างมงคล. (2564). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการงานสาธารณูปการของวัดเวฬุวนาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 10-19.
- พระครูปลัดปรีชา จิรนาโค (บัวผัด). (2558). รูปแบบการจัดการสาธารณูปการของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 (ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธีรภัทร์ นาสีโล. (2564). การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการเพื่อส่งเสริมความศรัทธา ของประชาชน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 18-29.
- พระมารุต กิตติปาโล. (2564). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 18-27.
- พระอนพัทย์ ฐิตธมฺโม. (2564). การส่งเสริมความสามัคคีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับชุมชน ของวัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 22-31.
- พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทียะ: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 57-68.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ. (2563). *แบบสำรวจภารกิจและแบบตรวจการคณะสงฆ์*. ชัยภูมิ: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ.

**การพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตาม
โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี***
MODEL DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION MANAGEMENT ACCORDING
TO TEMPLE, PEOPLE, GOVERNMENT PROJECT OF NONTHABURI PROVINCE

พระมหาทวี โพธิเมธี, พระมหาสุนันท์ สุนนโท, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)
Phramaha Tawee Bhodhimedhi, Phramahasunan Sunando, Phraudomsittinayok (Kampol Kunangkaro)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการ ศึกษาองค์ประกอบ และ นำเสนอการพัฒนาเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดย สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. จังหวัดนนทบุรีมีหลักการดำเนินงานที่ชัดเจน มีกิจกรรมให้ ดำเนินการต่อเนื่อง มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการดำเนินการ มีกำลังคนที่เพียงพอ วัดมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับโครงการ 2. องค์ประกอบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การ ดำเนินการโดยวางแผนดำเนินการ ตั้งคณะกรรมการ และอบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดบริเวณวัดและอาคารให้เป็นสัดส่วน สะอาดถูกสุขลักษณะ ทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม 3. การพัฒนาแบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย จัดข่าวของเครื่องใช้ ให้เป็นหมวดหมู่ แยกของที่จำเป็นและไม่จำเป็นออกจากกัน ทำลายสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น เก็บ สิ่งที่มีประโยชน์ ดัดป้ายชื่อกำกับสิ่งของ เรียงลำดับความสำคัญ เก็บรักษาให้อย่างปลอดภัย รณรงค์เรื่องความสะอาด และจัดเวรทำความสะอาด ปรับปรุงอาคารเสนาสนะให้สะอาด และถูกสุขลักษณะ สร้างค่านิยม 5ส กำหนดข้อบังคับ และการสร้างจิตสำนึก

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; งานสาธารณูปการ; โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

*Received July 12, 2021; Revised July 21, 2021; Accepted July 23, 2021

Abstract

This research article aimed to analyze management, study the composition and present the development with the mixed research methods. The qualitative research conducted by in-depth interviewing 17 key informants and 9 participants who were experts in group discussion. Data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research was conducted by studying 192 samples. The instrument used to collect the data was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, and Mean Standard Deviation.

The results of the research showed that 1. Nonthaburi Province had clear operating principles with many ongoing activities applying the Buddhist principles in the in the implementation with enough manpower. The monasteries had activities that were in line with the projects, set up a committee and trained to educate people who were involved in arranging the temple areas and buildings to be proportional, clean and hygienic and activities that promoted health and the good environment. 3. Development of management style, consisting of organizing utensils into categories. Separating the necessary and unnecessary things, destroying the useless, keeping something useful, labelling the things in order of importance, keeping them in safe places, campaigning the cleanliness and arranging janitors for cleaning, improving the Senasana buildings to be clean and hygienic, creating 5S's values by setting regulations and creating awareness.

Keywords: Construction; Management; Temple People Government Project

บทนำ

การสาธารณสุขการในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เริ่มจากการที่พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวัน เมื่อพระพุทธเจ้ารับแล้วก็ทรงแสดงธรรมีกถา แล้วทรงอนุญาตวัดหรืออารามแก่พระสงฆ์ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม” (วิ.ม. (ไทย) 4/59/71-72) ตั้งแต่นั้นมาจึงได้เริ่มมีวัดเกิด ขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน วัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพตำราแพทย์แผนโบราณและศิลปกรรมแขนงต่างๆ ใช้ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครองรวมทั้งเป็นสถานที่สังเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชน ดังนั้นวัดจึงเป็นสถานที่ที่

สำคัญยิ่ง ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, 2545) บทบาทของวัดในอดีต เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพอยู่และศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาล ที่แจกจ่ายบอกยาและรักษา คนเจ็บป่วย เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์และหาความรู้ ต่างๆ เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวม ศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ เป็นคลังพัสดุซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้ เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้าน มาประชุม เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม (พระราชวรมณี (ประยูรธ ปยุตโต), 2527)

ดังนั้นวัดจึงถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจของชุมชน ประชาชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ ใช้เป็นสถานที่ประกอบกุศล เป็นสถานที่พักผ่อน หย่อนใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาความรู้ภูมิธรรม ขัดเกลาจิตใจให้ใสสะอาด สร้างความสุข ทางกายทางใจ ด้วยเหตุนี้วัดเป็นเป็นสถานที่สำคัญของชุมชน เป็นหน้าเป็นตาของชุมชน ด้วยเหตุเป็นสถานที่สาธารณะ จึงมีสาธุชนจากทั่วสารทิศเข้ามาใช้ประโยชน์ หากแต่ว่า สภาพวัดในปัจจุบัน ส่วนมากยังไม่เอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ เพราะขาดการบริหารจัดการ และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างที่ควรจะเป็น แต่ในขณะเดียวกันก็มีวัดอีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งมีความพร้อมได้รับการพัฒนาที่ดี บริหารจัดการวัดเป็นเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ควรแก่การทัศนศึกษา ซึ่งควรแก่การนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาต่อยอดให้เป็นวัดที่มีความพร้อมพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ (จามร ช่างมงคล, 2564; พระมารุต กิตติปาโล, 2564; สุภัทรชัย สีสะใบ, 2564; สมชาย ลำภู, 2564; พระอนพัทธ์ ฐิตธมโม, 2564)

ในจังหวัดนนทบุรีมีวัดอยู่จำนวนทั้งสิ้น 195 วัด เป็นวัดในสังกัดมหานิกายจำนวน 187 วัด และวัดในสังกัดธรรมยุติก จำนวน 8 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563) แต่จำนวนวัดที่ได้มีการพัฒนาสาธารณูปการให้เข้ากับลักษณะวัดสร้างสุขตามกิจกรรม 5 ส ตามโครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุข ในการดำเนินการส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาวัดอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการขาดบุคลากร ขาดวัสดุอุปกรณ์ หรือการบริหารจัดการที่ดี ที่จะทำให่วัดเป็นวัดสร้างสุขอย่างสมบูรณ์ เหตุผลเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อสถานที่ไม่อำนวย ขาดความเป็นสปปายะก็จะส่งผลต่อสภาพจิตใจการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย และ

นอกจากนั้นประชาชนก็อาจจะไม่ยินดีเข้าไปใช้สถานที่วัดหรือในที่สุดไม่เข้าวัดนั่นเอง แต่ยังเป็นที่น่ายินดีอยู่ว่ามีวัดอีกจำนวนหนึ่งที่เข้าลักษณะของวัดสร้างสุข มีการเน้นมีกิจกรรม 5 ส เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมเป็นสัปปายะ เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไปจากทั่วสารทิศ บางวัดมีชื่อเสียงในด้านความงาม บางวัดมีชื่อเสียงในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่วัดเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีลักษณะเป็นสัปปายะ ควรแก่การศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบของการจัดการวัดให้เป็นวัดสร้างสุขแก่ชุมชนและประเทศชาติต่อไปได้

ด้วยปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี โดยมุ่งศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อพัฒนาสาธารณูปการของวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นสถานที่เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นสถานที่พักผ่อน เป็นสถานที่สร้างความสุขทั้งทางกายและทางใจทั้งแก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาตราบนานเท่านาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร(Population) ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 6 วัด ได้แก่ วัดพุทธปัญญา วัดบางอ้อยช้าง วัดละหาร วัดราษฎร์ประคองธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และ วัดไทรใหญ่ จำนวน 369 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561)

กลุ่มตัวอย่าง(Sample) ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวน 192 รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนนทบุรี กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ รวม 17 รูปหรือคน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.2 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ(Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.918

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของ

การวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage) ,ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี

จุดแข็งของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี คือ โครงการวัดประชารัฐสร้างสุขมีหลักการวิธีการในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีกิจกรรมที่ให่วัดที่เข้าร่วมโครงการได้ทำอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมคือหลักสปปายะเพื่อใช้ในการบริหารโครงการ มีกำลังคนที่เพียงพอสำหรับดำเนินโครงการ และวัดมีกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับโครงการจึงทำให้ไม่ต้องปรับตัวมากสามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยง่าย

จุดอ่อนของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี คือ งบประมาณในการบริหารจัดการโครงการไม่เพียงพอวัดจะต้องดำเนินการสรรหางบประมาณในส่วนงานอื่นเข้ามาสนับสนุน การใช้งบประมาณเพื่อดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพขั้นสูงสุดจำเป็นต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก พระสงฆ์ยังขาดความรู้ในงานนวัตกรรมคืองานก่อสร้างและงานสาธารณูปการซึ่งผู้มีประสบการณ์ก็มีเพียงเจ้าอาวาสเท่านั้น การดำเนินการบางอย่างพระสงฆ์ไม่อาจทำได้เนื่องจากว่าผิดพระธรรมวินัยเช่นการขุดดินหรือตัดต้นไม้ เป็นต้น

โอกาสของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี คือ มหาเถรสมาคมมีนโยบายให้ดำเนินการและส่งเสริมสนับสนุนให้คณะสงฆ์ในทุกพื้นที่ได้ดำเนินการโครงการโดยให้การสนับสนุนงบประมาณในส่วนหนึ่งและให้มีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐเช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ และส่วนหนึ่งก็มีกิจกรรมให้ดำเนินการร่วมกับพุทธศาสนิกชนเพื่อดึงพุทธศาสนิกชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกำลังสนับสนุนเพิ่มเติม

อุปสรรคของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี คือ ขอบเขตของโครงการในการดำเนินงานมากและกว้างมาก การจะดำเนินการในบางส่วนเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ทำไม่ได้ มีความจำเป็นต้องมีการจ้างงานและมีค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการไม่ได้มีการกำหนดให้ทุกวัดต้องเข้าร่วมโครงการซึ่งควรจะมีการกำหนดให้ทุกวัดได้เข้าร่วมโครงการและสนับสนุนส่งเสริมสำหรับวัดที่ยังขาดความ

พร้อมในด้านต่างๆ อาคารเสนาสนะของวัดบางวัดไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยซึ่งยากต่อการขยายชัยภูมิหรือการสร้างใหม่ ชุมชนรอบข้างของบางวัดมีความเป็นลักษณะที่เป็นพหุวัฒนธรรมมีหลายศาสนายากต่อการดึงชุมชนเข้ามาเป็นเครือข่ายในการพัฒนา

สรุปได้ว่า สรุปผลของการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญต่อการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรีดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

2. องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี

ด้านการบริหารจัดการโครงการ พบว่า การบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านการบริหารจัดการโครงการ ประกอบด้วย การที่คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีการกำหนดนโยบายและแผนดำเนินการมาสู่คณะสงฆ์ในส่วนกลางและจังหวัดซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ คณะสงฆ์ส่วนจังหวัดนนทบุรีมีการจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อขับเคลื่อนโครงการวัดประชารัฐสร้างสุข เร่งดำเนินการให้วัดต่างๆ ที่มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการจัดวางแผนดำเนินการและมีการจัดอบรมให้ความรู้กับพระสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการวัดประชารัฐสร้างสุขพร้อมทั้งมีคณะกรรมการกำกับติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง

ด้านการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด พบว่า การบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด ประกอบด้วย การจัดพื้นที่วัดให้เป็นสัดส่วนแยกเป็นเอกเทศ โดยแยกเขตพุทธาวาสธรรมวาสและสังฆาวาสออกจากกัน มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจบริเวณวัดที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์ พร้อมทั้งจัดการทำความสะอาดพื้นที่ต่างๆ และห้องสุขาให้มีความสะอาดถูกต้องตามหลักสุขอนามัย พัฒนาระบบการจัดเก็บขยะให้เป็นสัดส่วนและมีการตั้งระบบความปลอดภัยจัดระบบคลังพัสดุให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า การบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลจัดวัดให้เป็นสถานที่ส่งเสริมสุขภาพให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ โดยมีการฝึกวิชาชีพเช่น หัตถกรรมและมีการส่งเสริมสุขภาพโดยการออกกำลังกาย จัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐซึ่งได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ร่วมกันทำกิจกรรมและดำเนินการ

ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม การบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ประกอบด้วย การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้คงอยู่ ส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมอนุรักษ์ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่ มีการพัฒนาระบบสารสนเทศทางวัฒนธรรม มีป้ายประกาศบอกมีการนำเสนอข้อมูลทางสื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ พร้อมทั้งมีการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้มีความสมบูรณ์

ด้านการจัดการพื้นที่จิตใจและปัญญา พบว่า การบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านการจัดการพื้นที่จิตใจและปัญญา ประกอบด้วย การจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีพุทธให้ประชาชนได้เข้ามาเรียนรู้ในเรื่องของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การศึกษาตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา มีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรม มีกิจกรรมและโครงการที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเช่นการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอบรมจิตใจประชาชนให้มีความสงบมั่นคงและเกิดสันติสุขเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้และพัฒนาเขตพื้นที่วัดให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับชุมชน

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ด้านส่าง พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ด้านส่าง ประกอบด้วย การจัดข้าวของเครื่องใช้ให้เป็นหมวดหมู่แยกสิ่งที่เป็นและไม่จำเป็นออกจากกันและมีการสำรวจข้าวของเครื่องใช้ภายในวัดว่าสิ่งไหนที่จำเป็นและไม่จำเป็น หากสิ่งที่ไม่จำเป็นก็มีคณะกรรมการพิจารณาร่วมกันว่าจะต้องทำลายหรือเก็บรักษาเอาไว้ และมีการเรียงลำดับข้าวของเครื่องใช้ตามความสำคัญและความจำเป็นในการใช้งาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านส่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=34.17$, $S.D.=0.71$)

ด้านสะดวก พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ด้านสะดวก ประกอบด้วย มีการทำทะเบียนเครื่องใช้ มีการจัดเก็บเครื่องใช้เป็นระบบ มีการเก็บเครื่องใช้ให้ปลอดภัย การจัดเก็บเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อย่างสะดวก เครื่องใช้พร้อมใช้งาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตาม

โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, S.D.=0.71)

ด้านสะอาด พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ด้านสะอาด ประกอบด้วย มีการรณรงค์ความสะอาด เครื่องใช้สะอาดบริเวณวัดสะอาดเป็นระเบียบ มีการทำความสะอาดสม่ำเสมอ และมีการจัดเวรทำความสะอาด จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านสะอาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.71)

ด้านสุขลักษณะ พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ด้านสุขลักษณะ ประกอบด้วย มีการจัดเขตพุทธาวาสให้สะอาดถูกสุขลักษณะ มีอากาศถ่ายเทได้อย่างสะดวกไม่หมักหมมเป็นที่แพร่กระจายของเชื้อโรค บริเวณวัดก็มีความสะอาดเรียบร้อยไม่มีแอ่งน้ำขังซึ่งจะเป็นที่เพาะพันธุ์ของยุงและเชื้อโรคต่างๆ ห้องสุขามีความเพียงพอสะอาดถูกสุขอนามัย โรงอาหารก็มีความสะอาดถูกสุขลักษณะมีอากาศถ่ายเทและมีสถานที่ซักล้างแยกเป็นสัดส่วน พร้อมทั้งมีการอบรมให้ความรู้กับพระภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัดในการรักษาความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านสุขลักษณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.68)

ด้านสร้างนิสัย พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ด้านสร้างนิสัย ประกอบด้วย การสร้างค่านิยม 5ส ร่วมกัน มีกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่อง มีกฎระเบียบข้อบังคับ มีกระบวนการสร้างจิตสำนึก 5ส และมีการส่งเสริมให้ปฏิบัติตามหลัก 5ส จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้านสร้างนิสัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.71)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

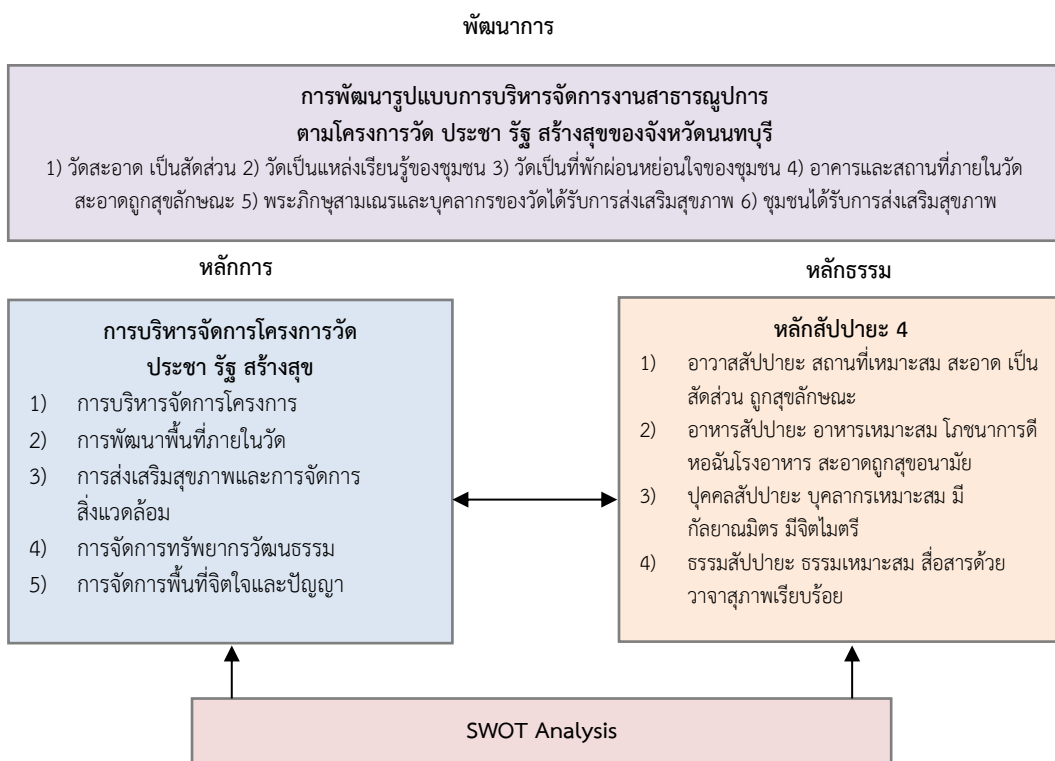
1. การบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ในส่วนของ จุดอ่อน คือ งบประมาณในการบริหารจัดการโครงการไม่เพียงพอวัดจะต้องดำเนินการสรรหางบประมาณในส่วนงานอื่นเข้ามาสนับสนุน การใช้งบประมาณเพื่อดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพขั้นสูงสุดจำเป็นต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก พระสงฆ์ยังขาดความรู้ในงานนวัตกรรมคืองานก่อสร้างและงานสาธารณูปการซึ่งผู้มีส่วนได้เสียก็มีเพียงเจ้าอาวาสเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริกิตยาภรณ์ (สมศักดิ์ สุเมธ) (2559) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรค คือ 1) พระสังฆาธิการขาดประสบการณ์ในการก่อสร้างต่างๆ 2) ขาดการวางแผนที่ดีถูกต้อง 3) ขาดปัจจัยทุนทรัพย์ 4) ขาดแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน 5) ขาดการดูแลรักษา 6) ขาดบุคลากรรับผิดชอบโดยตรง 7) มีความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน

2. องค์ประกอบของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี จากการศึกษาพบว่า มีการประชุมวางแผนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ เพื่อขับเคลื่อนโครงการ มีการจัดอบรมให้ความรู้กับพระสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการวัดประชารัฐสร้างสุขพร้อมทั้งมีคณะกรรมการกำกับติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของใจ บุญชัย มิ่ง (2560) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ คือการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาวัด มีการประชุม คณะสงฆ์ในจังหวัด แนะนำชี้แจงการก่อสร้างเสนาสนะในวัด โดยเน้นให้อนุรักษ์รูปแบบล้านนาไทยพระสงฆ์ต้องเป็นนักพัฒนา นักอนุรักษ์วางผังวัดให้เป็นสัดส่วนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาอนุรักษ์โดยประชุมอบรมกรรมการวัด

3. การพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี เป็นไปตามหลัก 5ส ได้แก่ การสะอาด มีการจัดข้าวของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบมีการจัดทำทะเบียนเรียงลำดับความสำคัญและกำจัดของที่ไม่ได้ใช้แล้ว ความสะดวก มีการทำทะเบียนเครื่องใช้ มีการจัดเก็บเครื่องใช้เป็นระบบ มีการเก็บเครื่องใช้ให้ปลอดภัย การจัดเก็บเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อย่างสะดวก เครื่องใช้พร้อมใช้งาน

ความสะอาด มีการรณรงค์ความสะอาด เครื่องใช้สะอาดบริเวณวัดสะอาดเป็นระเบียบ มีการทำความสะอาดสม่ำเสมอ และมีการจัดเวรทำความสะอาด สุขลักษณะ มีการจัดพื้นที่วัดและสถานที่วัดให้เป็นสัดส่วนมีความเป็นสัปปายะและถูกสุขลักษณะ การสร้างนิสัย การสร้างค่านิยม 5ส ร่วมกัน มีกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่อง มีกฎระเบียบข้อบังคับ มีกระบวนการ สร้างจิตสำนึก 5ส และมีการส่งเสริมให้ปฏิบัติตามหลัก 5ส ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ บัวขาว (2558) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติกิจกรรม 5ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า เรื่อง การปฏิบัติกิจกรรม 5ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด มีการบริหารจัดการเป็นไปตามวิธี 5ส และมีการเสริมสร้างด้านความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพดังกล่าวจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ 3 ส่วน คือ ในส่วนของหลักการ หลักธรรม และพัฒนาการ

1. หลักการ คือ การบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ การบริหารจัดการโครงการ การพัฒนาพื้นที่ภายในวัด การส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม การจัดการพื้นที่จิตใจและปัญญา ซึ่งในการดำเนินการวัดจะร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งชุมชน ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการและขั้นตอนของโครงการวัดประชารัฐสร้างสุข ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน ผลักดันให้ดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่อง แสวงหาแหล่งทุนเพื่อมาสนับสนุนโครงการให้มีความยั่งยืน และสร้างนิสัยให้บุคลากรภายในวัดและผู้เข้าร่วมโครงการมีนิสัยรักความสะอาดตามวิธี 5ส

2. หลักธรรม หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ สถานที่เหมาะสม สะอาด เป็นสัดส่วน ถูกสุขลักษณะ อาหารสัปปายะ อาหารเหมาะสม โภชนาการดี หอฉันโรงอาหาร สะอาดถูกสุขอนามัย บุคคลสัปปายะ บุคลากรเหมาะสม มีกัลยาณมิตร มีจิตไมตรี ธรรมสัปปายะ ธรรมเหมาะสม สื่อสารด้วยวาจาสุภาพเรียบร้อย เป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นตัวกรองให้การดำเนินการนั้นมีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น โดยการดำเนินงานโครงการก็จะปฏิบัติตามหลักสัปปายะ 4 ซึ่งการดำเนินการโครงการตามหลักสัปปายะ 4 นี้มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย เป็นสิ่งที่พระสงฆ์จะพึงกระทำให้เกิดขึ้นในอาวาสให้ได้ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบำเพ็ญสมณธรรม และการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3. พัฒนาการ คือ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ วัดสะอาด เป็นสัดส่วน เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน อาคารและสถานที่ภายในวัดสะอาดถูกสุขลักษณะ พระภิกษุสามเณรและบุคลากรของวัดได้รับการส่งเสริมสุขภาพ ชุมชนได้รับการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการดำเนินงานโครงการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การดำเนินการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเป็นโครงการที่ดีและควรให้คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีนโยบายให้วัดทั่วประเทศเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น เพื่อยกระดับวัดให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีนโยบายในการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่อง และระบุไว้เป็นมาตรฐานของการพัฒนาตัวอย่าง หรือวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น

3. ควรมีนโยบายในการนำเอาแนวทางและวิธีปฏิบัติตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ผนวกเข้ากับการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อจะให้งานการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมควรส่งเสริมและดำเนินการในเชิงบังคับให้ทุกวัดได้เข้าร่วมโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการให้เพียงพอ

2. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมควรผลักดันให้เกิดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยที่วัดทุกวันต้องดำเนินการ และให้ถือเป็นมาตรฐานในการยกระดับวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง หรือวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น

3. ควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารงานสาธารณูปการของสงฆ์ให้เป็นไปตามหลัก 5ส และหลักสัปปายะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการดำเนินการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้เกิดการศึกษาต่อยอด และได้แนวทางในการดำเนินการโครงการให้มีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อประชาชน

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อผลักดันโครงการให้มีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. (2545). *คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จามร ช้างมงคล. (2564). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการงานสาธารณูปการของวัดเวฬุวนาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 10-19.
- ใจ บุญชัยมิ่ง. (2560). การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา. *ธรรมทรรศน์*, 17(2), 115-116.
- พระครูสิริกิตยาภรณ์ (สมศักดิ์ สุขเมโธ). (2559). ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(2), 1-2.

- พระมารุต กิตติปาโล. (2564). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(1), 18-27.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระอนพัทธ์ ฐิตธมโม. (2564). การส่งเสริมความสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนา สำหรับชุมชน ของวัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 22-31.
- เพ็ญจันทร์ บัวขาว. (2558). การปฏิบัติกิจกรรม 5ส และการเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานบริษัท คอมพาร์ท พรินซ์ (ประเทศไทย) จำกัด. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 9(1), 75.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย ลำภู. (2564). การสร้างพระใหญ่เพื่อสืบทอดและรักษาพระพุทธศาสนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานพุทธธรรม: กรณีศึกษาวัดม่วงชุม จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(2), 101-114.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2560*. สืบค้น 25 สิงหาคม 2561, จาก http://sta.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=349&Itemid=361
- _____. (2563). *ข้อมูลทะเบียนวัด ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2562*. สืบค้น 20 มิถุนายน 2563, จาก <http://www3.onab.go.th/2019/02/12/wattotalsummaryreport31012562>
- สุภัทรชัย สีสะโบ. (2564). ถอดบทเรียนจากพื้นที่วิจัย : การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยง ตามแนวพระพุทธศาสนาในชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(1), 74-88.

การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ของหน่วยงานในสังกัด
กระทรวงการคลัง โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม*

PERSONNEL DEVELOPMENT IN GOVERNMENT PROCUREMENT OF
AGENCIES UNDER THE MINISTRY OF FINANCE BY APPLYING
BUDDHIST PRINCIPLES

ณัฐกานต์ บุญแบบ, สมาน งามสนิท, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

Nuttakarn Boonnab, Sman Ngamsnit, Termsak Thong-in

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nuttakarn_b@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา และนำเสนอรูปแบบในการใช้หลักพุทธธรรม ในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักพุทธธรรมส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมพบว่า หลักอริยบท 4 ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากร ในด้านฉันทะ ความพอใจในการใช้เทคโนโลยี ด้านวิริยะ มีความพยายาม ในการจัดทำแผน มีจิตตะ และวิมังสา ในการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ยื่นข้อเสนอ สร้างความเชื่อมั่น ในการปฏิบัติงาน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมพบว่า อริยบท 4 ส่งผลต่อ การพัฒนาบุคลากรในระดับมาก คือ ด้านจิตตะ การยึดมั่นความถูกต้อง ด้านวิริยะ มีความพากเพียร ในการปฏิบัติงาน ด้านฉันทะ และด้านจิตตะ มีความพอใจ มีความเอาใจใส่ที่ทุกภาคส่วนร่วมตรวจสอบ และด้านวิมังสา ทบทวนตั้งมั่นในการปฏิบัติ 3. รูปแบบในการใช้หลักพุทธธรรมคืออริยบท 4 ในการพัฒนาบุคลากร พบว่า 1) พัฒนางานที่ใช้เทคโนโลยี 2) พัฒนาในการทำแผน 3) การตรวจสอบคุณสมบัติผู้ยื่นข้อเสนอ 4) การให้ภาคประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบ 5) การจัดซื้อพัสดุในราคาที่เหมาะสม 6) การวางแผน และประเมินผลได้สำเร็จ 7) การร่วมปฏิบัติงานกับทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การพัฒนาบุคลากร; การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ; หลักพุทธธรรม

*Received July 12, 2021; Revised July 23, 2021; Accepted July 24, 2021

Abstract

Objectives of this research article were to study the Buddhist principles and factors affecting the development and presenting a model for the use of Buddhist principles to develop personnel in government procurement of agencies under the Ministry of Finance; conducted with the mixed methods.

Findings were as follows: 1. Buddhist principles affecting personnel development Overall, it found that Itthibatha 4 affects the development of personnel: Chanta satisfies in using technology, Viriya was an effort in formulating a plan, Chitta and Vimangsa check the qualifications of the tenderers and build confidence in operation. 2. Factors affecting personnel development. By overall, it was found that Ithipada 4 had a significant effect on personnel development: Chitta adherence to correctness, Viriya persistence in operation, Chanta and Chitta satisfied and cared for by all stakeholders and Vimangsa reviewing and committing to practice. 3. The model of Buddhist principle, Itthibaht 4 in personnel development was found that 1) Developing work using technology 2) Developing in making plans 3) Checking the qualifications of the tenderers 4) Engaging the public sector to participate in the auditing 5) Purchasing supplies at reasonable prices 6) Planning and evaluating successful results 7) Collaboration with all sectors.

Keywords: Personnel development; Government procurement; Buddhist principles

บทนำ

การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของส่วนราชการ เป็นการใช้งบประมาณแผ่นดินในรูปตัวเงิน แล้วนำไปบริหารจัดการทำเป็นโครงการต่างๆ ที่ให้ประชาชนมีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้ มีความเป็นอยู่ ที่ดี ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการใช้งบประมาณแผ่นดินของหน่วยงานของรัฐที่ต้องทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และทำให้เกิดความคุ้มค่า ของการใช้จ่ายเงิน ดังนั้น กระบวนการคลัง โดยกรมบัญชีกลาง จึงได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยตรา เป็นพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีหลักการ และแนวทางปฏิบัติที่ทำให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐทุกแห่งเกิดผลสำเร็จ และเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ จึงกำหนดกรอบ

การปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐานกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งนำไปใช้เป็นหลักปฏิบัติ และมุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูล ต่อสาธารณชนให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และเปิดโอกาส ให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม มีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้งานเป็นสำคัญ ซึ่งจะก่อให้เกิด ความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงิน มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้การจัดซื้อจัดจ้างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมทั้งเพื่อให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล มีการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่ง เพื่อป้องกันปัญหาการทุจริต และประพฤติมิชอบในการจัดซื้อจัดจ้าง ประกอบกับมาตรการอื่นๆ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะทำให้เกิดการโปร่งใส ในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง อันจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้กับสาธารณะชนและก่อให้เกิดผลดี กับการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป (กระทรวงการคลัง, 2563) โดยกำหนด ให้ส่วนราชการต้องปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้ 1) หลักความโปร่งใส การกำหนดให้ส่วนราชการต้องใช้หลักความโปร่งใสนั้น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพในการบริหารงานที่สามารถเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปตรวจสอบประสิทธิภาพในการทำงานได้ 2) หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการบริหารราชการ ซึ่งสามารถวัดผลได้ และจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำมาใช้ปรับปรุงวิธีการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3. หลักความชัดเจนในการปฏิบัติราชการ (หลักความรับผิดชอบ) ที่มีขึ้นเพื่อให้การปฏิบัติราชการในระยะต่อไป มีผู้รับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้นจากความล่าช้า หรือละเลย ไม่ยอมปฏิบัติหน้าที่ อันส่งผลให้เกิดความเสียหายในการบริหารราชการ และประชาชนได้รับความเดือดร้อน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการปฏิบัติราชการที่ผ่านมา (ทิพาวดี เมฆสวรรค์, 2546; ชาญวิทย์ พริกบุญจันทร์, 2564; พระครูวินัยธรรอิชฐ์ สุวฑฺฒ, 2564; พระชินกร สุจิตฺโต, 2564)

อย่างไรก็ตาม ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง และพัสดุภาครัฐ ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องครบถ้วน ทัวถึง เป็นศูนย์ข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ที่มีระบบบริหารจัดการรหัสสินค้า และบริการภาครัฐ เก็บข้อมูลของหน่วยจัดซื้อ และข้อมูลผู้ค้าสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างรูปแบบต่างๆ เชื่อมต่อข้อมูลกับแหล่งข้อมูลภายนอกที่เกี่ยวข้อง และเป็นต้นแบบการประมวลด้วยอิเล็กทรอนิกส์ที่ครบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความโปร่งใส ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ลดความผิดพลาด ในการปฏิบัติตามระเบียบฯ ลดความซ้ำซ้อนการบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้บริหารสามารถติดต่อข้อมูลได้แบบ Online Real time ในระบบได้ รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการเร่งรัดติดตามการใช้จ่ายเงินงบประมาณได้ (กรมบัญชีกลาง, 2560) ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณได้

กำหนดไว้ว่า งบประมาณรายจ่ายนั้นหมายความว่า จำนวนเงินอย่างสูงที่อนุญาตให้จ่าย หรือให้ก่อหนี้ผูกพันได้ตามวัตถุประสงค์ และภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่า ด้วยงบประมาณรายจ่าย กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย ซึ่งก็หมายความว่า พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือพระราชบัญญัติ โอนงบประมาณรายจ่าย แล้วแต่กรณี ส่วนปีงบประมาณนั้นหมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ 1 ตุลาคมของปีหนึ่ง ถึงวันที่ 30 กันยายน ของปีถัดไป

ดังที่ได้กล่าวลำดับมาข้างต้น จะเห็นว่าสำนักงบประมาณในฐานะผู้มีอำนาจในการ อนุมัติ เงินงบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม มีหน้าที่ในการ ควบคุมเงินงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดในภาพรวมของประเทศ เมื่อส่วนราชการยังไม่เริ่ม ก่อหนี้ผูกพัน ยังไม่มีการเบิกจ่ายเงินในโครงการจัดซื้อจัดจ้างต่างๆ จะด้วยสาเหตุใดก็ตาม สำนักงบประมาณจะต้องเสนอมาตรการเพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา (สำนักงบประมาณ, 2564) คณะรัฐมนตรี จึงได้มีมาตรการเร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อให้ การใช้จ่ายงบประมาณของทุกส่วนราชการ และหน่วยงานของรัฐสามารถเป็นกลไก สนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม กับ สถานการณ์ และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ และ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และนโยบายรัฐบาล ได้กำหนด มาตรการเร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้หน่วยรับงบประมาณใช้จ่ายงบประมาณ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสถานการณ์ และสามารถดำเนินการก่อหนี้ผูกพันได้ทันที เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณประกาศบังคับใช้ (สำนัก งบประมาณ, 2564) ในส่วนของข้าราชการพลเรือนของหน่วยงาน ในการปฏิบัติหน้าที่ทุก ตำแหน่ง สำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้กำหนดสมรรถนะ มาตรฐาน และแนวทาง การกำหนดความรู้ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะของตำแหน่ง เช่น การมุ่งผลสัมฤทธิ์ บริการที่ดีการส่งเสริมความเชี่ยวชาญ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และ การทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดในการเลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง และมีการ ประเมินข้าราชการทุก ๆ 6 เดือน (สำนักพัฒนากระบวนงานตำแหน่งและค่าตอบแทน ,2553) และส่วนของสถาบันส่งเสริม การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (กพร.)ได้กำหนด ตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ในด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคลเป็น แผนการสร้างความก้าวหน้าของบุคลากรในสายอาชีพ (Career Path) ซึ่งเป็นการสร้าง ขวัญ กำลังใจ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่บุคลากรจะสามารถสร้างความก้าวหน้า ให้กับตัวเองได้ (สถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, 2564) จากมาตรการของ หน่วยงาน ที่มีบทบาทสำคัญๆ และที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณแผ่นดินของ

ประเทศ ซึ่งส่วนราชการ มีปัญหาของการดำเนินการด้านจัดซื้อจัดจ้างที่ไม่สามารถดำเนินการการจัดซื้อจัดจ้างในแต่ละปีได้ทันตามกำหนด ตามมาตรการที่กำหนดได้ ทำให้มีการกันเงินไว้เบิกเหลื่อมปี และเป็นการใช้จ่ายเงินของปีปัจจุบัน นำไปใช้ในปีต่อไปเป็นประจำเป็นเรื่องปกติ ซึ่งไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ ที่กำหนดให้ใช้เงินในแต่ละปี ให้หมดภายในสิ้นปีงบประมาณ ซึ่งทำให้มีผลต่อ การพัฒนาประเทศไม่ตรงตามเป้าหมาย

กรมบัญชีกลางในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Government Procurement : e- GP) ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ของการจัดซื้อจัดจ้าง มีการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เช่น มีการอบรมให้กับบุคลากรของส่วนราชการด้านการจัดซื้อจัดจ้างเป็นประจำทุกปี และมีที่ให้การศึกษาเรียนรู้เป็นคู่มือแนวทางการปฏิบัติ และลงในระบบเครือข่ายสารสนเทศ (ยูทูบ) ของกรมบัญชีกลาง มีเจ้าหน้าที่ประจำกองการพัสดุ ที่ตอบคำถาม ตอบข้อหารือ ให้ปรึกษา คำแนะนำ เพื่อให้บุคลากร ของส่วนราชการนำไปพัฒนาในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น สามารถเบิกจ่ายให้ทันในปีงบประมาณ แต่ปัญหาการเบิกจ่ายไม่ทันสิ้นปีงบประมาณของส่วนราชการบางแห่ง ก็ยังมีปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้ทันมีการกันเงินไว้เบิกเหลื่อมปีของส่วนราชการเป็นจำนวนมาก ซึ่งการปฏิบัติงานของบุคลากร ของหน่วยงาน มีหน่วยงานที่กำกับดูแลข้าราชการพลเรือนที่มีตำแหน่งตามหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติงาน และจะต้องสร้างเส้นทางก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path) และการกำหนดสมรรถนะในการควบคุม การปฏิบัติงานของข้าราชการ คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม การทำงานเป็นทีม ซึ่งบุคลากรของหน่วยงานมีกรอบ ในการปฏิบัติงานของสมรรถนะ ซึ่งมีผลในการเลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง ในแต่ละปี

จากปัญหาการดำเนินงานของบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างข้างต้นดังกล่าว ทำให้ส่วนราชการไม่สามารถดำเนินการในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างไม่ทันตามกำหนดกรอบระยะเวลา ไม่สามารถเบิกจ่ายเงินได้ทันตามกำหนดระยะเวลา ตามมาตรการที่กำหนดไว้ ดังนั้น ควรศึกษาการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง เป็นกรณีศึกษา โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม โดยการนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานด้านจัดซื้อ จัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ และนำเสนอการนำหลักพุทธธรรมเข้าไปสอดแทรกในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ ด้านการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อ จัดจ้าง ปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบในการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังจำนวน 9 หน่วยงาน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 5 คน พระสงฆ์ นักวิชาการ จำนวน 5 รูป บุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง จำนวน 5 คน และผู้ค้ากับภาครัฐ หรือผู้ประกอบการ จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ การวิจัย และนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง โดยภาพรวมพบว่า อิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในทุกด้านได้แก่ 1) บุคลากรมีฉันทะมีความพอใจและเพียรพยายามในการใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อการเปิดเผย และ

ความโปร่งใส 2) บุคลากร มีวิริยะ ความเพียรพยายาม มีวิมังสาไตร่ตรอง ในการจัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้างให้มีกรอบ การปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อผลสำเร็จของงาน 3) บุคลากรมีจิตตะและวิมังสา ในการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ยื่นข้อเสนอ มุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อความโปร่งใส และมีการแข่งขัน อย่างเป็นธรรม 4) บุคลากรมีการใช้หลักอิทธิบาททั้ง 4 ในการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อตรวจสอบ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ 5) บุคลากรมีจิตตะและวิมังสาคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดซื้อจัดจ้าง การใช้งานที่คุ้มค่ากับงบประมาณที่เสียไป 6) บุคลากร ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการวางแผน และประเมินผลการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด 7) บุคลากรได้ประยุกต์ใช้ อิทธิบาท 4 สร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกภาคส่วน สามารถปฏิบัติงานร่วมกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงการคลัง พบว่า อิทธิบาท 4 โดยภาพรวมส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรดังกล่าว ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านจิตตะ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ มีความพากเพียรในการปฏิบัติงาน ด้วยอิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 4.34$) ด้านฉันทะ มีความพอใจที่ทุกภาคส่วนและประชาชนมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบ ($\bar{X} = 4.32$) ด้านจิตตะ มีความเอาใจใส่และพิจารณาใคร่ครวญ ในสิ่งที่จะทำให้ ทุกภาคส่วน และประชาชนตรวจสอบ ($\bar{X} = 4.31$) ด้านวิมังสา ทบทวนในสิ่งที่ได้ปฏิบัติมา ด้วยความเอาใจใส่ มุ่งมั่นตั้งใจ และรับผิดชอบในการนำอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ($\bar{X} = 4.29$) ด้านบริการที่ดี และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มาติดต่อราชการด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ($\bar{X} = 4.22$) ด้านการทำงานเป็นทีม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเป็นทีมอย่างแท้จริง ($\bar{X} = 4.14$) ด้านการ มุ่งผลสัมฤทธิ์ ตั้งใจในการทำงานการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้ได้ตามเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.13$) ด้านสังสม ความเชี่ยวชาญในอาชีพ มีการศึกษาค้นคว้า พัฒนา การปฏิบัติงานการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.93$) ด้านการอบรม เข้ารับการอบรมจากหน่วยงานเจ้าของระเบียบการจัดซื้อ จัดจ้างภาครัฐ ทุกปี ($\bar{X} = 3.50$) ด้านการพัฒนาหน่วยงานให้มีการฝึกทักษะ ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.16$) และด้านการศึกษา ศึกษาพระราชบัญญัติ และระเบียบกระทรวงการคลังในด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.13$) ตามลำดับ

3. รูปแบบในการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง พบว่า ผู้บริหารของหน่วยงานจะต้องสนับสนุน

ให้ความสำคัญ สร้างขวัญกำลังใจ สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ในการปฏิบัติงานที่มุ่งใช้สมรรถนะของบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งบุคลากรจะต้องปฏิบัติ คือ 1) ตั้งใจนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ และพัฒนาที่ใช้เทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้น เพื่อความโปร่งใส 2) เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างของรัฐมีการประกอบการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน ต้องมุ่งมั่นตั้งใจนำอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้และพัฒนาในการทำหน้าที่แผนการจัดซื้อจัดจ้างจนเกิดผลสำเร็จ 3) ต้องมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบคุณสมบัติ ผู้ยื่นข้อเสนอ เพื่อการเปิดเผยข้อมูล เพื่อความโปร่งใส และการแข่งขันอย่างเป็นธรรม 4) ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการให้ภาคประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบในกระบวนการจัดซื้อ จัดจ้างของหน่วยงาน เพื่อความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต 5) ต้องมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดซื้อพัสดุในราคาที่เหมาะสม และตอบสนองวัตถุประสงค์ในการใช้งานเป็นสำคัญ และความคุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ไป 6) ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและประเมินผลการจัดซื้อจัดจ้างที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล 7) ต้องมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้าง พลังสามัคคี ในการร่วมปฏิบัติงานกับทุกภาคส่วนได้อย่างราบรื่น และประสบผลสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง

อิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างของแต่ละหน่วยงานเป็นอย่างมาก ในการปฏิบัติงานในหน้าที่จนเกิดผลสำเร็จ คือ ด้านนำการจัดซื้อจัดจ้างด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ เพื่อการเปิดเผยและความโปร่งใส บุคลากรมีฉันทะ มีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีความเพียรพยายามในการดำเนินการตามกระบวนการในระบบการจัดซื้อจัดจ้าง ด้วยการนำเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ มีการประกอบการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน บุคลากร มีวิริยะความเพียรพยายาม มีจิตตะ ความคิด มีวิมังสา ไตร่ตรอง เพื่อให้การจัดทำแผน เกิดความสำเร็จ มุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูล บุคลากรมีจิตตะ ความคิด มีวิมังสา ในการไตร่ตรอง ในการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ยื่นข้อเสนอ เพื่อให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมให้ ภาคประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อตรวจสอบและป้องกันการทุจริต บุคลากร มีฉันทะ พยายามให้ภาคประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบในการปฏิบัติงาน คำนึงถึงวัตถุประสงค์การใช้งานเป็นสำคัญ

เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ในการใช้จ่ายเงิน บุคลากรมีจิตตะ ความคิด มีวิมังสา มีความไตร่ตรอง ใช้ปัญญาในการจัดซื้อพัสดุดอบสนองวัตถุประสงค์ เน้นการวางแผน เน้นการวางแผน และประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล บุคลากร มีฉันทะ ความพอใจ มีวิริยะ ความเพียรพยายาม มีจิตตะ ความไตร่ตรอง ใช้ปัญญา เพื่อให้งานเกิดผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่าย มีฉันทะ ความพอใจ มีวิริยะ ความเพียรพยายาม มีจิตตะ ความคิด และมีวิมังสา ความไตร่ตรองในการใช้ปัญญาในการปฏิบัติงานร่วมกับทุกภาคส่วน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สอดคล้องกับ พิชิต อภิธาณชัย (2563) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์กับหลักอิทธิบาท 4 ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมอิทธิบาท 4 ประการ เป็นหลักธรรมในการบริหารองค์กรให้เกิดการพัฒนา หรือหลักของความเจริญก้าวหน้าของชีวิต และการที่จะพัฒนาหรือดำเนินงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จนั้น จึงขึ้นอยู่กับการณ์ทักะทางด้านความคิด หรือเรียกว่า วิสัยทัศน์ คือ การมีความคิดกว้างไกล มองไกล หรือมองลึก มองไกล โดยต้องมีทักะในการจัดการที่ดี และต้องมีทักะในการ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เพื่อการสร้างบรรยากาศที่ดี ในการทำงานร่วมกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงการคลัง

อิทธิบาท 4 โดยภาพรวมส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรดังกล่าว เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ คือ ด้านจิตตะ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ด้านวิริยะ มีความพากเพียรในการปฏิบัติงานด้วยอิเล็กทรอนิกส์ ด้านฉันทะ มีความพอใจ ที่ทุกภาคส่วนและประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ด้านจิตตะ มีความเอาใจใส่ และพิจารณาใคร่ครวญในการที่จะให้ทุกภาคส่วนและประชาชนตรวจสอบ ด้านวิมังสา ทบทวนในสิ่งที่ได้ปฏิบัติ มาด้วยความเอาใจใส่ มุ่งมั่นตั้งใจ และรับผิดชอบในการนำอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ด้านบริการที่ดี และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มาติดต่อราชการด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ด้านการทำงาน เป็นทีม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเป็นทีมอย่างแท้จริง ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตั้งใจในการทำงานการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้ได้ตามเป้าหมาย ด้านส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอาชีพ มีการศึกษาค้นคว้า พัฒนา การปฏิบัติงานการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ด้านการอบรม เข้ารับการอบรม จากหน่วยงานเจ้าของระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐทุกปี ด้านการพัฒนาหน่วยงานให้มี การฝึกทักษะ ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ และด้านการศึกษา ศึกษาพระราชบัญญัติ และระเบียบกระทรวงการคลังในด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ พระครูธรรมธะสุชาติ ฐิตวโร (2558) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์กร ผลการวิจัยพบว่า จาก

ความสำคัญของอิทธิบาท 4 จะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหา และอุปสรรค ในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะ และวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหา และอุปสรรคมากยิ่งขึ้น ดังนั้น อิทธิบาท 4 จึงเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง ที่จะช่วยเอื้อประโยชน์ในการทำงาน อันจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อทั้งองค์กร และประชาชนที่เข้าไปรับบริการ

3. รูปแบบในการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง

ด้านผู้บริหารของหน่วยงาน จะต้องสนับสนุนให้มีความสำคัญ สร้างขวัญกำลังใจ สร้างแรงบันดาลใจ และสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ในการปฏิบัติงานที่มุ่งใช้สมรรถนะของบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งบุคลากรจะต้องปฏิบัติในการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน คือ การตั้งใจนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาประยุกต์ใช้ และพัฒนางานที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อสร้างความโปร่งใส เพื่อให้ การจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ มีกรอบการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน ต้องมุ่งมั่นตั้งใจนำอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาประยุกต์ใช้และพัฒนาในการทำแผนการจัดซื้อ จัดจ้างจนเกิด ผลสำเร็จ ต้องมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาประยุกต์ใช้และการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ยื่นข้อเสนอ เพื่อการเปิดเผยข้อมูล เพื่อความโปร่งใส และมีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาประยุกต์ใช้ในการให้ภาคประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบ ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงาน เพื่อความโปร่งใส และป้องกันการทุจริต ต้องมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาประยุกต์ใช้ในการวางแผน และประเมินผลการจัดซื้อจัดจ้างที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ต้องมุ่งมั่นตั้งใจในการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาประยุกต์ใช้ ในการสร้างพลังสามัคคีในการร่วมปฏิบัติงานกับทุก ภาคส่วนได้อย่างราบรื่น และประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับ คติยา आयु ยิน (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักอิทธิบาท 4

หลักธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่จะส่งเสริมการพัฒนามีมากมาย แต่ในที่นี้จะใช้หลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่เป็นเหตุให้ไปสู่แนวทางก้าวสู่ความสำเร็จ และเป็นแรงเสริมกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตาม เกิดพลัง เกิดแรงผลักดัน ส่งเสริม ให้กิจการทั้งปวงบรรลุวัตถุประสงค์ หรือสัมฤทธิ์ผล มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา คือ การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยโดยการสำรวจ เอกสารที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ของหน่วยงาน ในสังกัดกระทรวงการคลัง ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม การนำหลักธรรมโอธิบาท 4 ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานที่มีความสอดคล้อง ผสมผสาน กลมกลืน ที่ส่งผลต่อ การพัฒนาบุคลากรที่มุ่งใช้สมรรถนะของข้าราชการในการปฏิบัติงานในด้านการจัดซื้อจัดจ้างที่ได้รับการอบรมจากกรมบัญชีกลาง ศึกษาเรียนรู้จากคู่มือที่กรมบัญชีกลางจัดทำขึ้น และศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากยูทูบ เพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติ และนำมาปฏิบัติโดยการใช้สมรรถนะของข้าราชการในด้าน มุ่งผลสัมฤทธิ์ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน การบริการที่ดี อำนวยความสะดวกผู้ยื่นข้อเสนอเข้าร่วมแข่งขัน และการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอาชีพ โดยการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรมโดยการปฏิบัติงานตามระเบียบด้านการจัดซื้อจัดจ้างเป็นแนวทางปฏิบัติ และมีการทำงานเป็นทีม มีการปรึกษาหารือถึงแนวทางปฏิบัติให้ถูกต้องการปฏิบัติงานดังกล่าว มีการปรับหลักธรรม โอธิบาท 4 มาใช้ในทุกขั้นตอน กล่าวคือ ในด้านฉันทะ มีความพอใจต้องการ ที่จะปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จ ด้านวิริยะ มีความเพียรพยายาม ขยัน อดทน ตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านจิตตะ มีความคิด มีจิตฝึกฝน และมีจิตรับรู้ ในสิ่งที่กำลังปฏิบัติงาน ด้านวิมังสา มีการไตร่ตรองใคร่ครวญ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลและนำไปสู่การปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยีของระบบเครือข่าย กรมบัญชีกลาง ด้านการจัดซื้อ จัดจ้าง มีการจัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่กรมบัญชีกลางกำหนด มีการตรวจสอบคุณสมบัติ ของผู้ยื่นข้อเสนอเพื่อเข้าแข่งขัน ได้จัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม ในการสังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง มีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่มีคุณภาพ เหมาะสมราคา มีการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างล่วงหน้า ตามกรอบระยะเวลา และสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกภาคส่วน คือ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ปฏิบัติงาน ภาคเอกชนที่เข้าร่วมยื่นข้อเสนอและภาคประชาชนที่เข้าร่วมตรวจสอบ จนเกิดผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการอนุมัติงบประมาณให้กับส่วนราชการทุกหน่วยงาน ในด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งส่วนราชการจะต้องปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จได้ในปีต่อไป ยกเว้นโครงการใหญ่ๆ ที่สำคัญที่ไม่สามารถดำเนินการได้ทันในปีงบประมาณ และจะต้องดำเนินการต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นจะต้องกันเงินไว้เบิกต่อไปได้2) สำนักรงบประมาณ ควร

พิจารณาการจัดตั้งงบประมาณในการจัดซื้อ จัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ของส่วนราชการต่างๆ ของโครงการต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบที่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จ ในปีต่อไปได้ และควรริบดำเนินการโอนเงินให้กับส่วนราชการอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ส่วนราชการสามารถดำเนินการให้ทันในปีงบประมาณได้ 3) ผู้บริหารของทุกกระทรวง ทบวง กรม ควรให้ความสำคัญในการจัดตั้งงบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ในแต่ละปี ที่เห็นว่าสามารถดำเนินการได้ทันในปีงบประมาณ โดยที่ไม่ต้องมีการกันเงินไว้เบิกเหลื่อมปี ยกเว้นบางโครงการที่เป็นโครงการใหญ่ ๆ และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 1) ผู้บริหารของทุกกระทรวง ทบวง กรม จะต้องพิจารณาประมาณของโครงการต่างๆ ที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงบประมาณแล้ว ให้หน่วยงานภายใน ที่รับผิดชอบให้รับดำเนินการให้ทันภายในปีงบประมาณ 2) ผู้บริหารระดับกองของหน่วยงานภายใน ที่รับผิดชอบในด้านงบประมาณของโครงการต่างๆ ในส่วนของการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงาน จะต้อง รับผิดชอบในการดำเนินการตามกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้ดำเนินการให้ทันในปีงบประมาณ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีส่งเสริมให้ศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ โดยเลือกศึกษาในประเด็น ที่น่าสนใจอื่นๆ

2. ควรมีการทำวิจัยร่วมกับกลุ่มตัวอย่างหน่วยงานที่ใกล้เคียงเพื่อตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรมบัญชีกลาง. (2562). *ระบบการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์*. สืบค้น 10 เมษายน 2562, จาก <http://www.gprocurement.go.th>
- กระทรวงการคลัง. (2563). *บุคลากรภาครัฐ*. สืบค้น 25 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.mof.go.th>
- ศติยา อายุยีน. (2559). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาองค์การที่ยั่งยืน. *ธรรมทรรศน์*, 16(2), 157.
- ชาญวิทย์ พริกบุญจันทร์. (2564). การบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ตามแนวทางสังคหวัตถุธรรม ของสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมบริหาร*, 4(2), 42-56.

- ทิพาวดี เมฆสวรรค์. (2546). พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.
- พระครูธรรมธรสุชาติ ฐิตวโร. (2558). การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์กร. *พุทธจักร*, 69(2), 24.
- พระครูวินัยธรอริษฐ์ สุวฑฒ. (2564). รัฐศาสตร์แนวพุทธ: วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(2), 70-77.
- พระชินกร สุจิตโต. (2564). หลักธรรมมาธิปไตย: การแก้ปัญหาอุปสรรคในสังคมไทย. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(2), 78-88.
- พิชิต อวิรุทธาณชัย. (2563). การบริหารทรัพยากรมนุษย์กับหลักอิทธิบาท 4. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 12(1), 39.
- สถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. (2564). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ. สืบค้น 25 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.opde.go.th>
- สำนักงานงบประมาณ. (2564). *มาตรการเร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. สืบค้น 30 กันยายน 2563, จาก www.bb.go.th
- สำนักพัฒนาระบบงานตำแหน่งและค่าตอบแทน. (2553). *คู่มือสมรรถนะหลัก*. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชุมช่าง จำกัด.

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดในจังหวัดราชบุรี*

THE MODEL OF CULTURAL TOURISM MANAGEMENT OF TEMPLES IN RATCHABURI PROVINCE

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), พระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงกโร), นิกร ศรีราช
Phrakhru Pituksilapakom (Nuchit Vajiravuddho), Phraudomsittinayok (Kampol Kunungkaro), Nigorn Srirat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการและนำเสนอรูปแบบ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีค่าดัชนีวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ 1.00 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดมีต้นทุนทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนที่เข้มแข็งและเด่นชัด แต่พระสงฆ์บางรูปยังขาดความรู้ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2. กระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดทำแผนโดยเน้นการมีส่วนร่วม การกำหนดบทบาทหน้าที่ประจำในแต่ละตำแหน่งงานภายในวัดให้ชัดเจน การสร้างอาชีพและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในทุกกรณี การหมั่นตรวจตราการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้ เป็นต้น 3. รูปแบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมที่เป็นวัดภูมิเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเดินทางโดยจัดเป็นแผนที่เส้นทางการเดินทางไว้ในเว็บเพจของวัด การอำนวยความสะดวกโดยจัดให้มีร้านค้าอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก การจัดให้มีระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวของวัด เป็นต้น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; จังหวัดราชบุรี

*Received July 11, 2021; Revised July 21, 2021; Accepted July 23, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the general condition, procedures and present the model. The research methodology was the qualitative research. Data were collected from 25 key informants by indepth-interview with structured in-depth-interview script that had scale-level content validity index of 1.00 as the data collection tool. The data received were analyzed by content with context analysis technique. Twelve academic dignitaries participated in the focus group discussion, and the data received were analyzed by content with context analysis technique.

The research results were found that 1. The monasteries had strong and prominent community identity, cultural capital, but some monks still lacked the necessary knowledge for cultural tourism management. 2. The process of management was found that the preparation of a plan by emphasizing the participation of all groups of stakeholders. The organizational aspects, the roles and duties in each position within the temple, were the clearly defined, the personnel arrangement, household personnel should be the local people in order to create jobs and build up good relationships with the community. The management aspect was to avoid conflicts that may occur in all cases, etc. And supervision aspect, such as operations according to the planned work should be regularly monitored. 3. The model of management was found that the use of local cultural heritage or material culture as tourist attractions, including the introduction of technology to assist the journey by providing the route map on the temple's webpage. The facilities including facilitating the provision of food, drink and souvenir shops. In terms of services, such as providing a service system for tourism information of the temple should be provided.

Keywords: Management; Cultural Tourism; Ratchaburi Province

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน (จำนงค์ อติวิฒนสิทธิ์ และคณะ, 2548) เป็นส่วนประกอบที่ซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่หมายถึงฐานนิยมต่าง ๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของมนุษย์ ระบบค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ (วีระ บำรุงรักษ์, 2540) วัฒนธรรมถือมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2541)

วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อไปและเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรมเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป (สามารถ จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง, 2541) วัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคม และเป็นศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ความเชื่อ แหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ หรือโบราณสถาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบที่ทำให้การท่องเที่ยวบรรลุวัตถุประสงค์ได้ หรือที่เรียกว่า 6As ประกอบด้วย (1) A1-Attractions แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมพิเศษ (2) A2-Accessibility การเข้าถึง ได้แก่ ระบบการคมนาคม สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ (3) A3-Amenities สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พัก การจัดเลี้ยง และการบริการการท่องเที่ยวที่ถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน (4) A4-Ancillary Services การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ และโทรคมนาคม (5) A5-Accommodation ที่พัก ได้แก่ ที่พักแรม หรือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวใช้พักระหว่างเดินทาง ซึ่งอาจจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะของการใช้ อาทิ โรงแรม บังกะโล บ้านพักตากอากาศ เป็นต้น และ (6) A6-Activities กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่าง

ช่วงเวลาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเมื่ออยู่ในพื้นที่ (Buhalis, 2541)

จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่หนึ่งที่ยังคงวิถีชาวบ้านอันเรียบง่ายและมีกลิ่นอายของความเก่าแก่ และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากมาย อาทิ วัดขนอนหนังใหญ่ ซึ่งได้รับรางวัลจากยูเนสโก (UNESCO) ในฐานะที่หนังใหญ่เป็นการแสดงที่ควรค่าแก่การสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป และที่ได้รับการยกย่องให้เป็น 1 ใน 6 ชุมชนดีเด่นของโลกที่มีผลงานในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมเชิงนามธรรมที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี วัดโขลงสุวรรณคีรี มีจิปาละกัณฑ์สถาน ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยวนภายในรวบรวมสิ่งของ เครื่องใช้ โบราณวัตถุ และจัดแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทยวน รวมถึง ผ้าจกอันงดงาม ซึ่งเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับไทยวนที่สมบูรณ์ที่สุดในภาคตะวันตก วัดวาปีสุทธาวาส เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมทั้ง 8 ชาติพันธุ์ภายใต้การมีส่วนร่วมของ บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ได้ยึดมั่นในศาสนา ดำรงตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรม มีจุดเด่นที่การเน้นวัฒนธรรม มีการแต่งตัวของแต่ละคนที่จะนุ่งผ้าชิ้นของ 8 ชาติพันธุ์ เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมทั้ง 8 ชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งและพึ่งพาตัวเองได้ด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา (อาภารณ์ บวรเจตจรส์เลิศ, 2564; จามร ช่างมงคล, 2564)

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ยังคงประสบปัญหาหลากหลายประการ เช่น ขาดการส่งเสริมความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในลักษณะเครือข่ายเพื่อกำหนดนโยบายรวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีลักษณะรวมศูนย์ ขาดการบูรณาการด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนร่วมกันเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขาดการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานวัฒนธรรมโดยมุ่งพัฒนาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นจุดเด่น และปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว (รัศมี อ่อนปรีดา, 2558; กอปรลาภ อภัยภักดิ์, 2564)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีภูมิสำเนาในจังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่องค์กรคณะสงฆ์ วัด ชุมชน ภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 รูปหรือคน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการในสังกัดของวัดที่จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี จำนวน 7 รูป ผู้นำ/ปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนในพื้นที่ที่ตั้งของวัดที่จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี จำนวน 7 คน ผู้บริหาร/บุคลากรของหน่วยราชการที่มีพันธกิจเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี จำนวน 6 คน นักวิชาการศาสนาและนักวิชาการวัฒนธรรม จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

3.2 แบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้

แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จัดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านจุดแข็ง (Strength) ได้แก่ มีต้นทุนทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนที่เข้มแข็งและเด่นชัด มีประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีประเพณีวัฒนธรรมกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ควรค่าแก่การศึกษา มีเจ้าอาวาสและคณะผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีการสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมเป็นสำคัญ มีพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ได้มาตรฐาน และมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ด้านจุดอ่อน (Weakness) ได้แก่ พระสงฆ์บางรูปยังขาดความตระหนักรู้ในสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม พระสงฆ์บางรูปยังขาดความรู้ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บางวัดยังขาดตัวบุคคลผู้สืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น บางวัดขาดความสามารถในการบริหารจัดการการวัดให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการท่องเที่ยว บางวัดยังขาดการประชาสัมพันธ์หรือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และบางวัดขาดเงินงบประมาณที่จำเป็นต่อการพัฒนาหรือยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน

ด้านโอกาส (Opportunity) ได้แก่ กระแสความนิยมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบันทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ นโยบายของรัฐบาลให้การสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวทุกประเภทที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องมือสมัยใหม่ที่จะช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม และองค์ความรู้ต่าง ๆ ระบบสารสนเทศสมัยใหม่ที่เอื้อต่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ให้การสนับสนุนทั้งในเชิงนโยบายและภาคปฏิบัติการ องค์กรการศึกษาทุกระดับต้องการแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมตามสภาพจริงในลักษณะของแหล่งการเรียนรู้รู้นอกห้องเรียน ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีต่ำกว่าจังหวัดใกล้เคียงที่เป็นคู่แข่งทางการตลาด ความเจริญของเส้นทางคมนาคมภายในประเทศ และการสนับสนุนของประชาชนในพื้นที่ในฐานะที่เป็นช่องทางสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ด้านอุปสรรค (Threat) ได้แก่ ภาพลักษณ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดที่ถูกมองเป็นเชิงพาณิชย์มากกว่าการอนุรักษ์ สภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยในปัจจุบันซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว หน่วยงานราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวแต่ละระดับทำงานไม่สอดคล้องกัน การขยายตัวทางธุรกิจและอุตสาหกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดโคโรนาไวรัส 2019 หรือโรคโควิด 19 และแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนอย่างแท้จริง

2. กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรีพบว่า

ด้านการวางแผน (Planning) ได้แก่ แผนงานจำเป็นต้องสอดคล้องหรือสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนงานจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด แผนงานจำเป็นต้องดำเนินงานในลักษณะองค์คณะหรือในรูปแบบของคณะกรรมการที่มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน แผนงานจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมโยงแผนการท่องเที่ยวของแต่ละวัดที่อยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวเดียวกัน แผนงานจำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงานทั้งในลักษณะของแผนงานระยะสั้นและแผนงานระยะยาว และแผนงานจำเป็นต้องครอบคลุมการจัดการทั้งในส่วนของบุคลากร วัสดุ สถานที่ และงบประมาณ

ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ได้แก่ การจัดองค์กรจำเป็นต้องมีคณะกรรมการส่งเสริมระดับจังหวัดและระดับอำเภอโดยที่มีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา การจัดองค์กรจำเป็นต้องมีวางบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ประจำตำแหน่งงานครอบคลุมพื้นที่ภายในวัดหรือแหล่งท่องเที่ยว

ของวัด การจัดการจำเป็นต้องมีโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน การจัดการจำเป็นต้องให้เจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารสูงสุดหรือเป็นผู้นำสูงสุดตามโครงสร้างอย่างเป็นทางการ การจัดการจำเป็นต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ประจำในแต่ละตำแหน่งงานภายในวัดให้ชัดเจน และการจัดการต้องจำเป็นต้องจัดรูปแบบโครงสร้างให้มีความเหมาะสมกับขนาดและสายงานของวัดนั้น ๆ

ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) ได้แก่ จำเป็นต้องจัดบุคลากรให้ปฏิบัติงานตรงตามคุณสมบัติงานหรือตรงตามความถนัดหรือความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล จำเป็นต้องส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณสมบัติหรือคุณลักษณะทางศีลธรรมเป็นอันดับแรกโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรฝ่ายบรรพชิต สามารถจัดจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาปฏิบัติงานการท่องเที่ยวในลักษณะบุคลากรประจำได้ บุคลากรฝ่ายคฤหัสถ์ควรเป็นบุคคลหรือประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการธำรงรักษาให้บุคลากรที่มีคุณภาพ บุคลากรประเภทจิตอาสาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการสรรหาบุคลากรประเภทที่ไม่ได้อยู่ประจำ และจำเป็นต้องขอรับการสนับสนุนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจากหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ การท่องเที่ยว และวัฒนธรรม

ด้านการอำนวยการ (Directing) ได้แก่ จำเป็นต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ จำเป็นต้องบำรุงขวัญและกำลังใจกับผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทั้งหมด จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วัฒนธรรมให้มากกว่าการทำธุรกิจ จำเป็นต้องบริหารความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง จำเป็นต้องสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินงานตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ และจำเป็นต้องมีคณะกรรมการอำนวยการหรือคณะทำงานโดยมีเจ้าอาวาสของวัดเป็นประธาน

ด้านการกำกับดูแล (Controlling) ได้แก่ จำเป็นต้องกำกับดูแลให้ถูกต้องตามประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องกำกับดูแลในสายการบังคับบัญชาหรือในแผนงานตามโครงสร้างองค์กรที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องกำกับดูแลหรือตรวจตราการปฏิบัติงานให้สัมฤทธิ์ผลตรงตามแผนงานที่ได้วางไว้ จำเป็นต้องกำกับดูแลโดยติดตามเป็นระยะเพื่อป้องกันความผิดพลาดหรือแก้ไขปัญหาได้ทันการณ์ และจำเป็นต้องกำกับดูแลการให้บริการกับนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย

3. รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี

ใช้ความโบราณ เป็นพื้นฐานของอนาคต คือ ใช้ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว พร้อมกับใช้หลักการ ประสานธรรม นำไปสู่เป้าหมาย โดยหลักการในที่นี้ คือ หลักการบริหารจัดการตามหลัก POSDC ที่มีการวางแผนที่ดี มีการจัดองค์กรที่ดี มีการจัดบุคลากรที่มีคุณภาพ มีการอำนวยการที่ดี และมีการกำกับดูแลที่ดี และหลักธรรมในที่นี้ คือ หลักอิทธิบาทธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมแห่งความสำเร็จ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา หรือมีใจรัก พากเพียรทำ ตามตรวจสอบ และรอบคอบแก้ไข และนำสู่เป้าหมายในที่นี้ คือ เป้าหมายความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด โดยเชิดชูจุดแข็ง (S) กำจัดจุดอ่อน (W) ฉกฉวยโอกาส (O) และหลีกเลี่ยงอุปสรรค (T) ในเชิงพื้นที่ มุ่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวครบทุกองค์ประกอบ (6 As) คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ได้แก่ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นวัตถุมาน่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การใช้พิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมศิลปวัตถุและโบราณวัตถุมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การใช้พุทธศิลป์และศาสนสถานในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การใช้ประวัติศาสตร์ อารยธรรม และแหล่งโบราณคดีมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การใช้ผลงานที่ได้รับการยกย่องและรางวัลมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การใช้ตลาดวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และการใช้อำนาจเหนือธรรมชาติของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ได้แก่ การจัดป้ายบอกเส้นทางเดินรถที่เชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงชนบท และทางหลวงท้องถิ่น การจัดป้ายบอกช่องทางการเดินรถเข้าออกอย่างเป็นระเบียบ การจัดจุดจอดรถขนส่งสาธารณะและรถโดยสารสาธารณะไว้บริการ การจัดทำแผนผังเส้นทางการเดินชมศาสนสถานหรือแหล่งท่องเที่ยวของวัดให้ชัดเจน การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเข้าถึงศาสนสถานหรือแหล่งท่องเที่ยวของวัดผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์คโดยใช้ QR Code ,You tube หรือ Smart phone การจัดซ่อมแซมและบำรุงรักษากันนที่ใช้ในการจราจรเข้าออกให้อยู่ในสภาพดี การจัดบุคลากรไว้ดูแลและจัดระเบียบการเดินรถและที่จอดรถ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเดินทางโดยจัดเป็นแผนที่เส้นทางการเดินรถไว้ในเว็บเพจของวัด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ได้แก่ อำนวยความสะดวกทั้งในลักษณะการกุศลหรือรับบริจาคตามกำลังศรัทธา อำนวยความสะดวกโดยจัดให้ห้องน้ำห้องสุขาสะอาดและถูกสุขอนามัย ความสะดวกโดยจัดให้มีคฤศเทศก์ทั้งในระบบบุคคลและระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีจุดถ่ายภาพหรือจุดชมวิที่มี ความสวยงามและบรรยากาศร่มรื่น ความสะดวกโดยจัดให้มีร้านค้าอาหาร เครื่องดื่ม และจำหน่ายของที่ระลึก และอำนวยความสะดวกโดยจัดป้ายประชาสัมพันธ์หรือ

ผังแสดงข้อมูลพื้นฐานภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือบริการไว้ในเพจของวัด ด้านการให้บริการ (Ancillary services) ได้แก่ จัดให้มีระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์สถานของวัด จัดให้มีบริการเครื่องแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับการเข้าชมศาสนสถาน จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จัดให้มีบริการรักษาความปลอดภัยโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและ จัดให้มีหน่วยปฐมพยาบาลและกู้ชีพ จัดให้มีระบบป้องกันอัคคีภัยและดับเพลิงที่มีมาตรฐาน และจัดให้มีระบบขนส่งบริการนักท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว ด้านที่พัก (Accommodation) ได้แก่ จัดบริการการท่องเที่ยวโดยไม่มีที่พักแรมภายในวัดโดยติดต่อประสานงานกับที่พักหรือรีสอร์ทในพื้นที่ชุมชน จัดอนุเคราะห์ที่พักในวัดแต่นอกเขตสังฆาวาสและแยกเขตชายหญิงไว้อย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้กับชุมชนหรือชาวบ้านทำที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ เปิดโอกาสให้กับผู้ประกอบการโรงแรม รีสอร์ท หรือธุรกิจที่พักในพื้นที่ และจัดบริการเพียงที่พักชั่วคราวหรือห้องพักรับรองนักท่องเที่ยว และด้านกิจกรรม (Activities) ได้แก่ จัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้านการตลาดควบคู่กับการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม จัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับชุมชนหรือเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยว จัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงความถูกต้องตามจารีต ศีลธรรม และสถานภาพของวัด จัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทางโดยไม่ผิดจารีต และจัดกิจกรรมบริการทางวิชาการรองรับการศึกษาดูงานของนักเรียนนักศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรีพบว่า มีจุดแข็ง ได้แก่ มีต้นทุนทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนที่เข้มแข็งและเด่นชัด มีจุดอ่อน ได้แก่ พระสงฆ์บางรูปยังขาดความรู้ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีโอกาส ได้แก่ กระแสความนิยมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในคปัจจุบันทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีอุปสรรค ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยใน แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี มีบริบทของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่วัดในจังหวัดราชบุรี จำเป็นต้องใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาเพื่อนำสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด โดยเชิดชูจุดแข็ง (S) กำจัดจุดอ่อน (W) ฉกฉวยโอกาส (O) และหลีกเลี่ยงอุปสรรค (T) ในเชิงพื้นที่ ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ จริยา มหายศนันท์ (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” และยังสอดคล้องกับ สมศักดิ์ คล้ายสังข์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเยาวราช ศึกษากรณี : เทศกาลกิน

เจ” และยังสอดคล้องกับที่ พระครูสมุห์วัลลภ จตสวโร (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการตามหลักพุทธธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของการบริหารงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีทักษะความรู้ ความสามารถ ขาดการจัดแผนและตัวชี้วัดการพัฒนางานสาธารณูปการ และขาดบุคลากรที่มีทักษะองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม การก่อสร้างและการบูรณะและปฏิสังขรณ์ การพัฒนาวัด การดูแลรักษาสาธารณูปการของวัด

2. กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านการวางแผน ได้แก่ การจัดทำแผนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ด้านการจัดองค์กร ได้แก่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ประจำในแต่ละตำแหน่งงานภายในวัดให้ชัดเจนโดยวางบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ประจำตำแหน่งงานครอบคลุมพื้นที่ภายในวัดหรือแหล่งท่องเที่ยวของวัด ด้านการจัดบุคลากร ได้แก่ บุคลากรฝ่ายคฤหัสถ์ควรเป็นบุคคลหรือประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ด้านการอำนวยการ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในทุกกรณี และด้านการกำกับดูแล ได้แก่ การหมั่นตรวจตราการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้ เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการตามหลัก POSDC ที่มีการวางแผนที่ดี มีการจัดองค์กรที่ดี มีการจัดบุคลากรที่มีคุณภาพ มีการอำนวยการที่ดี และมีการกำกับดูแลที่ดี ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี มีการกิจ 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การกำกับดูแล (Controlling) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคลากรของวัด โดยอาศัยศาสตร์และศิลป์และอาศัยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ นั่นเอง ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระมหาสมชาย สุธาโณ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9” และยังสอดคล้องกับที่ ญนรงค์ จันทรมณี (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการกิจการสาธารณะด้วยหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” และยังสอดคล้องกับที่ บุญธดา กรณีสถิต (2548) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์รูปแบบการบริหารเชิงพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผน Planning เป็นการเตรียมการให้ได้บุคลากรใหม่เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารต้องมีจิตตะมีความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจใส่ฝักใฝ่ ด้านการจัดองค์กร Organizing เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการบรรจุแต่งตั้งหลังจากที่ได้คัดเลือกบุคลากรได้แล้ว มอบหมายหน้าที่

การงานให้ปฏิบัติตามความเหมาะสม ด้านการบริหารบุคคล Staffing คือการประชุมสัมมนา เป็นการเพิ่มพูน ปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงาน การเสริมสร้างศักยภาพการทำงานของครูทันกับโลกปัจจุบัน ด้านการอำนวยการ Directing ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่สำคัญเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย ด้านการควบคุม Controlling ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกำกับดูแลกฎระเบียบ ตรวจสอบการปฏิบัติงาน แก้ไขการทำงานที่มีข้อบกพร่อง

3. รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรีพบว่า เป็นรูปแบบของการดึงบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชนกลับมาให้เหมือนดังเช่นในอดีต โดยใช้ความโบราณ เป็นพื้นฐานของอนาคต การจัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้านการตลาดควบคู่กับการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม จัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับชุมชนหรือเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ กัลยรัศมี ทิณรัตน์และคณะ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษากองทุนตำบลลุมพิน อำเภอภูเขียว จังหวัดกาฬสินธุ์” และยังสอดคล้องกับที่ อรทัย เลิศวรรณวิทย์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างและจัดการอัตลักษณ์สำหรับชนบทไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” และยังสอดคล้องกับที่ พรศิริ วิรุณพันธ์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา: วัดพระธาตุเรืองรอง” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหา คืออำนาจความสะดวกในการค้นหาปัญหามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันคือ อำนาจความสะดวกในการวางแผนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกันคือ ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมปฏิบัติงานมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อกำหนดแผนงานร่วมกันคือ เพื่อบริหารกฎระเบียบของกิจกรรมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลคืออำนาจความสะดวกและให้การสนับสนุนต่าง ๆ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรให้มีการจัดทำสถานที่จอดรถเพิ่มเติมจากเดิม ด้านกิจกรรมในการท่องเที่ยว ควรให้มีการจัดกิจกรรมถวายสังฆทานให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการจะถวายสังฆทานและรดน้ำมนต์ ด้านสวัสดิการและความปลอดภัย ควรมีการจัดเวรยามหรือ อปพร. เพิ่มความปลอดภัยและให้บริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น ด้านการบริหารจัดการ ควรมีการจัดให้มีการประชุมชาวบ้านอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดที่ยั่งยืน

การตลาด 6 P
Product - Price - Place - Promote - People - Public Relations

ด้านอื่นๆ - ความพอใจ
Planning
ด้านการวางแผน
Attractions
ด้านสิ่งดึงดูดใจ
Accessibility
ด้านการเข้าถึง
Organizing
ด้านการจัดการองค์การ
ด้านวิริยะ - ความเพียร
Staffing
ด้านการจัดบุคลากร
Ancillary services
ด้านการให้บริการ
Accommodation
ด้านที่พัก
Controlling
ด้านการกำกับดูแล
ด้านมีเสถียรภาพ - ความโปร่งใส
Directing
ด้านการดำเนินงาน

Culture
วัฒนธรรม
หรือเอกลักษณ์
โดดเด่นในวัด

Community = บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ภาคีเครือข่าย (ภาครัฐ + ภาคเอกชน)

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

แสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี คือ “2C - 6As - 3M Model” มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

C = Community (ชุมชน) คือ ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับชุมชนตามหลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) จะต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน ชาวบ้านให้มาร่วมปรึกษาหารือ วางแผนจัดกิจกรรมตลอดผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมเป็นเครือข่าย

C = Culture (วัฒนธรรม) คือ ทุนวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ อาหาร การแต่งกาย การแสดง การละเล่นพื้นบ้าน และอื่น ๆ

6As = องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) (2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) (3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) (4) การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) (5) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations) และ (6) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

M = Management (การจัดการ) คือ การจัดการบริหารองค์กร การจัดระเบียบการทำงานในวัดให้เป็นระบบระเบียบ ใช้หลักการบริหาร ประกอบด้วย P = Planning การวางแผน O = organizing การจัดองค์กร S = Staffing การบริหารบุคลากร D = Directing การอำนวยการ C = Controlling การกำกับดูแล

M = Moral (ศีลธรรม) คือ หลักศีลธรรมที่นำมาใช้ในการทำงานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวัด คือ อิทธิบาท 4 แปลว่า บาทแห่งความสำเร็จ สิ่งซึ่งมีคุณธรรม ให้บรรลุความถึงสิ่งที่ประสงค์ให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น เสียสละทำงานในสิ่งที่รักด้วยความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียรในสิ่งนั้น เป็นผู้มีความเพียรพยายามค้นหา แสวงหาความรู้หลายประการ จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่ทอดทิ้ง วิมังสา หมายถึง หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไข

M = (Marketing) คือ กลยุทธ์การตลาด 6 P เป็นการวางแผนการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวัด ประกอบด้วย (1) Product (ผลิตภัณฑ์) (2) Price (ราคา)

(3) Place (สถานที่) (4) Promotion (ส่งเสริมการตลาด) (5) People (ประชาชน) (6) Public Relation (การประชาสัมพันธ์)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรจัดตั้งหน่วยงาน เพื่อดูแลการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดเป็นการเฉพาะ โดยให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณประจำปี ผ่านทางหน่วยงานใหม่ที่ตั้งขึ้นมานี้

2. รัฐบาลควรมีนโยบายในการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดยิ่งขึ้น โดยงดการเก็บภาษีทุกประเภทในพื้นที่วัด หรือในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญกับเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

2. วัดที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรใช้การประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและสอดคล้องกับยุคสมัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดไทยในภูมิภาคอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

กอปปรลาภ อภัยภักดี. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสังคหวัตถุ 4. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 4(1), 80-87.

กัลยรัตน์ ทิณรัตน์และคณะ. (2557). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากองคก่องดำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (รายงานการวิจัย). กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตกาญจนบุรี.

จริยา มหายศนันท์. (2558). การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- จามร ช่างมงคล. (2564). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการงานสาธารณูปการของวัดเวฬุวนาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 10-19.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2548). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- ณรงค์ จันทน์ศรี. (2558). *การพัฒนาการบริหารจัดการกิจการสาธารณะด้วยหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุณรดา กรรณสูตร. (2558). *การประยุกต์รูปแบบการบริหารเชิงพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรศิริ วิรุณพันธ์. (2551). *การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : วัดพระธาตุเรืองรอง* (รายงานการวิจัย). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- พระครูสมุห์วัลลภ จตสวโร. (2558). *การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการตามหลักพุทธธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย สุขาวโน. (2558). *การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัศมี อ่อนปรีดา. (2558). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2540). *ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

- สมศักดิ์ คล้ายสังข์. (2549). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่าน
เยาวราช ศักยภาพ : เทศการกินเจ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนสุนันทา.
- สามารถ จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง. (2541). การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิ
ปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- อรรถัย เลิศวรรณวิทย์. (2556). แนวทางการสร้างและจัดการอัตลักษณ์สำหรับชนมไทยเพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต.
- อาภารัตน์ บรรเจิดจรัสเลิศ. (2564). การจัดการงานสาธารณตามแนวพระพุทธศาสนา ของ
องค์กรการกุศลในจังหวัดราชบุรี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 4(1), 1-
9.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination in the Future.
Tourism Management, 1(21), 97-116.

CREMATION BOOKS AND THE CHANGES IN THE THAI
SOUTHERNERS' EMOTIONS AND DREAMS OF HOPE,
1910S - 2010S*

หนังสือแฉงานศพกับความแปรเปลี่ยนของอารมณ์ความรู้สึกและความใฝ่ฝัน
ของคนภาคใต้ ประเทศไทย ทศวรรษ 2460 – 2550

Pornchai Nakseethong

พรชัย นาคสีทอง

Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

E-mail: 1011nakorn@gmail.com

Abstract

The objective of this research was to study and analyze the cremation or funeral books of the Southern region from 1910s – 2010s, using a study based on the historical approach.

The results showed that the cremation books of the southern local societies from 1910s-2010s, were neither about presenting biographical information of the deceased nor providing historical evidence. But it was important in terms of the area of thinking, emotions, feelings and dreams of hope which was related to the social, economic, political, and cultural context. Therefore, the cremation books of the southern local societies revealed the variation of emotions and dreams of the people in the south, which can be divided into 4 phases. the first period from 1917 to early 1947, the cremation volumes in southern societies reveal economic, social, and political changes connected directly with the modern state. The southerners importantly adapted to be knowledgeable and skillful in becoming “mechanisms of modern bureaucracy.” This adaptation penetrated deeply into the value system and the meaning of life for local people, linking their identity to the modern Thai state. The second period from the mid-1947 to

*Received July 30, 2021; Revised August 1, 2021; Accepted August 2, 2021

1967 was an era of making a “pattern” of pride in personal success and economic status. It represented the position of a progressive and successful life as a model for the next generation to follow. The third period from 1977 to 1987 presents the life-path highlighting the background of “country folk – rural people” but ones who could serve under the crown or attend to the modern production system. The last period started in 1997 and continues to the present. Here the cremation books are not only a meaningful space of the deceased, but they also become a space for the expression of honor, dignity, and positioning of those yet “living.”

Keywords: Cremation Volumes; Emotional History; Local History

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หนังสือแจกงานศพของภาคใต้ ทศวรรษ 2460 ถึงทศวรรษ 2550 โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาตามแนวพินิจทางประวัติศาสตร์ (Historical approach)

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแจกงานศพของสังคมท้องถิ่นใต้ ทศวรรษ 2460 - 2550 เป็นการนำเสนอข้อมูลชีวประวัติบุคคลของผู้เสียชีวิตหรือไม่ใช่แค่เป็นเพียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงข้อสนเทศเท่านั้น หากแต่มีความสำคัญในแง่ที่เป็นพื้นที่ของความคิด อารมณ์ความรู้สึกและความไฝฝันซึ่งสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และระบบวัฒนธรรม ฉะนั้น หนังสือแจกงานศพของสังคมภาคใต้จึงเผยให้เห็นความแปรเปลี่ยนของอารมณ์ความรู้สึกและความไฝฝันของคนภาคใต้ ออกได้เป็น 4 ระยะ กล่าวคือ ระยะแรก ช่วงแรก ทศวรรษ 2460 ถึงต้นทศวรรษ 2490 ช่วงแรกเป็น “กลไกของระบอบราชการสมัยใหม่” มีผลซึมลึกเข้าไปสู่ระบบคุณค่าและความหมายของชีวิตผู้คนในสังคมท้องถิ่นให้อยู่เริ่มเชื่อมโยงตัวตนกับรัฐไทยสมัยใหม่ที่ก่อกำเนิดขึ้น ระยะต่อมา กลางทศวรรษ 2490 – 2510 เป็นยุคแห่งการสร้าง “แบบแผน” ความภาคภูมิใจต่อความสำเร็จของบุคคลในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและหน้าที่การงาน ระยะที่ 3 ทศวรรษ 2520 – 2530 การนำเสนอเส้นทางเดินชีวิตเน้นให้เห็นพื้นเพความเป็น “คนบ้านนอก-ชนบท” แต่สามารถเข้าสู่ระบอบราชการและระบบการผลิตสมัยใหม่จนประสบความสำเร็จ และช่วงปัจจุบัน นับตั้งแต่ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา หนังสือแจกงานศพไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ความหมายของคนตายเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นพื้นที่ของการแสดงออกเกียรติศักดิ์ศรี และการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของ “คนเป็น” ด้วย

คำสำคัญ: หนังสือแจกงานศพ; ประวัติศาสตร์อารมณ์ความรู้สึก; ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

Introduction

The “Cremation Volumes” is highly valuable literature for studying emotions and ambitions. Because it has recorded what has been “crystallized” of the path of a person's life one that is closely related to the changing conditions of society. Therefore, the “Cremation Volumes” is important in many aspects especially as a historical evidence that scholars bring information to study in various dimensions. As the opinion of Ichii Yoneo, a Japanese scholar who is interested in using this type of document as a historical document “Full of information of immense value”. (Yoneo, 1989) It is important in this respect is confirmed by the information contained in Anthropological resources: A Guide to archival library, and museum collections (Dutton, 1999), and the results of studies by Japanese scholars using information in autobiographical and journal sections from the funeral handout as the information for academic presentations. (Sattayanurak, 2013)

Even the Cremation Volumes had such value and importance, but if considering from the academic circle of the humanities and social sciences, they found that groups interested in studying Cremation Volumes in the early days concentrated in the field of library science education. The groups who were only interested in funeral handout were as a resource or information for specific studies only. Until 2007, Thai society paid attention and importance to Cremation Volumes both in terms of value and worth until being recognized by the social circle, leading to education, collecting, accepting donations, including becoming the main policy of relevant agencies in the public sector, private sector, temples, and local organizations as it could be seen in the form of academic seminars, collected and stored books distributed into categories or set up a room for a specific funeral distribution. This phenomenon was considered an important “turning point” in the study of Cremation Volumes. Because in addition to the spiritual value and “things” used as part of funeral traditions or only important as a source of information/imagination. But Cremation Volumes become the “text” for understanding and explaining social change especially with understanding the dynamics of people's emotions, feelings, and dreams of hope in society.

The consideration of issues “emotions”, today turn to the consideration that feelings are not just a matter of natural emotion or reaction and it is not a universal human characteristic. Rather, feelings and expressions in which emotion are governed by the economic context, society, culture, and politics in each era or in other words, the feelings and expressions of emotion have a social dimension, a time dimension, and a historical dimension. Therefore, trying to understand the emotions and ambitions crystallized through Cremation Volumes is not just for understanding the past but can be used to explain and understand the current social phenomenon more clearly such as the same of choosing studies for "The funeral handout of the local society in the south" too.

For this reason, the Southern funeral handout took place in the same time as it happened in Bangkok and this operation continues to this day. Therefore, the study and analysis of the Cremation Volumes distributed in the southern region from 1910s – 2010s to understand the variations in emotions, feelings, and dreams of hope of the people in the south that occurred and persisted in each era. It will help to understand the daily operations of the southern society in each era. And it will help to explain the possibility and be able to understand the phenomena that occur in the present southern society more clearly.

Research Objectives

To study and analyze the Cremation Volumes in the south from 1910s – 2010s with an emphasis on understanding the variations of emotions, feelings, and dream of hope

Methodology

This study used a historical approach with an aim to analyze the Cremation Volumes of the southern region from 1910s-2010s as a space of thought and emotionally crystallized areas and dreams of hope along with considering the economic, social, and political contexts of local society in the south based on two main groups of evidence:

1. The text and preliminary data that were the main analytical unit such as the Southern Cremation Volumes from 1910s – 2010s.
2. The secondary documents related to the social, economic, political, and historical development contexts in the south in the form of academic papers, researches, thesis, books, and articles.

Results

The data from a study of local Cremation Volumes in the south pointed out that under the conditions of the system of relations between the central state and the local society of the south since the decade of 1897 that carried out through the centralization of the powers of the modern bureaucracy modern education and socio-economic changes show that the custom of publishing books for funeral occasions, which is traditionally practiced among elites in Phra Nakhon (Bangkok) area, it has expanded into a network of “...a noble class...” (Prince Damrong Rajanubhab, 1917) In the southern local society at the latest in the decade of 1917 and it appeared before the printing business in the southern region which occurred in Songkhla around 1926 (Saengthong, 2020) reflected the social ties between the local people and the central that arose during that time.

The characteristics of Cremation Volumes in southern societies from 1910s to the early 1940s showed that the Cremation Volumes in Southern societies that were published by those involved and had connections in Bangkok, there was no story about the deceased appeared. The content that had been published focus on stories, practices, dhamma principles, teachings, and manuals in Buddhism such as the Cognitive Semantics, Translated Praying, , Brahnavihara Dharma (Holy abiding) lectures, Chaturaraksa Preaching, Dhamma Sermon, Sanghipariyaya, Argariyavinaya, whereas funeral books those were social stories or local developments taken the content or tried to link the story to explain the relationship of the south with the nation-state or local stories in the south as part of the nation state, such as the story "The Legend of Phra That Mueang Nakhon Si Thammarat, composed as a prayer poem", the story "History of Phra Rattanathatchamuni, Wat Tha Pho",

the story of title "Memorabilia of Nakhon Si Thammarat Province", the story of title "The Report on Education and Religion Management and Poetry of Chao Khun Phra Rattanathatchamuni", titled "History and Dhamma Practices of Phraya Sophon Phatthalung", "Chronicle of Songkhla City", etc., which contained content in this mentioned manner, as a part, it had contributed to the concept or covered the clarification of the idea of life as a result of the Thai nation state and Buddhism to the local society in the south. Later, when the printing business that originated in the southern region since the early 1920s, it played an important role in the transformation of ideas and concepts of knowledge which made certain types of knowledge especially knowledge of astrology, textbooks of traditional medicine, witchcraft, and other knowledge which at one time was limited to a specific group of people was no longer limited. But it was distributed to the public through Cremation Volumes, everyone possible to have access to such knowledge sets, such as "hoops and legends", " pharmacopoeia", "family textbooks". These knowledge have become public knowledge that can be accessed by literate people without purchasing power. In this meaning, the modernization of the educated group of people with access to printing technology allows ordinary people to present. (Raynolds, 2007) The spread of modern education and printing technology has played an important role in shaping the historical worldview. (Nuchpiam,T.,2009) As the data showed, Cremation Volumes in Southern local societies operated and published by local printing houses began to emerge briefly on the deceased's history, national origin, and family members. As an example in the history of Phrakhru Hemchetiyanurak, (Phra Samuh Dang,1936) who said, "...Previously used name, Rong Kim, nicknamed Wutthingkaro, is the third child of Mr. Yokchin and Mrs. Kua Watthana, who had brothers and sisters of the same mother 4 people, namely Mr. Hud, Mrs. Neo, Phra Kru Hemchetiyanurak, Mrs. Jiu, the former residence of Tha Wang..." (Phra Samuh Dang,1936)

The history and life paths of the deceased through the Cremation Volumes from 1910s to early 1940s showed that they were born and raised through life spans from the 1837, which were subject to under the old

traditions and traditions of education. And more importantly, this group of people had become a “state mechanisms” (bureaucracy) that contributed to the localization of the state (modern nation) while creating a new emotion among these groups. That was the emotion that they had the ability and potential to participate in the creating of the state and being part of the Thai nation-state. Therefore, it was responsible for "...to help each other to help the nation, religion, monarch..." (Kosaikanon, 1933), For this reason, although the main content was the doctrine, moral and ethical principles, at the same time, these materials are taught within context and in accordance with the times as saying “...Buddhism is taught from the legal cases up to the moral cases respectively...” (Prince Phramahasamanachao Kromphraya Vajirananavarorasa, 1924), along with emphasizing the role, the story of the way of life of the local people who are part of the Thai state.

The data from the Cremation Volumes in Southern local societies since the mid 1940s-1960s showed that changes in the system of central and local relations were made through the system, bureaucracy, regulations, and thoughts, feelings of "Thai nationalism" and "Thainess" to create patriotism sacrifice for the nation and acting for the nation contributing to the local mood. The content to be published thus appears the story. But at the same time, there were also a number of Cremation Volumes with local stories or brought a poem or a local literature/accent/local language that used to be popular including the introduction of fiction/opus written/authored by local people or brought the poems written by the deceased to be published for funeral distribution, such as "History of Mahavajiravudh School at Wat Matchimawat", "Respect and Humility of the Southern People", "Khemkanusorn", "Collective Proverbs". "Treasures of good people in poetry" "Book of gratitude and poetry" "Nareelak and correspondence of interactive poems" "Suthikarma Jataka" "Su-ngai Padi poems and poems of Nakhon Si Thammarat people" "My story" "Wiwittawan Malai" "Wan Angkan Story", "Anagatang Poems", etc.

The data from the Cremation Volumes of southern societies in the midst from 1940s-1960s showed that the deceased during this period were born,

then grew up and lived since from 1860s, therefore, the worldview of people under the modern education system began to expand since the early 1890s and more increased, when a local school was established by inviting monks to establish a Thai school in the temple. (Phra Dhammavarodom, 1931) In this reason, people entered into the new education system have emerged as "occupation of civil servants" and when most of the civil servants were people in the southern region, the changes in life thus became "a model" and showed "success" or "looks" that the family and local society were "proud of" and were considered worthy of "commendation" both as an individual (deceased) and family or may be called "lessons of life" of society at that time.

The Cremation Volumes of local southern societies in the mid 1940s–1960s were thus a space for public expressions of honor or identity and most importantly, it showed the emergence of a new class and the change of mood, feelings, and aspirations in a new way in southern society, while creating a "southern life" that was connected to the nation and Thainess.

The attractiveness and character of Cremation Volumes in the southern local society as they entered from 1970s-1980s that was regarded as “the era of diversity of Cremation Volumes”, as was the case with the distributed Cremation Volumes in the center. The point and importance of presenting the lives of the deceased in these two decades of southern Cremation Volumes suggested that this group thrived under the capitalist economic and social structure, therefore, the distinction was to present such as "models", "success", the pace of "Pride" of life that had continued since 1960s and the creation of memories of the deceased included showed the relationship in a new way of fostering that based on economic benefits rather than the traditional patronage system that prevailed in southern local societies in the form of Cremation Volumes that appeared in the mid 1940s – 1960s.

Most importantly, the distinguishing feature of the Cremation Volumes from 1970s-1980s was the death history, although they were considered elites who had a relationship with urban society, but the presentation of the history emphasized the background of "country side-rural people" (be successful one) with a picture of the emotional bonds in the family. The kinship and

relationship related to the temples and religions and created the pride in “southern identity” driven more prominently than the previous period.

The Cremation Volumes in southern local societies from 1970s – 1980s indicated that half of the deceased had been involved in the publishing of Cremation Volumes or were involved in the preparation of important occasions. Thus, the expression of the emotions and criteria that should be felt embedded in the Cremation Volumes from 1970s-1980s emphasized the success, the pride and the lessons of life as “southernism”, establishing knowledge of local history and the presentation of a social ideology of southern local society based on the weaving of foundation “This southern countryside is beautiful” along with creating a new sense of locality.

The Cremation Volumes in southern local society since 1990s, it had been shown that in addition to talking about the story of the deceased as a common feature of Cremation Volumes, whatever emerged during this decade was the diversity of people and the transition from “dead” to “living” areas, and under the changes of socio-economic in the last two decades. The Cremation Volumes illustrated the emotions and ambitions associated with the ideology of the era during which the deceased/publisher lived along with the incorporating social ideals into everyday practice such as “No Drinking, Smoking”, “Living in a Life of Self-sufficiency”, “Self-sacrificing and Volunteer Spirit”, “Nature-loving, Care for the Environment”, “A Sense of Patriotism”, “Care for Local Wisdom” and ideology that emphasized the virtues according to the obligations and responsibility and the most importance was in these two decades as an expression of the honor and placement of the social place of “the living” inserted in the definition of “the dead”.

It also could be said that the Cremation Volumes of local communities in southern of Thailand from 1910s – 2010s were not only historical evidence that provided information about the life history and experiences of the deceased, details of daily life, social behavior of the deceased or bound relationship when the deceased was still alive. But also it showed that as a space of thought and a crystallized space of emotions and aspirations in relation to the social, economic, political, and cultural context. The

Cremation Volumes of southern society revealed the variations of emotions and aspirations of southern people at various levels. From individuals, families, local communities, nations, and religions, which showed the variation of moods and aspirations of local society in the south, it could be divided into four stages, namely:

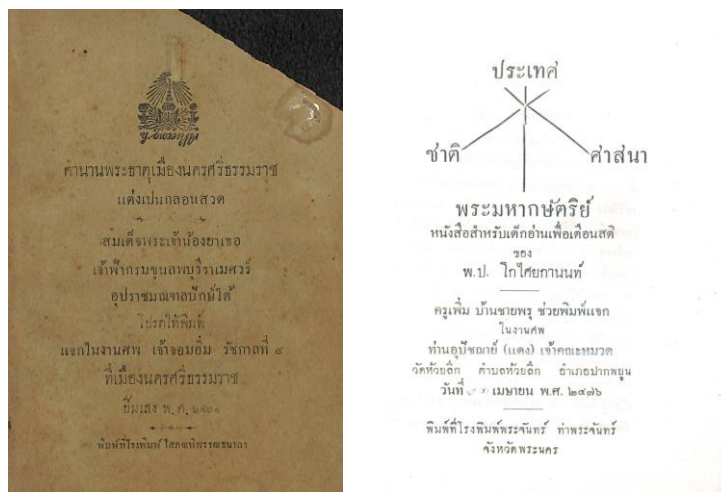

Figure 1 Funeral books during 1918 and 1933

Phase 1: The first period from 1917 to early 1947, the context changes of economic, society, and politics that resulted from the restructuring of the modern bureaucratic state and its association with the new bureaucratic state as the “mechanism” of the modern bureaucratic state had deeply penetrated into the system of values and meanings of people's lives in the local society to be under the same emotion or it was a period of synchronization and association of national-state emotions and aspirations with local consciousness.

The Cremation Volumes in the early phrase showed that the awareness of participating in the modern state was so embedded in emotions that they chose to show in the final moments of the people. The transition from state to modern state was not merely a physical or economic transformation. But it had a profound effect on the value system and the meaning of having/living.

Phase 2: The second period from the mid-1947 to 1967. The continuation of this same set of emotions created a proud “pattern” for a

person's success in creating a model economic position and job that the next generation should follow for progress and success in life, including the emotion of creating "the Southern Life" that connected the homogeneity of southern locality with Thainess.

The pattern of expression of empathy appeared in several dimensions: **the first dimension**, the empathy in personal life, which had to fight, struggle, dream through many obstacles whether it was being orphaned, poverty or difficult to find a way of life. But with the determination to achieve success in the way that the state had refined; **the second dimension**, the sense of family life which was a success that was not just a simple family life. It was a great pride in the lives of parents who have sent their children/grandchildren to study until graduation and family life would focus on love, caring for one another, which was the dimension of "love" that the state had emphasized through education and media expanding more. **The third dimension, the feeling of being connected/joined to the homogeneity of southern locality and Thainess.** Being part of the "Thai nation" has become the standard of feelings that the deceased shared in Cremation Volumes along with expressing a feeling of locality in the south connected to the central Thai state which was clearly expressed in choosing to print literature or stories in Thai with a local southern accent which showed the blending of locality under the central standard Thai that paid an important role in giving space to content that emphasized the status as "local region" and "southern people", which is the starting point for the formation and becoming a local identity in the next decade and **the fourth dimension**, as the sense of unity was common emotions and criteria that should be felt towards the nation and religion which was a combination of various dimensions, whether it was a personal life dimension, family life and the feeling of being connected or connected with the homogeneity of southern locality and Thainess. All dimensions were harmonized under the emotion of loyalty to the nation and demonstrated the criteria that ordinary people should felt about the nation and the national religion.

3rd Phase: The third period from 1977 to 1987. The presentation of the life path which emphasized the background of "countryside people - rural people" , it was able to enter the government system and the modern production system until successful in life as "Being a southerner" led to pride in "southernness" and "This southern countryside is beautiful" feeling of pride. The feeling of love and connection with the local society in the south appeared until the end of his life.

The Cremation Volumes during this period expressed the emotional bounding and creating a new feeling of the locality that pinned the deceased as a social role model and a lesson of life for the people in the local society. Because no matter how successful they were, they still felt loved and connected with the local society until the day they died that would be passed on to the deceased in the Cremation Volumes in later.

Phase 4: the last period started in 1997 and continues to the present. the Cremation Volumes were not only the area of the deceased, but also they had become a space for the expression of honor, dignity, and placement of "the living", it meant a new set of emotions which was the ultimate goal of life such giving the appreciate success and the association with royal power and system of insignia that the King has bestowed.

The presentation need of the deceased life was an example to society still exists, but the people in the southern region had developed in the past, the relationship of the people in the south was more harmonious with the state. The change in the deceased's life-model was to value the success of owning/living a personal life with appropriate state-required behaviors, such as no smoking, not drinking, health care, etc, which had been seriously emphasized in Cremation Volumes since the decade of 1970, was the high value of being associated with the royal powers of His Majesty King Rama IX through system of insignia and through the honor system bestowed by the monarchy, such as the funeral service to government officials giving people the opportunity to admire His Majesty's prestige. As a result, it showed that in the distribution of funeral handout that emphasized one of the deceased's lifetimes. Having the opportunity to meet or attend to receive an

award/honor plaque from His Majesty the King or the royal family was the greatest honor in one's life and family. This also included a funeral handout of a deceased monk that emphasized the honor of receiving a cremation.

Body of Knowledge

The knowledge gained from the research is Funeral giveaways record stories, narratives, experiences, memories, and the content they appear thereby expressing one's self, role model, success, pride. and feeling economic, social, political and cultural changes The time and history dimensions are divided into the first period, the 1917s to the early 1947s, the second period, the mid-1990s - 1967s, the third period, the mid-1990s - 1967s, the current period, since the 1997 decade onwards, which can be presented as a diagram as follows:

Figure 2 Cognitive Diagram

Conclusion

It is important and necessary to understand the dynamics of emotions, feelings, and aspirations of people in society of each era. The various eruptions today are due to variations in moods and different aspirations. Therefore, in the midst of the changes that occur in the local society in the

south. This research is hoped that this new knowledge in the study of emotional history will help explain the possibilities and understand the phenomena that occurred in the present southern society more clearly.

Meanwhile, the hope that follows from this research article is that it needs to open up the debate about "Southern people" to be more extensive to create understanding "Southernness", that is not a stereotype and wants to discuss and enhance knowledge within the framework of emotional history. Because the study of "emotions, feelings, and touches" in the social sciences, humanities in Thai society is still in the early stages. Studying through the use of local Cremation Volumes is one way of opening up a space for studying emotional history and as a guideline for further study of other types of documents.

References

- Dutton, L. S. (1999). *Anthropological Resources: A Guide to Archival Library, and Museum Collections*. New York: Garland.
- Kosaikanon, P. D. (1933). *Country, Nation, Religion, King. Printed for Distribution at the Funeral of the Preceptor (Dang) at Huai Luek Temple, Huai Luek Subdistrict, Pak Phayun District*. Phra Nakhon: Phrachan Printing Factory.
- Nuchpiam, T. (2009). "Who Does History Serve?" in *History in the Dimension of Educational Culture: Collection of Articles from the 7th Annual Anthropological Conference, Overhaul on Cultural Studies*. Bangkok: Sirithorn Anthropology Center. (In Thai)
- Phra Dhammavarodom. (1931). *Persuading Monks to Work Hard to Establish a Thai Book School in the Temple of Phra Dhammawarodom Primate of Nakhon Si Thammarat and Phuket Provinces*. Songkhla: Panich Printing House. (In Thai)
- Phra Samuh Dang. (1936). *History of Phrakhru Hemchetiyanurak: Printed for Distribution in the Royal Cremation Ceremony at Tha Mon Temple, 1 June 1936*. Nakhon Si Thammarat: Mitbamrung Printing Factory. (In Thai)

- Prince Damrong Rajanubhab, H. R. H. (1917). *“Introduction” In the Cremation Book of Jao Jom Im, Mueang Nakhon Si Thammarat, 1917*. Phra Nakhon: Sophonpipattanakorn Printing. (In Thai).
- Prince Phramahasamanachao Kromphraya Vajiranavarorasa, H. R. H. (1924). *Nangsue Atta Saat: Printed as Cremation Book of Phrakruvijarnseelkhun (Chou), Amphoe Ja Ting Pra, Changwat Songkhla, 1924*. Phra Nakhon: Nukoonvattana Printing. (in Thai).
- Raynolds, C. J. (2007). *“The Case of K.S.R. Kulap: A Challenge to Royal Historical Writing in Late Nineteenth Century Thailand” In Chao Sua, Khun Suk, Sakdina, Panyachon, Khonsaman*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Project. (In Thai)
- Sattayanurak, A. (2013). *“Identities Meaning: Evolution of Cremation Books” In History, Religion, Culture and Education: Thai Studies Collection Printed in Remembrance of Ishii Yoneo*. Bangkok: SangSan. (In Thai)
- Saengthong, P. (2020). *Local Literature and the Rehabilitation of Social Power in Communities in the Songkhla Lake District*. Bangkok: OSMEP. (In Thai)
- Yoneo, I. (1989). *“Admiring Words” In Catalog of Thai Cremation Volumes in the Charas Collection, the Center for Southeast Asian Studies Library Kyoto University*. Marasri Sivaraksa (Edit). Kyoto: the Center for Southeast Asian Studies Kyoto University.
- _____. (2007). *“Reung Khong NangSueJaek” In Kueng Satawat Thai SuKsa (Michi wa hirakeru-Tai kenkyu no goju nen) (Chawalin Sawettanan, Kanokwan Ketu Chaimat, Tran.) Bangkok: Toyota Foundation.*

การพัฒนากระบวนทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรม
กับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*

THE DEVELOPMENT OF MULTICULTURAL PARADIGMS AND
UNDERSTANDING FOR PEACEFUL COEXISTENCE

รัตติยา เหนืออำนาจ, อัครเดช พรหมกัลป์, พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี, จรุญศักดิ์ สุนทรเดชา
Rattiya Nua-amnat, Akkaradecha Brahmakappa, PhramahaHai Thammamethee, Jaroonsak Soonthondachar
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: rattitik.prom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนทัศน์และความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์กึ่งนำในระดับชุมชนและระดับนโยบาย 96 รูป/คน และการจัดกิจกรรม ด้วยเทคนิค A-I-C และประเมินผลด้วยเทคนิค AAR

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนากระบวนทัศน์และความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจะต้องดำเนินการใน 5 มิติ คือ 1) การป้องกันการเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน 2) การสร้างความเสมอภาค เท่าเทียม ยุติธรรม และเป็นธรรม 3) การสร้างความสามัคคี 4) การส่งเสริมความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ และเสียสละ 5) การสนับสนุนการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างแต่ไม่แตกแยก และ 2. แนวปฏิบัติควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้คนประพฤติปฏิบัติตามหลักบัญญัติ 10 ประการ คือ 1) การยึดมั่นในคำสอนของศาสนา 2) การเห็นคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3) การยอมรับและเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น 5) การมีความเสมอภาคและความยุติธรรม 6) การยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ 7) การมีจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะ 8) การรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ 9) การมีวิจารณ์ภายในพูดและการแสดงความคิดเห็น และ 10) การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์; พหุวัฒนธรรม; การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

*Received July 20, 2021; Revised August 7, 2021; Accepted August 10, 2021

Abstract

Objectives of this Action research were to develop and propose the guideline of the development of multicultural paradigms and understanding for peaceful coexistence. Methodology was the qualitative research, collected data interviewing 96 core group of leader and policy levels and documentary research. Action research by development of multicultural paradigms and understanding for peaceful coexistence for everybody of multicultural activity by A-I-C technique and evaluated by AAR technique Findings were as follows: 1. The development of multicultural paradigms and understanding for peaceful coexistence must be carried out in 5 dimensions: 1) prevention of mutual misunderstanding 2) creating equality, fairness and solidarity 3) recognition and respect for individual differences 4) Promotion of honesty, honesty and self-sacrifice for the common good 5) support of coexistence based on differences but not divisibility. And 2. The guideline of development of multicultural paradigms and understanding for peaceful coexistence was that everybody should encouraged according to the 10 commandments: 1) adherence to religious teachings 2) value and respect dignity and humanity 3) recognition and respect for differences between individuals 4) respect for human rights 5) equality and justice 6) maintaining the interests of the public 7) consciousness, volunteerism and public mind 8) duties responsible 9) critical verbal and opinion expression and 10) resolving conflicts in a peaceful manner.

Keywords: Paradigms; Multicultural; Peaceful Coexistence

บทนำ

การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนผู้มีความแตกต่างหลากหลายที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายในด้านความเชื่อ ค่านิยม เพื่อให้ได้มาซึ่งสภาพภาพ อำนาจ หรือทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้สังคมที่หลากหลายและเคยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข อาจถูกกระแสทางสังคมหรือการเมืองที่ทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์ ความเข้าใจ หรือแง่คิดมุมมองที่มีต่อกันและกัน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เป็นยุคยุคแห่งการแก่งแย่งแข่งขันตามกลไกหรือพลวัตในโลกของทุนนิยมและบริโภคนิยม จะเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนต่างเชื้อชาติศาสนา ต่างความเชื่อ ต่างค่านิยม หลั่งไหลมาอยู่ร่วมกัน ความผูกพันแน่น

พื้นที่ที่เคยมีหรือเคยเกิดขึ้นภายในชุมชนและสังคมแบบเดิม ๆ จะเริ่มที่จะจางหายไปตามจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและเวลาที่ผันแปรไปจะเห็นได้จากการแปรเปลี่ยนจากชุมชนหรือสังคมแห่งการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ กลักลับกลายเป็นสังคมที่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน กอบโกย และซื้อหามาได้ด้วยตัวเงิน ผู้คนในชุมชนสังคมมีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง โลกเศรษฐกิจสมัยใหม่นำพาให้ผู้คนในสังคมหันไปพึ่งพาตลาดและยึดครองตลาด ในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนผู้มีความแตกต่างหลากหลายนั้นในบางครั้งอาจนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกัน ทั้งนี้อาจจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล (Johan, 1998) หรืออาจจะเป็นการแข่งขันในเรื่องของความเชื่อ ค่านิยม เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพ อำนาจ หรือทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และอาจจะมุ่งหมายถึงขั้นที่จะต้องแข่งขัน แย่งชิงเพื่อให้ได้มาในสิ่งดังกล่าว ซึ่งปัญหาข้างต้นถือเป็นความล้มเหลวที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องตัดสินใจ (James & Herbert, 1958) ขณะเดียวกันยังเป็นสิ่งเร่งเร้าของความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอันเกิดจากความต้องการที่ไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องธรรมชาติระหว่างบุคคลที่มีเป้าประสงค์และจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด (Alan, 1975) สำหรับเหตุและปัจจัยที่จะนำไปสู่ความไม่เข้าใจกันซึ่งกันและกันนั้น จอห์น แมกคอนแนล, คริสโตเฟอร์ มัวร์ และวันชัย วัฒนศัพท์ ได้แยกประเภทและสาเหตุของความไม่เข้าใจกันมาจาก 5 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การมีข้อมูลไม่ตรงกัน 2) การมีผลประโยชน์ไม่ลงตัว 3) การมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน 4) โครงสร้างไม่สอดคล้องกับความต้องการ และ 5) ค่านิยมไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550)

จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดที่มีการอยู่ร่วมกันของพหุวัฒนธรรมและมีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม และซิกข์ในบางส่วน ทั้งนี้การวิจัย “การพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ” จึงเป็นการสังเคราะห์นวัตกรรมเพื่อบูรณาการสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อประสานความแตกต่างหลากหลายทั้งความเชื่อ ความศรัทธา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมให้เป็นสังคมไร้รอยต่อต้นแบบ และจะเป็นโมเดลเมืองแห่งสันติภาพและภราดรภาพที่จะขยายผลไปยังจังหวัดข้างเคียงหรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
2. เพื่อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้วิธีวิทยาวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการอยู่ร่วมกัน แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม แนวคิดการสร้างเครือข่าย แนวคิดการพัฒนาทางเลือก แนวคิดสันติวิธี

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำความเข้าใจกับผู้นำระดับชุมชนในระดับพื้นที่ (Core Group) จำนวน 96 รูป/คน ในพื้นที่เป้าหมายในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา และนครศรีธรรมราช รวมถึงการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารระดับจังหวัดเพื่อจะได้เข้าใจถึงนโยบาย ยุทธศาสตร์ รวมถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบของการสร้างหรือพัฒนาความสัมพันธ์ กระบวนทัศน์และความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมบนความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาของผู้คนในหมู่บ้านชุมชนพื้นที่เป้าหมายในมิติของทางภาครัฐ

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยการจัดกิจกรรมประกอบการศึกษาวิจัย (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2553) ดังนี้

3.1 การจัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการภายใต้หัวข้อ “สานติประชาธรรม: การสร้างกระบวนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยพลังการขับเคลื่อนของชุมชน” โดยจัดขึ้นในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผู้นำระดับชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งที่เป็นผู้นำหรือผู้แทนศาสนาในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม รวมถึงประเด็นความหลากหลายในทางเพศ อายุ การศึกษา และหน้าที่การงานหรือการประกอบอาชีพ จำนวน 80 คน

3.2 การจัดกิจกรรมคืนข้อมูลสู่ชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การขับเคลื่อนพัฒนาผ่านโครงการศาสนสัมพันธ์ สมานฉันท์ปรองดองในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งจัดขึ้น ณ หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยมีนำเสนอตัวแบบในการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และปลูกจิตสำนึกด้วยการนำเสนอแนวคิด มุมมอง ทัศนคติใหม่ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมพหุวัฒนธรรมให้กับผู้แทน

จากทุกกลุ่มความแตกต่างหลากหลายทั้งในทางศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี หรือ วัฒนธรรมในระดับจังหวัดนครสวรรค์

4. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาของการวิจัยโดยให้สิทธิในการปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำเสนอเฉพาะข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลอนุญาตให้นำเสนอเท่านั้น หากผู้ให้ข้อมูลต้องการไม่เปิดเผยรายชื่อผู้วิจัยจะไม่นำเสนอชื่อ และนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลนั้น แต่จะนำเสนอในภาพรวม และทำลายเอกสารบันทึกย่อยระหว่างการเก็บข้อมูลหลังจากการเขียนรายงานเสร็จสมบูรณ์แล้ว

ผลการวิจัย

1. การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พบว่า

ขั้นตอนการวางแผน (Planning) คณะผู้วิจัยได้มีการประสานงานและสร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้นำทางศาสนาหรือความเชื่อ ผู้นำชนชาติพันธุ์ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ (Interview) และพบปะพูดคุยกับทางแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ทั้งในระดับแกนนำชุมชนและในระดับนโยบาย เช่นผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้แทนส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ก่อนที่จะนำมากำหนดเป้าหมายและแผนงานในการสร้างสันติสุขหรือสันติภาพในระดับชุมชนที่มีเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนบนพื้นฐานของการให้ความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งนี้ผลการศึกษาวิจัยในขั้นตอนนี้ค้นพบว่า บนความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม กระบวนทัศน์พื้นฐานของชุมชน ผู้นำทางศาสนาและประชาชนชาวบ้านในชุมชน กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน รวมถึงแนวทางการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนาของแต่ละชุมชนนั้น มีรายละเอียด ดังนี้

จังหวัดนครสวรรค์ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่ก่อเกิดความเป็นสันติภาพ ไร้รอยต่อก็คือ งานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ซึ่งเป็นงานประเพณีที่จัดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 จนถึงปัจจุบัน ทุก ๆ ปีชาวตลาดปากน้ำโพไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติหรือศาสนาใดก็ตาม ทุกคน ทุกฝ่ายก็จะมาร่วมกันจัดงานเฉลิมฉลองและจัดขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพอย่างยิ่งใหญ่ไปรอบ ๆ ตลาด และในแต่ละปียังมีคณะกรรมการจัดงานที่เรียกว่า “เถานั้ง” ที่มาจากการคัดเลือกคนจากความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องของ

ความเชื่อหรือศาสนา โดยอาศัยการเสี่ยงทาย (ปี่วะปวย) ซึ่งเมื่อถูกเทพเจ้าเลือกแล้วทุกคนก็จะมาร่วมกันจัดงานประเพณีดังกล่าวให้ยิ่งใหญ่ดังที่ปรากฏสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชุมชนวัดท่าการ้องเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะในชุมชนจะมีทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิม ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีวัดและมัสยิดเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมของคนในชุมชนของทั้งสองศาสนา ที่ผ่านมาชุมชนนี้ไม่เคยมีปัญหากระทบกระทั่งระหว่างกัน เพราะต่างฝ่ายต่างเคารพในสิทธิของกันและกัน และมีความรู้สึกที่ตนเองก็เป็นคนท่าการ้องที่เกิดและเติบโตที่นี่มาด้วยกัน ถึงแม้จะนับถือต่างศาสนาและวัฒนธรรมกันก็ตาม ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าวัดกับมัสยิดในชุมชนนี้ตั้งอยู่ติดกันโดยไม่มีรั้วกัน มีประตูเข้าวัดและมัสยิดทางเดียวกัน มีลานจอดรถร่วมกัน แม้จะมีการใช้เครื่องขยายเสียงที่ตั้งมากในช่วงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและในช่วงเทศกาลสำคัญ แต่เมื่อมีการเจรจาทำความเข้าใจกันระหว่างผู้นำของวัดและมัสยิด การใช้เสียงที่ตั้งรบกวนคนต่างศาสนาก็ไม่มีปัญหาใด ๆ ทั้งนี้เพราะได้มีการพูดคุย ตกลง และทำความเข้าใจในกันและกันมาแล้ว ทำให้ความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกันในเรื่องนี้จึงไม่เกิดขึ้น ประกอบกับทั้งสองศาสนามีความเคารพความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์เหมือนกัน จึงเป็นเสมือนสายที่ร้อยรัดและเชื่อมโยงคนในชุมชนแห่งนี้ให้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ภายใต้ความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ว่า “เป็นการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” อย่างแท้จริง

จังหวัดนครศรีธรรมราชถือเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางความเชื่อ วัฒนธรรม และทางศาสนา และถือเป็นต้นแบบสังคมพหุวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขโดยไร้รอยต่อทางศาสนามาเป็นเวลาหลายร้อยปี เช่นที่ชุมชนบ้านนาเคียน ชุมชนบ้านตลาดแขก ชุมชนบ้านคันธง ชุมชนหลังวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ชุมชนบ้านบางปู ชุมชนบ้านปากยิง ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ ชุมชนสี่แยกบ่ออ่าง ชุมชนบ้านในถุ้ง และชุมชนบ้านปากพูน เป็นต้น ซึ่งในแต่ละชุมชนมีชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข และสัมผัสได้ถึงคำว่า “มิตรภาพ” และ “สัมพันธภาพ” ที่ผู้คนมีต่อกัน ทั้งนี้เพราะผู้คนต่างศาสนาจะมีความเป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นน้องและสืบสายเครือญาติกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ครั้นถึงยุคของลูก ๆ หลาน ๆ ก็จะมีเจริญเติบโตร่วมชุมชนและสังคมเดียวกัน เรียนโรงเรียนเดียวกัน อยู่ห้องเรียนเดียวกัน พอเติบโตประกอบอาชีพการงานหรือค้าขายก็จะไปมาหาสู่กัน โดยเฉพาะในพิธีสำคัญ ๆ ของชีวิต เช่น งานบวช งานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ งานเปิดบริษัทหรือกิจการการค้า เพื่อน ๆ ผู้ที่รู้จัก เคารพ นับถือกันก็จะมาร่วมแสดงความยินดี แสดงความเสียใจซึ่งกันและกัน เพียงแต่ในบางกิจกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ในพิธีกรรมเฉพาะศาสนาก็จะปล่อยให้ผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ประกอบกิจกรรมไป ส่วนคนอื่น

ๆ ที่มาร่วมงานจะแสดงออกถึงความสำรวมหรือความเคารพ ให้เกียรติกันและกันเสมอมา ดังคำกล่าวที่ว่า นครศรีธรรมราช นครแห่งอารยธรรม เราชาวนครศรีธรรมราชที่มุ่งมั่นสร้างสรรค์ ร่วมกันพัฒนาเมืองนคร

ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน (Action) นั้น คณะผู้วิจัยได้มีการขับเคลื่อนพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านการจัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ศานติประชาธรรม: การสร้างกระบวนการทัศน์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยพลังการขับเคลื่อนของชุมชน” ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น คณะผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การกล่าวต้อนรับ ผู้เข้าร่วมเวทีสานเสวนา โดยคณะผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง และทีมงาน พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ และเจตนาของคณะวิจัยในการทำการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังที่จะนำความรู้จากทีมนักวิจัยมาเป็นผู้สนับสนุนในการเสริมสร้างสันติสุขหรือสันติภาพให้เกิดขึ้นในชุมชน

2) การปรับทิศทาง คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงข้อตกลงเบื้องต้น ในการเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แนะนำตนเองและแสดงความคิดเห็น พร้อมรับฟังและไม่โต้แย้งผู้เห็นต่าง ก่อนที่จะวางจุดหมายในทางเดียวกัน คือ การร่วมสร้างสันติสุขหรือสันติภาพให้เกิดขึ้นในชุมชน

3) การประสานมุมมอง คณะผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมในเวทีสานเสวนาได้มีส่วนร่วมในเวที ทั้งการเปิดใจ หรือการแสดงออกถึงความคาดหวัง โดยเริ่มต้นจากเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมเสวนาสะท้อนสิ่งที่ตนเองกังวล หรือมีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องสันติสุขหรือสันติภาพในชุมชนอย่างไร และสิ่งที่ผู้เข้าร่วมคาดหวังจากการเข้าร่วมเวทีสานเสวนาในครั้งนี้

4) การมีส่วนร่วมในกระบวนการหรือวิธีการสร้างสันติภาพ คณะผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้จับกลุ่มระดมความคิดเห็น สร้างกระบวนการและวิธีการสร้างสันติภาพผ่านกระบวนการกลุ่มที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาข้อสรุปร่วมกัน

5) บทสรุปการสร้างเครือข่ายชุมชนสันติภาพไร้รอยต่อ คณะผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้จับกลุ่มระดมความคิดเห็นในการร่วมกันสร้างฉากทัศน์ในการที่จะขับเคลื่อนพัฒนา และสร้างสรรค์ชุมชนหรือสังคมผ่านแนวคิดของการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

ขณะเดียวกันสำหรับการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยในเชิงผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ (Output/outcome/impact) ที่เกิดขึ้นการพัฒนาระบวนทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ภายใต้หัวข้อ “ศานติประชาธรรม: การสร้างกระบวนการทัศนคติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยพลังการขับเคลื่อนของชุมชน” ค้นพบว่า

1) ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ ผ่านกระบวนการรับรู้ถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดโครงการ ซึ่งตลอดการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนและกระบวนการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดความพึงพอใจที่ได้รับความสำคัญจากเพื่อนผู้เข้าร่วมในกิจกรรมและจากคณะผู้วิจัยพร้อมกันนั้นในช่วงท้ายยังได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลแนวคิดและกระบวนการทัศนคติของเพื่อนแต่ละกลุ่ม โดยการสะท้อนความเห็นหรือการให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้งิจกรรมหรือโครงการที่แต่ละกลุ่มเสนอนั้นเกิดความสมบูรณ์และสอดคล้องกับบริบทความเป็นจริงในชุมชนและสังคมปัจจุบันด้วย ฉะนั้นการที่จะพัฒนากระบวนการทัศนคติและความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้น ข้อเสนอที่ได้จากการสัมมนาในมิติของการมีส่วนร่วมนั้นทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า เพื่อให้ชุมชนและสังคมเกิดสันติภาพและสันติสุขทุกคนในชุมชนและสังคมจะต้องร่วมกัน “สืบอดีต สานปัจจุบัน สร้างสรรค์อนาคต”

2) ผลลัพธ์ที่จะเกิดจากการสืบอดีต สานปัจจุบัน สร้างสรรค์อนาคตนั้น มีดังนี้

2.1) สืบอดีต คือ ทุกคนในชุมชนและสังคมควรที่จะมีการย้อนกลับไปศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา หรือภูมิหลังของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและสังคม ที่มีการประพฤติตามหลักคำสอนในทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ขณะเดียวกันก็มีความเคารพในกฎกติกาทางสังคม มีความเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีของกันและกัน มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะคิด จะพูด หรือจะทำสิ่งใดก็ต้องคิดถึงจิตใจของคนอื่นอยู่เสมอ

2.2) สานปัจจุบัน คือ เมื่อทุกคนได้เรียนรู้และเข้าใจในวิถีหรือแนวทางปฏิบัติของคนในอดีตเป็นที่เข้าใจแล้วว่า ในการอยู่ร่วมกันนั้นคนเราจะปฏิบัติต่อกันใน 3 มิติ คือ กาย วาจา และใจ หรือการกระทำ คำพูด และความคิดนั้น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะคิด จะพูด จะทำสิ่งใดก็ต้องคิดถึงจิตใจของคนอื่นจึงถือเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การปฏิบัติ

2.3) สร้างสรรค์อนาคต คือ การสร้างความสามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ เพื่อให้เป็นชุมชนหรือสังคมแห่งสันติสุข และเป็นชุมชนหรือสังคมสันติภาพไร้รอยต่อ โดยที่ผู้คนในชุมชนและสังคมต่างก็มีน้ำใจและไมตรีที่ดีต่อกัน มีจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

3) ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น คือ เมื่อมีชุมชนต้นแบบที่มีความสงบและสันติสุข ผู้คนในชุมชนอื่นก็จะมาศึกษาเรียนรู้ ก็จะทำให้เกิดการจัดประภายทางความคิดที่จะก่อให้เกิดการต่อยอด สืบสาน และพัฒนาให้เกิดความสมานฉันท์ ประองตอง หรือเกิดความรักใคร่ สมัคร

สมานสามัคคี และเกิดการขยายผลไปยังชุมชน สังคม หรือจังหวัดอื่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวในเรื่องข้างต้น

2. แนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พบว่า แนวปฏิบัติฯ ใน 5 มิติ ประกอบด้วย

2.1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของข้อมูลข้อเท็จจริง เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ใช้วิจารณ์ญาณในทางที่ชอบ เพื่อให้เห็นในทางที่ถูกต้อง เห็นตามเหตุตามผล เห็นในจุดหมายหรือเป้าหมายเดียวกัน

2.2) การป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความเสมอภาค เท่าเทียม ยุติธรรม และเป็นธรรม โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ใช้หลักสันติวิธีมาขับเคลื่อน ทั้งการเจรจา การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม เพื่อให้คนในชุมชนและสังคมยึดผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2.3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของความสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ทุกคนมีความรัก ปรารถนาดี กรุณาปราณี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ห่วงหาเอื้ออาทรซึ่งกันและกันทั้ง ทั้งในยามที่สุขและยามทุกข์

2.4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของโครงสร้างทางสังคมหรือชุมชน โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้นำหรือคณะกรรมการชุมชนดำรงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ อดทนอดกลั้น ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวต่อแรงยั่วยุ และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.5) การป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของความเชื่อหรือค่านิยม โดยสนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนและสังคมจะต้องพึงรักษาหลักการแห่งความซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีความจริงใจและความไว้วางใจกัน ไม่เบียดเบียนหรือข่มเหงรังแกกัน ไม่ฉกฉวยในทรัพย์สินหรือประโยชน์ของกันและกัน ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิหรือหน้าที่ของผู้อื่น ไม่โป่งปดมดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เคารพและปฏิบัติตามกฎของกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับอันเดียวกัน

ทั้งนี้ในการพัฒนากระบวนการทัศนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น นอกจากคนในชุมชนและสังคมจะต้องยึดหลักของความถูกต้อง ชอบธรรม มีเหตุ มีผล มีความโปร่งใส ทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วม บนพื้นฐานของการคิดดี ทำดี และพูดดีต่อกันจนเป็นปกติสุข เสมือนหนึ่งทุกคนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน มีความเป็นพี่ เป็นน้องกัน และที่สำคัญควรที่จะเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติตนตามกรอบข้อบัญญัติ 10 ประการ มีดังนี้

1) การยึดมั่นในคำสอนของศาสนา ความมีคุณธรรม และจริยธรรม ของแต่ละความเชื่อหรือศาสนาจะเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติ ที่จะทำให้ทุกคนปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม มีความประพฤติดี มีน้ำใจไมตรี มีความเสียสละ โอบอ้อมอารี หรือเอื้ออาทรต่อกันและกัน

2) การเห็นคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เพราะโดยพื้นฐานมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีคุณค่า ทุกคนที่เกิดมามีคุณค่าที่เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าจะมีสถานสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือการมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนก็มีความเท่าเทียมกัน

3) การยอมรับและเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้วยความที่ทุกคนในชุมชนมีความแตกต่างหลากหลายในทางความเชื่อ ศาสนา เพศ อายุ การศึกษา รายได้หรืออาชีพ โอกาสหรืออื่น ๆ นั้น สิ่งที่จะทดแทนหรือเติมเต็มความแตกต่างหลากหลายเหล่านั้น ก็ต้องอาศัยการให้เกียรติและเคารพในบุคคล ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สังคมก็จะเกิดความขัดแย้งน้อยลง กรณีพิพาทต่าง ๆ จะได้ไม่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง

4) การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องยึดถือและปฏิบัติเพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันทุกคนก็ควรให้การเคารพกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเมื่อให้เกียรติซึ่งกันและกันแล้วความบาดหมางและการทะเลาะเบาะแว้งกันก็จะไม่เกิดขึ้นในสังคม

5) มีความเสมอภาคและความยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคน ทุกความเชื่อ ทุกศาสนา หรือในความแตกต่างหลากหลายจะต้องได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน ถ้าทุกคนมีความเท่าเทียม มีความเสมอภาค ทุกคนก็จะเคารพกันและกัน ไม่แตกแยกกัน ชุมชนและสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

6) การยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ถือเป็นสิ่งที่ผู้คนในชุมชนและสังคมควรยึดถือและปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะประโยชน์ที่เกิดกับส่วนรวมนั้นจะทำให้ชุมชน สังคมเกิดความเจริญรุ่งเรือง มีความอยู่เย็นเป็นสุข เกิดการเห็นแก่ตัวน้อยลง มีการเสียสละแบ่งปันให้แก่กันและกันในชุมชนและสังคมมากขึ้น

7) การมีจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะ เป็นคนมีน้ำใจ ขอบช่วยเหลือกันและกันเมื่อได้รับความเดือดร้อน รวมถึงการเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเอื้อเฟื้อต่อกันด้วยความจริงใจ

8) การรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบของคนในชุมชน ทั้งนี้เพราะถ้าทุกคนไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อ ชุมชนและสังคมย่อมมีปัญหา แต่ถ้าทุกคนรู้หน้าที่ ทำตามหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่ออย่างเต็มที่ตามบทบาทและฐานะ ก็คิดว่าจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ชุมชนและสังคมได้เกิดสันติภาพและสันติสุขเกิดขึ้นได้

9) การมีวิจรรย์ญาณในพูดและการแสดงความคิดเห็น และมีสติปัญญาแยกแยะได้ ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรหรือไม่ควรพูดหรือแสดงความคิดเห็นออกมา โดยเฉพาะในประเด็นทางความเชื่อและศาสนาของกันและกัน ทั้งนี้ควรที่จะคิดก่อนทำ หรือคิดก่อนพูดเป็นประการสำคัญ

10) การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี หรือการไม่ใช้ความรุนแรงจนทำให้ปัญหามานปลาย จะส่งผลให้คนในสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้จะต้องไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึก แต่ควรที่จะใช้สติและปัญญาในการใคร่ครวญและไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผลแทน

ทั้งนี้ผลวิเคราะห์ที่ได้จากแบบประเมินทั้งในส่วนองแนวทางในการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติใน 5 มิติ และแนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการทัศน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพุทธธรรมที่ทุกคนทุกฝ่ายควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้คนในชุมชนและสังคมได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักบัญญัติ 10 ประการนั้น พบว่า ผลการประเมินผลแนวทางในการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในภาพรวมโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่า มีเพียงผลการประเมินผลในประเด็นความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ต่ำกว่าในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่าถึงแม้ตัวแบบหรือรูปแบบที่สะท้อนแนวทางในการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จะมีทั้งความถูกต้อง ความเหมาะสม และควรค่าแก่การนำไปใช้ประโยชน์ หากขาดซึ่งหน่วยงานที่จะมารับเป็นเจ้าภาพหรือเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนและพัฒนา แนวทางในการพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพุทธธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ก็อาจจะไม่ถูกนำไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง ซึ่งถือเป็นมุมมองและความห่วงใยที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมกิจกรรมศาสนสัมพันธ์ สมานฉันท์ปรองดองสะท้อนให้เห็น

ขณะเดียวกันในส่วนของการประเมินผลแนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการทัศน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพุทธธรรมนั้นก็พบว่า ในภาพรวมโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่า มีเพียงผลการประเมินผลในประเด็นความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) และมีค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ต่ำกว่าในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่าแนวปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการทัศน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพุทธธรรม จะมีทั้งความถูกต้อง ความเหมาะสม และควรค่าแก่การนำไปใช้ประโยชน์ แต่ถ้าประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายในทางสังคมไม่นำไปประพฤติ ปฏิบัติ อย่างจริงจังและแท้จริง การสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ และการที่จะสร้างชุมชนหรือสังคมแห่งความสันติสุข หรือเป็นชุมชนหรือสังคมสันติภาพที่ไว้

รอยต่อนั้นก็ยังคงต้องใช้เวลา ซึ่งถือเป็นมุมมองและความหวังเฝ้านักที่ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมกิจกรรมศาสนสัมพันธ์ สำนวนนั้ที่ปรองดองสะท้อนให้เห็นเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้น ประกอบด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของ 1) ข้อมูลข้อเท็จจริง 2) ผลประโยชน์ 3) ความสัมพันธ์ 4) โครงสร้างทางสังคมหรือชุมชน และ 5) ความเชื่อหรือค่านิยม ทั้งนี้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็เพื่อเพื่อความประทับใจร่วมกัน ความปรองดอง สำนวนนั้ เป็นมิตรกัน การใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นหนทางที่นำไปสู่มิตรภาพ (พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว), 2563) ส่วนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบข้อบัญญัติ 10 ประการ คือ 1) การยึดมั่นในคำสอนของศาสนา ความมีคุณธรรม และจริยธรรม 2) การเห็นคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3) การยอมรับและเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น 5) มีความเสมอภาคและความยุติธรรม 6) การยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ 7) การมีจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะ 8) การรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบของคนในชุมชน 9) การมีวิจารณ์ญาณในพูดและการแสดงความคิดเห็น และ 10) การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ค้นพบสอดคล้องกับหลักการอยู่ร่วมกันของแต่ละศาสนาจะต้องไม่สร้างความแตกแยก ทำตนให้เป็นประโยชน์ เปิดกว้างอย่างเท่าเทียมกัน และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมจะต้องส่งเสริมการยอมรับในเรื่องความแตกต่างในเรื่องความคิดตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหามงคล กานต์ จิตธมโมและคณะ, 2562) ขณะเดียวกัน การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมยังต้องประกอบด้วย 1) การเข้าใจและยอมรับซึ่งความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และลัทธิความเชื่อ 2) การอยู่ร่วมกันจะต้องมีการให้หรือเสียสละ การพูดจาที่ไพเราะ ทำตนให้เป็นประโยชน์ การเปิดกว้างอย่างเท่าเทียมกัน และการให้ทุกคนในสังคมหันมาเข้าใจในความแตกต่างและสนใจที่จะเรียนรู้ความแตกต่างกับความรู้ที่มีอยู่ และ 3) ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมความมีระเบียบเรียบร้อย และประพฤติปฏิบัติตามหลักการศาสนาอย่างจริงจัง (พระมหาณตล ปุณฺณสุวฑฺฒโก, 2560)

ขณะเดียวกันความแตกต่างทางศาสนา ชาติพันธุ์และความเชื่อยังส่งผลให้เกิดชนดิธรรมในการอยู่ร่วมกัน โดยมีการจัดการและการบริหารอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดกลไกในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ภายใต้ความเป็นพหุวัฒนธรรมทางศาสนาที่ต้องประกอบด้วยการเรียนรู้ การทำความเข้าใจ และปรับตัว โดยมีหลักคิดทางศาสนาที่ยึดมั่นในขันติธรรม มี

ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่าง เคารพและให้เกียรติต่อความแตกต่างของเพื่อนร่วมสังคม คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ร่วมสังคมชาติ อันเป็นแนวทางหรือระบบคิดในการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุลักษณะทางศาสนาระหว่างชาวจีนและมลายูบรูไนที่มีการปฏิบัติและนำไปปรับใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันในวิถีความแตกต่างดังที่ปรากฏในปัจจุบัน (ลำพอง กลมกุล, 2561) ขณะที่ทุกศาสนายังสอนให้มีความยุติธรรมไม่รุกรานเบียดเบียนผู้อื่น รวมทั้งการยอมรับศาสนาอื่น ถ้าบุคคลมีความรู้ในเรื่องศาสนาที่ถูกต้อง มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีการปกครองที่ยุติธรรม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถึงจะมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ความร่วมมือของบุคคลระหว่างศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิมนำมาซึ่งสันติสุขที่ยั่งยืน (วาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ, 2559)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือการที่จะสร้างและพัฒนาให้เป็นชุมชนและสังคมไร้รอยต่อนั้น จากการวิจัยพบว่า จะต้องพึงระวังประเด็นความขัดแย้งในทางสังคมที่จะเกิดขึ้นจากมีปัจจัยหรือมูลเหตุสำคัญใน 5 ประการ คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (Data Conflict) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) และความขัดแย้งด้านความเชื่อหรือค่านิยม (Value Conflict) โดยที่ทุกคน ทุกฝ่าย ทุกกลุ่มความแตกต่างหลากหลายทางความเชื่อ ศาสนา เพศ วัย และอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม จะต้องมีส่วนร่วมทั้งในการคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตาม ประเมินผล สร้างสรรค์ พัฒนา ตลอดจนให้หารสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการประพจน์ ปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การพัฒนากระบวนการทัศนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเชิงนโยบายหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนกลางจะต้องมีการสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการทัศนและความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จ (Fake News) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดและปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของข้อมูลข้อเท็จจริง

2. ควรสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาค เท่าเทียม ยุติธรรม และเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม ทั้งนี้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ของส่วนรวม หรือผลประโยชน์ระหว่างบุคคล

3. ควรสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการสร้างสมัคคีธรรมสามัคคี ทั้งนี้เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งความแตกแยกที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาศึกษาวิจัยในเรื่องข้างต้นนี้ พบว่า มีหลายชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาชุมชนที่มีความขัดแย้ง และความแตกต่างทางศาสนา หรือวัฒนธรรมให้เป็นต้นแบบสังคมพหุวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขโดยไร้รอยต่อทางศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหานกตล ปุณณสุวฑฒโก. (2560). *การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.
- พระมหามงคลกานต์ จิตธมโมและคณะ. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยกรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ*, 6(2), 46-59.
- พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว). (2563). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาครัฐ เครือข่ายทางสังคม และองค์กรชุมชนกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สื่อกอนโดจีน. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 3(3), 1-12.
- ลำพอง กลมกุล. (2561). พหุวัฒนธรรมทางศาสนากับแนวทางการอยู่ร่วมกันของจีนและมลายู: กรณีศึกษาประเทศบรูไน. *วารสารโพธิวิชัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 2(2), 76-90.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). *ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- วาสนา พิทักษ์ธรรม และคณะ. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลกระโต อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- Filley, A. C. (1975). *Interpersonal Conflict Resolution*. Glenview, Illinois: Scott Foresman.
- Galtung, J. (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. London: SAGE Publications Ltd.
- Shaffer, L. F., & Shoben, E. J. (1965). *The Psychology of Adjustment*. Boston: Houghton Mifflin.

พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลด
ปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม*
“BAVORN” POWER FOR KLONKCRATHING CANAL PROTECTION:
THE SOCIAL NETWORK PROMOTION FOR REDUCING RISK FACTORS
ACCORDING TO BUDDHISM IN SAMUT SONGKRAM PROVINCE

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ

Prahalad Raphine Buddhiso, Phramaha Krisada Kittisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชน เครือข่ายสามเณร และเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงครามเป็นการวิจัยแบบผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาเครือข่ายชุมชน มีการใช้วัดและพระสงฆ์ ชุมชนหน่วยงานภาครัฐ เป็นเครือข่ายร่วมโดยมีกิจกรรมอธิษฐานจิต บวชใจอธิษฐานบารมี ลดละเลิกเหล้า บุหรี่ ตลอดพรรษา เทเหล้า เผาบุหรี่ “เลิกดื่ม เลิกสูบ ลดเสี่ยง” การพัฒนาเครือข่ายผลที่ปรากฏ คือ (1) มีการใช้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา “วันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา” มาเป็นกลไกขับเคลื่อน หมายของการเริ่มต้น ตลอด 3 เดือนระหว่างพรรษา ตั้งใจทำสิ่งดียืนยงเจตนารมณ์ ที่มีประโยชน์เพื่อสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง (2) ใช้ความสำคัญของวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในการทำกิจกรรม (3) ใช้กระบวนการของเครือข่ายเป็นแนวทางหรือวิธีการในการขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติตามในองค์กรรวมเกิดขึ้นเป็นภาพแบบอย่างเป็นเครือข่ายภาพรวมและทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ (4) แผนภาพที่สื่อสารสาธารณะ ผ่านการประชาสัมพันธ์ ธรรมะส่งเสริมจะทำให้เกิดภาพของการตระหนัก สร้างความสำนึก ตระหนักให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือไม่ปฏิบัติตามเมื่อเห็นโทษ หรือพิษภัย ปฏิบัติตามในสิ่งที่เป็นคนคุณประโยชน์

*Received September 20, 2021; Revised October 1, 2021; Accepted October 1, 2021

คำสำคัญ: เครือข่ายชุมชน: เครือข่ายสามเณร: เครือข่ายเยาวชน: ปัจจัยเสี่ยง; พระพุทธศาสนา

Abstract

Objectives of the research article were to develop community networks, novice network and youth network to organize network promoting activities to reduce risk factors according to Buddhism in Samut Songkram Province. using mixed methods, focusing on Participatory Action Research, PAR, collecting and analyzing data by both quantitative and qualitative methods.

Findings of the study were found that: The results of community network development was found that monasteries, monks, communities, government agencies jointly organized as network to perform activities of mind undertaking, spiritual ordination as perfection of strong determination to reduce, discard and quit drinking alcoholic drinks, quit smoking, all through Buddhist Lent with spiritual prayer activities. ordained, pray, prestige quit drinking and smoking throughout the Buddhist Lent with liquor pouring, cigarette burning with slogan “quit liquor, stop cigarette, reduce risk”. Network development. The results of network development were as follows: 1) Important Buddhist days "Asarnha Bucha Day - Buddhist Lent Day" were used as a driving mechanism to initiate the beginning day to pledge that the 3 months during the Buddhist Lent intending to do good things, affirming the intention that were useful for the health of oneself and those around him, 2) using the importance of the monasteries as the centers of the community for organizing the activities, 3) use the network process as guideline or method to drive for acceptance and lead to holistic compliance, forming a model as a whole network and generating creative power, 4) public communication through public relations to promote campaigns create a picture of awareness and alertness to follow or not to follow what was not useful but follow what was useful.

Keywords: community networks; novice network; youth network; reduce risk factors; Buddhism

บทนำ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหล่า บุหรี เมื่อต้องจำเพาะไปที่จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชากรจังหวัดสมุทรสงครามที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 17.29 ซึ่งลดลงจากเดิมเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2554 ที่พบอัตราการสูบบุหรี่ของประชากร ร้อยละ 18.32 (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อควบคุมยาสูบ, 2561) จากอัตราที่ลดลง มีการเข้าไปดำเนินการและพยายามเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงจากเหล่าบุหรี โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการลงพื้นที่อย่างจริงจังของสาธารณสุขจังหวัดร่วมกับเครือข่าย อสม. ในการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงพิษภัยของบุหรีและเหล่าอย่างจริงจัง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อาทิเช่น กระบวนการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น ซึ่งกระบวนการในช่วงแรกเน้นไปที่การลงพื้นที่จัดเวทีสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายของการทำโครงการ แต่ด้วยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุทำให้การลงไปชวนคุยเรื่องเหล่า บุหรีโดยตรงไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นจึงมีการนำเครื่องมือประวัติศาสตร์ของชุมชนเข้ามาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ ซึ่ง “การพูดคุยในเรื่องความสุขของอดีต ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ของคนในปัจจุบัน” ทำให้กระบวนการในการพูดคุยมีบรรยากาศที่เป็นมิตรและพร้อมพูดคุยในทุกเรื่อง เป็นการจัดเวทีที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ใช่การลงไปสัมภาษณ์เพื่อมุ่งหวังข้อมูล แต่เป็นเวทีพูดคุยที่เน้นความสุขและเปิดพื้นที่ให้ทุกคนได้เล่า และแสดงความคิดเห็นของตนเอง เมื่อทำบ่อยๆ เข้าจึงกลายเป็นความคุ้นเคย เมื่อเปลี่ยนจากเวทีประวัติศาสตร์เป็นการเก็บข้อมูลสถานการณ์เรื่องบุหรี เหล่า ก็ไม่ใช่ปัญหา เมื่อทุกคนพร้อมที่จะเล่าอย่างเปิดใจ (พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ, 2564a; พระครูพิศิษฐ์ กระจานาถ และคณะ, 2564a; วาสนา แก้วหล้าและคณะ, 2564; พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ, 2564b; พระครูพิศิษฐ์ กระจานาถ และคณะ, 2564b)

ในส่วนสถานการณ์พื้นฐานในหมู่บ้านคลองกระทิง ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 85 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 325 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ยามว่างชาวบ้านมักรวมกลุ่มกันเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม ตามโครงการลงแขกลงคลอง มีการจัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และกลุ่มพัฒนาเด็กและเยาวชน สำหรับสถานการณ์ด้านบุหรีและเหล่าพบว่า ประชาชนที่ติดบุหรี 13 คน เป็นนักสูบบุหรี่ใหม่ 2 คน ประชาชนที่ติดเหล่า 15 คน เป็นนักดื่มหน้าใหม่ 3 คน จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ประกอบกับชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่ด้วยวิถีทางเศรษฐกิจชุมชน มีวัด พระสงฆ์ และพระพุทธศาสนาเป็นฐานของชุมชน มีสถาบันการศึกษา โรงเรียนเป็นหน่วยร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงมีแนวคิดในเรื่องการ “บวร/บวช : บ้าน-วัด-โรงเรียน-ชุมชน” 4

ประสาน มาเป็นฐานสร้างกลไกลดความเสี่ยงจากการเสี่ยงติดทั้งเหล้า บุหรี่ ในชุมชน หมู่บ้าน กระทั่ง ด้วยตระหนักว่า วัด พระสงฆ์ ชาวพุทธ พุทธศาสนิกชน เป็นหน่วยทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยคน มีระเบียบแบบแผนการปฏิบัติ ที่มีการจัดตั้งเป็นกิจจะลักษณะและเป็นทางการ ที่ประกอบด้วย นักบวช คฤหัสถ์ คณะสงฆ์ วัด และกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเพื่อดำเนินการทางพุทธศาสนารูปแบบต่างๆ ทั้งเป็น “สถาบัน” ที่มี กฎกติกา มีจุดมุ่งหมาย และมีความชอบธรรมในการดำรงอยู่และการทำกิจกรรม ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับพุทธศาสนา หรืออาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของตน นอกจากนี้ยังปรากฏงานวิจัยที่สะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์ วัด และพระพุทธศาสนาต่อชุมชน ที่เข้าไปมีบทบาทพัฒนาชุมชน ดังปรากฏในงานวิจัย เช่น พระบาทสมเด็จพระสังฆราชกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ : กรณีศึกษาหลวงปู่แดง วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม (พระปลัดระพี พุทธิสาร, 2561) บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (พระครูพิศิษฐ์ ปรุขานาถ (นนทิโย ประยูร), 2560) ทั้งมีการเข้าไปรณรงค์ส่งเสริมการลดเหล้า บุหรี่ และสิ่งเสพติดอื่น ๆ ผ่านแนวคิดเรื่องศีลในพระพุทธศาสนา ดังปรากฏโครงการหมู่บ้านศีล 5 กับงานวิจัยที่ให้ผลการศึกษา เรื่อง “แนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ บทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” (พระมหาสุทนต์ นรเชษฐ (ศิริวรรณ) และจุฑารัตน์ ทองอินจันทร์, 2561) วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ (สมคิด พุ่มพุ่มเย็นและคณะ, 2562) รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จ (วนิดา ศิริวรรณและวัชรินทร์ อินทรพรหม, 2561) รวมทั้งการใช้บทบาทนำของพระสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการรณรงค์ส่งเสริม ดังปรากฏในงานวิจัย เช่น การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้า บุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี (พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกิจ) และคณะพระมหานิกั ฐานุตโร, 2562) กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย (พระครูปริยัติสาทร, 2562) รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 (พระครูพนิตปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม) และคณะ, 2561) ซึ่งจากข้อมูลวิจัยจะพบว่าพระพุทธศาสนา คำสอนทางพระพุทธศาสนา วัด และพระสงฆ์ ยังคงมีบทบาทนำในการส่งเสริม กระตุ้น หรือรณรงค์ ให้เกิดการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติโดยมีกรอบ ของบุญ ทาน ศีล ภาวนา เป็นฐานในการขับเคลื่อน ดังนั้นกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงจากการดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลด ละ เลิก หรือยุติการใช้ เสพ โดยมีแนวทางที่เป็นกลไกการปฏิบัติจากการตั้งจิตอธิษฐานบวชใจ (จิตตสังวร) สมาทานถือนว

โดยส่งเสริมให้เกิดการทำทาน (ทาน-จาคะ) ที่หมายถึงการให้ เสียสละแก่คนรอบข้างด้วยการควบคุมตนเอง โดยมีบุญและบารมีทางพระพุทธศาสนาเป็นเป้าหมายปลายทาง เพื่อยกจิตพัฒนาใจ ลด ละ เลิก (เหล้า-บุหรี่) โดยมีบุญ ทาน เป็นเป้าประสงค์นำจิตไปสู่ปลายทางตามคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรูปแบบและกระบวนการที่สามารถลดปัจจัยเสี่ยงจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ได้ จากการทบทวนเอกสาร รายงานวิจัยทั้งจากกรณีประเทศไทย และต่างประเทศ พบว่าในกระบวนการเพื่อการบำบัดฟื้นฟูหรือการใช้โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ จะมีวิธีการใช้ชีวิต เจริญสมาธิภาวนาร่วมด้วย การใช้สมาธิเป็นตัวช่วยกระตุ้นที่สำคัญและใช้การภาวนาหรือการสร้างวิธีการ ตระหนักรู้ด้านในอย่างจริงจังจนกระทั่งตนเองสัมผัสและรับรู้ได้ถึงโทษการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ การดำเนินโครงการ/กิจกรรมในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแบบผสมผสานเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ สร้างความตระหนักรู้ผ่านบุคคลากรทางพระพุทธศาสนาและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นรูปแบบที่อาจเรียกว่าการ “ผนึก ผสาน” ระหว่าง พระสงฆ์ บุคลากรสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมที่โครงการได้เลือกใช้ให้ เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมโครงการ

เพราะเหตุนี้เพื่อเป็นการถอดองค์ความรู้และกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงของหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม นำไปสู่การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของพลัง “บวร-บวช” บ้าน-วัด-โรงเรียน-ชุมชน ในการลดปัจจัยเสี่ยงของหมู่บ้าน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำเสนอโมเดลต้นแบบในการลดปัจจัยเสี่ยงแก่หมู่บ้านในการแก้ไขปัญหา เป็นชุมชนต้นแบบในการแก้ปัญหาลดปัจจัยเสี่ยงให้เป็นชุมชนต้นแบบตามแนวพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายสามเณรในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน (ปีงบประมาณ 2563 มีนาคม 2563 ถึงกันยายน 2564) เพื่อพัฒนาโมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งคณะผู้วิจัยทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม หน่วยงานราชการจังหวัดสมุทรสงคราม สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม สถานีตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสงคราม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเหมืองใหม่ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวิธีการศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา

2. การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน ประกอบด้วยตัวแทนคณะสงฆ์ 3 รูป ตัวแทนหน่วยงานราชการ 3 คน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น 3 คน และตัวแทนประชาชน 3 คน เพื่อถอดองค์ความรู้และกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา ถอดบทเรียนกรณีศึกษาของหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และออกแบบการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

ระยะที่ 2 เป็นการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในลักษณะของการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการให้ความรู้เกี่ยวกับการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา บทบาทหน้าที่ของแกนพิทักษ์คลองกระทิง จำนวน 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม จำนวน 9 เครือข่าย ในการสร้างและพัฒนาแกนนำผู้สูงอายุต้นแบบเป็น “ปราชญ์อาวุโส พัทธังคคลองกระทิง” ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

จำนวน 2 วัน 1 คืน ภายในเดือนมิถุนายน 2563 มีผู้สูงอายุหมู่บ้านคลองกระทิง เข้าร่วมฝึกอบรมอย่างน้อย 15 คน

ครั้งที่ 2 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม จำนวน 9 เครือข่าย ในการสร้างและพัฒนาแกนนำเยาวชนต้นแบบเป็น “ยุวชนรักษถิ่น พัทธกิจคลองกระทิง” ณ โรงเรียนถาวรวิทยา ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 วัน 1 คืน ภายในเดือนกรกฎาคม 2563 มีนักเรียน เข้าร่วมฝึกอบรมอย่างน้อย 100 คน

ครั้งที่ 3 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม จำนวน 9 เครือข่าย ในการสร้างและพัฒนาแกนนำสามเณรต้นแบบเป็น “สามเณรโฆษก พัทธกิจคลองกระทิง” ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 วัน 4 คืน ภายในเดือนตุลาคม 2563 มีนักเรียนเข้าร่วมฝึกอบรมอย่างน้อย 20 คน

ระยะที่ 3 เป็นการนำผลการพัฒนาแกนนำต้นแบบ ลงไปทำงานเชิงพื้นที่ โดยแกนนำแต่ละคนจะร่วมกันรณรงค์ให้เยาวชนและประชาชนในหมู่บ้านคลองกระทิง ลด ละ เลิก เหล้าและบุหรี่ โดยตั้งเป้าหมายไว้ที่แกนนำ 1 คน สามารถรณรงค์ให้เยาวชนและประชาชน เข้าร่วมโครงการได้อย่างน้อย 10 คน ก็จะได้เยาวชนและประชาชนที่เข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 400 คน

ระยะที่ 4 เป็นการพัฒนาโมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม และจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน เพื่อยืนยันรูปแบบที่นำเสนอ

ระยะที่ 5 เป็นการติดตามและประเมินผลการใช้โมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม กับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 6 สรุปปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของโมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม ก่อนสรุปเป็นแนวปฏิบัติที่ดีเสนอแผนงานวิจัยต่อไป

3. เป็นการศึกษาาระดับเจตคติที่ดีและแนวคิดเชิงคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนา ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง

4. นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนพลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม ในรูปแบบของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

ในการทำกิจกรรมอธิษฐานจิต บวชใจอธิษฐานบารมี ลดละเลิกเหล้า บุหรี่ ตลอดพรรษา เทเหล้า เผาบุหรี่ “เลิกดื่ม เลิกสูบ ลดเสี่ยง” เป็นการ (1) ใช้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา “วันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา” มาเป็นเครื่องหมายของการเริ่มต้นตลอด 3 เดือนระหว่างพรรษา ตั้งใจทำสิ่งดียืนยันเจตนารมณ์ ที่มีประโยชน์เพื่อสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง (2) ใช้ความสำคัญของวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในการทำกิจกรรม (3) ใช้กระบวนการของเครือข่ายเป็นแนวทางหรือวิธีการในการขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติตามในองค์กรวมเกิดขึ้นเป็นภาพแบบอย่างเป็นเครือข่ายภาพรวมและทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ (4) แผนภาพที่สื่อสารสาธารณะ ผ่านการประชาสัมพันธ์ ธรรมะที่ส่งเสริมจะทำให้เกิดภาพของการตระหนัก สร้างความสำนึก ตระหนักก็ให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือไม่ปฏิบัติตามเมื่อเห็นโทษ หรือพิษภัย ปฏิบัติตามในสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ ดังนั้นการสื่อสารจึงมีความหมายเป็นแนวทางหรือวิธีการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย **พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม** บทสรุปของการจัดกิจกรรม จึงเป็นวิธีการ หรือแนวทาง ให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นพลังชุมชน เป็นกลไกชุมชน ร่วมกับภาคีเครือข่ายและส่วนงานต่าง ๆ ให้เกิดเป็น พลังบวร “บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ ชุมชน” เกิดเป็นภาคีร่วมกันในการลดเหล้า บุหรี่ จนกระทั่งไปสู่การเลิกเหล้าบุหรี่ลดปัจจัยเสี่ยงต่อไป ส่งผลเป็นมวลรวมความสุขจากสุขภาวะที่ดีของคนในชุมชน และสังคมภาพกว้าง ซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญและผลได้จากการดำเนินกิจกรรมโครงการในครั้งนี้ คือ (1) ชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงครามมีชาวพุทธเป็นส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด (2) ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับทางวัด พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน หมายถึงมีความเคารพในตัวหลวงพ่อด่าง นนทิโย หรือพระสงฆ์ในวัดอยู่จึงปฏิบัติตามแนวทางที่ทางวัด หรือพระสงฆ์ส่งเสริมธรรมะเรื่องเหล้า บุหรี่ หรือปัจจัยเสี่ยงอื่น ๆ รวมทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำด้านสาธารณสุขให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลดปัจจัยเสี่ยง (3) หลวงพ่อ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำระบบสาธารณสุข ได้ใช้วัดเป็นช่องทางในการทำกิจกรรมเชิงหมู่บ้านศีล 5 ดังนั้นการธรรมะจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หมายถึงทุกวันพระ วันสำคัญของพระพุทธศาสนา วันเข้าพรรษา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญ โดยใช้วันดังกล่าวเป็นเงื่อนไขธรรมะ ดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมลดปัจจัยเสี่ยงให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย (4) ความเคารพผู้ใหญ่ตามหลักความเคารพหรือการวตาเป็นแนวทางหรือเป็นกลไกในการธรรมะส่งเสริม กลไกเชิงเครือข่ายภายในชุมชน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู

พระสงฆ์ วัด เป็นส่วนสำคัญในการควบคุม ดูแล ตรวจสอบ ช่วยให้สามารถขับเคลื่อนลดปัจจัยเสี่ยงเกี่ยวกับเหล้า บุหรี่ สิ่งเสพติด ชนิดอื่น ๆ ในชุมชนด้วย (5) ความเชื่อต่อผู้นำทางด้านระบบสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาล หมอ แพทย์พยาบาล และ อสม. ที่เข้าไปรณรงค์ในช่วงที่ผ่านมา ส่งเสริมให้เกิดผลต่อการปฏิบัติหรือความเชื่อต่อการปฏิบัติ รวมทั้งการสร้างความตระหนัก เห็นความสำคัญและนำไปสู่การปฏิบัติตาม (5) ความเป็นวิถีชุมชนเกษตรแบบชาวสวน และสถานบันเทิง และสิ่งที่จะเป็นปัจจัยนำไปสู่การสร้างความเสี่ยงด้านสิ่งเสพติดจึงน้อยไปด้วย ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏและพบเห็น สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลเชิงพื้นที่จึงนำมาถอดเป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์ในความรู้ แนวทาง วิธีการ ทั้งก่อให้เกิดการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงในภาพกว้างต่อชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงครามได้

2. ผลการพัฒนาเครือข่ายสามเณรในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการบรรพชา ลดปัจจัยเสี่ยง เหล้า บุหรี่ ที่วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นแนวทาง กลไก ที่เข้าไปส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยง โดยใช้วิธีการส่งเสริมป้องกันผ่านวิถีทางศาสนา การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักวิถีทางศาสนา การส่งเสริมให้สามเณรผู้เข้ามาบวชได้ตระหนักและเห็นความสำคัญ รวมทั้งส่งเสริมให้สามเณรเหล่านั้นได้เป็นกลไกร่วม ด้วยการรณรงค์ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจเชิงบวกกับเพื่อนภายในโรงเรียน ผ่านกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างบ้านกับวัดที่ได้พาสามเณรไปเยี่ยมบ้าน เยี่ยมผู้สูงอายุ อันเป็นกิจกรรมของวัด การพาสามเณรไปเยี่ยมโรงเรียนทำกิจกรรมแจกทุน การศึกษา นัยหนึ่งเพื่อเป็นการสร้างภาพจำ สร้างแบบอย่างในใจให้เกิดขึ้นผ่านการรณรงค์ภายใต้กรอบบ้าน วัด โรงเรียน การให้ความสำคัญกับการบวช การพาสามเณรออกบิณฑบาต เพื่อเป็นการเยี่ยมชุมชน และให้เห็นความสำคัญว่าวัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นหลักชัยที่พึ่งสำคัญของชุมชนในการพัฒนาให้เยาวชนได้มีภูมิคุ้มกัน สร้างภาพจำในใจ ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ลดปัจจัยเสี่ยง การสร้างการเรียนรู้ว่า ศิลปินได้ หรือความดีกินได้ หรือความดี ทำให้เกิดรายได้ หลวงพ่อแดง นนทิโย ได้จัดมอบทุนการศึกษา เพื่อสนับสนุนค่าเสื้อผ้า รองเท้า ซึ่งไม่ได้มาก แต่ได้ปลูกการเรียนรู้ในใจสำหรับเด็ก ผู้เข้าร่วมโครงการว่าการที่นักเรียนเหล่านั้น มาบวช อบรม ลดปัจจัยเสี่ยง รักษาศาสนา และสร้างภาพจำในใจต่อการบวช สร้างภาพจำต่อนักเรียนเยาวชน และจะเป็นมุมมองที่ทาบทับกลายเป็นเจตคติที่ดีต่อวัด พระสงฆ์ และศาสนา เห็นคุณค่าและโทษของเหล้า บุหรี่ ตามการรณรงค์ ไม่ยุ่งเกี่ยวตั้งแต่แรก หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ยุ่งเกี่ยว ลดละเลิกปัจจัยเสี่ยงจากอบายมุข สิ่งเสพติดที่ให้โทษทุกชนิดในที่สุด

3. ผลการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

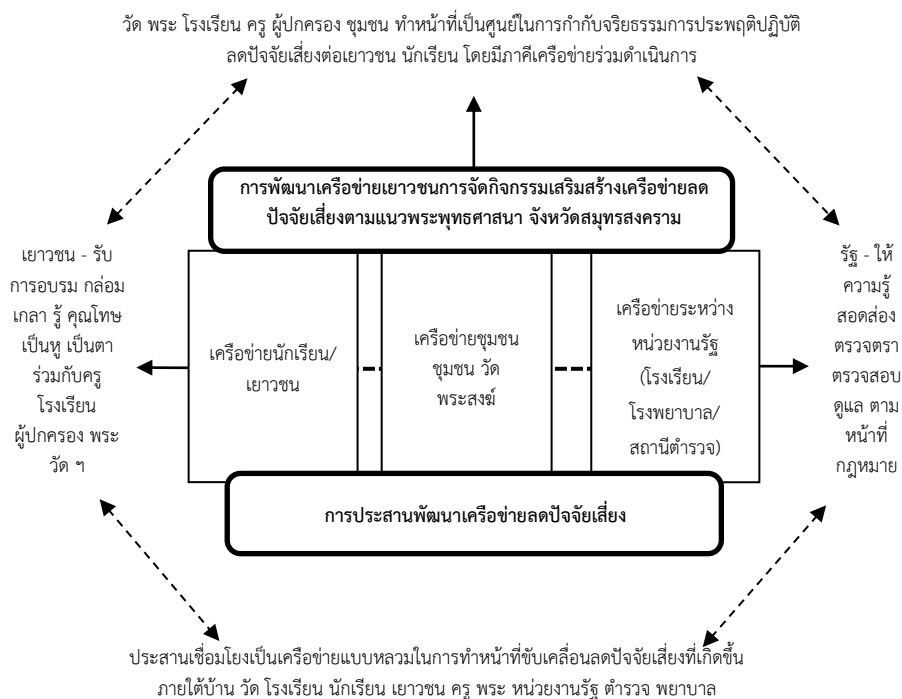
การพัฒนาภายใต้กรอบพลังบวร ที่มีเครือข่ายเป็นโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน (บวร) หรือเป็นรัฐบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐ (บวร) ที่ทำให้เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างกัน และเป็นกลไกขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือระหว่างกันภายใต้ความเป็นไปได้ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติ (1) ตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ และอบายมุขชนิดต่าง ๆ และคิดว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงสำหรับสมาชิกในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเยาวชนในฐานะที่เป็นเพื่อนกัน ระหว่างโรงเรียน 3 แห่ง ที่ร่วมกิจกรรมในฐานะเป็นเยาวชนในชุมชน ก็ทำหน้าที่ในการสอดคลองกำกับและกัน และนำสิ่งที่เห็นในความผิดปกติ เช่น พฤติกรรมเปลี่ยน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม มีความเสี่ยงคบเพื่อนไม่ดี ก็บอกให้ผู้ปกครอง ครู หรือบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้กับ สอดส่องอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น (2) นักเรียนเยาวชนให้ความร่วมมือ ร่วมกันสอดส่อง เป็นหูเป็นตา ร่วมมือกับผู้ใหญ่ในทุกภาคส่วนทั้ง วัด โรงเรียน และครู โรงเรียน และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง (3) เครือข่ายเชิงสังคมอันประกอบด้วยชุมชน ที่ประกอบด้วยสมาชิกในแต่ละครอบครัว วัด วัดที่ทำหน้าที่รณรงค์ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและใช้กลไกทางศาสนาเป็นสาระสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อไม่ป้องกัน ป้องปราม และกระตุ้นไม่เกิดการปฏิบัติที่ผิดพลาด โรงเรียนคอยกำกับติดตามเชิงบุคคล โรงพยาบาลให้ความรู้ต่อโทษภัยของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ ผ่านการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ จัดอบรมในโรงเรียน วัด แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ดำรงทำหน้าที่ในการอบรม ให้ความรู้ผ่านนักเรียน โรงเรียน หรือกิจกรรมอันจะพึงเกิดขึ้นแก่วัด เป็นต้น ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงกลายเป็นการประสานความร่วมมือหรือเครือข่ายร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเป็นการขับเคลื่อนให้เยาวชนเป็นพลังช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือกันและกัน และช่วยเหลือสังคมผ่านการสอดส่องกำกับและกันจนกลายเป็นความเข้มแข็งภายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยทำให้ค้นพบ (1) กลไกเชิงปฏิบัติเพื่อการลดปัจจัยเสี่ยงจากสิ่งเสพติดเหล้าบุหรี่ (2) บทบาทของสถาบันศาสนา กับการทำหน้าที่ในการรณรงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา (2) บทบาทของชุมชนต่อการส่งเสริมและระมัดระวังปัจจัยเสี่ยงระดับต้น (3) บทบาทของหน่วยงานภาครัฐต่อการเป็นภาคีเครือข่ายในการลดปัจจัยเสี่ยง (4) บทบาทเยาวชนแกนนำ และร่วมเฝ้าระวังต่อการลดปัจจัยเสี่ยง โดยทั้งหมดได้เป็นภาคีเครือข่ายในการลดปัจจัยเสี่ยงร่วมกัน ซึ่งแสดงผลเชิงประจักษ์เป็นพลังบวร (บ้าน-วัด-ชุมชน-พระ-โรงเรียน-รัฐ หน่วยราชการ) ลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคลองกับแนวคิดและงานวิจัยของ พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)และพระมหา

นิกร ฐานุตโร (2562) วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า พระสงฆ์ต้องมีการสร้างเครือข่ายกลไกการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไข การรณรงค์และป้องกัน เป็นการทำงานร่วมกันขององค์กรภาคีและเครือข่ายภาคประชาชน ต้องมีการบูรณาการกระบวนการและรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาอันแท้จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติสาทร (2562) วิจัยเรื่อง “กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย” พบว่า กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย ควรทำงานแบบบูรณาการร่วมกันขององค์กรภาครัฐ เอกชน และสำนักพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ในพื้นที่ต้องแสดงออกถึงความตระหนักร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยให้พระสงฆ์ที่เคยสูบบุหรี่มาแล้วประสบการณ์และเป็นพี่เลี้ยงให้พระสงฆ์และคนที่อยากเลิกบุหรี่, จัดทำธรรมนูญห้ามจัดจำหน่ายเหล้า บุหรี่ในบริเวณกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีต่างๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า การพัฒนาภายใต้กรอบพลังบวร ที่มีเครือข่ายเป็น โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน (บวร) หรือเป็นรัฐบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐ (บวร) ที่ทำให้เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างกัน และเป็นกลไกขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือระหว่างกันภายใต้ความเป็นไปได้ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติ (1) ตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ และอบายมุขชนิดต่าง ๆ และคิดว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงสำหรับสมาชิกในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเยาวชนในฐานะที่เป็นเพื่อนกันระหว่างโรงเรียน 3 แห่ง ที่ร่วมกิจกรรม ในฐานะเป็นเยาวชนในชุมชน ก็ทำหน้าที่ในการสอดคล้องแก่กันและกัน และนำสิ่งที่เห็นในความผิดปกติ เช่น พฤติกรรมเปลี่ยน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม มีความเสี่ยงคบเพื่อนไม่ดี ก็บอกให้ผู้ปกครอง ครู หรือบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้กับสอดส่องอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น (2) นักเรียนเยาวชนให้ความร่วมมือ ร่วมกันสอดส่อง เป็นหูเป็นตา ร่วมมือกับผู้ใหญ่ในทุกภาคส่วนทั้งวัด โรงเรียน และครู โรงเรียน และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง (3) เครือข่ายเชิงสังคมอันประกอบด้วยชุมชน ที่ประกอบด้วยสมาชิกในแต่ละครอบครัว วัด วัดที่ทำหน้าที่รณรงค์ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและใช้กลไกทางศาสนาเป็นสาระสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อไม่ป้องกัน ป้องปราม และกระตุ้นไม่เกิดการปฏิบัติที่ผิดพลาด โรงเรียนคอยกำกับติดตามเชิงบุคคล โรงพยาบาลให้ความรู้ต่อโทษภัยของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ ผ่านการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ จัดอบรมในโรงเรียน วัด แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ตำรวจทำหน้าที่ในการอบรม ให้ความรู้ผ่านนักเรียน โรงเรียน หรือกิจกรรมอันจะพึงเกิดขึ้นแก่วัด เป็นต้น ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงกลายเป็นการประสานความร่วมมือหรือเครือข่ายร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเป็นการขับเคลื่อนให้เยาวชนเป็นพลังช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือกันและกัน และช่วยเหลือสังคมผ่านการสอดส่องแก่กันและกัน จนกลายเป็นความเข้มแข็งภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม นำผลการวิจัยและแนวปฏิบัติจากการลดปัจจัยเสี่ยงนำไปกำหนดเป็นนโยบายขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงร่วมกิจกรรมโครงการหมู่บ้านศีล 5 และวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติในชุมชนของครุฑ
2. หน่วยงานภาครัฐ (โรงเรียน/สถานีตำรวจ/โรงพยาบาล) ในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม นำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติในชุมชนของครุฑ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในพื้นที่

เพื่อให้การลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามเกิดความยั่งยืนต่อไป คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ดังนี้

1. วัด พระสงฆ์ โรงเรียน ครู นักเรียน ชุมชน หน่วยงานรัฐ ในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม นำกลไกรูปแบบเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติทั้งระบบ
2. หน่วยงานในพื้นที่วิจัยศาสนสถาน วัด พระสงฆ์ หน่วยงานราชการ และภาคีเครือข่าย นำผลจากแนวปฏิบัติจากการวิจัยที่ดี ไปขยายผล ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติในเชิงเครือข่ายเพื่อการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. คณะนักวิจัยผู้จะทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิจัยต่อแนวทางการลดปัจจัยเสี่ยงที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมทางศาสนาและทางสังคม เพื่อศึกษาปัจจัยแทรกซ้อนต่อการลดปัจจัยเสี่ยงในเชิงสังคมที่มีความหลากหลาย
2. คณะนักวิจัยผู้จะทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิจัยต่อกลุ่มประชากรที่หลากหลายและช่วงชั้น เช่น เยาวชน ครู นักเรียน พระสงฆ์ วัด รัฐ โรงเรียน ที่มีผลให้การทำงานเชิงเครือข่ายขับเคลื่อนชัดเจนยิ่งขึ้นในการลดปัจจัยเสี่ยงทั้งระบบในองค์กรวม

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปริยัติสาทร. (2562). กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 10(2), 12-24.
- พระครูพนิตปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม) และคณะ. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 1-14.
- พระครูพิศิษฐ์ประชาภา (นนทิโย ประยูร). (2560). บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 439-455.
- _____. (2564a). การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่าย ลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 69-80.
- _____. (2564b). ยุวชนคุณธรรม : แนวทางลดปัจจัยเสี่ยงของชุมชนกระติ่ง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 102-115.

- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2561). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ: กรณีศึกษาหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม. พระนครศรีอยุธยา: งานประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม CSD สัมพันธ์ ระดับชาติ ครั้งที่ 17 และนานาชาติ ครั้งที่ 1 “คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน”. ระหว่างวันที่ 28-31 มกราคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- พระมหาพุทธนา นรเชษฐ (ศิริวรรณ) และจุฑารัตน์ ทองอินจันทร์. (2561). แนวคิดตัวชี้วัด องค์ประกอบบทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12(2), 204-214.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 1-16.
- พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ. (2564a). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อด่าง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(2), 57-68.
- _____. (2564b). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อด่าง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน จังหวัดสุโขทัย. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 88-101.
- วณิฎา ศิริวรสกุลและวัชรินทร์ อินทพรหม. (2561). รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(29), 203 - 209.
- วาสนา แก้วหล้าและคณะ. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(2), 81-95.
- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อควบคุมยาสูบ. (2561). รายงานสถิติการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ.2561. กรุงเทพฯ: เจริญมั่นคงการพิมพ์.
- สมคิด พุ่มทุเรียนและคณะ. (2562). วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ. *วารสารบัณฑิตปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(1), 225-238.

การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศวัฒนธรรม สำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
เขตพัฒนาราชภฏบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี*
DEVELOPMENT OF ENGLISH COMMUNICATIVE INNOVATION FOR
ECO-CULTURAL TOURISM IN THE HIGHLAND PEOPLE
DEVELOPMENT AREA UTHAI THANI PROVINCE

ทวิศักดิ์ ชูมา, ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย

Thaweesak Chooma, Sakchai Posai

มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์

Mahidol University Nakhonsawan Campus

Corresponding Author E-mail: thaweesak.choo@mahidol.edu

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษ การสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ และสอบถามความพึงพอใจ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือบุคลากรผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว อำเภอบ้านไร่และอำเภอยะคต จังหวัดอุทัยธานี 59 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มเก็บตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แบบสำรวจ 2) แบบทดสอบ 3) แบบประเมิน 4) การสัมภาษณ์เชิงลึก 5) การสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เทคนิคสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการค้าขายของที่ระลึกพื้นเมืองและแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวทางนิเวศวัฒนธรรมที่สำคัญ 2. การสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ มีคู่มือการอบรมนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษจำนวน 6 บทและผลลัพธ์หลังการอบรมใช้นวัตกรรมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3. ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อบุคลากรผู้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารเกี่ยวข้องด้านการ

* Received October 2, 2021; Revised October 18, 2021; Accepted October 19, 2021

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานีอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม; การสื่อสารภาษาอังกฤษ; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

Abstract

Objectives of this research were to study the need for English language, create and develop innovations in English communication and evaluate overall satisfaction. The population used in the research were staff involved in eco-cultural tourism in the highland people's development area, Ban Rai and Huai Khot District, Uthai Thani Province. The sample size was determined using a ready-made table by Krejcie and Morgan. A total of 59 samples were obtained, and purposive sampling was performed. Research instruments included survey, pre-post-test, assessment form, in-depth interview, and observation. Descriptive statistic with frequency, percentage, mean and standard deviation were used to analyze the data. For the qualitative research, data were collected by in-depth interviewing with the triangulation technique.

The result indicated that 1. English language requirements for improving English communication skills to sell local souvenirs and introduce important eco-cultural attractions were at a high level. 2. Creation and development of English communication innovations were of six topics for design and development. The results after the innovation training were statistically significant at a level of 0.05. 3. The level of tourist satisfaction with English-speaking eco-cultural tourism staff in the highland people development area Uthai Thani Province was at moderate level.

Keywords: Innovation development; English communication; Eco-Cultural tourism

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์ความเสี่ยงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ หน่วยงานภาครัฐนำโดยนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายการกระจายโอกาสในเชิงรายได้จากการท่องเที่ยวลงสู่เศรษฐกิจฐานรากด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับและเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวให้กับชุมชน และมีมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด (Less visited area) และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นที่ยินยอมของนักท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ศูนย์ข้อมูลข่าวอาเซียนกรมประชาสัมพันธ์, 2561) จังหวัดอุทัยธานีมีลักษณะโดดเด่นทั้งด้านศาสนา วิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์มีวิถีชีวิตของผู้คนที่เรียบง่ายสงบร่มเย็น ดังคำขวัญของจังหวัดอุทัยธานี “เมืองพระชนกจักรี ปลาแรดรสดี ประเพณีเทโว ส้มโอบ้านน้ำตก มรดกโลกห้วยขาแข้ง แหล่งต้นน้ำสะแกกรัง ตลาดนัดดังโคกระบือ” แสดงให้เห็นถึงทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีเสน่ห์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวสู่การเรียนรู้และอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อเป็นช่องทางหรือโอกาสในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนชาวอุทัยธานี ซึ่งมีหลากหลายเช่น อาหาร ศิลปะการแสดงท้องถิ่น ดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน ภูมิปัญญา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เครื่องจักสาน ผ้าทอ วัฒนธรรม ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นเอกลักษณ์ของชาติ สนับสนุนการสร้างสรรค บุกเบิก การประดิษฐ์ คิดค้น เพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานของวัฒนธรรม ตลอดจนการนำวัฒนธรรมไทยเผยแพร่สู่สังคมโลก (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุทัยธานี, 2561)

ในปัจจุบันเมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ความจำเป็นในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคลากรที่อยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องมีทักษะการใช้ภาษาและทักษะการสื่อสารมีประสิทธิภาพและสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นกับผู้เดินทางมาเที่ยวจากทั่วโลก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ปัญหาของความไม่พร้อมของบุคลากรในธุรกิจนี้ก็ยังมีปรากฏอยู่ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อให้บริการ แม้ว่าการเตรียมความพร้อมด้านภาษาให้กับบุคลากรนั้นจะพยายามกระจายความต้องการภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน แต่ก็ยังมีปรากฏว่า ภาษาอังกฤษยังคงเป็นภาษาต่างประเทศที่มีความสำคัญ และมีประโยชน์ที่สุดในธุรกิจการท่องเที่ยว จากความจริงข้อนี้บุคลากรที่จะเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการหรือผู้ปฏิบัติหันมาเตรียมความพร้อมด้านภาษาอังกฤษเพื่อความสำเร็จของการประกอบการมากขึ้น (ผาณิต บุญยะวรรณะ, 2542) สอดคล้องกับงานของพิชัย สดภิบาล (2553) ที่ทำวิจัย

เรื่อง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมปัจจัยเพื่อการพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากเห็นว่าคนไทยยังไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ดีพอ จุดอ่อนของคนไทย คือ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษโดยทั่ว ๆ ไปยังไม่เพียงพอสำหรับระดับของการเป็นเมืองท่องเที่ยวคุณภาพ แต่จุดแข็งในการสื่อสารของคนไทยกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ ความสุภาพ ความมีน้ำใจ ความเป็นมิตร ความสนุกสนานความยิ้มแย้มแจ่มใส ความพยายามที่จะสื่อสารแม้จะมีข้อจำกัดทางภาษา

นอกจากนี้ การใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสารช่วยทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวและก่อให้เกิดรายได้สร้างงาน สร้างรายได้เกิดขึ้นต่อหมู่บ้าน ชุมชนและจังหวัดของตนเองโดยภาพรวม ในการใช้ภาษาที่ 2 หรือ ภาษาที่ 3 ของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวจะต้องใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารภาษาร่วมไปกับความรู้และทักษะการใช้ภาษาที่ 2 หรือ ภาษาที่ 3 ที่ได้ฝึกฝนมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารเนื่องจากความรู้และทักษะการใช้ภาษาที่ 2 หรือ ภาษาที่ 3 ที่ได้ฝึกฝนมาในช่วงระยะเวลาหนึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายได้ อีกทั้ง การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ ที่จะยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักชาวต่างชาติให้มากยิ่งขึ้น และยังเป็นการช่วยกระตุ้นรายได้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย ถ้าคนในชุมชนหรือผู้ที่รับผิดชอบ ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งใช้ภาษาอังกฤษในการนำเที่ยวได้ จะทำให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักทั่วโลก และยังเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง (พิชัย สดภิบาล, 2553)

ดังนั้น การศึกษาและการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภฏบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานีสอดคล้องกับการศึกษาของ Simasathiansophon N. et al. (2020) กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความน่าดึงดูดใจอย่างมากเนื่องจากตลาดโลกที่ใหญ่และมีอัตราการเติบโตสูง ซึ่งจะส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวจังหวัดอุทัยธานีเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล (international language) ที่คนประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์คือ 1.2 ถึง 1.5 พันล้านคนจาก 75 ประเทศทั่วโลกใช้สื่อสารกัน (Naunton, 2005) และที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) และเพื่อเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวที่ใช้ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติเป็นจุดขายหลักโดยสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทการทำหน้าที่เป็นแบบจำลองสำหรับวิธีการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยคนในท้องถิ่นเพื่อสร้างอนาคตของการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน (Wallace, 2014) นอกจากนี้โครงการนี้จะช่วยยกระดับการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสร้างรายได้ของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภฏบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี ให้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวตามแนวนโยบายของรัฐบาลยุคปัจจุบันที่มุ่งให้คนไทยและชาวต่างชาติเดินทางท่องเที่ยวในเมืองรองเพื่อสร้างรายได้และผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อบุคลากรผู้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง อำเภอบ้านไร่และอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 59 คน และสุ่มเก็บตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็น 1) แบบสำรวจ 2) แบบทดสอบ 3) แบบประเมิน 4) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 5) การสังเกต (Observation) วิเคราะห์ข้อมูลโดยสังเกตจากพฤติกรรมและแบบบันทึกการเรียนรู้ในชั้นเรียน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาค่าความสอดคล้อง .50 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) ได้ค่าความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่า และค่าความสอดคล้องรวมอยู่ที่ 0.95

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้คือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูล

เชิงคุณภาพด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างเป็นทางการ (In-depth interview) กับเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนและผู้มีเกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลเอกสารและข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนความคิดเห็นหัวข้อเนื้อหาความถูกต้องการใช้ทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในอดีตที่ผ่านมาและความคาดหวังที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นำมาทวนซ้ำกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเป็นการทวนซ้ำความถูกต้องอีกครั้งกับคนในพื้นที่วิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (Triangulation) (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2562)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อุปกรณ์ประกอบการสอนมีความเหมาะสมกับการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 รองลงมา คือ ท่านคิดว่ากลวิธีการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับการค้าขายและบริการมีความจำเป็นในการฝึกทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี และท่านคิดว่าหนังสือเล่มเล็ก ๆ (คู่มือ) มีความเหมาะสมกับการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี และ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และ 4.10 ตามลำดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหัวข้อเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการหัวข้อเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษในหัวข้อ “การสอบถามและบอกเวลา” มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 รองลงมา คือ หัวข้อ “การต่อรองราคา” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และ หัวข้อ “การกล่าวคำต้อนรับ” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ตามลำดับ

2. การสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

การสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัด

อุทัยธานี ประกอบด้วย 6 หัวข้อที่สำคัญโดยใช้รูปแบบการอบรมแบบ BSPE Model ในหัวข้อ ดังนี้

หัวข้อสนทนาที่ 1 การทักทาย	หัวข้อสนทนาที่ 4 อาหารและเครื่องดื่ม
หัวข้อสนทนาที่ 2 การขายสินค้าของที่ระลึกพื้นเมือง	หัวข้อสนทนาที่ 5 การต่อรองราคาสินค้า
หัวข้อสนทนาที่ 3 ผักผลไม้พื้นเมืองและเมืองหนาว	หัวข้อสนทนาที่ 6 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่

2.1 ผลสัมฤทธิ์การวัดความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

จากการประชุมหารือกับ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภฏบนพื้นที่สูง อำเภอบ้านไร่และอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 1 ฉบับ มี 30 ข้อ ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Question) จำนวน 3 ตัวเลือก ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยเกณฑ์การแปลผลคะแนนความรู้ใช้แบบอิงเกณฑ์แนวคิดของบลูม (Bloom, 1971)

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภฏบนพื้นที่สูง ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในช่วงก่อนและหลังการอบรม โดยใช้ Paired Sample T-Test ($n = 59$)

ตัวแปรที่ศึกษา	ช่วงที่ดำเนินการ	Mean $\pm$ S.D.	ระดับ	ผลต่างค่าเฉลี่ย	t	P-value
ความรู้	หลังการอบรม	21.9 $\pm$ 3.6 คะแนน	ปานกลาง	8.8 $\pm$ 3.7 คะแนน	18.489*	0.000
	ก่อนการอบรม	13.0 $\pm$ 3.2 คะแนน	ต่ำ			

* มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการเปรียบเทียบความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภฏบนพื้นที่สูง ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่และอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 59 คน ในช่วงก่อนและหลังการอบรม ด้วยการทดสอบค่าที (Paired Sample t-Test) พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในช่วงหลังการอบรม มากกว่าในช่วงก่อนการอบรม (มีคะแนนเฉลี่ยมากขึ้น

8.8 $\pm$ 3.7 คะแนน หรือมีความรู้มากขึ้นร้อยละ 29.7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=18.489$, $P=0.000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

2.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจในวัตรกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนารัฐอรุณบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี

ความพึงพอใจรายด้านของวัตรกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนารัฐอรุณบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี มีดังนี้

ด้านรูปแบบวัตรกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม หัวข้อที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) รองลงมา คือ ส่งเสริมให้บุคลากรได้สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้จริง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$)

ด้านเนื้อหา หัวข้อที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ การอธิบายเนื้อหาที่มีความชัดเจนเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) รองลงมา คือ การเรียงลำดับความง่ายของเนื้อหาเหมาะสม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$)

ด้านความพึงพอใจในการทำกิจกรรมการสอน หัวข้อที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ บุคลากรมีความพอใจในวัตรกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) รองลงมา คือ บุคลากรมีความพอใจที่มีการช่วยเหลือแนะนำจากเพื่อนขณะทำกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$)

ด้านขั้นตอนการสอน หัวข้อที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ขั้นตอนปฏิบัติงาน (การนำเข้าสู่บทเรียนเข้าใจได้ง่าย ระยะเวลา มีความเหมาะสม นำปฏิบัติตามได้จริง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) รองลงมา คือ ขั้นตอนปฏิบัติการงาน (เปิดโอกาสให้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อทำกิจกรรม ระยะเวลา มีความเหมาะสม ปฏิบัติตามได้จริง) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$)

ด้านหัวข้อการสื่อสาร หัวข้อที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด คือ การอธิบายเกี่ยวกับ ขนาด สี รูปทรง ของสินค้าและของที่ระลึก Describing Shape, Color and Size of Product and Souvenirs มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) รองลงมา คือ การถามความต้องการลูกค้า Asking for Customers' Needs มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.0$)

3. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อบุคลากรผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมผู้ให้บริการสื่อสารภาษาอังกฤษ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อบุคลากรผู้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยความพึงพอใจ ด้าน Opinions on English language and English contents needed by venders and waiters/waitresses at restaurants in the Highland People Development ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้าน Speaking skill is essential for venders and wait staff at restaurants in the Highland People Development Area มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.70) รองลงมา คือ Specific terms and conversations used in the career of venders and wait staff at restaurants in the Highland People Development Area. มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40) สำหรับด้าน Opinions on English topics needed by venders and wait staff at restaurants in the Highland People Development Area พบว่า ความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หัวข้อ Thanking and Saying Goodbye ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) รองลงมา คือ Asking for and Telling the Time ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.50) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี พบว่ามีความต้องการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและอุปกรณ์ประกอบการสอนมีความเหมาะสมกับการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษ คู่มือและกลวิธีการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับการค้าขายและบริการมีความจำเป็นในการฝึกทักษะภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก ด้านหัวข้อฝึกอบรมพบว่า การสอบถามต่าง ๆ และการบอกเวลา การต่อรองราคา และการกล่าวคำต้อนรับ ความเห็นอยู่ในระดับมากเนื้อหาสอดคล้องกับ ปวันรัตน์ นิกรกิตติโกศล (2559) ผู้ประกอบการมีความต้องการคือคำศัพท์และบทสนทนาเฉพาะในการค้าขายที่มีบทแปลและคำอ่านภาษาไทยในรูปของหนังสือเล่มเล็กคลุมหัวข้อเกี่ยวกับการทักทายและการต้อนรับและการสอบถามความต้องการของลูกค้าเป็นต้น มีค่าเฉลี่ยระดับมากตามลำดับ ในขณะที่การแนะนำอาหารและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าท้องถิ่นและของที่ระลึก นำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานี เป็นหัวข้อที่พบในการสัมภาษณ์เชิงลึกอยู่ในระดับคะแนนที่มากเช่นเดียวกัน

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างเป็นทางการ (In-depth interview) พบว่า บุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมมีปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษในทุกทักษะ และต้องการฝึกทักษะการพูดและการฟังมากที่สุดมากกว่าทักษะการอ่านและการเขียน เพราะมีความจำเป็นจริงๆ สอดคล้องกับ Nomnian, S. (2014) ต้องการส่งเสริมการพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการพูดมากที่สุด เนื่องจากความถี่ของการโต้ตอบที่ต้องใช้ทักษะการพูดภาษาอังกฤษจากลูกค้าส่วนใหญ่ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวอยากได้คู่มือการสื่อสารการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ใช้ง่ายและพกพาสะดวกถ้าเป็น Application ในโทรศัพท์มือถือได้ก็จะเป็นการดีมาก และที่สำคัญไม่อยากจะเรียนไวยากรณ์เพราะมันเข้าใจยากอ่านแล้วไม่รู้เรื่อง แต่อยากพูดภาษาอังกฤษเป็น อยากให้คู่มือการพัฒนาภาษาอังกฤษมีการเขียนคำอ่านภาษาไทยกำกับ คำศัพท์หรือบทสนทนาภาษาอังกฤษด้วยจะได้ออกเสียงถูก ควรมีภาพประกอบและให้เขียนสรุปคำศัพท์ที่ใช้บ่อยท้ายบทสนทนาด้วย คู่มือประกอบด้วย 6 หัวข้อสนทนา โดยใช้กลวิธีการสื่อสารเข้ามาช่วยให้พูดภาษาอังกฤษได้อย่างราบรื่นและเป็นธรรมชาติมากขึ้น สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ ชูมา, (2560) กลวิธีการสื่อสารจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

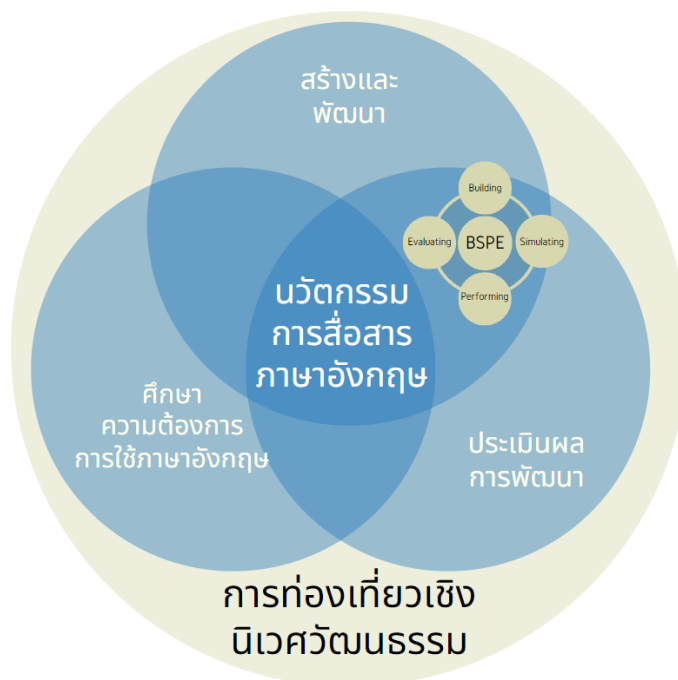
ผลการใช้นวัตกรรมสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี มีผลลัพธ์หลังการอบรมใช้นวัตกรรมที่ดีขึ้นกว่าเดิมใช้ พบว่าผู้เรียนชอบขั้นตอนการสอนมากที่สุด รองลงมาคือการทำกิจกรรมการสอน และเนื้อหาตามลำดับ รูปแบบนวัตกรรมสื่อสารภาษาอังกฤษ ผู้เรียนชอบที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติได้ และส่งเสริมให้บุคลากรได้สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้จริง เนื้อหามีความชัดเจน เข้าใจง่าย และการเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาเหมาะสม กิจกรรมการสอนมีการช่วยเหลือแนะนำจากเพื่อนขณะทำกิจกรรม การนำเข้าสู่บทเรียนเข้าใจได้ง่าย ระยะเวลามีความเหมาะสม นำปฏิบัติตามได้จริงมีการเปิดโอกาสให้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อทำกิจกรรมในระยะเวลาที่เหมาะสมการอธิบายเกี่ยวกับ ขนาด สี รูปทรง ของสินค้าและของที่ระลึก และการถามความต้องการลูกค้าซึ่งมีความเหมาะสมกับบริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สอดคล้องกับ Cajee (2014) แสดงให้เห็นว่าเหมาะสมกับการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะมีความเป็นพิเศษและเป็นการท่องเที่ยวที่อิงอาศัยธรรมชาติ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อบุคลากรผู้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสาร เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี ใช้รูปแบบการประเมินความพึงพอใจในระบบออนไลน์เนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 โดยชาวต่างชาติที่เป็นครูและอาจารย์พร้อมครอบครัวที่

พักอาศัยในประเทศไทยพบว่า มีความพอใจการใช้ภาษาโดยภาพรวมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับ ปานกลาง สอดคล้องการรายงานผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยรวมของ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การใช้ภาษา และทักษะในการสื่อสารภาพรวมอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยความพอใจที่ต่ำสุดคือ บริการ wifi/internet ส่วนป้ายบอกทางและความสะดวกในการเข้าถึงมีคะแนนความพึงพอใจสูง

โดยสรุปจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพบการใช้วัตรกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมการใช้หลักสูตรเรียนภาษาอังกฤษ 15 ชั่วโมงสำหรับบุคลากรด้านการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในจังหวัดอุทัยธานี กิจกรรมการอบรมภาษาอังกฤษสนุกทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และมีความกล้าในการพูดภาษาอังกฤษได้มากขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูวนาพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี

จากภาพอธิบายองค์ความรู้ได้ดังนี้คือ นวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี ดำเนินการพัฒนามาจากการศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (English for Eco-Cultural Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นลักษณะพิเศษของตัวเอง และเป็นการท่องเที่ยวที่อิงอาศัยธรรมชาติ (Nature Based Tourism) หรือมีธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นถิ่นเป็นฐาน เมื่อผ่านขั้นตอนการศึกษาความต้องการนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อออกแบบนวัตกรรมหรือคู่มือในการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษ 15 ชั่วโมงสำหรับบุคลากรด้านการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในจังหวัดอุทัยธานี เป็นคู่มือประกอบด้วย 6 หัวข้อที่สำคัญ และรูปแบบการอบรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะมีความเป็นพิเศษและเป็นการท่องเที่ยวที่อิงอาศัยธรรมชาติ โดยมีคำศัพท์ บทสนทนา ภาพประกอบ ที่ทำให้ผู้อบรมที่เป็นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมมีความมั่นใจในการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการสื่อสารภาษาอังกฤษได้มากขึ้น โดยมีการประเมินความพึงพอใจจากชาวต่างชาติด้วย ทั้งนี้การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดอุทัยธานี จะช่วยเตรียมความพร้อมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และช่วยยกระดับรายได้ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสำหรับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเขตพัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง ในจังหวัดอื่น ๆ ได้ เช่น สุพรรณบุรี กำแพงเพชร หรือจังหวัดตาก
2. หน่วยงานหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น สมาคมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โรงแรม โฮมสเตย์ เป็นต้น สามารถนำนวัตกรรมซึ่งเป็นผลวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ได้เพื่อให้บุคลากรของหน่วยงานได้ฝึกฝนพัฒนาภาษาอังกฤษ
3. สถาบันการศึกษาสามารถใช้ผลวิจัยนี้ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว หรือภาษาอังกฤษเฉพาะกิจได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มอาชีพอื่นๆ หรือการท่องเที่ยวที่เป็นความต้องการด้านอื่นๆ เช่น ด้านอาหารชาติพันธุ์ หรือผู้ประกอบการด้านอาหารปลอดภัย เป็นต้น
2. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมในรูปแบบอื่นๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ใช้ด้วย เช่น Application ในโทรศัพท์มือถือ
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบนวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษรูปแบบต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์หาสื่อประเภทใดบ้างที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ ชูมา. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้รูปแบบกลวิธีการสื่อสาร. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 3(1), 125-137.
- ปวันรัตน์ นิกรกิตติโกศล. (2559). การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(2), 110-122.
- ผาณิต บุญยวรรธน. (2542). *ความต้องการภาษาอังกฤษในธุรกิจการท่องเที่ยว* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พิชัย สดกพิบาล. (2553). *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม : ปัจจัยเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว*. สืบค้น 19 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.thaiblogonline.com/sodpichai.blog/>
- ศูนย์ข้อมูลข่าวอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์. (2561). *ข่าวสารอาเซียน*. สืบค้น 10 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.asean thai.net/main.php?filename=inde>
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุทัยธานี. *ศูนย์รวมข่าวประชาสัมพันธ์* (2561). สืบค้น 10 ธันวาคม 2563, จาก <https://uthaithani.prd.go.th/th/page/item/index/id/12>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการค่าใช้จ่ายสำหรับสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2562). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารการวัดผลทางการศึกษา*, 17(1), 17-29.

- Bloom, B. S. et al. (1971). *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: Mc Graw-Hill Book Company.
- Cajee, L. (2014). Eco-Cultural Tourism: A Tool for Environmental, Cultural and Economic Sustainability (A Case Study of Darap Village, West Sikkim). *SHS Web of Conference*, 12, 1-9.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Naunton, J. (2005). *Profile 2: Intermediate*. Oxford: Oxford University Press.
- Nomnian, S. (2014). Thai Entrepreneurs' Needs of English Language for Raft Service Business. *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, 14(3), 101-128.
- Simasathiansophon, N., et al. (2020). Tourist's decision to travel to Thai cultural tourism destination in central part of Thailand. *E3S Web of Conferences*, 164, 1-11.
- Wallace, G. (2014). Eco-cultural tourism as a means for the sustainable development of culturally marginal and environmentally sensitive region. *Tourist Studies*, 4(3), 235-254.

รูปแบบการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี*

MODEL OF SANGHA RESIDENCE DEVELOPMENT TO RAISE THE STATUS
TO BE TEMPLE OF SANGHA, RATCHABURI PROVINCE

พระครูจริยธรรมานุรักษ์ (วัลลภ จริยธมฺโม), พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), นิกร ศรีราช
Phrakhru Jariyathammanurak (Wanlop Cariyadhammo), Phra Udomsittinayok, Nigorn Srirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน องค์ประกอบ และนำเสนอรูปแบบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีค่าดัชนีวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ 1.00 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด แต่ที่พักสงฆ์บางแห่งมีปัญหาทางการเงิน ประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ต้องการมีวัดประจำชุมชน กระบวนการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ดินในกรรมสิทธิ์ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีระเบียบที่เคร่งครัดและขั้นตอนดำเนินงานจำนวนมาก เป็นต้น 2. องค์ประกอบในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุสิ่งของและสถานที่ และด้านการจัดการ 3. รูปแบบการพัฒนา เป็นรูปแบบของการจัดการที่พักสงฆ์ให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ตาม “กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559” โดยเน้นการพัฒนาความสัปปายะทั้ง 7 ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ที่พักสงฆ์; จังหวัดราชบุรี

*Received July 25, 2021; Revised July 29, 2021; Accepted July 30, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the general conditions, components and present the development model. This research used a qualitative research methodology for collecting data by in-depth interviewing 25 key informants by using a structured in-depth-interview script with a content validity index (S-CVI) at 1.00 as a tool for data collection and data were also collected from 8 participants, the experts, in focus group discussion. The data with analyzed by contextual content analysis techniques.

The findings of this research were as following; 1. The administrators of Sangha organizations closely took care of all levels of but some Sangha residents had the financial problems. People in every area wanted to have a temple in their community and the process of considering permission to use the land in the ownership of various government agencies was with strict rules and many operational procedures. 2. The components of Sangha resident development to raise the status to the Buddhist monastery in Ratchaburi Province Sangha were the personal aspect, financial matters aspect, materials aspect and management aspect. 3. The model of development was a form of accommodation management for monks to be ready for upgrading to Buddhist temples according to the "Ministry Regulations on the creation, establishment, integration, relocation and dissolution of temples. Requesting a royal grant of Wisukhamasima and raising an abandoned temple to become a temple where monks could live in during the Buddhist Lent 2016." Emphasis was placed on the development of the Sappāya 7 to create the readiness to upgrade the sangha resident to the status of Buddhist monastery.

Keywords: Model Development; Sangha Residence; Ratchaburi Province

บทนำ

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) จังหวัดราชบุรี มีจำนวนวัดทั้งสิ้น 442 วัด สังกัดมหานิกาย จำนวน 384 วัด สังกัดธรรมยุติกนิกาย จำนวน 37 วัด และสังกัดอนัมนิกาย จำนวน 1 วัด ในขณะที่มีที่พักสงฆ์กระจายอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการขอจัดตั้งเป็นวัด ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการในคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนภารกิจนี้ให้บรรลุสำเร็จด้วยความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ มียุติธรรม อย่างมี

ประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง โดยนัยนี้ หากพิจารณาในบริบทเชิงพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 51 แห่ง โดยสังกัดมหานิกาย จำนวน 35 แห่ง และสังกัดธรรมยุต จำนวน 16 แห่ง (สำนักงานจังหวัดราชบุรี, 2562)

ประการสำคัญ คือ หัวใจของการจัดการ ได้แก่ การประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆ เข้าด้วยกัน (Stephen & Coulter, 2002) ทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุให้สามารถประสานเข้าด้วยกันและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด (ธงชัย สันติวงษ์, 2537) เพื่อทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์, 2540) ซึ่งนักวิชาการตะวันตกได้สรุปปัจจัยนำเข้าในกระบวนการบริหาร คือ ทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) อันได้แก่ 4M's ประกอบด้วย (1) คน (Man) การบริหารกำลังคน ในบริบทของการใช้คนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานให้มากที่สุด ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นเรื่องของการบริหารงานบุคคล (2) เงิน (Money) การบริหารเงิน ในบริบทของการจัดสรรเงินอย่างไรให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุดและให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นเรื่องของการจัดสรรเงินทอง (3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารวัสดุในการดำเนินงาน ในบริบทของการทำให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดหรือเกิดประโยชน์สูงสุด ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นเรื่องของส่วนประกอบในการดำเนินงาน (4) การจัดการ (Management) กระบวนการจัดการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นการรวมทุกอย่างเข้าด้วยกันเป็นเรื่องของการจัดการ คน เงิน วัตถุดิบ จัดการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด (สุทธิ สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญ์, 2541)

อย่างไรก็ตาม ยังคงพบประเด็นซึ่งเป็นปัญหาต่อการพัฒนา เช่น เจ้าคณะผู้ปกครองบางส่วนยังไม่ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง แม้จะมีพระธรรมวินัยเป็นกรอบในการปฏิบัติ แต่ยังคงขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนางานในหน้าที่ ขาดความชัดเจนในภาระหน้าที่ตามกฎระเบียบทางการปกครอง แต่มีความเชื่อมั่นตนเองสูง จึงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดความสามัคคี ไม่พยายามสร้างสัมพันธ์ภาพเข้าหากัน เป็นต้น (พระครูสันติธรรมาภิรต (บุญชัย สนติกโร), 2557)

ดังกล่าวนี้นี้ ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาที่พึงประสงค์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ภารกิจด้านการสาธารณูปการขององค์กรคณะสงฆ์ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการที่พักระงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธร ศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาที่พักระงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธร ศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาที่พักระงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธรศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

จำนวน 20 รูปหรือคน ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำนวน 5 รูป ผู้บริหาร/บุคลากรขององค์กรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ผู้นำชุมชน/ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 5 คน นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 5 คน นักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 3 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบ

สนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์และด้วยตนเองเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความอนุเคราะห์บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อมูลที่เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบ ด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านจุดแข็ง (Strength) ของการจัดการที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 7 ประเด็น ได้แก่ ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ชั้นต้นในพื้นที่ดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษโดยมุ่งประโยชน์แก่พระศาสนาโดยรวม บุคลากรขององค์กรคณะสงฆ์มีความสามัคคีสูง ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับสนับสนุนการดำเนินงานขอตั้งวัดในพระพุทธศาสนาตามภารกิจงานสาธารณูปการ ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีความรู้ด้านกฎหมายมากขึ้นกว่าในอดีต คณะสงฆ์กำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาไว้อย่างชัดเจน พระภิกษุผู้ดูแลที่พักสงฆ์มีความมุ่งมั่น พุเมเท เสียสละทั้งกำลังร่างกาย สติปัญญา และกำลังทรัพย์ และบุคลากร

ขององค์กรคณะสงฆ์มีฐานะเป็นผู้ทรงศีลที่ไม่มีเจตนาดำเนินงานโดยขัดต่อหลักกฎหมายบ้านเมือง

ด้านจุดอ่อน (Weakness) ของการจัดการที่พักรสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ที่พักรสงฆ์บางแห่งมีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือแนวเขตที่ดิน ที่พักรสงฆ์บางแห่งมีปัญหาทางการเงิน พระภิกษุผู้ดูแลที่พักรสงฆ์บางแห่งยังขาดความรู้ด้านกฎหมายที่ดินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่พักรสงฆ์บางแห่งมีปัญหาขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการก่อสร้างเสนาสนะที่พักรสงฆ์บางแห่งมีปัญหาข้อพิพาทกับชาวบ้าน และพักรสงฆ์บางแห่งมีจำนวนพระภิกษุจำพรรษาน้อยกว่าเกณฑ์

ด้านโอกาส (Opportunity) ของการจัดการที่พักรสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รัฐกำหนดวิธีการดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนการสร้างวัดและตั้งวัดไว้อย่างชัดเจนโดยมีกฎหมายรับรองพุทธศาสนิกชนบริจาคทรัพย์และสิ่งของสนับสนุนการดำเนินงาน ประชาชนต้องการมีวัดประจำชุมชนเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ธรรมเนียมนิยมของคนไทยที่มีต่อการสร้างเสนาสนะในพระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบศิลปกรรมที่งดงาม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐรองรับการดำเนินการเรื่องสร้างวัดและตั้งวัดโดยตรงอย่างเป็นเอกภาพ

ด้านอุปสรรค (Threat) ของการจัดการที่พักรสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การอนุญาตให้ใช้ที่ดินในกรรมสิทธิ์ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีระเบียบที่เคร่งครัดและต้องใช้เวลาพิจารณานาน การขอสร้างวัดและตั้งวัดให้ถูกต้องตามกฎหมายยังมีลำดับขั้นตอนในทางปฏิบัติจำนวนมาก กฎหมายยังไม่ให้ความคุ้มครองที่พักรสงฆ์หรือที่พักรสงฆ์ยังไม่มีสถานะเป็นสถานะนิติบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองหรือบังคับคดีตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ลัทธิหรือศาสนาอื่นซึ่งเป็นคู่แข่งมีการขยายตัวสูง และเศรษฐกิจตกต่ำที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจให้การสนับสนุนทรัพยากรและการเงินของพุทธศาสนิกชน

2. องค์ประกอบในการพัฒนาที่พักรสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านบุคคล (Man) ในการพัฒนาที่พักรสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ผู้ดูแลที่พักรสงฆ์และบุคลากรฝ่ายบรรพชิตของที่พักรสงฆ์จำเป็นต้องมีคุณลักษณะทั้งในด้านคณฤฐะและวิปัสสนาธุระ ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่จำเป็นต้องให้การดูแลที่พักรสงฆ์ในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับจำเป็นต้องช่วยกันเสริมสร้างแรงจูงใจและกำลังใจในการทำงานแก่บุคลากรของที่พักสงฆ์ สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับจำเป็นต้องช่วยกันเผยแพร่คุณงามความดีและยกย่องบุคลากรของที่พักสงฆ์ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่จำเป็นต้องมีมาตรการในการรักษาจำนวนพระภิกษุจำพรรษาในที่พักสงฆ์ และผู้ดูแลที่พักสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถพื้นฐานทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายและทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

ด้านการเงิน (Money) ในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การระดมทุนพัฒนาที่พักสงฆ์ด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การละเว้นวิธีการได้มาซึ่งเงินของที่พักสงฆ์ในทางที่ผิดหรือเสื่อมเสียพหุลักษณะ การจัดระบบการบริหารด้านการเงินของที่พักสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม การบริหารการเงินของที่พักสงฆ์ในลักษณะขององค์กรคณะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้จ่ายเงินของที่พักสงฆ์อย่างคุ้มค่า

ด้านสิ่งของและสถานที่ (Materials) ในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมภายในที่พักสงฆ์ที่มีสะอาดและปลอดภัย การจัดระบบการเก็บรักษาวัสดุสิ่งของภายในที่พักสงฆ์ให้ถูกสุขลักษณะ การก่อสร้างเสนาสนะภายในที่พักสงฆ์ที่รักษารูปแบบของศิลปกรรมและวัฒนธรรมประจำถิ่น การจัดบรรยากาศให้สงบร่มรื่นและสัปปายะ และการก่อสร้างเสนาสนะภายในที่พักสงฆ์อย่างเหมาะสมและได้มาตรฐาน

ด้านการจัดการ (Management) ในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ดำเนินงานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนเป็นสำคัญ ดำเนินงานโดยให้ความสำคัญกับความสมัครสมานสามัคคีและหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ดำเนินงานโดยนำวิธีการจัดการตามศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้การบริหารจัดการที่ที่พักสงฆ์ ดำเนินงานบนพื้นฐานของความถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง และดำเนินงานโดยเน้นการทำงานเป็นเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. รูปแบบการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า

รูปแบบการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เป็นรูปแบบของการจัดการที่ที่พักสงฆ์ให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ตาม “กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำ

พรรษา พ.ศ. 2559” โดยเน้นการพัฒนาความสัปปายะทั้ง 7 ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านอาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) หรือความเหมาะสมของอาคารสถานที่ มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดทำแผนงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดระบบความปลอดภัยในอาคารเสนาสนะให้ได้มาตรฐาน ดูแลรักษาสภาพของอาคารเสนาสนะตามหลัก 5 ส. จัดทำทะเบียนทรัพย์สินและเอกสารเกี่ยวกับอาคารเสนาสนะอย่างเป็นระบบ และจัดทำแผนผังแสดงสิ่งปลูกสร้างภายในโดยแบ่งโซนพื้นที่เป็นสัดส่วน ตามลำดับ

2. ด้านโคจรสัปปายะ (Suitable Resort) หรือความเหมาะสมของการสัญจรภายในและภายนอก มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยบนพื้นที่ที่อยู่ภายนอกตัวอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดสร้างถนนภายในที่มีความสะดวกแก่การสัญจรของบรรพชิตและคฤหัสถ์ จัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงเขตก่อสร้างและพื้นที่หวงห้ามหรือพื้นที่อันตราย จัดทำป้ายบอกเส้นทางการเดินทางเข้ามาจากภายนอกและป้ายบอกเส้นทางสัญจรภายใน และจัดทำป้ายอธิบายกฎระเบียบข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติตามจุดและเส้นทางต่าง ๆ ตามลำดับ

3. ด้านภัสสสัปปายะ (Suitable Speech) หรือความเหมาะสมของการเผยแผ่พุทธธรรม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมโดยไม่หวังผลตอบแทนไปจากครองครองธรรม นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการเผยแผ่พุทธธรรมในทางอ้อมโดยแฝงคติธรรมผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือพุทธศิลป์ในศาสนสถานหรือศาสนวัตถุ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมสำหรับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม นำอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม จัดให้มีการเผยแผ่พุทธธรรมในช่องทางที่หลากหลาย ตามลำดับ

4. ด้านบุคคลสัปปายะ (Suitable Person) หรือความเหมาะสมของบุคลากร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการอบรมด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ยกย่องและบำรุงขวัญกำลังใจในการทำงานแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ฝึกอบรมคุณลักษณะความเป็นผู้นำแก่พระภิกษุที่เป็นผู้ดูแลที่พักสงฆ์ และปลูกฝังอุดมการณ์และสร้างปณิธานเสียสละอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ตามลำดับ

5. ด้านโภชนสัปปายะ (Suitable Food) หรือความเหมาะสมของอาหาร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบการกำจัดเศษอาหารและขยะที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดอาหารและน้ำดื่มที่มีคุณภาพสำหรับ

พุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม จัดให้มีโรงครัวสำหรับทำอาหารให้พุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการเคี้ยวขบฉันที่เกื้อกูลต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม และส่งเสริมให้เห็นคุณค่าทางโภชนาการโดยไม่ยึดติดในรสอาหารตามลำดับ

6. ด้านอุตุสัปปายะ (Suitable Climate) หรือความเหมาะสมของบรรยากาศและสภาพแวดล้อม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นและเป็นมิตรต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ สร้างศาสนสถานให้มีภาพมั่นคงแข็งแรงคุ้มแดดคุ้มฝนและอันตรายจากสัตว์ได้เป็นอย่างดี จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ จัดยาสามัญประจำบ้านและเครื่องมือหรืออุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้มีความพร้อมอยู่เสมอ และจัดพาหนะไว้สำหรับรองรับสถานการณ์เจ็บป่วยกะทันหันหรือกรณีฉุกเฉินอื่น ตามลำดับ

7. ด้านอิริยาปถสัปปายะ (Suitable Posture) หรือความเหมาะสมของกิจกรรมและการดำเนินงาน มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรมโดยเน้นความมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักบรรพชา นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดกิจกรรมให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย จัดกิจกรรมที่เสริมความสามัคคีหรือสลายความขัดแย้ง จัดกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างศีล สมาธิ และปัญญา และจัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับคุณภาพควบคู่กับปริมาณ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

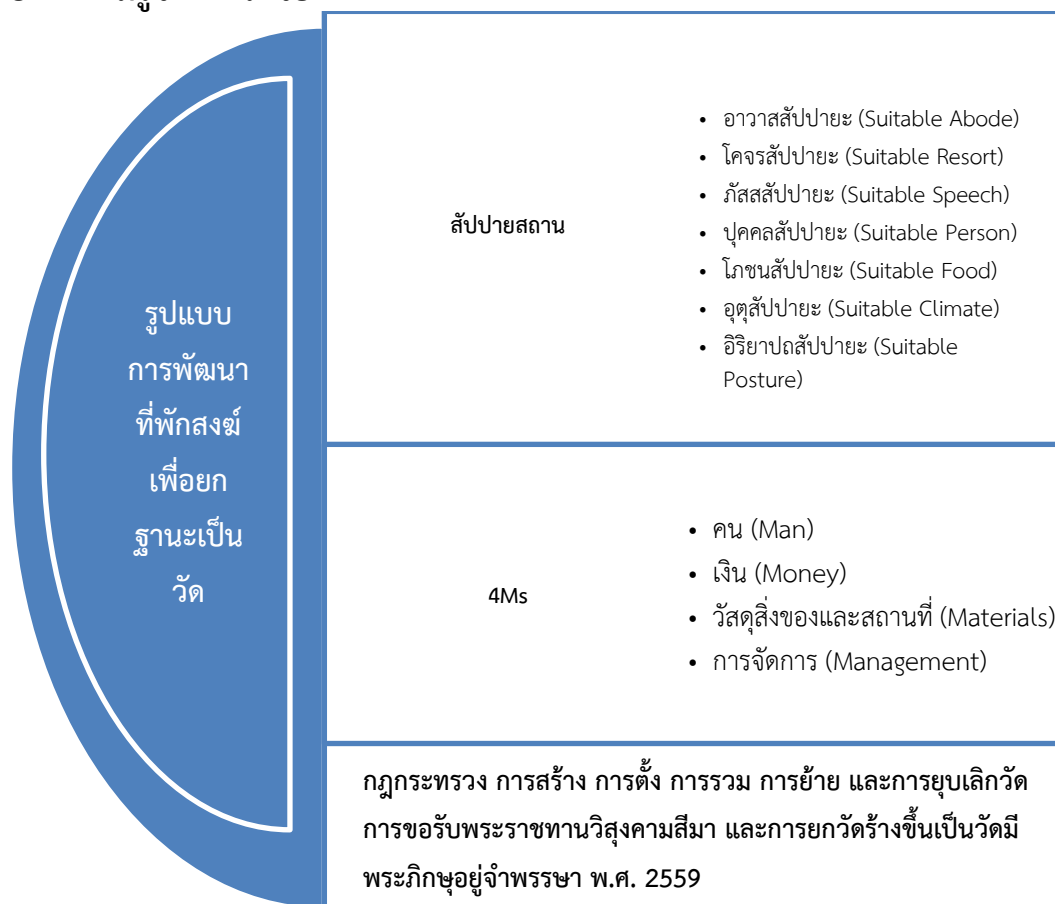
รูปแบบการพัฒนาที่พึงประสงค์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า เป็นรูปแบบของการจัดการที่พึงประสงค์ให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ตาม “กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559” โดยเน้นการพัฒนาความสัปปายะทั้ง 7 ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ด้านอาวาสสัปปายะ หรือความเหมาะสมของอาคารสถานที่ มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดทำแผนงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดระบบความปลอดภัยในอาคารเสนาสนะให้ได้มาตรฐาน ดูแลรักษาสภาพของอาคารเสนาสนะตามหลัก 5 ส. จัดทำทะเบียนทรัพย์สินและเอกสารเกี่ยวกับอาคารเสนาสนะอย่างเป็นระบบ และจัดทำแผนผังแสดงสิ่งปลูกสร้างภายในโดยแบ่งโซนพื้นที่เป็นสัดส่วนตามลำดับ ด้านโคจรสัปปายะหรือความเหมาะสมของการสัญจรภายในและภายนอก มี

ภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยบนพื้นที่ที่อยู่ภายนอกตัวอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดสร้างถนนภายในที่มีความสะดวกแก่การสัญจรของบรรพชิตและคฤหัสถ์ จัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงเขตก่อสร้างและพื้นที่หวงห้ามหรือพื้นที่อันตราย จัดทำป้ายบอกเส้นทางการเดินทางเข้ามาจากภายนอกและป้ายบอกเส้นทางสัญจรภายใน และจัดทำป้ายอธิบายกฎระเบียบข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติตามจุดและเส้นทางต่าง ๆ ตามลำดับ ด้านภัสสสัปปายะหรือความเหมาะสมของการเผยแผ่พุทธธรรม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมโดยไม่หวังผลตอบแทนไปจากครรลองครองธรรม นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการเผยแผ่พุทธธรรมในทางอ้อมโดยแฝงคติธรรมผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือพุทธศิลป์ในศาสนสถานหรือศาสนวัตถุ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมสำหรับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม นำอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม จัดให้มีการเผยแผ่พุทธธรรมในช่องทางที่หลากหลายตามลำดับ ด้านบุคคลสัปปายะหรือความเหมาะสมของบุคลากร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการอบรมด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ยกย่องและบำรุงขวัญกำลังใจในการทำงานแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ฝึกอบรมคุณลักษณะความเป็นผู้นำแก่พระภิกษุที่เป็นผู้ดูแลที่พักสงฆ์ และปลูกฝังอุดมการณ์และสร้างปณิธานเสียสละอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ตามลำดับ ด้านโภชนสัปปายะหรือความเหมาะสมของอาหาร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบการกำจัดเศษอาหารและขยะที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดอาหารและน้ำดื่มที่มีคุณภาพสำหรับพุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม จัดให้มีโรงครัวสำหรับทำอาหารให้พุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการเคี้ยวขบฉันที่เกื้อกูลต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม และส่งเสริมให้เห็นคุณค่าทางโภชนาการโดยไม่ยึดติดในรสอาหาร ตามลำดับ ด้านอุตุสัปปายะหรือความเหมาะสมของบรรยากาศและสภาพแวดล้อม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นและเป็นมิตรต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ สร้างศาสนสถานให้มีภาพมั่นคงแข็งแรงคุ้มแดดคุ้มฝนและอันตรายจากสัตว์ได้เป็นอย่างดี จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ จัดยาสาธยาประจำบ้านและเครื่องมือหรืออุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้มีความพร้อมอยู่เสมอ และจัดพาหนะไว้สำหรับรองรับสถานการณ์เจ็บป่วยกะทันหันหรือกรณีฉุกเฉินอื่น ตามลำดับ และด้านอิริยาบถสัปปายะหรือความเหมาะสมของกิจกรรมและการดำเนินงาน มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรม

โดยเน้นความมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักบรรร นอกจากนั้น ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดกิจกรรมให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย จัดกิจกรรมที่เสริมความสามัคคีหรือสลายความขัดแย้ง จัดกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างศีล สมาธิ และปัญญา และจัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับคุณภาพควบคู่กับปริมาณ ตามลำดับ ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่พิกงษ์ที่อยู่ระหว่างดำเนินงานให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ตามกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559 และมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนาโดยฐานะที่เป็นรมณีสถาน นั้นเอง ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พิกงษ์ อินทียศ (2546) บุญเรือง อรุณรัตน์ (2549) พระสิทธินิติธาดา (ชลัท โชติทตฺโต) (2557) พบว่า สถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นและเป็นผลจากบทบัญญัติตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติว่า วัดมีสองอย่าง ได้แก่ (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ และในวรรคสองบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นนิติบุคคลในทางกฎหมายมหาชน ซึ่งแตกต่างจากความเป็นนิติบุคคลของศาสนสถานในศาสนาอื่นซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคลเอกชน โดยมีความแตกต่างทั้งในเรื่องของการจัดตั้งและการสิ้นสุดของนิติบุคคลซึ่งเป็นไปโดยผลของกฎหมาย การใช้อำนาจมหาชนในการดำเนินงานของวัด ความสัมพันธ์กับนิติบุคคลอื่นในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน และวัตถุประสงค์ที่มุ่งต่อประโยชน์ของมหาชนหรือประโยชน์สาธารณะ สำหรับประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดและสำนักสงฆ์เกิดขึ้นจากการที่ส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรคณะสงฆ์ ต่างมีความเห็นร่วมกันว่า การที่กฎหมายบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ย่อมต้องหมายถึงวัดทั้งสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางคำพิพากษาของศาลฎีกาซึ่งได้มี คำวินิจฉัยว่าวัดหรือสำนักสงฆ์ที่แม้จะมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา แต่เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายแล้ว ก็มีสถานะเป็นนิติบุคคล อย่างไรก็ตามต่อมาในปี พ.ศ. 2554 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6065/2554 กลับแนวทางคำพิพากษาเดิมเสีย โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยในประเด็นความเป็นนิติบุคคลของวัดว่า วัดที่จะมีฐานะเป็นนิติบุคคลได้ต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วเท่านั้น ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้มีผลทำให้วัดที่มีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล การวินิจฉัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยยึดถือหลักการว่า สถานภาพความเป็นนิติ

บุคคลของวัดหรือสำนักสงฆ์เริ่มต้นเมื่อหน่วยงานของรัฐได้อนุญาตและรับรองการจัดตั้งว่าเป็นวัดหรือสำนักสงฆ์ที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่นำเอาเงื่อนไขการต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา มาเป็นเกณฑ์การพิจารณาความเป็นนิติบุคคลขององค์กร เพื่อให้ความเป็นนิติบุคคลของวัดและสำนักสงฆ์มีความชัดเจนและเป็นไปตามหลักความเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาที่พึงประสงค์เพื่อยกฐานะเป็นวัด ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ การพัฒนาที่พึงประสงค์ตามหลักสปปายะ 7 การบริหารทรัพยากรภายในตามหลัก 4 Ms และการคำนึงถึงกฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การ

ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรแก้ไขกฎหมายให้ที่พัทธสงฆ์ยังมีสถานะเป็นสถานะนิติบุคคลตามกฎหมายและไม่อยู่ในความคุ้มครองหรือในบังคับของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อให้ได้รับสิทธิการแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้ทำการแทนสงฆ์เข้ามาช่วยเหลือการจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยยิ่งขึ้น

2. รัฐบาลควรแก้ไขกฎหมายกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559 ให้การขอสร้างวัดและตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีลำดับขั้นตอนในทางปฏิบัติลดลงยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดทำแผนงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะ
2. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยบนพื้นที่ที่อยู่ภายนอกตัวอาคารเสนาสนะ
3. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมโดยไม่วิปริตผิดเพี้ยนไปจากครรลองครองธรรม
4. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุในที่พัทธสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน
5. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดระบบการกำจัดเศษอาหารและขยะที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ
6. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นและเป็นมิตรต่อสุขภาพ
7. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดกิจกรรมทุก ๆ ประเภท โดยเน้นความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักบรร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับต้นแบบแผนแม่บทในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาภายในกรอบระยะเวลา 5 ปี

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). *องค์การและการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเรือง อรุณรัตน์. (2549). *ความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์. (2540). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระครูสันติธรรมภาณี (บุญชัย สนติกโร). (2557). *การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสิทธินิติธาดา (ชลัท โชติหัตโต). (2557). *สถานภาพทางกฎหมายของวัดที่มีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิทักษ์ อินทียศ. (2546). *ปัญหาจ้างอพยพสำนักสงฆ์ถ้ากระบอกกับผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2562). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี*. ราชบุรี: สำนักงานจังหวัดราชบุรี.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสียกฤษฎ์. (2541). *หลักการบริหารเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ก.พ.
- Stephen, P.R. & Coulter, M. (2002). *Management* (7th ed). New Jersey: Prentice Hall International Inc.

**การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ
ของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ***
**INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES TO BUILD MORALE OF RECRUITS
IN THE 11TH MILITARY CIRCLE**

วีระ อินทรโสภา, ธัชชนันท์ อิศรเดช, สุรพล สุษะพรหม
Weera Intarasopha, Thatchanan Isarades, Surapon Suyabrom
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: addarmy818@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพทั่วไป ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการสร้างขวัญและกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 รูปหรือคน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 จำนวน 386 กลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย และการถดถอยแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ทำหน้าที่ของชายไทยที่ต้องรับใช้ประเทศชาติ ได้รับเกียรติและการยกย่องว่าเป็น “รั้วของชาติ” และมีความคาดหวังต่ออนาคต 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพ และหลักสัจจกัณฑ์ 4 3. การประยุกต์หลักสัจจกัณฑ์ในการสร้างขวัญและกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ดังนี้ “ด้านสมานัตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย โดยการฝึกให้รักชาติ มีความเข้มแข็ง รู้จักอดทน มีวินัยในตนเอง และเชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา” “ด้านอิตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น ให้มีน้ำใจและช่วยเหลือกัน” “ด้านทาน การให้ความรู้และโอกาส เกี่ยวกับการป้องกันตัวและวิชาชีพ และ “ด้านปิยวาจา การพูดที่เป็นประโยชน์ อบรมด้วยคำพูดที่ดีมีสาระ ใช้วาจาที่เป็นมิตรจริงใจ และให้อภัย” ตามลำดับ

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ขวัญกำลังใจ; ทหารเกณฑ์

*Received July 13, 2021; Revised July 29, 2021; Accepted July 30, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the general condition, factors affecting morale and Integrating Buddhist principles to build morale for the recruits in the 11th Military Circle, conducted by the mixed methods. The qualitative research, data were collected from 27 key informants by in-depth-interviewing and analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research, data were collected from 386 samples who were the recruits at the 11th Military Circle and analyzed with frequency, percentage, mean, standard deviation, simple regression and stepwise regression.

The results of the study were found that: 1. Recruits in the 11th Military Circle who have to serve the country was honored and regarded as "Fence of the nation" and have expectations for the future. 2. Factors affecting morale including potential development and Sangkhahavattu 4. 3. Application of Sanghahavattu 4 to build the morale for the recruits at the 11th Military Circle was that Samanattata, appropriately performance by training to be patriotic, strong, patient, self-disciplined and obedient. Attachariya, behaving usefully to oneself and others with helping kind mind. Dana, giving knowledge and opportunity to defense oneself and career and Piyavacha, useful speech, beneficial and friendly words with sincerity and forgiveness, accordingly.

Keywords: Buddhist principles; morale; conscript

บทนำ

“ทหารกองประจำการ” หรือ “ทหารเกณฑ์” เป็นกำลังพลที่นับว่ามีความสำคัญและมีจำนวนมากที่สุดในกองทัพเพราะนอกจากจะเป็นกำลังพลทางด้านการทหารแล้วยังเสริมสร้างความมั่นคงของชาติทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การเปลี่ยนสภาพจากการใช้ชีวิตพลเรือน ไปสู่ภาระหน้าที่รับใช้ประเทศชาติ ย่อมส่งผลกระทบต่อการปรับตัว ปรับทัศนคติ และการดำเนินชีวิต เนื่องจากต้องปรับตัวให้เข้ากับระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ข้อบังคับของทหารซึ่งแตกต่างจากการใช้ชีวิตขณะเป็นพลเรือน บางรายไม่ยอมรับความจริงว่าตนเองต้องมาเป็นทหารเกณฑ์ ไม่อยากแยกจากครอบครัว หรือ ลาออกจากงานที่ทำเป็นต้น (อภิเชษฐ ชุ่มวารี, 2560) ปัจจัยเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบและสร้างความกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตตามมา เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้าและปัญหา การปรับตัว และอาจเป็นสาเหตุหนึ่ง ของการหลีกเลี่ยง ขัดขืน หรือขาดหนีราชการ

กระทรวงกลาโหมยืนยันยังจำเป็นต้อง “เกณฑ์ทหาร” รองรับภารกิจด้านความมั่นคง ที่ หลากหลาย รัฐธรรมนูญทุกฉบับโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญปี 60 ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการพิทักษ์ รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมถึงรักษาเอกราชอธิปไตย และผลประโยชน์ ของ ชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยหน้าที่ของรัฐต้องดำเนินการให้มี การเกณฑ์ทหารไว้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ โดยกองทัพมีหน้าที่เตรียมกำลังไว้ป้องกัน ราชอาณาจักรและอธิปไตยของชาติ ใช้กำลังตามอำนาจหน้าที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ ที่มีเขตแดนติดกัน ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

ภาพรวมของทหารเกณฑ์ มีการใช้กำลัง 1 ใน 3 ไปปฏิบัติภารกิจป้องกันชายแดน รวมถึง ใน พื้นที่จังหวัดใช้แดนภาคใต้ และส่วน 2 ใน 3 ต้องฝึกตามวงรอบ และปฏิบัติการ คุ้มครองความมั่นคง ภายในประเทศ ทหารเกณฑ์จึงเป็นกำลังหลักของกองทัพ ที่ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาทำ หน้าที่ รับใช้ชาติ รวมถึงการดูแลปกป้องภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ภัยยาเสพติด, ภัยคุกคามทาง ไซเบอร์ และภัยพิบัติ ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ภัยก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติการค้ามนุษย์และการแก่งแย่ง ซึ่งทรัพยากรรวมถึงโรคระบาดต่างๆ ที่เป็นภัยซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากสงครามที่รัฐต้องดูแลเรื่องนี้ด้วย และประชาชน ที่ต้องการความช่วยเหลือจากทางทหาร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11
3. เพื่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการสร้างขวัญและกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ทหารเกณฑ์ มณฑลทหารบกที่ 11 จำนวน 11,032 คน
กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ทั้ง 5 จังหวัด จำนวน 386 คน จากการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967)

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามปลายปิด 4 ตอน ดังนี้

แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามปลายปิด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด แบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับการสร้างขวัญกำลังใจทหารในมณฑลทหารบกที่ 11 ด้านแรงจูงใจ 5 ปัจจัย คือ 1) ความสำเร็จ 2) การยอมรับ 3) การยกย่อง 4) ความก้าวหน้า 5) ความรับผิดชอบ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับปัจจัยด้านการพัฒนา 3 ปัจจัย คือ 1) ความรู้ 2) ทักษะ และ 3) ประสบการณ์

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในการสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในกองทัพอากาศที่ 11

สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 2, 3 และ 4 ในแต่ละข้อเป็นชนิดมาตรวัดแบบรวมคะแนน (Summated Rating Scale) ของเรนชีส ลิเคิร์ท หรือเรียกว่า มาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert type) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการแจกแบบสอบถามกับทหารเกณฑ์กลุ่มตัวอย่างตามตารางที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการหาค่าร้อยละ เฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของนโยบาย โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple linear regression)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 27 คน ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในกองทัพอากาศที่ 11

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์
3. การเก็บรวบรวม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ปัจจุบัน กองทัพบกยังมีนโยบายและโครงการเปิดรับสมัครการเป็นทหารเกณฑ์ด้วยความสมัครใจ สิทธิรักษาพยาบาลฟรี การฝึกอาชีพก่อนปลด สิทธิพิเศษสอบเข้าโรงเรียนทหาร ส่งเสริมการต่อยอดเป็นนักเรียนนายสิบ เงินเดือนเดือนแรกจากการเข้ามารับใช้ชาติ ถูกโอนเข้าบัญชีทหารใหม่

2. วิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจในการสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นต่อขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 โดยรวม

(n=386)

ขวัญกำลังใจ ของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความสำเร็จ	4.67	0.42	มากที่สุด
2. ด้านการยอมรับ	4.78	0.43	มากที่สุด
3. ด้านการยกย่อง	4.64	0.47	มากที่สุด
4. ด้านความก้าวหน้า	4.45	0.52	มาก
5. ด้านความรับผิดชอบ	4.69	0.40	มากที่สุด
โดยรวม	4.65	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 มีความคิดเห็นต่อระดับขวัญกำลังใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการยอมรับ ($\bar{X}=4.78$) รองลงมาได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}=4.69$) ด้านความสำเร็จ ($\bar{X}=4.67$) ด้านการยกย่อง ($\bar{X}=4.64$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความก้าวหน้า ($\bar{X}=4.45$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการพัฒนาศักยภาพมีผลต่อการสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11

สมมติฐานที่ 1 การพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ มีผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า การพัฒนาศักยภาพ (X_1) มีผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (Y) (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001) ซึ่งการพัฒนาศักยภาพ (X_1) สามารถอธิบายความผันแปรของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (Y) ได้ร้อยละ 69.1 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β_1) เท่ากับ 0.691 ผลสรุปการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาศักยภาพกับการสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า การพัฒนาศักยภาพมีความสัมพันธ์กับขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 หลักสังกัดหมวด 4 มีผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า หลักสังกัดหมวด 4 (X_2) มีผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (Y) (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001) ซึ่งหลักสังกัดหมวด 4 (X_2) สามารถอธิบายความผันแปรของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (Y) ได้ร้อยละ 55.8 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β_1) เท่ากับ 0.558

สมมติฐานที่ 3 การพัฒนาศักยภาพ และหลักสังกัดหมวด 4 มีผลร่วมกันต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า การพัฒนาศักยภาพ (X_1), และหลักสังกัดหมวด 4 (X_2) มีอิทธิพลร่วมกันต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (Y) (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัย สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (Y) ได้ร้อยละ 62.2 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β_1, β_2) เท่ากับ 0.616 และ 0.456 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ ที่กองทัพบกจะต้องทบทวน ในการที่ทหารเกณฑ์เข้ามาใช้ประเทศชาติ เวลาที่หายไป กองทัพควรต้องปฏิบัติอย่างไร ที่หลังปลดประจำการ เช่น ตัดยศสิบตรีให้ทุกคนที่ปฏิบัติหน้าที่ครบ 2 ปี หรือหาแหล่งงานให้สอดคล้องกับอาชีพที่ได้รับการฝึกระหว่างประจำการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย ขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า สภาพขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ความสัมพันธ์พื้นฐานของความร่วมมือที่ดี อภิปรายได้ว่า พื้นฐานหน่วยงานกองทัพบก เป็นหน่วยงานที่สร้างความรักเคารพนับถือให้

เกียรติซึ่งกันและกันยกย่องกันของทหารเกณฑ์ ที่ผู้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้บังคับบัญชา
บรรดาภาคในการฝึกหนักสำหรับคนที่ร่างกายยังไม่พร้อม ข้อจำกัดด้านงบประมาณและ
สวัสดิการต่างๆ เช่น ค่าจ้าง และค่าตอบแทน ทำให้ยังไม่จุใจมากพอ ภาพลักษณ์ทหาร
เกณฑ์และวัฒนธรรมทางทหาร ส่งเสริมพัฒนาต่อยอดสู่การเป็นทหารอาชีพในอนาคต
ปรับปรุงระบบการเกณฑ์ทหารให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน กองทัพได้ให้การ
ฝึกอบรมทั้งด้านวิชาทหารและวิชาการ ให้การขัดเกลาในด้าน พฤติกรรม และทัศนคติ จน
ทำให้ได้คุณลักษณะของทหารที่พึงประสงค์ของกองทัพ มีความ จงรักภักดี มีความเสียสละ
และมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นทหาร มีความพึงพอใจต่อสวัสดิการต่างๆ ที่ทางราชการจัดให้
ถึงแม้จะไม่พอเพียงหรือสะดวกสบายกว่าก่อนการเข้ามาเป็นทหารกอง ซึ่งสอดคล้องกับ
งานวิจัยของ พันเอก มหิธรณ์ ชัยเพชร (2560) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจ
ในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการนายทหารชั้นสัญญาบัตรสังกัดกองบัญชาการกองทัพ
ภาคที่ 3” พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ดังนี้
ด้านสภาพการปฏิบัติงาน ด้านความเพียงพอของรายได้ ด้านสวัสดิการในหน่วยงาน ด้าน
โอกาสความก้าวหน้า ด้านความยุติธรรมในหน่วยงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง
ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ด้านความพึงพอใจใน
งาน ให้ความสำคัญที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของข้าราชการนายทหารสัญญาบัตรสูงสุดคือ
ด้านสภาพการปฏิบัติงาน

2. จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ใน
มณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ใน
มณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า ทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 มีความคิดเห็นต่อปัจจัย
แรงจูงใจในการสร้างขวัญกำลังใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อภิปรายได้ว่า ทหารเกณฑ์
มีปัจจัยแรงจูงใจ ในด้านการยอมรับ จากสังคมการประกอบอาชีพในอนาคต ความมั่นคง
ปลอดภัย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการได้รับการยกย่อง
สรรเสริญในสังคม และต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำ
สืบเอก สุขาย ทะสุวรรณ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างขวัญและกำลังใจของ
ทหารกองประจำการตามหลักพรหมวิหาร 4: ศีกษาเฉพาะกรณี กรมทหารขนส่งรักษา
พระองค์” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจคือ ด้านความมั่นคง ความต้องการรายได้สังคมให้
การยอมรับ คนที่สมัครเป็นทหารมากกว่าคนหนีทหาร ความก้าวหน้าในอาชีพต้องการได้
สิทธิเข้าเป็นนักเรียนนายสิบและการ

3. จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยการพัฒนาศักยภาพที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจทหาร
เกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า ทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 มีความคิดเห็น
ต่อระดับขวัญกำลังใจ ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพในการสร้างขวัญกำลังใจของทหาร

เกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อภิปรายได้ว่า ประสพการณ์ ทักษะ ความรู้ มีความจำเป็นและเป็นขวัญ กำลังใจ ให้แก่เหล่าทหารเกณฑ์ที่ต้อง ประจําการ การฝึกทหารใหม่ กองทัพบก ได้มีการปรับหลักสูตรการฝึกและโครงสร้าง หน่วยฝึกทหารใหม่ ตามแนวทางพระราชทาน "พลทหารต้นแบบ" รวมทั้งการดำเนิน นโยบายเร่งด่วนที่ ผู้บัญชาการทหารบก ได้มอบไว้คือการพัฒนาศักยภาพ "กำลังพลต้นน้ำ" และการส่งเสริมความสามารถพิเศษ หรือทักษะความชำนาญ ทั้งนี้การดูแลและพัฒนา ทหารกองประจำการในมิติต่างๆ ยังเป็นไปตามนโยบายของผู้บัญชาการทหารบก อีกทั้ง สิทธิด้านกำลังพล ด้วยรายได้เบี้ยเลี้ยงเงินเดือนและความก้าวหน้าในอาชีพ ต้องการได้สิทธิ เข้าเป็นนักเรียนนายสิบ และการปลูกฝังความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พันเอก อภิเชษฐ ชุ่มวารี (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การตัดสินใจของทหารกองเกิน ร้องขอเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการในพื้นที่กองทัพบกที่ 3” ปัจจัยจูงใจ คือ ด้านความมั่นคง ความต้องการรายได้, สังคมให้การยอมรับคนที่สมัคร เป็นทหารมากกว่า คนหนีทหาร, ความก้าวหน้าในอาชีพต้องการได้สิทธิเข้าเป็นนักเรียนนาย สิบและการ ประชาสัมพันธ์โดยสื่อฝ่ายทหาร

4. จากผลการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑล ทหารบกที่ 11 พบว่า การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ใน มณฑลทหารบกที่ 11 เพื่อสร้างขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด อภิปรายได้ว่า กองทัพต้องการความมั่นคง ทหารเกณฑ์ต้องการความ มั่นใจ ในความเป็นอยู่สวัสดิภาพ และจำเป็นต้องมีแรงจูงใจ เช่น เงินเดือน, เบี้ยเลี้ยง และ สวัสดิการมากกว่าการใช้มาตรการเชิงบังคับแต่เพียงอย่างเดียว ยังต้องการได้รับคำพูดที่ สร้างกำลังใจ เพราะส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่าการเป็นทหารกองประจำการต้องสูญเสียทั้งเวลา และอนาคต โอกาสทางการศึกษายังคงให้ความนิยมนต่อการเป็นนักศึกษาวิชาทหาร และ ต้องการให้ปรับลดเวลาประจำการของพลทหารลง ถึงแม้ว่าทหารเกณฑ์มาจากกลุ่มที่ด้อย โอกาสทางการศึกษา จึงควรให้การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี จึงต้องให้ทั้งความรู้ ความเป็นอยู่ในระหว่างประจำการเพื่อชดเชยโอกาสและเวลาที่เสียไปโดยการเพิ่มอัตรา เงินเดือนของพลทหารให้มีความสอดคล้องกับอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับ การวิจัยของ ศติยา อายุยีน (2558) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะบุคคลตาม หลักพุทธธรรมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ประกอบไปด้วย 1. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะตาม หลักพุทธธรรมด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพุทธธรรม ด้านการบริการที่ดี 3. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพุทธธรรมด้านการสั่งสมความ เชื่อวาทะในงานอาชีพ 4. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพุทธธรรมด้านการยึดมั่นใน

ความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรม 5. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม เพื่อการพัฒนาให้เกิดพฤติกรรมที่ดี อยู่ในกรอบ กติกา กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัยซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงาน (อภิสัสสิกขา) จนสามารถเกิดเป็นความมั่นคงตามมาตรฐานทางจรรยาบรรณที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้ความสามารถ (อภิจิตตสิกขา) ให้มีคุณสมบัติตามที่องค์กรต้องการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11” มีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การให้ความรู้และโอกาส (ทาน) หน่วยงานกองทัพบก มีนโยบายการสร้างควมมั่นใจให้กับชายไทย ที่ตัดสินใจเป็นทหาร ให้ความมั่นคง ให้รายได้ สังคมให้การยอมรับคนที่เป็นทหาร, ให้ความก้าวหน้าในอาชีพ
2. การพูดที่เป็นประโยชน์ (ปิยวาจา) หน่วยงานกองทัพบก มีนโยบายประชาสัมพันธ์ให้ชายไทยเข้ารับการเป็นทหาร และสนใจการเป็นทหาร โดยการประชาสัมพันธ์ให้เห็นคุณค่าในตนเอง ความมั่นคงของประเทศชาติ สังคมที่ปลอดภัย
3. การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น (อัตถจริยา) หน่วยงานกองทัพบก มีนโยบายประชาสัมพันธ์สนับสนุนให้ควมมั่นคงและเกิดความภาคภูมิใจ แก่ชายไทยที่เข้ารับการเป็นทหารเกณฑ์ มีแรงจูงใจสำหรับยึดเหนี่ยวในการเป็นทหาร
4. การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตา) หน่วยงานกองทัพบก พัฒนาสมรรถนะของทหารเกณฑ์ให้สังคมเห็นว่า กองทัพพัฒนา สมรรถนะของกำลังพล ให้มีความทันสมัย ความโปร่งใส และความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพบก ทำให้กองทัพเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การให้ความรู้และโอกาส (ทาน) หน่วยงานกองทัพบก สร้างความมั่นใจให้กับชายไทยที่ตัดสินใจเป็นทหาร ให้ความมั่นคงในรายได้ ให้หน่วยงานในสังกัดยอมรับและให้สิทธิคนที่เป็นทหาร มากกว่าคนที่ไม่ผ่านการเกณฑ์ทหาร สร้างความก้าวหน้าในอาชีพ ในระหว่างที่ประจำการให้ฝึกอาชีพที่ถนัด
2. วาจา (ปิยวาจา) หน่วยงานกองทัพบก ประชาสัมพันธ์ให้ชายไทยเห็นคุณค่าในตนเอง ความมั่นคงของประเทศชาติ เห็นประโยชน์ที่ได้จากการเป็นทหารเกณฑ์
3. การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น (อัตถจริยา) หน่วยงานกองทัพบก สนับสนุนให้ควมมั่นคงแก่ชายไทยที่เข้ารับการเป็นทหารเกณฑ์ มีค่าตอบแทนที่คุ้มค่าและเหมาะสม ให้โอกาสที่ดี มีการพัฒนาสมรรถนะของทหารเกณฑ์ เพื่อเป็นแรงจูงใจสำหรับยึดเหนี่ยวในการเป็นทหาร
4. การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตา) หน่วยงานกองทัพบก ให้สังคมเห็นว่า กองทัพมีความทันสมัย มีความโปร่งใส และสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพบก ทำให้กองทัพเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี ทหารเกณฑ์จะได้เกิดความภาคภูมิใจในการรับใช้ชาติ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11”
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “รูปแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเป็นทหารเกณฑ์”
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทหารเกณฑ์ของกองทัพบกที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้และชายไทยก็อยากเป็นทหาร”
4. ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “อัตลักษณ์ของทหารเกณฑ์ที่สังคมพึงประสงค์ประเทศชาติต้องการ ครอบครัวอบอุ่นใจ”
5. ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การปลูกฝังอุดมการณ์การเป็นทหารเกณฑ์ ทหารอาชีพสำหรับสังคมไทย”

เอกสารอ้างอิง

- คิตยา อายุยืน. (2558). *กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามหลักพุทธธรรมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน* (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหิศวรรณ์ ชัยเพชร. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ นายทหารชั้นสัญญาบัตรสังกัดกองบัญชาการกองทัพบกภาคที่ 3* (งานวิจัยส่วนบุคคล). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก.
- สุชาย ทะสุวรรณ. (2561). *แนวทางการสร้างขวัญและกำลังใจของทหารกองประจำการตามหลักพรหมวิหาร 4: ศีลภาวนากรรม กรรมทหารขนส่งรักษาพระองค์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อภิเชษฐ ชุ่มวารี. (2560). *การตัดสินใจของทหารกองเกินร้องขอเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการ ในพื้นที่กองทัพบกภาคที่ 3* (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.

**รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพ
พระสงฆ์แห่งชาติ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร***
**A MODEL OF THE MONK HEALTH CARE MANAGEMENT ACCORDING
TO MONK HEALTH CHARTER IN PHICHIT PROVINCE**

พระปลัดทัศนพล เขมจาโร, พระอุดมสิทธิธนายก (กำแพง คุณงกร), พระปลัดระพิน พุทธิสาโร
Phrapalad Thasanapol Khamajaro, Phraudomsittinayok (Kampol Kunangkar), Phrapalad Raphin Buddhisar
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tasanapol.khem@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่าง การวิจัยเชิงปริมาณ สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 รูป เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1.ด้านระบบบริหารสร้างระบบการเรียนรู้เพื่อสร้างบุคลากรให้มีความรู้เท่าทัน ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ 2. ด้านกำลังคนด้านสุขภาพ มีการส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดของท่านที่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบบริการสาธารณสุข 3. ด้านข้อมูลข่าวสาร มีการจัดการระบบการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี 4. ด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ มีการสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ 5. ด้านค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ มีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อดำเนินงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ 6. ด้านภาวะผู้นำและธรรมาภิบาล มีการเปิดกว้างให้สังคมและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพ 7. ด้านระบบสุขภาพชุมชน มีการประสานงานเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคม รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ

คำสำคัญ: ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ; การบริการจัดการสุขภาพ; พระสังฆาธิการ

*Received July 14, 2021; Revised July 31, 2021; Accepted July 31, 2021

Abstract

This research aims to (1) to study the condition of obstacles Problems in monk health management according to the National Sangha Health Statute of Monks in Phichit Province. (2) To study the process of monks health management according to the National Sangha Health Constitution of the monks in Phichit Province. (3) To present the monk health management model according to the National Monks Health Constitution of the monks in Phichit Province. With a mixed research protocol, The qualitative research collected data from 18 key informants/person by in-depth interview method. Data were analyzed by descriptive and quantitative research. Data were collected by questionnaires from the sample group. 395 monks in Phichit province.

The results showed that Sangha health management model were 1. The management system. The Sangha created a learning system to create personnel to provide up-to-date health knowledge of monks. 2. Health manpower. The Sangha promoted monks within own monasteries who had knowledge understanding of the public health service system. 3. Information. The Sangha had managed communication system with technology. 4. Medical technology. The Sangha encouraged monks' volunteers had knowledge. 5. Health expenses. The Sangha coordinated with local administrative organizations and communities for health promotion activities 6. Leadership and Governance. The Sangha is open to society and community to participate in creating health in all dimensions. 7. Community health system. The Sangha Council coordinated with the network of monks for society. as well as a network of other Buddhist organizations.

Keywords: National Sangha Health Constitution; health management service; Sangha Administration

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของสังคมไทย และมีอิทธิพลต่อวิถีการ ดำรงชีวิต ค่านิยม รวมถึงความเชื่อของคนไทยต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน สถาบันศาสนาเป็น ศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ศูนย์การศึกษา ท้องถิ่น ตลอดจนแหล่งสืบทอด และเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ พระสงฆ์เป็นหนึ่งใน พระไตรรัตน์ หรือแก้วสามประการ อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ มีบทบาท และมีความสำคัญในสังคมไทย โดยเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมจรรโลงศาสนา “สังคมสงฆ์ เป็น สังคมที่เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เน้นความสมณะเรียบง่ายสันโดษยินดี เท่าที่ได้อะไรไม่เก็บสะสมปัจจัย” (วิ.ม.(ไทย) 5/274/72; พระเอกลักษณะ อชิตโตและคณะ, 2564) มีชีวิตที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นวิถีชีวิตแบบพระสงฆ์ เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากชาวโลกโดยทั่วไป ทั้งรูปแบบวิธีการ และเป้าหมาย (ที.ม.(ไทย) 10/54-63/30-36)

ปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปนับแต่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้นำ เครื่องจักรมาใช้ในภาคการเกษตร จากที่เคยเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคกันในครอบครัว เปลี่ยนแปลงมาเป็นแบบอุตสาหกรรม จึงต้องใช้สารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการ เลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ และในส่วนการปลูกพืชผักสวนครัวก็มีการผลิตจำนวนมาก ๆ และมีการใช้ สารเคมีแทบทุกกระบวนการในการผลิต ดังนั้นอาหารที่บริโภคในปัจจุบันจึงมีสารเคมี ตกค้างอยู่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ ในปัจจุบันซึ่งส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์ โดยตรงเพราะพระสงฆ์อาศัยการบิณฑบาตรรับอาหารจากชาวบ้านที่ได้มาจากภาค การเกษตรที่มีสารเคมีตกค้างเพื่อดำรงชีพจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะต้องรับสารเคมีจึงเป็น สาเหตุให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพพระสงฆ์ เมื่อศึกษาเกี่ยวกับโรคที่พบมากในพบว่าโรคที่ เกิดกับพระสงฆ์และมาขอรับการตรวจในช่วงปี.ศ.2549 - พ.ศ.2551 มีดังนี้ ลำดับที่ 1 คือ โรค ความดันโลหิตสูง ลำดับที่ 2 คือ โรคเบาหวาน ลำดับที่ 3 คือ โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ซึ่ง ตรงกัน ทั้งสามปี นอกจากนี้ยังพบโรคไขมันในเลือดสูง โรคไตพิการเรื้อรัง โรคเส้นเลือด หัวใจ และโรค ไชข้อ เป็นต้น ปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนได้ให้ความ สนใจร่วมกันดูแลสุขภาพ ของพระสงฆ์เพิ่มขึ้นโดยกรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุขได้ จัดทำโครงการพัฒนาสุขภาพ พระสงฆ์-สามเณร ให้อยู่ในแบบองค์รวม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี โดยมีการตรวจคัดกรองด้านสุขภาพให้แก่ พระสงฆ์ ทั่วประเทศจำนวน 303,000 รูป ซึ่ง โครงการจะแล้วเสร็จ ในเดือนเมษายน พ.ศ.2554 ผลการสำรวจจากจำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่ เข้าร่วมโครงการกว่า 90,250 รูป ทั่วประเทศ พบว่า มีสุขภาพดี ร้อยละ45.08 และมากกว่า ร้อยละ 50 อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรค และภาวะเจ็บป่วย โดยแบ่งเป็นภาวะเสี่ยงต่อ

การเป็นโรคร้อยละ 24.35 และภาวะ เจ็บป่วยร้อยละ 30.5 ซึ่งโรคที่พบมากในพระสงฆ์ 5 อันดับแรกคือ ไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจ และหลอดเลือด และยังพบว่า จากสถิติการอาพาธของพระสงฆ์ในโรงพยาบาลสงฆ์ พ.ศ. 2551 พบว่ามีพระสงฆ์ที่เป็นผู้ป่วยนอกจำนวน 71,000 รูป กว่าครึ่งเป็นพระมาจากส่วนภูมิภาคโรคที่พระสงฆ์อาพาธมากที่สุด ได้แก่โรคความดันโลหิตสูงมีถึง 4,000 รูป รองลงมาคือโรคเบาหวาน และโรคมะเร็งโดยเฉพาะมะเร็งปอด และจากรายงานล่าสุดปี พ.ศ. 2553 พบโรคหรือปัญหาที่พบบ่อยในพระสงฆ์ซึ่งสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ 2 ประเด็น คือ

1. โรคที่พบมาในอาพาธของพระสงฆ์ 10 ลำดับแรก เรียงตามลำดับดังนี้ 1.1 โรคเบาหวาน 1.2 โรคความดันโลหิตสูง 1.3 โรคไขมันในเส้นเลือด 1.4 โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง 1.5 โรคหัวใจ 1.6 โรคต่อกระจุก 1.7 โรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบ 1.8 โรคกระเพาะ 1.9 โรคหลอดเลือดหัวใจ

2. สาเหตุการรณภาพของพระสงฆ์ 10 อันดับแรก เรียงตามลำดับดังนี้ 2.1 โรคติดเชื้อในกระแสโลหิตไม่ระบุชนิด 2.2 โรคมะเร็งหลอดลมหรือปอด 2.3 โรคมะเร็งตับชนิด Carcinoma 2.4 โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง 2.5 โรคเบาหวาน 2.6 โรคไตระยะสุดท้าย 2.7 โรคตับแข็งและ โรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง 2.8 โรคหัวใจขาดเลือด (โลหิตเลี้ยงหัวใจไม่เพียงพอ) และโรคมะเร็งกระเพาะอาหาร 2.9 วัณโรคปอด 2.10 โรคมะเร็งตับอ่อน (ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์, 2556)

จากสถิติพระสงฆ์อาพาธดังกล่าว คณะสงฆ์โดยมติมหาเถรสมาคมครั้งที่ 7/2560 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2560 มีมติที่ 191/2560 เรื่องการดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพที่กำหนดให้ดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพ และธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายขับเคลื่อนมิติสุขภาพแห่งชาติ 3 ประเด็นคือ ประเด็นที่หนึ่ง พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ประเด็นที่สอง ชุมชน และสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ประเด็นที่สาม บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชน และสังคม (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2560) ในขณะที่จากสถานการณ์พระสงฆ์อาพาธมีนักวิชาการได้ทำการศึกษาสุขภาพของพระสงฆ์ที่จำพรรษาในอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า 1) สุขภาพทางกาย ร้อยละ 43.49 มีภาวะอ้วน ร้อยละ 39.21 มีภาวะอ้วนลงพุง ร้อยละ 14.33 2) ภาวะไขมันผิดปกติในเลือด ร้อยละของพระสงฆ์ที่พบความผิดปกติของคอเลสเตอรอลรวม เอชดีแอล-คอเลสเตอรอล แอลดีแอล-คอเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ผิดปกติ คิดเป็น ร้อยละ 32.01, 14.33, 30.28, และ 22.56 ตามลำดับ 3) จากผลการตรวจร่างกายพบว่า ร้อยละ 42.09 มีโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 11.96 มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติ ร้อยละ 12.58 มีโรคเบาหวาน ร้อยละ 6.71 มีค่าการทำงานของไต

ผิดปกติ (พระราชสิทธิเวที (วิรัช วิโรจน์), 2562) ทำให้ทราบว่าสถานการณ์การอาพาธของพระสงฆ์ในจังหวัดพิจิตรเริ่มมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องซึ่งหากไม่ดำเนินการบริหารจัดการที่ดีตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติอย่างต่อเนื่องอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะทำให้เกิดวิกฤติการอาพาธของพระสงฆ์รุนแรงยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพไปทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และนำผลที่ได้ไปทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบไปด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มพระสังฆาธิการจำนวน 8 รูป 2) ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มสาธุชนสุขจำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 รูป/คน และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระภิกษุในจังหวัดพิจิตรโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง และสุ่มตัวอย่างตามโควต้าที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 395 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่

3. เครื่องมือในการวิจัย

3. 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form)

3. 2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form)

3. 2 แบบสอบถาม (Questionnaire)

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.947

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. 1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. 2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 ชุด และเก็บคืนด้วยตัวเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 240 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5. 1 วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5. 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

ประกอบด้วย

ด้านระบบบริหาร 1. คณะสงฆ์มีการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนางานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย และสร้างระบบการเรียนรู้เพื่อสร้างบุคลากรให้มีความรู้เท่าทัน ด้านสุขภาพของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง 2. พระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร ดำเนินการจัดให้มีพระคิลานุปัฏฐาก ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่สำหรับดูแล และเสริมสร้างสุขภาวะพระสงฆ์

ด้านกำลังคนด้านสุขภาพ 1. คณะสงฆ์มีการส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดที่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบบริการสาธารณสุข และชุดสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพเพื่อสร้างเครือข่ายให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น 2. คณะสงฆ์มีการมีการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐากโดยจัดการอบรมเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค การควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูแก่พระสงฆ์โดยสม่ำเสมอ

ด้านข้อมูลข่าวสาร 1. คณะสงฆ์มีการจัดการระบบการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี เช่น Facebook, Line หรือช่องทางอื่นเพื่อให้ท่านได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ 2. รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติจากคณะสงฆ์

ด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ 1. คณะสงฆ์มีการสนับสนุนให้พระคิลานุปัฏฐาก พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขภายในตำบลของท่านมีเครื่องมือเพื่อการป้องกันโรค เบื้องต้น 2. คณะสงฆ์มีการสนับสนุนให้พระคิลานุปัฏฐาก พระสงฆ์ และอาสาสมัครสาธารณสุขภายในตำบลของท่านมีเครื่องมือเพื่อการตรวจ และวินิจฉัยโรคเบื้องต้น

ด้านค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ 1. คณะสงฆ์มีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อดำเนินงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ โดยขอรับสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ และแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ที่เหมาะสม 2. คณะสงฆ์มีการส่งเสริมงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับพระสงฆ์ ในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ครบวงจร มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม

ด้านภาวะผู้นำและธรรมาภิบาล 1. คณะสงฆ์มีการเปิดกว้างให้สังคม และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาวะในทุกมิติ รวมทั้งสิทธิ และหน้าที่ด้านสุขภาพของชุมชน และสังคม 2. คณะสงฆ์มีการส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการ

เรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องสุขภาพทางปัญญา และให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ให้มีกิจกรรมหรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญา ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดผลรูปธรรมในวงกว้าง

ด้านระบบสุขภาพชุมชน 1. คณะสงฆ์มีการประสานงานกับหน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอ (อปอ.) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) หรือเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคม รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เป็นกลไกในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน และสังคมอย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่อง 2. คณะสงฆ์มีการสร้างภาคีทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จังหวัดพิจิตร

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1. ด้านระบบบริหาร สร้างระบบการเรียนรู้เพื่อสร้างบุคลากรให้ความรู้เท่าทัน ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ 2. ด้านกำลังคนด้านสุขภาพ มีการส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดของท่านที่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบบริการสาธารณสุข 3. ด้านข้อมูลข่าวสาร มีการจัดการระบบการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี 4. ด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ มีการสนับสนุนให้พระคิลานุภิกขุมีความรู้ 5. ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสุขภาพ มีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อการดำเนินงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ 6. ด้านภาวะผู้นำและธรรมาภิบาล มีการเปิดกว้างให้สังคมและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพ 7. ด้านระบบสุขภาพชุมชน มีการประสานงานเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคม รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรมีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติอย่างจริงจังซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอภิวร อภิวร (2564) วิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนหนองจอก อำเภอนาทม จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนหนองจอก อำเภอนาทม จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย 3.80 การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1

รูปแบบด้านบริหาร

1. คณะสงฆ์มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย และสร้างระบบการเรียนรู้เพื่อสร้างบุคลากรให้มีความรู้เท่าทันด้านสุขภาพของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง

2. พระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรดำเนินการจัดให้มีพระคิลานุปัฏฐาก ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่สำหรับดูแลและเสริมสร้างสุขภาพพระสงฆ์

2

รูปแบบด้านกำลังคน

1. มีการส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดของท่านที่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบบริการสาธารณสุข และชุดสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพเพื่อสร้างเครือข่ายให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น
2. มีการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐากโดยจัดการอบรมเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรค การควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูแก่พระสงฆ์โดยสม่ำเสมอ

3

รูปแบบด้านระบบข้อมูลข่าวสาร

1. มีการจัดการระบบการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี เช่น Facebook, Line หรือช่องทางอื่นเพื่อให้ท่านได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมเนียมสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
2. ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมเนียมสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติจากคณะสงฆ์

4

รูปแบบด้านด้านเทคโนโลยี

1. มีการสนับสนุนให้พระคิลานุปัฏฐาก พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขภายในตำบลของท่านมีเครื่องมือเพื่อการป้องกันโรคเบื้องต้น
2. มีการสนับสนุนให้พระคิลานุปัฏฐาก พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขภายในตำบลของท่านมีเครื่องมือเพื่อการตรวจและวินิจฉัยโรคเบื้องต้น

5

รูปแบบด้านค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ

1. มีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรคและการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์โดยขอรับสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่และแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ที่เหมาะสม
2. มีการส่งเสริมงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับพระสงฆ์ ในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ครบวงจร มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม

6

รูปแบบด้านด้านภาวะผู้นำ

1. มีการเปิดกว้างให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพในทุกมิติ รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม
2. มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาพทางปัญญา และให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ให้มีกิจกรรมหรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญา ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง

7

รูปแบบด้านระบบสุขภาพชุมชน

1. การประสานงานกับหน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอ (อปอ.) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) หรือเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสังคม รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เป็นกลไกในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
2. มีการสร้างภาคีทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จังหวัดพิจิตร

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร” มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การประสานงานกับวัดที่อยู่ในสังกัดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพพระสงฆ์ที่เหมาะสม
2. การวางแผนในการประชาสัมพันธ์ให้ท่านได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
3. มีการจัดตั้งกองทุนระดับชาติเพื่อการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล
4. หน่วยงานรัฐ ควรเพิ่มขวัญและกำลังใจในการจัดสรรงบประมาณให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการออกประชาสัมพันธ์เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของพระภิกษุและประชาชนในชุมชน ผู้ด้อยโอกาส อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สนับสนุนให้พระคิลานุปัฏฐาก พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขภายในตำบลของท่านมีเครื่องมือเพื่อการตรวจและวินิจฉัยโรคเบื้องต้น
2. คณะสงฆ์มีการดำเนินการ จัดฝึกอบรมและแต่งตั้ง “พระคิลานุปัฏฐาก” ภายในตำบลของท่านให้มีจำนวนที่เหมาะสม
3. ระบบการตรวจสุขภาพ การตรวจคัดกรองเพื่อค้นหาภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพ และศักยภาพที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การให้การศึกษาแนะนำและการให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะและป้องกันการเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่อง
4. การดำเนินการร่วมกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของวัดในการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพมาใช้ในการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานรูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของพระสงฆ์ตามพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์. (2556). พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับพระสงฆ์. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 3(3), 8.
- พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2561). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิวัชร อภิวัชโร. (2564). คุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนหนองจอก อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรม*, 4(2), 46-60.
- พระราชสิทธิเวที (วิรัช วิโรจน์). (2562). การวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาวะตามหลักภานา 4 ของพระสงฆ์ในจังหวัดพิจิตร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 15-16.
- พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(2), 57-68.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). (2560). *ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560*. นนทบุรี: บริษัท โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์ จำกัด.

**รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนจังหวัดชุมพร***
**MODEL OF INSTRUCTION OF MONKS WHO TEACH MORALITY
IN SCHOOLS, CHUMPHON PROVINCE**

พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารูณโณ), พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระมหากฤษฏา กิตติโสภณ
Phrakhru Nekkhamthammathan (Manoon Jaruwanno), Phrapalad Raphin Buddhisar, Phramaha Krisada Kittisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: tasanapol.khem@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการ และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 105 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มีพรรษา 5-10 พรรษา เป็นพระสังฆาธิการมีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี และเป็นพระลูกวัดมีอายุระหว่าง 22 – 30 ปี มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี มีวุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุด คือ นักธรรมชั้นตรี โท เอก เป็นเปรียญธรรม 3 – 6 และมีประสบการณ์ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน 5-10 ปี 2) การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะและเจตคติรองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการสอน 3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร ประกอบด้วย 5 ด้าน ซึ่งสรุปเป็น Special Model

คำสำคัญ: รูปแบบ; การจัดการเรียนการสอน; พระสอนศีลธรรม

*Received July 13, 2021; Revised July 29, 2021; Accepted July 30, 2021

Abstract

Objectives of this dissertation were to analyze the general condition, factors and to present the development. Methodology was the mixed methods; the qualitative research method collected data from 18 key informants by in-depth-interview and 10 participants in focus group discussion and analyzed data by content descriptive interpretation. the quantitative method collected data from 181 samples from 240 students and analyzed data with frequency, percentiles, means and standard deviation, SD.

The research findings were as follow; 1) Most of the Buddhist monks had 5-10 years of rain retreats. They were monks aged between 31-40 years old and were subordinate monks aged between 22-30 years. Formal educational background was lower than a bachelor's degree They had the highest academic qualifications, which were bachelor's degrees, a master's degree, Pali studies 3 - 6, and had 5-10 years experiences in teaching morality in schools. 2. Learning and teaching management of the morality teaching monks in schools, the areas with the highest average were characteristics and attitudes, followed by the measurement and evaluation of the curriculum content. In teaching and learning management and the lowest average was the production of media and the use of teaching media. 3) The teaching and learning management model of morality teaching monks in schools in Chumphon Province consisted of 5 aspects which were summarized as a Special Model.

Keywords: Model; Teaching and Learning Management; Moral Monks

บทนำ

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเป็น ครูผู้สอน เป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม โดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จาก กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการสอนศีลธรรมนั้น ได้มีการ กระทำการเรียนการสอนกันมาเป็นเวลานานแล้วแต่อาจยังขาดระบบการจัดการที่ดี หรือไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือรับรองอุปถัมภ์คำๆ จึงได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะ กระทำการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (พระยงยุทธ กตธโร, 2564; พระอลงกรณ์ กนตวณโณ, 2564; ทิยา ผลสมบุรณ์, 2564; พระครูพิศิษฐ์ไพฑูรย์ประชานาถและ

คณะ, 2564a; พระครูพิศิษฐ์ฯ ประธานา และคณะ. (2564b) นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมา จำนวนครูพระที่มีความสามารถ ในวิชาการศึกษา มีน้อยไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรมหรือ วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนได้ทุกแห่ง กรมการศาสนาจึงริเริ่มโครงการครูพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

ดังนั้นในที่ประชุมมหาเถรสมาคมได้มีมติมอบหมายให้ พระธรรมวรเมธี เลขาธิการ แม่กองธรรมสนามหลวง และพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดี มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในขณะนั้น เป็นผู้แทนพิจารณาสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ พระเทพโสภณ ในฐานะประธาน กรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ได้เสนอต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ในคราวประชุมเรื่องหลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจ ปฏิจจสามัคคีการศึกษาในเวทีแห่งนั้น ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ผู้บังคับการมหาวิทยาลัย ได้ เสนอว่า “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่อ อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ มุ่งสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลัก พระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน เพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรม ให้แก่เด็กเยาวชน ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ปรากฏว่า นายกรัฐมนตรีเห็นด้วย กับข้อเสนอดังกล่าว และเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มี 1 หน่วยกิต (เรียน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ในระดับมัธยมศึกษา พร้อมให้มีโรงเรียนนำร่องแบบวิถีพุทธจังหวัดละ 2 แห่ง ในปีการศึกษา 2546 (บุญหนา จิมานัง และคณะ, 2551; สุรเชษฐ์ เจริญสุข, 2549; พรรณี ผุดเกตุ, 2555; พรสรัญ ชัยยา, 2562; พระครูปลัดอุดม โอภาโส (โฆวเซ็ง), 2548; พระปลัดปรีชา นนทโก. (จุลเจือ), 2561)

ในปีงบประมาณ 2552 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานศูนย์ การศึกษาอุบลราชธานี ได้จัดอบรมครูพระสอน ศีลธรรม เอกสารสรุปการอบรม พบว่า ครู พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ยังขาดความรู้ความสามารถในรูปแบบการสอน ไม่รู้จะสอนวิธี ไດ อีกทั้งไม่ได้รับการฝึกฝนด้านการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมมาก่อน รวมทั้งไม่มีความ รูเกี่ยวกับหลักสูตร เนื้อหา สมรรถนะการสอน จิตวิทยาผู้เรียน จิตวิทยาผู้สอน และการขาด แคลนสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน(รายงานการประชุมมหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย, 2552) จากการดำเนินงาน พบว่า ในแต่ละปีสถานศึกษาสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในปีงบประมาณ 2553 จึงเพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ครอบคลุม สถานศึกษาทั่วประเทศในอัตราส่วน พระ 1 รูป/ 1 ตำบล โดยจะขยายเพิ่มเป็น 8,000 รูป เป็นการนำร่องและได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่อการจัดทำหนังสือ

อุปกรณ์การเรียนการสอนการพัฒนาสมรรถนะการสอน การติดตามประเมินผล (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553)

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้รับผิดชอบดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาหลายปี และมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า ปัญหาอุปสรรค ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ ขาดความรู้ความสามารถ ในการเขียนแผนประกอบการสอน ขาดสมรรถนะวิธีในการสอนที่เหมาะสม ขาดความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระสมุห์ชูชาติ อุทัย (พระสมุห์ชูชาติ อุทัย, 2554) ที่ศึกษาพบว่า ในการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการสอน จึงทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้นสนใจในเนื้อหาวิชาที่สอน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน ทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จึงไม่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง โดยเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากสภาพจริง ทั้งที่เป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ข้อมูลข่าวสารรูปแบบต่างๆ ความเจริญทางเทคโนโลยีในทุกๆ ด้าน ด้วยเหตุนี้ สื่อการเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหวังของหลักสูตร จึงต้องมีความหลากหลายและเพียงพอ ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มสมรรถนะ สื่อประกอบการสอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ กล่าว คือ สื่อการเรียนการสอนจะต้องมีคุณภาพ มีให้เลือกหลากหลายทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี และมีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรหรือเนื้อหาในบทเรียน สื่อการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยทันเหตุการณ์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไป

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร ให้มีความรู้ความสามารถในการเขียนแผน การสอน สามารถใช้รูปแบบวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การผลิตและใช้สื่อประกอบการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายพระสอนศีลธรรมในจังหวัดชุมพร เพื่อเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมดังเจตนารมณ์การจัดการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และบรรลุมัตถุประสงค์ของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดชุมพร จำนวน 240 รูป

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจนครบตามจำนวนที่ต้องการตามสัดส่วนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 105 รูป โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 18 รูปหรือคนโดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 4 รูป 2) ผู้บริหารพระสอนศีลธรรมใน

โรงเรียนจังหวัดชุมพรจำนวน 5 รูป 3) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพรจำนวน 5 รูป และ 4) นักวิชาการด้านศาสนาและวิชาการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 คน

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 รูปหรือคน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกจาก นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือในการวิจัย

3. 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form)

3. 2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form)

3. 2 แบบสอบถาม (Questionnaire)

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.93

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. 1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. 2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 105 ชุด และเก็บคืนด้วยตัวเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 105 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5. 1 วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5. 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

สภาพทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีพรรษา 5 พรรษา ถึง 10 พรรษา เป็นพระสังฆาธิการมีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี และเป็นพระลูกวัดมีอายุระหว่าง 22 – 30 ปี มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี มีวุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุด คือนักธรรมชั้นตรี โท เอก เป็นเปรียญธรรม ป.ธ. 3 – ป.ธ. 6 และมีประสบการณ์ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน 5 ปี – 10 ปี

2. ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนภาพรวมรายด้าน

การจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1) ด้านเนื้อหาหลักสูตร	3.61	0.56	มาก
2) ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.45	0.72	มาก
3) ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการสอน	3.45	0.75	มาก
4) ด้านการวัดและประเมินผล	3.67	0.57	มาก
5) ด้านคุณลักษณะและเจตคติ	3.79	0.51	มาก
โดยรวม	3.65	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.45$) โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะและเจตคติ ($\bar{X} = 3.79$) รองลงมา คือ

ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 3.67$) ด้านเนื้อหาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.61$) ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.45$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.45$) ตามลำดับ

3. การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในจังหวัดชุมพร

ด้านเนื้อหาหลักสูตร พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังขาดความรู้ในรายละเอียดของเนื้อหาหลักสูตรในเชิงวิชาการ และขาดความรู้ในการวิเคราะห์ในการนำไปปฏิบัติ ปัจจุบันพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร มีการประชุมวางแผนเพื่อพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และเป้าหมายของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนายังไม่สอดคล้องกับหลักสูตร จึงสมควรปรับให้เชื่อมโยงกับสภาพสังคมในปัจจุบัน พระสอนศีลธรรมยังไม่สามารถสอนได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนดในหลักสูตร คัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในแต่ละระดับชั้นมาสอนนักเรียน จัดหลักสูตรใหม่ให้กระชับ ปรับการสอนด้วยการบูรณาการเนื้อหาเพื่อให้ทันตามเวลาและหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และไม่เบื่อหน่าย เพิ่มการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การฝึกอบรมพัฒนาเทคนิคการเรียนการสอนให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อพัฒนาเทคนิคการเรียนการสอนศีลธรรม ปรับเนื้อหาบทเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียน ให้พระสอนศีลธรรมนำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไปจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ควรมีครูที่เลี้ยงคอยแนะนำการประเมินหลักสูตร จึงสมควรมีวิธีการหรือแนวทางการแก้ไขโดยวางแผนการอย่างเป็นระบบร่วมกัน เพราะเนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาล้าสมัยไม่ สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการพัฒนาเทคนิคการสอน การสร้างบรรยากาศ การวัดผลและการประเมินผล มีการพัฒนาเทคนิคการสอนสมรรถนะในการเรียนการสอน และบุคลิกภาพแก่พระสอนศีลธรรม ผู้วิจัยเห็นว่า เทคนิค สมรรถนะ การสอน และบุคลิกภาพของผู้สอน เป็นคุณลักษณะของครูที่สอนดี ส่งผลถึงการมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน การให้ความสนใจ และชมเชยงานที่ดีของผู้เรียน รวมถึงให้ผู้เรียนประเมินผลการสอนของครู การสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งด้านบรรยากาศ ด้านวัตถุ และด้านจิตใจ เช่น สภาพห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน และสิ่งแวดล้อมที่ดี บรรยากาศด้านจิตใจ เช่น การที่ครูมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ให้ความรักความเมตตาต่อผู้เรียน และวิธีการสอน เช่น การสอนที่มีกระบวนการ มีลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสน โดยครูต้องจัดเตรียมการสอนตั้งแต่ขั้นนำขั้นสอน และขั้นสรุป เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมใน

โรงเรียนจังหวัดชุมพร มีโครงการส่งเสริมการศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนในทุกอำเภอ แต่ยังคงขาดงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนในทุกด้าน

ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการสอน ผู้วิจัยเห็นว่า บางโรงเรียนมีการพัฒนาสื่อการสอนและเทคนิคการสอน แต่การเรียนการสอนของพระ ยังขาดการประยุกต์หลักธรรมชาดการสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ปัจจุบันกำลังจัดทำแผนงาน/โครงการเสนอขอตั้งงบประมาณเพื่อการนี้โดยเฉพาะผลิตสื่อการสอนประเภทวัสดุที่นำมาจากธรรมชาติตามท้องถิ่น ต้องพัฒนาเทคนิคการสอนและสมรรถนะในการใช้สื่อการเรียนการสอน ส่งผลถึงการมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน การให้ความสนใจ และชมเชยงานที่ดีของผู้เรียน รวมถึงให้ผู้เรียนประเมินผลการสอนของครู การสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งด้านบรรยากาศด้านวัตถุ และด้านจิตใจ โดยด้านบรรยากาศ และด้านวัตถุ เช่น สภาพห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน และสิ่งแวดล้อมที่ดี บรรยากาศด้านจิตใจ โดยครูต้องจัดเตรียมการสอนตั้งแต่ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และการนำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน ยังมีพระสอนศีลธรรมหลายรูปขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน การออกข้อสอบวิชาพระพุทธศาสนา การให้เกรด การให้คะแนน และการประเมินผลอย่างถูกต้อง มีการวิเคราะห์คะแนนข้อสอบ การแก้ปัญหาของนักเรียน การพัฒนาสมรรถนะการสอนศีลธรรม การวัดและการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ยังไม่บรรลุผลตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น การประยุกต์หลักธรรมในการสอนขาดการนำผลการประเมินไปปฏิบัติ ขาดการติดตามผล โรงเรียนสมควรสร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานได้เปิดโอกาสให้พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและต่อเนื่องพระสอนศีลธรรมต้องประสานกับครูที่เลี้ยงในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล เพื่อได้ทราบจุดอ่อน จุดแข็งในการเรียนการสอนของแต่ละแห่ง เพื่อนำผลเหล่านั้นมาปรับปรุงให้เกิดประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง พระสอนศีลธรรมต้องดำเนินการสอนอย่างจริงจัง และเสียสละในการสอนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริหารครูและนักเรียนมองเห็นถึงคุณค่าและพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาบันทึกผลการวัดผลและประเมินผล ทั้งพฤติกรรม การเรียนของนักเรียนทั้งในเวลาเรียนและเวลาประเมินผลจริง ๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมา

เสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา นำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในอนาคตในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา พระสอนศีลธรรมต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ด้านคุณลักษณะและเจตคติความเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมในโรงเรียน มีการทดสอบทางอารมณ์โดยจัดให้มีการฝึกปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง มีความตรงต่อเวลาในการสอน มีเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับศาสนา ประชาธิปไตยและสิทธิความเป็นมนุษย์ มีความใฝ่รู้ดี แสวงหาความรู้ใหม่ๆ และมีความรอบรู้ในเรื่องที่สอนอย่างดีและมีความทันสมัยต่อวิชาการสากล มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความเป็นระเบียบและมีความเรียบร้อยในเอกสารการสอน ส่วนมากขอเวลาเพิ่มในการสอนและขอกำลังใจจากครู ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถในการนำหลักธรรมที่ตนได้ศึกษาไปเผยแพร่แก่นักเรียนได้รู้และนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน โดยโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้นักเรียนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ มีความรู้ในการวัดแรงจูงใจเจตคติและจิตพิสัยของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา พระสอนศีลธรรมยังขาดความรู้ในการวัดแรงจูงใจเจตคติและจิตพิสัยของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ควรสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน มีความร่วมมือกับบุตรหลาน ให้เวลาพาไปวัดและปฏิบัติธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบประสานงานกับครูของแต่ละโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมได้เข้าไปปฏิบัติงานเพื่อจะได้ติดตามและปรับปรุงพัฒนาสร้างแรงจูงใจและเจตคติของผู้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้นักเรียนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจตามหลักสังคหวัตถุธรรม มีการฝึกนั่งสมาธิ การแสดงธรรม การบรรยายธรรมในเชิงปฏิบัติ ควรเพิ่มเวลาการสอนในเนื้อหาทางหลักธรรม เช่น เนื้อหาการนั่งสมาธิ การฟังธรรม การปลูกฝังการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ส่วนผู้เรียนมีใจมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและขยายผลสู่ครอบครัวเพื่อน และชุมชน เพื่อให้เกิดภาวะสงบ และสันติสุข ในสังคม การยกย่องเชิดชูและมอบรางวัลรางวัลให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

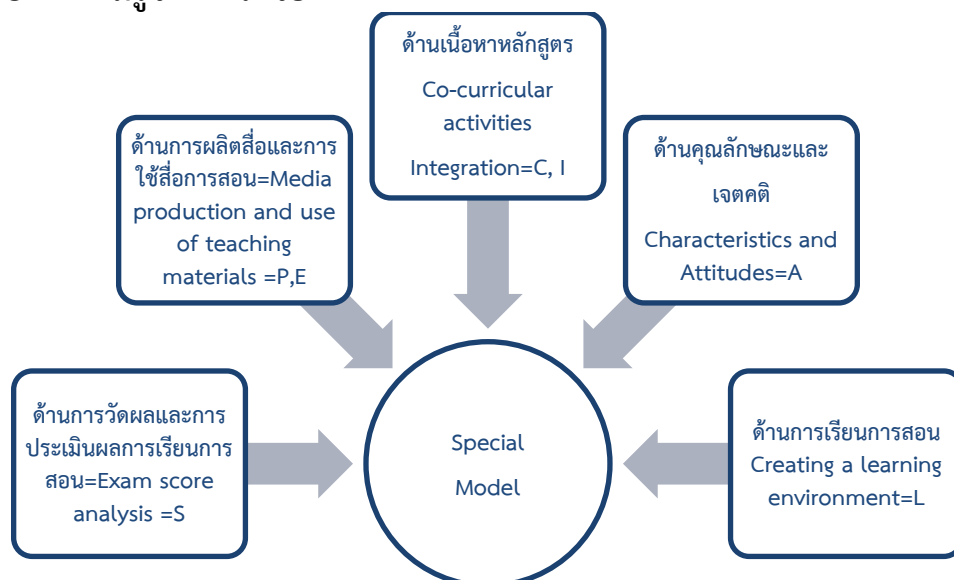
อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร” ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปราย ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร ประกอบด้วย 5 ด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน = Exam Score Analysis = S การออกข้อสอบวิชาพระพุทธศาสนา การให้เกรด การให้คะแนน และการประเมินผลอย่างถูกต้อง มีการวิเคราะห์คะแนนข้อสอบ การแก้ปัญหาของนักเรียน 2) ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการสอน = Media production

and use of teaching materials=P,E ผลิตสื่อการสอนประเภทวัสดุที่นำมาจากธรรมชาติตามท้องถิ่น 3) ด้านเนื้อหาหลักสูตร = Co-curricular activities Integration=C,I เพิ่มการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรับเนื้อหาบทเรียนวิชาพระพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียน ให้พระสอนศีลธรรมนำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไปจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ 4) ด้านคุณลักษณะและเจตคติ = Characteristics and Attitudes=A ความเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมในโรงเรียน มีการทดสอบทางอารมณ์โดยจัดให้มีการฝึกปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง มีความตรงต่อเวลาในการสอน มีเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับศาสนา ประชาธิปไตยและสิทธิความเป็นมนุษย์ มีความใฝ่รู้ดี แสวงหาความรู้ใหม่ๆ 5) ด้านการเรียนการสอน= Creating a learning environment= L การสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งด้านบรรยากาศ ด้านวัตถุ และด้านจิตใจ ซึ่งสรุปเป็น Special Model ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุเทพ เชื้อสมุทร (สุเทพ เชื้อสมุทร, 2556) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านผลิตและใช้สื่อ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และด้านคุณลักษณะและเจตคติ แนวทางในการพัฒนา ได้แก่ การฝึกอบรม การปฐมนิเทศ การกำกับติดตาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินผล และการรายงาน ซึ่งสรุปเป็น “TOMSER Model”

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรมีหลักสูตรที่ชัดเจนและเหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมทั้งการจัดอบรมให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
2. ให้การนิเทศติดตาม ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะการจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุด เพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ
4. ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานในเรื่องของการวัดผลประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. จัดให้มีการจัดอบรมให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. จัดให้มีการนิเทศติดตาม ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการสอน ศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะการจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุด เพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน

3. จัดให้มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ

4. ให้มีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานการสอนในเรื่องของการวัดผลประเมินผลเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดอื่นๆ หรือในภูมิภาคอื่น

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

3. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดอื่นหรือเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบ

4. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน พระสอนศีลธรรม และผู้ปกครองนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2553). *แนวโน้มทางการวิจัยที่ศึกษาศาสตร์ควรมอง*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทยิดา ผลสมบูรณ์. (2564). การบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 32-43.
- บุญหนา จิมาโนง และคณะ. (2551). *การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรณี ผุดเกตุ. (2555). *รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พรสรัญ ชัยยา. (2562). *การพัฒนาแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- พระครูปลัดอุดม โอภาโส (โชนะ). (2548). *ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1* (วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิศิษฐ์ไพฑูริยประชาณและคณะ. (2564a). ยุวชนคุณธรรม : แนวทางลดปัจจัยเสี่ยงของชุมชนกระทิง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 102-115.
- _____. (2564b). การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่าย ลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 69-80.
- พระปลัดปรีชา นนทโก. (จุลเจือ). (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง* (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยงยุทธ กตธโร. (2564). การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 28-36.
- พระสมุทรชูชาติ อุทัย. (2554). *ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเทศบาล 1 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- พระอลงกรณ์ กนตวณโณ. (2564). *ประสิทธิภาพการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองเพชรบุรี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 47-56.
- สุเทพ เชื้อสมุทร. (2556). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริการการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สุรเชษฐ์ เจริญสุข. (2549). *การศึกษาเจตคติของผู้ปกครองต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านก้อง จังหวัดลำพูน* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร*

THE MANAGEMENT PATTERN OF VIRTUE PHICHIT PROVINCE MODEL

พระครูพิสุทธิปัญญาวิวัฒน์ (ณพนธ์ กิตติปัญญา), พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร), พระปลัดระพิน พุทธิสารโ
Phrakhruphisutthipanyaphiwat, Phraudomsittinayok (Kampol Kunangkaro), Phrapalad Raphin Buddhisaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: tasanapol.khem@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการบริหารปัจจัยที่ส่งผลกระทบ และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาเรียนรู้ต้นแบบคุณธรรมของจังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตรพบว่ามี ความต่าง กันหลายด้าน วัดเป็นแหล่งกำเนิดศีลธรรม โรงเรียนเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมเพื่อสร้างคนที่เก่งและดี โรงพยาบาลเน้นการบริหารจัดการที่ใส่ใจในหน้าที่เพื่อรักษาคนป่วย พร้อมต้องมีภาพลักษณ์ที่ดีงามอยู่ในระดับคุณภาพน่าชื่นชม 2. การบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตรพบว่า ใช้หลักการบริหารจัดการได้ดี ตามแผนแม่บทของจังหวัดคุณธรรม 3. รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตรได้รับการยกระดับเป็นจังหวัดคุณธรรมต้นแบบ และนำร่อง เป็นโมเดลให้กับจังหวัดอื่นๆ เพื่อมาศึกษาดูงาน ได้พบว่าองค์ความรู้ 4 ด้าน คือ (1) ผู้นำมีศักยภาพย่อมสร้างองค์กรคุณธรรมต้นแบบได้ (2) ภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือเป็นปัจจัยให้เกิดการยอมรับ (3) องค์คุณธรรมความรู้ย่อมเกิดขึ้นได้เมื่อลงมือปฏิบัติงาน (4) ความสำเร็จที่ได้ คือการบริหารจัดการองค์กรคุณธรรมต้นแบบ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; องค์กรคุณธรรม; จังหวัดคุณธรรม

*Received July 12, 2021; Revised July 31, 2021; Accepted July 31, 2021

Abstract

This research aimed to study and analyze the general condition, study the factors affecting and present the model of virtue provincial management, morality model of Phichit Province conducted by a qualitative research. Data were collected from key informants by in-depth-interviewing and from participants in focus group discussion to analyze data and synthesize data to learn the model of virtue province of Phichit Province.

The results showed that 1. General conditions of the management of virtue province of Phichit Province were very different. The monasteries are the source of morality. Schools provide education and training to create talented and good people. The hospitals emphasize management that care about the duty to treat the sick persons and ready to have a good image at the level of admirable quality. 2. The provincial administration of Phichit Province's morality model was found that excellent management principles According to the master plan of the moral provincial province. 3. The model of provincial management of the moral provincial model of Phichit Province has been upgraded to the provincial moral provincial model and piloted as a model for other provinces. to come to study. It was found that the body of knowledge in 4 areas is 1. A leader with a vision can creates a model of moral organization. 2. Image of credibility is a factor for acceptance. 3. Morality and knowledge can arise when doing work. 4. The success gained is the management of a model virtue province.

Keywords: Management, Moral Organization, Moral Province.

บทนำ

จังหวัดคุณธรรมตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) เป็นแนวคิดที่ถูกขับเคลื่อนรณรงค์ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์พัฒนาชาติ 20 ปี กระตุ้นให้เกิดการรณรงค์และขับเคลื่อนคุณธรรมสู่ชุมชนและสังคมในภาพกว้าง และมีจังหวัดต่างๆ เข้าร่วมโดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด ความบกพร่องทางศีลธรรม โดยขับเคลื่อนคุณธรรมสู่จังหวัดพิจิตรจึงเป็นจังหวัดคุณธรรมนำร่อง ซึ่งเป็นการพัฒนาต้นแบบด้วยรูปแบบการเพิ่มคนดี เครือข่ายดี องค์กรดี ชุมชนดี ให้กลับบ้านเมือง เน้นทำทันที ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคม โดยการผสมผสานกระบวนการทำแผนของ

ส่วนราชการ โดยมีเป้าหมายระยะยาว คือคนพิจิตรมีความสุขบนพื้นฐานแห่งความดี มีเป้าหมายระยะสั้นคือ จังหวัดพิจิตร ต้องมีเครือข่ายคุณธรรมครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีเครือข่าย 13 เครือข่าย ครอบคลุมเกือบทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน เอกชน ที่รับแนวทางและนโยบายมาสู่การขับเคลื่อนจังหวัดคุณธรรม ซึ่งมีการขับเคลื่อนทั้งในส่วนของการทำให้เกิดเครือข่ายภายใต้แนวทางโรงเรียน (สิทธิศักดิ์ แก้วทา และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน, 2555) สาธารณสุข เกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักสื่อสารมวลชน ผู้สูงอายุ องค์กรชุมชน เครือข่ายผู้พิการ เครือข่ายด้านศิลปวัฒนธรรม เครือข่ายอำเภอ และเครือข่ายส่วนราชการ ภายใต้แนวคิด "คุณธรรม" จากแนวทางการขับเคลื่อน คุณธรรมของจังหวัดพิจิตร ซึ่งได้เน้นการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรชุมชนอำเภอ และจังหวัดคุณธรรมภายใต้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2559 ถึง พ.ศ. 2564 มีคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่าย ร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อน การทำงานจังหวัดคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2559; พยงค์ อัครพิชัยนธ์ และคณะ, 2561; พระอลงกรณ์ กนต์วงษ์, 2564, พระครูพิศิษฐ์ไพฑูรย์ประชาณและคณะ, 2564; พระอนุวัฒน์ อภิวิฑูโน, 2564)

สังคมไทยในอนาคตมีแนวโน้มที่อาจนำไปสู่สังคมที่ล่มสลายเนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาจากความยากจนและด้อยโอกาสทั้งที่มีมาแต่กำเนิด หรือ ผลสืบเนื่องมาจากครอบครัวหรือสังคม และปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การมีเพศสัมพันธ์ การติดเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท การฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน ติดเกม อินเทอร์เน็ต การเข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือสื่อที่แสดงความรุนแรง และการขับรถเร็ว เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวมาเกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งไม่มีใครปฏิเสธว่าคุณธรรม จริยธรรม คือสิ่งที่ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันในตัวของคนทุกคนเป็นวัคซีนที่จะเพิ่มความเข้มแข็งให้กับคน โดยสร้างคนให้มีคุณภาพ การสอนคุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่ถูกละเลยมานานโรงเรียนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ให้นักเรียนนำเงื่อนไขด้านคุณธรรม จริยธรรมไปปฏิบัติ ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน เป็นสิ่งที่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องต้องร่วมมือร่วมใจช่วยกันดำเนินการพัฒนาทั้งระบบในโรงเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มพระสังฆาธิการ ข้าราชการ จำนวน 30 รูป คน เพื่อการสัมภาษณ์ประเด็นเนื้อหาเชิงลึกเพื่อทำการศึกษาวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยมีเครื่องมือในการวิจัย 2 ชนิด ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์จะใช้ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ การจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยใช้เทคนิค 6'Cs ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาด้านพื้นที่ไว้ คือ วัดท่าหลวง โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม และโรงพยาบาลบางมูลนาก

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมจังหวัดพิจิตร

การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมในเขตพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี SWOT มาทำการศึกษาวิเคราะห์ ประมวลองค์ความรู้ในพื้นที่ที่ต้องการการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้พื้นฐานในการที่จะเป็นพื้นที่บริหารจัดการด้วยคุณธรรมนั้นมีบริบทต่างๆ เข้ามาเชื่อมโยง เกี่ยวข้อง เป็นเหตุให้การบริหารจัดการด้วยองค์ธรรมแล้วจะมีคุณค่าส่งผลต่อการศึกษา 4 ด้านด้วย SWOT Analysis คือ ด้านจุดแข็ง ด้านจุดอ่อน ด้านโอกาส และด้านอุปสรรคปัญหา โดยจะได้แสดงข้อมูลในแต่ละพื้นที่ คือ

1) วัดท่าหลวง พระอารามหลวง

พบว่า ด้าน จุดแข็ง Strengths ของวัดท่าหลวงนั้น ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยภายในขององค์กรที่มีศักยภาพ มีความสามารถ เป็นจุดเด่น จุดแข็งด้านต่าง 1. เป็นพระอารามหลวง 2. เป็นศูนย์รวมใจของคนจังหวัดพิจิตร 3. เป็นศูนย์ราชการงานคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร 4. เป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์ 5. เป็นวัดที่สถิตอยู่ของผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดหลายระดับชั้น 6. เป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมประเพณีของเมืองพิจิตร 7. เป็นวัดที่มีทรัพยากรทางคณะสงฆ์มาก 8. เป็นวัดที่มีทุนด้านคุณธรรมสูงคือมีพระมหาเถระผู้ใหญ่มีชื่อเสียง สมณศักดิ์ชั้นสูง 9. เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์ คือหลวงพ่อพะ 10. เป็นวัดที่มีพระผู้นำที่เข้มแข็งนำสร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน สร้างมหาวิทยาลัยสงฆ์ เหล่านี้คือ จุดแข็ง ของวัดท่าหลวงที่เป็นพลังสำคัญอย่างยิ่งด้านคุณธรรม

ด้านจุดอ่อน Weaknesses ข้อด้อยหรือจุดอ่อนนั้น วัดท่าหลวง จากการที่ได้ทำการศึกษาวิจัยนั้น 1. ผู้นำ ผู้ปกครอง ยังมีแนวคิดไม่ค่อยไปในทิศทางเดียวกัน 2. บุคลากร ในงานขององค์กรคณะสงฆ์บางส่วนยังไม่เพียงพอ 3. ศักยภาพบุคลากร ยังไม่สมบูรณ์ตามแบบคณะสงฆ์ต้องการ 4. พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ ยังพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ จากการวิจัยข้อมูลเชิงลึกดังกล่าว พบจุดอ่อนอันที่เป็นผลกระทบต่องค์กร และต้องการการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป เพื่อให้การรักษาพระพุทธศาสนาและสังคมต้นแบบ

ด้านปัจจัยภายนอก ที่ช่องทางหรือโอกาสก้าวหน้าเจริญเติบโต ของวัดท่าหลวงนั้น คือด้านโอกาส Opportunities อันเป็นปัจจัยเชิงบวกที่จะสามารถจัดสร้าง พัฒนาโครงการต่างๆ ได้ในอนาคต การศึกษาวิจัยพบ 1. อยู่กลางชุมชนเมือง สามารถเข้าถึงทุกมิติของสังคมเมือง 2. มีสถานที่ และอุปกรณ์เทคโนโลยีพร้อม 3. เป็นศูนย์อำนาจของคณะสงฆ์ระดับผู้บริหารจังหวัดพิจิตร 4. เป็นศูนย์ประชุมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร 5. เป็นสถานที่ที่มีแหล่งทุน สนับสนุน 6. เป็นสถานสงเคราะห์ ช่วยเหลือครอบครัวประสบภัยพิบัติด้านต่าง ๆ ของจังหวัด 7. สามารถจัดกิจกรรม โครงการต่างๆ ได้ดี จากการวิจัยข้อมูลเชิงลึกนั้น พบว่า ปัจจัยภายนอกด้านโอกาสของวัดท่าหลวง ซึ่งต้องการช่องทางการพัฒนานั้น ถือว่ามีความเป็นไปได้สูง เพราะเหตุปัจจัยเกื้อกูลจำนวนมาก มีผลกระทบต่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพประสิทธิภาพอย่างแน่นอน

ด้านปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นประเด็นด้านปัญหาอุปสรรค Threats ที่สำคัญของของวัดท่าหลวงนั้น การศึกษาวิจัยพบ 1. การจราจร หนาแน่น ถนนคับแคบ 2. ความหลากหลายบุคคลที่มีแนวคิดแตกต่างกัน 3. มีพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอกับกิจกรรมภายในวัด และนอกวัด 4. มีการแย่งชิงพื้นที่ความคิด แนวร่วมเชิงสังคมการเมืองจากการศึกษาวิจัย

ข้อมูลแล้ว ปัญหาอุปสรรคของวัดท่าหลวงนั้น ก็ยังคงมีอยู่ ซึ่งก็เป็นประเด็นทำให้ภารกิจการงานต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้น ย่อมมีปัจจัยเชิงลบ ยังต้องรอการแก้ไขปรับปรุงกันไป

2) โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม

พบว่า ด้าน จุดแข็ง Strengths ของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมซึ่งเป็นเหตุปัจจัยภายในขององค์กรที่มีศักยภาพ มีความสามารถ เป็นจุดเด่น จุดแข็งด้านต่างๆ นั้น มี 3 ประเด็นสาร คือ 1. เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ มีนักเรียนจำนวนมาก 2. เป็นโรงเรียนต้นแบบ ในหลายโครงการของจังหวัดพิจิตร 3. โรงเรียนเป็นสถานที่ผลิตนักเรียนให้เกิดความรู้ อุดมการณ์ เชิงสร้างสรรค์พัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยภายในองค์กรของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ที่เป็นสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบด้านคุณธรรม เป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับ ได้ถูกประเมินผลงานมามากแล้ว มีศักยภาพในการพัฒนาองค์กรด้วยตัวเองสูงมาก

ด้านจุดอ่อน Weaknesses ข้อด้อยหรือจุดอ่อนนั้น โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จากการที่ได้ทำการศึกษาวิจัยนั้น พบ 3 ประเด็นเนื้อหาสาระ คือ 1. ด้านบุคลากร มีการถ่ายโอนโยกย้าย การบริหารจัดการไม่ต่อเนื่อง 2. ปัจจัยเชิงอำนาจในการฝากลูกหลาน เข้าโรงเรียนยังมีอยู่ 3. ด้านนักเรียนมีพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์จากการวิจัยข้อมูลเชิงลึกนั้น พบว่าปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นจุดอ่อนของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยานั้น ยังต้องการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ก็ถือว่าข้อมูลนี้ตรงไปตรงมา เพื่อประโยชน์ในการวางแผนงาน แก้ไขพัฒนาต่อ มีผลกระทบต่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถขององค์กร

ด้านโอกาส Opportunities อันเป็นปัจจัยเชิงบวกที่จะสามารถจัดสร้าง พัฒนา โครงการต่างๆ ได้ในอนาคต การศึกษาวิจัยพบ 3 ประเด็นเนื้อหาสาระ คือ 1. เป็นสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากภาคประชาชนทั่วไป 2. เป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ 3. เป็นโรงเรียนที่สามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรมของจังหวัด จากการวิจัยข้อมูลเชิงลึกนั้น พบว่าปัจจัยภายนอกด้านโอกาสหรือช่องทางของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ซึ่งต้องการช่องทางการพัฒนาโครงการต่างๆ ของภาครัฐ หรือขององค์กรเอง ก็ถือว่ามีความเป็นไปได้สูง เพราะเหตุปัจจัยเกื้อกูล มีผลกระทบต่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพ เพราะเป็นสถานที่ศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรมของจังหวัดพิจิตรอยู่แล้ว

ด้านปัญหาอุปสรรค Threats ที่สำคัญของของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น การศึกษาวิจัยพบ 3 ประเด็นเนื้อหา คือ 1. ตั้งอยู่ในย่านชุมชน มีตลาดร้านค้า มีประชากรสัญจรไปมา ก็อยู่ท่ามกลางความหนาแน่น 2. ปัญหายาเสพติด ซึ่งก็เป็นปัญหาพื้นฐานเชิงสังคมมีผลกระทบต่อนักเรียน 3. เรื่องอาคาร สถานที่ ห้องเรียน อุปกรณ์อื่นๆ ที่มีเพื่อการให้ใช้สอยของนักเรียนนั้น บางที่ไม่พร้อมเท่าที่ควร จากการศึกษาวิจัยข้อมูลแล้ว ปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคมนั้น ยังต้องรอการแก้ไข ก็เป็นปัญหาที่ต้องพัฒนาระบบสังคมเชิงรวมด้วย ก็เป็นปัจจัยที่ยากลำบากต่อการแก้ไข เพราะเป็นปัจจัย

ภายนอกองค์กรของโรงเรียน ก็ต้องปกป้ององค์กร มิใช่เสื่อมเสียด้วยวิธีการต่างๆ ที่อิงอาศัยกันร่วมมือกันหลายฝ่าย

สรุปได้ว่า เมื่อมองโดยภาพรวม การศึกษาด้วย SWOT Analysis พบปัจจัยภายในที่สำคัญเชิงบวกนั้นเท่ากันกับปัจจัยภายในเชิงลบ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยให้องค์กรพัฒนาศักยภาพได้ ไม่ได้แบกรับภาระหนักมาก เมื่อดูปัจจัยภายนอกนั้น ก็มีปัจจัยเชิงบวกและปัจจัยภายนอกเชิงลบ ก็พอๆ กัน ดังนั้น โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ซึ่งเป็นพื้นที่สถานศึกษา ที่มีความสำคัญในด้านผลิตประชากรให้มีความรู้ มีความสามารถ การดำรงชีพในสังคม ในการประกอบสัมมาชีพ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประองตอง สมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน อิงอาศัยกันอย่างมิตรไมตรี สิ่งนี้เริ่มต้นที่โรงเรียนทั้งนั้น จึงต้องอาศัยการพัฒนาบริหารจัดการด้วยคุณธรรม และที่น่ายกย่อง สามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรมย่อมเป็นต้นแบบของสังคม อย่างมีผลลัพธ์อันเป็นยอมรับทั่วไป พร้อมกันนั้น การศึกษาวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis ก็จะสามารถนำไปวางแผนพัฒนาเป็นองค์กรคุณธรรมต้นแบบต่อไปได้

3) โรงพยาบาลบางมูลนาก

พบว่า ด้าน จุดแข็ง Strengths ของโรงพยาบาลบางมูลนาก ซึ่งเป็นจุดเด่นประเด็นสำคัญนั้น ถือว่าเป็นเหตุปัจจัยภายในขององค์กรที่มีศักยภาพ มีความสามารถ เป็นจุดเด่นจุดแข็งด้านต่าง ๆ นั้น มี 3 ประเด็นสาระด้วยกันคือ 1. เป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอบางมูลนาก ที่ประชาชนทั่วไป ได้เข้ามาใช้บริการให้การยอมรับ ประทับใจ ในน้ำใจไมตรีของเจ้าหน้าที่ 2. เป็นโรงพยาบาลที่มีเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารเข้มแข็ง 3. เป็นโรงพยาบาลที่มีการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของโรงพยาบาลเพื่อการให้บริการแก่ประชาชน จุดเด่นทั้ง 3 ประการนี้ เป็นปัจจัยภายในองค์กรของโรงพยาบาลบางมูลนาก ซึ่งทางโรงพยาบาลเน้นการบริการให้กับคนไข้ ผู้ป่วย และญาติของผู้ป่วยให้ความเชื่อมั่นไว้วางใจ ด้านคุณธรรม เป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับ พร้อมกันนั้น ก็มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีศักยภาพ ในการพัฒนาองค์กรด้วยตัวเอง

ด้านจุดอ่อน Weaknesses ข้อด้อยหรือจุดอ่อนนั้น โรงพยาบาลบางมูลนาก จากการทำการศึกษาวิจัยนั้น พบ 3 ประเด็นเนื้อหาสาระ คือ 1. ด้านบุคลากรของทางโรงพยาบาลนั้น ยังถือว่าไม่เพียงพอแก่การให้บริการแก่ประชาชน 2. ค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาลนั้น ยังถือว่าสูงมาก ด้วยการใช้บริการที่ต้องอาศัยบุคลากร 3. เจ้าหน้าที่บุคลากรของโรงพยาบาล บางส่วนต้องการพัฒนาศักยภาพ ก็มีการเปลี่ยนถ่าย เข้ารับการอบรม เข้าศึกษาต่อ เพื่อให้รู้เข้าใจ จากการวิจัยข้อมูลเชิงลึกนั้น พบว่าปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นจุดอ่อนของโรงพยาบาลนั้น ยังต้องการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงยังพบอยู่ เห็นอยู่ ก็ถือว่า

ข้อมูลนี้ตรงไปตรงมา เพื่อประโยชน์ในการวางแผนงาน แก่ไขพัฒนาต่อ มีผลกระทบต่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถขององค์กร

ด้านโอกาส Opportunities อันเป็นปัจจัยเชิงบวกที่จะสามารถจัดสร้าง พัฒนา โครงการต่าง ๆ ได้ในอนาคต การศึกษาวิจัยพบ 3 ประเด็นเนื้อหาสาระ คือ 1. เป็นสถานที่ที่บุคคลทั่วไปให้การยอมรับ เชื่อมั่นในการรักษาดูแล 2. โรงพยาบาลนั้นอยู่ใกล้แห่งชุมชน ไม่ได้อยู่ในสถานที่แออัด ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี 3. โรงพยาบาลบางมูลนาก ยังได้รับโอกาสอันดีจากผู้ใหญ่ใจดี ที่ท่านเป็นคนบางมูลนากเจริญเติบโตในหน้าที่การงานแล้ว ท่านหวังความเจริญรุ่งเรืองให้กับประชาชนคนบางมูลนาก จากการวิจัยข้อมูลเชิงลึกนั้น พบว่าปัจจัยภายนอกด้านโอกาสหรือช่องทางของโรงพยาบาลบางมูลนาก ซึ่งต้องการช่องทางการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ หรือขององค์กรเอง ก็ถือว่ามีความเป็นไปได้สูง เพราะเหตุปัจจัยเกื้อกูล มีผลกระทบต่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพ เพราะเป็นสถานที่ให้บริการด้านการดูแล ตรวจรักษาสุขภาพร่างกาย รักษาคนไข้ ซึ่งต้องได้รับความเชื่อมั่นจากผู้รับบริการอย่างสูง

ด้านปัญหาอุปสรรค Threats ที่สำคัญของของโรงพยาบาลบางมูลนากนั้น การศึกษาวิจัยพบ 3 ประเด็นเนื้อหา คือ 1. ด้านการให้บริการ บุคลากรของโรงพยาบาล บางครั้งก็ต้องรับกระทบอารมณ์ไม่ดีของคนไข้ที่เข้ามาใช้บริการ ทั้งด้านพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาที่มีท่าทีไม่เหมาะสม 2. ด้านการให้บริการ และรับบริการ บางทีการสื่อสาร บางอย่างไม่สามารถสื่อให้ตรงกัน 3. ความเหลื่อมล้ำเชิงสังคม ก็มีผู้คนที่เข้ามาใช้บริการทุกระดับ ผู้ที่มีรายได้น้อย หรือผู้ที่ต้องพึ่งพารัฐอย่างเดียว ในคราวที่มาพร้อม ๆ กัน บุคลากรที่จะให้บริการไม่พอ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแล้ว ปัญหาอุปสรรคของโรงพยาบาลนั้น ยังต้องรอการแก้ไข ปรับปรุงปัจจัยภายนอก ซึ่งก็ยากแก่การดูแลพัฒนา ระบบการบ่มเพาะ อุปนิสัยจิตใจคนสังคมเชิงรวมด้วยไม่เท่ากัน ก็เป็นปัจจัยที่ยากลำบากต่อการแก้ไข เพราะเป็นปัจจัยภายนอกองค์กรของโรงพยาบาล ก็มีการประสานความร่วมมือจากองค์กรภายนอกมาร่วมกันต้องอาศัยกันร่วมมือกันหลากหลาย เพื่อให้เกิดเป็นองค์กรร่วมเพื่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต

สรุปได้ว่า เมื่อมองโดยภาพรวม การศึกษาด้วย SWOT Analysis พบปัจจัยภายในที่สำคัญเชิงบวกนั้นเท่ากันกับปัจจัยภายในเชิงลบ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยให้องค์กรพัฒนา ศักยภาพได้ ไม่ได้แบกรับภาระหนักมาก เมื่อดูปัจจัยภายนอกนั้น ก็มีปัจจัยเชิงบวกและปัจจัยภายนอกเชิงลบ ก็พอ ๆ กัน ดังนั้น โรงพยาบาลบางมูลนาก ซึ่งเป็นพื้นที่สถานพยาบาลรักษาผู้ป่วย ที่มีความสำคัญในการให้บริการตรวจรักษาคนไข้ ดูแลผู้ป่วย ผู้ที่ประสบอุบัติเหตุ ต้องการเยี่ยมยารักษาดูแลชีวิตอย่างธรรมดา และแบบเร่งด่วน เพราะเสี่ยงต่อชีวิต ดังนั้นบุคลากรเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ของโรงพยาบาลต้องพร้อม 24 ชั่วโมง แต่

ด้วยศักยภาพขององค์กรก็สามารถพัฒนาองค์กรรวม โดยอาศัยการพัฒนาบริหารจัดการด้วย คุณธรรม และที่น่ายกย่อง คือสามารถให้บริการแบบมิตรภาพ แบบญาติพี่น้องกับ ประชาชนทั่วไปเป็นที่ยอมรับใกล้ไกล ก็เข้ามารับบริการกันด้วยน้ำใจกันตลอด ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis ก็จะสามารถนำไปวางแผนพัฒนาเป็นองค์กร คุณธรรมต้นแบบได้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบจังหวัดพิจิตร

การบริหารจัดการที่จะมีผลสำคัญที่ยอดเยี่ยม ได้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ ต้องการ ต้องอาศัยเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ อันได้แก่องค์ความรู้ที่ทรงอิทธิพล ซึ่งผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาทฤษฎีที่ทรงคุณค่า อันเหมาะสมกับการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบตั้งแต่ ต้นจนจบกระบวนการ จึงใช้ทฤษฎี PDCA ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการ ปัจจัยที่มีผล ต่อการบริหารของจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร ที่เป็นวงจรการบริหารงาน คุณภาพใช้ในการควบคุมและพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่อง PDCA ทั้งสี่ขั้นตอนเป็น กระบวนการ เพื่อให้องค์กรสามารถบริหารความเปลี่ยนแปลงได้อย่างประสบความสำเร็จ ดังจะได้แสดงผลสรุปรวมข้อมูลของ 3 พื้นที่ คือ 1) วัดท่าหลวง พระอารามหลวง 2) โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม 3) โรงพยาบาลบางมูลนาก

รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตร

การส่งเสริมรูปแบบพัฒนาการบริหารจังหวัดคุณธรรมนั้น จังหวัดพิจิตรได้มีการ เริ่มการส่งเสริมพัฒนาตามยุทธวิธีของแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2559 - 2564 จากการศึกษาวิจัยในการใช้คุณธรรมไปพัฒนาการบริหารจัดการ ได้พบองค์ความรู้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ มีประเด็นองค์ความรู้ แนวคิด ที่สอดคล้องกับกัน ซึ่ง จะได้เรียงลำดับเนื้อหาไปตาม ตัวชี้วัดของแผนแม่บท ได้พบองค์ความรู้ต่างๆ 10 ประเด็น 3 ระดับ คือ

การประเมินระดับที่ 1 จังหวัดคุณธรรม ประกอบด้วย

1. ประกาศข้อตกลงกับภาคีเครือข่ายส่งเสริมคุณธรรม
2. คุณธรรมเป้าหมายและจัดทำแผนจังหวัดคุณธรรม
3. ตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานจากภาคีเครือข่าย
4. การถ่ายทอดภารกิจส่งเสริมคุณธรรมสู่ระดับอำเภอ

การประเมินระดับที่ 2 จังหวัดคุณธรรม ประกอบด้วย

5. ดำเนินงานตามเป้าหมาย “ปัญหาที่อยากแก้และความดีที่อยากทำ”
6. วางแผนขับเคลื่อนและบรรจุเป็นยุทธศาสตร์แบบบูรณาการทุกภาคส่วน
7. มีการยกย่อง เชิดชู บุคคล ชุมชน องค์กร อำเภอคุณธรรม

การประเมินระดับที่ 3 จังหวัดคุณธรรมต้นแบบ ประกอบด้วย

8. ผลสำเร็จจังหวัดคุณธรรมในทุกมิติและการขับเคลื่อน 4 คุณธรรม
9. การเพิ่มประเด็นคุณธรรมในมิติศาสนา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและอื่น ๆ
10. องค์ความรู้ การพัฒนาคุณธรรม ภาควิชาเครือข่าย วิทยากร แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

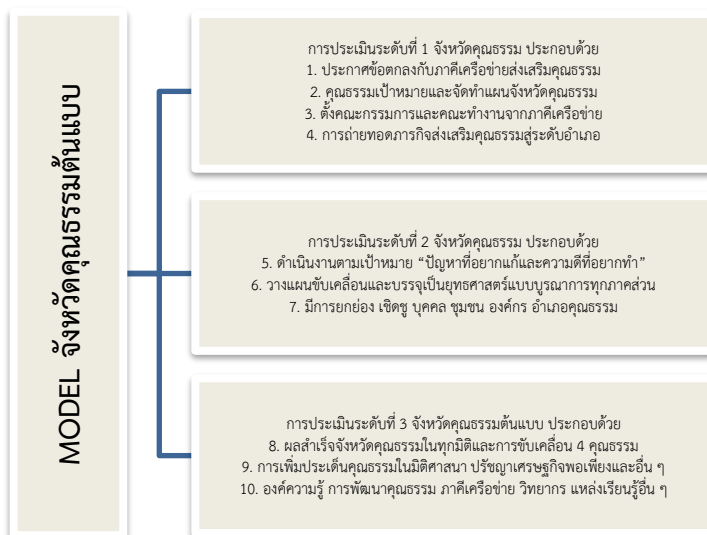
สรุปได้ว่าการประมวลองค์ความรู้ที่ใช้สำเร็จมาแล้วนั้น เป็นตัวตอบวัตถุประสงค์ความต้องการของการพัฒนาองค์กรคุณธรรมที่หลายภาคส่วนร่วมกันระดมสรรพกำลังความคิด เรียวแรง บุคคล ทรัพยากรเท่าที่มีอยู่เพื่อสรุปภาพรวมทั้งหมด ไว้เป็นเอกสารหลักฐานที่ปรากฏเฉพาะความจริง เทียงตรง ข้อมูลที่แม่นยำ เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าการวางแผน โครงการต่าง ๆ เพื่อสนองนโยบายคุณธรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์กรคุณธรรมนั้นได้ผลสำคัญอยู่ในระดับใด และสิ่งที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดต่อ ๆ ไปนั้นมีอะไรบ้าง รวมถึงบริบท สภาพสิ่งแวดล้อมทั้งวัตถุ หลักฐาน พยาน กิจกรรมโครงการ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยแวดล้อม รวมให้ได้ทั้งหมด แล้วประมวลผลนำเสนอแบบครบถ้วน แบบสรุปย่อ เป็นสิ่งที่เก็บรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้ผ่านกิจกรรมขององค์กรนั้นมาจริง ประสบความสำเร็จแล้ว บันทึกถ่ายทอดต่อไปสู่สังคม

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดพิจิตรนั้น ประกอบด้วยการประกาศข้อตกลงกับภาคีเครือข่ายส่งเสริมคุณธรรม การกำหนดคุณธรรมเป้าหมายและจัดทำแผนจังหวัดคุณธรรม การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานจากภาคีเครือข่าย การถ่ายทอดภารกิจส่งเสริมคุณธรรมสู่ระดับอำเภอ การดำเนินงานตามเป้าหมาย “ปัญหาที่อยากแก้และความดีที่อยากทำ” การวางแผนขับเคลื่อนและบรรจุเป็นยุทธศาสตร์แบบบูรณาการทุกภาคส่วน การยกย่อง เชิดชู บุคคล ชุมชน องค์กร อำเภอคุณธรรม การประเมินระดับที่ 3 จังหวัดคุณธรรมต้นแบบ ผลสำเร็จจังหวัดคุณธรรมในทุกมิติและการขับเคลื่อน 4 คุณธรรม การเพิ่มประเด็นคุณธรรมในมิติศาสนา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและอื่น ๆ องค์ความรู้ การพัฒนาคุณธรรม ภาควิชาเครือข่าย วิทยากร แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ (แช่หลี่) (2562) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรมผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยากร ผลการวิจัยพบว่าพระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญ 9 ประการคือ 1. ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา 2. จัดสนทนาธรรมเป็นประจำ 3. มีการอบรมเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ 4. จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง 5. ร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี 6. จัดทำทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 7. พัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน 8. จัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม และ

9. มีการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา โดยบูรณาการกับหลักสูตรในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสูตรศึกษา หลักสูตรยัสจ 4 หลักสูตรอิทธิบาท 4 และหลักกาวนา 4 มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ดังนั้นการประมวลองค์ความรู้ที่ใช้สำเร็จมาแล้วนั้น เป็นตัวตอบวัตถุประสงคความ ต้องการของการพัฒนาองค์กรคุณธรรมที่หลายภาคส่วนร่วมกันระดมสรรพกำลัง ความคิด เรี่ยวแรง บุคคล ทรัพยากรเท่าที่มีอยู่เพื่อสรุปภาพรวมทั้งหมด ไว้เป็นเอกสารหลักฐานที่ ปรากฏเฉพาะความจริง เทียงตรง ข้อมูลที่แม่นยำ เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่า การวางแผน โครงการต่าง ๆ เพื่อสนองนโยบายคุณธรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์กรคุณธรรมนั้นได้ผล สำคัญหรืออยู่ในระดับใด และสิ่งที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดต่อ ๆ ไปนั้นมีอะไรบ้าง รวมถึงบริบท สภาพสิ่งแวดล้อมทั้งวัตถุ หลักฐาน พยาน กิจกรรมโครงการ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัย แวดล้อม รวมให้ได้ทั้งหมด แล้วประมวลผลนำเสนอแบบครบถ้วน แบบสรุปย่อ เป็นสิ่งที่ เก็บรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้ผ่านกิจกรรมขององค์กรนั้นมาจริง ประสบความสำเร็จ แล้ว บันทึกถ่ายทอดต่อไปสู่สังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรให้ความสำคัญเชิงจริยธรรมทั้งระบบ ทั้งในส่วนองค์กรภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนเต็มพื้นที่ มีการให้ความรู้ทุกช่องทาง ยกย่องบุคคล องค์กร เพื่อเป็นแบบอย่าง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ให้เห็นว่า บุคคลหรือองค์กร สามารถนำหลักธรรมไปใช้ได้จริง ทำให้ประสบความสำเร็จให้หลากหลายรูปแบบ ต่อเนื่องจนเป็นพลังนำพาสังคมให้ดำเนินตาม

2. มีการกำหนดนโยบายท้องถิ่นและชุมชนที่มีศักยภาพในการนำเสนอองค์ความรู้ระดับจังหวัดในแต่ละจังหวัดทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อให้รับภาครัฐ มาจัดเป็นโครงการนโยบาย วางแผนให้สอดคล้องกับพื้นที่และภูมิภาคของตน ให้ครอบคลุมทุกอำเภอ ทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร เต็มพื้นที่ เพื่อสร้างคนดีให้แผ่นดิน

3. คณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑลทุกจังหวัดได้มีโอกาสได้นำเสนอและกำหนดแผนนโยบายร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่นท้องถิ่นที่มีการปรึกษา วางแผน กำหนดนโยบาย ในสำนวนที่ว่า “โลกก็ไม่ชั่ว ธรรมก็ไม่เสีย” ปรับประยุกต์แนวทาง ให้สอดคล้องทั้งคดียุติธรรมทั้งคดียุติธรรม นำเสนอหลักธรรมให้ร่วมยุคร่วมสมัย ให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรมได้ง่ายขึ้น อย่างเป็นรูปแบบเดียวกัน อย่างต่อเนื่องทุกวัด

4. รัฐควรสร้างนโยบายเชิงสัญลักษณ์เฉพาะภูมิภาค ในแต่ละจังหวัดที่ได้ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการจังหวัดคุณธรรม รวมทั้งมีรางวัลแก่กลุ่มและบุคคลต้นแบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรชุมชนอำเภอ และจังหวัดคุณธรรมภายใต้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2564 ภายใต้คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่าย ร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อขับเคลื่อน การทำงานจังหวัดคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2. การผสมผสานความร่วมมือแบบประชารัฐในจังหวัด และการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นจากฐานรากชุมชนได้ สำหรับการส่งเสริมคุณธรรมต่อไปในอนาคตต้องอาศัยพลังทางนโยบาย การทำงาน ในรูปแบบของประชารัฐภายใต้เป้าหมายสูงสุด คือ สันติสุขของประชาชน เพื่อสร้างประเทศไทยให้เกิดความ สันติสุขจากฐานรากที่เข้มแข็งอย่างแท้จริง

3. การใช้กลไกประชารัฐเป็นรูปแบบในการขับเคลื่อน โดยภาครัฐต้องมีบทบาทของการเป็นผู้ให้ความสะดวก ไม่ใช่ผู้สั่งการ เพื่อให้เกิดการเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับภาคประชาชน และบูรณาการภารกิจร่วมของหน่วยงานภาครัฐกับเครือข่ายคุณธรรม ซึ่งสามารถสร้างความ เข้มแข็งให้เกิดขึ้นในพื้นที่ได้

4. การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนส่งเสริมคุณธรรม ได้แก่ รวมกลุ่มก่อความดี คิด ทำเรื่องดีค้นหาความดี ชื่นชมคนดีการค้นหาค้นหาปัญหาคุณธรรม และดำเนินการแก้ไข การ

จัดตั้งคณะทำงาน คุณธรรม การกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมให้ประสบผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

1. ศึกษาวิถีชีวิตผู้นำที่ใช้คุณธรรมจริยธรรมต้นแบบในระดับจังหวัดและอำเภอ ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการการทำงาน การบริหารชีวิตและอุทิศตนทำงานเพื่อสังคม

2. ศึกษาการสร้างงานระดับชุมชน ที่นำองค์ความรู้คุณธรรมต้นแบบ มาทำธุรกิจเพื่อชุมชนและเป็นศูนย์การเรียนรู้ทอดทอดความรู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับระดับจังหวัด

3. ศึกษาวิธีการทำงาน แบบภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นต้นแบบของสังคมและระดับประเทศในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการร่วมสมัย

4. ศึกษาการสร้างแนวคิดร่วมสมัยของอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีองค์ความรู้ท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ระดับชุมชนต่อการพัฒนาตนเองและสร้างการยอมรับของสังคม

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

พยนต์ อัศวพิชยนต์ และคณะ. (2561). *พิจิตรจังหวัดคุณธรรม*. พิจิตร: วัลภาการพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประทานและคณะ. (2564). ยุวชนคุณธรรม : แนวทางลดปัจจัยเสี่ยงของชุมชนกระทิ้ง อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 102-115.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่). (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 59-70.

พระอนุวัฒน์ อภิวัตน์. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชน วัดหนองไม้เหลือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการและการจัดการ*, 4(1), 37-46.

พระอลงกรณ์ กตวณโณ. (2564). ประสิทธิภาพการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองเพชรบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการและการจัดการ*, 4(1), 47-56.

สิทธิศักดิ์ แก้วทา และทีปพัฒน์ สันตะวัน. (2555). แนวทางการดำเนินงานส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร.
วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 7(20), 49-62.

รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพ
พระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา*

THE MODEL TO PROMOTE THE HEALTH PROMOTION OF MONKS
ACCORDING TO THE SANGHA HEALTH STATUTE IN NAKHON
RATCHASIMA PROVINCE

๙๐.....๘๓

พระสมุห์ธงชัย สุนทรจาโร, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ประเสริฐ ธิลาอ

Phrasamut Thongchai Sundarācāro, PhramahaKrisada Kittisobhano, Prasert Thilao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไป กระบวนการ และ นำเสนอรูปแบบ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 209 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.900 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มีการส่งเสริมความรู้ในการดูแลสุขภาพ ร่วมมือกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลพระสงฆ์อาพาธ 2. กระบวนการในการส่งเสริม ได้แก่ การพัฒนาความรู้ช่วยเพิ่มความสามารถของบุคลากรในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพสามารถค้นหาได้จากสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ การจัดตั้งพระสงฆ์แกนนำ การส่งเสริมสุขภาพร่วมกับภาคีเครือข่าย 3. รูปแบบการดูแลสุขภาพ คือ การบริโภคอาหารถูกหลักโภชนาการ การออกกำลังกายอย่างเหมาะสม การส่งเสริมสุขภาพร่วมกับภาคีเครือข่าย การพัฒนาสภาพแวดล้อมดี การมีสุขภาพจิตที่ดี

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน; การส่งเสริมสุขภาพ; ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์

Abstract

This research paper aimed to analyze the general condition, process and present a model, conducted with the mixed research methods. The qualitative research, data were collected from 18 key informants by in-depth-interviewing and from 10 participants in focus group discussion and analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research, data were collected from 209 samples with questionnaires that had the confident value at 0.807. The statistics used for the data analysis were frequency, percentage, estimation, average Standard Deviation.

The results of the research were as follows: 1. Monks in Nakhon Ratchasima Province promoted knowledge on health care, cooperated with relevant agencies to take care of the sick monks. 2. Promotion process was development of knowledge to increase the ability of personnel to work effectively. Health information can be found in various media such as brochures, the Internet, online media. Health promotion together with network partners. 3. Health care model is nutritious food consumption, proper exercise, health promotion with network partners, good environment development, good mental health.

Keywords: promote; the health promotion; the sangha health statute

บทนำ

วิกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทยนับแสนรายป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เหตุพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ สูบบุหรี่ ไม่ออกกำลังกาย อาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ องค์กรสุขภาพ เร่งเดินทางรณรงค์สุขภาพพระสงฆ์ ผนึกกำลังหยุดเจ็บป่วย พลิกบทบาทเป็นผู้นำสังคม สสส. จัดหลักสูตรพระพระคิลาณุปัฏฐาก พระสงฆ์ต้นแบบการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ พัฒนาพระสงฆ์ผู้นำสุขภาพ-เฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงในวัด (เขียนเหมือนเขียนข่าว) (มติชนออนไลน์, 2563) “อโรคยา ปรมา ลาภา” การไม่มีการไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (ม.ม. (ไทย) 13/215) รูปแบบและกิจกรรมการส่งเสริมเพื่อให้พระสงฆ์ได้เป็นอยู่มีการเจ็บป่วยน้อยอาศัยการส่งเสริมสุขภาพะด้านอาหารและโภชนาการ รวมถึงการสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในระดับปฐมภูมิ (พระราชปริยัติ ดร. และคณะ, 2562)

พระสงฆ์จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสุขภาพให้มีสุขภาพแข็งแรงพร้อมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา นั้นหมายถึงพระสงฆ์มีภาวะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย

ทางจิต ทางปัญญา เชื่อโยงเป็นองค์รวมอย่างสมดุล (พินิจ ลาภธนานนท์, 2555) สุขภาวะองค์รวมเป็นตามความจริงแห่งธรรมชาติของชีวิต กายกับใจต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สุขภาวะจะสำเร็จได้ต้องพัฒนาจิตใจและปัญญา ปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและภาวะต่าง ๆ ของจิตใจดำเนินไปได้ การแพทย์แบบองค์รวมควรมีลักษณะผสมผสานรวมสนใจทุกส่วนของชีวิตผู้ป่วย เน้นลักษณะเฉพาะตัวของผู้ป่วย หลักการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนา 4 โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันของพระสงฆ์เป็นธรรมนุญสุภาพเพื่อใช้ดูแลพระสงฆ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ในงานสมัชชาสุภาพแห่งชาติครั้งที่ 10 ซึ่งกำหนดให้เรื่อง “สุขภาวะพระสงฆ์” เป็นนโยบายสำคัญของประเทศที่ทุกภาคส่วนรวมถึงประชาชน ชุมชน และสังคม จะมาร่วมผลักดันและขับเคลื่อน ภายในงานประกาศธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์ดังกล่าว มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ลงนามประกาศเจตนารมณ์ ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง นับเป็น “ธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์” ฉบับแรกของประเทศไทย ที่จะมาช่วยกำหนดแนวทางการทำงานสุขภาวะพระสงฆ์อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ มีหลักปฏิบัติประกอบด้วย 5 หมวด 37 ข้อ คือ หมวดที่ 1 ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนุญสุภาพของพระสงฆ์แห่งชาติ หมวดที่ 2 พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพของตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 3 ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม และหมวดที่ 5 การขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563)

คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมามีส่วนร่วมในการจัดทำธรรมนุญสุภาพ พระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้สามารถจัดกิจกรรมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์และชุมชนด้วยตัวของพระสงฆ์เอง เช่น การตรวจสุขภาพประจำปีร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล หรือ หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ การจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพจิต สุขภาพกาย ร่วมกับประชาชน วิธีการนั่งสมาธิ ท้าวไตรสวดมนต์ เป็นต้น การส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรูปแบบหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

การสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามธรรมเนียมสุขภาวะพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มีการจัดตั้งองค์กรและหลักสูตรอบรมพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัดในทุกอำเภอ เริ่มต้นมีพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด อยู่ตำบลละ 2 รูป และส่งเสริมให้พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด ขยายผลการจัดกิจกรรมสร้างสุขภาวะพระสงฆ์และชุมชน โดยงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพประจำตำบล (สปสช.) ให้การสนับสนุนกิจกรรมสร้างสุขภาวะพระสงฆ์และชุมชนเพื่อขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาวะพระสงฆ์ แต่การดำเนินการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ยังขาดข้อมูล สภาพการดำเนินงาน กระบวนการทางานที่เป็นต้นแบบให้นำรูปแบบและกระบวนการดำเนินงานสร้างสุขภาวะพระสงฆ์ รวมถึงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาต้นแบบ

ดังนั้นในฐานะผู้ศึกษาวิจัยเป็นหนึ่งในพระสงฆ์ จึงสนใจศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมุ่งประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ในการตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพตนเองอย่างถูกต้อง มีการปฏิบัติตนเองเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพได้อย่างถูกต้อง เพราะพระสงฆ์ที่อยู่ในฐานะเป็นผู้ปกครองสงฆ์โดยพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีอีกด้วย ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพ รวมทั้งเรื่องอื่นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อประเมินสภาพการดำเนินการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา และ เพื่อให้เกิดการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิง

ปริมาณ (Quantitative research) โดยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์อาสาส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 581 รูป (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ พระสงฆ์อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 581 รูปสำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัย โดยทำการสุ่มจากจำนวนพระสงฆ์อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 581 รูป โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 209 รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 18 รูป โดยคัดเลือกแบบเจาะจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านสาธารณสุข องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เจ้าคณะปกครอง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4 รูป กลุ่มที่ 2 นักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 รูปหรือคน กลุ่มที่ 3 พระอาสาส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (พระ อสว.) จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 5 ข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน 10 รูปหรือคน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกจาก นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข อาสาส่งเสริมสุขภาพประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.2 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำ

กว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.900

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 209 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ด้านจุดแข็ง (Strengths) ในการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า พระสงฆ์มีการจัดตั้งพระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสม.) พระสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา มีการจัดอบรมส่งเสริมความรู้ในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ มีการจัดตั้งวัดส่งเสริมสุขภาพ และมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพตนเองและชุมชน การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสุขภาพในการจัดกิจกรรมทางด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ การจัดทำฐานข้อมูลสุขภาพพระสงฆ์ การเข้ารับการรักษาสภาพ

ด้านจุดอ่อน (Weakness) ในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า พระสงฆ์ขาดความรู้และทักษะในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น พระสงฆ์ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ พระสงฆ์ขาดทักษะการเขียนโครงการของงบประมาณในการทำกิจกรรมทางด้านสุขภาพ พระสงฆ์ไม่ตรวจสุขภาพประจำปี และเข้าถึงสถานพยาบาลน้อย การจัดทำฐานข้อมูลสุขภาพของพระสงฆ์ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทั้งจังหวัด

ด้านโอกาส (Opportunity) ในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเป็นแม่บทกฎหมายเพื่อสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น จัดตั้งกลุ่มพระสงฆ์อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสม.) ขับเคลื่อนกิจกรรม ส่งเสริมวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ และเป็นศูนย์การเรียนรู้สุขภาพในชุมชน หน่วยงานเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ การส่งเสริมให้พระสงฆ์แข็งแรง วัดมั่นคง ประชาชนเป็นสุข เพื่อขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์

ด้านอุปสรรค (Threat) ในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดทำฐานข้อมูลทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ การใช้อุปกรณ์สื่อสาร เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ในการค้นหาข้อมูล การเข้าถึงงบประมาณในการจัดกิจกรรมทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ การเข้าถึงสถานพยาบาลในการดูแลสุขภาพ

2. กระบวนการในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

กระบวนการในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1) ด้านความรู้ ความรู้ช่วยเพิ่มความสามารถของบุคลากรในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ความรู้จากการศึกษา ค้นคว้าหาประสบการณ์ จนเกิดทักษะและความชำนาญ พระสงฆ์สามารถหาความรู้ด้านสุขภาพได้จากสื่อ ต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต และสื่อออนไลน์ได้ นำความรู้ที่ได้จากการค้นคว้ามาต่อยอด เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่

2) ด้านข้อมูล การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแก่พระสงฆ์ การค้นหาข้อมูลสุขภาพ ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ รวมทั้งแผ่นพับ โบว์ชาร์ต ต่าง ๆ ให้สามารถวินิจฉัย ปัญหาสุขภาพของตัวเองได้เบื้องต้นได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล อสม. รวมทั้ง พระอาสาส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสม.) ออกเยี่ยมเยียนพระสงฆ์ต่างวัดในเขตที่ตนเองรับผิดชอบ ให้ความรู้ ในการดูแลสุขภาพของตนเองในเบื้องต้นไม่ว่าจะเป็น ด้าน

การฉันอาหาร ให้ถูกหลักโภชนาการออกกำลังกาย ให้ถูกต้องตามธรรมเนียม รายการดูแลตัวเองเมื่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บ โดยมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพของพระสงฆ์ เพื่อคัดกรองพระสงฆ์และให้คำปรึกษาดูแลได้อย่างถูกต้อง นับว่าข้อมูลด้านสุขภาพมีความสำคัญอย่างมากสำหรับพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาพตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านสุขภาพให้พระสงฆ์หมู่ใหญ่ได้รับรู้และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3) ด้านการพัฒนา การพัฒนาดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มีสุขภาพที่ดีเพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ในการหันมาดูแลสุขภาพของตนเอง ต้องพัฒนาความรู้ทางด้านสุขภาพในการจัดกิจกรรมอบรมพระคิลาณุปัฏฐากให้มีความรู้ด้านสุขภาพมากขึ้น เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดให้วัดต่าง ๆ ในตำบล มีพระอาสาส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) อย่างน้อยวัดละ 1 รูป เพื่อช่วยเหลือพระสงฆ์ที่อาพาธติดเตียง หรือ มีอาการเจ็บป่วยสามารถรักษาพยาบาล และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาสุขภาพให้พระสงฆ์มีสุขภาพที่ดีขึ้นสามารถดำรงสมณเพศในการปฏิบัติศาสนกิจ การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพให้พระสงฆ์มีความรู้มากขึ้น จึงสามารถนำความรู้ไปพัฒนาสร้างเสริมองค์ความรู้ใหม่ ๆ และยังสามารถนำไปช่วยเหลือประชาชน หรือ ชุมชนรอบวัดให้ดูแลสุขภาพของตนเองและพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี

4) ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการ การบริการสาธารณสุขสำหรับพระสงฆ์ให้ได้รับการบริการอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการถวายอาหารที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพพระสงฆ์ สนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพตนเอง พระสงฆ์ในพื้นที่ และสภาวะชุมชน โดยมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานการณ์ด้านสุขภาพ การตรวจคัดกรองสุขภาพ การถวายความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงระบบประกันสุขภาพของพระสงฆ์ และจัดอบรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพระภิกษุให้เหมาะสมในการดูแลสุขภาพของตนเอง รวมถึงการให้ความรู้ประชาชนให้เข้าใจถึงอาหารสุขภาพที่ถวายสงฆ์ หลีกเลี่ยงหวาน มัน เค็ม เพื่อป้องกันโรค จากการบริโภคอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมมือกันดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์แบบองค์รวม เพื่อส่งเสริมและป้องกันสุขภาพของพระสงฆ์ตลอดจนประชาชนในพื้นที่

5) ด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ การวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการนำเอาความรู้ความเข้าใจ และวิธีการที่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหา และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าล้วนมาจากการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ โดยการสังเกตสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วคิดวิเคราะห์

สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ มีการบูรณาการแนวความคิดการดูแลสุขภาพตามหลักพระพุทธศาสนา กับหลักการดูแลสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข พร้อมทั้งนำเอาปัญหาความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์มาพัฒนากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนาแบบการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ในการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้นั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องได้รับความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเอง เพราะสาเหตุที่สำคัญส่วนใหญ่มาจากการฉ้อฉลอาหารที่ปนเปื้อนหรือ ญาติโยมนำมาถวาย ซึ่งอาหารเหล่านั้นล้วนจะมีรสเปรี้ยว หวาน มัน เค็ม จัดจ้าน ทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อน ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ให้พระสงฆ์ตระหนักถึงปัญหาทางด้านสุขภาพมากขึ้น

6) ด้านสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางกายพระสงฆ์มีการทำวัตรสวดมนต์เข้าเฝ้าปฏิบัติกรรมฐานอยู่เป็นประจำ พระสงฆ์ดูแลสุขภาพของตนเองหลักเลี่ยงการฉ้อฉลอาหารรสจัด จัดบริการตรวจสุขภาพพระสงฆ์เป็นประจำ คัดกรองผู้ป่วยรื้อรังเพื่อส่งรักษาอย่างถูกต้อง จัดสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ร่มรื่นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม

7) ด้านสุขภาวะทางจิต พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาน บูรณาการหลักธรรมเยี่ยวยาจิตใจของประชาชนที่เป็นทุกข์ มีการปฏิบัติธรรม ให้พระสวดมนต์เจริญจิตภาวนา อยู่เป็นประจำ พระสงฆ์ใช้หลักธรรมปัจเจกชนพิจารณาการฉ้อฉลอาหารเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปเพื่อปฏิบัติธรรมได้

8) ด้านสุขภาวะทางสังคม คณะสงฆ์จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ร่วมกับ หน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จัดอบรมหลักสูตรพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพ (อสว.) เป็นแกนนำดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน ชุมชนและสังคม ร่วมกับคณะสงฆ์ จัดดูแลอาหารตามหลักโภชนาการเพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์

9) ด้านสุขภาวะทางปัญญา สุขภาพจิตที่ดี เกิดจากปัญญาจิตย่อมผ่องใส เบิกบาน ไร้วิตกกังวลไม่หลงเพลิดเพลินดีใจ สุขภาพทางปัญญาเป็นฐานรากของสุขภาพแบบองค์รวม รู้ทั่ว รู้เท่าทัน เข้าใจ และแยกแยะประโยชน์และโทษได้ ศาสนาพุทธช่วยบำบัดทุกข์ในจิตใจให้น้อยลงและสามารถยกระดับสติปัญญาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกระบวนการในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.42) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

3. รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

1) ด้านการดูแลสุขภาพ การบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ การรับประทานอาหารที่ดีต่อร่างกายเป็นหนึ่งในดูแลสุขภาพเบื้องต้น การออกกำลังกายอย่างเหมาะสม การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ นั้น ก็ต้องทำควบคู่ไปกับการออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพร่วมกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ การจัดบริเวณวัดให้มีสภาพแวดล้อมดีเหมาะแก่การปฏิบัติธรรมช่วยให้มีสุขภาพจิตดี

2) ด้านชุมชนและสังคมดูแลอุปถัมภ์พระสงฆ์ ประชาชนและชุมชน มีการอบรมเรียนรู้การถวายอาหารเพื่อสุขภาพแก่พระสงฆ์ สร้างภาคีเครือข่ายคณะสงฆ์ร่วมกันทำงาน ส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการส่งเสริมสุขภาพ การจัดทำฐานข้อมูลด้านสุขภาพของพระสงฆ์ ให้พระสงฆ์อาพาธเข้าถึงบริการด้านการแพทย์การสาธารณสุขอย่างทั่วถึง

3) ด้านพระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางสุขภาพชุมชน จัดสภาพแวดล้อมในวัดให้สะอาดน่าอยู่อาศัย เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ทำให้ประชาชนที่เข้ามาสัมผัสภายในวัดรู้สึก สงบ ร่มเย็น เป็นสุขทางใจ การแจกสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้กับผู้ป่วยติดเตียงเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับญาติผู้ป่วยที่เฝ้าดูแลพยาบาลผู้ป่วยติดเตียง สร้างกำลังใจให้กับประชาชนได้มาก การพยายามได้เห็นพระสงฆ์ดูแลใส่ใจสุขภาพ

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.469) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

อภิปรายผลการวิจัย

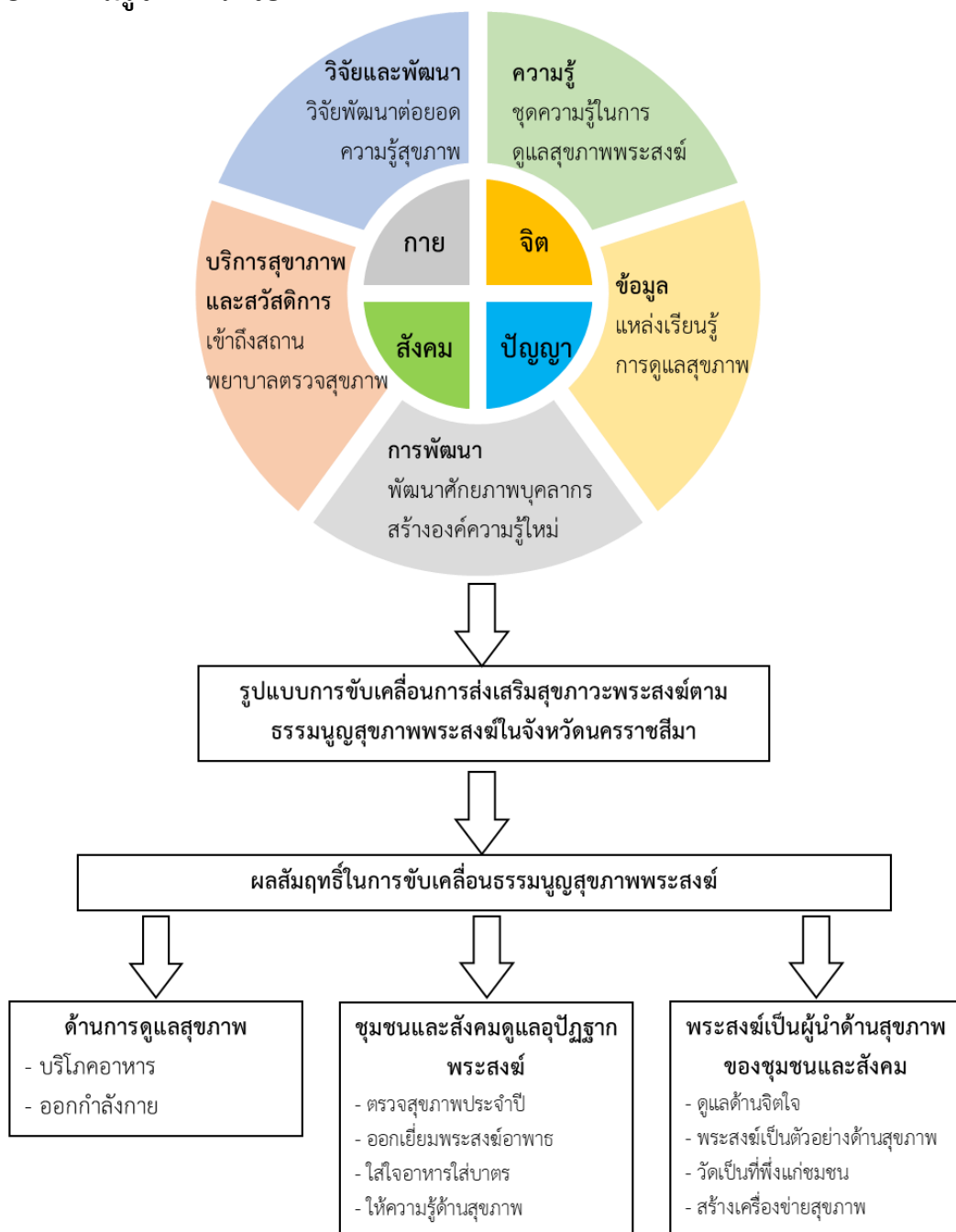
สภาพทั่วไปในการการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการส่งเสริมความรู้ในการดูแลสุขภาพ ร่วมมือกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลพระสงฆ์อาพาธ แต่พระสงฆ์ขาดการเข้ารับการรักษาสภาพประจำปี การทำฐานข้อมูลสุขภาพที่ยังไม่ครอบคลุม จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเป็นแม่บทกฎหมายเพื่อสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อขจัดปัญหาการจัดหางบประมาณ การเข้าถึงสถานพยาบาล และการค้นหาข้อมูลทางด้านสุขภาพได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจน์ ศรีคำภา และคณะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สุขภาวะพระสงฆ์ : การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะ

ตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดพะเยา ได้แก่ ปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ด้านโภชนาการ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ปัญหาด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ ปัญหาด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคี

กระบวนการในการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีนำเอาจุดแข็งไปเสริมโอกาส หรือใช้โอกาสลดจุดอ่อน ขอบกพร่อง หรือนำเอาจุดแข็งลดอุปสรรค หรือกำจัดจุดอ่อนเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรค ในการสร้างกระบวนการส่งเสริมสุขภาพ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ช่วยเพิ่มความสามารถของบุคลากรในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ด้านข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ สามารถค้นหาได้จากสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ ด้านการพัฒนา ได้แก่ การจัดตั้งพระสงฆ์แกนนำ การส่งเสริมสุขภาพร่วมกันภาคีเครือข่าย ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการ ได้แก่ พระสงฆ์ได้เข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล การตรวจสุขภาพพระสงฆ์ประจำปี ด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านสุขภาพร่วมกับคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการบูรณาการเข้ากับหลักธรรมด้านสุขภาวนา 4 คือ ด้านสุขภาวะทางกาย ได้แก่ สุขภาวะทางกายพระสงฆ์มีการทำวัตรสวดมนต์เข้าเย็นปฏิบัติกรรมอยู่เป็นประจำ ด้านสุขภาวะทางจิต ได้แก่ พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญูณ บูรณาการหลักธรรมเยี่ยวยากใจของประชาชนที่เป็นทุกข์ ด้านสุขภาวะทางสังคม ได้แก่ คณะสงฆ์จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และด้านสุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ สุขภาพจิตที่ดีเกิดจากปัญญาจิตย่อมผ่องใส เบิกบาน ไร้วิตกกังวลไม่หลงเพลิดเพลนดีใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธรรมโมลี (2551) ได้วิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” และยังสอดคล้องกับงานวิจัย อุ่นเอื้อสิงห์คำ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรรวมวิถีพุทธ” ผลการวิจัย กระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรรวมวิถีพุทธจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 5 วัน เพื่อเรียนรู้ทฤษฎีการสร้างสุขภาพควบคู่กับการปฏิบัติ โดยบูรณาการองค์ความรู้ บนความเชื่อจากวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยและวิทยาการทางวิทยาศาสตร์ เน้นองค์ความรู้เพื่อการ “พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้” มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายจิตใจสังคม และจิตวิญญูณมีการฟังและสนทนาธรรมจากนักบวชเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญูณสู่การลด ละ เลิกความโลภ โกรธ หลง

รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านการดูแลสุขภาพ พระสงฆ์ควร บริโภคอาหารถูกหลัก โภชนาการ การออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ส่งเสริมสุขภาพพร้อมกับภาคีเครือข่าย สภาพแวดล้อมดี มีสุขภาพจิตดี ด้านชุมชนและสังคมดูแลอุปถัมภ์พระสงฆ์ ประชาชนและ ชุมชนมีเรียนรู้การถวายอาหารเพื่อสุขภาพแก่พระสงฆ์ สร้างภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องร่วมกับคณะสงฆ์ทำงานส่งเสริมสุขภาพ จัดหางบประมาณในการสนับสนุน กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ด้านพระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม วัด และพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางสุขภาพชุมชน คณะสงฆ์ร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดกิจกรรมดูแล สุขภาพพระสงฆ์และชุมชน จัดตั้งกลุ่มพระสงฆ์แกนนำขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ อย่างเป็นรูปธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนในยามทุกข์ยาก ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย” และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รวีโรจน์ ศรีคำภา และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “สุขภาพพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบสุขภาพตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขเพื่อ คุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดพะเยา มีองค์ประกอบดังนี้ การดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุข สุข ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันการรักษาพยาบาล การฟื้นฟู กระบวนการบริหารจัดการ แบบมีส่วนร่วม สุขภาพพระสงฆ์ที่ดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา จากการสังเคราะห์ข้อมูลสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กระบวนการขับเคลื่อนสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์

1) **ด้านความรู้** สร้างชุดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพการออกกำลังกาย การบริโภคอาหารป้องกันการเกิดโรคไม่พึงประสงค์ การสร้างชุดความรู้ในการรักษาสุขภาพเมื่อเกิดเจ็บป่วยขึ้น การจัดอบรมพระสงฆ์อาสาสมัครประจำวัดให้สามารถดูแลรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในเบื้องต้นก่อนนำส่งโรงพยาบาลหากเกิดการเจ็บป่วยขึ้น และสามารถช่วยดูแลรักษาพยาบาลพระสงฆ์ป่วยติดเตียง

2) **ด้านข้อมูล** มีการจัดทำฐานข้อมูลสุขภาพพระสงฆ์ให้เป็นระบบ การเข้าถึงสถานพยาบาลรักษา สิทธิประกันสุขภาพ ให้กับพระสงฆ์ การรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์สามารถสืบค้นได้สะดวกง่าย

3) **ด้านการพัฒนา** การพัฒนาพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ให้มีความรู้ทักษะในการช่วยเหลือผู้ป่วย พัฒนาองค์ความรู้การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การฝึกอบรมปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่เหมาะสม

4) **ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการ** บริการตรวจสุขภาพพระสงฆ์เป็นประจำทุกปี จัดสวัสดิการการรักษาพยาบาลให้แก่พระสงฆ์ฟรี การเข้ารับบริการสุขภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สะดวกรวดเร็ว การจัดทำฐานข้อมูลพระสงฆ์ให้ครบทั้งจังหวัด การเข้าถึงระบบหลักประกันสุขภาพ

5) **ด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้** การนำเอาความรู้ทางด้านสุขภาพมาพัฒนาให้เกิดชุดความรู้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง นำเอาปัญหาทางด้านสุขภาพมาวิเคราะห์การก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ และหาวิธีทางแก้ไขปัญหาสุขภาพให้ยั่งยืน

6) **สุขภาพะทางกาย** การสร้างสุขภาพะทางกายของพระสงฆ์ให้แข็งแรง สร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพให้เหมาะสม อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการออกกำลังกาย พักผ่อนอย่างเพียงพอ หลีกเลี่ยงอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

7) **สุขภาพะทางจิต** พระสงฆ์เป็นผู้เชี่ยวชาญทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา ประชาชนมีทุกข์ทางใจ สามารถให้คำแนะนำปรึกษาได้ มีการเจริญสมาธิไหว้พระสวดมนต์

8) **สุขภาพะทางสังคม** ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง พึ่งพาอาศัยกันและกัน มีอาชีพการงานที่มั่นคง สิ่งเหล่านี้เป็นความปรารถนาของทุกคนต้องการเป็น

9) สุขภาวะทางปัญญา ความรู้เท่าทันและความเข้าใจแยกแยะหาสาเหตุของการเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพของตนเอง ว่าสิ่งไหนมีประโยชน์ สิ่งไหนมีโทษต่อร่างกายของเรา รู้จักรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดเป็นนโยบายให้คณะสงฆ์มีการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ
2. ควรกำหนดเป็นนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ดำเนินนโยบายตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์

3. ควรกำหนดเป็นนโยบายให้คณะสงฆ์จัดการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรดำเนินการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์
2. หน่วยงานของรัฐควรสนับสนุนกิจกรรมดำเนินการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์
3. การส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ ให้เกิดการตระหนักในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างเร่งด่วน
4. คณะสงฆ์ควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในคณะสงฆ์จังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ธนิตพล ไชยนันทน์. (2563). วิฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทยนับแสนรายโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เหตุพฤติกรรมเสียสุขภาพ. สืบค้น 24 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.hfocus.org /content/2019/09/17751>
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (2558). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. วารสารสำนักบ่อนกนกควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น, 22(2), 117-118.

- พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโธ). (2551). การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิต พฤติกรรม สุขภาพ และการดูแลสุขภาพ แบบองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2561). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติ และคณะ. (2562). การส่งเสริมสุขภาวะด้านอาหารและโภชนาการ ของ สามเณรในจังหวัดพะเยา (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่ : ภัทรเพรส.
- พินิจ ลาภนันทน์. (2555). สุขภาวะของพระสงฆ์ ปี 2555. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รวีโรจน์ ศรีคำภา และคณะ. (2561). สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบสุขภาวะตาม แนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดพะเยา (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์. สืบค้น 24 มีนาคม 2563, จาก <https://www.thaihealth.or.th>
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา. (2563). บัญชีรายชื่อพระสงฆ์อาวาสสมัครส่งเสริม สุขภาพประจำวัด. นครราชสีมา: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา.
- อุ้นเอื้อ สิงห์คำ. (2557). กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวมวิถีพุทธ. วารสารสมาคมนักวิจัย, 19(1), 152.

**การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธ
ของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ***
**MANAGEMENT DEVELOPMENT OF BUDDHIST TOURISM
OF MONASTERIES IN SAMUTPRAKARN PROVINCE**

พระครูสังฆรักษ์มนินทร์ มุนินทโร, ประเสริฐ ธิลา, พระมหาภคฤกษ์ กิตติโสภโณ
Phrakhusangkharak Munin Munindaro, Prasert Thilao, Phramaha Krisada Kittisobhano
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป องค์ประกอบและนำเสนอการพัฒนา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ดงามประชาชนเคารพสักการะบูชา มีพื้นที่ร่มรื่นเหมาะกับการปฏิบัติธรรม มีแหล่งโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาที่น่าศึกษาเรียนรู้ แต่พระสงฆ์ขาดความรู้ในการบูรณะพุทธโบราณสถาน ขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ขาดงบประมาณในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น 2. กระบวนการ ได้แก่ ประชุมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ กำหนดตำแหน่งงานแบ่งงานตามสายงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ตัดสินใจสูงสุด 3. การพัฒนา ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว 3) ด้านเส้นทางคมนาคมการท่องเที่ยว 4) ด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว 5) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยววิถีพุทธของวัด

*Received July 29, 2021; Revised August 5, 2021; Accepted August 5, 2021

Abstract

Objectives of this dissertation were to analyze the general condition, factors and to present the development. Methodology was the mixed methods. The qualitative research method collected data from 18 key informants by in-depth-interview and 10 participants in focus group discussion and analyzed data by content descriptive interpretation. the quantitative method collected data from 181 samples from 240 students and analyzed data with frequency, percentiles, means and standard deviation, SD.

The research findings were as follow; 1. The temples had strengths such as having a variety of arts and cultures and traditions. There was a beautiful sacred Buddha image, people respect and worship. There is a shady area suitable for Dharma practice. There are ancient Buddhist sites that are interesting to study and learn. But monks lacked knowledge in restoring Buddhist ancient sites. Lack of public relations to disseminate information on Buddhist tourism. Lack of budget to develop the temple into a tourist attraction, etc. 2. Processes included meetings with communities and government agencies to develop the temples into a Buddhist tourist attraction. Clearly define job positions according to the relevant line of work. The abbot is the supreme decision maker. 3. Development: 1) tourism resources 2) tourism facilities 3) tourism transportation routes 4) tourism-related businesses 5) tourism promotion.

Keywords: Development; Management; Buddhist Tourism of Monasteries

บทนำ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สร้างงานให้ประชาชน และเพิ่มรายได้ให้ประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคตามนโยบายของรัฐบาลโดยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย (กาญจนา

แสงลัสมสุวรรณ, 2563) สถานการณ์การท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยมีกระแสความนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ นับตั้งแต่มีการรณรงค์ภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทย ในปี พ.ศ.2544 โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน ปี พ.ศ. 2545 และโครงการ Unseen Thailand ปี พ.ศ.2546-2547 ซึ่งส่งผลให้คนไทยหันมาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากในปี พ.ศ.2547 เศรษฐกิจภายในประเทศที่ฟื้นตัวและมีการส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภายใต้โครงการ Unseen Thailand จนถึงปัจจุบันก็ยังมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (ราณี อธิชัยกุล, 2546)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรม ที่สำคัญของมนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด พระปรางค์ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร นั้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชนชาติไทยสะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยี การจัดการของผู้คนในสังคมเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรม จารีตประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดนั้น นับว่ามีคุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและเป็นสถานที่รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามเพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ นอกจากนี้วัดยังประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม วัดจึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางศิลปะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี, 2533; นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, 2553; พระครูสันติธรรมาภิรต (บุญชัย สนติกโร), 2557; พระมหาสุริยา มะสันเทียะ, 2558)

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้ง ลงไปแล้วจะเห็นว่า เป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น จึงเห็นว่าการอนุรักษ์ไว้นั้นมีคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย และยังเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้นได้ ฉะนั้นวัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมกรมการศาสนา เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวสัมพันธ์กับศาสนาเพื่อให้วัดต่าง ๆ ในเส้นทางแสวงบุญเป็นสิ่งเชื่อมโยงศาสนากับประชาชนเข้าด้วยกัน โดยให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวได้ซึมซับเอาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิตแบบไทย ไปสู่การยกระดับสังคมที่มีคุณภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวแนวศาสนานี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้คน

ในชุมชนเกิดจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองก็จะมีจิตผูกพันกับศาสนา ผ่านความประทับใจที่ได้จากการท่องเที่ยว (กรรณิกา คำดี, 2558)

วัดในจังหวัดสมุทรปราการ มีทั้งหมด 122 วัด ซึ่งมีวัดที่เป็นวัดท่องเที่ยววิถีพุทธที่สำคัญและโดดเด่นอยู่ 6 วัด ได้แก่ 1) วัดโศการาม อำเภอเมืองสมุทรปราการ 2) วัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 3) วัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี 4) วัดทรงธรรม วรวิหาร อำเภอพระประแดง 5) วัดสาขลา อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 6) วัดมงคลโคธาวาส อำเภอบางบ่อ หากแต่การจัดการวัดในสภาพปัจจุบันนี้ มักจะประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ด้านการจัดการศาสนสถาน ด้านการจัดการศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด ด้านการจัดการกิจกรรมภายในวัด และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาในหลายๆ อย่าง เช่น ประชาชนที่มาท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวัด เนื่องจากวัดไม่สะอาด มีสิ่งปลูกสร้างไม่สวยงามเหมือนที่ตั้งใจตั้งแต่ต้น เมื่อพบเห็นของจริงมีสภาพที่ไม่น่าชื่นชม หรือมาแล้วไม่เกิดความสะอาดต่าง ๆ เช่น มีที่จอดรถน้อย ที่นั่งพักไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาวัด ห้องน้ำ - ห้องสุขา สกปรกหรือมีจำนวนน้อย เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของทางวัดมีจำนวนหรือกิจวัตรที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่พบได้มาก หากไม่ดำเนินการพัฒนาหรือหาทางแก้ไข ย่อมที่จะทำให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวเริ่มตีตัวออกห่างจากวัดไป ความเสื่อมใสศรัทธาที่ลดลงตามไปด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นปัญหาดังกล่าวจึงสนใจที่จะวิจัยศึกษาสภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อให้ทราบถึงหลักการวิธีการและแนวทางการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสภาวะแวดล้อมปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวแก่จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นหลักในการพัฒนาวัดและคณะสงฆ์ต่อไปให้สามารถนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้เพื่อความดำรงอยู่ของวัดและพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่วัดในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 600 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่วัดในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 240 คน สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยโดยทำการสุ่ม โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 18 รูปหรือคนโดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ พระสังฆาธิการ และข้าราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 วัดที่จัดการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่ม 2 พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 3 นักวิชาการทางการจัดการ กลุ่มที่ 4 ข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 รูปหรือคน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกจาก นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือในการวิจัย

3. 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form)

3. 2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form)

3. 2 แบบสอบถาม (Questionnaire)

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.947

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. 1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. 2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่วัดในจังหวัดสมุทรปราการ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 ชุด และเก็บคืนด้วยตัวเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 240 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5. 1 วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5. 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและสภาพปัญหาในการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

1) จุดแข็ง มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายเหมาะสมพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ดังงามประชาชนเคารพสักการบูชา วัดมีพื้นที่ร่มรื่นเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีแหล่งโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาที่น่าศึกษาเรียนรู้

2) จุดอ่อน พระสงฆ์ขาดความรู้ในการบูรณะพุทธสถาน โบราณสถานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม วัดขาดการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยววิถีพุทธ วัดบางวัดขาดปัจจัย งบประมาณในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วัดขาดการปรับแต่งภูมิทัศน์ ป้ายบอกทาง และข้อมูลการท่องเที่ยว

3) โอกาส มีการสนับสนุนการท่องเที่ยววิถีพุทธจากภาครัฐ และชุมชนบริเวณวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธผ่านทางระบบออนไลน์ การท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้ให้กับประชาชนและชุมชนรอบบริเวณวัด การท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

4) อุปสรรค ขาดงบประมาณในการสนับสนุนทำนุบำรุงวัดในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ วัดได้รับผลกระทบจากโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การท่องเที่ยวหยุดชะงัก ประชาชนได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัว มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ จากวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ สามารถนำไปปรับปรุงและบูรณาการในการสร้างกระบวนการในการบริหารการท่องเที่ยววิถีพุทธได้ เป็นอย่างดีช่วยให้สามารถมีจำนวนลดน้อยลง จากความเจริญด้านการศึกษาศึกษาสมัยใหม่ทำให้มีผู้บวชเรียนลดน้อยลงไปด้วย

2. กระบวนการในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

1) ด้านการวางแผน การวางแผนต้องมีส่วนร่วมของชุมชนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาขององค์กรปกครองท้องถิ่น การวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธแต่ละวัดให้เป็นเส้นทางเดียวกันในการท่องเที่ยว การวางแผนงบประมาณในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับวัดในการจัดทำแผนการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2) ด้านการจัดองค์กร มีการประชุมจัดตั้งองค์กรประกอบด้วยเจ้าอาวาส และ คณะกรรมการ บริหารวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดบุคลากร เจ้าหน้าที่ แต่ละแผนก แบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน สะดวกในการติดต่อประสานงาน โครงสร้างองค์กรมีขนาดที่เหมาะสม มีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารสูงสุด

3) ด้านการจัดสรรและบริหารงานบุคลากร จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ทำ พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่มีอยู่ให้พร้อมให้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ขอความร่วมมือจากภาครัฐที่มีความชำนาญด้านโบราณวัตถุ โบราณสถาน

4) ด้านการอำนวยความสะดวก การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน อำนวยความสะดวกจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานและพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยความสะดวกบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีเจ้าอาวาสเป็นประธานอำนวยความสะดวก ตั้งจุดประชาสัมพันธ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ติดต่อสอบถามข้อมูล

5) ด้านการควบคุม การควบคุมดูแลตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติงานได้ตามที่กำหนดไว้ การควบคุมการดำเนินงานไม่ให้เกิดการผิดพลาดและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันการณ์ การดูแลนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน

ด้านสังคมวัตถุ 4 มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีการแนะนำสถานที่ภายในวัดให้กับนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจบริการ การให้บริการด้วยถ้อยคำที่ดีมีประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยความเป็นกันเอง สุภาพ พุดจาไพเราะน่าฟัง

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.44) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

สรุปได้ว่า กระบวนการในกระบวนการในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ การพัฒนาวัดให้เป็นวัดท่องเที่ยววิถีพุทธจำเป็นต้องมีการประชุมวางแผนงานร่วมกับประชาชนในชุมชน ในการเตรียมพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมวัด จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการ การวางแผนงานการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การคัดสรรบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานต้องมีสังคมวัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำงานด้านการบริการ เพราะการบริการเป็นหัวใจสำคัญของการต้อนรับนักท่องเที่ยว การยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาไพเราะอ่อนหวานน่าชวนฟัง การมีน้ำใจอภัยาคยดี ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการประทับใจและอยากกลับมาเที่ยวอีก

3. การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โบราณวัตถุโบราณสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ที่มีคุณค่าทางมรดกภูมิปัญญา มีประเพณี วัฒนธรรม ทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นเอกลักษณ์ มีพระพุทธปฏิมากร ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะ ของประชาชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป มีการจัดกิจกรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว มีร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เครื่องดื่ม การบริการห้องน้ำที่สะอาด จัดบริการจุดชมวิว จุดถ่ายรูปที่ระลึก การจัดสวน ย่อมสำหรับพักผ่อนการให้บริการสัญญาณอินเทอร์เน็ต มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เจ้าหน้าที่นำเที่ยว การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ จุดให้บริการนักท่องเที่ยว

ด้านเส้นทางคมนาคมการท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมสะดวก ถนนหลายสายตัดผ่านวัดท่องเที่ยววิถีพุทธ มีการจัดทำป้ายบอกทางไปยังวัดแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ การจัดลานจอดรถรองรับนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการนำทางมายังวัดท่องเที่ยววิถีพุทธได้สะดวก

ด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว ชุมชนและประชาชนจัดให้มีร้านค้าขายของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว การกระตุ้นเศรษฐกิจพื้นฐานให้กับประชาชนและชุมชนรอบบริเวณวัด สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการร้านค้าขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เครื่องดื่ม นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อของที่ระลึกและบริการได้อย่างสะดวกสบาย

ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดีของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว การส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.34$, S.D.=0.45) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ ต้องมีการนำสิ่งที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์ เปลี่ยนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว

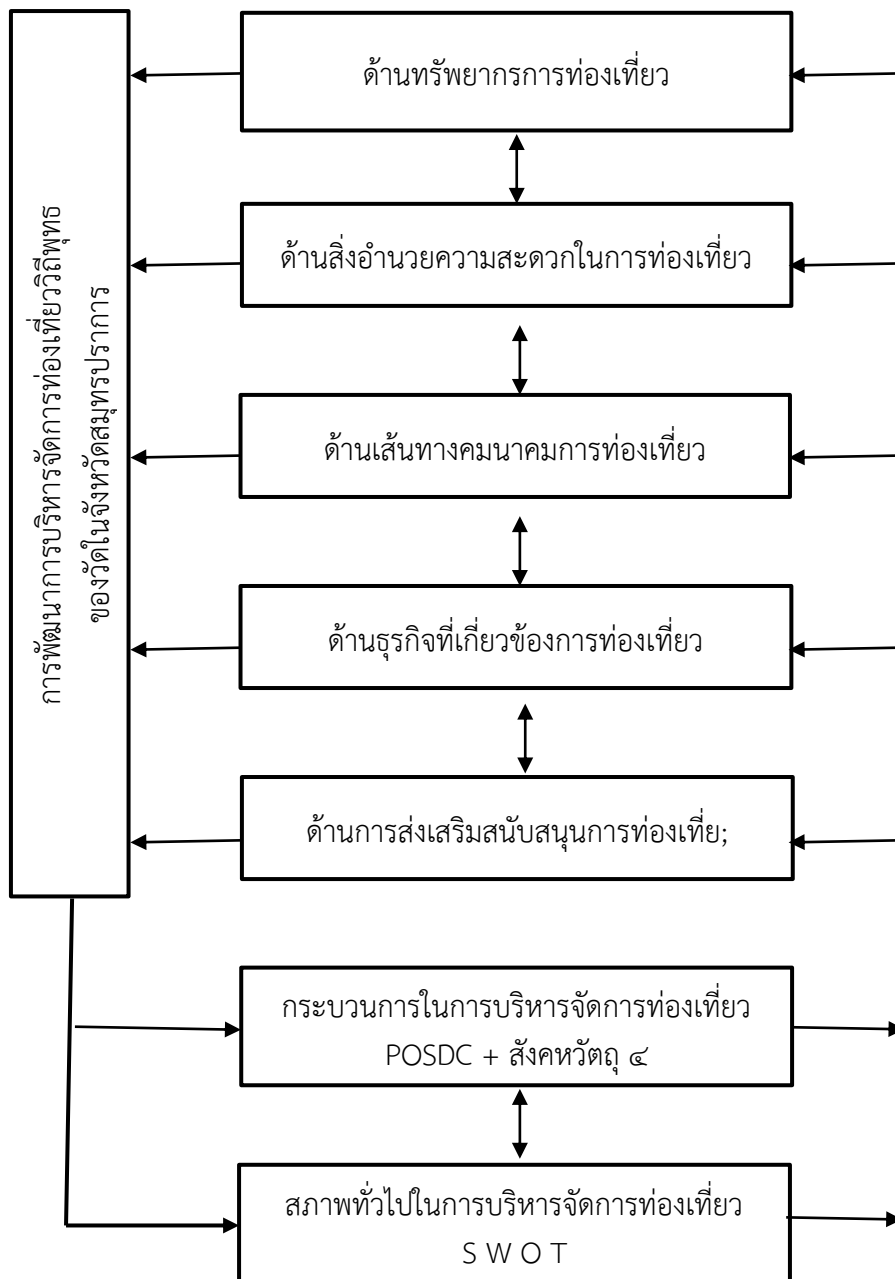
อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมวัด ได้แก่

1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ ศาสนาสถานที่ งานพุทธศิลป์ต่าง ๆ ที่งดงาม 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ได้แก่ สาธารณูปโภคสะดวก เหมาะสม และเพียงพอต่อความต้องการ 3) ด้านเส้นทางคมนาคมการท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางคมนาคมสะดวกใช้เวลาเดินทางที่เหมาะสมสามารถเดินทางได้รวดเร็ว 4) ด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดร้านขายของที่ระลึกหลากหลายชนิด มีร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการ 5) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลข่าวสารของวัด เช่น ป้ายบอกทาง แผ่นพับประวัติวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวรรณ สงมรัมย์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาทวัดศาลาแดง และวัดพระพุทธราย” ผลการวิจัยพบว่า ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา เกิดจากศรัทธาของคนไทยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ได้สร้างถาวรวัตถุ ด้วยศิลปะไทยจนกลายเป็นพุทธศิลป์กรรมไทยที่มีความวิจิตรงดงาม ตระการตาจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในปัจจุบัน แนวคิดหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนา เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน รวมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อบำเพ็ญ บุญกุศล วัตถุ 10 และปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิและการทำปัสสนากรรมฐาน เพื่อผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน เพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ จังหวัดสระบุรี มีวัด พระพุทธบาท วัดพระพุทธราย และ วัดศาลาแดง ที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะนี้ได้ การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่วัดพระพุทธบาท วัดพระพุทธราย และวัดศาลาแดง จังหวัดสระบุรี เกิดขึ้นเพราะ (1) ความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธบาท พระพุทธราย และ พระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ (2) ศรัทธาในรอยพระพุทธบาท พระพุทธราย และ พระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ (3) ปฏิบัติธรรมบำเพ็ญบุญ (4) ศึกษาประวัติรอยพระพุทธบาท ตำนานพระพุทธราย ศึกษาประวัติความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ (5) ชื่นชมวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน (6) สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามประเพณี (7) นักท่องเที่ยว ต้องการใช้เวลาท่องเที่ยวกับครอบครัว การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดในจังหวัดสระบุรี เป็นกระบวนการจัดการ 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการ นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการทั่วไป การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดใน จังหวัดสระบุรีทั้ง 3 แห่ง เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและวัด ในด้านการบริหารจัดการที่ดี มีการบริการและมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวตามความ เหมาะสม มีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย การประชาสัมพันธ์พิจารณาถึง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมได้ตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทาง

พระพุทธศาสนาได้สร้างวิถีชุมชนให้มีความมั่นคงและเข้มแข็งทั้ง การเมือง การปกครอง ท้องถิ่น เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การศึกษาศิลปวัฒนธรรม จนสามารถหล่อหลอมจิตใจชาวพุทธให้เป็นอันเดียวกันได้ เพราะความเชื่อและความศรัทธา อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็น ศูนย์กลางการศึกษา และการปฏิบัติธรรมเพื่อการเข้าถึงพระรัตนตรัยของพุทธศาสนิกชนได้ เป็น อย่างดีและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2554) ได้วิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 วัดในกรุงเทพมหานคร มีขีดความสามารถในการ รองรับทางการท่องเที่ยวทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยวัดให้ความสำคัญ กับคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในเชิงรูปธรรม พุทธศิลปกรรม และมีการนำความรู้ทาง พระพุทธศาสนามาเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว สำหรับรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า มี 4 รูปแบบคือ 1. รูปแบบและกิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการ เที่ยวชมบริเวณวัด (เชิงวัฒนธรรม) 2. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของ การท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (เชิงวัฒนธรรม) 3. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ (เชิง นามธรรมการเรียนรู้) 4. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเชิงลึก เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรม เป็นต้น และพบว่าปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการ ท่องเที่ยวในวัดมีมากมาย นับตั้งแต่การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสถานที่ และ วัฒนธรรมอันดีงามของไทย ไม่ช่วยรักษาสภาพแวดล้อมและขาดความเป็นระเบียบในการ เข้าชม การรुकล้ำของร้านขายสินค้าและบริการภายในวัด จนเกิดข้อขัดแย้งกับชุมชนไป จนถึง การแสวงหาผลประโยชน์ของผู้ให้บริการบางกลุ่ม ทั้งนี้พบว่า วัดทั้ง 9 สามารถเป็น สถานที่ท่องเที่ยวได้มีการจัดการที่ดีเช่น มีการดูแลและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมภายในวัดได้ในระดับดี รองลงมาได้แก่ มีการใช้ประโยชน์จากแหล่ง ท่องเที่ยวภายในวัดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม มีการจัดพื้นที่ภายในวัดเช่น สถานที่ไหว้พระ สถานที่ถ่ายรูป สถานที่นั่งพักผ่อน ที่นั่งสมาธิ ไหว้พระ สวดมนต์ การ กำหนดเขตพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าวัดถือเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ ต้องมีการนำสิ่งที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์ เปลี่ยนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ การ

ให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดเจ้าหน้าที่บุคลากรภาครับเข้ามาดูแลโบราณสถาน ศาสนวัตถุ ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญพิเศษ

2. ควรจัดงบประมาณสนับสนุนดูแลให้กับวัดในการดูแลสถานที่

3. กำหนดนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยววิถีพุทธเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่นอยู่ตลอดเวลา

2. ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาศาสนสถานที่สำคัญ

3. ควรใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธ

4. ด้านเทคนิคการสอน ครูผู้สอนต้องมีการจัดการเรียนการสอนทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ตามนโยบายการพัฒนาระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

5. ด้านการวัดและประเมินผล ดำเนินการด้วยความยุติธรรม โปร่งใส

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดอื่น ๆ

2. ควรศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดอื่น ๆ

3. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดในจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา คำดี. (2558). วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(2), 116.
- กาญจนา แสงลิมสุวรรณ. (2563). *การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*. สืบค้น 21 สิงหาคม 2563, จาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/oct_dec_12/pdf/aw019.pdf
- ณัฐวรรณ สงมรัมย์. (2562). *การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาทวัดศาลาแดง และวัดพระพุทธฉาย* (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาลัษณ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. (2553). *ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัด ในกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สุนติกโร). (2557). *ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา โดยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและวิจัยเชิงพรรณนา*. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมาปริทัศน์*, 8(1), 92-93.
- พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ. (2561). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ*. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2554). *รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุริยา มะสันเทียะ. (2558). *ประสิทธิผลของกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการส่งเสริมคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร*. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 10(1), 35-36.
- ราณี อัสชัยกุล. (2546). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2533). *การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์.

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี*

MODEL OF PROMOTING WELL-BEING OF ETHNIC COMMUNITY OF MONKS
IN RATCHABURI PROVINCE

๒๐.....๒๕

พระสมห์วสิน วิสุทธโธ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกรโ), นิกร ศรีราช

Phrasamu Wasin Visuddho, Phraudomsittinayok (Kampol Kunungkaro), Nigorn Srirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน กระบวนการ และนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีค่าดัชนีวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งหมด (S-CVI) เท่ากับ 1.00 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูปหรือคน ใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่หรืออยู่ในพื้นที่มานานจึงรับรู้และเข้าใจปัญหาทางสุขภาวะของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างดี 2. พระสงฆ์ได้ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชนครอบคลุมทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นต้น ด้านสมาธิ ได้แก่ พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนควบคุมสติอารมณ์ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างสุขภาวะทางจิต เป็นต้น และด้านปัญญา ได้แก่ พระสงฆ์ได้อบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ประชาชนโดยมุ่งยกระดับทางปัญญาเพื่อใช้เป็นแกนหลักในการพัฒนาสุขภาวะองค์รวม 3. รูปแบบของการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทางสุขภาวะของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้จุดแข็งไปผลักดันโอกาส ใช้โอกาสลดจุดอ่อน ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค และแก้ไขจุดอ่อนพร้อมกับหลีกเลี่ยงอุปสรรค โดยครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน

คำสำคัญ: การส่งเสริมสุขภาวะ; ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์; จังหวัดราชบุรี

*Received July 20, 2021; Revised August 5, 2021; Accepted August 6, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the general conditions, process and present the model of the promoting well-being of ethnic community of monks in Ratchaburi Province. Methodology was the qualitative research methodology for collecting field data from in-depth interviews with 25 key informants by using a structured interview script with a content validity index (S-CVI) of 1.00 as a tool for data collection and Focus group discussion with 8 experts by analyzing the data with contextual content analysis techniques.

The findings of this research as following; 1. The most of monks who lived in the area or had been in the area for a long time, so they knew and realized the health problems of the ethnic community very well. 2. The monks had implemented the keeping 5 precepts village project and the health promotion temple project that supported the promotion of well-being for the people that covered physical, mental, social and intellectual, etc., in terms of Samadhi, monks encouraged people to control their emotions in their lives in accordance with the principles of mental well-being, etc. and Pañña, monks had trained people in Vipassana meditation by aiming to raise their intellectual level to serve as the core for the development of holistic health. 3. The model of action to solve the health problems of ethnic people by using strengths to drive opportunities, using opportunities to mitigate weaknesses, using strengths to overcome obstacles and fix weaknesses while avoiding obstacles by covering health promotion in four aspects.

Keywords: Promoting to Well-Being; Ethnic Community; Ratchaburi Province

บทนำ

การสร้างเสริมสุขภาพขององค์กรจะสามารถบรรเทาความทุกข์ทางร่างกายและจิตใจได้ ด้านสังคม ชุมชนจะเกิดความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น ด้านปัญญา เกิดการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา การติดต่อทางปัญญา วิเคราะห์หาสาเหตุ จากการเรียนรู้ในการทำตัวชี้วัด ข้อมูล แผนที่สุขภาพ นโยบาย ยุทธศาสตร์ และโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชน ท้องถิ่น ขยายกิจกรรมจนนำไปสู่การลดหรือแก้ไขปัญหามากขึ้นได้อย่างยั่งยืน (สมพันธ์ เตชะอธิก และวินัย วงศ์อาสา, 2555) ดังที่คำว่า “Complete Well-being” ซึ่ง

หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ ต้องประกอบด้วย ความสมบูรณ์ทางกาย (Physical) ทางจิต (Mental) ทางสังคม (Social) และทางจิตวิญญาณ (Spiritual) (ประเวศ วะสี, 2548) แนวคิดแบบองค์รวมนี้นี้เป็นหลักการที่ยอมรับทั้งในกลุ่มมานุษยวิทยา วัฒนธรรมตะวันตก และหลักทางศาสนา แนวคิดแบบองค์รวม คือ การตระหนักและให้ความสำคัญของความเกี่ยวพันที่กลมกลืนแยกออกจากกันไม่ได้ของร่างกาย จิตใจ ปัญญา (จิตวิญญาณ) และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล (จันทร์เพ็ญ สันตวาจา, 2548; ไทยมณี ไชยฤทธิ์, 2557; ธนพพร นุตสารและคณะ, 2559; พระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ ฐิริปัญโญ), 2560; พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ จตวทนต์โน), 2557; พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2558; วิชญาภา เมธีวรณัฏฐ์, 2557)

ทั้งนี้ กระแสการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากความล้มเหลวของการพัฒนากระแสหลักในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา นำไปสู่แนวคิดการพัฒนาทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์อย่างเท่าเทียม มีส่วนร่วมและยั่งยืน ด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาแบบใหม่ที่จะต้องมีหลักคิดเรื่องความเสมอภาค ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม และพัฒนาความอยู่ดีกินดีของประชาชน การพัฒนาทางเลือกดังกล่าวนี้ เปรียบเสมือนการพัฒนาจากระดับล่าง (Development from Below) โดยมีชุมชนเป็นตัวแสดงในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งมีความแตกต่างจากการพัฒนาแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการพัฒนาจากระดับบน (Development from Top) โดยมีรัฐเป็นผู้ชักนำการพัฒนา (ธนวัฒน์ พิมลจินดา, 2556) ประการสำคัญ คือ สังคมไทยมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมตลอดมา มีความหลากหลายหรือมีความเป็นพหุทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่นและประเทศจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่มีใครเหนือใคร เพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลาย ไม่ได้รวมศูนย์ การยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นการกระจายเกียรติและศักดิ์ศรี เปิดทางออกอันหลากหลายและทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งและยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2541) ทั้งนี้ จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อ ในลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรมของหลากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทยพื้นถิ่น ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายยวน ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ชาวไทยเชื้อสายเขมร ชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง และชาวไทยเชื้อสายลาวโซ่ง

สภาวะสุขภาพของประชาชนจังหวัดราชบุรี พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มียังคงประสบปัญหาการให้บริการสุขภาพเชิงรุกที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่

ไม่ติดต่อ ทั้งในกลุ่มคนปกติ กลุ่มเสี่ยง และคนป่วย ซึ่งดังกล่าวนี เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน เพื่อให้ดีขึ้นกว่าเดิม (กาญจนา ร้อยนาถ และคณะ, 2552)

ดังนั้น หากสามารถแก้ปัญหของสังคมในระดับพื้นที่ให้ลุล่วงได้ ย่อมสามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบสำหรับแก้ไขปัญหในพื้นที่อื่นและในระดับประเทศได้เป็นอย่างดี ดังกล่าวข้างต้นนี้ ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีภูมิสำเนาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และเป็นชาวไทยเชื้อสายลาวโซ่ง จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่การส่งเสริมสุขภาวะประชาชน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตามหลักไตรสิกขาของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีผลงานโดดเด่นในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนในจังหวัดราชบุรี 5 รูป ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโซ่งในจังหวัดราชบุรี 8 คน บุคลากรของหน่วยราชการที่มีพันธกิจเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน 8 คน นักวิชาการศาสนา และนักวิชาการวัฒนธรรม 4 รูปหรือคน

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์และด้วยตนเองเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความอนุเคราะห์บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อมูลที่เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วผู้วิจัยจะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้วิจัย (Researcher) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ทรงคุณวุฒิ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านจุดแข็ง (Strengths) การส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี มี 7 ประเด็น ได้แก่ พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่หรืออยู่ในพื้นที่มานานจึงรับรู้และเข้าใจปัญหาทางสุขภาวะของชุมชนเป็นอย่างดี พระสงฆ์มีวัดเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะแก่คนในชุมชนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย พระสงฆ์มีฐานะเป็นผู้นำทางพิธีกรรมและจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาสุขภาวะทางกาย ทางจิต และทางปัญญา พระสงฆ์มีความสามารถในการสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ด้วยภาษาถิ่น พระสงฆ์มีความเป็นผู้เสียสละทำงานเพื่อสังคมโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ และบุคลากรสงฆ์ทำงานไปในทิศทางเดียวกันตามโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาขององค์กรคณะสงฆ์

ด้านจุดอ่อน (Weakness) การส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี มี 6 ประเด็น ได้แก่ พระสงฆ์ขาดความรู้เกี่ยวกับสุขภาวะตามหลักวิชาการแพทย์และสาธารณสุขสมัยใหม่ ข้อจำกัดทางการเงินและงบประมาณของพระสงฆ์และวัด บางวัดยังขาดองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมภายในวัดที่ได้มาตรฐานในระดับพื้นฐานของวัดส่งเสริมสุขภาพเพื่อส่งเสริมสุขภาวะประชาชน วัดในปัจจุบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์น้อยลงกว่าในอดีตที่ผ่านมา ปัญหาสุขภาพลักษณะและสิ่งแวดล้อมภายในวัดบางวัดเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อการส่งเสริมสุขภาวะประชาชน และบุคลากรสงฆ์มีจำนวนน้อยและมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ด้านโอกาส (Opportunity) การส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี มี 9 ประเด็น ได้แก่ ประชาชนชาติพันธุ์ให้ความเชื่อมั่นพระสงฆ์เป็นอย่างมาก ประชาชนชาติพันธุ์เชื้อชาติเดียวกันมีความสมัครสมานสามัคคีกันมาก ประชาชนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขในปัจจุบันที่เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาพ เทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารทั้งในเชิงสาธารณะและส่วนบุคคล ประชาชนชาติพันธุ์มีหลักประกันด้านสุขภาพโดยฐานะเป็นพลเมืองไทย นโยบายด้านสาธารณสุขของรัฐบาลเอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาวะแก่ประชาชนในเชิงก้าวหน้า นโยบายด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ และหลักการทางพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ

ด้านอุปสรรค (Threat) การส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ ในจังหวัดราชบุรี มี 8 ประเด็น ได้แก่ บางครอบครัวมีที่อยู่อาศัยและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำส่งผลกระทบต่อพัฒนาความเป็นอยู่ อุปสรรคจากโรคอุบัติใหม่ Covid-19 ที่มีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมทางสังคมทุกรูปแบบ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ วิธีการดำรงชีวิตของคนยุคใหม่ในชุมชนชาติพันธุ์ซึ่งพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่ทำลายสุขภาวะ การรักษาโรคที่ไม่ถูกต้องตามหลักการแพทย์ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ การโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมความงามและสุขภาพเสริมสุขภาพที่เกินความจริง และข่าวในสื่อสาธารณะเกี่ยวกับพฤติกรรมในเชิงลบของพระสงฆ์บางรูปที่บั่นทอนความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. กระบวนการพัฒนาประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตามหลักไตรสิกขาของพระสงฆ์ ในจังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านศีล มี 6 ประเด็น ได้แก่ ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพที่สนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาวะแก่ประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนงดเว้นจากอบายมุขที่ทำลายสุขภาพกายและใจ ส่งเสริมให้ประชาชนสร้างภาวะที่เป็นสุขด้วยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมให้ประชาชนไม่เบียดเบียนกันและกันทั้งทางกายและทางวาจา มีลักษณะเป็นการชี้ให้เห็นโทษและประโยชน์เพื่อให้รักษาศีลด้วยความสมัครใจ มิใช่บังคับ และส่งเสริมให้ประชาชนสร้างสุขภาวะที่ดีก่อนที่ภาครัฐจะขับเคลื่อนการดำเนินงานตามมาตรการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน

ด้านสมาธิ มี 6 ประเด็น ได้แก่ ส่งเสริมให้ประชาชนควบคุมสติอารมณ์ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างสุขภาวะทางจิต ใช้วัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์เป็นเครื่องมือในการสร้างกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีปรองดอง ส่งเสริมให้ประชาชนควบคุมอารมณ์ในคราวปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างสุขภาวะทางสังคม ส่งเสริมให้ประชาชนทำจิตให้สงบเป็นสมาธิขณะทำงานหรือประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้ประชาชนมีสติในการกิน อยู่ และใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท และส่งเสริมให้ประชาชนตั้งใจและมุ่งมั่นในการประกอบกิจการงานหรือหน้าที่ที่มีต่อสังคม

ด้านปัญญา มี 7 ประเด็น ได้แก่ อบรมวิปัสสนากัมมัญฐานแก่ประชาชนโดยมุ่งยกระดับทางปัญญาเพื่อใช้เป็นแกนหลักในการพัฒนาสุขภาวะองค์กรรวม ส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ส่งเสริมการยกระดับทางปัญญาเพื่อพัฒนาสุขภาวะองค์กรรวม ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ภายในวัดหรือชุมชน ใช้มรดกวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาปัญญา ส่งเสริมให้ใช้ปัญญาในการพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง

บนพื้นฐานของหลักการเหตุผล และส่งเสริมให้ใช้สติปัญญาพิจารณาดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลตามหลักการของสุขภาวะทางปัญญา

3. รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี พบว่า

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี เป็นลักษณะของการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทางสุขภาวะของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้จุดแข็งไปผลักดันโอกาส ใช้โอกาสลดจุดอ่อน ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค และแก้ไขจุดอ่อนพร้อมกับหลีกเลี่ยงอุปสรรค โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา เพื่อพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนโดยต่อเนื่องตามหลักการหรือทัศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ โดยครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านสุขภาวะทางจิต ด้านสุขภาวะทางสังคม และด้านสุขภาวะทางปัญญา ดังนี้

3.1 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี ด้านสุขภาวะทางกาย (Physical Dimension) มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ ให้ความช่วยเหลือทางกายภาพด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคพื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้ยากไร้ในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในภารกิจด้านสุขอนามัย ดำเนินงานตามโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางกายแก่ชุมชนชาติพันธุ์โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสุขภาพของประชาชน ส่งเสริมการบริโภคอาหารด้วยปัญญาตามหลักโภชนาการตามหลักไตรสิกขาของพระพุทธศาสนา และส่งเสริมให้ประชาชนรักษาสภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงตามวัย และหลีกเลี่ยงการติดเชื้อจากโรคระบาดต่าง ๆ

3.2 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี ด้านสุขภาวะทางจิต (Psychological Dimension) มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ เยียวยาจิตใจประชาชนที่มีทุกข์ด้วยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับกรณี นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ ฝึกอบรมจิตตามหลักวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพจิต ให้กำลังใจแก่ผู้ยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ทุพพลภาพ ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ในพื้นที่ พัฒนาคุณภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ให้การฝึกอบรมจิตให้มีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นมิตรต่อสุขภาวะ และใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาช่วยในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยพัฒนาจิตใจ

3.3 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี ด้านสุขภาวะทางสังคม (Social Dimension) มีภารกิจที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ จัดกิจกรรมทางสังคมที่เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดอบรมศีลธรรมอันดีงามแก่ประชาชนเพื่อแก้ปัญหาสังคมที่ต้นเหตุแท้จริง ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในภารกิจด้านสามัคคีธรรม อนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์ที่เป็นบ่อเกิดของกิจกรรมทางสังคม จัดกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3.4 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี ด้านสุขภาวะทางปัญญา (Spiritual Dimension) มีภารกิจที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่เด็กและเยาวชนเพื่อยกระดับคุณลักษณะทางปัญญา นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาวะทางปัญญา ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสุขภาวะแบบองค์รวมโดยมีปัญญาเป็นแกนกลาง อนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาเลือกสรรหรือคัดกรองวัฒนธรรมใหม่ และปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและวิทยาการแพทย์สมัยใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรีพบว่า เป็นลักษณะของการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทางสุขภาวะของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้ ด้านสุขภาวะทางกาย มีภารกิจที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ ให้ความช่วยเหลือทางกายภาพด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคพื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้ยากไร้ในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในภารกิจด้านสุขอนามัย ดำเนินงานตามโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นต้น ด้านสุขภาวะทางจิต มีภารกิจที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ เยียวยาจิตใจประชาชนที่มีทุกข์ด้วยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับกรณี นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ ฝึกอบรมจิตตามหลักวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพจิต ให้กำลังใจแก่ผู้ยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ทุพพลภาพ ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ในพื้นที่ เป็นต้น ด้านสุขภาวะทางสังคม มีภารกิจที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ จัดกิจกรรมทางสังคมที่เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดอบรมศีลธรรมอันดีงามแก่ประชาชนเพื่อแก้ปัญหาสังคมที่ต้นเหตุแท้จริง

ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เป็นต้น และด้านสุขภาพทางปัญญา มีการกิจที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่เด็กและเยาวชนเพื่อยกระดับคุณลักษณะทางปัญญา นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาพทางปัญญา ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสุขภาพแบบองค์รวมโดยมีปัญญาเป็นแกนกลาง เป็นต้น ดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี มีรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยครอบคลุมทั้ง 4 มิติ คือ (1) มิติด้านสุขภาพทางกาย ได้แก่ การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง และมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ (2) มิติด้านสุขภาพทางจิต ได้แก่ การมีจิตที่เป็นสุข รื่นเริง (3) มิติด้านสุขภาพทางสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง สังคมที่มีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ และ (4) มิติด้านสุขภาพทางปัญญา ได้แก่ สุขภาพที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่ง ดังกล่าวนี้นี้ สอดคล้องกับที่สม จະเปา (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” และยังสอดคล้องกับที่ศิริศมชญา พิพัฒน์เพ็ญ และคณะ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพเพื่อสรรค์สร้างความเข้มแข็งแห่งสุขภาพของชุมชน: กรณีตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” และยังสอดคล้องกับที่เดชา บัวเทศ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “สุขภาพพระสงฆ์: รูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคกลางตอนบน” และยังสอดคล้องกับที่อุ้นเอื้อ สิงห์คำ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมวิถีพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมวิถีพุทธ เป็นกระบวนการที่ทำให้กิเลส ตัณหา อุปาทาน ที่แสดงออกในรูปของความโลภ โกรธ หลง (โลภะ โทสะ โมหะ) ที่อยู่ในจิตวิญญาณลดลงจากภาวะของปัจจุบัน ช่วยให้ผู้ป่วยค้นหาและเข้าใจสาเหตุแห่งการเจ็บป่วยที่เกิดจากภาวะของการสะสมความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นสารพิษสะสมภายในร่างกาย กิจกรรมในค่ายล้างพิษ มีการล้างพิษออกจากลำไส้ และการล้างพิษออกจากตับจะทำให้ผู้ป่วยเห็นของจริงเชิงประจักษ์ และเข้าถึงสาเหตุแห่งการเกิดของพิษที่สะสมในร่างกายเมื่อถูกขับออกมาภายนอก สารพิษต่าง ๆ ที่เกิดภายในร่างกายจากพฤติกรรมที่ผ่านมาของตนเอง และพฤติกรรมนั้นเกิดมาจากจิตวิญญาณที่มีความอยากในการเสพรส หรือเกิดจากอารมณ์ในจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยเห็นความสำคัญที่ต้องหันมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ในเรื่องการกิน อยู่ หลับนอน การควบคุมอารมณ์ ไม่ทำตามความอยากของตนเอง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการแก้ที่เหตุของโรค ส่งผลให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น และพฤติกรรมขัดใจตนเองดังกล่าว ในพุทธศาสนาคือการขัดเกลากิเลสให้ออกจากจิตวิญญาณ นั่นคือ ความทุกข์ทำให้คนมองเห็นธรรมซึ่ง

“ธรรมะ” วิธีพุทธจะสร้างปัญญาให้บุคคลรู้เท่าทันกิเลส ตัณหา อุปาทาน และไม่ให้ผ่านเข้าไปปรุงแต่งในจิตวิญญาณได้ จิตวิญญาณก็จะสะอาด ไม่มีโรคร้าย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี” ประกอบด้วย ด้านสุขภาวะทางกาย (Physical Dimension) ด้านสุขภาวะทางจิต (Psychological Dimension) ด้านสุขภาวะทางสังคม (Social Dimension) และด้านสุขภาวะทางปัญญา (Spiritual Dimension) ประกอบด้วย 1. ภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และ 2. ภารกิจลำดับรอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติสำหรับให้ทุก ๆ วัดนำไปพัฒนาให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพประจำชุมชน
2. มหาเถรสมาคมควรกำหนดนโยบายในผลิตพระคิลานุปัฏฐาก ในสัดส่วน 1 วัดต่อ 1 พระคิลานุปัฏฐาก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสงฆ์ควรให้ความช่วยเหลือทางกายภาพด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคพื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้ยากไร้ในพื้นที่
2. พระสงฆ์ควรเฝ้าระวังจิตใจประชาชนที่มีทุกข์ด้วยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยคลายทุกข์ได้อย่างสมเหตุสมผล
3. พระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมทางสังคมที่เสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน
4. พระสงฆ์ควรพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่เด็กและเยาวชนเพื่อยกระดับคุณลักษณะทางปัญญา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับ สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธของชุมชนชาติพันธุ์
2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับ นวัตกรรมในการพัฒนาสุขภาวะชุมชนวิถีพุทธในยุค 5G
3. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาสุขภาวะเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคอุบัติใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ร้อยนาถ และคณะ. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะสุขภาพกับคุณภาพชีวิตของประชากรตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี* (รายงานการวิจัย). ราชบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.
- จันทร์เพ็ญ สันตวาจา. (2548). *แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎี และกระบวนการพยาบาล*. นนทบุรี: บริษัทนาเพรส จำกัด.
- เดชา บัวเทศ. (2553). *สุขภาพพระสงฆ์: รูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคกลางตอนบน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทริศม์ชญา พิพัฒน์เพ็ญ และคณะ. (2553). *กระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพเพื่อสร้างสรรค์สร้างความเข้มแข็งแห่งสภาวะของชุมชน: กรณีตำบลท่าข้าม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ไทมณีนี ไชยฤทธิ์. (2557). *รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธธรรมเพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธนพชร นุตสารและคณะ. (2559). *วิถีชีวิตการดำรงอยู่วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนวัฒน์ พิมลจินดา. (2556). บทเรียนจากความล้มเหลวในการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา*, 9(2), 24.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2548). *การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพเสรีภาพและความสุข*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- พระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ ฐิริปัญโญ). (2560). *การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จตวฑฺฒโน). (2557). *รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. *วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น*, 22(2), 117-130.
- วิชญาภา เมธีวรฉัตร. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สม จะเปา. (2560). การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่*, 8(2), 70.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และวินัย วงศ์อาสา. (2555). สุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 29(2), 1.
- อุ้นเอื้อ สิงห์คำ. (2557). กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรร่วมวิถีพุทธ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอนิพนธ์ปริญญาเอนิพนธ์ปริญญาเอนิพนธ์ สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

การจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ
ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย*

SUCCESSFUL ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AMONG BUDDHIST MONKS
IN THE NORTHEAST OF THAILAND

พงษ์พัฒน์ ไหมจันทรดี, กัมปนาท ภักติกุล, กุลวดี แก่นสันตสุขมงคล
Phongphat Maijandee, Kampanad Bhaktikul, Kulvadee Kansuntisukmongkol
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
Corresponding Author E-mail: kulvadee.kan@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการและการอนุรักษ์ของพระนักสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควบคู่กับการเสนอรูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนักสิ่งแวดล้อมจำนวน 9 รูป ใน 9 จังหวัด ผ่านการนำกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ภูมิปัญญาในเวทีท้องถิ่นของ Berkes and Folkes (2000) มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ใน 2 ประเด็นสำคัญ ประเด็นที่หนึ่ง วิธีการจัดการและการอนุรักษ์ พบว่า พระนักสิ่งแวดล้อมทั้ง 9 รูป มีวิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของ (1) การผสมผสานความรู้ในหลายมิติ (2) มีการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมในทุกมิติ (3) มีการอาศัยต้นทุนในเรื่องของความศรัทธาเพื่อสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ (4) มีระบบความคิดที่ประสานเชื่อมโยงและเป็นองค์รวม ในส่วน of ประเด็นที่สอง รูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย (1) การบูรณาการความรู้ (2) การดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมในทุกมิติ (3) การใช้หลักธรรมนำเครือข่าย (4) การคิดอย่างเชื่อมโยงบนพื้นฐานทางธรรม (ชาติ) ร่วมกับการอาศัยปัจจัยในการสนับสนุน ได้แก่ คุณสมบัติที่พึงมีของพระนักสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: พระนักสิ่งแวดล้อม; ภูมิปัญญาในเวทีท้องถิ่น; รูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

*Received January 22, 2022; Revised February 15, 2022; Accepted February 15, 2022

Abstract

This research has its objectives to study environmental management and conservation among Buddhist environmentalist monks in the northeastern region, and propose a model for successful management and conservation, employing qualitative research approach with documentary research and in-depth interview with purposive samples of nine environmentalist monks in nine provinces. Conceptual framework to analyze traditional ecological knowledge of Berkes and Folkes (2000) was applied in this research.

This research found two important issues. Firstly, all nine monks' models of management and conservation were based on (1) integrating knowledge in multiple dimensions, (2) operating environmental management and conservation activities to cover all dimensions, (3) relying on the cost of faith to build partnerships with stakeholders, and (4) having holistic worldview with system thinking. The second issue of a model of successful environmental management and conservation of which its components included (1) integrating knowledge, (2) implementing activities covering all dimensions, (3) applying the dharma principles to lead the network, and (4) system thinking on the basis of nature, along with supporting factors in regard to the monk's desirable attributes and participation of those involved in environmental management and conservation.

Keywords: Environmentalist monks; Traditional ecological knowledge; Environmental management and conservation models

บทนำ

ศาสนา ถือเป็นสถาบันหนึ่งที่ค้ำจุนสังคมมนุษย์ เพราะศาสนามีบทบาทในการจัดระเบียบสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม (สมภาร พรหมทา, 2547) เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ยึดเหนี่ยวเพื่อนำมาเป็นแบบแผน เป็นปัจจัยที่ช่วยตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ช่วยอธิบายสาเหตุบางอย่างที่เกิดจากพฤติกรรมอยากรู้ อยากเห็นที่ฝังแน่นอยู่ในสัญชาตญาณของมนุษย์ รวมทั้งเป็นปัจจัยช่วยกระตุ้นให้บุคคลทำสิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับบรรทัดฐาน (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2527) ใน บริบทของประเทศไทย พุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีความสำคัญกับสังคมมาอย่างยาวนาน ผ่านการเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลตั้งแต่

การเกิด แก่ เจ็บ ไปจนถึงตาย (คำอธิบายเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของศาสนา ดูใน Danforth, 2015; Sacks, 2011) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญกับสังคมไทยมากเพียงใด แต่การพัฒนาประเทศไทยตลอดช่วงเวลา 4 ศตวรรษที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่ละเลยความสำคัญของพุทธศาสนา (โดยเฉพาะในแง่ของหลักธรรมคำสอน) ดังสะท้อนผ่านการที่รัฐพยายามมุ่งเน้นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของเศรษฐกิจและวัตถุเป็นหลัก ภายใต้แนวทางการพัฒนาที่เรียกว่า “การพัฒนากระแสหลัก” มุ่งสร้าง “ความโลภ” ให้เกิดกับสังคม ซึ่งสวนทางกับพุทธศาสนาที่ต้องการให้ลดละความโลภ อันจะนำไปสู่ความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น

การพัฒนากระแสหลักที่รัฐนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่เป็นทั้งคุณและโทษในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ “ภายในระยะเวลาสั้น ๆ เศรษฐกิจของประเทศไทยได้เปลี่ยนโฉมไปอย่างสิ้นเชิง ใน พ.ศ. 2523 สามในห้าของสิ่งที่ประเทศไทยส่งออกคือสินค้าอุตสาหกรรม ภายในช่วงสิบปี จำนวนประชากรในเมืองเพิ่มขึ้นเท่าตัว พร้อม ๆ กับรายได้เฉลี่ยต่อหัวที่เพิ่มขึ้นเท่าตัวเช่นกัน” (Pasuk and Baker, 1998) ทางด้าน สังคม “ประเทศไทยโดยรวมเจริญขึ้นมากในด้านวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันคุณภาพชีวิตในแง่มุมหลัก ๆ กลับตกต่ำลง สังคมมีความเครียดเพิ่มขึ้น ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนเพิ่มขึ้นอย่างน่ากลัว ในขณะที่วัฒนธรรมเองก็เสื่อมลง เพราะการเติบโตทางการค้าที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้ทำให้ค่านิยมและความคาดหวังของคนไทยเปลี่ยนไป” (Laird, 2000) และทางด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นผลจากการบังคับใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่งผลให้ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533 ประเทศไทยมีอัตราการตัดไม้ทำลายป่าที่รวดเร็วที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลายเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องนำเข้าไม้จากต่างประเทศ (คำอธิบายด้านความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ดูใน Scott, 1991; England, 1996; Pasuk and Baker, 1998; ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2548)

อย่างไรก็ตาม การจะกล่าวว่าการพัฒนากระแสหลักที่รัฐนำมาใช้ในพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ละเลยหรือมองข้ามสถาบันทางศาสนานั้น อาจเป็นการกล่าวที่ไม่ถูกต้องและสมบูรณ์เสียทีเดียว เป็นที่แน่นอนว่ารูปแบบและแนวทางระหว่างการพัฒนากระแสหลักกับทางพระพุทธศาสนานั้นมีรูปแบบที่เป็นคู่ตรงข้าม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า รัฐเองยังคงมีการอาศัยพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนา เพื่อใช้ในการเผยแพร่อุดมการณ์บางอย่าง ผ่านแนวคิดเรื่องของ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐและสถาบันทางศาสนากลายเป็นสองสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการมากขึ้น (Reynolds, 1994) ดังสะท้อนให้เห็นผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับปี พ.ศ. 2505 (Ishii, 1986) การเกิดขึ้นของโครงการพัฒนาชุมชนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลายโครงการ ที่มี

พระภิกษุเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการ (Tambiah, 1976; สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2530) โดยหนึ่งในภูมิภาคที่ได้รับการพัฒนาอย่างเข้มข้นมากที่สุดก็คือ “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

ในขณะที่หากย้อนกลับมาทบทวนบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำงานด้านการพัฒนาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น งานวิจัยของพินิจ ลาภธนานนท์ ได้แสดงให้เห็นว่า “พระสงฆ์ในภาคอีสานมีความตื่นตัวในการพัฒนาชนบทมากกว่าพระสงฆ์ในภูมิภาคอื่น ๆ เป็นผลมาจากสภาพปัญหาชนบทอีสานที่สะสมกันมานานทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ อันเนื่องมาจากการพัฒนาของรัฐ ที่เน้นด้านเศรษฐกิจมากกว่าสังคมและวัฒนธรรม จนกระทั่งวิถีชีวิตของชาวชนบทอีสานต้องอยู่ในภาวะที่ยากจนแร้นแค้นและมีปัญหาสังคมหลายประการ” ประกอบกับการที่แต่เดิมนั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่ได้รับความสนใจจากผู้ปกครองส่วนกลางน้อยมาก พระสงฆ์จึงเป็นที่พึ่งสำคัญของชาวบ้าน โดยพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 (พินิจ ลาภธนานนท์, 2549) ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการบังคับใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งก่อนการเกิดขึ้นของโครงการพระธรรมทูตและโครงการพระธรรมจาริกที่ดำเนินการโดยรัฐที่กล่าวถึงข้างต้น

ท่ามกลางความพยายามในการสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมนั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่พยายามนำเอาหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม ผ่านการตีความหลักธรรมให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน ในจำนวนนี้หลายรูปได้ขยายประเด็นการทำงานไปสู่การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยสวมบทบาทกลายเป็น “พระนักสิ่งแวดล้อม” ที่ดำเนินกิจกรรมด้านการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน สามารถฟื้นฟู ดูแล รวมถึงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่กับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน อันเป็นสิ่งช่วยแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางพระพุทธศาสนายังคงมีบทบาทสำคัญกับสังคม โลกสมัยใหม่ที่เจริญขึ้นไม่จำเป็นต้องหมายความว่าศาสนาจะเสื่อมลง ศาสนายังมีประโยชน์และมีความสำคัญสำหรับชีวิตในปัจจุบัน เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต (Berger, 2008) สอดคล้องกับข้อสรุปในงานของ Kate Crosby นักวิชาการชาวอังกฤษที่ได้ทำการศึกษาองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาและการผลักดันนโยบายการพัฒนาร่วมกับฝ่ายการเมืองในท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง (Crosby, 2013)

บทบาทการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระนักสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงถือเป็นประเด็นที่ควรทำการศึกษาและทำความเข้าใจ เนื่องจาก

พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนา ยังคงมีความสำคัญในการสร้างบทบาทในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ยิ่งภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่ทั่วโลกกำลังประสบกับปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการแก้ไขปัญหาของกลุ่มการพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า พระพุทธศาสนาสามารถเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลเชิงประจักษ์ดังกล่าวได้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคาดหวังว่า หากสถาบันทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยสามารถวางบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมแล้ว ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยอาจได้รับการแก้ไขให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นรางวัลระดับประเทศสำหรับชุมชนและบุคคลที่มีปฏิบัติการที่เป็นเลิศในการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ก่อนที่สุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยสามารถนำเสนอได้ตามลำดับดังนี้

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Purposive Sampling) ผ่านการพิจารณาใน 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง มุ่งศึกษาเฉพาะพระนักสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินกิจกรรมการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเด็นที่สอง มุ่งศึกษาพระนักสิ่งแวดล้อมที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวในระดับบุคคล ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2542-2561 โดยท้ายที่สุดจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนักสิ่งแวดล้อมจำนวนทั้งสิ้น 9 รูป ในพื้นที่ 9 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดยโสธร จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการเอกสารทางวิชาการ การศึกษาวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ของหลักธรรม อันหมายถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และหลักวินัย รวมทั้งบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ นักสิ่งแวดล้อมในภาพรวม อาทิ รูปแบบการทำงาน หลักคิดในการทำงาน แรงจูงใจในการทำงาน ชีวิตประวัติและผลงานของพระสงฆ์ก่อนุรักษ์ที่อยู่ในรูปแบบของเอกสารที่จัดพิมพ์เป็นหนังสือ วารสาร เอกสาร และข้อมูลที่ถูกเผยแพร่อยู่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนักสิ่งแวดล้อมจำนวน 9 รูป โดยมีหัวข้อคำถามที่ครอบคลุมในประเด็นเกี่ยวกับ 1) องค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) กิจกรรมการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) การจัดการเครือข่าย และ 4) โลกทัศน์ของพระนักสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การจัดการข้อมูล (Data Management) การแสดงข้อมูล (Data Display) และการอธิบายข้อมูล (Data Explanation) เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงวิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงรูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาวิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ Berkes and Folke (2000) สามารถแสดงให้เห็นถึงวิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระนักสิ่งแวดล้อมทั้ง 9 รูป ได้อย่างครอบคลุม โดยสามารถนำเสนอผลได้ดังนี้

1) องค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระนักสิ่งแวดล้อมมีการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานความรู้ที่ปรากฏให้เห็นใน 3 ลักษณะสำคัญ ลักษณะที่หนึ่ง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ มีส่วนสำคัญที่ทำให้พระนักสิ่งแวดล้อมเกิดการรับรู้และเข้าใจถึงสถานะต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านภายในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอก สภาพแวดล้อมภายในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน พฤติกรรมของชาวบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน ตลอดจนถึงปัจจัยภายนอกที่มีส่วนต่อปัญหาที่ดำรงอยู่ในชุมชน โดยความรู้ในลักษณะนี้เกิดขึ้นผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การ

มองเห็นถึงสภาพปัญหาที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ การเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา การลงมือแก้ไข ปัญหา และการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด ลักษณะที่สอง การประยุกต์หลักธรรมและวิธีการทางพระพุทธศาสนา เป็นความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่มุ่งอธิบายให้เห็นถึงสภาวะ ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต วิธีการที่จะครองชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับสภาวะ ธรรมชาติ และแนวทางการดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม มีการใช้กิจกรรมและ พิธีกรรมมาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด โดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ พัฒนาจิตใจหรือปัญญาให้กับบุคคล เพื่อให้มนุษย์และธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่าง ปรกติสุข และลักษณะที่สาม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิ่งแวดล้อม เป็นความรู้ที่ เกิดขึ้นจากการสังเกตข้อเท็จจริงจนนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรชีวิตของ ธรรมชาติ มีความเกี่ยวข้องกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ และการเรียนรู้ ทั้งในแง่ของการป้องกันปัญหา การฟื้นฟู การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ มีลักษณะที่สั้นไหล ไม่หยุดนิ่งตายตัว เนื่องจากถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ความรู้ในลักษณะ ดังกล่าวยังมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้มีความเกี่ยวข้องกับ ระบบจริยธรรม คุณค่า และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

2) กิจกรรมการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมถือเป็นสิ่งที่สามารถ แสดงให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ยังคงความรู้ถือเป็นสิ่งที่มีความเป็นนามธรรมจับ ต้องได้ยาก ในที่นี้ กิจกรรมและองค์ความรู้ของพระนักสิ่งแวดล้อมไม่ได้แยกขาดออกจาก กัน ตรงกันข้าม ทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน กล่าวคือ กิจกรรม การจัดการและการอนุรักษ์จะมีรูปแบบและวิธีการอย่างไรนั้นล้วนขึ้นอยู่กับประเภทของ องค์ความรู้ การให้คุณค่า และอุปนิสัยส่วนตัวของพระนักสิ่งแวดล้อมรูปนั้น ๆ กิจกรรมการ จัดการและการอนุรักษ์จึงไม่ได้มีรูปแบบและวิธีการที่ตายตัว หากแต่มีความหลากหลาย แตกต่างกันไป ทั้งนี้ จากผลการศึกษาภาคสนามได้ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า กิจกรรมการ จัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานองค์ความรู้ใน 3 เรื่อง สำคัญคือ ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้ทางการ จัดการคน นอกจากนี้ พระนักสิ่งแวดล้อมแต่ละรูปยังให้ความสำคัญกับขั้นตอนของการ วางแผนและออกแบบกิจกรรม ที่เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ดำรงอยู่ภายในพื้นที่ การทบทวนและแสวงหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการจัดการและการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ของรูปแบบกิจกรรม เครือข่ายการทำงาน งบประมาณ และบริบท ทางด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังต้องคอยจัดการและแก้ไขปัญหาทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และ หลังการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้กิจกรรมการจัดการพระนักสิ่งแวดล้อมมีการดำเนิน กิจกรรมที่ครอบคลุมในทุกมิติ เริ่มตั้งแต่กิจกรรมการป้องกันสาเหตุที่อาจนำไปสู่การเกิด

และมีทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานด้านการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานความสัมพันธ์ในแง่มนุษย์ที่มีต่อมนุษย์ (Man to Man) มนุษย์ทุกคนควรมีความปรารถนาดีให้แก่กัน ทั้งในทางกาย วาจา และจิตใจ แง่มุมที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ (Man to Nature) มนุษย์ควรปฏิบัติกับสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของการให้เกียรติและรู้คุณค่า เพราะหากสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม มนุษย์เองก็จะเดือดร้อน และแง่มุมที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (Man to Super nature) ซึ่งในที่นี้หมายถึงรวมถึงพระพุทธศาสนา มนุษย์ยังคงต้องน้อมนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้การเข้าไปจัดการในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับศาสนา มักจะต้องอาศัยความสำคัญของทั้งสามด้านควบคู่กันอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่ต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ เช่นเดียวกันกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่พระพุทธศาสนาเองก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญ และสามารถถูกนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสนอรูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วยชุดปัจจัย 2 ส่วน ได้แก่ ชุดปัจจัยส่วนที่หนึ่ง วิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ และชุดปัจจัยส่วนที่สอง ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยสามารถสรุปผลการศึกษาลำดับดังต่อไปนี้

ชุดปัจจัยส่วนที่หนึ่ง วิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์

1) การการบูรณาการความรู้ องค์ความรู้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานในประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การรับรู้ถึงสภาพบริบทในด้านต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ อีกทั้งจะต้องมีทักษะในการนำความรู้ที่มีไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม โดยจะต้องมีการผสมผสานองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความรู้พื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม และการนำหลักพุทธธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

2) การดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมในทุกมิติ การดำเนินกิจกรรมการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยรูปแบบกิจกรรมที่เข้าไปจัดการกับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม การมุ่งจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมิติใดมิติหนึ่งเป็นการเฉพาะอาจทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดการละเลยในมิติอื่น ๆ ที่เหลือ เป็นการส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ตามมา ด้วยเหตุนี้เองพระนักสิ่งแวดล้อมจึงต้องมีการดำเนิน

กิจกรรมทั้งในเรื่องของเผ่าละว้าง ป้องกัน ฟันฟู และยกระดับ ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้วิธีการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะมีส่วนในการส่งเสริมให้กิจกรรมการจัดการและการอนุรักษ์ของพระนักสิ่งแวดล้อมมีความโดดเด่นและแตกต่างไปจากกิจกรรมโดยทั่วไป เพราะนอกจากจะสามารถช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังสามารถช่วยพัฒนาจิตใจและสร้างปัญญาให้กับผู้คนในสังคมได้อย่างเป็นระบบอีกด้วย

3) การใช้หลักธรรมนำเครือข่าย พระนักสิ่งแวดล้อมเป็นผู้นำทางความคิด ผ่านการทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การชักชวนชาวบ้านให้มีการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งยังมีบทบาทของการผู้นำทางจิตวิญญาณผ่านการทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม การจะนำไปสู่สิ่งที่กล่าวถึงข้างต้นได้นั้น พระนักสิ่งแวดล้อมจะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านในชุมชนผ่านการปฏิบัติตนโดยยึดถือวัตรปฏิบัติที่เข้มงวด การมุ่งมั่นในการวิปัสสนาภาวนา การแสดงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การลงมือปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือผู้คนในชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ การแสวงหาความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและกับเครือข่ายภายนอก มุ่งเน้นให้กิจกรรมสามารถส่งเสริมประโยชน์ให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง อีกทั้งจะต้องให้ความสำคัญกับการส่งต่อเครือข่ายความร่วมมือไปยังสังคมภายนอกและคนรุ่นหลัง

4) การมีระบบคิดที่เชื่อมโยงบนพื้นฐานทางธรรม (ชาติ) เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ความคิดเห็น และหลักการดำเนินชีวิตในรูปแบบที่มีรูปแบบเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล โดยได้รับอิทธิพลมาจากภูมิหลัง สภาพสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ พระนักสิ่งแวดล้อมจะต้องมีมุมมองต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์กับศาสนา ในลักษณะที่เกื้อหนุนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ ในอันดับแรก คนในสังคมจะต้องยังเห็นถึงความสำคัญของศาสนา มีการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่มาจากการขาดซึ่งศีลธรรมของผู้คน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้สังคมเกิดการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งต่อมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม อีกทั้งจะต้องมีการมองสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของเหตุและผล รับรู้และเข้าใจว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่รอบตัวนั้นล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อที่ 154 ที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”

ชุดปัจจัยส่วนที่สอง ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1) คุณสมบัติที่พึงมีของพระนักสิ่งแวดล้อม พระนักสิ่งแวดล้อมควรมีความเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติใน 5 ด้านสำคัญ ด้านที่หนึ่ง องค์ความรู้ มีความรู้ทางโลก

เข้าใจสถานการณ์ความเป็นไปของโลกเป็นอย่างดี มีความรู้ทางธรรม เข้าใจหลักธรรมทางพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการมีความรู้ทางสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่และความรู้พื้นฐานทางสิ่งแวดล้อม ด้านที่สอง คุณธรรมจริยธรรม จะต้องเป็นผู้ดำรงตนได้อย่างบริสุทธิ์ มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเสียสละ ช่วยเหลือชาวบ้านโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มุ่งมั่นตั้งใจ ความเพียรพยายามอดทนอดกลั้น และเสมอต้นเสมอปลาย ด้านที่สาม กระบวนการทำงาน ต้องดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชนและทุนจารีตประเพณีท้องถิ่น เปิดโอกาสในการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม มีความสามารถในการแสวงหาเครือข่ายการทำงาน ด้านที่สี่ ทักษะการสื่อสาร สามารถยกตัวอย่างสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเข้าใจ รับฟังและเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น และด้านที่ห้า คุณลักษณะเฉพาะ หมายถึงการมีความรักต่อสรรพสัตว์และธรรมชาติ มีภาวะผู้นำ และมีบารมีน่าเลื่อมใสศรัทธา

2) การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระนักสิ่งแวดล้อมควรเปิดโอกาสให้เครือข่ายความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและการอนุรักษ์ ผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมใน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับที่สอง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ระดับที่สาม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และระดับที่สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อภิปรายผลการวิจัย

พระสงฆ์กับบทบาทการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ถือเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ภายใต้บทบาทอื่น ๆ อีกจำนวนมาก ทั้งนี้การที่พระสงฆ์หนึ่งรูปมีบทบาทหน้าที่อันมากมาย นั้น เป็นเหตุผลอันมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์จึงถือเป็นกลุ่มคนที่มีการปรับบทบาทและหน้าที่ของตนเองมาตั้งแต่อดีต ภายใต้ความคาดหวังที่จะคงไว้ซึ่งความสำคัญที่มีต่อสังคมเชกชนในอดีตที่เคยเป็นโดยพินิจ ลาภานานท์ (2549) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ หน้าที่สำหรับตนเองผ่านการศึกษาธรรมให้รู้และเข้าใจคำสอนของพุทธศาสนา และหน้าที่สำหรับผู้อื่นผ่านการให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเฉพาะบทบาทการเป็นพระนักสิ่งแวดล้อมที่งานวิจัยครั้งนี้พยายามนำเสนอจะพบว่า การทำงานด้านการจัดการและการอนุรักษ์ของพระนักสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนกับเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกก็มีได้เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อหลักพระวินัยแต่อย่างใด (พิจารณาหลักพระธรรมวินัยกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมได้จาก พระราชมุนี (ป. อ. ปยุตฺโต), 2527; พระ

ธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546) ในทางตรงกันข้าม สิ่งทำงานวิจัยครั้งนี้สามารถตอบได้อย่างชัดเจนก็คือ บทบาทและหน้าที่ดังกล่าวของพระนักสิ่งแวดล้อมถือเป็นสิ่งที่สมควรจะได้รับการยกย่อง เชิดชู และสนับสนุน เนื่องจากมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการดูแลรักษา พระนักสิ่งแวดล้อมหนึ่งรูปสามารถมีส่วนช่วยให้พื้นที่ป่าจำนวนหลายพันไร่ได้รับการอนุรักษ์ สามารถฟื้นฟูแหล่งน้ำทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นกับพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถกลายมาเป็นผู้ช่วยให้กับชาวบ้านในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง

ภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่น Berkes and Folkes (2000) ในฐานะแนวคิดสำคัญที่ถูกนำมาใช้กับการศึกษารูปแบบและวิธีการในการจัดการและการอนุรักษ์ของพระนักสิ่งแวดล้อม มีเนื้อหาที่ครอบคลุมใน 4 มิติ ได้แก่ 1) ชุดความรู้เชิงเทคนิคในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ชุดความรู้ในความเชื่อมโยงของทรัพยากรชีวภาพและกายภาพในระบบนิเวศ 3) ชุดความรู้เชิงการจัดการสถาบันที่กำหนดลักษณะความสัมพันธ์ของคนในสังคมต่อกันเองและต่อสิ่งแวดล้อม และ 4) ชุดความคิดความเชื่อที่ควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้เองจึงถือเป็นแนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ทำความเข้าใจถึงรูปแบบและวิธีการอนุรักษ์ได้อย่างครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นทั้งในระดับบุคคลและในระดับชุมชน เนื่องจากชุดความรู้ทั้ง 4 ระดับข้างต้นนี้มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านทั้งในระดับปัจเจกและในระดับชุมชน (กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล, 2555) ทั้งนี้ ตัวอย่างอันเป็นรูปธรรมของภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ก็คือ “การบวชป่า” พิธีกรรมที่ผสมผสานระหว่างวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้านกับระบบความเชื่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น (สายชล ปัญญชิต และพฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2562) อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญกับแนวคิดใดเพียงแนวคิดเดียวนั้น อาจไม่ได้ทำให้การศึกษามีความสมบูรณ์ในทุกมิติ เช่นเดียวกันกับแนวคิดภูมิปัญญานิเวศท้องถิ่นที่จะต้องอาศัยความหลากหลายของแนวคิดและวิธีการศึกษาอื่น ๆ เพื่อช่วยเติมเต็มให้การศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยแต่ละท่านว่าจะมีการปรับและประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวอย่างไร เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของตนเอง

ระดับการมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือ การทำงานด้านการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่สามารถตัดขาดเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้ เหตุผลสำคัญก็การทำงานด้านสิ่งแวดล้อมต้องอาศัยวิธีการจัดการแก้ไขอย่างเป็นระบบ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน มีความเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นภาระงานที่เกินกำลังของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะสามารถดำเนินการได้โดยลำพัง อย่างไรก็ตาม การขาดซึ่งระดับการมีส่วน

ร่วมในบางระดับนั้นไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าการทำงานของพระสงฆ์รูปดังกล่าวขาดประสิทธิภาพหรือไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด หากแต่เพียงสามารถบ่งชี้ให้เห็นได้เพียงว่าหากพระสงฆ์มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วมที่ครบในทุกระดับแล้ว สิ่งดังกล่าวน่าจะมีส่วนต่อการยกระดับให้การทำงานประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 แผนภูมิรูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
โดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ

จากแผนภูมิดังกล่าวจะพบว่า รูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วยชุดปัจจัย 2 ส่วน ได้แก่ ชุดปัจจัยส่วนที่หนึ่ง

วิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ และชุดปัจจัยส่วนที่สอง ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยสามารถนำเสนอเนื้อหาได้ตามลำดับดังต่อไปนี้

ชุดปัจจัยส่วนที่หนึ่ง วิธีการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ ประกอบด้วย การบูรณาการความรู้ การดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมในทุกมิติ การใช้หลักธรรมนำเครือข่าย และการมีระบบคิดที่เชื่อมโยงบนพื้นฐานทางธรรม (ชาติ)

ชุดปัจจัยที่สอง ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย คุณสมบัติทั้ง 5 ด้าน ที่พระนักสิ่งแวดล้อมพึงมี ได้แก่ ด้านที่หนึ่ง องค์ความรู้ ด้านที่สอง คุณธรรมจริยธรรม ด้านที่สาม กระบวนการทำงาน ด้านที่สี่ ทักษะการสื่อสาร และด้านที่ห้า คุณลักษณะเฉพาะ ร่วมกับการเปิดโอกาสให้เครือข่ายความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและการอนุรักษ์ ผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมใน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับที่สอง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ระดับที่สาม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และระดับที่สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะไปยังพื้นที่ศึกษา

พระนักสิ่งแวดล้อมควรให้ความสำคัญกับการส่งต่อบทบาทการเป็นผู้นำไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในเครือข่าย ควบคู่ไปกับความพยายามในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภายนอกให้มากขึ้น

สมาชิกภายในเครือข่ายความร่วมมือ ควรริเริ่มที่จะเป็นผู้รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในพื้นที่ โดยให้พระนักสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำ และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรม เพื่อไม่ให้พระนักสิ่งแวดล้อมมีภาระหน้าที่ที่มากเกินไป อีกทั้งจะต้องให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์บทบาทการทำงานของเครือข่ายไปสู่สังคมภายนอก เพื่อให้เกิดการสนับสนุนทั้งในด้านแรงงานงบประมาณ องค์ความรู้

มหาเถรสมาคม ควรระบุโครงการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ในแผนยุทธศาสตร์ระยะต่อไป เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมให้กับพระสงฆ์ เนื่องด้วยประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นประเด็นที่โลกสมัยใหม่ให้ความสำคัญ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมิใช่แค่ส่งผลดีต่อระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมเพียงเท่านั้น แต่ยังสามารสร้างศรัทธาให้กับผู้คนในสังคม อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวขององค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะต่อการนำรูปแบบไปใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

รูปแบบดังกล่าวไม่สามารถถูกนำไปใช้ได้อย่างสมบูรณ์เสมือนเป็นสูตรสำเร็จที่ตายตัว ด้วยเหตุผลในเรื่องจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนไม่มาก (ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของการวิจัยเชิงคุณภาพ) อย่างไรก็ตาม รูปแบบที่นำเสนอนี้สามารถเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับกลุ่มหรือเครือข่ายที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม สามารถหยิบยกไปใช้เป็นแนวทางในการทำงานร่วมกับแนวทางอื่น ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่รูปแบบการจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพบริบทในมิติต่าง ๆ และสามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยรูปแบบการทำงานของตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาและวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาและวิจัยครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลาย โดยควรนำวิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมมาเป็นส่วนหนึ่งกับการศึกษา เพื่อให้ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายการทำงานรูปแบบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดถึงบรรยากาศที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายการทำงาน ในส่วนของกลุ่มเป้าหมายนั้น อาจเป็นการมุ่งศึกษากับกลุ่มเป้าหมายเดิมเพื่อลงลึกในรายละเอียด หรือศึกษากับกลุ่มเป้าหมายใหม่ ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบความเหมือนและความต่างในการทำงานด้านการจัดการและการอนุรักษ์ของพระนักสิ่งแวดล้อม โดยอาจดำเนินการศึกษาวิจัยในภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง หรือภาคใต้ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าพระนักสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยในภูมิภาคอื่น ๆ นั้น มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ มีข้อค้นพบอะไรที่มีความน่าสนใจ และสามารถขยายขอบเขตทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจพระนักสิ่งแวดล้อมในประเด็นใหม่ ๆ สู้สังคมได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล. (2555). *กลไกการขับเคลื่อนการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายลุ่มน้ำปะเหลียน จังหวัดตรัง และเครือข่ายลุ่มน้ำประแส จังหวัดระยอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2527). *การประยุกต์ศาสนาและปรัชญาเพื่อการพัฒนาชีวิต และสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศักติโสภาคการพิมพ์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2548). *คนกับป่า : มุมมองจากกรากหญ้า*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมุนี (ป. อ. ปยุตฺโต). (2527). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พินิจ ลาภธนานนท์. (2549). *กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทการพัฒนาการของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). *พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายชล ปัญญชิต และพฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2562). ภูมิปัญญากับการพัฒนา: บทวิเคราะห์ว่าด้วยการบวชป่าเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 253-263.
- สมภาร พรหมทา. (2547). *กิน : มุมมองของพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Berger, P. L., et al. (2008). *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*. Aldershot: Ashgate.
- Berkes, F., & Folke, C. (edited). (2000). *Linking Social and Ecological Systems: Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Christensen, R. Scott. (1991). *The Politics of Democratization in Thailand: State and Society Since 1932*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- Craig, J. R. (1994). *Predicaments of Modern Thai History*. Southeast Asia Research, 2(1), 64-90.
- Crosby, K. (2013). *Theravada Buddhism: Continuity, Diversity, and Identity*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Danforth, J. (2015). *The Relevance of Religion: How Faithful People Can Change Politics*. Random House; First Edition.
- England, P. (1996). *Seeing Forests for Trees: Environment and environmentalism in Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Ishii, Y. (1986). *Sangha, State, and Society: Thai Buddhism in History*. Translated by Peter Hawkes, Monograph of the Center for Southeast

Asian Studies, Kyoto University. Honolulu: The University of Hawaii Press.

Laird, J. (2000). *Money politics, globalization, and crisis: The case of Thailand*. Singapore: Graham Brash.

Pasuk, P., & Chris, B. (1998). *Thailand's Boom and Bust*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Sacks, H. J. (2011). *The Great Partnership: Science, religion, and the search for meaning*. New York, NY: Schocken Books.

Tambiah, S. J. (1976). *World Conqueror and World Renouncer: A Study of Buddhism and Polity in Thailand against a Historical Background*. Cambridge.

ความสัมพันธ์และปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ต
ทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย*

RELATIONSHIPS AND FACTORS CONTRIBUTING TO INTERNET USE
CAUSING POLITICAL POLARIZATION IN THAILAND

ยุทธพร อิศรชัย

Yuttaporn Issarachai

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author E-mail: thaicampus1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย โดยนำเสนอในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย ปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย เช่น โครงสร้างรัฐ อำนาจอธิปไตย กฎหมาย และพฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมือง โดยโครงสร้างของประเด็นการอภิปรายที่เป็นข้อขัดแย้งบนอินเทอร์เน็ตในสังคมไทยเป็นผลมาจากการบิดเบือนข้อมูล และการรับรู้ที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนในช่วงความขัดแย้งของสังคมไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา

คำสำคัญ: อินเทอร์เน็ต; การแบ่งขั้วทางการเมือง; ประเทศไทย

*Received December 23, 2021; Revised February 17, 2022; Accepted February 23, 2022

Abstract

Objectives of this research paper were to study the relationship and factors that affected the use of the Internet causing political polarization in Thailand. using mixed methods research. The qualitative research by studying academic documents, concepts, theories and related research In-depth interviewing key informants and the data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research. The results of the qualitative study were used to create a research tool, namely a questionnaire. The sample size was determined according to the GW Cochran formula, and questionnaires were collected from a sample of 385 people or more. Data were analyzed with statistics.

The results showed that There was a relationship between internet use and political polarization in Thailand. Factors contributing to the use of the Internet caused political polarization in Thailand such as state structure, state power, laws, and behavior of political actors. The structure of controversial Internet discussions in Thailand was the result of disinformation and the misperception of perceptions during the conflict in Thailand since 2005.

Keywords: Internet; Political Polarization; Thailand

บทนำ

การขยายตัวของอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออินเทอร์เน็ตได้เข้าสู่ยุคเว็บ 2.0 (Web 2.0) ซึ่งผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตสามารถจะเป็นผู้ผลิตเนื้อหา (User Generate Content: UGC) ได้ในเวลาเดียวกัน ก่อให้เกิดสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในลักษณะของสื่อดิจิทัลอย่างมากมาย หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ยูทูบ (YouTube) จนมาสู่ยุคเว็บ 3.0 (Web 3.0) ที่สื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้สามารถมีระบบชุดคำสั่งหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้เพื่อการจัดการข้อมูลชนิดต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า อัลกอริทึม (Algorithm)

ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลให้อินเทอร์เน็ตเป็นรากฐานที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายจากทั่วโลกได้อย่างง่ายดาย ก่อให้เกิดข้อถกเถียง (argument) ตลอดจนหลายปีที่ผ่านมา ในมุมมองแรก เมื่อกล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและการแบ่งขั้วทางการเมือง (Political Polarization) มักถูกเชื่อมโยงถึงปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก

อินเทอร์เน็ตที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์เสียงสะท้อนออนไลน์ (Echo Chambers) และปรากฏการณ์ฟองสบู่ตัวกรอง (Filter Bubble Effect) ซึ่งเป็นผลจากระบบการทำงานของอัลกอริทึมในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น ฟีดข่าวและคำแนะนำของสื่อสังคมออนไลน์ ได้จำกัดความกว้างของเนื้อหาที่ผู้ใช้บนสื่อสังคมออนไลน์บริโภคเฉพาะเนื้อหาที่เห็นด้วยกับความเชื่อของพวกเขาเท่านั้น ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่สังคมที่แบ่งขั้วไม่สนับสนุนความคิดเห็นที่หลากหลาย อันเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับหลักการประชาธิปไตยที่เปิดกว้างยอมรับต่อความเห็นต่าง และเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองที่สอง เห็นว่าหากพิจารณาการแบ่งขั้วทางการเมืองและความหมายของความเป็นขั้วทางการเมืองคือการยืนยันต่อตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองที่แต่ละคนสามารถแสดงออกถึงความแตกต่างทางทัศนคติและจุดยืนทางการเมือง สิ่งเหล่านี้คือความเป็นปกติของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย วิธีคิดและความเป็นมาของการแบ่งแยก “ซ้าย/ขวา” คือ วิถีทางของการบ่งบอกตำแหน่งแห่งที่ทางการเมือง โดยมีการแบ่งแยก “ซ้าย/ขวา” เป็นสิ่งที่กำหนดจุดยืนทางการเมืองเพื่อเลือกข้าง ถ้าไม่ใช่ซ้าย ย่อมต้องเป็นขวา แต่สาระสำคัญของการเลือกข้างไม่ได้เป็นเพียงแค่ข้างที่เลือก หากเป็นธรรมชาติทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่การเลือกข้างคือ การมีทางเลือกที่สามารถเลือกได้ ฉะนั้น ทุกคนล้วนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกตามพรรคและจุดยืนของตนเอง รวมทั้งยังก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน การปะทะ การโต้ตอบ หรือปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง โดยมีสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคเป็นหลักประกันต่อความแตกต่างให้เกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตย เพราะว่า “สังคมที่เป็นจริงภายใต้รัฐบาลประชาธิปไตยย่อมมีลักษณะที่เป็นพหุนิยม” (Bobbio, 1996 อ้างถึงใน เกษม เพ็ญภินันท์, 2550) ด้วยเหตุนี้เอง การเมืองเรื่องการเลือกข้างจึงไม่ใช่สิ่งแปลกปลอมในระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นเรื่องธรรมชาติของสังคมการเมืองประชาธิปไตย ดังนั้น สังคมที่ปราศจากความแตกต่างในเรื่องพรรคและความคิดเห็นทางการเมืองล้วนเป็นสังคมอำนาจนิยม และส่งผลให้เสรีภาพหดหายไปอีกด้วย ส่วนปัญหาที่ก่อให้เกิดความแตกแยกอย่างแท้จริง ก็คือ 1) การไม่มีการยอมรับพรรคที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งนั่นเท่ากับการทำลายระเบียบหรือครรลองของระบอบประชาธิปไตย 2) การขจัดพรรคและความคิดเห็นที่แตกต่างให้หมดไปในสังคมประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความรุนแรง การเผชิญหน้า เสถียรภาพของสังคมประชาธิปไตย กระแสต้านทางสังคม และการใช้กำลังนอกระบบเข้ามาทำลายระบอบประชาธิปไตย (เกษม เพ็ญภินันท์, 2550)

อินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการเมืองไทยมากขึ้นเป็นลำดับนับแต่ช่วง พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ในช่วงที่เริ่มเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาลทักษิณกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อินเทอร์เน็ตมีบทบาทเป็นสื่อทางเลือก โดยมีเว็บไซต์

(website) กระดานสนทนา (web board) และห้องสนทนา (chat room) เป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็นด้านการเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างมาก และเป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลทักษิณ กระทั่งเกิดการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) สื่อมวลชนอื่น ๆ ถูกควบคุมอย่างหนัก อินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นช่องทางการสื่อสารของฝ่ายต่อต้านการรัฐประหาร (บัณฑิต จำรูญวงศ์สกุล, 2550)

หลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 อินเทอร์เน็ตยังคงมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2551 กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วง พ.ศ. 2552 - 2553 กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วง พ.ศ. 2556 - 2557 เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่อินเทอร์เน็ตพัฒนาไปสู่ยุคใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ยูทูบ (YouTube) ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในสังคมไทย

ใน พ.ศ. 2557 ได้เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกครั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในยุคที่ประชากรจำนวนมากสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร รัฐบาล คสช. ตระหนักถึงอิทธิพลของอินเทอร์เน็ต จึงมีแนวคิดที่จะทำซิงเกิลเกตเวย์ (Single Gateway) หรือประตูทางเชื่อมระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ในการนำเส้นทางการไหลของข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตมารวมกันและวิ่งผ่านจุดเดียวในทางกลับกันยังทำให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัวกับเรื่องเสรีภาพอินเทอร์เน็ตมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของอินเทอร์เน็ตมิได้มีเพียงมิติในการสร้างและพัฒนาประชาธิปไตยเพียงเท่านั้น หากแต่ในอีกมุมหนึ่ง การขยายตัวของการใช้สื่อสังคมออนไลน์บนอินเทอร์เน็ตส่งผลให้การแบ่งขั้วทางการเมือง ขยายตัวมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย โครงสร้างของประเด็นการอภิปรายที่เป็นข้อขัดแย้งบนอินเทอร์เน็ตเป็นผลมาจากการบิดเบือนข้อมูลและการรับรู้ที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนในช่วงความขัดแย้งของสังคมไทยนับแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ความคับข้องใจทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งปัญหาในเชิงโครงสร้างสังคมการเมือง และการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวบนโลกไซเบอร์อย่างมากมาย และเชื่อมต่อมายังการเคลื่อนไหวในโลกจริง เช่น การชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอก กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มคณะราษฎร 2563 กลุ่ม REDEM กลุ่มทะลุฟ้า กลุ่มทะลุแก๊ส และกลุ่มไม่เอาะบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2563 - 2564 โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การติดแฮชแท็ก (Hashtag) ในทวิตเตอร์ (Twitter) การตั้งกลุ่ม

ในเฟซบุ๊ก (Facebook) การแลกเปลี่ยนสนทนาทางการเมืองในแอปพลิเคชันคลับเฮาส์ (Clubhouse) เป็นต้น

มุมมองต่อปัญหาอินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทยที่เป็นข้อถกเถียงในสองมุมมอง จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาว่า แท้จริงแล้วอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการแบ่งขั้วทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร มีปัจจัยใดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประเด็นในการอภิปรายซึ่งเป็นข้อขัดแย้งบนอินเทอร์เน็ตและในโลกแห่งความเป็นจริงตลอดทศวรรษแห่งความขัดแย้งในประเทศไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา สามารถที่จะจัดกลุ่มวัดจำแนกได้หรือไม่ อย่างไร อีกทั้งการศึกษานี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเสนอแนวทางในการลดการแบ่งขั้วทางการเมืองทั้งในอินเทอร์เน็ตและโลกแห่งความเป็นจริงในสังคมการเมืองไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ได้นำเสนอเฉพาะในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้การศึกษาเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การพัฒนาคำถามแนวคิดในการวิจัย และประเด็นคำถาม เพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) จำนวน 10 คน คือ แกนนำขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผู้แทนพรรคการเมือง ตัวแทนหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน และนักวิชาการ โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้อธิบายเฉพาะผลการวิจัยส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย และปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย

อินเทอร์เน็ตได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารใหม่ของผู้คนในสังคม ส่งผลให้ขอบเขตของการสื่อสารทางการเมืองจากสื่อแบบดั้งเดิมที่ต้องสื่อสารผ่านตัวกลาง มาสู่การสื่อสารกับแกนนำทางการเมืองในฝ่ายขั้วทางการเมืองนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น รวมทั้งประชาชนสามารถสื่อสารถึงกันได้โดยตรง สะดวกรวดเร็ว และใช้ต้นทุนไม่มาก นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Network Site: SNS) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ซึ่งเป็นบริการบนอินเทอร์เน็ตที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว หากพิจารณาทิศทางการใช้อินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2560 – 2564 (ไตรมาส 2) มีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่า ในระยะเวลา 5 ปีนี้ ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 52.9 (33.3 ล้านคน) ใน พ.ศ. 2560 เป็นร้อยละ 81.8 (52.3 ล้านคน) ใน พ.ศ. 2564 (ไตรมาส 2) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564 ก) และจากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย พ.ศ. 2563 ส่วนกิจกรรมที่ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ร้อยละ 92.0 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564 ข) ซึ่งสถิติดังกล่าวเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของอินเทอร์เน็ตที่อยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

คุณสมบัติของสื่อดิจิทัลที่สามารถรับ-ส่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อถ่ายทอดหลักเหตุผลพร้อมกับสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมแก่ผู้รับสาร ซึ่งใช้อำนาจรัฐไม่สามารถตรวจสอบได้ทั่วถึง ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารทั้งข้อความ ภาพ เสียง และวิดีโอ เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม หรือสามารถชักนำประชาชนได้ง่าย และเมื่อสร้างความถี่ในการนำเสนอได้บ่อยครั้ง ส่งผลทำให้ประชาชนเลือกสนับสนุนหรือต่อต้านขั้วทางการเมืองชั่วใดขั้วหนึ่งได้ สื่อสังคมออนไลน์ยังมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการเลือกข้างของสื่อดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อีกด้วยเช่นกัน เพราะเมื่อสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยม สื่อดั้งเดิมต้องปรับตัวเพื่อแสวงหารายได้จากแหล่งสนับสนุนเงินทุนซึ่งมีอิทธิพลต่อการนำเสนอข่าวสาร นอกจากนี้ สื่อหลักยังไม่เพียงอาศัยสื่อสังคมออนไลน์มาเป็นข้อมูลในการนำเสนอข่าว แต่ยังรวมถึงการสร้างกระแสเพื่อเรียกความสนใจ

จากผู้รับสารที่นิยมบริโภคสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่เลือกข้างสุดโต่ง หรือตั้งคำถามที่กระทบอารมณ์ทั้งอารมณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ในรายการ และอารมณ์ของผู้รับสาร ส่งผลให้ผู้รับสื่อมีแนวโน้มจะชอบความสุดโต่ง และเลือกข้างอย่างสุดโต่ง (Extremist) นำไปสู่การเลือกข้างของสื่อหลัก (Media partisanship) และส่งผลต่อการเลือกข้างของประชาชน (ปกาสิต วัฒนาและคณะ, 2563) ก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมือง (Political Polarization) ในสังคมไทย

ปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย

การใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย โดยปัจจัยที่ส่งผลต่ออินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองไทย แบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1) โครงสร้างรัฐ / อำนาจอรัฐ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมกำกับอินเทอร์เน็ตได้อย่างเบ็ดเสร็จทั้งทางตรงและทางอ้อมเสียทีเดียว ในอดีตประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมกำกับอินเทอร์เน็ต จนกระทั่งมีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 รวมถึงการออกประกาศหรือคำสั่งของ คปค. และ คสช. หลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 การใช้อำนาจอรัฐดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับการกระทำของรัฐ เช่น การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security Operation Center หรือ CSOC) การจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย (Anti-Fake News Center Thailand) โครงการลูกเสือไซเบอร์ เป็นต้น

การใช้อำนาจอรัฐผ่านกฎหมายและการกระทำต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นอิทธิพลต่อโครงสร้างรัฐของไทย ที่มีลักษณะเป็น “รัฐพันลึก” (deep state) (Dale, 2008 as cited in Mérieau, 2016) ซึ่งหมายถึง รัฐซ้อนรัฐ ประกอบไปด้วยหน่วยงานภาครัฐซึ่งรัฐบาลพลเรือนควบคุมได้จำกัดหรือไม่สามารถควบคุมได้เลย รัฐพันลึกเป็นอิสระ มีระบบระเบียบและมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลำดับชั้นของตนเอง ด้วยการดำรงอยู่คู่ขนานไปกับรัฐปกติ รัฐพันลึกมีกลไกรัฐที่ทำงานด้านอุดมการณ์เพื่อใช้ปรับแต่งวาทกรรมว่าด้วยประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับความต้องการของตน (Althusser, 1970 cited in Mérieau, 2016) รัฐพันลึกถูกท้าทายด้วยความเป็นโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อ “อุดมการณ์ชาตินิยมแบบไทย” หรือมายาคติ “ความเป็นไทย” ซึ่งเป็นแก่นแกนหลักทางความคิดของรัฐพันลึก

รัฐพันลึกจึงมีอิทธิพลต่อ “บรรทัดฐานทางสังคม” (Norms) ในสังคมไทย โดยเฉพาะการกำหนดค่านิยมของเนื้อหาอินเทอร์เน็ตที่มีความเหมาะสม และการกำหนดขอบข่ายของกระทำความผิดตาม “กฎหมาย” (Law) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการพยายามปิดกั้นกดทับพื้นที่ของการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการทำให้การแบ่งขั้วทางการเมืองเป็นปัญหาในสังคมไทย

2) กฎหมาย

ปัจจัยทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ตของรัฐ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในโลกอินเทอร์เน็ต พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ที่มุ่งควบคุมอินเทอร์เน็ตในเชิงโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศและตรวจสอบการใช้งานจากรัฐ และการดำเนินคดีทางการเมืองต่อนักเคลื่อนไหวหรือนักกิจกรรมทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับการแสดงความคิดเห็นบนอินเทอร์เน็ตนั้น ทำให้การแสดงความคิดเห็นบนอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่สุ่มเสี่ยง และทำให้การแสดงความคิดเห็นหรือกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตถูกมองด้วยสายตาหวาดระแวงจากรัฐและกลายเป็นเรื่องของอาชญากรรมบนพื้นที่ไซเบอร์ ปัจจัยทางด้านกฎหมายจึงเป็นการแทรกแซงกีดกันหรือจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของปัจเจกบุคคลมากกว่าจะเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือความคิดเห็นที่หลากหลาย อันจะเป็นการช่วยเติมเต็มข้อจำกัดบางประการของประชาธิปไตยแบบผู้แทนในโลกแห่งความเป็นจริง

3) พฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมือง

มิติการปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation: IO) โดยผู้มีอำนาจรัฐ หรือชนชั้นนำ บนเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ เอื้อให้เกิดการเลือกขั้วทางการเมืองอย่างเด่นชัด เพราะเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์มีการนำเสนอทั้งข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงบางส่วน และหรือข้อมูลที่บิดเบือน ส่งผลให้เกิดการรับรู้ที่บิดเบือน (misperception) หรือไม่ครบถ้วน อีกทั้งกลไกการทำงานของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีกลไกการเลือกข่าวสารที่เหมาะสมกับลักษณะความสนใจของผู้ใช้ (like-minded algorithm) ส่งผลให้รับข่าวสารด้านเดิมซ้ำ ๆ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อนออนไลน์ (echo chamber) นำไปสู่การเกิดอคติแบบยืนยันภายใต้ปรากฏการณ์ฟองสบู่ตัวกรอง (filter bubble) และการเลือกขั้วอย่างสุดโต่ง นอกจากนี้ การพยายามเลือกใช้วาทกรรมจากแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม (binary opposition) สะท้อนให้เห็นการแบ่งขั้วทางการเมืองที่มีรากฐานมาจากความขัดแย้งนับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ทำให้เกิดวาทกรรมคู่ตรงข้าม และความขัดแย้งในชื่อต่าง ๆ เช่น “ฝ่ายประชาธิปไตย-ฝ่ายเผด็จการ” “ฝ่ายอนุรักษ์นิยม-ฝ่ายเสรีนิยม” และ “คนรุ่น

เก่า-คนรุ่นใหม่” เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สำคัญที่นำไปสู่การแบ่งขั้วทางการเมืองในกลุ่มประชาชนอย่างรุนแรง ส่งผลต่ออารมณ์ผู้เสพได้อย่างมาก ทำให้การรับฟัง พัฒนาเป็นความเชื่อ และความศรัทธา ดังนั้น การปฏิบัติการข่าวสารในยุคดิจิทัล ส่งผลให้เกิดการเลือกขั้วทางการเมืองสูงขึ้น และพรรคการเมืองใดที่ปฏิบัติการข่าวสารด้วยการนำเสนอที่แสดงชัดชัดเจน สุดโต่ง จะได้รับการสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ดังเห็นได้จากผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562

การใช้กลยุทธ์ในการปฏิบัติการข่าวสารที่แตกต่างกันของฝ่ายผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และผู้ที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งใช้การปฏิบัติการทางด้านจิตวิทยาในการชักจูงโน้มน้าว ทั้งการสร้าง ความกลัว การสร้างความหวังซึ่งมีการสร้างวาทกรรมในการแบ่งกลุ่ม หรือใช้ถ้อยคำรุนแรงตอบโต้ระหว่างกัน เมื่อเกิดการรับรู้ผ่านการพูดคุยแสดงความคิดเห็น การส่งต่อข้อมูล ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่งผลให้เกิดการโน้มน้าวผ่านบรรทัดฐานทางสังคม และส่งผลต่อการเลือกติดตามผู้มีอิทธิพลทางความคิดในฝ่ายที่ตรงกับความชื่นชอบเป็นที่ยอมรับ ในขณะที่การปฏิบัติการข่าวสารทางด้านคอมพิวเตอร์ โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งมีการสร้างชุมชนเสมือนจริงซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านโลกเสมือนจริงเกิดขึ้นได้อย่างเสรี และสามารถสร้างวาทกรรมซึ่งนำไปสู่ความเกลียดชัง (hate speech) ได้อย่างเต็มที่โดยไม่จำเป็นต้องกังวลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ศีลธรรม หรือกฎหมาย รวมถึงกลไกการเลือกข่าวสารที่เหมาะสมกับลักษณะความสนใจของผู้ใช้ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารที่มีแนวคิดตรงกับฝ่ายของตนทำให้ได้รับข้อมูลซ้ำ ๆ เกิดห้องเสียงสะท้อนออนไลน์ส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้วที่ชัดเจนและรุนแรงขึ้น (ปกาสิทธิ์วัฒนา และคณะ, 2563)

กรณีตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐที่น่าสนใจในช่วง พ.ศ. 2563 – 2564 มีการขยายตัวการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์แบบกลุ่มปิด สะท้อนให้เห็นความพยายามในการหลบหลีกจากอำนาจรัฐที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือสนับสนุน เช่น กลุ่มรอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส เป็นกลุ่มเฟซบุ๊กแบบปิดที่มีสมาชิกเกินกว่า 1 ล้านคน ต่อมากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ดำเนินคดีตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ มาตรา 14 (3) เป็นการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา (bbc ไทย, 2564 ก) และรัฐบาลไทยได้ขอให้เฟซบุ๊กบล็อกหรือปิดกั้นการเข้าถึงเพจรอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส มีการแถลงการณ์โต้ตอบจากเฟซบุ๊กว่า กำลังเตรียมดำเนินการทางกฎหมายต่อรัฐบาลไทย โดยเฟซบุ๊กอ้างว่า ข้อเรียกร้องจากรัฐบาลเช่นครั้งนี้ถือเป็นเรื่องที่รุนแรง และขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนสากล และยังส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก การดำเนินงานของเฟซบุ๊กมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องและรักษาไว้ซึ่งสิทธิต่าง ๆ

ของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทุกคน (สยามรัฐออนไลน์, 2564) ภายหลังจากจำกัดการเข้าถึงในประเทศไทยสืบเนื่องจากคำร้องขอทางกฎหมายจากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้มีการก่อตั้งกลุ่ม “รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส-ตลาดหลวง” ขึ้นมาใหม่โดยมีสมาชิกประมาณ 2.3 ล้านคน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเฟซบุ๊ก “โยกย้าย มาสายสะโพกโยกย้าย” หรือชื่อกลุ่มเดิมว่า “ย้ายประเทศกันเถอะ” ซึ่งเป็นกลุ่มเฟซบุ๊กแบบปิด มีสมาชิกประมาณ 1.1 ล้านคน สำหรับคนอยากย้ายถิ่นที่ตั้งคำถามกับความไม่มั่นคงของชีวิต การเมือง และอนาคตที่ประชาชนไม่สามารถเลือกเองได้ และความล้มเหลวในการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ และการรับมือกับโควิด-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดการเรื่องวัคซีน หลังจากกลุ่มถูกปิดเพราะมีการรายงานเฟซบุ๊กว่า มีการละเมิดกฎการใช้งานร่วมกัน (against community standards) ได้มีการตั้งเพจเฟซบุ๊กชื่อคล้ายกันขึ้นมาคือ “ย้ายประเทศกันเถอะ-โยกย้ายมาสายสะโพกโยกย้าย” เพื่อเพิ่มช่องทางในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ส่วนก่อนหน้านี้ได้มีการเปิดช่องทางยูทูบชื่อว่า “To The New Land” ซึ่งปัจจุบันมีผู้กดติดตามมากกว่า 1.14 แสนคน (bbc ไทย, 2564 ข)

พฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมืองทั้งฝ่ายรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ สะท้อนภาพให้เห็นการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคมที่ถูกถ่ายทอดเข้าสู่โลกแห่งอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองที่มีกลไกการทำงานซึ่งสนับสนุนให้เกิดการรับข่าวสารด้านเดิมซ้ำ ๆ นำไปสู่การผลิตซ้ำการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคมไทยที่มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

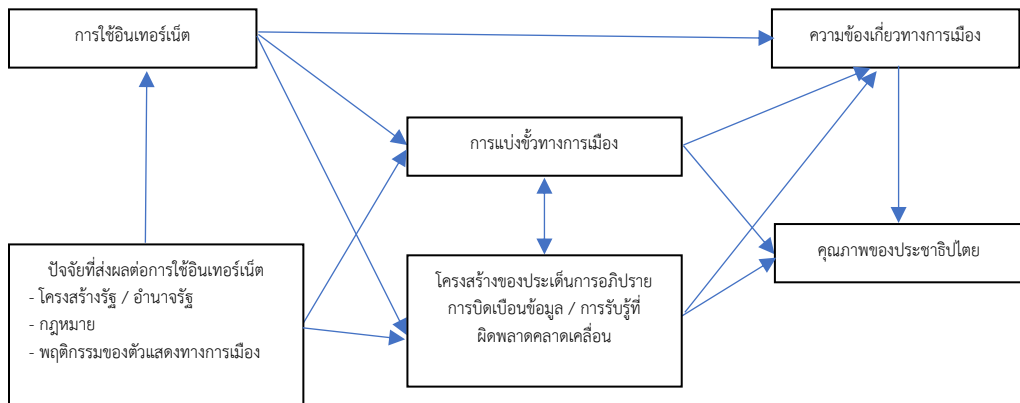
ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคมไทย โดยเฉพาะเมื่ออินเทอร์เน็ตได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารใหม่ของผู้คนในสังคม ส่งผลให้ภาวะของการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคมไทยที่มีอย่างต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา สอดคล้องกับการศึกษาของ ปากสิต วัฒนา และคณะ (2563) ที่พบว่า สังคมไทยยังไม่เกิดการสลายเส้นแบ่งความขัดแย้งของขั้วทางการเมืองที่เกิดขึ้น เพียงแต่เปลี่ยนชื่อเรียก และความหมาย ขณะเดียวกันก็ยิ่งทำให้เส้นแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่าง “ฝ่ายเรา-ฝ่ายเขา” เข้มข้นและขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการปฏิบัติการทางข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมส่งผลให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงอุปกรณ์การสื่อสารส่วนตัวได้อย่างกว้างขวางพร้อม ๆ กับที่มีพัฒนาการของแพลตฟอร์มการสื่อสารของสื่อสังคมออนไลน์ที่นับเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการข่าวสารทางด้านคอมพิวเตอร์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองในสภาพพลวัตการเมืองไทยที่เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้อินเทอร์เน็ตก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมือง อาจแบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างรัฐ/อำนาจรัฐ กฎหมาย และพฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมือง จากเหตุการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย การรัฐประหาร พ.ศ. 2549 การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) การชุมนุมของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของความขัดแย้งและการแบ่งขั้วทางการเมืองที่ยังไม่สลายไปจากสังคมไทย ในทางกลับกันสื่อสังคมออนไลน์ยิ่งกลับทำให้เกิดการไม่ยอมรับทัศนคติที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งนั่นเท่ากับการทำลายระเบียบหรือครรลองของระบอบประชาธิปไตย การจัดทรงสนและความเห็นที่แตกต่างให้หมดไปในสังคมประชาธิปไตย เกษม เพ็ญภินันท์ (2550) เห็นว่า สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความรุนแรง การเผชิญหน้า เสถียรภาพของสังคมประชาธิปไตย กระแสต้านทางสังคม และการใช้กำลังนอกระบบเข้ามาทำลายระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับ คันธีรา ฉายาวงศ์ (2564) ที่พบว่า การสื่อสารทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากการเข้าถึงข้อมูลอย่างอิสระ มาเป็นการมีระบบคัดสรรข้อมูลส่งผลให้มีการสื่อสารเฉพาะกลุ่มที่มีความคิดเห็นเดียวกันหรือสอดคล้องกันกับตนเอง แล้วไม่ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่างจนกลายเป็นความเชื่อฝังใจ และไม่สามารถจะลบล้างความเชื่อนั้นได้ซึ่งในการสื่อสารทางการเมืองนั้น การเกิดปฏิกิริยาห้องเสียงสะท้อนบนสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลทำให้เกิดความพึงพอใจต่อบุคคลหรือพรรคการเมือง และมีการแบ่งขั้วทางการเมืองรวมถึงมีความเชื่ออย่างสุดโต่งทางการเมืองเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมสื่อสารทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ยังมีการสื่อสารมากยังมีแนวโน้มใช้ข้อความสร้างความเกลียดชังต่อผู้ที่มีความคิดต่างจากตนเองมากขึ้นเรื่อย ๆ นำมาซึ่งความแตกแยกในสังคมในโลกจริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้มีองค์ความรู้ในการอธิบายการใช้อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย ทั้งในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคมไทย ปัจจัยที่ส่งผลให้การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองในสังคมไทย และปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลต่อโครงสร้างของประเด็นการอภิปรายในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 – 2565 ที่ก่อให้เกิดการบิดเบือนข้อมูล หรือการรับรู้ที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน เกิดเป็น “การแบ่งขั้วที่เป็นพิษ” (Toxic Polarization) สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อ

ความข้องเกี่ยวกับการเมืองในลักษณะต่าง ๆ เช่น การชุมนุมประท้วง การแสดงความคิดเห็นของผู้คนในสังคม มติสาธารณะ และคุณภาพของประชาธิปไตย โดยสามารถกำหนดเป็นตัวแบบ (Model) ได้ ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบ (Model) อินเทอร์เน็ตกับการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย
ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันทางการเมือง เช่น รัฐสภา รัฐบาล และภาคประชาสังคม ควรมีกระบวนการลดความขัดแย้งในสังคมไทยที่เป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง เพื่อสลายหรือลดภาวะการแบ่งขั้วทางการเมืองที่มีความยืดเยื้อในสังคมไทย

2. รัฐบาลควรมีนโยบายกระจายอำนาจเพื่อลดภาวะโครงสร้างรัฐรวมศูนย์ในการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ตที่รัฐเป็นผู้ผูกขาดอำนาจตามกฎหมาย ไปสู่ภาคประชาสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของอินเทอร์เน็ตที่ไม่มีการรวมศูนย์

3. รัฐสภา หรือรัฐบาล ควรมีการเสนอแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ในส่วนบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและการแบ่งขั้วทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้น

4. รัฐบาล และหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ควรมีการลดการใช้อำนาจรัฐบาลบนอินเทอร์เน็ตผ่านการกระทำหรือการแสดงออกของรัฐ เพื่อไม่ให้รัฐเข้าเป็นคู่ขัดแย้งบนอินเทอร์เน็ตท่ามกลางภาวะการแบ่งขั้วทางการเมืองในประเทศไทย

5. รัฐสภา รัฐบาล องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายอย่างจริงจังในการส่งเสริมให้มีการตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองสิทธิการแสดงออก (Freedom of Expression) ในโลกจริงเพื่อเป็นฐานในการยอมรับทฤษฎีที่แตกต่างหลากหลาย และลดการขจัดทฤษฎีหรือความเห็นที่แตกต่างในโลกอินเทอร์เน็ต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันทางดิจิทัล (Digital Literacy) และการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ของผู้คนในสังคมไทย

2. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ให้มีการตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองสิทธิในการแสดงออก (Freedom of Expression) อย่างจริงจัง

3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เช่น ศาลอาญา และตำรวจ ควรตีความบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและการแบ่งขั้วทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษม เพ็ญภินันท์. (2550). การแบ่งแยกซ้าย/ขวา การเมืองเรื่องการเลือกข้าง และความ เป็นปกติของระบอบประชาธิปไตย. *วิภาษา*, 1(1), 28-33.
- คันธิดา ฉายาวงศ์. (2564). แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 6(1), 97-107.
- บัณฑิต จำรูญวงศ์สกุล. (2550). *การกำกับดูแลและแทรกแซงเว็บอร์ดทางการเมืองหลัง เหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน 2549* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกาสิต วัฒนาและคณะ. (2563). การเมืองยุคแบ่งขั้วกับการปฏิบัติการข่าวสารบนสื่อ โซเชียลมีเดียในช่วง พ.ศ. 2557-2562. *วารสารรามคำแหงฉบับรัฐประศาสน ศาสตร์*, 3(3), 68-106
- สยามรัฐออนไลน์. (2564). เพชบุรีกประเทศไทยออกแถลงการณ์ชี้รัฐบาลไทยละเมิดสิทธิ มนุษยชนกระทบเสรีภาพในการแสดงออก. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2564, จาก <https://siamrath.co.th/n/177408>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564 ก). *สำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2564 (ไตรมาส 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

- _____. (2564 ข). สรุปผลที่สำคัญ สํารวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- Althusser, L. (1970). *Ideologic et appareils ideologiques d'Etat*. (Notes pour une re-cherche). La Pensee (151).
- bbc ไทย. (2564 ก). รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส: กระทรวงดิจิทัลฯ แจ้งความปวิน ชัชวาลพงศ์พันธ์ ฐานผิด พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53832347>
- _____. (2564 ข). กลุ่มโยกย้ายมาสายสะโพกโยกย้ายถูกรายงานละเมิดกฎจนถูกปิด 3 ชั่วโมง ตั้งเพจใหม่และเปิดช่องยูทิวบ์. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-57160011>
- Bobbio, N. (1996). *Left & Right: The Significance of a Political Distinction*. Allan Cameron. (trans.) Cambridge: Polity/Chicago: The University of Chicago Press.
- Dale, S. P. (2008). *The Road to 9/11, Wealth, Empire, and the Future of America*. Berkeley: University of California Press.
- IDEA. (2016). *The Quality of Democracies in Latin America*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA).
- Mérieau, E. (2016). Thailand's Deep State, Royal Power and the Constitutional Court (1997–2015). *Journal of Contemporary Asia*, 46(3), 445-466.

NEW NORMAL: การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่*

NEW NORMAL: MANAGEMENT ASPECT OF MODERN ORGANIZATION

จิตกร วิจารณ์รงค์, วิสิทธิ์ สมบูรณ์, วันชัย มีศิริ

Jittakorn Wijannarong, Visit Somboon, Wanchai Meesiri

บริษัท โซดา เมนเนจเม้นท์ จำกัด

Soda Management Company Limited

Corresponding Author E-mail: soda0.001@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอมุมมองด้านการสร้างกระบวนการทำงาน มุมมองด้านการบริหารจัดการ มุมมองด้านการติดตามและประเมินผล ในยุคปัจจุบันที่กำลังเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคไวรัส COVID-19 ซึ่งเป็นการจัดการบริหารองค์กรโดยการเน้นวิธีการแบบ Multi-Flex Structure ซึ่งหมายถึงกลยุทธ์การจัดโครงสร้างองค์กรแบบพหุฟังก์ชันและความยืดหยุ่น โดยต้องมีการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนการบริการจัดการเน้นการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริการจัดการ และปรับเปลี่ยนโครงสร้างของระบบบริหารงานในด้านต่างๆ ด้วย เช่น โครงสร้างการบริหารระบบผลตอบแทน เพื่อให้การจัดโครงสร้างองค์กรยุคใหม่สามารถแข่งขันได้ อีกทั้งการบริหารจัดการยุคใหม่นี้ผู้บริหารต้องมีความรู้รอบด้าน ทั้งในการการสร้างระบบการทำงาน การสร้างกระบวนการทำงาน และการติดตามประเมินผลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อผู้บริหารมีความรู้ด้านการจัดองค์กรในยุคใหม่นี้ องค์กรย่อมดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงหรือในยุค COVID-19 นี้

คำสำคัญ: การจัดการ; องค์กร; สมัยใหม่

Abstract

This academic article presents an aspect of procedure, system, management in terms of monitoring and assessment. Recently, in the spread of COVID-19, an organization focuses on Multi-Flex Structure strategic management. This strategy defines as multiple and flexible by having to adjust or adjust the management service, focusing on bringing technology to help in

*Received July 19, 2021; Revised July 28, 2021; Accepted August 2, 2021

the management service and modify the structure of the management system in various fields as well, such as compensation and benefits system for competition in new era. Moreover, with changes, modernized management requires strong knowledge and skills of management team to establish work systems, procedure, and evaluation. Not only knowledge and skills are needed, morality of principle is also necessary for management as a Brahma principle including loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity with management attributes, which are conceptual skills, technical skills, and human relation skills. Conceptual skill is efficient intelligent and strategic planning. Technical skills are valuable technical knowledge or expertise, and human relation skills is high interpersonal skills and manageable relationships. In this new era, if management team has solid knowledge of organization management, this will lead organization achieving company goals and objectives within COVID-19 situation.

Keywords: Management; Organization; New normal

บทนำ

ปัจจุบันองค์กรทุกองค์กรมีความมุ่งหวังให้องค์กรประสบความสำเร็จ เป็นไปตามนโยบายขององค์กรที่กำหนด ประเด็นสำคัญในการบริหารจัดการต้องใช้เทคนิควิธีที่มีขอบเขตครอบคลุมวัตถุประสงค์ มีกลยุทธ์และมีคุณภาพ มีการบริหารจัดการในลักษณะเป็นกระบวนการแก้ปัญหา รวมถึงการมีระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการที่เหมาะสม (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2540) อนึ่งการบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นศาสตร์ (Science) เพราะเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสืบค้นหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล มีการตั้งสมมุติฐานและทดสอบสมมุติฐาน เป็นศิลป์ (Art) เพราะบุคคลต้องใช้ทักษะและความรู้ทางการบริหารที่ได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดี จากการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2545)

การจัดการองค์กรสมัยใหม่ในยุค New normal หรือยุค COVID-19 นี้ เป็นการปรับเปลี่ยนการจัดการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิธีใหม่ องค์กรควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ คือ 1) องค์กรควรมุ่งเน้นผลงาน (output) แทนที่จะมา focus กับการลงเวลามาทำงาน โดย HR ต้องทบทวนตำแหน่งงาน และหน่วยงานต่าง ๆ ว่า ตำแหน่งและหน่วยงานใดที่จะ work from home ได้บ้าง,

หน่วยงานไหนที่ยังจำเป็นต้องมาทำงานที่บริษัท ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นงานที่จะต้องมาใช้เครื่องมือเครื่องมือนั้นที่ทำงาน เช่น ในโรงงาน พร้อมทั้งกำหนดวิธีการวัดผลงานตามลักษณะงานให้ชัดเจน 2) หา software ที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการทำงาน ไม่ว่าจะเป็น software สำหรับการทำงาน from home หรือ software ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างพนักงานในการประสานงาน รวมถึงมีการวางมาตรการในการสื่อสารสั่งการของแต่ละหน่วยงาน ว่าใครจะเป็น contact person เมื่อเกิดเหตุเร่งด่วนฉุกเฉิน 3) องค์กรจะต้องค้นหาว่าตำแหน่งใดเป็น key position และพนักงานคนไหนบ้างที่เป็น key person พร้อมทั้งต้องทำการวางแผนผู้สืบทอดตำแหน่ง (succession plan) ในกรณีที่พนักงานที่เป็น key person ติดเชื้อหรือไม่สามารถปฏิบัติงานได้ ใครจะเป็นคนทำงานแทนได้ พร้อมทั้งต้องมีแผนการพัฒนาพนักงาน individual development plan-IDP ที่ถูกวางตัวให้เป็นผู้สืบทอดตำแหน่ง (successor) รวมถึงมีการติดตามผลการพัฒนาให้ชัดเจน 4) องค์กรต้องทำ layout สถานที่ทำงานใหม่ ให้สอดคล้องกับยุค COVID-19 เพื่อป้องกันหรือลดการติดเชื้อ 5) ปรับเปลี่ยนรูปแบบการติดต่อประสานงานภายในองค์กร โดยการวางแผนปฏิบัติให้ชัดเจนว่าจะมีกฎเกณฑ์อย่างไรบ้าง ดังนี้ 5.1) กรณีพนักงานจะต้องเดินทางไปติดต่องานต่างประเทศแล้วกลับมาประเทศไทย 5.2) กรณีพนักงานจากต่างประเทศจะต้องมาติดต่องานในประเทศไทย (อรรถศักดิ์ คงคาสวัสดิ์, 2564)

ดังนั้นมุมมองการ จัดองค์กรสมัยใหม่ในยุค New Normal จึงเป็นการนำเสนอ มุมมองแนวคิดในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ โดยการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ในยุค COVID-19 เพื่อให้องค์กรได้ขับเคลื่อนการจัดการองค์กรให้เท่าทันกับปัจจุบันและเพื่อให้องค์กรได้ดำเนินการปรับสภาพในการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนขององค์กรต่อไป ซึ่งจะได้นำเสนอมุมมองดังต่อไปนี้

มุมมองด้านการสร้างกระบวนการทำงาน

สำหรับสร้างกระบวนการทำงานเป็นการระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Formulation) เพื่อนำนโยบายขององค์กรไปปฏิบัติ ตลอดจนมีการสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และติดตามผล ซึ่งการทำงานในยุคของการแพร่กระจายไวรัส COVID-19 นี้เน้นกระบวนการทำงานที่บ้าน หรือเรียกว่า Work From Home หรือ Remote Work องค์กรหรือหน่วยงานต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ซึ่งการทำงานที่บ้านนั้น ประโยชน์ที่ได้รับหลายประการ ดังต่อไปนี้ (รวีศ หาญอุตสาหะ, 2564)

1. Productivity มากขึ้น: Work from home สามารถเพิ่ม Productivity ให้กับคนทำงานซึ่งมีผู้บริหาร หรือหัวหน้าอีกหลายคน ที่ยังไม่มั่นใจว่าจะให้พนักงาน

ทีมงานหรือพูดรวม ๆ ก็คือ กลัวว่า Productivity ของพนักงานนั้นจะลดลง แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือ ในปี 2019 Airtasker มีการทำสำรวจคนที่ทำงานเต็มเวลา 1,004 คน ในสหรัฐฯ เกี่ยวกับ Productivity ของพวกเขา โดยใน 1,004 คนนั้น มี 505 คนที่ทำงานแบบ Remote โดยทีมที่ทำการศึกษพบว่าคนที่ทำงานแบบ Remote นั้นทำงานมากกว่า คนที่ทำงานออฟฟิศเป็นหลัก อยู่ที่ 1.4 วัน ต่อเดือน หรือ 16.8 วันต่อปี ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในปี 2015 จากมหาวิทยาลัย Stanford ที่ทำการศึกษประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน Call Center 16,000 คน ในบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวจีน พบว่ากลุ่มพนักงานที่ทำงานแบบ Work from home สามารถเพิ่ม Productivity ในการทำงานได้มากถึง 14%

2. มีความพึงพอใจในงานมากขึ้น: จากรายงานการสำรวจของ Morar Consulting's ในปี 2017 เผยว่า 38% ของแรงงานในสหรัฐฯ ที่มีการ Work from home อย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งวัน จะมีความพึงพอใจในการทำงานในระดับที่สูงกว่า คนทำงานที่ไม่ได้รับสิทธิ์นี้

3. ทำให้อัตราการ turnover ลดลง: ข้อมูลจากงานวิจัยของ UK Government's Department for Business Innovation & Skills รายงานว่า ความยืดหยุ่น ในการทำงาน มีผลทำให้อัตราการลาออกของพนักงานนั้นลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

4. สามารถลดต้นทุนของ Office หรือสำนักงานลงได้: การที่พนักงานสามารถทำงานแบบ Remote ได้จะทำให้ออฟฟิศขนาดใหญ่มีความจำเป็นลดลง สำหรับคนที่ทำธุรกิจจะรู้และเข้าใจดีว่า ค่าเช่าออฟฟิศหรือสำนักงานนั้นถือได้ว่าเป็นหนึ่งในต้นทุนที่ค่อนข้างสูงทีเดียว

หากจะกล่าวโดยสรุป การสร้างกระบวนการทำงานต้องเน้นที่ผู้นำเป็นผู้บริหารจัดการกระบวนการให้มีประสิทธิภาพ ขับเคลื่อนกระบวนการทำงานเป็นทีม เน้นการประชุมผ่านวิดีโอคอล หรือโฟกัสกันที่ผลงานเป็นสำคัญ มอบหมายให้ตรงต่อเป้าหมายและระยะเวลาที่กำหนด แต่สิ่งที่ควรระวังในการทำงานที่บ้าน (Work from home) คือ ปัญหาเรื่องการทำงานมากเกินไป ซึ่งหากเป็นมุมมองด้านผู้บริหาร การทำงานที่มี Productive มากขึ้น จะทำงานองค์กรประสบผลสำเร็จ แต่ปัญหาการทำงานมากเกินไปเนื่องจากว่า เป็นทำงานอย่าง ซะมักเขม่น คือ ทำ ทำ ทำ แล้วก็ทำ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเหนื่อยล้าสะสมจากการทำงานโดยที่ไม่รู้ตัว หรืออาจจะทำให้เกิดอาการ Burnout ได้ ฉะนั้นไม่ว่าจะทำงานที่บ้านหรือที่ไหน การจัดเวลาให้ดียังคงเป็นเรื่องที่สำคัญ อีกประการ คือ ปัญหาเรื่องความเครียด ข้อนี้เป็นผลมาจากการทำงานที่มากเกินไป ซึ่งบางคนไม่ได้ติดต่อกับใครเลย นั่งทำงานอยู่ที่บ้าน ที่คอนโด หรือบนเตียงอย่างเดียว ซึ่งในกระบวนการทำงานแบบนี้ การ

แยกเวลาพักยิ่งยากไปนี้ ดังนั้นควรจัดการบริหารตนเองด้วยการผ่อนคลาย หรือจัด Meeting คุยเรื่องงานกับบุคคลอื่นๆ หรือเพื่อนร่วมงาน เพื่อเป็นการพักการทำงานไปในตัว

มุมมองด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กรทุกระดับ เนื่องจาก เป็นกระบวนการบริหารที่สามารถถ่ายทอดความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งเป็นการเรียนรู้ในการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ในการนำแนวคิดทฤษฎีมาใช้ในการองค์กรนั้นขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กรที่จะเลือก และประยุกต์ให้เข้ากับองค์กรของตนเอง เพื่อการบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (พระมหาดันย์ อุพาทธนโน (ศรีจันทร์), 2557)

สำหรับสร้างการบริหารจัดการเพื่อนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยนำหลักบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ อาทิ การทำงานเป็นทีม (Teamwork) การทำงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) และแบบห็นส่วนการทำงานเป็นการสร้างระบบด้านการบริหารจัดการในยุค COVID-19 ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการนั้น มี 4 ประการ หรือเรียกว่า POLC ประกอบด้วย 1) P = Planning การวางแผน คือ การกำหนดเป้าหมาย กำหนดกลยุทธ์ รวมถึงการรวบรวมและประสานการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 2) O = Organizing การจัดองค์การ คือ การกำหนดหน้าที่ จัดโครงสร้างองค์การ รวมถึงจัดกลุ่มงานและกำหนดสายการบังคับบัญชา 3) L = Leading การนำ หมายถึง การจูงใจและสั่งการให้บุคคลทุกคนทำงานร่วมกันอย่างเต็มความสามารถ 4) C = Controlling การควบคุมการ การตรวจสอบการดำเนินงานถึงถึงประเมินผลงานที่ปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด (พาวงไสว พูลวิรัตน์, 2563)

หากจะนำทฤษฎีทั้ง 4 มาบูรณาในยุค New Normal นี้ องค์กรหรือหน่วยงานต้องเข้าในบริบทในปัจจุบันเพื่อให้้องค์กรประสบผลสำเร็จและมีความมั่นคงซึ่งประเด็นที่ต้องนำมาบูรณาการ ผู้เขียนได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ด้านการวางแผน องค์กรหรือหน่วยงานต้องตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เป็นการตั้งเป้าหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น การวางแผนสำหรับองค์การในยุค New Norma นี้จำเป็นต้องวางแผนพัฒนาทักษะของบุคลากรเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของงานในยุคปัจจุบัน และจะทำให้้องค์กรขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ดีขึ้น เพราะทุกคนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างชัดเจน

2. การจัดองค์การ คือ ในยุค New Normal เป็นการกำหนดโครงสร้างองค์กร กำหนดโครงสร้างตำแหน่ง กำหนดบทบาท ตลอดจนการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และยังรวมไปถึงการจัดระเบียบในการทำงานที่จะทำให้การทำงานไม่สะดุด จัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน จัดการงานให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากที่สุด

3. การนำ หมายถึง ภาวะการเป็นผู้นำ คือ ภาวะในการควบคุมการทำงานให้สำเร็จลุล่วง โดยต้องสามารถสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนอยากร่วมทำงานได้ ต้องบริหารงานบุคคลได้ดี ต้องเข้าใจการทำงานของตนเองและผู้อื่นได้บังคับบัญชา รวมถึงมีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ดี และมีการตัดสินใจที่รอบคอบ ฉับไว ตีเยี่ยม สามารถที่จะนำพาทุกคนบรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จได้เป็นการวางแผนนโยบาย วิสัยทัศน์ และการตัดสินใจของผู้บริหาร

4. การควบคุมการ คือ การควบคุม คือ การดูแลบุคลากรตลอดจนการทำงานต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ ตลอดจนการติดตามประเมินผลว่าการปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามที่วางไว้หรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีความสำเร็จมากน้อยเพียงไร การควบคุมนั้นยังหมายถึงการจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลกระทบกับการทำงานน้อยที่สุดอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การสร้างการบริหารจัดการ โดยนำเอาทฤษฎีนี้มาบริหารจัดการให้เข้ากับยุคปัจจุบัน ทั้งในเรื่องขององค์กร ตลอดจนเรื่องของบุคลากร รวมถึงการวางแผนทุกอย่างให้ดี เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และมีการประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปรับปรุงตลอดจนแก้ไขให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น องค์กรจึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

มุมมองด้านการติดตามและประเมินผล

ปัจจุบันองค์กรธุรกิจยุคใหม่มักจะสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ให้ทุกคนทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถผลิตชิ้นงานออกมาตามเป้าหมายและทันเวลา กำหนดการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำงานแนวใหม่ เพื่อสนับสนุนพนักงานให้ยังคงมุ่งมั่นกับงานที่ได้รับมอบหมายและทำประโยชน์สูงสุดให้กับองค์กร ก็มีความจำเป็นไม่น้อยเช่นกัน (Posttoday, 2564)

สำหรับมุมมองด้านการติดตามและประเมินผลในองค์กรสมัยใหม่หรือยุค New Normal นี้ เป็นการนำเสนอแนวคิดการติดตามประเมินผล ดังต่อไปนี้

1. การใช้ระบบ KPI เพื่อประเมินผล โปร่งใสและได้มาตรฐาน เป็นการปรับเปลี่ยนการบริหารตามวิถีชีวิตยุคใหม่ ซึ่งคำว่า KPI นั้นมาจากคำว่า Key Performance

Indicators เป็นเครื่องมือที่ฝ่ายบุคคลใช้เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน และวัดความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ขององค์กร โดยการตั้ง KPI ในแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับธุรกิจที่ทำและวัตถุประสงค์ขององค์กร เช่น องค์กรที่ให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต จะมีการวัด KPI จากจำนวนสายที่รับ และความพึงพอใจของลูกค้าหลังจากที่ได้ใช้บริการ และองค์กรที่เน้นการขายสินค้า จะมีการวัด KPI จากยอดขายและกำไรในแต่ละไตรมาส เป็นต้น (STEPS Academy, 2564)

ดังนั้นการประเมินความสามารถของบุคลากรด้วยเครื่องมือดิจิทัล สามารถใช้ตัวชี้วัดได้อย่างยุติธรรมและตรวจสอบได้ โดยเครื่องมือวัดผล หรือระบบ KPI จะช่วยให้องค์กรของท่านรักษามาตรฐานที่เท่าเทียมกัน และมีความแม่นยำกว่าการใช้อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นเรื่องยากในการวัดผล อนึ่งบุคคลสามารถนำเสนอข้อมูลที่แม่นยำและเป็นกลาง ด้วยการใช้ KPI คือวิธีการรักษามาตรฐานในการพัฒนาบุคคลภายในองค์กรให้ดีขึ้น พร้อมทั้งการให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องงาน ก็สามารถช่วยให้บุคลากรในทีมมีกำลังใจ

2. การประเมินผลด้วยการสร้างช่องทางการสื่อสาร สำหรับการทำงานร่วมกันของทีมในระหว่างการทำงานทางไกล การสร้างเครื่องมือเพื่อให้เป็นช่องทางการพูดคุยปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่ไว้ใช้สำหรับการติดตามความคืบหน้าสำหรับหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา ขณะเดียวกันสมาชิกสามารถติดต่อพูดคุย ปรึกษากับหัวหน้างานได้โดยตรง เป็นการตรวจสอบและรายงานผลแบบเป็นปัจจุบันหรือแบบเรียลไทม์ เพื่อจะสามารถเข้าใจได้ตรงกัน เป็นการส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบในหน้าที่ของบุคลากรในองค์กร

สำหรับเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการติดตามประเมินผลในยุค COVID-19 นี้ เป็นการทำงานบน LARK ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มการทำงานดิจิทัลที่เน้นการทำงานแบบ Remote Working ที่อำนวยความสะดวกให้คนในองค์กรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างง่ายและสะดวกด้วยพีเจอาร์ทีโดดเด่น อาทิ LARK Mail บริการอีเมลที่ช่วยให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้อย่างสะดวก, LARK Messenger โปรแกรมสำหรับรับส่งข้อความ ทำให้การสื่อสารในการทำงานสะดวกขึ้น และยังสามารถแปลภาษาอัตโนมัติได้มากกว่า 100 ภาษา , LARK Docs โปรแกรมด้านเอกสารและเทมเพลตต่างๆ, LARK Calendar ปฏิทินที่ใช้จัดตารางการประชุม - กำหนดวันนัดหมาย และสามารถเลือกเวลาการประชุมกับทีมงานได้จากทั่วโลกได้โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนเวลา, LARK Video Conferencing โปรแกรมการประชุมทางไกลแบบ Face-to-Face ที่สามารถวิดีโอคอลล์คุยกันได้แบบไม่จำกัดเวลา และ LARK Workplace การบริหารจัดการงานธุรการ เช่น ระบบการเบิกจ่าย, ระบบลางาน หรือบันทึกการเข้างาน ทั้งนี้กระบวนการทำงานเหล่านี้ย่อมเป็นทางเลือกขององค์กรที่จะนำมาประยุกต์ใช้ภายในองค์กร ซึ่งเป็นเครื่องมือการ

ทำงานร่วมกันผ่านช่องทางดิจิทัล จะช่วยให้ทีมสามารถเปิดช่องเฉพาะทีมงานในแต่ละโปรเจกต์ได้ ช่วยลดปริมาณการส่งข้อความที่อาจสร้างความสับสนแก่สมาชิกของทีม และช่วยได้อย่างมากกับสมาชิกที่ได้รับมอบหมายงานมากกว่าหนึ่งโครงการ

นอกจากนี้ LARK ยังช่วยจัดการเตรียมและรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งหมดให้อยู่ในพื้นที่เดียวกันได้ ช่วยให้ทีมงานมั่นใจว่าสมาชิกทุกคนจะมีข้อมูลเดียวกันทั้งหมดในระหว่างการทำงานร่วมกัน เป็นการสื่อสารกันแบบ Face-to-Face แม้ต้องอยู่ห่างไกลกัน เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป

มุมมองการจัดองค์กรสมัยใหม่ หรือยุค New Normal เป็นการบริหารจัดการองค์กรภายใต้สถานการณ์การระบาดของไวรัส COVID-19 ซึ่งองค์กรจะดำรงอยู่รอดได้นั้น ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับทุกๆ สถานการณ์ แม้แต่กระบวนการทำงานต้องมีการออกแบบให้เหมาะสมมีพร้อมที่จำเป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการจัดองค์กรสมัยใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีกลยุทธ์การจัดโครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่น และประยุกต์กับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการทำงานและการบริหารงาน โดยองค์กรต้องมีการปรับสภาพองค์กรตามสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารงานในด้านต่างๆ เพื่อให้การจัดโครงสร้างองค์กรยุคใหม่สามารถแข่งขันได้ อีกทั้งการบริหารจัดการยุคใหม่นี้ผู้บริหารต้องมีความรู้รอบด้าน ทั้งในการสร้างระบบการทำงาน การสร้างกระบวนการทำงาน และการติดตามประเมินผลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อผู้บริหารมีความรู้ด้านการจัดองค์กรในยุคใหม่นี้ องค์กรย่อมดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงหรือในยุค COVID-19 นี้

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). *วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธำรงค์ดี คงคาสวัสดิ์. (2564). *การบริหารคนยุค New Normal*. สืบค้น 1 มีนาคม 2564, จาก <http://tamrongsakk.blogspot.com>
- พระมหาดนัย อุปวฑฒโน (ศรีจันทร์). (2557). *รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสันติสุข: ศึกษากรณีวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พาวงไสว พูลวิรัตน์. (2563). การบริหาร. สืบค้น 28 มกราคม 2563, จาก <https://th.hrnote.asia>
- รวิต หาญอุตสาหะ. (2554). *Work from home* คืออนาคตของการทำงานต่อจากนี้? สืบค้น 5 มีนาคม 2564, จาก <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/work-from-home-is-the-future>
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2545). การบริหาร หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์ห้องศกการศึกษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์พิสสุทธิ์.
- Posttoday. (2564). *How to บริหารทีมอย่างไร เมื่อต้องทำงานทางไกล (Remote Working)*. สืบค้น 5 มีนาคม 2564, จาก <https://www.posttoday.com/life/work-life-balance/641466>
- STEPS Academy. (2564). 7 แนวทางการปรับเปลี่ยนองค์กรของท่านด้วยการใช้ *Digital Transformation*. สืบค้น 9 มีนาคม 2564, จาก <https://stepstraining.co/strategy/how-to-implement-hr-digital-transformation-to-the-organization>

การสร้างความสุขในการทำงานยุค NEW NORMAL *

CREATING HAPPINESS IN WORKING LIFE AT THE NEW NORMAL ERA

วีรภัทร สภากาญจน์

Weerapat Sapakarn

บริษัท เอฟดับบลิวดี ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

FWD Life Insurance Public Company Limited

E-mail: sapakarn@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การสร้างความสุขในการทำงานยุค New Normal เป็นการนำเสนอหลักการสร้างความสุขในการทำงานตามหลักจิตวิทยา และความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมีดัชนีชี้วัดระดับของความสุขบนพื้นฐานของการทำงาน ซึ่งการสร้างความสุขในการทำงานขององค์กรนั้น มีความพึงพอใจในชีวิต ความพึงพอใจในงาน อารมณ์ทางบวก อารมณ์ทางลบ ผ่านความมีอิสระการทำงาน ความรู้ ความสามารถ เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้เกิดวิสัยทัศน์ และเสริมสร้างประสบการณ์ในการทำงานอย่างมีความสุข

ดังนั้น การทำงานในชีวิตประจำวันต้องมีความพอใจในสิ่งที่ตนทำ พึงพอใจในงานที่กระทำอยู่ และสามารถควบคุมอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ทางบวก หรืออารมณ์ทางลบ สามารถบริหารจัดการอารมณ์เหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบ และไม่กระทบต่องานที่ทำ จนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

คำสำคัญ: การสร้างความสุข; การทำงาน; ยุค New Normal

Abstract

Academic article on creating happiness in work life at the New Normal era is a presentation of the principles of creating happiness in work according to the principles of psychology and happiness according to Buddhism. It has an indicator of the level of happiness based on work which creates happiness in the work of the organization with satisfaction in life. Job satisfaction, positive emotions, negative emotions through independence, work,

*Received May 11, 2021; Revised July 9, 2021; Accepted July 11, 2021

knowledge, ability are individual characteristics of each person to foster vision and enhance the experience of working happily

Therefore, working in everyday life must be satisfied in what they do. Satisfied with the work done and able to control various emotions that affect whether it is a positive or negative mood to be able to manage these emotions systematically and do not affect the work done until the achievement of the work comes out with quality.

Keywords: Creating Happiness; Work; New Normal

บทนำ

ประเทศไทยมีผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) ประมาณร้อยละ 70 ของจำนวนประชากร ทั้งประเทศในปัจจุบัน การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุในอนาคตอาจส่งผลให้ต้องขยายช่วงเวลาการทำงาน ออกไป รวมทั้งสัดส่วนคนวัยทำงานต่อคนสูงอายุจะลดลงจาก 6 ต่อ 1 เป็น 3 ต่อ 1 ในปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์ของคนวัยทำงานในสถานประกอบการเอกชนในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งมีประมาณ 14.4 ล้าน อาจจะต้องเผชิญกับสภาพปัญหาทั้งภายในครอบครัวและการปรับสภาพการทำงานร่วมกับบุคลากรในองค์กรมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

สังคมการทำงานที่ดีเกิดขึ้นได้เพราะปัจจัยสภาพแวดล้อมและระบบการจัดการขององค์กรส่วนหนึ่ง และคุณลักษณะของบุคลากรที่ทำงานร่วมกันอยู่ในองค์กรอีกส่วนหนึ่ง แม้ว่าวิถีการทำงานจะเปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพสังคมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน มนุษย์ก็ยังคงจำเป็นต้องทำงานร่วมกันอยู่ดี องค์กรอาจมีความคาดหวังต่อผลงานจากบุคลากรและการใช้เวลาในสถานที่ทำงาน แตกต่างกัน เมื่อมีงานและเกิดการทำงานในสายการผลิตผลงาน วิถีการทำงานของบุคคลจะหมุนวนไปตามพลัง ความคิด พลังกายและพลังใจ ระหว่างทางของกระบวนการบางส่วนอาจทำให้เกิดทุกข์ แต่ละบุคคลมีวิถีในการ ปรับตัวเพื่อสร้างความสมดุลในตนเอง และอาศัยสภาพปัจจัยขององค์กรเหนี่ยวนำมาเติมแต่งความสุขเพื่อให้ สามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ตามภาระหน้าที่ที่ถูกมอบหมายและความท้าทายที่องค์กรกำลังเผชิญ การใช้ชีวิตการทำงานในอนาคต มีแนวโน้มว่าคนวัยทำงานจะมีรูปแบบการทำงานเปลี่ยนแปลงไป ด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้า มีการทำงานผ่านเครือข่ายเสมือนจริง ที่เชื่อมต่อสถานที่ทำงาน บ้าน พื้นที่ทางสังคมทำให้มีความยืดหยุ่นด้านเวลา รูปแบบ และสถานที่ทำงาน

โควิด-19 เปลี่ยนโลกการทำงานของเราไปมาก ทั้งสถานที่ทำงานที่ต้องเปลี่ยนไป กลายเป็นการทำงานทางไกลในบ้านของตนเอง เมื่อไม่ได้ไปเจอหน้ากันที่ออฟฟิศแล้ว การบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ในการทำงานก็ต้องเปลี่ยนตาม การเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการทำงานเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว ไม่ใช่แค่ชั่วคราวเหมือนที่คิดกัน โดยโลกการทำงานอาจเปลี่ยนแปลงไปดังนี้ เปลี่ยนรูปแบบไปเป็นดิจิทัลอย่างเต็มตัว ด้วยการใช้พื้นที่ทำงานเสมือนจริง องค์กรจะสนใจเรื่องผลลัพธ์มากกว่าเวลาที่ใช้ทำงาน เมื่อบ้านกลายเป็นที่ทำงาน ต้องมีการเคารพการผสมผสานระหว่างเวลาส่วนตัวและเวลางาน นอกจากนี้เมื่อไม่ได้เห็นหน้ากันทุกวันแล้วต้องมีการยกระดับการสื่อสารที่แข็งแกร่งขึ้น และสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทุกคนต้องมีการเพิ่มความไว้วางใจ ความโปร่งใส และความเห็นอกเห็นใจต่อกัน จึงจะรับมือทุกการเปลี่ยนแปลงได้อย่างราบรื่น (Insunmary, 2564)

ดังนั้นสถานที่ทำงาน (workplace) เป็นแหล่งรวมของคนวัยทำงานจำนวนมาก เป็นสถานที่ที่มีช่วงเวลากการ ใช้ชีวิตยาวนานในแต่ละวันและช่วงเวลานี้ที่ระดับความสุขของคนส่วนใหญ่จะอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยเมื่อคำนวณ จากภาพรวมของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน สถานที่ทำงานจึงเป็นพื้นที่เป้าหมายสำคัญของการส่งเสริมให้คน วัยทำงานเกิดการเรียนรู้ และมีความสามารถในการดูแลตนเอง เพื่อให้มีความพร้อมเต็มที่สำหรับการทำงานอย่างมีคุณภาพ และในยุค New Normal นี้ สิ่งที่เปลี่ยนไปคือต้องบริหารจัดการองค์กรตามสถานการณ์ ซึ่งไม่ใช่แต่สถานที่ทำงานเท่านั้น บางองค์กรให้พนักงานทำงานที่บ้านต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุดการเปลี่ยนแปลงการทำงานนี้จะส่งผลต่อระบบการทำงานระยะยาว และพนักงานหรือบุคลากรจะจัดการความสุขในการทำงานอย่างไรในยุค New Normal นี้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มตัว โดยจะนำเสนอหลักการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในการทำงานเพื่อผลสำเร็จขององค์กร ดังต่อไปนี้

ความสุขตามหลักจิตวิทยา

เมื่อกล่าวถึงการทำงานในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นวิกฤตในยุคของโควิดจึงทำให้ระบบการทำงานต้องปรับเปลี่ยนไปตามองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ ดังนั้นต้องมีวิธีการปรับความคิดและทัศนคติในการทำงานอย่างไรให้มีความสุข ซึ่ง “ความสุข (Happiness)” ในบริบทของแต่ละบุคคล กลุ่มองค์กรสังคม ประเทศ ต่างมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งความสุขในการทำงาน คือ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ซึ่งเป็นผลตอบสนองจากการกระทำ การสร้างสรรค์ของตนเอง มีความปลาบปลื้มใจ ไปสู่การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการคำนึงถึงการรับรู้การแสดงออก การปฏิบัติงานด้วยความรู้สึกอยากที่จะทำงาน บุคลากรมีความสุขพิน และมีความพึงพอใจที่ได้ปฏิบัติงานร่วมกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีในที่ทำงาน ปฏิบัติงานด้วยความรู้สึกอยากที่จะทำงาน มีความผูกพันในงาน

และทำให้คงอยู่ในองค์กรต่อไป (Manion, 2003) และยังเป็นภาวะอารมณ์ทางบวก ความร่าเริงสนุกสนาน และพึงพอใจในชีวิตทั้งมวลหรือบางส่วนของชีวิต ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยเพิ่มมากขึ้น อาจมีองค์ประกอบเกี่ยวกับความสุขเพิ่ม ได้แก่ การบรรลุความปรารถนาแห่งตน เช่น การบรรลุเป้าหมายในชีวิต การมีความเจริญงอกงาม มีมิติความสุขในจิตใจ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอันเป็นที่รัก หรือการเต็มใจทุ่มเทความงามของชีวิต

อนึ่งความสุขที่ทุกคนได้จากการทำงาน คือ ความสุขจากการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มีผลงานที่ดีมีความมั่นคงในอาชีพ ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี เกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนที่มีคุณค่าต่อองค์กร มีความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและผู้บริหารที่ดีขึ้น มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่นำไปเผยแพร่ต่อครอบครัว ชุมชน และแรงงานที่มีคุณค่าของประเทศ และสิ่งที่องค์กรจะได้จากการมีความสุขในการทำงาน คือ ผลผลิตสูงสุด คุณภาพของสินค้า และบริการดีขึ้น ลดการขาดงาน การเข้างานช้า การลาป่วย ลากิจของพนักงาน เป็นชุมชนที่เข้มแข็งในองค์กร สภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น ลดอัตราการเลิกจ้างงาน ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสรรหาพนักงานใหม่ ฝึกพนักงานใหม่ ตลอดจนทำให้ภาพลักษณ์ขององค์กรดีขึ้นและลดความไม่พอใจของผู้ใช้แรงงาน นอกจากนี้ยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับพนักงานเป็นไปอย่างราบรื่น พนักงานรักองค์กรมากขึ้น ซึ่งท้ายสุดผลดีก็จะสะท้อนกลับไปยังองค์กรโดยรวมนั่นเอง (วรรณพร พรายสวาท, 2552) และการที่บุคคลมีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็นและกระทำอยู่ พึงพอใจในงานที่กระทำตลอดจนสภาพแวดล้อมในการทำงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของตน มีความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มีความสนุกเพลิดเพลิน กระตือรือร้น มีความรู้สึกดีทั้งทางกาย และจิตใจมุ่งมั่นที่จะกระทำให้ประสบความสำเร็จด้วยความขยันขันแข็ง ทักษะ ความสามารถ ประสิทธิภาพ และความซื่อสัตย์สุจริต รวมถึงเมื่อพบเห็นสิ่งที่ไม่ดีงามหรืองานที่ไม่ถูกต้องจะมีความรู้สึกผิดหวังและต้องการแก้ไขให้ดีขึ้น (เจริญชัย เพ็งสว่าง, 2553)

หากจะกล่าวโดยสรุปนั้น ความสุข หมายถึง ความรู้สึกในทิศทางบวกที่บุคคลตอบสนองต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึก ทำให้มีความภูมิใจและมีความพึงพอใจต่อบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อมที่ตนเป็นอยู่ เช่น การงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว สังคมของเพื่อนสุขภาพ เสรีภาพส่วนบุคคล เป็นต้น

ระดับของความสุขบนพื้นฐานของการทำงาน

เมื่อก้าวถึงระดับของความสุขในแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน เมื่อจะเรียนรู้ระดับความสุขเพื่อให้สามารถปรับใช้ในการทำงาน ซึ่งความสุขระดับบุคคล เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความรู้สึกรักในผู้อื่น มีความพึงพอใจในตนเองและเข้าใจตนเอง

ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสุขมักจะตั้งคำถามว่า "อะไรบ้างที่ช่วยให้คนเรามีชีวิตที่ดีงาม" ความสุขดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องหาคำตอบด้วยตนเองจึงมักใช้คำว่า "ความสุขส่วนบุคคล หรือความสุขตามอัตวิสัย" (Subjective well - being) ความสุขดังกล่าว มีความสำคัญต่อชีวิตทั้งในแง่ของการพัฒนาตนเองให้มีความสุขและการช่วยพัฒนาผู้อื่นให้มีความสุขด้วยความสุขเป็นมิติคั่นจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาการคิด และพัฒนาการอื่น ๆ ซึ่งเริ่มต้นมาจาก "ความรัก ความผูกพัน" (Attachment) ระหว่างแม่และเด็ก ตั้งแต่วัยทารก (ฉันทนา ภาคบงกช, 2544)

ประโยชน์สุขออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ **ประโยชน์สุขระดับที่ 1** คนรูปธรรมที่ตนมองเห็นหรือเห็นได้กับตา คือ การมีสุขภาพคือ การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีอาชีพการงานเป็นหลักเป็นฐาน การมียศ ฐานะ ตำแหน่ง การเป็นที่ยอมรับในสังคม การมีมิตรสหายบริวารและการมีชีวิตครอบครัวที่ดี **ประโยชน์สุขระดับที่ 2** คັນนามธรรมที่ลึกล้ำ เลียดจากตามองเห็น คือ เรื่องของคุณธรรมความดีงามการมีความสุขที่เกิดจากความมั่นในคุณค่าของชีวิต การได้บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ความมีศรัทธาในสิ่งที่ดีที่เป็นหลักของจิตใจ และการมีปัญญาที่ทำให้รู้จักการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้อง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ชีวิตเป็นอยู่ด้วยดี **ประโยชน์สุขระดับที่ 3** คันนามธรรมชั้นโลกุตตระที่อยู่เหนือกระแสความไหลเวียนของโลกธรรม คือ ความเป็นผู้มีจิตเป็นอิสระด้วยความรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้โลกและชีวิตตามความเป็นจริง จนกระทั่งโลกธรรมเกิดขึ้นมากระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว วางใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตามเหตุปัจจัยให้กฎธรรมชาติทั้งหลายก็เป็นกฎธรรมชาติอยู่ตามธรรมชาติความทุกข์ที่มีอยู่ในธรรมชาติดีก็คงเป็นทุกข์ของธรรมชาติไป ไม่มากระทบกระทั่งบีบคั้นจิตใจของเราได้ เป็นผู้มีสุขอยู่กับตนเองตลอดเวลา ชีวิตก็สมบูรณ์แล้ว (สุชาติ ศรีรักษา, 2550)

สำหรับองค์ประกอบของความสุข สำนักกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) กล่าวว่า องค์การอนามัยโลกกำหนดคุณภาพชีวิตของมนุษย์ หรือสุขภาวะที่ดีมี 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย เกิดความเข้าใจการสื่อสารที่ง่ายและสะดวกขึ้น เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุน จึงเกิดเป็นองค์ประกอบแห่งความสุขของคนทำงานขึ้นมาเรียกว่า Happy 8 หรือ ความสุขทั้งแปด นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย

1. สุขภาพกายและใจดี การมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ย่อมนำความสุขมาให้แก่คนทำงานการจะมีสุขภาพที่ดีนั้น ไม่สามารถซื้อหามาได้ต้องเป็นการกระทำด้วยตนเอง กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับสุขภาพในหน่วยงานนั้น มีหลายกิจกรรมที่นำไปสู่ความมีสุขภาพดี เช่น กิจกรรมออกกำลังกายก่อนทำงาน หรือหลังเลิกงาน การแข่งขันกีฬา ความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพดีนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ ซึ่ง

กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินการสร้างสุขภาพคนไทย หรือที่รู้จักในชื่อ “โครงการเมืองไทยแข็งแรง” มีเป้าหมาย “คนไทยแข็งแรงเมืองไทยแข็งแรง” โดยมีการสร้างสุขภาพที่ดีของคนไทยด้วย “6 อ” คือ 1) อาหาร การกินอาหารครบหลัก 5 หมู่ และถูกสุขลักษณะปลอดภัย 2) ออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง 3) อารมณ์ มีอารมณ์ที่ดีปราศจากความเครียด ความทุกข์ มีสัมพันธ์ที่ดีในสังคม 4) อนามัย สิ่งแวดล้อมอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัย ถูกหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่ดี 5) อโรควา ลดพฤติกรรมเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ 6) อบายมุข งดบุหรี่สุรา สิ่งเสพติด การพนัน และการสำส่อนทางเพศ

2. มีน้ำใจเอื้ออาทร ความมีน้ำใจต่อกันเป็นจุดเด่นของสังคมไทยในอดีต แต่สังคมปัจจุบันการให้ความสำคัญกับวัตถุและเงินตรา สภาพการดำเนินชีวิตที่แข่งขันและเร่งรีบทำให้ความใส่ใจต่อคนรอบข้างลดน้อยลง บางครั้งดูเป็นความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความมีน้ำใจและรักกันในองค์กรเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3. การมีเงิน ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่สำคัญของคนทำงาน และเป็นจุดเริ่มต้นของการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี การมีหนี้สินส่วนใหญ่เกิดจากการดำเนินชีวิตที่ขาดความพอเพียง การแสวงหาความสุขจากวัตถุหรือกิจกรรมต่างๆ สิ่งเหล่านี้ต้องใช้เงินในการแสวงหาความสุข แต่ความสามารถในการหารายได้ไม่เพียงพอ จึงนำไปสู่การเป็นหนี้ ปัจจุบันโอกาสในการสร้างหนี้ของคนทำงานสูงขึ้นทั้งนี้ในระบบ

4. การผ่อนคลาย การสร้างความสนุกสนานผ่อนคลาย ความเมื่อยล้า ความเครียดจากการทำงาน การทำงานที่เร่งรีบและแข่งขัน การทำงานหนักขาดการพักผ่อน ปัญหาต่างๆ ในชีวิตหากคนทำงานไม่รู้จักผ่อนคลายต่อการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จะนำไปสู่ความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจที่มากขึ้น ปราศจากความสุขในการดำเนินชีวิตและการทำงาน สิ่งเหล่านี้สร้างปัญหาให้กับองค์กรเพราะความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงานของคนทำงานลดลงเพื่อให้ได้ผลผลิตตามเป้าหมายทางองค์กรจึงต้องพยายามนำเอามาตรการและวิธีการต่างๆ มาใช้ เช่น กิจกรรมบันเทิงหรือพักผ่อนเวลาพัก จะช่วยลดความเหนื่อยล้าและความเครียดในการทำงาน เป็นต้น

5. การศึกษาหาความรู้ การศึกษาหาความรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอจากแหล่งต่างๆ นำไปสู่การเป็นมืออาชีพและความมั่นคงก้าวหน้าในการทำงาน การแสวงหาความรู้เป็นสิ่งสำคัญของคนทำงานในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนเอง ความก้าวหน้าในการทำงาน และความมั่นคงในอาชีพการเป็นมืออาชีพในการทำงานนั้นต้องมีการศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้แก่คนอื่นได้ ความรู้ที่ได้นั้นนอกจากใช้ในการทำงานแล้ว ยังมีความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคม

6. การมีศีลธรรม มีความศรัทธาในศาสนาและมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต การมีชีวิตที่เร่งรีบและการแข่งขันกันของคนทำงานทุกวันนี้ ทำให้โอกาสปฏิบัติกิจทางศาสนาต่างๆ มีโอกาสน้อยองค์การจึงต้องมีการส่งเสริมให้คนทำงานใช้หลักธรรม หลักศาสนา ในการดำเนินชีวิตจะช่วยลดความขัดแย้งในการทำงาน คนทำงานมีสติ มีสมาธิในการทำงาน โดยการจัดกิจกรรมในการปฏิบัติกิจทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

7. ครอบครัวย่อเยี่ยว คนทำงานที่มีครอบครัวอบอุ่นและมั่นคง ย่อมมีความสุขในการดำเนินชีวิตนำไปสู่การทำงานที่มีความสุขและมีประสิทธิภาพ การจะมีครอบครัวที่อบอุ่นต้องประกอบไปด้วยสมาชิกในครอบครัวที่มีความรักความสามัคคี

8. สังคมดี สังคมดีคือ สังคมที่มีความสงบสุข และเอื้อเฟื้อต่อกัน เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาในทุกสังคม การเกิดสังคมที่ดีได้ คนในสังคมต้องมีความรักความสามัคคีเอื้อเฟื้อต่อชุมชนที่ตนทำงาน ส่งเสริมให้มีความเอื้อเฟื้อต่อชุมชนที่ทำงานและที่พักอาศัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี ทุกคนในสังคมต้องมีความรักความสามัคคีต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความห่วงใยต่อปัญหาและสิ่งแวดล้อมรอบตัวช่วยเหลือสังคมรอบข้าง ซึ่งหากสังคมรอบข้างดี องค์การที่อยู่ในสังคมนั้นก็มีความสุขไปด้วย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสังเคราะห์ได้ว่า องค์ประกอบของความสุข คือ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ซึ่งความสุขในทางจิตวิทยา คือความคิดในทางบวก การไม่มีความกังวลใจ การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัลยาณมิตร รวมทั้งการประสานงาน การสื่อ และการอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างสันติ

ความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรม คำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักแห่งความจริง สามารถนำมาบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้ทุกยุคสมัย ไม่เป็นการล้าหลังแต่อย่างใด ซึ่งการทำงานในหน่วยงานหรือองค์กรก็สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา หลักการแห่งความชอบเพื่อการทำงานตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมีหลายประเภท หลายระดับ กล่าวคือ ความสุขคือความสงบ ความสุขระดับสูงสุดคือนิพพานเป็นความสุขที่สมบูรณ์ เพราะเป็นความสุขตลอดเวลา ไม่ขึ้นกับเวลาเหมือนนิพพานสุข ไม่ต้องอาศัยวัตถุเหมือนกามสุข และเป็นความสุขล้วนๆ การที่จะเข้าถึงนิพพานสุขซึ่งเป็นความสุขที่สมบูรณ์ได้ ต้องปฏิบัติเพื่อความสุขให้ ถูกต้อง โดยการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา 3 (พระมหาวิเชียร สุธีโร, 2562) และความสุข คือ ความสบาย ความสำราญ ความฉ่ำชื่นรื่นกายรื่นใจ ความสุขในทัศนะของสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) หมายถึง ความสบายกายและความสบายใจ ลักษณะสำคัญซึ่งเป็นตัวชี้วัดว่าบุคคลมีความสุขก็คือ ความดีใจ มี 2 ประเภทคือ ความสุขทางกาย (กายิกสุข) และความสุข

ทางใจ (เจตสิกสุข) ความสำคัญกับความสุขทางใจมากที่สุดโดยอธิบายว่า การบำเพ็ญภาวนาทางจิตจนบรรลุปฐมฌานจะทำให้ความสุขและความสุขจะมากขึ้นเมื่อบรรลุทุติยฌาน

ความสุขในทัศนะของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ปรัชญา แนวคิด และการอธิบายเกี่ยวกับความสุขของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้ดังนี้ 1. ความหมาย ความสุขในทัศนะของพระธรรมโกศาจารย์ หมายถึง ความพอใจจากการทำงานซึ่งเป็นการทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง 2. ประเภทของความสุข จำแนกความสุขไว้ 4 ประเภท ความสุขทั้ง 4 ประเภทนี้เริ่มต้นจากความสุขแบบหยาบไปจนถึงความสุขแบบประณีต คือ 1) สุขสำราญ 2) สุขสงบ 3) สุขแท้ 4) ความสุขอันประเสริฐ

ความสุขในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ปรัชญา แนวคิดเกี่ยวกับความสุขของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ดังนี้ 1. ความสุข หมายถึง ความสุขทางกายและความสุขทางใจ โดยที่ความสุขทางกายเกี่ยวข้องกับการได้สัมผัสในสิ่งที่ชื่นชอบ ได้แก่ รูป รส เสียง กลิ่น และโผฏฐัพพะ ส่วนความสุขทางใจเกี่ยวข้องกับการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา 2. ประเภทของความสุข สุขทางกายซึ่งควบคู่กันกับสุขทางใจ สุขภายในซึ่งคู่กันกับสุขภายนอก สุขที่เป็นรูปธรรมซึ่งคู่กันกับสุขที่เป็นนามธรรม สุขที่อิงอาศัยกับสุขที่ไม่อิงอาศัย สุขที่มีการเสวยอารมณ์ซึ่งคู่กันกับสุขที่ไม่เสวยอารมณ์ สุขที่เสวยกามสุขซึ่งคู่กันกับสุขที่ไม่เสวยกามสุข (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และคณะ, 2558) ความสุขในทัศนะของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ความสุข หมายถึง ความเย็นใจ เป็นสิ่งที่ทุกคนเรียกร้องต้องการ ประเภทของความสุข มี 2 ประเภท ได้แก่ สุขแบบชาวโลกกับสุขแบบธรรม สุขแบบชาวโลกเกี่ยวข้องกับการกามคุณ 5 ส่วนสุขแบบธรรมเป็นความสุขที่เกิดจากการมีศีลธรรมและคุณธรรม เช่น การมีความสามัคคี การทำบุญ การไม่เบียดเบียนชีวิตทรัพย์สิน หรือคนรักของคนอื่น การมีความสงบ สันโดษ การฝึกหัดจิตใจให้อยู่ในครรลองคลองธรรม รวมทั้งการกำจัดกิเลสตัณหาซึ่งเรียกว่านิพพานสุข (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2553)

ระดับของความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาระดับของความสุข แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1. กามสุข สุขเนื่องด้วยกาม 2. ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน และ 3. นิพพานสุข สุขเนื่องด้วยนิพพาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กามสุข คือ ความสุขเนื่องด้วยกาม ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากกามารมณ์ หรือความสุขในทางกามกามคือความใคร่ ความอยาก ความปรารถนา สิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่ พุดง่าย ๆ ว่า สิ่งเสพ วัตถุบำรุงบำเรอความสุข เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย คน สัตว์

ทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของสารพัด ที่อยากได้อะไรก็มี รวมแล้วก็คือ “กามคุณ 5” ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย) ที่น่าปรารถนาน่าใคร่ น่าพอใจ ที่จะให้ “กามสุข” คือสุขทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 สุขทางวัตถุ หรือสุขทางเนื้อหนัง บางทีเรียกว่า สามีสุข คือ สุขอาศัยอามิส หรือสุขจากสิ่งเสพ (อามิสสุข ก็เรียก) กามสุขนั้น ถ้าบริหารจัดการให้ดี ก็เป็นประโยชน์สุขที่เป็นจุดหมายแห่งชีวิตอย่างหนึ่งได้ คือเป็น “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” แปลว่า ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์ขั้นตาเห็น ที่ปรากฏอยู่ต่อหน้า มองเห็นประจักษ์ได้ได้แก่ การมีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ใช้การได้ดี ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นอยู่สบาย การมีทรัพย์สินเงินทองมีการงานอาชีพเป็นหลักฐาน หรือพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ หรือมีสถานะในสังคม เช่น ยศศักดิ์ ตำแหน่ง ฐานะ ความมีเกียรติ มีชื่อเสียง การได้รับยกย่อง หรือเป็นที่ยอมรับในสังคมรวมทั้งความมีมิตรสหายบริวาร และสุดท้ายที่สำคัญสำหรับชีวิตคฤหัสถ์ก็คือ การมีครอบครัวที่ดีมีความสุข

2. ฌานสุข คือ ความสุขเนื่องด้วยฌาน ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากฌาน ฌานคือการเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นอัปปนาสมาธิ หรือภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้ว อัปปนาสมาธิคือสมาธิแน่วแน่ หรือสมาธิที่แนบสนิท (attainment concentration) เป็นสมาธิระดับสูง ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ฌานมีหลายชั้น ยิ่งเป็นชั้นสูงขึ้นไปเท่าใด องค์ธรรมต่างๆ คือคุณสมบัติของจิต ที่เป็นตัวกำหนดความเป็นฌาน ซึ่งเรียกว่า “องค์ฌาน” ก็ยิ่งลดน้อยลงไปเท่านั้นฌานโดยทั่วไป แบ่งเป็น 2 ระดับใหญ่ และแบ่งย่อยออกไปอีกระดับละ 4 รวมเป็น 8 อย่าง เรียกว่าฌาน 8 หรือสมาบัติ 8 นอกจากนี้ ข้อเสียของฌานสุขที่สำคัญ ก็คือ ภาวะในฌานยังไม่โปร่งโล่งเต็มที่ ยังถูกจำกัดด้วยความคับแคบด้วยสัญญาและองค์ธรรมอื่นๆ ที่เนื่องอยู่ในฌานนั้นๆ ยังมีความค้ำคั่งนึกด้วยสัญญาเกี่ยวกับฌานชั้นต่ำกว่าพุ่งขึ้นมาในใจได้ จึงนับว่ามีสิ่งรบกวนหรือความเบียดเบียน ถึงแม้จะจัดเป็นนิรามิสสุข แต่ก็ยังเป็นเหตุให้ติดให้ยึดเกิดความถือมั่น คืออุปาทานได้ อาจกลายเป็นเครื่องขัดขวางการบรรลุ นิพพาน หรือขัดขวางความสุขสมบูรณ์ที่สูงขึ้นไป (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น ในการทำงานเพื่อให้เกิดความสุขนั้น สามารถสรุประดับความความสุขได้ดังนี้ ความสุข 2 ระดับ ได้แก่ (1) โลภียสุข ความสุขระดับโลกียะ ได้แก่ ความสุขที่เจือด้วยกิเลส ความสุขของสัตว์ที่เป็นไปในกามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ และอรูปาวจรภูมิ และ (2) โลกุตตรสุขความสุขระดับโลกุตตระ ได้แก่ ความสุขของพระอริยบุคคลผู้สิ้นกิเลสบางส่วน คือ พระโสดาบัน สกทาคามี และพระอนาคามี และผู้สิ้นกิเลสทั้งปวงโดยสิ้นเชิง ได้แก่ พระอรหันต์ ความสุข 3 ระดับ ได้แก่ (1) กามสุข สุขที่เกิดจากกิเลสกาม หรือสุขเกิดจากกามคุณ (2) ทิพยสุข สุขอันเป็นทิพย์และสุขอันเกิดจากรูปสมบัติของพรหมและมนุษย์ และ

(3) ดัชนีทุกข์สุข สุขคือความสิ้นไปแห่งกิเลสตัณหา ได้แก่ สุขอันเกิดจากผลสมบัติ (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2558)

หากจะกล่าวในทางปฏิบัตินั้น การเข้าถึงความสุขตามหลักพระพุทธศาสนามีวิธีที่จะเข้าถึงความสุข ได้หลากหลายวิธี แต่ในระดับความสุขสามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ 1) ความสุขในระดับปุถุชน คือ ยังมีการแสวงหากามสุขเฉพาะตนหรือเฉพาะตัวบุคคล ฝ่ายอายตนะภายในและอายตนะภายนอก ซึ่งเรียกว่า กามคุณ นั้นเอง 2) ความสุขในระดับโลกุตระ คือ ความสุขที่เรียกว่า นิพพานสุข ซึ่งเป็นความสุขขั้นสูงสุดสามารถดำเนินการเข้าถึงความสุขนี้ได้โดยมรรควิธีทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

การสร้างความสุขในการทำงานขององค์กร

ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่เกิดขึ้นได้ยาก พบว่ามีหลายศาสตร์ที่พยายามศึกษาและอธิบายเกี่ยวกับความสุข แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกเป็นแนวคิดหนึ่งที่ได้พัฒนาและถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างความสุข โดยการสร้างความสุขด้วยจิตวิทยาเชิงบวกนี้ ประกอบด้วยการพัฒนาจุดแข็งของตนเอง การปรับความคิดให้เป็นบวกและการกำหนดเป้าหมายในชีวิต

การส่งเสริมวิถีแห่งความสุขในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการสร้างความสุขด้วยจิตวิทยาเชิงบวกร่วมกับการดูแลสุขภาพ ทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตเพื่อหวังให้บุคคลสามารถดูแลสุขภาพของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และดัชนีชี้วัดความสุขนั้น เป็นพัฒนาการของการวัดและดัชนีชี้วัดความสุขมากขึ้นตามลำดับเริ่มต้นจากปี 1930 - 1940 มีการเริ่มใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ในการวัดความอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยประกอบไปด้วยสองกลุ่มปัจจัย ได้แก่ ดัชนีความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ (Human Well - being Index :HWI) และดัชนีความเป็นอยู่ที่ดีของระบบนิเวศ (Ecosystem Well - being Index : EWI) ในกลุ่มปัจจัยแรก ประกอบด้วยสุขภาพของประชากร สภาพเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม (นภดลกรรณิกา และคณะ, 2564)

การสร้างเครื่องมือชี้วัดการพัฒนาประเทศไปสู่มุมมองของการพัฒนาในเชิงบูรณาการมากขึ้น โดยสามารถแบ่งดัชนีชี้วัดความสุขเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ประกอบด้วย 1. ตัวชี้วัดความสุขของภาครัฐซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ 2. ความสุขในระดับพื้นที่ซึ่งเป็นตัวชี้วัดเพื่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น (วัชรีย์ พุ่มทอง และตฤตถ์ นพคุณ, 2550)

ดังนั้นดัชนีชี้วัดความสุขที่มีอิทธิพลต่อหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ดัชนีชี้วัดของสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งได้มีการผสมผสานแนวความคิดตะวันออกมาใช้แต่ยังไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง เช่น ไม่ครอบคลุม

ถึงกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มรักร่วมเพศ ฯลฯ อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมมิติความมั่นคงของมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ยังไม่สะท้อนตัวชี้วัดความอบอุ่นของครอบครัวที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน

องค์ประกอบสำคัญสำหรับการสร้างความสุขในการทำงาน

ปัจจัยหรือองค์ประกอบความสุขว่า คือ ความพึงพอใจในชีวิต พึงพอใจในเป้าหมายหลักของชีวิต ตลอดจนประสบการณ์ในชีวิตเหล่านั้นเป็นอารมณ์ ความรู้สึกด้านลบต่ำคนที่มีความสุขเกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายอย่างที่แตกต่างกัน เช่น อายุ รายได้ สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อความต้องการของบุคคลให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตนำมาซึ่งความสุข โดยได้นำเสนอตามแนวคิดของ Diener (1999) ดังนี้

1) **ความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction)** หมายถึง การที่บุคคลมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็นและกระทำอยู่ มีความสมหวังกับเป้าหมายของชีวิตสอดคล้องกับความเป็นจริง สามารถกระทำได้ตามความตั้งใจ สมเหตุสมผล เข้าใจทำให้ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องปรับตัว

2) **ความพึงพอใจในงาน (Work satisfaction)** หมายถึง การที่บุคคลได้กระทำสิ่งที่ตนรักและชอบ พอใจกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการทำงาน มีความสุขเมื่องานที่ตนได้กระทำสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ตลอดจนงานทำให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

3) **อารมณ์ทางบวก (Positive effect)** หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกเป็นสุขกับสิ่งที่ดี สนุกสนานกับการทำงาน ยิ้มแย้มสดใสกับการทำงาน เลื่อมใสศรัทธาในสิ่งที่ตนได้กระทำ รับรู้ถึงความดีงามและคุณประโยชน์ของงานที่กระทำ

4) **อารมณ์ทางลบ (Negative effect)** หมายถึง การที่บุคคลมีอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นทุกข์กับสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นในการทำงาน เช่น คับข้องใจ เบื่อหน่ายเศร้าหมอง ไม่สบายใจเมื่อเห็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์หรือไม่ถูกต้องของคนอื่น อยากปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตนให้มีความสุข

ดังนั้นการทำงานในชีวิตประจำวันต้องมีความพอใจในสิ่งที่ตนทำ พึงพอใจในงานที่กระทำอยู่ และสามารถควบคุมอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ทางบวกหรืออารมณ์ทางลบ สามารถบริหารจัดการอารมณ์เหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบและไม่กระทบต่องานที่ทำจนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของงานออกมามีคุณภาพ

ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างความสุขในการทำงาน

1. ด้านการติดต่อสัมพันธ์จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านการติดต่อสัมพันธ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายโดยรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านการติดต่อสัมพันธ์ ได้ว่าการติดต่อสัมพันธ์ หมายถึง การที่บุคลากรให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน มีสัมพันธภาพดีต่อกัน พุดคุยกันอย่างเป็นมิตรเป็นกันเอง รับฟังและให้คำปรึกษา เปิดเผยความรู้สึกความคิดเห็นระหว่างกันได้

2. ด้านความรักในงาน จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านความรักในงานที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายโดยรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านความรักในงานได้ว่า ด้านความรักในงาน หมายถึง การรับรู้ถึงความรู้สึกรักและผูกพันอย่างแน่นเหนียวกับงานรับรู้และเห็นคุณค่าในงานที่ทำมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานให้สำเร็จ มีความเพลิดเพลินเมื่อได้ทำงาน และมีความภูมิใจในงานที่ทำปัจจุบัน

3. ด้านความสำเร็จในงาน จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านความสำเร็จในงานได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายโดยรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านความสำเร็จในงานได้ว่า ด้านความสำเร็จในงาน หมายถึง การรับรู้ว่าได้ปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยได้รับความสำเร็จในการทำงาน ได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ท้าทายให้สำเร็จ เกิดผลลัพธ์การทำงานไปในทางบวก มีความก้าวหน้าในการทำงาน และทำให้รู้สึกมีคุณค่าและเกิดภาคภูมิใจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ

4. ด้านการเป็นที่ยอมรับ จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านการเป็นที่ยอมรับได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สามารถสรุปความหมายโดยรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานด้านการเป็นที่ยอมรับได้ว่า ด้าน การเป็นที่ยอมรับ หมายถึง การได้รับความเชื่อถือจากเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน และ เพื่อนร่วมงานยอมรับ ในความรู้ความสามารถและไว้วางใจในการทำงาน ได้รับการยกย่องชมเชยในผลงานที่ออกมาดี (ปรีดาภรณ์ ศุทธิเวทิน, 2564)

ดังนั้นการสร้างความสุขในการทำงาน องค์กรต้องบริหารจัดการสถานที่ที่คนทำงานหรือพนักงานสามารถร่วมกันพัฒนากระบวนการในการป้องกันปัญหาและส่งเสริมสุขภาพ ความปลอดภัย รวมทั้งการเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้พนักงานในองค์กรมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยมีมิตรภาพและสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน ครอบครัว และสังคม มีกระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยุทธศาสตร์สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความสามารถ

และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน และมีระบบการจัดการ สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี มีกระบวนการก่อให้เกิดการสร้างสุข ส่งผลต่อสุขภาพกายสุขภาพใจ และเกิดผลดีต่อผลลัพธ์ขององค์กร

สรุป

สำหรับการสร้างความสุขในการทำงานยุค New Normal ต้องสร้างความสมดุลของความสุขบนพื้นฐานของสุขภาพกาย สุขภาพใจ สุขภาพสังคม และสุขภาพทางปัญญา โดยผ่านกระบวนการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรอันจะนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อการสร้างสุขในองค์กร อนึ่งการสร้างความสุขต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดความสุขเวลาทำงาน โดยผ่านระบบการจัดการบรรยากาศในองค์กร กระบวนการและกิจกรรมสร้างสุข สุขภาพของพนักงานโดยรวม และผลลัพธ์ขององค์กร เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อสังเคราะห์การกล่าวมาเบื้องต้น ความสุขเป็นผลจากความรู้สึกภายในตัวเองซึ่งเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ โดยผ่าน 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความมีอิสระ คือ บุคคลมีความสามารถคิดเลือกในสิ่งที่ต้องการและการมีอำนาจเสรีภาพในการตัดสินใจ ทำให้ตนเองมีความพึงพอใจในชีวิต สามารถควบคุม และกำหนดการกระทำของตนให้ตอบสนองความสุขของตน (2) ความรู้ เป็นผลสำคัญในการตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการได้ ถูกต้องรู้ว่าควรใช้ความรู้อย่างไร เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์และใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเกิดการยอมรับและไว้วางใจจากบุคคลรอบข้าง (3) ความสามารถ เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล สามารถฝึกฝนได้ด้วยการจัดอบรมต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ความชำนาญ ส่งเสริมให้เกิดวิสัยทัศน์ มีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เจริญชัย เฟื่องสว่าง. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจในงานแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับความสุขในการทำงานของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉันทนา ภาคบกข. (2544). การอบรมเลี้ยงดูเพื่อเสริมสร้างความสุข. *พฤติกรรมศาสตร์*, 7(1), 27-34.
- นภดล กรรณิกา และคณะ. (2564). รายงานดัชนีความสุขมวลรวมของประชาชนภายในประเทศในช่วงเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม 2550. สืบค้น 20 เมษายน 2564 , จาก http://www.abacpoll.au.edu/subresearch/happiness/research_paper/pdf/2007/ABAC_POOL_Social_Innovation_Gross_Happiness_Jan_2007.pdf
- ปรีดาภรณ์ ศุทธิเวทิน. (2564). ความสุขในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมส่งเสริมสหกรณ์. สืบค้น 20 เมษายน 2564, จาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/twin-7/6114152029.pdf>
- พระมหาวิเชียร สุธีโร. (2562). ความสุขในทัศนะของพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธมคัศคฺ์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 4(1), 44-45.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ. (2553). *ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2558). *การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรณพร พรายสวาท. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างการฟังเพลงในขณะที่ทำงานกับความสุขในการทำงานของพนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณี พนักงานของบริษัทอิริคสัน (ประเทศไทย) จำกัด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วัชร พุ่มทอง และตฤตถณัย นพคุณ. (2550). ดัชนีชี้วัดความสุขของภาครัฐและภาคพัฒนา. *เศรษฐกิจและสังคม*, 44(1), 60-68.

- สุชาติ ศรีรักษา. (2550). *ระดับความสุขของครอบครัวประชาชนในตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมืองพังงา จังหวัดพังงา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Diener, K. D. (1999). *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. New York: Russell Sage Foundation.
- Insummary. (2564). *5 ความเปลี่ยนแปลงแบบ New Normal ในโลกการทำงานหลัง COVID-19*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2564, จาก <https://shiftyourfuture.com/5-changes-after-covid-19>
- Manion, J. (2003). *Joy at Work: As Experienced. As Expressed*. (Doctor of Philosophy in Human and Organizational Systems). USA: University of Michigan.

โควิด-19: การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน*

COVID-19: SUSTAINABLE ECOTOURISM MANAGEMENT

กชนิภา อินทสุวรรณ์
Kochnipha Inthasuwan
สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสาคร
Tourism Council of Samut Sakhon Province
E-mail: kochnipha999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับ COVID-19 กับสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยปัจจัยที่สำคัญ 3 ปัจจัยคือ 1) การอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการปกป้อง ค้ำครอง และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามหลักการอนุรักษ์ 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564) เป็นการพัฒนาเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ และพันธกิจ ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ และ 3) การสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งในการเดินทางเข้าสู่ประเทศทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เป็นต้น และแนวทางการบริหารจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การให้บริการด้านสิ่งดึงดูดของกิจกรรมการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกสบายและที่พัก ที่จะนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดของหน่วยงานภาครัฐ องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวก

คำสำคัญ: โควิด-19; การจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Abstract

This academic article presents a perspective on COVID-19 and the current tourism situation which is a sustainable ecotourism management. The 3 important factors are 1) conservation of ecotourism. This is to protect, protect and restore the artistic environment according to the principles of

*Received June 16, 2021; Revised July 11, 2021; Accepted July 11, 2021

conservation. 2) Ecotourism development by implementing the 2nd National Tourism Development Plan (2017–2021), it is a development to achieve the vision, goals and missions of the National Tourism Development Plan and 3) the creation of eco-tourism innovation by developing a tourism logistics system by developing a transportation system for traveling to the country by land, sea and air, etc., and guidelines for the management of the tourism industry for maximum benefit. Both business and service facilities provision of tourism activity attraction services. Facilities, comfort and accommodation will be used to develop such attractions with the most complete of government agencies the tourism component (5A) is the Attraction, Activities, Access, Facilities.

Keywords: COVID-19; Management; Ecotourism

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ลุกลามไปทั่วโลก ทั้งยังมีรายงานการพบผู้ติดเชื้ออย่างต่อเนื่องในหลายประเทศ จนทำให้ยอดผู้ติดเชื้อจำนวนผู้ป่วยและจำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลายทวีป ซึ่งในสถานการณ์เช่นนี้นับเป็นข้อบ่งชี้อย่างหนึ่งว่า การแพร่กระจายของเชื้อไวรัส COVID-19 คงจะแพร่ระบาดไปอีกสักระยะหนึ่งทั้งๆ ที่หลายประเทศทั่วโลกพยายามหามาตรการในการป้องกันเพื่อให้เชื้อไวรัส COVID-19 หยุดแพร่กระจาย ทั้งในส่วนภาครัฐก็พยายามบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการคัดกรอง เฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรค ด้วยการขอความร่วมมือจากประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำต่างๆ ช่วยลดผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและสังคม (สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์, 2563)

การท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในภาคอุตสาหกรรมหลัก ๆ ที่ทำรายได้เข้าประเทศไทย เป็นหลักล้านล้านบาท แต่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ทำให้รายได้จากภาคท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2563 มีรายได้รวมอยู่ที่ 760,000 ล้านบาท ซึ่งลดลงถึง 1.93 ล้านล้านบาท หรือติดลบ 71.75 % จากช่วงเดียวกันของปี 2562 สืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การเดินทางเข้าออกนอกประเทศต้องหยุดชะงัก และถึงแม้กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศยังดำเนินต่อไปได้อยู่ แต่รายได้ที่เกิดขึ้นจากคนภายในประเทศเองก็ไม่สามารถจะหล่อเลี้ยงทั้งอุตสาหกรรมได้ นอกจากการท่องเที่ยวเพื่อสันติภาพที่เราคุ้นเคยแล้วนั้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับ ประเทศไทยอย่างมาก คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหรือ Health Tourism โดยในตลาดท่องเที่ยวโลก

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีมูลค่าประมาณ 1,604 พันล้านบาท ซึ่ง ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดประมาณ 285 พันล้านบาท สูงเป็นอันดับที่ 13 ของโลก (Health tourism, 2564)

ประเทศไทยนั้นการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมการให้บริการ เป็นประเทศในอันดับต้น ๆ ที่มีการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศและประชาชนในทุกระดับชั้น ณ สถานที่ท่องเที่ยวในหลาย ๆ แหล่งของทุกจังหวัดในประเทศไทยเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดการใช้จ่ายขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการเดินทางขนส่งที่พักอาหารของที่ระลึกจากการท่องเที่ยวรวมถึงกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสร้างงานให้ประชาชนและเพิ่มรายได้ให้ประเทศรวมทั้งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคตามนโยบายของรัฐบาลโดยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทยโดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชนกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อประชาชนในท้องถิ่นและบุคคลต่างถิ่นอันจะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์และกระตุ้นจิตสำนึกรักชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากลอย่างยั่งยืน

ดังนั้นบทความนี้จึงเป็นการนำเสนอการบริการจัดการในยุค COVID-19 เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการบริการเพื่อความอยู่รอดและความยั่งยืนรวมถึงวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของชุมชนในการดำรงอยู่ตามสถานการณ์ปัจจุบันโดยนักท่องเที่ยวเข้าใจและตระหนักถึงระบบนิเวศสภาพแวดล้อมและรวมกันอนุรักษ์ธำรงรักษาให้คงอยู่รอดในยุคนี้สืบไป

COVID-19 กับสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน

โรคระบาดทั่ว (pandemic) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก เป็นการระบาดของโรคติดเชื้อที่แพร่กระจายในประชากรมนุษย์ในบริเวณกว้าง เช่น กระจายไปทั่วทวีปหรือทั่วโลก โดยสภาพปัญหา COVID-19 ระบาด มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 กำลังส่งผลกระทบไปทั่วโลกเป็นวงกว้างแล้วยังกระทบไปถึงการชะงักงันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องทั้งการยกเลิกเที่ยวบิน การยกเลิกการจองโรงแรม การยกเลิกกิจกรรมต่างๆ ลามไปถึงการชะลอการผลิตในภาคอุตสาหกรรมทั่วโลกที่อยู่ภายใต้ระบบห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain) อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านการค้าและการลงทุนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังรวมถึง การหยุดกิจกรรมต่างๆ นี้จะกระทบไปสู่ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การขนส่ง ธุรกิจ SME และธุรกิจด้านการค้าปลีกต่างๆ และยังส่งผลกระทบต่อยอดไปสู่ทั้งอุตสาหกรรม ต้นน้ำของภาคธุรกิจเหล่านี้ที่จะต้องเกิดปัญหาชะงักตามมา นอกจากนี้ ในภาคการเงินเอง การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ก็ส่งผลกระทบต่อตลาดหุ้นทั่วโลก รวมไปถึงการที่อีกหลายประเทศเลือกที่จะทำการ “ปิดประเทศ” อันทำให้เกิดการถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง 2) ด้านสังคม ในปัจจุบันมีผู้ป่วยจากการติดเชื้อเป็นจำนวนมากขึ้นทุกวัน ย่อมส่งผลกระทบไปสู่การสูญเสียรายได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบไปสู่ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภูมิต้านทานค่อนข้างน้อยแล้วก็ย่อมที่จะมีแนวโน้มของการติดเชื้อไวรัสนี้มากที่สุด โดยการสูญเสียงานหรือรายได้นี้นั้นจะมีโอกาสเกิดขึ้นกับคนที่มีฐานะยากจนที่เป็นแรงงานนอกระบบมากกว่าคนที่มียาได้ที่แน่นอนจากงานประจำ เช่น ข้าราชการ เป็นต้น และยังมีโอกาสเกิดขึ้นในประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนามากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิ ปัญหาทางอาชญากรรม ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่นับวันจะเกิดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนมากขึ้น ปัญหาทางครอบครัว ปัญหาการว่างงานหรือตกงานเป็นจำนวนมาก รวมไปถึงสุขภาพจิตที่เสื่อมไปจนกระทั่งมีข่าวของการตัดสินใจจบชีวิตของตนเอง เพราะเหตุแห่งการบอบช้ำทางการเงินของตนเองและครอบครัว ไม่มีทางออกเหมือนสุนัขที่จมน้ำจมน้ำทั้งนั้นที่รายรอบอยู่รอบตัวจำนวนที่มากขึ้นทุกๆ วัน (พระมหาสุริยะ มหฺทโว, 2564)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาเที่ยวในประเทศไทย โดยพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยระหว่างช่วงเดือนมกราคมถึงเมษายนลดลงจาก 13.99 ล้านคนในปี 2562 เหลือ 6.69 ล้านคนในช่วงเวลาเดียวกันในปี 2563 หรือลดลงประมาณ 52.17% (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) โดยการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวมาจากหลายปัจจัย แต่ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ มาตรการจำกัดการเดินทาง ทั้งการเดินทางข้ามประเทศและการเดินทางระหว่างจังหวัด มาตรการปิดแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ สำหรับประเทศไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ประกาศปิดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในสังกัดของกระทรวงฯ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติกว่า 148 แห่งทั่วประเทศ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 36 แห่ง และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอีก 48 แห่ง โดยวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อลดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คนจะมารวมตัวกันเป็นจำนวนมากซึ่งอาจเพิ่มโอกาสในการแพร่กระจายเชื้อโควิด-19 (ประมณฑ์ กาญจนพิมลกุล และกรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์, 2564)

ผู้เขียนได้ทบทวนแนวโน้มการท่องเที่ยว ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เปลี่ยนไปต้องคำนึงถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. มีระบบการติดต่อที่ทันสมัย โดยระบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีช่องทางการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วและปลอดภัย สะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยว และเป็นสากลตลอดจนภาวะฉุกเฉิน

2. มีความสะอาดและทำลายเชื้อที่มีคุณภาพ สำหรับระบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันต้องมีบริหารการฆ่าเชื้อตามสถานที่ท่องเที่ยว และระบบกลั่นกรองนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ปราศจากความเสี่ยงในการติดเชื้อ รวมถึงการบริการต่างๆ ทั้งภาชนะสำหรับใส่อาหาร การบริการเช่าห้องพัก หรือการบริการด้านอื่นๆ ต้องมีระบบการควบคุมโรคตามมาตรการของรัฐอย่างเคร่งครัด

3. มีการสร้างระบบไร้เงินสดสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

4. มีระบบเศรษฐกิจแบ่งปันที่เป็น Share economy แบบ Airbnb หรือ Homestay สร้างความไว้วางใจในมาตรฐานตามบริบทของทุกพื้นที่ และมีมาตรฐานด้านการจัดการภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากมีการบริหารจัดการตามที่กล่าวมาเบื้องต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็สามารถปรับตัวเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ปัจจุบันและสร้างความไว้วางใจให้นักท่องเที่ยวผู้สนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ผู้เขียนได้ประยุกต์ปัจจัย 5 A ของ Dickman (1996) ที่แสดงถึงความต้องการที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จกล่าวว่าสิ่งที่ดึงดูดใจ จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ซึ่งสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า หนึ่งอย่าง อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า เช่นสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ ความเป็นมาประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งนำมาจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยได้นำเสนอดังต่อไปนี้

1) สิ่งดึงดูดใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Attraction) สำหรับสิ่งดึงดูดใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีสิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) รวมไปถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น เป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE) และต้องมีสิ่งดึงดูดเชิง

ศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions) บนพื้นฐานของวัฒนธรรมถิ่นนั้นๆ โดยมีหัวใจหลักสำคัญคือชุมชนสัมพันธ์ (Social attractions) เป็นหลักในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

2) กิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย อาทิ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น และมีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมดูนก กิจกรรมส่องสัตว์ กิจกรรมแสง สี เสียง ในสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นต้น

3) การเข้าถึงสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Access) สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่นโดยรถยนต์ เรือ หรือการเดินเท้า สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใดมีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกกรง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพมีสิ่งกีดขวางหรือไม่และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยากและค่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสภาพการเข้าถึง อาจพิจารณาได้จากความสะดวกอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางการเดินทาง ลักษณะการเดินทางและสภาพถนน การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Access) เช่น เทียบบินที่ การตรวจคนเข้าเมือง รถโดยสารสาธารณะ สภาพถนนหนทาง เป็นต้น นอกจากนี้การเข้าถึงในแหล่งท่องเที่ยวยังหมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น เช่น การลงเว็บไซต์ เป็นต้น

4) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไปและถ้าหากในบริเวณแหล่งเที่ยวนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่ง

ชุมชนข้างเคียงได้ยากง่ายเพียงใด ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสิ่งอำนวยความสะดวกอาจพิจารณาได้จาก ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ การให้บริการบ้านพัก สถานบริการต่างๆ ระบบสื่อความหมายและระบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว (Destination amenities) เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านขายของ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ของที่ระลึก การบริการอื่นๆ อาทิ ร้านตัดผม การบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ ระบบสาธารณูปโภค ตู้เอทีเอ็ม สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ เป็นต้น

5) ที่พักสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนักทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ อพาร์ทเมนต์ ฯลฯ เป็นต้น

ดังนั้นโดยภาพรวมจึงกล่าวสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่ช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวด้านธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การให้บริการด้านสิ่งดึงดูดของกิจกรรมการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกสบายและที่พัก ที่จะนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดของหน่วยงานภาครัฐ องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) ซึ่งถือได้ว่า สิ่งเหล่านี้จึง เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนในยุคที่ต้องเผชิญกับปัญหาโควิด-19

สรุป

สำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในยุค COVID-19 นี้ ปัจจัยที่สำคัญหลัก ๆ โดยรวมมีอยู่ 3 ปัจจัยคือ

1) การอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการปกป้อง คุ้มครอง และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามหลักการอนุรักษ์ ซึ่งต้องอาศัยผู้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการ โดยมีผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น รวมตัวกันสร้างข่ายงานในการพัฒนาร่วมกัน สังคมทุกระดับควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และพัฒนาชุมชนด้านจิตสำนึก ให้ความรู้ เตรียมทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องมีการจัดกิจกรรมและรวมกลุ่มพัฒนาฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามมาตรการของ

สถานการณ์โรคระบาด Covid-19 โดยประสานงานกับสาธารณสุขหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมกันรับผิดชอบและดูแลความปลอดภัย

2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564) เป็นการดำเนินการตามแผนการท่องเที่ยวแห่งชาติ คือ การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทุกรูปแบบอย่างมีมาตรฐาน รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

3) การสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยว โดยการพัฒนากระบวนการคมนาคมขนส่งในการเดินทางเข้าสู่ประเทศทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ และพัฒนา

แอปพลิเคชันที่อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว อีกทั้งพัฒนาระบบความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อป้องกันและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

ดังนั้นหากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในยุค COVID-19 นี้ได้ดำเนินการตามหลัก 3 ประการอย่างเป็นระบบ ปรับเปลี่ยนประยุกต์ตามสถานการณ์บ้านเมือง และมีหน่วยงานสาธารณสุขประจำจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ในช่วง COVID นี้ จะทำให้การท่องเที่ยวได้รับความปลอดภัยและมีศักยภาพในการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- ประมณฑ์ กาญจนพิมลกุล และกรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์. (2564). เปลี่ยนวิกฤตโควิด-19 ให้เป็นโอกาส: การพลิกฟื้นทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. สืบค้น 28 เมษายน 2564, จาก <https://tdri.or.th/2020/06/covid-19-turning-crisis-into-an-opportunity-for-natural-tourism>
- พระมหาสุริยะ มหฺตโว. (2564). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเป็นแนวทางการรับมือปัญหาโรคระบาด COVID-19. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(1), 323-332.
- Dickman, C.R. (1996). *Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna*. Australian Nature Conservation Agency: Canberra.
- Health tourism. (2564). โควิด-19 ทำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซบ และสร้างโอกาสใหม่ให้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในไทย. สืบค้น 28 เมษายน 2564, จาก <https://www.thaibicusa.com/2021/01/20/heath-tourism>

นโยบายภาครัฐกับการส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยไทย*
THE POLICY OF GOVERNMENT FOR THAI CONTEMPORARY ART

ปณณภา ปริเมธชัย
Punnapa Parimethachai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: punnapa.p@jwd-artspace.com

บทคัดย่อ

คุณค่าและมูลค่าศิลปะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและควบคู่กันมา มีส่วนผลักดัน และส่งเสริมกันและกัน มูลค่าของศิลปะนั้นอาจจะมีลักษณะที่แตกต่างจากมูลค่าของสินค้าทั่วไป เนื่องจากเป็นสิ่งที่ถูกเรียกว่ามูลค่าทางความคิด ซึ่งจะถูกราคาด้วยความพึงพอใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ตามวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มูลค่าของผลงานเพิ่มขึ้น แต่ในผลงานของศิลปินผู้ล่งลับ จะมีมูลค่าของผลงานที่ถูกประเมินจากคุณค่าซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามผลงานศิลปะร่วมสมัยก็ยังเป็นสิ่งที่สามารถสร้างมูลค่าที่สูงในประเทศซึ่งเห็นทั้งคุณค่าและมูลค่าของศิลปะได้จัดให้ศิลปะเป็นหนึ่งในนโยบายในการพัฒนาประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการความก้าวหน้าในวงการศิลปะอย่างสูง ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาที่แม้จะมีประวัติศาสตร์ไม่ยาวนานเหมือนอิตาลี ฝรั่งเศส หรือ อังกฤษ แต่มีการสนับสนุนที่จริงจังทำให้เกิดลัทธิศิลปะของตัวเองได้ในที่สุด

คำสำคัญ: นโยบายภาครัฐ; การส่งเสริม; ศิลปะร่วมสมัยไทย

Abstract

Commercial value and cognitive value of art are the two factors that go hand in hand. One factor would encourage and signify another. The added-value of art is based on several influences, some could commonly come across the evaluation, such as the use of materials, or the historical value of deceased or living artists in their time and contributions. Today, contemporary art is one of the most controversial, yet intriguing art categories in terms of assessing its value, especially when they carry exceedingly high pricing. For

*Received July 11, 2021; Revised July 21, 2021; Accepted July 23, 2021

countries that recognize both commercial and cognitive value of art, this source of income could benefit the nation's development strategy and would result in great promotion for the local art scene. In comparison to historical length in art and culture with countries in the Europe, countries like the United States or Singapore face such a shorter duration of exposure. However, the supportive funds and recognition from official agencies had made significant contributions to the development of not only contemporary art but also to other social and economic departments as well.

Keywords: Government Policy; Furtherance; Thai contemporary Art

บทนำ

ทุกองคาพยพแห่งโลกศิลปะซึ่งขับเคลื่อน ณ ภายใต้อารยธรรมมนุษย์ในปัจจุบันนี้ ไม่ได้มีเพียงแค่ศิลปิน วัตถุศิลปะ หรือผู้รับชมแต่เพียงเท่านั้น ทว่ายังร่วมด้วยกลไกและองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลากหลาย เช่น ภัณฑารักษ์ หอศิลป์ นักสะสม ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้วงการศิลปะต่อยอดและพัฒนาสืบเนื่องอย่าง ศิลปินคือผู้สร้างงานศิลปะ หอศิลป์คือสถานที่จัดแสดงและเผยแพร่ผลงาน ภัณฑารักษ์คือผู้กำกับการจัดแสดงและการดำเนินงานภายในหอศิลป์ นักสะสมคือผู้มองเห็นคุณค่าและมูลค่าของผลงานศิลปะ สนับสนุนให้เกิดการซื้อขายหรือสร้างรายได้อย่างเป็นรูปธรรม หากกล่าวถึง “คุณค่า” (Value) ของศิลปะแล้ว อาจพิจารณาจากปัจจัยหลากหลายด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์ ประวัติศาสตร์ และปัจจัยด้านนามธรรมอื่นใด แต่มีปัจจัยหนึ่งซึ่งทำให้ผลงานศิลปะสะสมคุณค่าเพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน นั่นคือ “มูลค่า” อันเป็นกลไกชนิดหนึ่งของตลาดศิลปะ และยิ่งถือเป็นการส่งเสริมเพิ่มคุณค่าให้แก่ชิ้นงานศิลปะนั้นๆ ด้วย

“มูลค่า (Value)” เมื่อมองตามความหมายทางการตลาด อาจสื่อถึงราคาทางจิตใจที่ได้จากการประเมินต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไปเพื่อให้ได้มูลค่าดังกล่าวมา การเพิ่มมูลค่า (Value Added) ของผลิตภัณฑ์หรือการบริการจะเกิดขึ้นในกระบวนการตามขั้นตอน โดยเริ่มจากการผลิตและลงไปถึงการจัดจำหน่าย นำจุดแข็งอันเป็นทุนเดิมที่มีมาสรรค์สร้างร่วมกับผลิตภัณฑ์หรือการบริการ จะส่งผลต่อการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ในระดับที่น้อยลง (วิฑูรย์ ภาวนาเจริญ, 2560) หากอ้างอิงจากความหมายของมูลค่าตามนี้ ย่อมหมายความว่า มูลค่าของศิลปะจะอยู่ที่วัสดุในการสร้างสรรค์ และความเป็นปัจเจกอันยากต่อการลอกเลียนแบบ อย่างไรก็ตาม หากจะมองไปยังต้นกำเนิดมูลค่าของศิลปะ อาจต้องย้อนยาวไปถึงประวัติศาสตร์ศิลปะซึ่งเกี่ยวข้องกับรสนิยมของชนชั้นสูงในประวัติศาสตร์ มูลค่าของศิลปะตั้งแต่อดีตจึงไม่เคยเป็นสิ่งที่ถูกจัดอยู่

ในบริบทลำดับล่าง แม้ว่าวัสดุการสร้างสรรคศิลปะยุคปัจจุบันอาจเปลี่ยนไป เนื่องเพราะการสร้างสรรคผลงานตั้งแต่ยุค Post – Modernism ที่ซึ่งนิยามของศิลปะเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งมหาศาล บางครั้ง วัสดุในการสร้างสรรคผลงานศิลปะอาจเป็นเพียงกล่องกระดาษ ซึ่งพิมพ์คำว่า brillo (ภาพที่ 1) หรืออาจคือผลงานซึ่งหยิบยืมภาพลักษณะจากศิลปะในอดีตมาเสริมแต่งบางอย่าง (ภาพที่ 2) ดังนั้น มูลค่าของศิลปะจึงถูกกำหนดโดยคุณค่าของชิ้นงาน ซึ่งมีสิ่งที่เรียกว่ามูลค่าทางความคิดมาประกอบเป็นปัจจัย จึงอาจเป็นเรื่องยากที่จะประเมินมูลค่าศิลปะให้เป็นเรื่องจำเพาะเจาะจง หรือขังให้อยู่ในกรอบเกณฑ์ที่วัดได้ตายตัว

ภาพที่ 1 brillo โดย Andy Warhol
ที่มา: Brillo Boxes (1964)

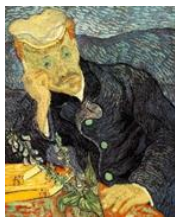

ภาพที่ 2 L.H.O.O.Q.
ที่มา: PetMarcha. (2015).

มูลค่าทางความคิด คือสิ่งที่ถูกประเมินราคาโดยผู้ซื้อและผู้ขาย ณ ช่วงเวลาปัจจุบัน โดยมีคุณค่าเป็นสิ่งที่ตั้งต้น ยกตัวอย่างเช่น ผลงานศิลปะจากคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการก้าวกระโดดครั้งสำคัญของวงการศิลปะ เนื่องด้วยศิลปินสามารถคิดค้นการเขียนภาพที่มีทัศนียภาพ (Perspective และการเกิดขึ้นของสีน้ำมันที่ส่งผลให้กระบวนการเขียนภาพเปลี่ยนไปจากความคุ้นชินเดิม กล่าวคือเป็นสิ่งที่สามารถสร้างรายละเอียดให้เกิดภาพได้มากเท่าที่ศิลปินต้องการ ดังเช่นผลงานของศิลปินวินเซนต์ แวนโก๊ะ (Vincent Willem van Gogh) อีกทั้งยังถูกนำเสนอเรื่องราวชีวิตในฐานะศิลปินผู้ไม่ประสบความสำเร็จจบจวนวันที่จากโลกไป ในแง่นี้แล้ว ศิลปะจึงมีสถานะเป็นดั่งบันทึกทางประวัติศาสตร์ บันทึกนวัตกรรมซึ่งคิดค้นโดยมนุษย์ เมื่อเวลาหลายทศวรรษได้ล่วงเลยผ่าน มูลค่าของผลงานกลับเพิ่มสูงขึ้น ดังเช่นผลงานชื่อ Portrait of Dr. Gachet (ภาพที่ 3) ซึ่งถูกวาดโดยวินเซนต์ แวนโก๊ะ ในปี พ.ศ. 2533 มีราคาอยู่ที่ 82.5 ล้านเหรียญสหรัฐ หากเทียบราคาปัจจุบันจะมีมูลค่า 137.7 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือราว 4,000 ล้านบาท (Workpoint TODAY, 2564)

เมื่อเทียบเคียงมูลค่าผลงานศิลปะในตลาดศิลปะโลก ราคาผลงานศิลปะที่สูงสุดในปี พ.ศ.2562 อ้างอิงจากสถาบันประมูลคริสตี้ส์ (Christie's) และซัทเทบีส์ (Sotheby's) ซึ่งมีการจัดประมูลที่ฮ่องกง อยู่ที่ 110.747 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือราว 3,339,797,279

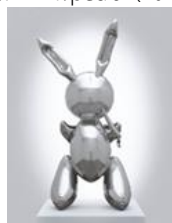
บาท คือผลงานชื่อ Meules (1890) โดยศิลปิน โคลด์ โมเนต์ Claude Monet (ภาพที่ 4) มูลค่านี้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2529 ที่ราคาเดิมคือ 2.53 ล้านบาทสหรัฐ ส่งผลได้ว่าอัตรา การเพิ่มขึ้นของมูลค่าชิ้นงานอาจสัมพันธ์กับปัจจัยแห่งความตาย หมายถึง การเสียชีวิตของ ศิลปินจะทำให้ผลงานศิลปะมีจำนวนจำกัดมากขึ้น แต่ทั้งนี้ใช้ว่ามูลค่าของศิลปินร่วมสมัย จะถูกลำดับให้เป็นรองศิลปินผู้เสียชีวิตไปทุกกรณี ดังเช่นประติมากรรม Rabbit (1986) โดย เจฟฟ์ คูนส์ Jeff Koons (ภาพที่ 5) ที่ถูกประมูลไปด้วยราคา 91.075 ล้านบาทสหรัฐ หรือราว 2,746,548,775 บาท อันถือเป็นผลงานมูลค่าสูงสุดอันดับสองของตลาดโลก เมื่อปี พ.ศ.2562 แม้มูลค่างานของศิลปินร่วมสมัยท่านอื่นซึ่งยังมีชีวิตอาจไม่ติดสิบอันดับ แรกของผลงานมูลค่าสูงที่สุดในโลก แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นราคาที่ต่ำแต่อย่างใด เช่น The Kaws Album (2005) โดยคาวส์ KAWS (ภาพที่ 6) กับราคา 14.7 ล้านบาทสหรัฐ (Wurkon, 2564)

ภาพที่ 3 Portrait of Dr. Gachet
ที่มา: Wikipedia. (2021).

ภาพที่ 4 Meules (1890) โดย Claude Monet
ที่มา: Wurkon. (2021).

ภาพที่ 5 Rabbit (1986) โดย Jeff Koons
ที่มา: Wurkon. (2021).

ภาพที่ 6 The Kaws Album (2005) โดย KAWS
ที่มา: Artnetnew. (2021).

แม้ว่าผลงานของศิลปินร่วมสมัยบางรายอาจไม่โด่งดังเท่าศิลปินระดับโลกผู้ล่วงลับ ทว่ามูลค่าดังกล่าวก็จัดว่ายังอยู่ในระดับที่สูง การกำหนดราคาผลงานศิลปะอาจคำนวณจาก มาตรฐานแห่งความพึงพอใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และยังวัดได้จากปัจจัยด้านคุณภาพวัสดุใน การสร้างสรรค์รวมด้วย อย่างไรก็ตาม ศิลปินสามารถถือสิทธิในการกำหนดมูลค่าแก่ผลงาน ตน ดังตัวอย่างที่เกิดจำนวนมากซึ่งศิลปินเป็นผู้เสนอชิ้นงานของตนในราคาสูง พฤติกรรมนี้ ไม่ถูกตำหนิในทางตลาด เพราะเป็นมูลค่าที่ศิลปินพึงพอใจ แต่การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน งานศิลปะนั้นจะสำเร็จ-สมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อผู้ซื้อพึงพอใจเช่นกัน และเมื่อมองไปยังช่องทาง

คู่ขนานอย่างเกลอรีศิลปะชั้นนำ จะพบว่าหน่วยงานหรือสถาบันเหล่านี้เองก็มีส่วนในการกำหนดมูลค่าผลงานศิลปะได้อย่างน่าฉงน

ศิลปะและการพัฒนาประเทศ เนื่องจากศิลปะมีสถานะผูกโยงอยู่กับประวัติศาสตร์และปรากฏความเรืองรองในประเทศที่เป็นมหาอำนาจตั้งแต่ครั้งอดีตคือประเทศอิตาลี มีศิลปะ Renaissance เป็นดั่งบทบันทึกการฟื้นฟูศิลปวิทยาการแห่งยุคสมัย ในดินแดนยุโรป ความรุ่งเรืองของศิลปะได้ก่อกำเนิดนานาศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ ยกตัวอย่างศิลปินในยุค Baroque ศิลปินชาวเนเธอร์แลนด์นามว่า แรมบรันต์ (Rembrandt Harmenszoon van Rijn) ศิลปินชาวอิตาลี คาราวัจโจ (Michelangelo Merisi da Caravaggio) ศิลปินชาวเยอรมัน ปีเตอร์ พอล รูเบนส์ (Peter Paul Rubens) ศิลปินชาวสเปน ดีเอโก เบลัซเกซ (Diego Velázquez) ศิลปินชาวฝรั่งเศส นีกอลา ปูแซ็ง (Nicolas Poussin) และศิลปินชาวอังกฤษ อันโตน ฟัน ไดก์ (Antoon van Dyck) ประเทศเหล่านี้ล้วนมีประวัติศาสตร์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันอยู่ ซึ่งรวมเอาประวัติศาสตร์ศิลปะไว้ด้วยเช่นกัน จนเมื่อดินแดนอเมริกาได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้นำโลก สิ่งหนึ่งที่ชาวอเมริกาทำคือการวางรากฐานประเทศ แต่รากฐานทางประวัติศาสตร์ของพวกเขาไม่ได้ฝังลึกยาวนานดังเช่นดินแดนแห่งยุโรป อเมริกาจึงพยายามรวบรวมองค์ความรู้จากทั่วทุกมุมโลก จนในที่สุดก็ก้าวสู่การเป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้สำคัญทางศิลปะและประวัติศาสตร์

ในฐานะที่เป็นผู้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากหลากหลายประเทศ และมีนโยบายวัฒนธรรมซึ่งสนับสนุนโดย National Endowment for the Humanities และสร้างการประสานงานร่วมกับ National Endowment for the Arts และ US National Commission for UNESCO (Ritterbush, 2021) สถาบันที่สนับสนุนความก้าวหน้าทางศิลปะ ทั้งในภาคการค้า ความเชื่อมั่นต่อมูลค่าของศิลปะ รวมถึงการอุปถัมภ์ศิลปะ จึงกลายเป็นที่มาของสถาบันสมิธโซเนียน (Smithsonian Institution) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และพิพิธภัณฑ์ ที่บริหารจัดการและได้รับทุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์อีกกว่า 19 แห่ง สวณสัตว์ ศูนย์วิจัย และหน่วยงานสนามอีกมากมายที่อยู่ในมหานครนิวยอร์ก เวอร์จิเนีย ปานามา และอื่นๆ วัตถุมีคุณค่ามากกว่า 136 ล้านชิ้นอยู่ภายใต้ความดูแลของพิพิธภัณฑ์ทั้ง 19 แห่ง ที่กล่าวมาประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์ศิลปะจำนวน 12 แห่ง อาทิ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์อเมริกันแห่งชาติ (National Museum of American History) สะสมและแสดงศิลปะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา พิพิธภัณฑ์สมิธโซเนียนศิลปะอเมริกัน (Smithsonian American Art Museum) สะสมและแสดงศิลปะที่สร้างโดยศิลปินชาวอเมริกัน และ หอศิลป์แห่งชาติ (National Gallery of Art) สะสมและแสดงจิตรกรรมและประติมากรรม ในความได้เปรียบนี้ ทำให้สหรัฐอเมริกามีจุดแข็งในการให้ความสำคัญกับการศึกษา

ประวัติศาสตร์ เพื่อให้ชนของตนสามารถสืบต่อและพัฒนาองค์ความรู้โดยไม่จำเป็นต้องเริ่มจากศูนย์ และในด้านศิลปะเองแล้ว อเมริกาถือว่าประสบความสำเร็จในการสร้าง Abstract Expression ซึ่งสุดท้ายได้กลายมาเป็นศิลปะของชนอเมริกาเสียเอง

ส่วนในภูมิภาคเอเชีย ประเทศที่มีนโยบายพัฒนาพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมอันโดดเด่น คือประเทศสิงคโปร์ นับตั้งแต่สิงคโปร์ประกาศอิสรภาพจากมาเลเซียในปี ค.ศ.1965 พื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมก็ได้ถูกสอดแทรกไว้ในนโยบายของรัฐในฐานะเครื่องมือสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนในชาติ และในการเผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐ Dr.Terence Chong นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ผู้เขียนหนังสือชื่อ The State and the Arts in Singapore: Policies and Institutions (2018) มองว่าพรรคกิจประชาชน (The People's Action Party – PAP) ได้จัดกิจกรรมและนิทรรศการศิลปะเพื่อขัดเกลาจิตใจผู้คนในสังคมที่ท่วมท้นไปด้วยผู้อพยพ ประเทศสิงคโปร์แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพแห่ง 4 ชาติพันธุ์หลัก ทว่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทั้งนี้ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความขาดแคลนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ รัฐบาลจึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคนเป็นการทดแทน ศิลปศึกษาจึงถูกเปลี่ยนบทบาทจากเครื่องมือสร้างชาติและเอกภาพในสังคมมาเป็นเครื่องมือในการสร้างผู้นำที่เพียบพร้อมในสรรพด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 อันเป็นช่วงเวลาที่ Singapore National Arts Council ถูกก่อตั้งขึ้น รัฐบาลจัดการวางแผนงบประมาณจำนวนมหาศาลในการสร้างประเทศสิงคโปร์ให้เป็น Global City of the Arts (กฤษณะ พันธุ์เพ็ง, 2564)

อีกประเทศหนึ่งที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาและสร้างมูลค่าให้กับประเทศ คือสาธารณรัฐเกาหลีใต้ โดยอยู่ในรูปแบบของการส่งออกธุรกิจบริการเชิงสร้างสรรค์ รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ใช้วัฒนธรรมเกาหลีเป็นตัวสร้างสรรค์ธุรกิจบริการด้านบันเทิงที่สร้างรายได้มหาศาลสู่ประเทศ จึงจัดตั้งองค์การวัฒนธรรมสารัตถะเกาหลี (Korea Culture and Content Agency - KOCCA) เพื่อสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้วัฒนธรรมเกาหลีเป็นตัวละครเอก ผสานกับสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเพื่อส่งออกธุรกิจบันเทิง จนสามารถนำรายได้เข้าประเทศโดยไม่ต้องใช้ต้นทุนมาก (กมลขวัญ ตันสถิต, 2010) รัฐบาลเกาหลีใต้หันมาส่งเสริมวัฒนธรรมสมัยนิยมเกาหลีในต่างประเทศด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการส่งออกสินค้าวัฒนธรรม ประการที่สอง คือ ต้องการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการทำงานของภาครัฐที่มีส่วนพัฒนาวัฒนธรรมของประเทศให้เป็นสิ่งส่งออก (กิตติ ประเสริฐสุข, 2018) “ประเทศใดให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศนั้นย่อมเจริญแล้ว”

ในประเทศอิตาลี มีเมืองแห่งหนึ่งชื่อ เวนิส (Venice or Venezia) เป็นสถานที่จัดมหกรรมศิลปะนานาชาติเวนิส เบียนนาเล่ (International Art Exhibition la Biennale di Venezia) ซึ่งถือเป็นงานมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวงการศิลปะเป็นอย่างมาก และเป็นมหกรรมทางศิลปะที่ยิ่งใหญ่และมีประวัติความเป็นมายาวนานที่สุดในโลกเกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1895 ซึ่งมีกำหนดจัดขึ้นทุกๆ สองปีตามความหมายของคำว่า “biennale” (เบียนนาเล่) เป็นนโยบายการใช้ศิลปะสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีการปรากฏขึ้นของเบียนนาเล่และงานมหกรรมศิลปะนานาชาติเพิ่มขึ้นอีกหลายเมืองหลักทั่วทวีปยุโรปและอเมริกาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เช่น มหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติดอคูเมนตา (documenta) ณ เมืองคัสเซิล ประเทศเยอรมนีที่มีกำหนดจัดขึ้นทุก 5 ปี วิทนีบีเอนเนียล (Whitney Biennial) ณ เมื่อนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เป็นต้น และได้กระจายตัวไปยังทวีปอื่นทั่วโลกในเวลาต่อมา ปรากฏการณ์การจัดงานมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติได้ขยายไปยังทวีปเอเชียในคริสต์ทศวรรษ 1960 โดยงานที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชียคือ เทรียนนาเลอินเดีย (Triennale – India) เริ่มจัดครั้งแรกในปี ค.ศ.1968 ตามมาด้วยงานมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติที่เกิดขึ้นอีกเป็นจำนวนมากทั่วภูมิภาคเอเชีย เช่น กวังจูเบียนนาเล่ (Gwangju Biennale) ณ เมืองกวังจู ประเทศเกาหลีใต้, เซี่ยงไฮ้เบียนนาเล่ (Shanghai Biennale) ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน, โยโกฮามา เทรียนนาเล่ (Yokohama Triennale) ณ เมืองโยโกฮามา ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น (ณพิน นันทเกียรติ, 2562) เทศกาลศิลปะเหล่านี้เกิดจากนโยบายการส่งเสริมศิลปะของภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบและสนับสนุนงบประมาณในการจัดการ

รัฐบาลกับการส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยไทย

อาจกล่าวได้ว่าบทบาทของรัฐบาลไทยในการสนับสนุนด้านศิลปะนั้นมีความเป็นมาอันยาวนาน หากมองจากสภาพการณ์ ณ ปัจจุบัน งานมหกรรมศิลปะนานาชาติไทยแลนด์ เบียนนาเล่ (Thailand Biennale) ครั้งที่ 1 ซึ่งถูกจัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2561 ที่จังหวัดกระบี่ ก็เป็นอีกบทบาทของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในการสนับสนุนศิลปะร่วมสมัยของไทย งานมหกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย พัฒนาศักยภาพศิลปินไทยสู่ความเป็นเลิศด้านศิลปะทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ และคาดว่าจะมีไทยแลนด์ เบียนนาเล่ ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2564 ที่จังหวัดนครราชสีมา

กระทรวงวัฒนธรรม ถือเป็นหน่วยงานของภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย มีประวัติและความเป็นมาเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2481 โดยเริ่มจากการเป็นกองวัฒนธรรมในสังกัดกรมศิลปากร และสถาปนากระทรวงวัฒนธรรมขึ้นในปี พ.ศ.

2495 โดยมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐมนตรีในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ก่อนจะถูกลดบทบาทเป็นกองวัฒนธรรมในรัฐบาลพลโทถนอม กิตติขจร ซึ่งก้าวขึ้นสู่อำนาจจากการปฏิวัติในปี พ.ศ.2501 และสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและกรมการศาสนาตามลำดับ จนมาถึงช่วง พ.ศ.2522 จึงมีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากรม ต่อมาใน พ.ศ.2545 รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีได้สถาปนากระทรวงวัฒนธรรมขึ้นอีกครั้ง โดยมีการยกสำคัญครอบคลุมงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม มีหน่วยงานในสังกัดประกอบด้วย สำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา กรมศิลปากร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และมีองค์กรมหาชนขึ้นตรงกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม 2 หน่วยงาน คือ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และหอภาพยนตร์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

หน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงวัฒนธรรมคือสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย สร้างการต่อยอดภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน สร้างสรรค์สะสม และสร้างต้นทุนใหม่ทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม และพัฒนาให้เกิดคุณประโยชน์ต่อชาติในด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (กมลวรรณ จันทวร, 2555) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงเป็นสำนักงานที่ดูแลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะร่วมสมัยโดยตรง เช่น การจัดงานมหกรรมศิลปะนานาชาติไทยแลนด์ เบียนนาเล่ บริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน (Ratchadamnoen Contemporary Art Center) สำหรับจัดแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัย จัดการประกวดด้านศิลปะ การมอบรางวัลศิลปินศิลปาธร รวมถึงการจัดบงซื้อผลงานศิลปะเพื่อเป็นสมบัติของชาติ

หน่วยงานทางการศึกษาเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการดูแลด้านศิลปะ วัฒนธรรม ตั้งแต่แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งได้บรรจุเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม ไว้ในหมวด 6 ข้อที่ 50 ว่า “รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดสำนึกในคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม รวมทั้งสถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์” อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาแห่งรัฐหลายแห่งก็ได้เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนทางศิลปะอย่างเป็นระบบ จึงมีความจำเป็นในการจัดสรรพื้นที่ในมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นสถานที่แสดงผลงานศิลปะร่วมสมัยให้นักศึกษา รวมทั้งเปิดบริการให้แก่ศิลปินทั่วไปมาใช้พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการศิลปะ เช่น การเปิดหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ.2522, หอศิลป์สวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในปี พ.ศ.2529, หอศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและ

ภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ.2530, หอศิลป์วิทยานิทรรศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2538 เป็นต้น เมื่อหอศิลป์ส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร ท่ามกลางความต้องการให้เกิดหอศิลป์ร่วมสมัยในต่างจังหวัดมากขึ้น จึงเกิดแนวความคิดการจัดสร้างหอศิลป์วัฒนธรรมประจำแต่ละภูมิภาค โดยสมัย ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้อนุมัติงบประมาณแผ่นดินเพื่อจัดสร้างหอศิลป์ใน 4 ภูมิภาค โดยมอบหมายให้สถาบันการศึกษากำกับดูแล ได้แก่ หอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ.2541, หอศิลป์นิทรรศการศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2542, หอศิลป์ภาคใต้ สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในปี พ.ศ.2547 และหอศิลป์และวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา ในปี พ.ศ.2549 (เทิดศักดิ์ เหล็ก, 2545)

แม้ว่าการสนับสนุนศิลปะจากทางภาครัฐจะปรากฏหน่วยงานรับผิดชอบและมีผลอย่างเป็นรูปธรรมปรากฏให้เห็น รวมถึงจำนวนหอศิลป์ที่มีมากขึ้นทั่วประเทศ แต่หากเทียบกับการส่งเสริมศิลปะในประเทศซึ่งมีการสนับสนุนจากทางภาครัฐอย่างจริงจังแล้ว จะเห็นว่าการส่งเสริมของรัฐบาลไทยยังไม่สามารถต่อยอดศิลปะไทยให้เกิดมูลค่าทางการส่งออก โดยพิจารณาได้ตั้งแต่คุณภาพการจัดการหอศิลป์ ซึ่งหากเทียบกับ National Gallery ของประเทศสิงคโปร์ซึ่งมีศิลปะ Southeast Asian เก็บสะสมสำหรับเป็นสมบัติของชาติ และมีการจัดแสดงให้ประชาชนได้เข้าชม การส่งเสริมการอนุรักษ์งานศิลปะ โดยมีสิ่งตรวจสอบอย่างง่าย นั่นคือการแนะนำกิจกรรมหอศิลป์ผ่านเว็บไซต์ที่แสดงความพร้อมในการให้บริการจากทางหอศิลป์

จากผลการวิจัยของชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาที่ได้ศึกษาเรื่อง “หอศิลป์ในประเทศไทย” ในปี พ.ศ. 2543 สามารถสรุปสภาพการณ์หอศิลป์ในประเทศไทยได้ คือ

1. ประเทศไทยขาดหอศิลป์ที่ได้มาตรฐานที่จะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เพื่อนำเสนอผลงานและถ่ายทอดความรู้ทางศิลปะสู่ชุมชน เพราะส่วนใหญ่มีพื้นที่คับแคบหรือมีโครงสร้างจำกัดเนื่องจากไม่ใช่อาคารที่ออกแบบเฉพาะเพื่อใช้เป็นสถานที่จัดแสดงผลงานศิลปะ

2. ประเทศไทยมีหอศิลป์ทั้งของภาครัฐและเอกชนเพียงไม่กี่แห่ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อสภาพความต้องการของวงการศิลปะ และหากสิ่งที่มีอยู่นั้นส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. ประเทศไทยยังไม่มี การสนับสนุนอย่างจริงจังต่อหอศิลป์ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการสะสม เก็บรักษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้

4. หอศิลป์แห่งชาติปัจจุบันยังไม่ได้มาตรฐาน ทางด้านอาคารสถานที่ การบริหารงบประมาณและกำลังคน (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2543)

อย่างไรก็ตาม เมื่อว่าตามบริบทด้านศิลปะร่วมสมัยของประเทศไทย รางวัลศิลปิน ศิลปากร คือหนึ่งวิธีการเชิดชูเกียรติสำหรับศิลปะร่วมสมัยของไทย แต่ผลสำเร็จด้านการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศิลปะร่วมสมัยไทยอย่างเป็นรูปธรรมนั้นยังไม่เกิดขึ้นตามที่ควรจะเป็น เนื่องจากเกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่ได้รับรางวัลศิลปินจะต้องเป็นศิลปินร่วมสมัยผู้มีผลงานโดดเด่น และโดยมากแล้วศิลปินเหล่านี้ไม่ใช่ผลผลิตจากการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยหน่วยงานของภาครัฐ ทว่าเกิดจากความพยายามของศิลปินเอง รวมถึงการส่งเสริมจากภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม ศิลปินศิลปากรอาจยังถือเป็นอีกหนึ่งหมุดหมายสำหรับศิลปินร่วมสมัย และแม้ว่าประเทศไทยจะมีการจัดงานมหกรรมศิลปะนานาชาติไทยแลนด์ เบียนนาเล่ ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่แลกเปลี่ยนงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย พัฒนาศักยภาพศิลปินไทยสู่ความเป็นเลิศด้านศิลปะ แต่หากใคร่ครวญอีกทบทวน จะเห็นวาทกรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นไปเพื่อสนับสนุนการทำงานของศิลปินรุ่นใหม่แต่อย่างใด

สรุป

การดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านศิลปะในประเทศไทยเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน พึ่งสังเกตได้จากความพยายามในการก่อเกิดกระทรวงวัฒนธรรม การสนับสนุนการสร้างหอศิลป์ ตลอดจนการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ทั้งนี้ การตระหนักคุณค่าของศิลปะในประเทศไทยที่สามารถมองเห็นเด่นชัดนั้น อาจยังนับได้ว่ามีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศซึ่งมีการพัฒนาและให้ความสำคัญด้านศิลปะ ด้วยปัจจัยที่ว่า รัฐบาลไทยจะสร้างสำนึกรู้ต่อคุณค่าทางศิลปะเช่นไร ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น พฤติกรรมนี้สามารถเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมจากการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมซึ่งมีการโยกย้ายและให้ความสำคัญจากแต่ละรัฐบาลในระดับที่แตกต่างกัน และปรากฏภาพความชัดเจนอีกครั้งจากการสร้างหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (Bangkok Art and Culture Centre : BACC) ซึ่งมีโครงการสร้างในปี พ.ศ.2538 โดย ดร.พิจิตต์ รัตตกุล เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ ในขณะนั้น ต่อมาในปี พ.ศ.2544 ซึ่งมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ เป็นนายสมัคร สุนทรเวช กลับส่งระงับโครงการสร้างหอศิลป์ เพื่อให้เอกชนเข้ามาลงทุนสร้างอาคารพาณิชย์ จนเกิดการออกมาเรียกร้องจากเครือข่ายศิลปินและประชาชนให้มีการสร้างหอศิลป์ตามแผนงานเดิมที่เคยระบุไว้ และมีการอนุมัติเห็นชอบโครงการจัดสร้างหอศิลป์ตามนโยบายเดิมโดยนายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ.2547 กระทั่งในท้ายที่สุดได้เปิดใช้หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครอย่างเป็นทางการในปี

พ.ศ.2551 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตปัจจุบันที่น่าสนใจในปี พ.ศ.2564 เกี่ยวกับหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร นั่นคือการหมดสัญญาเช่ากับกรุงเทพมหานคร กระทั่งเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ.2564 เกิดความเคลื่อนไหวที่มีแนวโน้มว่ากรุงเทพมหานครอาจไม่ต่อสัญญากับหอศิลปวัฒนธรรมฯ เมื่อเทียบกับเทศกาลศิลปะที่สร้างผลอย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้รัฐบาลไทยยังคงเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะ ตลอดจนพยายามส่งเสริมพัฒนาให้ศิลปะร่วมสมัยไทยมีการเติบโตในระดับสากลอย่างจริงจัง แต่หากมองในเรื่องมูลค่าการส่งออกศิลปะร่วมสมัยของไทยแล้ว ยังพบว่าเป็นการดำเนินการที่เกิดขึ้นจากภาคเอกชน รัฐบาลไม่มีความเชื่อมั่นต่อการพัฒนามูลค่าการส่งออกศิลปะของไทย จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้การพัฒนาศิลปะร่วมสมัยไทยไม่อาจก้าวไกลในเวทีโลกได้อย่างประเทศสหรัฐอเมริกาหรือสิงคโปร์

เอกสารอ้างอิง

- กมลขวัญ ตันสถิต. (2010). *การศึกษารูปแบบธุรกิจเชิงสร้างสรรค์*. สืบค้น 15 มกราคม 2564, จาก https://ditp.go.th/contents_attach/78307/78307.pdf
- กมลวรรณ จันทวร. (2555). *การบริหารจัดการหอศิลป์ของรัฐในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). *ประวัติกระทรวงวัฒนธรรม*. สืบค้น 7 มีนาคม 2564, จาก <http://www.m-culture.go.th>
- กฤษณะ พันธุ์เพ็ง. (2564). *บทบาทของศิลปศึกษาในสิงคโปร์เมืองสร้างสรรค์*. สืบค้น 7 มีนาคม 2564, จาก <http://aseancities.net/?p=1448>
- กิตติ ประเสริฐสุข. (2018). Soft Power ของเกาหลีใต้: จุดแข็งและข้อจำกัด (South Korea's Soft Power: Strengths and Limitation). *International Journal of East Asia Studies*, 22(1), 127.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). *หอศิลป์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฏฐิน นันทเกียรติ. (2562). *การจัดการนิทรรศการศิลปะร่วมสมัย Thailand Biennale, Krabi 2018* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เทิดศักดิ์ เหล็กดี. (2545). *การศึกษาแนวนโยบายรัฐบาลในการจัดการศิลปะร่วมสมัยของไทย: กรณีศึกษาสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิฑูรย์ ภาวนาเจริญ. (2560). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการออกแบบพื้นที่ส่วนกลางของอาคารชุดพักอาศัย ประเภทอาคารสูงในพื้นที่กรุงเทพมหานครชั้นใน (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Artnetnew. (2021). *The Kaws Album (2005)* โดย KAWS. Retrieved March 20, 2021, from <https://news.artnet.com/market>
- Brillo Boxes. (1964). *The International Symposium for Andy Warhol's Brillo Boxes*. Retrieved March 20, 2021, from <https://greg.org/archive/2010/07/05/the-international-symposium-for-andy-warhols-brillo-boxes.html>
- PetMarcha. (2015). *L.H.O.O.Q. โดย Marcel Duchamp appropriation from Mona Lisa โดย Leonardo Da Vinci*. Retrieved March 20, 2021, from <https://petMarcha.com/mona-lisa-reimagined>
- Ritterbush. P. C. (2021). *NATIONAL ARTS ADMINISTRATION AND POLICY PUBLICATIONS DATA BASE (NAAPPD)*. Retrieved March 20, 2021, from <https://www.americansforthearts.org>
- Wikipedia. (2021). *Portrait of Dr. Gachet โดย Vincent Willem van Gogh*. Retrieved March 20, 2021, from https://en.wikipedia.org/wiki/Portrait_of_Dr._Gachet
- workpoint TODAY. (2564). 10 ภาพวาดราคาสูงสุดของแวน โก๊ะ. สืบค้น 7 มีนาคม 2564, จาก <https://workpointtoday.com/10-ภาพวาดราคาสูงสุดของแวนโก๊ะ>
- Wurkon. (2021). *Meules (1890) โดย Claude Monet*. Retrieved March 20, 2021, from <https://www.wurkon.com/blog/192-10-expensive-works-2019>
- _____. (2021). *Rabbit (1986) โดย Jeff Koons*. Retrieved March 20, 2021, from <https://www.wurkon.com/blog/192-10-expensive-works-2019>
- _____. (2021). 10 ผลงานศิลปะราคาแพงที่สุดแห่งปี 2019. เข้าถึงเมื่อ 7 มีนาคม 2564. เข้าถึงจาก <https://www.wurkon.com/blog/192-10-expensive-works-2019>

มู้กส์บทเรียนออนไลน์: การให้ที่ไม่มีสิ้นสุด*

MOOC ONLINE LESSONS: ENDLESS GIVING

อาภาพร กลิ่นเทศ

Apaporn Klinted

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: 1308apaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

ชีวิตคือการเรียนรู้ที่ไม่มีสิ้นสุด การเรียนรู้และการเรียนก็ไม่ได้จำกัดว่าต้องเรียนที่โรงเรียนเท่านั้น อีกหนึ่งทางเลือกของแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยขยายขอบเขตความรู้ และพัฒนาความสามารถ มู้กส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์แบบเปิด (Massive open online course) การศึกษา ที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาจิตสำนึก ในการค้นคว้าหาความรู้ตลอดเวลา ตลอดชีวิต เป็นการเรียนแบบเสรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย สามารถเข้าถึงสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงได้ด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำมาก ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นสังคมแบบย่อส่วน เป็นการศึกษาแบบไร้ขีดจำกัด ภายใต้ความสามารถของเทคโนโลยี ในด้านของพุทธศาสนาเชื่อว่าศักยภาพของมนุษย์บวกกับ ความปรารถนาของการให้ที่ไม่มีสิ้นสุด ได้จัดทำมู้กส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ เพื่อการเรียนรู้อย่างจริงจัง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้มีอุปสรรคจากผู้เรียน ผู้สอน ข้อจำกัดเทคโนโลยี เพื่อให้มู้กส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์สามารถนำพาให้เพื่อนร่วมโลกได้เรียนรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัดอย่างไม่มีที่สิ้นสุดได้กระทำให้สำเร็จ ผลของการให้ที่ไม่มีสิ้นสุดนี้ทำให้ผู้จัดทำมีความสุข ผู้เรียนก็สามารถศึกษาแบบไร้ขีดจำกัดพัฒนาตัวเองตลอดชีวิตอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: มู้กส์; บทเรียนออนไลน์; การให้ที่ไม่มีสิ้นสุด

Abstract

Life is an endless learning. Learning and learning is not limited to studying at school only. Another option of learning resources to help expand the horizons of knowledge. and develop competence Moocs (MOOCs) Massive open online course education that learners can develop

*Received July 19, 2021; Revised July 30, 2021; Accepted July 31, 2021

consciousness to search for knowledge all the time throughout life is free learning. free of charge Access to reputable educational establishments at a very low cost. Reduce educational disparities is a mini society It's an education without limits. under the capability of technology. In Buddhism, it is believed that human potential is combined with the desire of endless giving had made Moocs (MOOCs) online lessons. for serious learning and develop continuously Despite obstacles from learners, tutors, technology limitations to make online lessons (MOOCs) available can lead to friends in the world to learn without limitation has been accomplished. The result of this endless giving made the creator happy. Learners can study without limits, develop themselves happily throughout their lives limits.

Keywords: MOOCs; Online Lessons; Endless giving

บทนำ

ในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการประยุกต์ใช้ในการศึกษา มีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต มาพัฒนาสร้างสรรค์สื่อในการเรียนการสอน ให้ออกมาในรูปแบบของบทเรียนออนไลน์ในลักษณะของสื่อมัลติมีเดีย เพราะการเรียนรู้และการเรียนก็ไม่ได้จำกัดว่าต้องเรียนที่โรงเรียนเท่านั้น อีกหนึ่งทางเลือกของแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยขยายขอบเขตความรู้และพัฒนาความสามารถ เน้นให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนต้องมีความสามารถ สมรรถนะ และมีทักษะ เช่น การคิดระดับสูง การยอมรับระหว่างวัฒนธรรม การคิดวิเคราะห์แปลความหมาย ความฉลาดทางสังคม ฯลฯ ที่ช่วยให้เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทเรียนออนไลน์ในรูปแบบ มูกส์ (MOOCs) จึงเป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นบทเรียนออนไลน์ที่สามารถเปิดรับคนจำนวนมากให้เข้ามาเรียนโดยส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นเพศไหน อายุเท่าไร มีการศึกษาอยู่ระดับไหน หรืออยู่ที่ไหน ก็สามารถเข้าเรียนได้ มีการสอนโดยบุคลากรจากสถาบันการศึกษาและองค์กรชั้นนำของโลก ผ่านสื่อออนไลน์และสามารถทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้สอน มีการมอบหมายงาน มีแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนตรวจสอบตัวเองว่าเข้าใจในบทเรียนนั้นจริง เพิ่มโอกาสในการเรียนระดับอุดมศึกษาที่มีผู้ต้องการเรียนมากเกินกว่าความสามารถที่สถานศึกษาจะรองรับได้ รวมทั้งต้นทุนการศึกษาที่มีราคาแพง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อในต่างประเทศ มูกส์ (MOOCs)

บทเรียนออนไลน์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้มาตอบสนองความต้องการนี้ควบคู่กันไปกับเทคโนโลยี ผู้ที่นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมาพัฒนาสร้างสรรค์สื่อในการเรียนการสอน ต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจัง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความปรารถนาที่จะให้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และนำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกได้ในที่สุด

มู้กส์บทเรียนออนไลน์

1. แนวคิดเกี่ยวกับมู้กส์

Massive Open Online Courses หมายถึง ระบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน (จินตวิโร คัลยาณสังข์, 2556) ซึ่งมีลักษณะให้เข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวนคน เป็นระบบ “เปิด” ที่ทุกคนที่อยากเรียนจะต้องได้เรียน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเรียน และใช้เทคโนโลยีออนไลน์เป็นเครื่องมือ (ปริญญา น้อยดอนไพร, 2551) เป็นระบบเปิดที่เรียนได้แบบเสรี โดยที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องมีการลงทะเบียนเป็นนักเรียนหรือ เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ระบบรองรับผู้เรียนได้อย่างกว้างไกลและรองรับจำนวนผู้เรียนได้มาก และมีคุณสมบัติอื่น ๆ ที่โดดเด่นเช่น เนื้อหาที่นำมาให้เรียนเป็นเนื้อหาแบบเปิดที่อนุญาต (open licensing of content) เป็นต้น (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) เป็นบทเรียนออนไลน์ที่วางอยู่บนแพลตฟอร์ม (platform) หรือระบบที่สามารถสอนคนจำนวนมากได้ทีเดียวพร้อม ๆ กัน และไม่จำกัดเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชานั้น ๆ หรือมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ใครก็สามารถเรียนบนมู้กส์ (MOOCs) ได้ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ลดความเหลื่อมล้ำ และโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของประชากรโลก รวมทั้งเป็นการเปิดให้คนจำนวนมากที่สนใจในเรื่องเดียวกันได้มาเรียนรู้ร่วมกัน จะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่กว้างไกลจากผู้คนทั่วโลก ไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียนหรืออาจารย์ผู้สอนคนใดคนหนึ่ง สามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ (เบญญิตกานต์ กาญจนานันท์ และชัยยุทธ ชินกุล, 2564) ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักศึกษา คนทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการ ธุรกิจ และแต่ละคนสนใจเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งมู้กส์ (MOOCs) มีวิชาและเนื้อหาที่หลากหลายให้เลือกเรียน เปิดให้คนทั่วโลกสามารถเรียนวิชาต่าง ๆ ที่ดีไซน์โดยมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกบน มู้กส์ (MOOCs) โดยอาจารย์ผู้สอนที่มีชื่อเสียงจากทั่วโลก ซึ่งเป็นโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของประชากรโลกในยุคการศึกษาไร้พรมแดนแล้ว มู้กส์ (MOOCs) ยังเป็นหนึ่งในเครื่องมือของมหาวิทยาลัยชั้นนำในการสร้างแบรนด์ให้แข็งแกร่งและเป็นที่รู้จักมากขึ้น (สิริลักษณ์ รัตนาร, 2561)

กล่าวโดยสรุป มู้กส์ (MOOCs) คือ บทเรียนออนไลน์ เป็นการเรียนระบบเปิดแบบเสรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย สามารถเข้าถึงสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงได้ด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำมาก ทุก ๆ คน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ สามารถลงทะเบียนเรียนได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และเรียนได้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาไร้พรมแดน เรียนออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต 24 ชั่วโมง

2. ความเป็นมาของมู้กส์ (MOOCs)

คำว่า มู้กส์ (MOOCs) เป็นคำที่ใช้ในปี 2008 โดยเป็นการพัฒนามาจากการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด หรือ โออีอาร์ (Open Educational Resources- OER) ที่มีการพัฒนาในช่วง 2000-2007 เป็นต้นมา และโออีอาร์ เป็นจุดเริ่มต้นของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาระบบเปิด (Open education) ซอฟต์แวร์แบบเปิด (open software) หลักสูตรและเนื้อหาแบบเปิด (open courseware and content) เนื้อหาแบบเปิด (open content) เป็นต้น มู้กส์ (MOOCs) เป็นคำที่นำมาใช้ในการผลิตรายวิชาออนไลน์ระบบเปิดที่พัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมินเนโซต้า (University of Minnesota) จากแคนาดา ชื่อรายวิชา "Connectivism and Connective Knowledge" เป็นรายวิชาที่เปิดให้นักศึกษาลงทะเบียนเรียนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย และเปิดให้ผู้เรียนทั่วโลกที่สนใจสมัครเรียนได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในเวลาเดียวกัน ต่อจากนั้น มีการผลิตรายวิชาในลักษณะนี้อีกหลายรายวิชาในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ โดยมีการให้บริการผ่านแพลตฟอร์ม (platform) ของผู้ให้บริการ (MOOCs provider) กว่า 40 แห่ง ผู้ให้บริการมู้กส์ (MOOCs) ที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เช่น EDx, Coursera, Udacity, Khanacademy เป็นต้น ตัวอย่างมู้กส์ (MOOCs) ในประเทศไทย เช่น โครงการ Thai-MOOCs เป็นโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ที่อยู่ภายใต้โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย Skill Lane ที่เป็นองค์กรเอกชนที่ผลิตมู้กส์ (MOOCs) เป็นต้น นอกจากนี้ ในปัจจุบันมีองค์กรการศึกษา เพื่อสังคมที่เรียกว่า SE (Social Enterprise) เป็นองค์กรไม่แสวงกำไรที่เข้ามาดูแลจัดทำสื่อการเรียนการสอนแบบ OER และ MOOCs เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ถือเป็นโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนกับผู้สอนเก่ง ๆ ได้เท่าเทียมกัน (คณะกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน Massive Open Online Course (MOOCs), 2558)

3. ลักษณะสำคัญของมู้กส์ (MOOCs)

มู้กส์ (MOOCs) มีการใช้สื่อประกอบการเรียน เช่น ภาพ วีดีโอ หนังสือ และแบบฝึกหัด รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างผู้เรียน มีการสนทนาระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ลักษณะของมู้กส์ (MOOCs) มีดังนี้

3.1 การเข้าถึง (Accessibility) ส่วนใหญ่จะไม่มีค่าใช้จ่ายทำให้ผู้เรียนเข้าถึงได้ง่าย

3.2 การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาบทเรียนผ่านการชมวิดีโอ และในบทเรียนจะมีคำถามแทรกตลอดเนื้อหาทำให้ผู้เรียนต้องตั้งใจเรียนตลอดเวลา สามารถตั้งคำถามให้ผู้เรียนคนอื่นมาตอบคำถามได้ ปรัชญาผู้สอน ผู้ช่วยสอนได้ตลอดเวลาแบบตัวต่อตัว (one on one)

3.3 เสรีภาพ (Freedom) การไม่จำกัดเรื่องพื้นฐาน อายุ สถานที่ของผู้เรียน ทุกคนมีสิทธิ์เรียนโดยสามารถเลือกวิชาที่ต้องการเรียนได้ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว บังคับ เรียนตามความเร็วและเวลาที่ผู้เรียนสะดวก ในกรณีที่เป็นการเรียนแบบอัสยาศัย (self-pace) แต่ถ้าเป็นการเรียนแบบมีกำหนดเวลาก็ต้องเรียนตามเวลานั้น (ภาสกร ไหลสกุล, 2559)

4. องค์ประกอบของการเรียนการสอนด้วยมูกส์ (MOOCs)

มูกส์ (MOOCs) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยต้องมีองค์ประกอบ คือ (1) ชุดวิดีโอสอนที่มีเนื้อหาประกอบด้วยการอธิบายให้ข้อมูลของรายวิชา การยกตัวอย่างงาน และการทดลอง (2) เอกสารการสอนประกอบออนไลน์ (3) การสนทนา และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (4) กิจกรรมออนไลน์ (5) การประเมินผลการเรียน และ (6) การทดสอบความเข้าใจ เช่น แบบทดสอบ แบบเลือกตอบ แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง (นิตยา เปล่งเจริญศิริชัย และ ทรงวุฒิ ศรีรัตนมงคล, 2560)

5. มูกส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ต่างกับการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic learning) อย่างไร

มูกส์ (MOOCs) และการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic learning or E-learning) มีลักษณะที่เหมือนกัน ในเรื่องรูปแบบการศึกษาออนไลน์ ที่มุ่งเน้นการให้การศึกษาผ่านเทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาได้เท่าเทียมกัน แต่ทั้งสองแบบมีข้อแตกต่างหลายด้านที่มูกส์ (MOOCs) มีแต่การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic learning) ไม่มี ได้แก่

5.1 มูกส์ (MOOCs) สามารถรองรับจำนวนรายวิชาได้จำนวนมากเป็นล้านๆรายวิชา

5.2 มูกส์ (MOOCs) สามารถรองรับผู้เข้าเรียนในรายวิชาได้พร้อมกันจำนวนมาก ๆ มากกว่า 100,000 คนขึ้นไป โดยที่ไม่มีผลกระทบกับคอมพิวเตอร์แม่ข่ายที่ให้บริการ

5.3 มูกส์ (MOOCs) เป็นระบบการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

5.4 มู้กส์ (MOOCs) สามารถสร้างแบบจำลองการจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าได้เป็นอย่างดีที่เรียกว่าห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom)

5.5 มู้กส์ (MOOCs) เป็นระบบการเรียนการสอนในรูปแบบเปิด (Open Course) ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าไปเรียนได้ฟรีจากมหาวิทยาลัยผู้ให้บริการ

5.6 มู้กส์ (MOOCs) สนับสนุนการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือเสรีภาพ (freedom) นักเรียนมีสิทธิ์เลือกวิชาที่อยากเรียนได้ตามใจชอบ เรียนไวเท่าที่ตัวเองต้องการ

5.7 มู้กส์ (MOOCs) สามารถจัดการเรียนได้สอนในเชิงธุรกิจได้หลายแบบ ได้แก่ ผู้เรียนต้องจ่ายเงินก่อนเข้าเรียน หรือ ผู้เรียนเรียนจบก่อนค่อยจ่ายเงินเพื่อรับใบรับรอง หรือผู้เรียนต้องจ่ายเงินเรียนเพื่อขอ นำผลการเรียนไปเทียบโอนในมหาวิทยาลัย

5.8 มู้กส์ (MOOCs) มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 คือ มีการสร้างระบบส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาสามารถสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น คือมีการออกแบบระบบคอมพิวเตอร์ที่ช่วยให้อาจารย์สามารถเก็บข้อมูลของนักศึกษาได้ง่ายขึ้น เช่น อาจารย์สามารถเข้าดูสถิติในการเข้าดูวิดีโอบทเรียน (Lecture) อันใดซ้ำมากเป็นพิเศษ หรือนักศึกษาใช้เวลาทำแบบฝึกหัดได้นานมากเป็นพิเศษ ผู้สอนสามารถตอบกลับได้เลย ซึ่งแก้ข้อบกพร่องในการเรียนแบบการเรียนผ่านทางไกลแบบเดิม ๆ

5.9 มู้กส์ (MOOCs) สามารถแสดงผลได้เป็นอย่างดีกับอุปกรณ์สื่อสารทุกชนิดทั้งคอมพิวเตอร์, คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Personal computer), โทรศัพท์มือถือแบบเพิ่มระบบปฏิบัติการ PDA (Smart phone, PDA=Personal digital assistant), และคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลแบบพกพา (Tablet personal computer) (กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี, 2563)

6. ข้อดี ข้อเสีย โอกาส และ อุปสรรคของมู้กส์ (MOOCs)

เราลองมาใช้เครื่องมือทางธุรกิจในการวิเคราะห์มู้กส์ (MOOCs) โดยการพิจารณา ข้อดี ข้อเสีย โอกาส และ อุปสรรค จากการรวบรวมความเห็นจากแหล่งต่าง ๆ

6.1 ข้อดีของมู้กส์ (MOOCs)

ต่อผู้เรียนและอาจารย์ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ไม่เสียเวลาในการเดินทาง ดูผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มีแบบทดสอบเพื่อวัดผลผู้เรียน ผู้เรียนเข้าร่วมสนทนามีปฏิสัมพันธ์และแบ่งปันข้อมูลต่อกันได้ ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลหลักสูตรต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ผู้เรียนสามารถติดตามบทเรียนหรือเรียนซ้ำได้ ได้รับประสบการณ์สอนจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก รวมถึงอาจารย์ผู้สอนด้วย เพิ่มโอกาสในงานอาชีพ (ชโรชินี ชัยมินทร์, 2562) ผู้เรียนมีอิสระเสรีภาพที่ชัดเจนในการควบคุมการเรียนตามความต้องการ และความสามารถของตน

อง ลดความแออัดยัดเยียด ครูให้เวลาผู้เรียนในชั้นเรียนได้มากที่สุด ขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้เรียนเลือกเรียนแบบประสานเวลา คือเรียนและพบกับผู้สอนเพื่อปรึกษา หรือถามปัญหาได้ในเวลาเดียวกัน (Synchronous) และแบบต่างเวลา (Asynchronous)

ต่อสถาบัน เปิดเผยสื่อการสอนทุกอย่างสู่สายตาประชาชนสร้างชื่อเสียงให้สถาบันซึ่งเป็นโอกาสทางธุรกิจ ลดค่าใช้จ่าย สร้างที่เก็บถาวรแบบพลวัต (Dynamic) ที่นักเรียนสามารถติดตามบทเรียนได้ พาคนมารวมตัวกันจากทั่วทุกมุมโลกโดยใช้ทรัพยากรไม่มาก

6.2 ข้อเสียของมูกส์ (MOOCs)

ผู้เรียนต้องมีความสามารถด้านภาษาอังกฤษ มาตรฐานในการเทียบคุณวุฒียังไม่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในบางมหาวิทยาลัย อภิปรายในห้องเรียนกับนักเรียน 150,000 คนเป็นไปได้ยาก นักเรียนสามารถออกไปได้ง่ายจากชั้นเรียน

6.3 จุดอ่อนของมูกส์ (MOOCs)

อาจจะถูกละเมิดลิขสิทธิ์ หรือถูกนำไปใช้เพื่อหาผลประโยชน์ได้ การเข้าถึงอย่างเสรีอาจจะทำให้ไม่สามารถคัดกรองผู้เรียนได้ ยากที่จะพิสูจน์ได้ว่าผู้เรียน ผู้สอบ ผู้ที่ขอจบหลักสูตรเป็นคนเดียวกัน และอาจทำให้ครูกลายเป็น "ผู้ช่วยสอนที่ได้รับการเชิดชูและลดจำนวนครูลงเป็นการทำลายการศึกษาในระดับสูง ทรัพยากรสิ้นทางปัญญาเป็นประเด็นเมื่อผู้ออกแบบบทเรียนย้ายไป นักเรียนสามารถออกจากห้องเรียนไปได้ง่าย ไม่สามารถจำลองการทดลองผ่านออนไลน์ได้ การออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนั้นยังมีน้อย เป็นภาระผู้สอนในการเป็นผู้ออกแบบโปรแกรมบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเอง การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนตามลำดับที่วางไว้ลดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ (คุณครูจิราภรณ์ ไทยนภเทศ, 2555)

6.4 จุดแข็งของมูกส์ (MOOCs)

ส่งเสริมแนวคิดในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสอนบนเว็บเป็นวิธีที่ดีเยี่ยมในการให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ของสถานการณ์จำลอง ค่าใช้จ่ายไม่มาก สร้างที่เก็บถาวรแบบพลวัต (Dynamic) (LIFEHACKK, 2021)

การให้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด

1. ความหมาย

ทานแปลว่า การให้ มีความหมายในสามระดับ ทาน แปล ว่าให้ จาคะ แปล ว่าสละ บริจาคะ แปลว่าสละสลัดออกไปเสียให้หมด

ทานะให้อย่างมีอะไรผูกพันแล้วก็มีผู้รับด้วยมีผู้ให้ด้วย มีการผูกพันกันระหว่างผู้ให้กับผู้รับหรือการการทานั้น จาคะนี้ไม่เอาอย่างนั้น ฉันทให้สละออกไป ๆ ไม่ให้มันเกิดการ

ผูกพัน บริจาคมันเต็ม “บริ” เข้ามา แปลว่า มันสิ้นเชิงหมด เลิกกันสิ้นเชิงจนไม่มีอะไร จะต้องให้อีกต่อไป 3 คำจำไว้ให้ดี ทานะแปลว่าให้ จาคะแปลว่าสละ บริจาคะ แปลว่า สละหมด (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

การให้อาจจะมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของการบริจาค หมายถึง การให้ในสิ่งที่คนอื่นไม่มี, การส่งต่อ การส่งของ การแบ่งปันความสุข, การให้เป็นการให้ที่หวังผล, บางที่เราก็ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน ไม่ได้หวังจะได้ ‘สิ่งของ’ ไม่ได้หวังจะได้ ‘เงินทอง’ ไม่ได้หวังว่าจะได้ ‘ชื่อเสียง’ ไม่ได้หวังอะไรมากไปกว่าสิ่งตอบแทน เช่น รอยยิ้ม กับการได้เห็นคน ‘ได้รับ’ มีความสุข บุญเป็นความสุขใจที่เกิดขึ้นหลังจากใครก็ตามได้ทำสิ่งที่มีคุณค่าต่อตนหรือต่อผู้อื่น (พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ) และคณะ, 2562)

ความสุข ก็คือ การมีบุญอย่างหนึ่ง คือการได้บุญอย่างหนึ่ง บางที เรื่องของบุญบาป ก็ไม่ได้มีจริง ๆ ไม่ได้มีมากไปกว่า ความสุข(สวรรค์) หรือ ความทุกข์(นรก) แต่กลับกันแล้ว การส่งต่อรอยยิ้ม ก็มีความหมายกลาย ๆ ว่าเป็นการส่งต่อความสุข ให้กับคนอื่น ทำให้คนอื่นมีความสุข ทำให้คนอื่นมีในสิ่งที่ไม่มี ทำให้การส่งต่อสิ่งของมีคุณค่ากับคนอื่น และบางที จุดมุ่งหมายของการให้ คือ การที่ได้ส่งต่อรอยยิ้ม การที่ทำให้ทุกคนได้เห็นว่าของบางสิ่งบางอย่าง แม้มันจะไม่ได้มีคุณค่ากับเรา เราอาจจะไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญกับของบางสิ่ง ของบางอย่างที่เราไม่ต้องไขว่คว้ามาเพื่อให้ได้มันมา คนอื่นกลับต้องไขว่คว้าอย่างยากลำบากดิ้นรน เพื่อที่จะได้ของสิ่งนั้นมาก และการที่ทำให้ทุกคน ได้ร่วมมือกัน ร่วมด้วยช่วยกัน ส่งต่อรอยยิ้ม ส่งต่อสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่น ๆ เมื่อนั้นแล้วการให้ก็ไม่ใช่วิธีของการบริจาคต่อไป แต่กลับเป็นบริบทของการส่งต่อความสุข (เฉลิมกุล, 2559)

กล่าวโดยสรุป การให้มีสามระดับ ทาน คือการให้อย่างมีอะไรผูกพันแล้วก็มีผู้รับด้วย มีผู้ให้ด้วย มีการผูกพันกันระหว่างผู้ให้กับผู้รับหรือการกระทำนั้น จาคะ คือ การให้สละออกไปไม่ให้นมันเกิดการผูกพัน บริจาค คือการให้จนไม่มีอะไรจะต้องให้อีก ให้ในสิ่งที่คนอื่นไม่มี เป็นการแบ่งปันความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ

2. ประเภทของการให้ที่ไม่สิ้นสุด

ทานคือการให้ แบ่งการให้ตัวเองมี 2 แบบ

แบบที่ 1 ให้ตัวเองแบบหลอก คือให้ตัวเองไปเสียแก่กิเลสง่าย ๆ ชুষ ๑ ให้ตัวเองตัวกูให้กิเลสไปเสียแล้ว แต่กิเลสมันจะบังคับให้ทำอะไร ให้ตัวเองอย่างนี้ผิด ใช้ไม่ได้ไม่มีประโยชน์ให้โทษ ดังนี้ ให้แบบคำกำไร เป็นการให้ทาน ที่เป็นการค้ากำไรเกินควร มันทำคอร์รัปชัน, ให้โดยสัญญาตัญญาน ให้แบบพ่อแม่ให้ลูก ให้ชีวิต บางทีตายแทนลูกได้, ให้อย่างแลกเปลี่ยนให้ตามธรรมเนียม ให้ตามหน้าที่ ต้องสงเคราะห์ว่า เขาเป็นเพื่อนของเรา เป็นคนอยู่ในการดูแลคุ้มครองของเรา ให้อย่างลงทุน เป็นการผูกพัน แล้วต่อไปมันจะเป็นการให้กลับไปให้กลับมา ให้อย่างสหกรณ์ มีการเรียรช่วยกันเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของหมู่บ้าน

นี้ หน่วยนี้ให้เพื่อสร้างบารมี ให้เพื่ออยู่ร่วมกันในโลกนี้ มีจิตใจรักผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจื้อจางานออกไป, ให้เพราะจำเป็นต้องให้, ให้เพราะกิเลสต้องการ เป็นความต้องการด้วยอวิชชา ในทางกามารมณ์ในทางหลอกลวง ให้เพื่ออวด ให้อย่างตกเบ็ด ถ้าเกิดอะไรขึ้น เขาต้องมาช่วยเรา ให้เพราะถูกหลอก “ให้ทาน เพราะโง่กว่า” และ ให้เพราะบ้าดี เมาดี หลงดี

แบบที่ 2 ให้ตัวเองแบบไม่หลอก มาดูการให้มีดังนี้ ให้เพราะกลับตัวกลับใจ (Retention) นี่เป็นจุดสำคัญจุดหนึ่ง มันเปลี่ยนหลักการ การกลับจากมิจฉาทิฐิมาเป็นสัมมาทิฐิ และการให้สูงสุดคือการสละตัวตน สละที่ง่าย ๆ หยาบ ๆ ก่อน จนกระทั่งสละสูงสุด “ทานอันสุดท้ายประเสริฐสูงสุด ไม่มีอันไหนจะยิ่งไปกว่านั้น คือ การให้ ตัวกู ของกู คือให้อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ว่าตัวกู ว่าของกู ออกไปเสียให้หมดสิ้นจากจิตใจ ไม่มีตัวกู นิพพานก็มีอยู่ที่นั่นแหละ พอตัวกูของกูเข้ามา นิพพานก็หนีหายไปเสีย ไม่ปรากฏ (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

กล่าวโดยสรุป การให้ที่ไม่สิ้นสุดเป็นการให้เริ่มจากการให้ตัวเองแบบหลอกมีกิเลส เข้ามาทำให้มีความต้องการ แล้วต้องรู้จักแปลงกิเลสเป็นการให้ที่ไม่หลอกตัวเอง สละที่ง่าย ๆ หยาบ ๆ ก่อน จนกระทั่งสละสูงสุด การให้ ตัวกู ของกู คือให้อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ว่าตัวกู ว่าของกู ออกไปเสียให้หมดสิ้นจากจิตใจ ไม่มีตัวกู นิพพานก็มีอยู่ที่นั่นแหละ

3. องค์ประกอบของการให้ที่ไม่สิ้นสุด

ทานการให้ที่ไม่สิ้นสุดที่ได้ทำไป ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใด ถ้าประกอบถึงพร้อม ประกอบ 3 ประการต่อไปนี้แล้ว ทานนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญบารมีมาก กล่าวคือ

3.1 "วัตถุทานที่ต้องบริสุทธฺิ" วัตถุทานที่ให้ ได้แก่สิ่งของทรัพย์สินสมบัติที่ตนได้สละให้เป็นทานนั่นเอง จะต้องเป็นของที่บริสุทธฺิ ที่จะเป็นของบริสุทธฺิได้จะต้องเป็น สิ่งของที่ตนเองได้แสวงหา ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ในการประกอบอาชีพ ไม่ใช่ของที่ได้มา เพราะการเบียดเบียนผู้อื่น (กฤติยา ถ้าทองและคณะ, 2562)

3.2 "เจตนาในการสร้างทานต้องบริสุทธฺิ" การให้ทานนั้น โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่นความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สินสมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ "โลภกิเลส" และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วย เมตตาธรรมของตน อันเป็นบันไดก้าวแรกในการเจริญเมตตา พรหมวิหารธรรมในพรหมวิหาร 4 ให้เกิดขึ้น ถ้าได้ให้ทานด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว เรียกว่าเจตนาในการทำทานบริสุทธฺิ แต่เจตนาที่ว่าบริสุทธฺินั้น ถ้าจะบริสุทธฺิจริงจะต้องสมบูรณ์พร้อมกัน 3 ระยะ คือ (1) ระยะก่อนที่จะให้ทาน มีจิตที่โสมนัสสร้างเบิกบานยินดีที่จะให้ทาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขเพราะทรัพย์สินสิ่งของของตน (2) ระยะที่กำลังลงมือให้ทาน ก็ทำด้วยจิตใจโสมนัสสร้างเบิกบานในทานที่ตนกำลังให้ผู้อื่น (3) ระยะหลังจากที่ได้

ให้ทานไปแล้ว ครั้นเมื่อได้ให้ทานไปแล้วเสร็จ หลังจากนั้นก็ดี นานมาก็ดี เมื่อหวนคิดถึง ทาน ที่ตนได้กระทำไปแล้วครั้งใด ก็มีจิตใจโสมนัสร่าเริงเบิกบาน ยินดีในทานนั้น ๆ

3.3 "ผู้รับการทำทานต้องบริสุทธิ์" ตัวบุคคลผู้รับของที่เราให้ทานจึงเป็น เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด คนที่รับการให้ทานนั้นหาก เป็นผู้ที่มีศีลธรรมสูง ก็ย่อมเป็นเนื่อนาบุญ ที่ดี ทานที่เราได้ทำไปแล้วก็เกิดผลบุญมาก

4. สิ่งที่มาขัดขวางการให้ที่ไม่สิ้นสุด

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งเมตตาการุณย์ พระพุทธเจ้ามีพระคุณข้อใหญ่ ประการหนึ่ง คือ พระมหากรุณา ชาวพุทธทุกคนได้รับการสั่งสอนให้มีเมตตาการุณา ให้ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยกายวาจา และมโนใจปรารถนาดีแม้แต่เมื่อไม่ได้ทำอะไรอื่น การ ให้ที่ไม่มีสิ้นสุดโดยการแผ่เมตตาแก่เพื่อนมนุษย์ตลอดจนสัตว์ทั้งปวง ขอให้อยู่เป็นสุข ปราศจากเวรภัยกันโดยทั่วหน้า

อย่างไรก็ตามการให้มีคู่ปรับสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ความโกรธ ความโกรธเป็นศัตรูที่ คอยขัดขวางไม่ให้เกิดขึ้น คนบางคนเป็นผู้มักโกรธ พอโกรธขึ้นมาแล้วก็ต้องทำอะไร รุนแรงออกไป ทำให้เกิดความเสียหาย ถ้าทำอะไรไม่ได้ก็หงุดหงิด รุนแรงทรมานใจตัวเอง ในเวลานั้นเมตตาในการให้หลบหายไป ไม่รู้จะไปซ่อนตัวอยู่ที่ไหน ไม่ยอมปรากฏให้เห็น ส่วน ความโกรธ ทั้งที่ไม่ต้องการแต่ก็ไม่ยอมหนีไป บางทีจนปัญญาไม่รู้จะขับไล่หรือกำจัดให้หมด ไปได้อย่างไร

โบราณท่านรู้ใจและเห็นใจคนขี้โกรธ จึงพยายามช่วยเหลือ โดยสอนวิธีการต่าง ๆ สำหรับระงับความโกรธ วิธีการเหล่านี้มีประโยชน์ไม่เฉพาะสำหรับคนมักโกรธเท่านั้น แต่ เป็นคติแก่ทุกคนช่วยให้เห็นโทษของความโกรธ วิธีเหล่านั้นท่านสอนไว้เป็นขั้น ๆ ดังนี้ ขั้นที่ 1 นึกถึงผลเสียของความเป็นคนมักโกรธ ขั้นที่ 2 พิจารณาโทษของความโกรธ ขั้นที่ 3 นึก ถึงความดีของคนที่เราโกรธ ขั้นที่ 4 พิจารณาว่าความโกรธคือการสร้างทุกข์ให้ตัวเอง และ เป็นการลงโทษตัวเองให้สมใจศัตรู ขั้นที่ 5 พิจารณาความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน ขั้นที่ 6 พิจารณาพระจริยาวัตรในปางก่อน ของพระพุทธเจ้า ขั้นที่ 7 พิจารณาความเคยเกี่ยวข้อง กันในสังสารวัฏ ขั้นที่ 8 พิจารณาอนิสงส์ของเมตตา ขั้นที่ 9 พิจารณาโดยวิธีแยกธาตุ และ ขั้นที่ 10 ปฏิบัติทานคือการให้หรือแบ่งปันสิ่งของ ขั้นนี้เป็นวิธีการในขั้นลงมือทำ เอาของ ของตนให้แก่คนที่เป้นปรปักษ์ และรับของของปรปักษ์มาเพื่อตน หรืออย่างน้อยอาจให้ของ ของตนแก่เขาฝ่ายเดียว ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นควรมีปิยวาจา คือ ถ้อยคำสุภาพไพเราะ ประกอบ เสริมไปด้วย การให้หรือแบ่งปันกันนี้ เป็นวิธีแก้ความโกรธที่ได้ผลชะงัด สามารถระงับเวลาที่ ผูกกันมายาวนานให้สงบลงได้ ทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตร เป็นการแสดงออกในการกระทำ อานุภาพยิ่งใหญ่ของท่านคือการให้ นั่นว่า “การให้เป็นเครื่องฝึกคนที่ยังฝึกไม่ได้ การให้ยัง สิ่งประสงค์ทั้งปวงให้สำเร็จได้ ผู้ให้ก็เบิกบานขึ้นมาหาด้วยการให้ ฝ่ายผู้ได้รับก็น้อมลงมา

พบกับปิยวาจา” เมื่อความโกรธเลือนหาย ความรักใคร่ก็เข้ามาแทน ความเป็นศัตรูกลับกลายเป็นมิตร ไฟพยาบาทก็กลายเป็นน้ำทิพย์แห่งเมตตา ความแผดเผาเร้าร้อนด้วยทุกข์ที่เร้าร้อนใจ ก็กลายเป็นความสดชื่นผ่องใสเบิกบานใจด้วยความสุข วิธีทั้ง 10 ที่ว่ามานี้วิธีใดเหมาะได้ผลสำหรับตน ก็พึงใช้วิธีนั้น

สรุป สิ่งที่มาขัดขวางการให้ที่ไม่มีสิ้นสุด คือ ความโกรธ การระงับความโกรธคือ สติ มีสติในการระลึกได้ถึงสิ่งดีงาม สาเหตุ ผลของความโกรธ และ การให้หรือแบ่งปันกันนี้เป็นวิธีแก้ความโกรธที่ได้ผลชะงัด สามารถระงับเวรที่ผูกกันมายาวนานให้สงบลงได้ ทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตร เป็นการให้ที่แสดงออกในการกระทำที่ส่งผลถึงจิตใจผู้ให้กลายเป็นความสดชื่นผ่องใสเบิกบานใจด้วยความสุข

5. อานิสงค์แห่งการให้ที่ไม่มีสิ้นสุด

อานิสงค์แห่งการให้ที่ไม่มีสิ้นสุด ให้ผลกับผู้ให้ ดังในเมตตาสูตร อานิสงค์ของเมตตาภาวนามีระบุไว้ 11 ประการ ได้แก่ (1) หลับเป็นสุข (2) ตื่นเป็นสุข (3) ไม่ฝันร้าย (4) เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย (5) เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย (6) เทวดารักษา (7) ไฟ ยาพิษ หรือศัตรูตราไม่กล้ากราย (8) จิตตั้งมั่นได้เร็ว (9) สนิหาสติ (10) ไม่หลงลืมสติตาย และ (11) ถ้ายังไม่บรรลุนิพพานจะเข้าถึงพรหมโลก นอกจากนี้ประโยชน์ของการให้ในอีกมุมมอง ที่ดีส่งผลต่อใจเหนือความคาดคิด (1) ได้รับความสุข และความอิ่มเอมใจ (2) รู้จักใจกว้าง และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากขึ้น (3) รู้จักเห็นอกเห็นใจคนอื่น (empathy) (4) รู้จักการเสียสละและแบ่งปัน แม้กระทั่งการเสียสละชีวิตหรืออวัยวะเพื่อรักษาอีกชีวิตหนึ่งไว้ (5) เกิดความสันติสุข สามัคคีในสังคม (6) ได้รับการช่วยเหลือหรือสิ่งที่ตอบแทนโดยไม่คาดคิด หรือไม่คาดหวังมาก่อน (7) เป็นการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง (8) ใช้ชีวิตเต็มไปด้วยรอยยิ้ม เจริญน้อยลง เป็นพลังบวกอย่างหนึ่ง (9) พบความหมายของการมีชีวิตอยู่ (10) เป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อคนอื่น (ธงชัย รัตนเรืองยศ, 2564)

สรุป อานิสงค์ของเมตตาธรรมการให้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด มี ผลต่อตัวบุคคลดำรงชีวิตด้วยความสุขตั้งแต่ตื่นจนกระทั่งเข้านอนหลับก็เป็นสุข ส่งผลต่อร่างกายผิวพรรณสดใส มีสมาธิจิตตั้งมั่นเร็ว เกิดความสันติสุข สามัคคีในสังคม เป็นที่รักของคนทั่วไปรวมทั้ง อมนุษย์ และเทวดา พบความหมายของการมีชีวิตอยู่ แม้สิ้นชีวิตก็จะเปลี่ยนภพทันทีเหมือนคนนอนหลับ

มู้กส์บทเรียนออนไลน์ การให้ไม่มีที่สิ้นสุด

ความต้องการพัฒนาตัวเองเป็นการให้ตัวเองแบบหลอก หลอกให้ตัวเองอยากได้ดี และอาศัยกิเลสที่อยากได้ดีให้ทำในทางที่ดี ทำในทางที่เป็นประโยชน์ในแง่การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้ที่เรียนผ่านสื่อออนไลน์ มู้กส์ (MOOCs) ที่ผู้เรียนจำนวนมากมีโอกาสดีกษาพัฒนาตัวเอง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนได้เกิดการให้ความรู้ แลกเปลี่ยนกัน เกิดการให้หลายรูปแบบ เช่น การให้ตามหน้าที่ต้องสงเคราะห์ว่าเขาเป็นเพื่อนของเรา เป็นคนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน หรือให้อย่างลงทุนเป็นการผูกพัน แล้วต่อไปมันจะเป็นการให้กลับไป ให้กลับมา หรือ ให้เพื่อสร้างบารมีที่อยู่ร่วมกันในชั้นเรียน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานออกไป หรือ ให้เพราะจำเป็นต้องให้ เนื่องจากอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน หรือ ให้ความรู้แลกเปลี่ยนกันในทางหลอกลวง หรือ ให้เพื่ออวดว่ามีความรู้มากกว่าเขา ทั้งหมดเป็นระดับการพัฒนาการให้จนถึงที่สุดจนเป็นการให้ระดับสูงสุด คือ ให้อวิชา ตันหา อุปาทาน ว่าตัวกู ว่าของกู ออกไปเสียให้หมดสิ้นจากจิตใจ ไม่มีตัวกูนิพพาน ซึ่งมู้กส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปเรียนได้ฟรีจากมหาวิทยาลัยผู้ให้บริการ อาจารย์สามารถเก็บข้อมูลของนักศึกษาได้ง่ายขึ้น เช่น อาจารย์สามารถเข้าดูสถิติในการเข้า ดูวิดีโอบทเรียน (Lecture) อันใดซ้ำมากเป็นพิเศษ หรือนักศึกษาใช้เวลาทำแบบฝึกหัดใด นานมากเป็นพิเศษผู้สอนสามารถตอบกลับได้เลย ซึ่งแก้ข้อบกพร่องในการเรียนแบบการ เรียนผ่านทางไกลแบบเดิม ๆ ส่งเสริมการให้ไม่มีที่สิ้นสุดจากอาจารย์ผู้ให้ ครอบงำประกอบ ของการให้ คือ วัตถุนานคือความรู้และสื่อต่าง ๆ เอกสารการสอนประกอบออนไลน์ เจตนา ในการสร้างทานของผู้ให้ คือความตั้งใจในการสอน การสนทนา การแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและการติดตามผลการเรียนด้วยการประเมินวิธีต่าง ๆ และ ผู้รับการทำทานคือ ผู้เรียนสามารถเพิ่มพัฒนาตัวเองเพื่อขยายขอบเขตความรู้และพัฒนาความสามารถก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงสังคมโลก เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ผลของการให้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ให้มีความปรารถนาดีให้ผู้อื่นเป็นสุข ให้เพื่อสร้างบารมี ให้ เพื่ออยู่ร่วมกันในโลกนี้ มีจิตใจรักผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานออกไป

ดังนั้น มู้กส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ ผู้ให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ แม้มี อุปสรรคทั้งจากภายในของผู้ให้ และผู้รับ ความคับข้องใจต่าง ๆ ที่มาขัดขวาง แต่การมีสติ มาระงับ ความคับข้องใจ ระลึกได้ถึงสิ่งดีงาม มีการให้หรือแบ่งปันกันนี้ เป็นวิธีแก้ความ โกรธ ความคับข้องใจที่ได้ผลชะงัด สามารถระงับเวรที่ผูกกันมายาวนานให้สงบลงได้ ทำให้ ศัตรูกลายเป็นมิตร เป็นการให้ที่แสดงออกในการกระทำ และ อุปสรรคจากภายนอก อาจจะถูกละเมิดลิสสิทธิ์ หรือถูกนำไปใช้เพื่อหาผลประโยชน์ได้ การเข้าถึงอย่างเสรีอาจจะ ทำให้ไม่สามารถคัดกรองผู้เรียนได้ นักเรียนสามารถออกจากห้องเรียนไปได้ง่าย ยากที่จะ พิสูจน์ได้ว่าผู้เรียน ผู้สอบ ผู้ที่ขอจบหลักสูตรเป็นคนเดียวกัน และอาจทำให้ครูกลายเป็น

"ผู้ช่วยสอนที่ได้รับการเชิดชู และลดจำนวนครูลงเป็นการทำลายการศึกษาในระดับสูง ทรัพยากรทางปัญญาเป็นประเด็นเมื่อผู้ออกแบบบทเรียนย้ายไป การออกแบบบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนนั้นยังมีน้อย เป็นภาระผู้สอนในการเป็นผู้ออกแบบโปรแกรมบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเอง การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนตามลำดับที่วางไว้ลดการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้"

อุปสรรคต่าง ๆ ที่ผู้ให้ประสบ ผู้ให้ต้องมีพลังใจที่เข้มแข็งที่เกิดจากการปรารถนาดี ในการพัฒนา มูกส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ ให้เกิดการให้แต่ละระดับ การให้ระดับต้น เป็นการให้ที่มีการผูกพันกันระหว่างผู้ให้กับผู้รับหรือการกระทำนั้น จาคะ คือ การให้สละ ออกไปไม่ให้นั้นเกิดการผูกพัน บริจาค คือการให้จนไม่มีอะไรจะต้องให้อีก ให้อะไรที่คนอื่น ไม่มี เป็นการแบ่งปันความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ จุดมุ่งหมายของการให้ คือ ให้ความรู้ผ่าน บทเรียนออนไลน์ ผู้เรียนมีความไม่เข้าใจบทเรียนสอบถามผู้สอนได้ หรือผู้ให้สามารถ ถ่ายทอดบทเรียนที่สร้างความเข้าใจสู่ผู้เรียนให้มีความกระจำจืด เป็นการที่ได้ส่งต่อรอยยิ้ม การที่ทำให้ทุกคนได้เห็นว่าของบางสิ่งบางอย่าง แม้มันจะไม่ได้มีคุณค่ากับเรา เราอาจจะ ไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญกับของบางสิ่ง ของบางอย่างที่เราไม่ต้องไขว่คว้ามาเพื่อให้ได้มันมา คนอื่นกลับต้องไขว่คว้าอย่างยากลำบากดิ้นรน เพื่อที่จะได้ของสิ่งนั้นมาก และการที่ทำให้ ทุกคน ได้ร่วมมือกัน ร่วมด้วยช่วยกัน ส่งต่อรอยยิ้ม ส่งต่อสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่น ๆ เมื่อนั้น แล้วการให้ก็ไม่ใช่วิถีของการบริจาคต่อไป แต่กลับเป็นวิถีของการส่งต่อความสุข

สรุป

การเรียนรู้ที่เรียนผ่านสื่อออนไลน์ มูกส์ (MOOCs) ที่ผู้เรียนจำนวนมากมีโอกาส ศึกษาพัฒนาตัวเอง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนได้เกิดการให้ความรู้ แลกเปลี่ยนกัน เกิดการให้หลายรูปแบบมูกส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถ เข้าไปเรียนได้ฟรีจากมหาวิทยาลัยผู้ให้บริการ อาจารย์สามารถเก็บข้อมูลของนักศึกษาได้ ง่ายขึ้น ส่งเสริมการให้ไม่มีที่สิ้นสุดจากอาจารย์ผู้ให้ ครอบงำประกอบของการให้ คือ วัตถุประสงค์ความรู้และสื่อต่าง ๆ เอกสารการสอนประกอบออนไลน์ เจตนาในการสร้างงาน ของผู้ให้ คือความตั้งใจในการสอน การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการ ติดตามผลการเรียนด้วยการประเมินวิธีต่าง ๆ และ ผู้รับการทำทานคือ ผู้เรียนสามารถเพิ่ม พัฒนาตัวเองเพื่อขยายขอบเขตความรู้และพัฒนาความสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง สังคมโลก เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ แม้มีอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผู้ให้ประสบ ผู้ให้ต้องมีพลังใจที่เข้มแข็งที่เกิดจากการปรารถนาดี ในการพัฒนา มูกส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์ ให้เกิดการให้แต่ละระดับ การให้ระดับต้นเป็นการให้ที่มีการ ผูกพันกันระหว่างผู้ให้กับผู้รับหรือการกระทำนั้น จาคะ คือ การให้สละออกไปไม่ให้นั้นเกิด

การผูกพัน บริจาค คือการให้จนไม่มีอะไรจะต้องให้อีก ให้ในสิ่งที่คนอื่นไม่มี เป็นการแบ่งปันความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ จุดมุ่งหมายของการให้ คือ ให้ความรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ เป็นการให้ที่ได้ส่งต่อรอยยิ้ม ส่งต่อสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่น ๆ เมื่อนั้นแล้วการให้ก็ไม่ใช่วิธีของการบริจาคต่อไป แต่กลับเป็นบริบทของการส่งต่อความสุข

เอกสารอ้างอิง

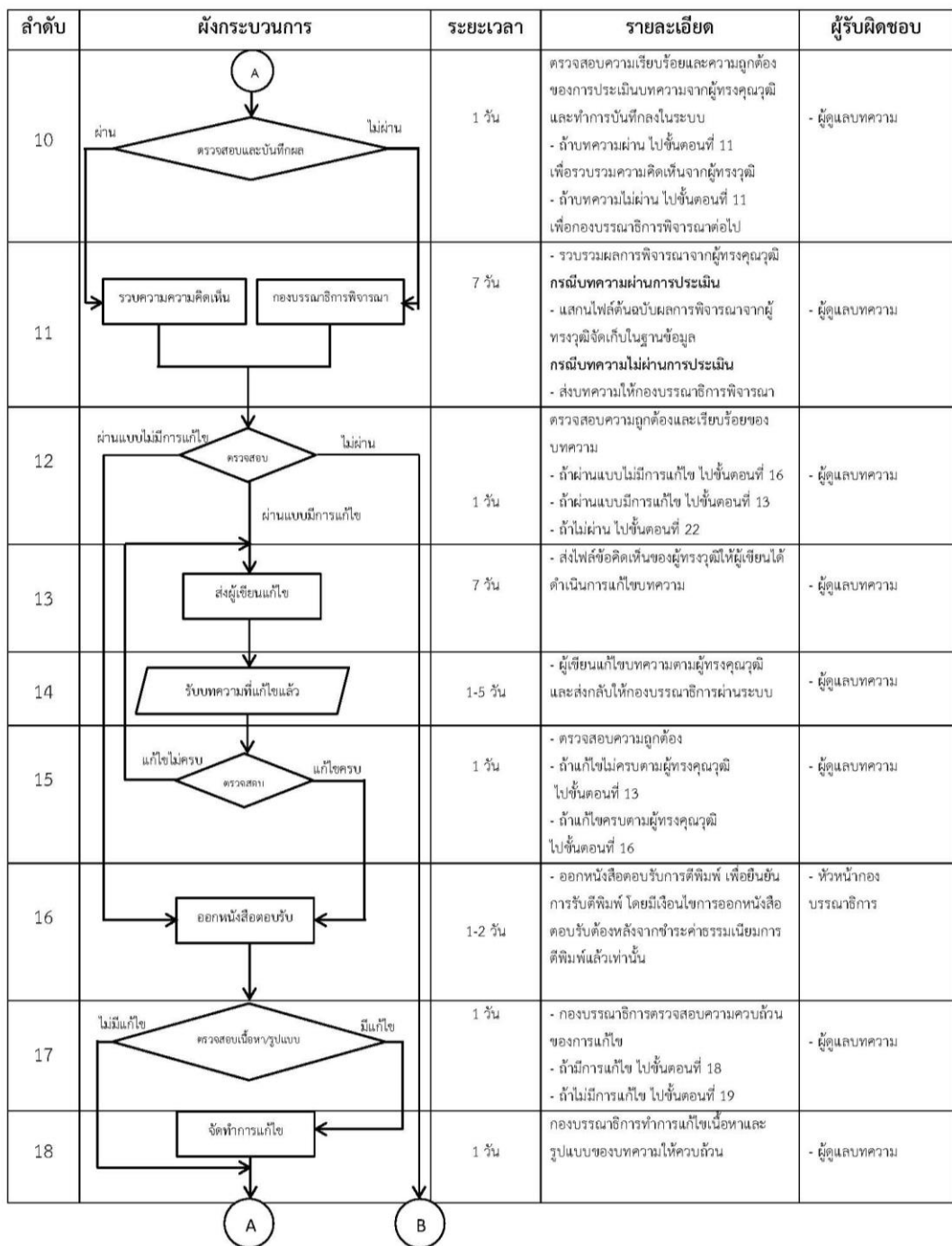
- กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *MOOCs: นวัตกรรมการศึกษา/เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการศึกษาแบบก้าวกระโดด*. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/moocs-bibliometric/
- กฤติยา ถ้ำทอง และคณะ. (2562). ทาน : วิถีแห่งพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(3), 505-516.
- กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี. (2563). *MooC คืออะไรและแตกต่างกับ E-Learning อย่างไร*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <https://ammiitawyai.wordpress.com/2016/03/21/mooc%9A-e-learning/>
- คณะกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน Massive Open Online Course (MOOCs). (2558). *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน Massive Open Online Course (MOOCs) วันที่ 19 – 20 พฤษภาคม 2558*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินตวิทย์ คล้ายสังข์. (2556). MOOCs PEDAGOGY: จาก OER สู่ MOOCs เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: การประชุมทางวิชาการระดับชาติด้านอีเลิร์นนิ่ง ประจำปี พ.ศ. 2556.
- จิราภรณ์ ไทยนกเทศ. (2555). *บทเรียนออนไลน์ วันพฤหัสบดีที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2555*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก http://krujiraporn2555.blogspot.com/2012/09/blog-post_27.html
- เฉลิมกุล. (2559). *ความหมายของการให้*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <https://storylog.co/story/569b9e1edb1b8203754f8e9e>
- ชโรชินี ชัยมินทร์. (2562). MOOC: เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 1(1), 46-70.
- ธงชัย รัตนเรืองยศ. (2564). *10 ประโยชน์ของการให้ ที่ดีต่อใจเหนือความคาดคิด*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <https://faithandbacon.com/benefits-of-giving/>

- นิตยา เปล่งเจริญศิริชัย และทรงวุฒิ ศรีรัตนมงคล. (2560). เทคโนโลยี MOOCs กับ การศึกษาออนไลน์. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 23(3), 521-531.
- เบญญติกานต์ กาญจนานันท์ และชัยยุทธ ชีโนกุล. (2564). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ในเขต กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์*, 21(2), 1-13.
- ปริญญา น้อยดอนไพร. (2551). MOOCs (มู้กส์). สืบค้น 26 กรกฎาคม 2564, จาก <https://arit.sru.ac.th/th/news-activities/arit-share/751-moocs.html>
- พระครูพิลาศสริกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ) และคณะ. (2562). ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานใน สังคมไทยยุคปัจจุบัน. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 6(5), 2302-2315.
- พุทธทาสภิกขุ. (2548). *ทาน ทำอย่างไรจึงจะได้บุญมาก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.
- ภาสกร ไหลสกุล. (2559). MOOC มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <http://examplewordprewwcpm20163>.
- สิริลักษณ์ รัตนากร. (2561). รู้จัก “MOOC” มหาวิทยาลัยออนไลน์ เรียนได้ทั่วโลก การศึกษา. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2564, จาก <https://workpointtoday.com/%A2/>
- LIFEHACKK. (2021). ข้อดีและข้อเสียของหลักสูตรออนไลน์แบบเปิดกว้าง. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2564, จาก <https://th.lifehackk.com/15-the-pros-and-cons-of-moocs-31030-7905>

ภาคผนวก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ขั้นตอน	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
1				
2		ตลอดปี	บทความเข้าสู่ระบบ Internet (Thaijo)	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
3		3 วัน	- พิจารณาเนื้อหา และรูปแบบของบทความเบื้องต้น - เมื่อมีการแก้ไขเบื้องต้น ได้ส่ง Template ของวารสารไปให้ผู้เขียน - ถ้าผ่าน ไปขั้นตอนที่ 3 - ถ้าไม่ผ่าน กลับไปขั้นตอนที่ 1	- ผู้ดูแลบทความ
4		1-3 วัน	- นำบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ	- ผู้เขียนบทความ - ผู้ดูแลบทความ
5		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ดูแลบทความ เพื่อรับผิดชอบขั้นตอนการทำงานของบทความในระบบ Thaijo	- บรรณาธิการ - หัวหน้ากองบรรณาธิการ
6		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ โดยเลือกผู้ทรงความรู้และความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาของบทความ - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกพิจารณา - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายในพิจารณา โดยไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
7		1-2 วัน	- ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาบทความ - ถ้าไม่รับพิจารณา กลับไปขั้นตอนที่ 6 - ถ้ารับพิจารณา ไปขั้นตอนที่ 8	- ผู้ดูแลบทความ
8		1 วัน	- จัดเตรียมบทความ ลงชื่อผู้เขียนบทความ - จัดเตรียมแบบประเมินตามประเภทบทความ - ส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในระบบ Thaijo หรือตามช่องทางต่างๆ เช่น โทรศัพท์, E-mail, Line, Facebook เป็นต้น	- ผู้ดูแลบทความ
9		15 วัน	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความตามเงื่อนไขและส่งกลับคืนกองบรรณาธิการตามระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาผ่านระบบ หรือพิจารณาผ่าน PDF Print Out หรือไฟล์ Words	- ผู้ดูแลบทความ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
19		3 วัน	จัดรูปเล่มตามรูปแบบของวารสารกำหนด	- ฝ่ายจัดรูปแบบ
20		2 วัน	ตรวจสอบบทความ พิสูจน์อักษร ตรวจสอบรูปแบบให้เป็นไปตามวารสาร - ถ้ามีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 19 - ถ้าไม่มีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 21	- ผู้ดูแลบทความ - กองบรรณาธิการ - ฝ่ายพิสูจน์อักษร
21		1 วัน	- ส่งไฟล์รูปเล่มที่สมบูรณ์ให้โรงพิมพ์ - อัปเดตบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ - จัดรูปหน้าปกของแต่ละฉบับ	- โรงพิมพ์ - ผู้ดูแลบทความ - ฝ่ายจัดรูปแบบ
22		1 วัน	- แจ้งผู้เขียนกรณีเลิกการตีพิมพ์บทความ (Reject) - แจ้งผู้เขียนกรณีตีพิมพ์ผ่านระบบ Thajjo และ E-mail.	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ - ระบบ Thajjo (Auto)
23				

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความเนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูย์ในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุรนนท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (จิตวุฒิ หนัมนิและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ
ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ
ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง.//เลขหน้าที่อ้าง.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระสุกิจ สุกินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร
ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่(ฉบับที่).//เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.
ธิดา วัฒนสิน. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: // สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประทาน. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.//(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ).//ราชกิจจานุเบกษา.//เล่ม ตอน.//หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีพิมพ์, วัน เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//น. หรือ p. หรือ pp.
เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหาที่นั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

(16.pt.) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานภ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (คุณนิพนธ์ปริญญาศุภพศุภศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ พระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทนต์ อาภาภโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis. Findings were as follows: (present
only the most interesting research findings).....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (18 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

Methodology (18 pt)

(1.6 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

[illegible]

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.....

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand.....

Recommendations (18 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research.....

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

This image shows a full page of blank handwriting practice paper. It features approximately 20 evenly spaced horizontal lines across the entire page, providing a guide for letter height and placement. The lines are thin and light gray, set against a plain white background. There are no margins, text, or other markings on the page.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

(16 pt.) เขียนบททวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน การเขียนบทความวิชาการ.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง.....

.....

.....

สรูป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any)

Source: mention the name of the source

Figure captions

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

(16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Association (APA) References in contents and at the end must be consistent.